YAŞAR NURİ ÖZTÜRK

BÜTÜN ESERLERİ: 31

İSLAM NASIL YOZLAŞTIRILDI

(Vahyin Dininden Sapmalar, Hurafeler, Bid'atlar)

8. BASKI

Yeni Boyut

İSLAM NASIL YOZLAŞTIRILDI

(Vahyin Dininden Sapmalar, Hurafeler, Bid'atlar)

Prof. Dr. Yaşar Nuri ÖZTÜRK
İstanbul Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
Dekanı

SEKİZİNCİ BASKI

İstanbul - 2000

Yeni Boyut: 32

Birinci Baskı: Ekim 2000

İsteme Adresi:
PK. 35
81060 Erenköy-İstanbul

ISBN 975-6779-30-6

Dizgi : Selahattin Uslucan
Kapak : Elif Balcı
Baskı : Seçil Ofset
Cilt : Tan Mücellit

"Hak, Rabbinden gelir; sakın bunda kuşkuya düşenlerden olma!"

(Kur'an)

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Bu eser, Kur'an'ın verileriyle ve Kur'an denetiminde, "İslam tarihi" olarak anılan sürecin eleştirisini amaçlayan bir denemedir.

"Deneme" dememizin iki amacı var: Birincisi, bizim tespitlerimizin birer hüküm olmadığını, onların da eleştiriye açık olduğunu kabul ettiğimizi göstermektir. İkincisi, İslam tarihinin daha birçok konuda, daha birçok açıdan eleştirilebileceğine dikkat çekmektir.

Eser, bir **Giriş** ile iki ana bölümden oluşmaktadır. **Giriş**'te, bid'at ve hurafe konusunda gerekli titizliği göstermemiş olmanın Müslümanlara hangi kayıplara mâl olduğunu gözler önüne koyan ve Türk dinsel düşünce tarihi kadar Türk hukuk ve siyaset tarihinde de devrim sayılan bir konuşmanın önemli bölümleriyle o konuşmanın sahibinin iki makalesinden seçilen bazı parçalar verilmiştir. Bid'atlarla hurafe ve saptırmaların Müslüman dünyaya hangi zararları verdiği ve saptırmaların hangi maksatlarla hâlâ korunmaya çalışıldığı, bu konuşmada büyük bir derinlik ve isabetle gözler önüne konmaktadır. Bu konuşma, Cumhuriyet Türkiyesinin ilk adalet bakanı ve İslam fıkhının müçtehit isimlerinden biri olan **Seyit Bey**'in **Türkiye Büyük Millet** Meclisinde yaptığı tarihsel konuşmadır.

Birinci bölümde, dinde yozlaşmaya vücut veren **bid'at, hurafe, siyaset, rableştirme** gibi temel yozlaşma sebepleri bağımsız başlıklar altında tanıtılmıştır.

İkinci bölümde, bid'at, hurafe ve saptırmaların özellikle kümelendiği **64 kavram,** alfabetik sırayla ele alınmıştır. Birinci bölümdeki 4 kavramı da eklersek **başlık atılarak incelenen kavram sayısı 68** olmaktadır. Ancak bu kavramlar incelenirken dolaylı olarak daha birçok konunun bid'at ve hurafe yanına değinilmiştir. Bu bakımdan, okuyucularımızdan şunu önemle rica ediyoruz: Konular listesinde bulamadığınız kavramların kitapta yer almadığına hükmetmeden önce, kitabın sonuna eklenmiş bulunan **"Alfabetik İndeks"** kısmına lütfen bakınız. Konu başlıklarına göre düzenlenen baş taraftaki **"İçindekiler"** kısmında adına rastlamadığınız birçok konu ve kavramın anılan indekste yer aldığını göreceksiniz.

Ana başlıklar altına giren bid'at ve hurafelerin ilk bakışta rahatlıkla fark edilmesini sağlamak için bunlar siyah harfle yazılmış ve başlarına birer yıldız işareti (*) konmuştur. Bu işaretle başlayan her satır bir bid'at veya hurafeyi göstermektedir. **Yıldız (*) işaretli satırların toplamı, eserin küçük bir özeti olarak kabul edilebilir.**

Sayfa sayısını sınırlı tutmak için, bahse konu edilen ayetlerin büyük bir kısmının sadece adresleri verilmiştir. Bunun içindir ki, bu eserden gereğince yararlanmak isteyen okuyucularımızın, yanlarında bir **Kur'an Meali** bulundurmaları önem taşıyacaktır.

Çalışmamızın insanlığa, İslam dünyasına ve milletimize yararlı olmasını umuyor, dinimizin bid'at ve hurafelerden arınmasında niyet ve gayret sergileyenlerin ölenlerine Allah'tan rahmet, yaşayanlarına sağlık ve esenlik diliyorum.

Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk

GIRIŞ

BU SESİ DİNLESEYDİK!..

BU SESİ DİNLESEYDİK!..

(SEYİT BEYİN AZÎZ HATIRASINA)

76 yıl önce, yeni kurulmuş bulunan Türkiye Cumhuriyetinin Büyük Millet Meclisinde yankılanan bu sesi dinleseydik bugün içinde kıvrandığımız bid'at, hurafe ve bilgisizlik kaynaklı sıkıntıların hiçbiriyle boğuşmak zorunda kalmazdık. Dahası, bu sesi dinlemiş olsaydık, bugün insanlık ve İslam dünyasına gerçek Kur'an dininin güzelliklerini göstermek gibi büyük ve onurlu bir misyonun biricik temsilcisi konumunda olurduk...

Dinlemedik. Dinlememekle kalmadık, o sesi, dine tümden karşı olan inkâr yobazlarıyla dinin gerçeğine karşı olan dinci yobazların oluşturduğu ortak koroya boğdurduk.

Ve başımız dertten kurtulmadı. Şimdilerde, uygar dünya uzayda koloniler kurmanın hazırlıklarını yaparken biz, o sesin tüm çıplaklığıyla tanıttığı bid'at, hurafe, uydurma hadis ve bunlarla beslenen din sömürüsü ve sahte din tahribi belalarının çukurlarında debeleniyoruz.

Umarız, 76 yıllık gecikmenin faturasını ödemekle yetinir ve artık aklımızı başımıza alırız. Bu kitap, işte bu ümitle yazıldı.

O ses, Anadolu topraklarının yetiştirdiği bir büyük bilim ve düşünce yüreğinin, **Seyit Bey**'in sesidir.

Cumhuriyet devriminin önemli düşünce burçlarından biri olan ve ilk Cumhuriyet hükümetlerinde adalet bakanı olarak da görev yapmış bulunan **islam hukuku profesörü ve İzmir Mebusu Mehmed Seyit Bey**'in, İslam düşünce tarihinin hurafeler ve akıldışılıklarla mücadele eden ekolleri açısından son derece önemli gördüğümüz konuşmalarından bazı bölümleri buraya aktarmak istiyoruz.

Bunu yapmakla hem bir büyük Müslüman düşünürün bid'atlar, hurafeler konusundaki görüşlerinden yararlanmayı hem de İslam'ın yozlaştırılmasıyla mücâdelede en büyük ümit ve imkân olarak gördüğümüz modern Türkiye'nin konumuna ve taşıdığı potansiyele dikkat çekmeyi amaçlıyoruz.

Seyit Bey, klasik medrese eğitimine ilaveten **Darülfünun Hukuk Fakültesi**'ni de bitirdi. Daha sonra bu fakültede müderris (profesör) olarak görev yaptı. **İkinci Meşrutiyet**'ten sonra kurulan **Meclis-i Mebusan**'da İzmir mebusu olarak yer aldı. Cumhuriyet'in ilanından sonra da yeni meclise İzmir mebusu olarak katıldı. **Fethi Okyar** ve **I. İsmet İnönü** kabinelerinde adliye vekilliği (Adalet bakanlığı) yaptı. **İlk Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu** (birinci anayasa)nun hazırlanmasında da rol alan Seyit Bey, daha sonra, siyasal hayatı bırakıp eski mesleği olan öğretim üyeliğine, İstanbul'a döndü. Kısa bir süre sonra da (9 Mart 1925) hayata gözlerini kapadı. Allah makamını cennet eylesin!

Seyit Bey, sadece bir devlet adamı, bir siyasetçi değildir; o niteliklerine ek olarak, belki onlardan da önce bir bilim adamı, müçtehit bir din bilginidir. **Cumhur i-**

yet Türkiyesi'nin Kur'an'a bağlı bilim ve düşünce yolcuları ondan çok şey öğrenmişlerdir ve öğrenmeye devam edeceklerdir. O yolculardan biri olarak ben Seyit Bey'e minnet ve şükranlarımı arz etmekten onur duyuyorum.

Seyit Bey, Kur'an diyalektiğini çok iyi kavramış devrimci bir düşünürdür. Hilafetin kaldırılması tartışılırken yaptığı konuşma, kendisinin İslam din bilimlerine, kaynaklara ne kadar vakıf olduğunu, düşünsel sentezler yapmadaki gücünü ortaya koymaktadır. 1924 yılında yapılan bu konuşma, daha sonra **"Hilafetin Mahiyet-i Şer'iyesi"** adıyla kitap halinde yayınlandı. Hilafetin din meselesi değil siyaset meselesi olduğunu, esası bakımından, halkın kendisini yönetecek kişiyi veya kişileri seçmekten ibaret bulunduğunu, ama hurafeci çevrelerin halkı kandırmak için hilafeti bir vahyî-uhrevî-dinî mesele haline getirdiklerini, bu anlayışı ayakta tutmak için sayısız saptırmaya gittiklerini kanıtlarıyla anlattığı bu tarihsel konuşmada, dolaylı olarak bid'at ve hurafelerin İslam'a verdiği zararları da göstermiştir. Konuşmanın tarihselliği de buradan gelmektedir.

Giriş bölümümüzde, İslam'ı kuşatma altına almış bulunan bid'at, hurafe, siyasal sömürü, hadis uydurmacılığı gibi yıkıcı belaların insanlığın yakasından atılmasında en büyük imkân ve potansiyele sahip ülke olarak gördüğümüz Cumhuriyet Türkiyesi'nin fikir mimarlarından biri olan **Seyit Bey**'in sadece üç eserinden seçmeler yapacağız: **Hilafetin Şer'î Mahiyeti, İçtihat ve Taklit, Mezhepler Üzerine Düşünceler.** Bunların ilki, daha sonra kitaplaşmış olan uzun Meclis konuşmasıdır. İkincisi, **"İslam Mecmuası"**nda çıkan bir makalesi, üçüncüsü de ünlü eseri **"Usûl-i Fıkh-**

Medhal"m bir bölümüdür. (Kısmen sadeleştirerek ve parantez içi açıklamalarla ara başlıklar ekleyerek alacağımız parçalara esas olan metin için bk. İ. Kara; Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi, İst. 1997, s. 259-319)

Hilafet Meselesi:

"Hilafet meselesi dinî olmaktan çok dünyevî bir meseledir. İtikadî (inançla ilgili) meselelerden değil, millete ait haklar ve kamu menfaatlarındandır; itikadla ilgisi yoktur. Gerçi akaidle (inançla) ilgili telif edilen İslamî eserlerde de bu meseleden uzun uzadıya bahsedilmektedir. Fakat bu, hilafet meselesinin İslamî akidelerden sayıldığı için değildir. Belki bu mesele etrafında sonradan oluşan birtakım hurafe ve bâtıl fikirleri iptal etmek ve reddetmek içindir. Bu noktayı İslam âlimleri kitaplarında beyan ederler."

Fırkalar Meselesi:

"Bilirsiniz ki İslam âleminde Asr-ı saadetten sonra muhtelif fırkalar ve itikadî mezhepler çıkmıştır. Onlardan biri de **Şia** fırkasıdır. Bu Şia fırkası sonradan çeşitli kollara ve fırkalara ayrılmıştır. Bunların bir kısmına **İsmailiye** denir. Bu fırkaya **Bâtıniye, Ta'limiye, Seb'iye** adları da verilir. Bunlar **imam** adını verdikleri halifelerinin ulûhiyet (ilahlık)ine inanırlar. **İmam, ilimleri ve bilgileri doğrudan doğruya Allah'tan alır,** derler. İmamdan sonra **hüccet** (kanıt) denilen zat gelir, ondan sonra **bab (kapı),** ondan sonra da **mümin (iman eden)** gelir. Allah imama, imam hüccete, hüccet baba, bab da mümine öğretir derler. Onun için bunlara **Ta'limiye** (hiyerarşik öğretimi esas alanlar) fırkası adı da verilir."

"Bunlarca Kur'an-ı Kerim'in hem **zahir** (dış), hem de **bâtın** (iç) mânası vardır. 'Kastedilen, Kur'an-ı Kerim'in bâtını mânâsıdır', dedikleri için bunlara **Bâtıniye** de denir."

"Bunların itikatları baştan başa hurafelerden ibarettir."

"İran'da bugün yürürlükte olan İmamiye fırkası da Mehdî'nin varlığına inanır. Bunlara göre mehdi hayattadır ve yaşamaktadır. Münasip bir zamanda ortaya çıkacak (zuhur), bütün dünyayı hak ve adaletle dolduracaktır."

"İşte bunlar ve bu gibi fırkalar hilafet meselesi hakkında türlü türlü hurafelere inanmışlardır. Onun için Ehl-i sünnet âlimleri kendi akait kitaplarında **"İmamet"** başlığı altında hilafet meselesini söz konusu etmişlerdir. Maksatları bu mesele etrafında dönen **hurafeleri ret ve iptal** etmektir. Yoksa hilafet meselesini bir itikat meselesi olarak açıklamak değildir."

Kur'an'a Göre Yönetim:

"Kur'an-ı Kerim hükümet ve memleketin idaresi konusunda bize iki düstur gösteriyor: Biri bugün medeniyet âleminde yürürlükte olan **meşveret (şûra)** kaidesidir ki, bunu Kur'an bin üç yüz sene evvel ortaya koymuştur. O da: **'Onların işleri kendi aralarında şûra iledir'** (Şûra, 38), düsturudur. Demek ki memleket idaresi hususunda **şûra yöntemi,** Allah'ın takdirine mazhar olan güzel bir usuldür."

"Zikredilen ayet, doğrudan doğruya Müslümanların memleket idaresinde almaları lâzım gelen tavır ve hareketlerini gösteriyor. Şüphe yoktur ki ilahî övgüye layık

olan olan bir tavır ve hareket Müslümanlar için uyulması gereken bir harekettir."

"Bugün medeniyet âleminin şûra yöntemini kabul ettiği gibi biz de -ona uyarak- karar alıyoruz: Fertlerin haklarını, memleketin selâmetini en çok üstlenen idare şekli de budur."

"Kur'an'da zikredilen ikinci ilke de **ulu'l-emre (devleti yönetenlere) itaattir.** Kur'an-ı Kerim'de, **'Allah'a, Peygamber'e ve içinizden (sizin seçiminizle başa gelen) yöneticilere itaat ediniz.'** (Nisa, 59) buyrulmaktadır. İşte bu, ikinci ilkedir. Bu da anarşiyi, hükümetsizliği ortadan kaldırmak ve uzaklaştırmak içindir. Asayiş, emniyet ve düzen memleketin güvenliği içindir, dolayısıyla hükümetin emirlerine itaat etmenin dinen kaçınılmaz olduğunu beyan etmektedir. Bu ayet, fertlere, yetkili olan devlet adamlarının emirlerine itaat hususunda bir dinî vazife yüklemektedir."

"Her ne kadar emanetleri yani memuriyetleri, hükümetle ilgili vazifeleri ehline vermek, hak ve adalete riayet etmek gibi hususlarda ayetler varsa da bunlar doğrudan doğruya idare tarzı ile ilgili değildir, bu konu ile ikinci dereceden ilgilidir."

Devlet Başkanlığının Şartları:

"Halife nasıl tayin edilir, hilafetin şartları nelerdir, her hal ve şartta ve her zamanda halife tayin etmek millet üzerine farz mıdır... gibi meseleler hakkında ne Kur'an-ı Kerim'de, ne de hadislerde bir açıklık vardır."

"Dikkatinizi çekerim: **Tırnak kesmek, sakal bırakmak gibi en ayrıntı konularda, edep, âdet ve**

sıhhî konularla ilgili birçok hadis mevcut olduğu halde; halifenin nasıl tayin edileceği, hilafetin şartlarının neden ibaret olduğu, her zamanda halife tayin etmenin dinen gerekli olup olmadığı konusunda açık ve kesin hiçbir hadis yoktur. Bunun hikmeti nedir? Ahlaksal davranış kuralları ve geleneklerle ilgili birçok hadis mevcut olsun da niçin hilafet meseleleri hakkında açık bir hadis mevcut olmasın. Bu dikkat çeken bir durum değil midir?"

Hilafetin Esası:

"Bunun sebebi şudur: **Hilafet (devlet başkanlığı, devlet yönetimi) meselesi öyle zannedildiği gibi esas dinî meselelerden değildir, siyasî bir meseledir; zaman, örf ve âdete göre değişir, zamanın gerektirdiği şeylere tâbidir. Onun için Hz. Peygamber -demin söylediğim gibi- hilafet meseleleri hakkında susmayı tercih buyurmuşlardır."**

"Hz. Peygamber, hilafet işini tamamen ümmete bırakmıştır. Vefatları sırasında bir halife tayin etmedikleri gibi, bu hususta hiçbir tavsiyede de bulunmamışlardır. Her ne kadar Şiîler Hz. İmam Ali hakkında, bazı Ehl-i sünnet de Hz. Ebu Bekir hakkında şer'i nasların olduğunu iddia ediyorlarsa da Ehl-i sünnetin büyük çoğunluğuna göre bu iddialar doğru değildir. Ashaptan hiçbiri hakkında yeterli derecede ne açıktan ne de gizlice bir nas mevcut değildir. Eğer mevcut olsaydı sahabîler kimin halife olacağı konusunda kendi aralarında ihtilafa

düşmezlerdi. Halbuki Hz. Peygamber'in vefatından sonra, içlerinden birini halife seçme konusunda ihtilaf ettiler."

Sahabîler ve Hilafet:

"Görülüyor ki sahabîler de hilafet meselesini açık bir şekilde izah etmemişlerdir. Demek oluyor ki Kur'an-ı Kerim'de, hadislerde, sahabîlerin sözlerinde hilafet meselesi hakkında bizim aradığımız, öğrenmek istediğimiz meseleleri bize anlatacak açık ve kesin şekilde izah edecek bir şey yoktur."

"Bütün Ehl-i sünnet âlimlerinin ittifak halinde açıkladıkları bir hakikattir ki, **Emevî ve Abbasî halifelerinin halifelikleri halkın arzu ve seçimiyle meydana gelmemiş, kahr (öldürme ve sindirme), istila, zorlama ve despotluk yoluyla elde edilmiştir."**

"İslam tarihine âşinâ olanlar bilirler ki, Emevî halifelerinin yapmadıkları zulüm ve sefihlik, peygamber evlatlarına (Ehl-i beyt) reva görmedikleri zulüm ve alçaklık kalmamıştır. Abbasî Devleti ise tamamen zulüm, yolsuzluk, kahır ve galebe üzerine kurulmuştur. Yalnız meşhur **Ebu Müslim Horasanı** (ölm. 138/755)nin, Emevî hükümeti taraftarlarından öldürdüğü ve telef ettiği insanların sayısı altı yüzbine ulaşmaktadır. Abbasi halifelerinin ilki olan **Ebul-Abbas Seffâh** (ölm. 136/754)ın amcası **Abdullah b. Ali, Şam'ı istila ettiği zaman ahaliyi öldürmüştü. Birlikte yemek yemeye davet ettiği şehrin ileri gelenlerinden doksan kişiyi sopalarla öldürttü. Bazıları henüz can çekişmekte ve hırıltıları işitilmekte iken üzerlerine sofra kurdurarak üzülmeden ve**

sıkılmadan yemek yedi. Şam'da Emevî halifelerinin kabirlerini açtırarak, bulduğu naaşları ve kemikleri yaktırdı."

"Bu **Abdullah b. Ali**'nin kardeşi **Süleyman b. Ali** de **Basra'da Emevîlerden eline geçenleri öldürdü ve cesetlerini sokaklarda sürüttürdü. Sonra da meydanda bırakarak köpeklere yedirdi. En muteber İslam tarihlerinde bu olaylar bu şekilde kayıtlıdır."**

Osmanlılar ve Hilafet:

"Osmanlı halifelerinin ise, saltanata olan hırs ve tamahlarından dolayı nice masum ve günahsız şehzade kanı döktükleri bilinmektedir. İlk halifeler beytülmale (hazineye) ait olan devlet ve milletin malına 'malullah' (Allah'ın malı), halkın haklarına da 'hakkullah' (Allah'ın hakkı) derlerdi. Dolayısıyla bütün hakların güzel ve uygun bir şekilde muhafazası konusunda son derece titizlik ve gayret gösterirlerdi. Bunlar ise (Osmanlı padişahları) Müslümanların haklarına (ve mallarına) el koyarlar ve devletin sahip olduğu mal ve mülkleri şuna buna peşkeş çekerlerdi."

"Şimdi insaf edelim, böyle bir zulüm ve halka galebe çalmaya hilafet denilebilir mi? İslamiyet gibi yüce bir din, böyle ezici ve kahredici bir saltanatı kabul eder mi? Mutlak adalet sahibi olan Cenab-ı Hak, **'Benim ahdim zalimlere ulaşmaz.'** (Bakara, 124) buyuruyor. Böyle ezici ve istibdat sahibi bir hükümeti İslam dinine nispet ederek adına **İslam hilafeti'** demek, dost ve düşmana karşı İslamiyet'i aşağılamak olur.

"Özetleyecek olursak, gerek **Emevî halifeleri ve gerekse Abbasi halifeleri hakikatte Halife değildirler, sultan ve padişahtırlar.** Onlara halife denmesi insanlar arasında böyle bir örfün olmasındandır. Zemahşerî (ölm. 538/1143)nin tefsiri **el**~Keşşafta az önce zikredilen ayetin tefsirinde Abbasi ve Emevî halifeleri hakkında, **'Gâsıp ve mütegallibedirler, kendi kendilerine halife ismini takmışlardır.'** şeklinde bir açıklama yer almaktadır. Hanefî mezhebinin ileri gelenlerinden bir kısmı **Muaviye**'ye bile halife demiyorlar, kral ve sultan diyorlar."

"Hilafet meselesinin siyasi yönünü ben de çok düşündüm. Geçen seneden beri bazı yayın organları da bundan bahsetti. Zannediliyor ki biz hilafeti lağvedersek Mısır'da, Hindistan'da ve diğer İslam memleketlerinde kötü tesir yapacak. Bu bence çok boş bir fikirdir. Emin olun, bunun İslam dünyasında hiçbir tesiri olmaz. Önce de söylediğim gibi İslam dünyasının âlimleri kimin halife olacağını ve nasıl halife olmak lazım geleceğini bizden iyi bilirler. İslam dünyasının bize olan yardımı bilmiyorum, gerçekten var mıdır? Beş on lira vermekle ona yardım denmez."

Vaktiyle İstanbul'da **'Cihad fetvası' yayımlandığı zaman islam dünyasından hiçbir kabul ve katılma sesi çıkmadı. Irak'ı, Suriye'yi ve hatta hilafet merkezi sayılan İstanbul'u işgal eden ordular Hindistan'ın Müslüman askerlerinden meydana gelmekte idi. Beni Arabyan Hanı'nda bir odaya kapayarak başımda nöbet bekleyen, Müslüman bir Hint askeri idi. Hanımım ve çocuklarım ziyaretime geldiği zaman onlarla benim arama girerek elinde hançerle nöbet bekleyen Müslüman Hint askeri idi. İçimizde şey-**

hulislamlık yapmış olan kişiyle beraber Malta'da esir yaşadığımız zaman islam dünyasının hiçbir tarafından bize yardım eli uzatılmamıştı.[1]'

"Kendimizi aldatmayalım, gerçeği olduğu gibi görelim ve görmeyenlere de gösterelim. Evet **islam dünyasının bize ve bizim onlara yardım etmemiz lâzımdır. Fakat bu hilafet meselesi değil, hilafetten dolayı değil, din kardeşliği meselesidir. Müslümanlar birbirlerinin kardeşi olduğundandır. Kur'an-ı Kerim 'Müminler ancak kardeştirler.'** (Hucurât, 10) **buyuruyor. İşte İslam dünyasının üzerine bize yardım etmek bu din kardeşliğinden dolayı gereklidir. Yoksa bir kişinin halife adıyla heyula gibi bir makamda oturmasından dolayı değildir. İslam'da insanlar hakkında kutsallık sözkonusu değildir. İslam'da öyle Hristiyanlık'ta olduğu gibi ruhbaniyet yani ruhanî hükümet yoktur. Aynı şekilde İslam'da ne dinî teşkilât, ne de idarî teşkilât vardır."**

İslamiyet mukaddes olarak yalnız bir şeyi tanır ki o da "hak"tır. Mukaddes olan yalnız haklardır. Cenab-ı Hakk'ın ismi de Hakk'tır. Kutsallık da O'ndadır. Bazı dinlerin bazı şeylere verdiği kutsallığı İslamiyet vermemiştir. Hele insanlara hiç kutsallık vermemiştir, zerre kadar vermemiştir. Peygamberlere bile kutsallık vermemiştir. Hz. Peygamber'in en büyük duası 'Ey Rabbim! Eşya (varlıklar)yı bana olduğu gibi göster.' idi. Diğer bir duası da, 'Allahım! Kabrimi, tapılan bir puta dönüştürme!' idi."

"Şimdi size sorarım, **böyle yüce bir din, birtakım şahısları halifedir diye başınıza oturtmayı ve ona taparcasına birtakım kutsallıklar vermeyi kabul eder mi? Buna imkân yoktur. İslamiyet bundan münezzehtir, yücedir. Bu, birtakım iğfallerden, istibdat devrinde saltanatların yapmış oldukları zulümleri örtmek için, despot hükümdarların etrafında bulunan ikiyüzlü-dalkavuk şahısların bilerek yaptıkları telkinlerden doğmuş ve giderek genel bir fikir haline gelmiş bir hurafedir."**

İbnü'l-Hümâm Ne Diyor:

"Kemal İbnül-Hümâm (861/1457) adında bir kişi vardır ki, müçtehit derecesinde büyük bir fıkıhçıdır. **Sivas**'ta doğup İskenderiye'de yetişmiştir ve orada talebe okutarak gayet bereketli ve feyizli eserler meydana getirmiştir. Hicri dokuzuncu asrın ileri gelenlerindendir. Bunun kelam ilmine, yani itikada ait el-**Müsâyere** adında bir kitabı vardır ki basılmıştır. İşte o kitapta, imameti, yani **hilafeti, 'Müslümanlar üzerinde kamu tasarrufuna hak kazanmaktır'** diye tarif etmiştir. İşte hilafetin fıkıh yani, hukuk ilmi açısından tarifi budur."

"Akaid ilmi kitaplarında hilafet, daha doğrusu imamet başka şekilde tarif edilir: 'Din ve dünya işlerinde Hz. Peygamber'den halef olarak Müslümanlar üzerinde reisliktir.' diye tarif edilir. **İbn Hümâm** büyük fakıh olduğundan imameti fıkıh ve hukuk açısından tarif etmek istemiş, onun için, İmamet, müslümanlar üzerine kamu tasarrufuna hak kazanmaktır' demiştir. İmametin, diğer tâbirle hilafetin en güzel ve en doğru ta-

rifi budur. **'Kamu tasarrufuna hak kazanmaktır'** diyor. Kamu tasarrufu demek, bütün Müslümanlara şamil olmak üzere onların umumî ve ortak işlerinde tasarrufta bulunmak demektir. Buna fıkıh dilinde kamu velayeti **(velâyet-i amme)** denir."

"İslam hukukçuları, **'halife milletin vekilidir'** derler. Çünkü millet kamu velayetini ona devretmiştir. Seçim yoluyla devretmiştir. Millet onu seçmeseydi, o kamu velayetine sahip olamazdı. Onun için millet o kamu velayetinin sahibidir ve aslıdır. Kamu işlerinde tasarruf kendisine aittir. Fakat millet kendi işlerini bizzat kendisi icra etmeyip o icrayı **seçim ve bîat** yoluyla halifeye devretmiş. İşte bu şekilde halife kamu velayetine **İbn Hümâm**'ın dediği gibi kamu tasarrufuna hak kazanmıştır. Ondan dolayıdır ki ümmetin fertleri üzerinde tasarruf hakkına sahip olmuştur ve yine ondan dolayıdır ki, halife milletin vekili olmuştur."

Cumhuriyet ve Seçim:

"Şu halde bu kural hilafette de geçerlidir. **Millet dilerse halifeyi mutlak bir şekilde seçer, onun hiçbir tasarrufunu kayıt altına almaz. Bu, mutlak anlamda hükmetmek demektir. Dilerse millet halifenin tasarruflarını bazı kayıt ve şartlara tâbi tutar. Bu da şartlı biçimde hükmetmek olur. İşte meşruti hükümet denilen hükâmet bu tür bir hükümettir. Millet hiçbir kişiye vekâlet vermez, yani bir halife, bir imam seçmezse hilâfet yok demektir. O vakit de cumhuriyet olur. Buna ne mâni vardır? Millet kendi işimi ben yapacağım, neden bana başkası zorla yaptırsın derse niçin caiz olmasın? Millet**

diyor ki kendi işimi ben göreceğim, ne zaman aciz olursam o vakit halife veya imam adıyla başkasını vekil tayin ederim. Fakat şimdi ben elhamdülillah âciz değilim, rüştümü elime geçirdim. Vekile ihtiyacım yoktur. Milletler için en faydalı hükümet şekli olan cumhuriyet ve şûra yöntemiyle kendi işimi kendim göreceğim. O halde buna kim ne der? Kimse bir şey diyemez. Çünkü hak milletindir."

"Bakınız mesele ne kadar basitleşti. Döndü dolaştı basit bir hukukî mesele oldu. Çocukların bile anlayacağı bir mesele oldu. Bunu büyütmek ve buna başka türlü mânalar vermek, **hurafe** ve **masallara** kadar gitmek ve korkunç bir hale koymakta ne mâna vardır? Evet, bunun bir mânası vardır, o da görenektir. Kafalar alışmış, gözler alışmış, zihinler alışmış, başka bir şey değil."

"Maalesef her türlü zulümlerine katlanarak alışmışız. Memleketi malikânelerine çevirmişler. Milleti uşak gibi kullanmışlarr, bir şey dememişiz. Bilirsiniz vaktiyle herhangi bir kişinin mallarını müsadere ederlerdi. Şuna -buna istedikleri malları, araziyi peşkeş çekerlerdi. Avrupa'dan utandıkları için meşhur Gülhane Hatt-ı Hümayunu yayımlandığı zaman müsadere kaldırılmıştır."

Hutbeler Nasıl Okunmalı?

"Hutbelerde halifelerin, padişahların isimlerinin anılması büsbütün sonradan ortaya atılmış bir durumdur. Katiyen hutbenin şartlarından değildir ve hutbe ile dini bakımdan hiçbir ilgisi yoktur. Tamamen idarî ve siyasî bir durumdur. **Raşit halifeler devrinde hut-**

belerde hiçbir kimsenin ismi anılmazdı. Hutbe nutuk demektir. Onda anılması gereken şeyler siyasî, içtimaî, iktisadî, ahlakî nasihatlar, meselelerdir. Hutbe, halkı ikaz ve irşat için okunur. Bir kişinin ismini anmak için okunmaz. Emevî Devleti zamanında hatipler hutbelerde Hz. imam Ali'ye lanet ediyorlardı. Bunu sırf bir propaganda olmak, halkı Hz. Ali'den soğutmak için Muaviye çıkarmıştı. Hz. Ali'nin kabul gördüğü yerlerde de hatipler, Emevî hatiplerine karşılık olarak Hz. Ali'ye dua ediyorlardı. Daha sonraları her yerde hatip o yere hakim olan sultanın ismini anar oldu."

Taklitçilik:

"Hadis ve ayet, taklitçiliği, ötekinin berikinin mukallitliğini, yani delilini bilmeksizin körü körüne herkesin -ulemadan olsa bile- mücerret sözlerine uymayı yasaklıyor. Daima her şeyin akıl ve mantık ile, delillere dayanan aklî muhakemelerle incelenmesi gerektiğini gösteriyor. Bir ayette de: 'Sözlerinizde doğru iseniz delillerinizi getiriniz.' (Bakara, 111) buyuruluyor. Diğer bir ayette de: 'timinin ulaşmadığı şey üzerinde durma.' (İsra, 36) buyuruluyor."

"Hilafet, hilafet diye diye çökmüş gitmişiz, harap ve türap (toprak) olmuşuz. Ne malımız, ne canımız, ne mülkümüz kalmış, bütün memleket yoksulluk içinde kalmış. Bu mu hilafetin iyilik ve faydaları!.."

Kur'an'm Örfe Bakışı:

"Kur'an **'Örf ile emret.'** (Araf, 199) diyor."

"Fakat acaba bu ayetteki örf kelimesi bugün dilimizde kullanılan örf ve âdet mânasına mıdır? Bu ayet, hakkıyle tetkik edilmemiş, mânası işlenememiştir. Tefsirlere bakarsanız birbirine zıt başka başka mânalar verildiğini görürsünüz. 'Bu ayetteki örf, mâruf (iyi) manasınadır, münkerin (kötü) zıddıdır. Halkın dilinde kullanılan örf ve âdet mânasına değildir' derler. Halbuki, bu yanlıştır. Ben bu meseleyi senelerce tetkik ettim. Meselede Eş'arilerle, yani Şafiî ulemasıyla Maturîdîlerin, yani Hanefî ulemasının fikirleri birbirine karşıdır. Bunu ayırt etmek lazımdır. Şafiî uleması tarafından yazılan tefsirlere, mesela **Kadı Beydâvî** (ölm. 791/1388) tefsirine bakarsanız, örfün, **'şeriat tarafından güzel ve iyi olduğu bildirilen şeydir'** diye tefsir edildiğini görürsünüz. Halbuki Hanefîler tarafından yazılan tefsirlere, mesela Hanefîlerin en büyük âlimlerinden ve fıkıh usulü imamlarından olan **Ebu Bekir el-Cassâs** (ölm. 370/980)m **Ahkâmu'l-Kur'an** adındaki tefsirine bakarsanız, örfü, **'aklın güzel ve iyi olarak belirlediği şeydir'** diye tefsir ettiğini görürsünüz."

Örf ve Adet:

"Örf, irfandan türemedir. Maturidîlere göre, yani Hanefî fakıhlarma göre akıl ve irfanın caiz gördüğü şey demektir. **Adetle arasında şu kadar bir fark vardır** ki, âdet bâtıl üzerine de kurulabilir, bâtıl ve kötülenmiş şeyler de âdet olabilir. Nitekim bir çok kötü şeyin, insanlar arasında âdet olduğu gibi. Fakat örf, irfan üzerine kuruludur, bâtıl üzerine kurulmaz, reddedilmiş ve kötülenmiş şeylere örf denmez. **Örf daha özel, âdet**

daha geneldir. Yani her örf âdettir ama her âdet örf değildir. Bazı âdetler akıl tarafından kabul edildiği için örftür, fakat bazı âdetler de akıl tarafından reddedildiği için örf değildir. İşte örf ile âdet arasında bu fark vardır, başka bir fark yoktur. Evet **mâruf** da örf demektir, fakat o da bu mânadadır."

Bid'atlar, Uydurmalar ve Fırkalar Nasıl ve Niçin Doğdu?

"Vaktiyle hilafet ve imamet kavgalarının neticesi olarak türlü türlü **mezhepler, fırkalar** ortaya çıkmış, bunların bağlıları siyasi maksatlarını revaçta tutmak, yardakçılarını ve izleyicilerini artırmak gayesiyle İslamiyet'te olmayan **bid'atlar,** bir takım bâtıl fikirler icat etmişler, hatta Hz. Peygamber adına binlerce yalan hadis uydurmak cüretinde bile bulunmuşlardır ki, bu yalan **hadisler** için hadis âlimleri ciltlerle kitaplar neşretmişlerdir. Giderek bâtıl dinlerden de bir kısım **hurafeler** bunlara eklenmiş, cehalet ve taklit kötülüğüyle bunların hepsi İslamî hakikatlara karışarak inançla ilgili öyle karmaşalar vücut bulmuştur ki, asıl dinsel gerçekler âdeta örtülü ve gizli bir halde kalmıştır."

Türbeperestlik ve Ötesi:

"İslam dini bu bâtıl fikirleri, bu hurafeleri pek şiddetli ve kesin bir şekilde reddettiği halde bunlar sırf cehalet ve taklit, alışkanlık ve görenek sebebiyle ümmetin kalbinde derin kökler salmıştır. Bunları onların kalplerinden bütünüyle çıkarıp atmak çok müşküldür. Mesela **kabirlere, türbelere mumlar, kurbanlar adamak, onların başında huşu ile dualar etmek, onlardan hacet dilemek, hastaları şifa için tür-**

belerde yatırmak, oralarda bulunan sulardan içirmek gibi benzer davranış ve fikirler bu cümledendir. Bunlar hep sonradan özel bir maksada dayalı olarak ortaya çıkan bâtıl mezheplerin taraftarları tarafından bir gaye için ihdas edilmiş, bir kısmı da diğer dinlerden alınmıştır ve islamiyet'in esasına, gerçeğine bütünüyle aykırıdır. Kim ne derse desin Kur'-an-ı Kerim meydandadır. Bunlar islamiyet'te şirkten sayılır, dinsel gerçeklere uygun düşmesi asla mümkün değildir. İslam'ın ilk dönemlerinde böyle şeyler ne görülmüş ne de işitilmiştir. İslam dini bu gibi bâtıl fikirlerden insanlığı kurtarmak için gelmiştir."

"İslam dininde Cenab-ı Hak'tan başka hiçbir kimseden, hatta Hz. Peygamber'den bile hiçbir hacet istenemez. Onun içindir ki Hz. Peygamber'in kabrinde ziyaret esnasında dua edilirken kıbleye dönmek, Peygamberdin kabrini arkaya almak lâzımdır. Din imamları bu hususta ittifak halindedir. Zira İslamiyet'te şirke benzer her tür davranış ve fikir kesin olarak yasaklanmıştır. Bu hakikat dolayısıyladır ki Hz. Peygamber'in en meşhur dualarından biri de 'Ya Rab! Benim kabrimi ibadet edilir put haline koyma' mealindeki duasıdır."

Hurafe Hastalığı:

"Bu bâtıl inançlar İslam âleminin hemen her tarafını istila etmiştir. Bu hurafelerin her tarafta başka başka şekillerine tesadüf edilir. Uzaklara gitmeye gerek yok; hilafet merkezi-

miz ve şeyhülislamlık makamının oturduğu yer olan İstanbul'da bu hurafelerin pek yaygın ve çeşitli örnekleri ve şekilleri vardır. Bu genel bir hastalıktır ve bence en tehlikeli ve öldürücü hastalığımız da budur. Aklımızı, ruhumuzu, temiz inançlarımızı öldüren, milleti uyuşukluğa, tembelliğe iten tek hastalık budur. Bu hastalık yalnız halka mahsus değil, seçkinlerimiz de bu hastalığın pençesindedir. Bu uydurma şeylerin nereden çıktığını, ne maksatlarla icat edildiğini, hangi yollarla hangi bâtıl dinlerden intikal ettiğini bilmeyen zavallılar bunlara büyük bir saflıkla gönül bağlamışlardır."

"Bugün bu gibi şeyler engellenecek, bunların İslamiyet'in ruhuna bütünüyle ters inanç sapıklıkları olduğu söylenecek olsa Allah korusun bir itiraz tufanı kopar, insanı dinsizlik ve Vahhabîlikle itham ederler. Vahhabîlik nedir denilse onu da asla bilmezler. Halk bu konuda mazurdur. Onlar böyle bulmuşlar, böyle görmüşler, böyle işitmişlerdir. Onları ciddi şekilde aydınlatan, dinsel gerçekleri hakkıyla bildiren olmamıştır. Despotluğun, geçmiş dönemin bu konuda tartışılmaz bir rolü vardır."

Bu Yol Nereye Gider?

"Şimdi insaf edelim, bu ruh hali ile bizim için ilerleme imkânı var mıdır? Biz bu cehalet ve taklit kötülüğüyle şimdiki medeniyetin güçlü akımlarına karşı dinimizi, milletimizi nasıl koruruz? Millet bu saçma geleneklerden kurtarılıp İslam'ın esas gerçekleri bütün temiz-

lik ve berraklığıyla meydana çıkarılmadıkça ben bunun imkânını göremiyorum, ilerleme ve yükselmenin esası cehaletten ilme, taklitten tahkike (işin gerçeğini araştırmaya) geçmedir. Cehaletle, taklitle, hiçbir zaman yükselemeyiz, dinimizi de milletimizi de koruyanlayız."

Günah Gençlerin mi?

"Gençlerimiz dinsiz oluyor diye her gün şikâyet ediyoruz. Elbette olurlar. Bizim şikâyete hakkımız yoktur. Bugünkü medeniyetin ilim ve fenlerinden az çok nasibini almış beyinler, artık hurafe dinleyemez. Onları İslam'ın gerçekleriyle aydınlatmak gerekir. Onların karşısında İslam'ın gerçekleri ve erdemleri yerine saçma fikirler ileri sürülecek olursa şüphesiz İslamiyet'ten uzaklaşırlar."

"Dinsel gerçekleri içeren eserler Arapça yazılmış olduğundan gençlerimiz o gerçeklerden habersiz bulunuyorlar. Bu sebeple bugün bizde görülen halleri İslamiyet gereği zannediyorlar. Tabii olarak bunun neticesi olmak üzere de İslamiyet'ten uzaklaşıyorlar. Onların gerçeği bilmemeleri cehaletlerinden ileri geliyorsa, İslamiyet'ten uzaklaşmaları da bizdeki ruh halinden ileri geliyor."

"Bizde bu hal, bu zihniyet devam ettikçe dinsizliğe doğru meydana gelen bu akışın genişlik ve yaygınlık kazanacağından şüphe edilmemelidir. Onlar İslam'ın güzelliklerini bilmedikleri için nasıl her erdemi Avrupa medeniyetinde arıyorlarsa, biz de dinsel gerçekleri esasıyla bilmediğimizden şimdiki medeniyetin her iyisine

kötü diyoruz, her türlü yükseliş sebebine hemen bir kalemde **'şer'an caiz değildir'** hükmünü veriyoruz. Onlar takdirsizlik sebebiyle büsbütün dini terk etmek veya mutlak müctehit kesilerek keyfe göre ahkâm çıkarmak arzusuna kapılıyorlarsa, biz de taklit kötülüğü yüzünden medeniyetin bu asrında insanların ihtiyaçlarıyla asla uyuşmayan ve uygun düşmeyen ve hakkında değil vahiysel kanıt, tek kişinin rivayeti bile olmayan içtihatlara Kur'an hükmü imiş gibi bağlanarak ondan ayrılmamakta aşırılık gösteriyoruz."

Mezhep Saplantısı Mahvediyor:

"Fıkıh mezheplerini küçümsemeksizin sırf kolaylık maksadıyla her mezhebin hafif ve kolay hükümlerini almak, tercih etmek kötü bir şey değildir. Zira Buharî'nin Kitabu'l-edeb'inde yazılı olduğu üzere Peygamberimiz Hazretleri her ne vakit iki şey arasında serbest bırakılmış olsa onların kolayını seçer ve ümmeti hakkında kolaylığı ve hafifletmeyi severdi. Ashabından, etrafa gönderdiği vali ve kadılara da kolaylık göstermelerini, nefrete yol açacak zorluklardan kaçınmalarını tavsiye buyururdu. 'Allah sizin için kolaylık ister, güçlük istemez.' (Bakara, 185) **ve 'Allah sizden hafifletmek ister.'** (Nisa, 28) **ayetleriyle, 'Dininizin en hayırlısı en kolay olanıdır.' ve 'Hoşgörü ve dürüstlük üzere gönderildim.' hadisi şerifleri gibi birçok kanıttan anlaşılır ki, dinsel hükümleri küçük görme maksadıyla olmayıp sırf kolaylık maksadıyla her mezhebin hafif ve kolay hükümlerini almak ve tercih etmek caizdir, kötülenmiş ve yasaklanmış değildir."**

"Mademki fakıhların ihtilafları meşrudur, onun neticesi olan değişik görüşlerle amel etmek de meşrudur. Meşru olmasaydı din koyucu onu bize bildirirdi. Halbuki bildirmemiştir."

"Bir mezhepten diğer bir mezhebe geçen kişi günahkârdır, cezalandırılması gerekir gibi sözler sırf mezheplerin hafif ve kolay yönlerini araştırmaktan halkı menetmek için ortaya atılmış, fakıhların dayatmacı sözlerinden ibarettir. Halbuki ben her meselede hangi müçtehidin görüşü daha hafif ve kolay ise sıradan vatandaşın onu almasını, tercih etmesini yasaklayacak nakli veya aklî bir delil bilmiyorum. Bunu bilmediğim gibi bir insanın, içtihadı dince caiz görülen bir müçtehidin en hafif ve en kolay görüşüne tâbi olmasını dinin kötü gördüğünü de bilmiyorum. Cenab-ı Peygamber, ümmetinden şiddet ve tazyiki kaldıran, onlar üzerine hafif ve kolay gelen hükümleri severdi."

Mezheplerden Seçmeler Yapabiliriz:

"Her mezhebin hafif ve kolay hükümlerini seçmek ve tercih etmek maksadıyla bir mezhepten diğer mezhebe geçmek, başkasının hakkını ihlal ederse o zaman caiz olmaz. Fakat bunda da gerçekte caiz olmayan geçmenin kendisi değildir, belki hakkı ihlal etmek ve başkasına zarar vermek keyfiyetidir. Çünkü İslamiyet'te zarar vermek ve zararla mukabelede bulunmak yoktur. Lakin tartışma bunda değildir. Burada söz konusu olan mesele, başkasına zarar vermemek şartıyla her mezhebin hafif ve kolay

hükümleriyle amel etmektir ki, açıklandığı üzere buna dinsel bir engel yoktur."

"İşte bu araştırmalardan ve hüküm yürütmelerden açıkça anlaşıldığı üzere henüz belirli bir mezhebi benimsemeyen ve ona bağlanmayan bir mukallit (dinde birini taklit etme ihtiyacı duyan) için bazı meselelerde bir mezhebin hükümleriyle, diğer bazı meselelerde diğer mezhebin hükümleriyle amel etmek caiz olduğu gibi, belirli bir mezhebi benimseyip ona bağlanan mukallit için de kısmen veya tamamen o mezhebi terk ederek diğer bir mezhebe geçmek caizdir. İsterse bu mezheplerin ruhsatlarını araştırıp bulma maksadıyla olsun."

Birinci Bölüm

YOZLAŞMAYı TAŞıYAN TEMEL KAVRAMLAR

(Hurafe, Bid'at, Siyaset, Rableştirme)

HURAFE

Tüm belaların anası olan cehaletin sosyal bir belirişi olan hurafe, dinde yozlaşmanın besleyici zeminini oluşturan sinsi ve zehirli bir musibettir. Halk kitlelerini perişan eden bulaşıcı bir hastalık olmasına rağmen asırlardır hiç kimse onu etkisiz kılma başarısını gösterememiştir.

Ocakları batıran ama yine de peşinden gidilen rezil bir yosmaya benzer hurafe... Yıkıcı ama cazibeli, zehirleyici ama tatlı...

Hurafenin ana ocağı Yahudiliktir. Onu **Hristiyanlık** izler. **Ehlikitap geleneği,** bir anlamda hurafeler geleneği gibidir. Bu gelenek nazardan muskacılığa, falcılıktan cinciliğe, melek kanadı saymaktan şeytan çıkarmaya... kadar, akla gelebilecek tüm hurafe çeşitleriyle doludur.

Ehlikitap hurafeciliğini (buna genel adıyla **Israiliyât** denir) özellikle Yahudilik yoluyla bünyesine aktaran Müslüman kültür daha sonra buna **Hristiyan, Sasanî, Hint, Eski Yunan ve nihayet Türk-Şaman kabullerini** de ekleyerek iyice hurafe okyanusuna dönüşmüştür. **Şamanizm** gibi yarı pagan, yarı mistik bir dinin oluşturduğu kollektif bir şuuraltına sahip bulunan Türk insanı İslam'ı kabul ettiğinde, bu sayılan hurafele-

rin ilk dördünü, girdiği yeni dinle birlikte sineye çekmekle kalmadı, ona kendi Şaman kaynaklı hurafelerini de, ufak kılık değiştirmelerle ekledi. Ve bir zaman geldi ki, Türk insanı için din hayatı bir tür hurafeler hayatı oluverdi.

İsrailiyât tahribi, hurafe tahribinin omurgasını oluşturmaktadır. Çünkü bu tahrip, uydurma hadisler yoluyla kendisine bizzat İslam Peygamberini araç yapmıştır. Denebilir ki **hadis adı altında İslam diye sahnelenen kabullerin büyük bir kısmı doğrudan veya dolaylı hurafe kaynağıdır.** Bunlar, Kur'an'ın dinine âdeta rakip bir din kurmakta ve müminler topluluğunu dünyanın önünde akıl almaz zorluklarla yüz yüze getirmektedir.

Üzerinde olduğumuz **tahribin İslam tarihi içinde en büyük ustası tarihin en eski siyonisti olan ve İslam'ı en taze çağında bağrından hançerleyen Yahudi kâhin-haham Ka'b el-Ahbâr** (ölm. 33/653) **dır. O, Hristiyanlık'ta tevhidi tahribin sembolü olan ırkdaşı Pavlos'un İslam içi belirişidir. Ne ilginçtir ki bunların ikisi de tevhit dinine, sağlığında her türlü kötülüğü reva gördükleri iki peygamberin ölümünden sonra "girmişlerdir."**

Biz inanıyoruz ki Hristiyanlık **Pavlos**'un soktuğu hurafelerden, İslamiyet de **Ka'b el-Ahbâr**'ın soktuğu **İsrailiyât** yalanlarından temizlenmedikçe nebilerinin tebliğ ettiği saf yapıyla insan hayatına giremezler. Hristiyanlık'ta durumun ne noktada olduğunu bilemem ama bizim dünyamızda bu temizleme işinin önünde en büyük engel, hurafeyi bir saltanat aracı olarak kullanan din istismarcısı siyasetçiler ile bunların güdümüne giren cahil- yobaz gruplardır.

Bu oluşumu besleyen ve pekiştiren iki numaralı tahrip, siyaset ve cehalete köprü yapılmış tarikat tahribidir.

Nedir hurafe ve ne demektir hurafecilik?

Arapçadaki noktalı **Ha (Hı)** ile hurafe, bunamak anlamındaki (hurafe de kitleleri bunamaya iten bir hastalıktır) **haref** kökünden türemiş bir kelime olup **"akla, gerçeğe ters düşen aldatıcı ama çekici söz"** demektir. Arap dilinin büyük ustası **Ibn Manzûr** (ölm. 711/1311), hurafeyi, **"Yalan sözün tatlı geleni"** diye tanıtmıştır, (bk. Lisânü'l-Arab, Hı. R. F mad.)

Demek oluyor **ki hurafede, tüm tutarsızlığa rağmen, dinleyene tatlı ve çekici gelen bir yan bulunmaktadır.** Belki de hurafeyi yaşatan işte budur. Şöyle de denebilir: **Hurafeyi yaşatan, insanoğlundaki tatlı söze aldanma şeklinde tecelli eden akıl almaz ahmaklıktır.**

Batı dillerinde, Latince bir kök olan **superstitio**'dan türeyen **superstition** kelimesiyle karşılanan hurafe, bu dillerdeki ortak kabule göre de **mantık dışı, temelsiz, boş, aldatmaca, büyü türünden inanç ve kabul** demektir. Bu sözcük aynı zamanda ataların kabullerinden gelen akıldışı anlayışları da ifade eder. (bk. **Webster's International Dictionary,** anılan mad.) **Larousse**'a göre, hurafede, **"mesnetsiz, saçma yükümlülük",** belirgin niteliklerden biridir.

Kelimenin kökünde, **eski halk inançları anlamı da vardır.** Bu demektir ki hurafecilikte, eski kabullerin yeni anlayışlar içinde sürdürülmesi önemli noktalardan biridir. Tam burada, Kur'an'ın ecdat kabullerini dokunulmaz kılmayı putperestliğin bir belirişi olarak gösteren 50 civarındaki ayetini anımsayalım...

Hurafeyi, bilimsel anlamıyla **"tanım"** sayılacak bir tarifle tanıtmak imkânsız denecek kadar zordur. Çünkü **hurafe, göreceliği çok olan kavramlardan biridir.** O, devirlere, toplumlara, renklere, ırklara, hatta kişilere göre çok değişik çehreler kazanabilmektedir. **Ortak omurga; bilim, mantık ve akıldışılıktır.** Ama şu da bir gerçek ki, biraz karıştırıldığında bilim ve mantık adına da hurafelerin sergilendiği görülür.

Bu demektir ki **hurafecilik, insan denen varlığın değişmez zaaflarından biridir.**

Biz bu görecelik alanında dolaşıp durmak yerine konuyu Kur'an çerçevesine çekerek sınırlayacak ve kitabımızın temel amacına yönelik bir konuma getireceğiz.

Hurafe kelimesi Kur'an'da geçmez. Hadis olarak rivayet edilen sözler içinde bir tek yerde geçmektedir. Bu rivayete göre, bir kadın Hz. Peygamber'e: **'Bu anlattığınız şey Hurafe'nin dediklerine benziyor'** demiş, Hz. Peygamber de ona: **'Hurafenin ne olduğunu biliyor musun?'** dedikten sonra sözünü şöyle sürdürmüş: **"Hurafe, Benu Uzre veya Benu Cuheyne kabilesinden bir adamdı; Cahiliye döneminde cinler tarafından tutsak edildi, onlarla uzun bir süre yaşadıktan sonra serbest bırakıldı. Bu adam, cinler arasında tanık olduğu olayları her anlattığında insanlar kendisini yalanlamıştı. Daha sonra asılsız her söze Hurafe'nin sözü demek âdet oldu."** (Bu rivayet için bk. İbn Hanbel, 6/157; İbnül-Esîr; Nihaye, ilgili mad.; Taberânî, 7/40-41; İbn Manzûr, ilgili mad.)

Biz, böyle bir sözün Hz. Peygamber'in ağzından çıktığına inanmıyoruz. Kaldı ki hadis uleması da bu rivayetin sağlamlığında ittifak etmemiştir.

Kur'an'da hurafe kavramıyla filolojik açıdan aynı anlamda olan veya anlam yakınlığı bulunan, pratik-kavramsal açıdan ise onunla aynı anlamı taşıyan kelimeler vardır. Bunlar, genel kabule göre şöyle sıralanır:

1. Esatir: Gerçek dışı, uydurulmuş söz anlamındaki **ustûre** sözcüğünün çoğuludur. Kur'an'da 9 yerde (6/25, 8/31, 16/24, 23/83, 25/5, 27/68, 46/17, 68/15, 83/13) geçen bu kelime, müşrikler tarafından Kur'an'ı kötülemek için ve daima **"esâtîru'l-evvelîn:** öncekilerin uydurmaları" şeklinde kullanılmıştır. Onlara göre Kur'an bir hurafe ürünüydü; onu, **"önceki toplumların hurafelerinin, mitolojilerinin bir benzeri"** olarak görüyorlardı.

Bu kullanım bize göstermektedir **ki, hurafenin omurga noktalarından birini eskilerin dokunulmaz kılınmış kabulleri oluşturmaktadır.** Kur'an kendisinin böyle bir kelam olmadığını ısrarla dile getirmektedir.

2. Halak: Yalan uydurmak anlamına gelen bu kelime, Kur'an'da iftira anlamındaki **ifk** sözcüğü ile birlikte, müşrikleri, iftira etmek, yalan üretmekle suçlamak için kullanılmaktadır, (bk. Ankebût, 17)

3. Huluk: Noktalı **Ha (Hı)** ile **huluk;** huy, âdet, boşu boşuna izlenen görenekler, yalan ve uydurma anlamındaki **halak** sözcüğünün çoğuludur. **İbn Manzûr** bu sözcüğe **"hurafeler"** anlamı vermiştir, (bk. Hı. R. F. mad.) Müşrikler Kur'an'ı bu kelimeyi kullanarak da küçümsüyorlardı. Onlara göre Kur'an: **"Önceki toplumlarda görülen uydurmalardan, göreneklerden başka bir şey değildi."** (Şuara, 137)

4. Ihtilak: Halak kelimesinin **iftial kalıbına** aktarılmasıyla oluşan **ıhtilak** da yalan söz üretmek demektir. Müşrikler Kur'an'ı bu sözcüğü kullanarak da suçlamışlardır, (bk. Sâd, 7)

5. Takavvül: Söz anlamındaki **kavi** kelimesinden türeyen bu kelime söz uydurmak demektir. Kur'an bunu kendisinin bulaşmadığı noksanlıklardan biri olarak göstermektedir, (bk. **Hakka,** 44)

6. Akavîl: Bu da söz anlamındaki **kavi** kökünden türemiştir. Dedikodu, dolaşıp duran anlamsız, saçma sözler demektir. Kur'an bunu da kendisinin bulaşmadığı noksanlıkları tanıtırken kullanmaktadır, (bk. **Hakka,** 44)

Bize göre, bu sayılanlar, hurafe kavramının Kur'an'daki dayanaklarını açıklamak için kullanılabilecek tâbirlerin sadece bir kısmıdır ve ekleyelim ki ikinci derecede önemli olan tâbirlerdir.

Hurafeye Kur'an adına yüklenebilecek anlamı gereğince kavramak için listemizin başına koymamız gereken esas kavramlar şunlardır:

1. İftira: Türkçe'deki anlamıyla aynıdır. Kur'an bunu Allah'a iftira yoluyla dinsel buyruk icat etme suçunu tanıtmak için genellikle **kizb** (yalan) sözcüğüyle pekiştirerek kullanmaktadır. (Geniş bilgi için bk. **KTK. İftira** mad.)

2. İfk: İftira, yalan, düzmece söz demektir ki, Kur'an bunu daha çok Allah'a iftira ederek buyruk icat etme suçunu tanıtmak için kullanmaktadır. (Geniş bilgi için bk. **KTK. İfk** mad.)

3. Hars: Hı. R. Sad harfleriyle **hars** yalan söylemek, laf uydurmak demektir. Kur'an bu kökten sözcükleri dördü fiil olmak üzere 5 yerde kullanmaktadır. Bu yalancılığı yapanlara Kur'an'm ilenci vardır. **"Kahrolsun o uydurmacı yalancılar. Ki onlar ne yaptıklarından habersiz bir sersemlik içindedirler."** (Zâriyât, 10-11)

Lügat bilginlerinin **hars** ile ilgili verdikleri bilgiler Kur'an'm bu sözcüğü kullandığı ayetlerdeki yaklaşımla tam uyuşmaktadır. **Harsın** temelinde sanıya, gözlemsizliğe, kulaktan dolmaya teslimiyet yatar. Bunun sonucu ise **harsa** sapanların sınırsız bir yalancılığa, ilimsizliğe, beyinsizliğe teslim olmalarıdır, (bk. En'am, 116, 148; Yûnus, 66; Zühruf, 20)

4. Kizb: Yalan demektir. Her türlü yalan için, ama aynı zamanda Allah adına yalanlar düzüp din uydurma suçu işleyenlerin günahını tanıtmak için kullanılır, (bk. **KTK. Kizb** mad.)

5. Hadisün Yuftera: Uydurma hadis anlamındaki bu tâbir Yûsuf Suresi son ayette Kur'an'm arınmış bulunduğu noksanlardan birini tanıtmak için kullanılmaktadır. Kur'an böylece **hem kendisinin uydurulmuş hadislerden olmadığını göstermekte hem de uydurma hadislerin yarattığı hurafe alanının Kur'an dinindeki tahribine dikkat çekmektedir.**

6. Ecdadın (ataların) kabullerini tartışma üstü kanıt saymak: Hurafenin omurga noktalarından birinin de eski ecdat kabullerini yeni zamanlarda yaşatmak olduğunu görmüştük. Kur'an, 50 civarında ayetle şirkin bir belirişi olarak gösterdiği ecdat örflerini kutsallaştırmayı hurafe yaratan kaynaklardan biri ola-

rak ortaya koymuştur. Ecdatperestliğin temel sloganı, nebilerin temel kanıtına bir karşılık olarak gösterilmiştir: Nebiler diyor ki: **"Eğer doğru sözlüler iseniz kanıtınızı getirin!"** (Bakara, 111) Ve diyor ki: **"Eğer doğru sözlüler iseniz bana ilimle haber verin!"** (En'am, 143; Ahkaf, 4) Şunu da söylüyor nebiler: **"Eğer doğru sözlüler iseniz hadi kitabınızı getirin!"** (Saffât, 157) Bu isteğe, hurafeci şirkin verdiği cevap şudur: **"Eğer doğru sözlüler iseniz bize atalarımızdan kanıt getirin!"** (Dühân, 36; Câsiye, 25) Veya şöyle söylüyorlar: **"Şu dediğinizi biz, önceki atalarımızdan duymadık."** (Müminûn, 24; Kasas, 36)

Hurafe zehirinin kimliğiyle onun panzehirinin kimliğini birer cümlede böylesine ihtişamla anlatmak ancak Kur'an kelamının başaracağı bir harika olabilirdi. Bu kelam harikasından biz şunu öğreniyoruz: **Hurafecilik, bir ilimsizlik, kitapsızlık, kanıtsızlık illetidir ki insanı kör ve sersem ederek atalarının fosillerine, ete-kemiğe tutsak hale getirir.**

7. Ümniye: Çoğulu **emânî** olan bu kelime bir yerde tekil (Hac, 52) beş yerde çoğul olarak geçmektedir. Fiil halinde kullanımı ise bunun iki katından fazladır.

Kur'an bu kavramı, kitap kavramına karşı bir olumsuzluğu ifade için kullanmaktadır. Karşıtlık şöyle verilmektedir: **Kitabı bilmezler, sadece emânî bilirler...** (Bakara, 78) Ehlikitap dediğimiz Yahudi ve Hristiyanlarla Müslüman kitlelerin emânîsinden şikâyet edilmekte, meselelerin bu emânîlerin hiçbirisiyle çözülemeyeceği belirtilmektedir. Çözüm, kitap-bilgi ve eylem ile olacaktır. (Nisa, 123)

Hurafeyi Kur'ansal bakış açısı itibariyle en doyurucu biçimde anlatan kavram olan emânîyi biz **"Kur'an Uyarıyor"** adlı eserimizin **"Kitap ve Emânî"** adını taşıyan bölümünde anlattık. Burada bilgi verirken o bölümden yararlanacağız.

Kitap'a (yani bilgi ve kanıta) karşı konmuş bulunan **emânî, aslı-esası olmayan şey, yalan, sanı, ne dediğini anlamadan okumak anlamlarındaki ümniye kelimesinin çoğuludur.** Ümniye, takdir etmek (ölçü tutturmak) anlamındaki **meny** kökünden türemiştir. **Meny** sözcüğündeki takdir, daha çok sanı, hayal ve kuruntuya dayanarak yapılan tahminler için kullanılır. Bu yüzdendir ki **meny,** genellikle gerçeğe dayanmayan-hayalî tasavvurlar ve tasarımları ifade eder. Bu kökten gelen **temenna** fiili, **"yalan söyledi"** anlamındadır. İlk müfessirlerden biri olan **Mücahit b. Cebr** (ölm. 103/721), buradan hareketle, emânî kelimesini **"yalanlar"** diye anlamlandırmıştır. (bk. Râgıb; Müfredat, meny mad.)

Kur'an'm kitaba, bu demektir ki bilgi-düşünce-aydınlık üçlüsüne karşıt gösterdiği **emânî,** bizim **"hurafe, anlamadan okumak"** dediğimiz illetlerin ta kendisidir. Emânî hakkında bilgiler veren ölümsüz dil ustası **Isfahanlı Râgıb** (ölm. 502/1108) şunu da söylüyor: **"Şeytan, peygamberlerin ümniyelerine bir şeyler karıştırır mealindeki ayet** (Hac, 52) **bünyesinde kullanılan ümniye, okuyuş demektir. Kendini iyice vermeden okumak bu tehlikeyi taşıdığındandır ki, Hz. Peygamber'e Kur'an okuyuşunda aceleden kaçınması emredilmiştir."** (bk. Tâhâ, 114; Kıyame, 16)

Şeytanın insanı saptırışının esası da ümniyeye itmektir. **Şeytan, tüm vaatlerinde ümniye kulla-**

nır. Yani, insanı, anlamını bilmeden sırf üfürük olsun diye okumaya ve aslı-esası olmayan şeylere inanıp bel bağlamaya iter. (bk. Nisa, 120) Daha ilginci, **şeytan, insanoğlunu ümniyeler (hurafeler, uydurmalar, anlamsız okuyuşlar) kullanarak saptıracağını Allah önünde açıkça beyan etmiştir: "Yemin olsun, onları hurafelere-yalanlara/anlamını bilmeden okuma tutkusuna iteceğim..."**[11] (Nisa, 119)

Zafer, mutluluk, ölümsüzlük bir **emânî** işi değildir, bir eylem ve üretim işidir, (bk. Nisa, 123)

Cennete gidiş de din mensuplarının ürettikleri ve kendilerini öne çıkarmak için kullandıkları emânî sloganlarıyla değil, üretilen değerlerle olacaktır, (bk. Bakara, 111)

İnsanoğlunun yolunu vuran, başına bin türlü bela açan da ümniyelerdir. İnsan bu ümniyelere aldanır, sapar ve iyi şeyler yapıyorum sana sana batıp gider. Bu batışın en kahırlısı, insanın Allah ile aldatılmasıdır. Kur'an bu aldanışın altını özellikle çiziyor, (bk. Fâtır, 5; Hadîd, 14)

Bu gerçeği gösteren ayet, ümniyelerle ayağına çalı dolandırılan kitlelerin, Allah'ı paravan yapanlarca aldatılıp perişan edileceğini de mucize bir biçimde gösteriyor.

Özetlersek: **Kitap (bilgi, düşünce, aydınlık, kanıt) yerine anlamadan okuyup üfürme, asılsız gelenek ve kabullerin peşinden gitme, hurafelere saplanma gibi olumsuzluklara kucak açanlar şeytanın vaatlarından başka hiçbir şeyle ödüllendirilmeyeceklerdir. Böyle bir sonuçla karşılaşmamak için dini-imanı, hurafelerle bilimdışılıklardan temizlemek ve dinin**

tanrısal kaynağını, anladığı dilde okumak kaçınılmazdır. Bunu yapmayanlar, kitabın yerine emânîyi (uydurmaları, anlamsız üfürükleri, hurafeleri) geçirerek bunların işletilmesiyle saltanat sürenlere teslim olur, yedek ilahlara kul-köle haline gelirler.

Buraya kadar verdiğimiz bilgileri dikkate alarak Kur'an açısından hurafeyi şöyle bir tanıma kavuşturabiliriz kanısındayım:

Hurafe, sünnetullaha (tabiat kanunlarına), bilime, akla, vahyin verilerine ters düşen ve çoğunluğu ataların eski kabullerinden oluşan inançların, yaklaşımların, kabullerin, iddiaların, uygulamaların, tavırların ortak adıdır.

BİD'AT

VAHYİN DİLİYLE BİD'AT

Bid'at kelimesinin kökü olan **"bed' bir nesneyi yeniden peyda eylemek manasınadır."** (Âsim Efendi; Kamus Tercümesi, B.D. Ayn maddesi) Kökün, Arapça'daki **ifal** kalıbına aktarılmasıyla vücut bulan **ibda'** yine Kamus Mütercimінin ifadesiyle **"örneği ve benzeri olmayan bir şeyi ortaya çıkarmak, üretmek demektir."** Güzel sanatlardaki özgün üretimlere, özellikle şiir üretimine işte bunun içindir ki **ibda'** etmek denmiştir. Güzel sanatlara **bedi'iyyât** denmesi de bundandır. Eskiden güzel sanatlar eğitiminin yapıldığı kuruma **Dârul Bedai'** (güzel sanatlar okulu veya akademisi) denirdi.

Bed' kökünün **ifti'al** kalıbına aktarılmasıyla elde edilen **ibtida'** sözcüğü de yeni bir şey vücuda getirmek anlamında kullanılmakla birlikte daha çok, hoşa gitmeyen şeylerin ortaya çıkarılmasını ifade eder. Kur'an, **ibtida'** sözcüğünü bu anlamda **Hadîd Suresi 27.** ayette kullanmıştır.

Yeniden vücuda getirmenin olumsuz yönlerini ifade için **bid'** sözcüğü de kullanılmaktadır. Türkçemizdeki **"türedi"** sözcüğü bunun tam karşılığıdır. Biraz daha

ağır konuşursak **bid'** kelimesini **"zıp çıktı"** diye de tercüme edebiliriz.

Kur'an, **bid'at kökünden sözcükleri dört yerde kullanmıştır.** Bunların ikisi olumlu değer ifadesi için, diğer ikisi ise istenmeyen değerlerin ifadesi içindir. Olumlu kullanım, **el-bida'** kökünden gelen ve Allah'ın sıfatlarından biri olan **el-Bedî'** sözcüğüdür ki, biri Bakara 117, ötekisi En'am 101. ayettedir. Ve ikisinde de **el-Bedî'** kelimesi Allah'ı tanımlamak için şu tamlamada kullanılmaktadır: **"Yerlerin ve göklerin Bedî'i O'dur."**

Bir sıfat olarak Bedi', daha önce aynısı veya benzeri olmayan şeyi veya şeyleri yaratan, vücuda getiren anlamındadır. Allah, göklerin ve yerin Bedî'idir ki bir şeye "Ol!" dediğinde o şey hemen oluverir.

İstenmeyen değerleri ifade için kullanımın biri isim, biri fiildir. İsim kullanım, **Ahkaf 9. ayette,** Hz. Peygamber'in ne olmadığını ifade eden bir beyyine halindedir. Fiil kullanım ise kökün Arapça'daki **ifti'al** kalıbına aktarılmasıyla elde edilen **ihtida'** kelimesidir, (bk. Hadîd, 27)

Üzerinde olduğumuz bid'at kavramının ruhu, Ahkaf Suresi 9 ile Hadîd Suresi 27. ayette verilmiştir. Birinci ayette Kur'an, **bid'at açısından Hz. Peygamber'in durumunu** değerlendiriyor. O, türedi bir peygamber olarak ortaya çıkmamıştır. O, tanrısal iradenin planı ve faaliyeti üzere gönderilen ışık ve aydınlık rehberi peygamberlerden biridir.

İkinci ayet olan Hadîd 27'de ise **bid'at,** kavramsal ve kurumsal açıdan ele alınmakta ve peygamberler tarihinde bu türediliğe örnek olarak Hristiyan ruhban sını-

finin icat ettiği (ve sonra da ilkelerine saygılı olmadıkları) **ruhbaniyet (monastisizm)** gösterilmektedir.

Bid'atın omurgasını tanımamızı sağlayan Hadîd 27 gösteriyor ki bid'atlar:

1. İyi niyetle, Hak rızası kazanmak gayesiyle icat edilebilirler; bu onların bid'at olmasını engellemez.

2. Bid'at olarak ortaya çıkarılan şeye bir süre sonra bizzat onu icat edenler bile uyamazlar.

Böylece, Kur'an dini açısından dikkatler şu iki noktaya çekilmektedir: Bu dinin ne Peygamberi bir türedidir, ne de kavramları ve kurumları... **Bu bir dindir ki, Yaratıcı onu ilk insanla başlatmış ve asırlar boyunca insanı onun değişmez, zaman üstü ilkeleriyle eğitmiştir. Bu ilkeler tüm peygamberlerin mesajında aynıdır. Kur'an bu mesajları toplayan kitaptır. Kur'an'ın din dediğine eklemeler yapan, türedilik yapar ve türedi bir din icat eder.** Tamamlanan, kemale eren ve adına İslam denen bir dinin (bk. Mâide, 3) türedi kişi, kurum ve kavramlara ihtiyacı yoktur. Niyet ne olursa olsun, bu dine ekleme yapmaya kalkan türedilik yapmış olur.

Kamus **Mütercimi Âsim Efendi** (ölm. 1819)nin, eserinde verdiği bid'at tanımı, bu Kur'ansal inceliklerle bid'atın filolojik yapısını kucaklaştıran bir güzelliktedir. Şöyle tanımlıyor bid'atı Âsim Efendi: **"Kemale erdirildikten sonra dinde ortaya çıkan nesneye denir. Bir deyişe göre ise dinde, Peygamber Aleyhisselam'dan sonra ortaya çıkan tutkulara ve davranışlara denir. Daha çok, dinde ortaya çıkan eksiltme veya artırmalar için kullanı-**

lir." Bid'atı tanıtırken dinin kemale ermesi esprisini omurgaya oturtan bu tanım, Arap dilinin anıt bilginlerinden biri olan **tbn Manzûr** (ölm. 711/1311) tarafından da verilmiştir. Ona göre de **"Bid'at, dinde, kemale erdirilişten sonra ortaya çıkan, icat edilen şeydir."** (bk. Lisânü'l-Arab, ilgili mad.)

Kur'an'ın verileri ışığında lügat bilginlerinin yaptıkları açıklamalar dikkate alındığında bid'at, dinin vahye dayanan tespitlerine, buyruklarına, kabullerine yapılan ekleme veya bunlarda vücuda getirilen eksiltmedir. Buna göre, **bid'at, din bünyesinde söz konusu olur.** Hayatın diğer alanlarındaki yeniliklerin bid'at kavramıyla irtibatlandırılması tam bir saptırmadır. Hatta, **diyanet** denen ve dine getirilen beşerî yorumları içeren alandaki yenilikler de bid'at kavramı içine girmez. Bid'atin söz konusu edilebilmesi için **"din"** bünyesinde yeni icatların olması gerekir. Başka bir deyişle, **bid'at, tanrısal alana müdahale ile ortaya çıkan bir olumsuzluktur.** Dinin insana bıraktığı beşerî alandaki yenileşmeler, bu yenileşme adına yapılan müdahaleler yanlış dahi olsa bid'at adını almaz.

Bid'at, Allah'ın din olarak gönderdiğinde olmayan şeyi var göstermektir.

Bunu şu şekilde de ifade edebiliriz: **Bid'at, vahyin oluşturduğu tevhit geleneğine aykırı kabuller icat etmektir. Bunun içindir ki biz, tevhit geleneğini, putperest Arap gelenekleriyle kirleten Emevîleri bid'at üretiminin babası saymaktayız. Hz. Ali** (ölm. 41/661), tevhidi tahrip eden **Benu Ümeyye**'nin bu yanına değinirken şöyle diyor: **"Onlar fitne denizlerine daldıkça daldılar ve resuller**

yolunu bırakarak bid'atları aldılar." (Nehcü'l-Belâğa, hutbe 154)

Tevhit geleneğini yıkan Emevîlerin bu tahriplerinin açtığı yaranın acısı sahabî nesli tarafından değişik vesilelerle gündeme getirilmiştir. Bid'at konusunun ilk eserlerinden birini yazmış olan **Turtûşî** (ölm. 520/1126)den birkaç satır alalım: Peygamberimizin hizmetinde bulunan **Enes b. Mâlik** (ölm. 90/708) birgün ağlayarak şöyle diyordu: **"Resul'den öğrendiklerimiz içinde bozulmayan tek şey şu namaz kalmıştı; onu da tanınmaz hale soktular."**

"Sahabî **Ebud Derda** (ölm. 32/652)ya sordular: **'Resul, bugünkü uygulamalarımıza baksa beğenmeyeceği bir şeyimizi görür müydü?'** Cevap verdi: **'Beğeneceği bir şeyimizi görür müydü diye sorsana!'** Tâbiûn neslinin en büyüğü kabul edilen **Hasan el-Basri** (ölm. 110/728) şöyle diyor: **'Resul şu mescitlerinizin önünde durup baksa kıble dışında değişmeyen bir şey bulamazdı...!'** (Turtûşî; **Kitâbul-Havâdis vel-Bida',** 112-113)

Din olmayan geleneklerin kabullerine ters, yeni kabuller oluşturmak bid'at olmaz. Bunun içindir ki bid'at konusunu en iyi anlatanlardan biri olan **Bâkırî,** bid'atı **"dinde olmayan şeyi dine sokmaktır"** şeklinde tanımladıktan sonra şu yolda konuşmuştur: **Bid'at, dinin tevkifi (içtihada kapalı) meselelerinde söz konusu olur; âdetlerde ve mubahlarda olmaz. Eskiden yazı divitle yazılırdı, şimdi bilgisayarla yazılıyor. Bunun bid'atla bir ilgisi yok...** (bk. Bâkırî, 69)

Bundan şunu da anlarız: **Bid'atı, bid'at-i hasene (güzel bid'at) ve bid'at-i kabîha (çirkin bid'at)**

olarak ikiye ayırıp sonra da güzel-çirkin kavgası yapmak temelden yanlıştır. "Güzel bid'at" tâbiri, birçok olumsuzluğun gözden kaçmasına yol açan bir **maske tâbirdir.**

Ortaya getirilen bir yenilik (veya yeni) dinde olmayan bir şeyi icat etmektedir; bunun güzeli olmaz. **Dine ekleme yapmanın güzeli olacağını söylemenin kendisi bid'attır. Bir bid'atı ölçüt yaparak başka bir bid'atı tanımlayanlayız.** Ortaya getirilen yenilik, dinle ilgili değil de hayatın başka alanlarıyla ilgili ise onun bid'at kavramıyla hiçbir ilgisi yoktur. Örneğin, **"Yemeği parmakla değil de çatal kullanarak yemek bid'attır ama güzel bid'attır"** sözü bir bühtandır. Çünkü dinin yemeğin nasıl yeneceğine, hele hele parmaklarla yeneceğine ilişkin bir hükmü yoktur ki, çatal ve bıçak kullanarak yediğimizde dine bir yenilik sokmuş olalım.

Ve örneğin, **"Dişleri fırça ve macunla temizlemek bid'attır ama, güzel bir bid'attır"** demek de yanlıştır. Çünkü din, diş temizliğinin şekline ilişkin bir kural getirmemiştir. Dişlerinizi temizleyin diyen Hz. Peygamberin amacı da **"dişlerin temizlenmesidir,** ağza filan veya falan ağaç dalının sokulması değil. Birisi çıkıp diş temizliği yapmayın derse işte bu bir bid'attır ama dişleri şu veya bu âletle temizlemenin bid'atla bir ilgisi yoktur. Diş temizliğini dal parçası fetişizmine dönüştürmek bir talihsizliktir.

Bid'at, eski örflerin yerine yeni örfler koymanın adı değildir; dinin tespitlerinin yerine eski veya yeni herhangi bir örfü koymanın adıdır. Bazıları ne hikmetse eski örflere bağlılığı bid'at saymazken yeni örflere en küçük bir itibarı hemen bid'at ilan eder. Oysaki örfün

dinleştirilmesi her hal ve şartta bid'attır. Bunun bir kısmı günah bid'atı olur, bir kısmı şirk bid'atı... Ama "güzel bid'at" asla ve asla olmaz...

O halde Müslüman için **bid'atın göstergesi, Kur'an'da yer almamaktır. Çünkü Allah'ın dininin kaynağı Kur'an'dır. Onun dışındaki kaynaklar dinin değil, diyanetin kaynağıdır. Ve diyanet beşerî bir kurum olduğu için o alandaki yenilikler bid'at değildir.**

Ne yazık ki bid'atla ilgili yüzyıllardır yazıp çizenlerin birçoğu, bu kavramı, beşerî-ilahî alan ayrımı yapmadan, **"öncekilerin kabullerine ters düşen şey"** olarak değerlendirdiler ve sonuçta bid'atla mücadele adı altında yeni ve daha yıkıcı bid'atlar ürettiler. Bunların birçoğu, başkalarını bid'atla itham ederken kendi mezhebinin kabullerini bile esas alabilmişlerdir. Örneğin, bid'at konusunda yazanların en ünlülerinden olan **Muhammed b. Vaddâh el-Kurtubî** (ölm. 287/900) ve **Turtûşî,** mezhepleri olan **Maliki** fıkhını esas almış, bu fıkhın kabullerine ters düşen şeyleri bid'at olarak görme yönüne gitmişlerdir.

Eskiye ters düşmenin bid'at olarak nitelendirilmesinin getirdiği yıkım, özellikle **sünnet** diye önümüze çıkarılan örflerin dinleştirilmesinde belirginleşir. Bu noktada en dirayetli kalemlerin bile zaafa düştüklerini, bazan kendi ölçülerine ters düşmeyi göze alacak kadar eskiye bağlılık gösterdiklerini görüyoruz. Örneğin, bid'at konusunun en ünlü isimlerinden olan **Şâtıbî** (ölm. 790/1388), değil uydurma hadislere, zayıf hadislere bile karşı olduğu halde bid'atlarla mücadele için yazdığı eseri el-**I**'tısam'da birçok zayıf hadisi kullanmıştır. (Bu konuda bk. Atıyye, 9-12)

Çağdaş yazar **Atıyye, Şâtıbî** ile ilgili bu saptamayı yapıyor, ama arkasından aynı yola kendisi sapıyor. Bakın ne yapıyor: İmamın (devlet başkanının) **Kureyş** kabilesi dışından da olabileceğini iddia etmeyi bid'ata örnek olarak gösteriyor, (bk. Atıyye, 347 vd.) Gerçekten şaşırtıcıdır!

Atıyye, bid'atla savaşayım derken şirke yelken açıyor. Çünkü devlet başkanının **Kureyş** kabilesi dışından olamayacağını söylemek İslam'ın evrenselliğini yıkıp onu Şintoist bir hanedan dinine döndürmek olur ki, bunun adı şirktir.

Aynı zât, **Mutezile** mezhebinin akılcı yorumlarının tümünü bid'at kabul etmektedir.

Türk din hayatında bid'ata karşı çıkmak adına ortaya çıkıp en yıkıcı bid'atları üreten kişi ve zümreler epeycedir., Bunlara göre bid'at, öncelikle eski kabullere aykırılıktır. Daha net bir çerçevede bakılınca bid'at bu insanların mensup oldukları fırkanın kabullerine ters her şeydir. Bunlar için olay, **"biz ve ötekiler"** olayıdır; din bunun sadece dokunulmazlığını sağlayan bir araçtır.

Bu **fırka zihniyeti,** dinde bölücülük (bk. Müminûn Suresi, 52-54) esprisinden hareket ettiği için onun bu yaklaşımı kendi içinde "anlaşılabilir" bir yaklaşımdır. Bizi esas üzen, ilim ve içtenliğinden kuşku duymadığımız bazı kişilerin, andığımız fırkacılara destek olabilecek yorumlar üretmesi, kanaatler sergilemesidir.

Böylesi yorum ve kabullerle değerli bilgiler içeren eserlerini bir tür "**hurafe kuyusu**"na çeviren rahmetli **Ömer Nasuhi Bilmen** (ölm. 1971), bid'atı bakın nasıl tanımlıyor: **"Din hususunda sahabe-i kiram ile tâbiûnun iltizam ve delil-i şer'ının iktiza etmediği muhdes şeylerdir."** Bu talihsiz tanımın gü-

nümüz Türçsiyle ifadesi şu: **"Bid'at, din konusunda yüce sahabîlerle onları izleyen kuşağın esas almadığı ve dinsel kanıtların gerektirmediği sonradan ortaya çıkmış şeylerdir."** (Bilmen; Istılâhât-ı Fıkhıye Kamusu, 2/9)

Bu tanıma göre, vahyin kanıtlarıyla, sahabe ve onları izleyen neslin tavır ve kabulleri aynı değerdedir. Peki, o zaman Allah ve Peygamber diye diretmemizin anlamı nedir? Sözün burasında Allah ile aldatma ustalığının: **"O insanların kabul ve tavırları Kur'an ve sünnete zaten aykırı olmaz ki..."** şeklindeki malum sloganı devreye sokuluyor. Akıl ve izan da hemen şunu söylüyor: Peki, madem onların dedikleriyle Kur'an ve sünnet arasında bir fark yoktur, Kur'an gibi tartışmasız bir kanıt-kaynak ortada dururken o kişilerin söz ve kabullerini neden devreye sokuyorsunuz? Ve onların kabulleri Kur'an ve Peygamber'e böylesine uygun idiyse tutuştukları kavga ve savaşlarda binlercesi neden katledildi? **"O, içtihat farkıydı"** diyorlar. Peki, böylesi facialara sebep olabilen o içtihatları nasıl ve neden dokunulmaz kılıyorsunuz?

Ömer Nasuhi merhum, biraz önceki İslam dışı tanımıyla da hızını alamıyor. Kur'an-Peygamber ikilisine eklediği sahabe-tâbiûn ikilisine ilaveten mezhepler panteonunu da devreye sokarak şöyle diyor: **"Mezâhib-i islamiyeden birine intisap iddiasında olup Ehlisünnet vel cemaatin akidelerine muhalif itikadda bulunan şahsa da mübtedi' denir."** (aynı yer) Yani, İslam mezheplerinden birine bağlı olduğunu söyleyip ehlisünnet velcemaat (her ne demekse)ın inançlarına aykırı inançlar taşıyan kişiye de bid'atçı denir."

Kısacası, **Bilmen**'e göre, elimizdeki fıkıh kitaplarında din olarak önümüze konan şeylerin herhangi bi-

riyle ilgili olarak **"acaba"** dediğiniz anda bid'atçı olursunuz.

Böyle bir anlayışı Kur'an vahyi ve onun dini adına kabul etmek Kur'an'a saygısızlık olur. Eğer bu söylenenler din ise o zaman Kur'an'a ihtiyaç kalmaz. Zaten bu zihniyetin din meselesinde işi fiilen getirdiği nokta da budur. Bunların din dediğine din dediğimiz andan itibaren, hâşâ, Kur'an olsa da olur, olmasa da...

Sözün özü şudur: **Bid'at aleyhinde yazanların çoğu, vahyin verilerini değil, kendi mezhep, ırk veya bölgelerinin örflerini esas alarak başkalarını bid'atla itham ettiler.** Bid'atı Kur'an'a aykırılık olarak asla tanıtmadılar. Yani bid'atla mücadele adı altında bir tür yozlaştırma yaptılar. Bunu yaparken de en yıkıcı bid'atların babası olan Arap-Emevî kodamanlarının kabullerini öne çıkardılar. Bu öne çıkarmayı **"ashabın görüşleri, selefin yolu"** yaftalarıyla gerçekleştirdiler. Örneğin, bid'at konusunun en ünlülerinden biri olan **Türkmanî** tam bir Arap örfleri meddahı görünümü arz etmektedir. Tüm eski örfleri din saymakta ve bunlara karşı çıkışları bid'at olarak damgalamaktadır.

Bu mantığa göre, günümüzün bid'atlara karşı çıkışta en güvenilir zihniyeti **Afgan Taliban** zihniyeti olacaktır... Çünkü eski kabulleri en büyük titizlikle koruyan zihniyet odur.

Bid'atın belirlenmesinde Kur'an'ı esas almamanın sonuçları çok kötü olmaktadır. Bilmekteyiz ki, geleneksel kabul, **"Bid'atın küfrü gerektirenini sergileyen mürted olup katledilir; küfrü gerektirmeyenini sergileyen ise ta'zîr ile cezalandırılır."** demektedir, (bk. Âmir; et-Ta'zîr, 321-324) Şimdi bu belir-

leme neye göre yapılacaktır? Eğer siz, bir mezhebin kabullerini küfür-iman konusunda ölçü alırsanız, işe bir miktar da siyaset katan herkes hoşuna gitmeyen herkesi **"Küfrü mucip bid'at sergilemiştir"** diye suçlayıp mürted ilan edebilir. Bunun örnekleri yüzlercedir. Sünnete bağlılığı, herkes tarafından kabul edilen **Ömer b. Abdülazîz** (ölm. 101/720), minberlerden Ehlibeyt'e lanet okunması geleneğini kaldırdığında **"sünnete aykırı davranmakla** suçlanmıştı. Bu suçlamayı yapan zihniyete göre, sünnet, Emevîlerin yerleştirdikleri âdetlerdi; bid'at ise bu âdetlere aykırı hareket etmekti.

Günümüzde, din üzerinden siyaset yapan zihniyetlerin siyasal hasımlarını yıpratmada kullandıkları yöntem, **Ömer b. Abdülaziz**'e uygulanan suçlama yönteminin aynıdır. Bu zihniyet, her gün birkaç siyasal rakibini mürted ilan etmektedir.

İşte İslam dünyasının rahat yüzü görmemesinin sebeplerinden biri de budur. Ve birçok sebep gibi bunun arkasında da dinin Kur'an dışında yapılandırılması vardır.

Allah'ın dininde eksiltme veya artırma yoluyla değiştirme olarak ortaya çıkan **bid'atın en kötü yanı, genellikle iyi niyetle sergilenmesidir. Bu iyi niyet zemini, bid'atın toplumda revaç bulmasına sebep olmakta, bunun sonucunda da sapma sessizce yerleşmekte ve dine eklenen âdet ve alışkanlıklar dinleşmektedir.**

Bid'at konusunda yazanların en ünlülerinden biri olan **Süyûtî** (ölm. 911/1505) bu konuda yakınışını şöyle dile getiriyor: **"Bid'atların bir kısmını, halkın ibadet ve Allah'a yaklaşma zannıyla yaptıkları oluşturmaktadır. Oysaki esasında bunların**

terk edilmesi ibadettir.... Cahiller bunların görüntüsünün ibadeti andırmasına aldanarak esasında yasak olan fiilleri ibadet yerine koymaktadır. Burada aldatıcı olan, 'daha çok ibadet etme' hırsıdır. İşte bu hırs, insanları, ibadet görüntüsü veren bu yasakları icraya itmektedir "

...

"Bu tür ibadetlerin haram olanı vardır, mekruh olanı vardır... Hz. Ömer (ölm. 23/643), **Cuma namazının ardından iki rekât ilave namaz kılan bir adamı engelleyip mescitten uzaklaştırmıştır..."** (Süyûtî; Bid'atlar, 55-57)

Acaba Ömer, günümüzde Cuma'ya ilaveten on dört rekât namaz kılınan camileri görseydi ne yapardı?!

"Daha çok ibadet" tutkusu nereden kaynaklanıyor? **Daha çok ibadet arzusu başkadır, daha çok ibadet tutkusu başkadır. Daha çok ibadet arzusu, samimi bir arzudur ve o arzunun bizzat kendisi, sahibini ibadet şovu yapmaktan alıkoyar. İbadet tutkusu ise marazî bir haldir ve sahibine şov yaptırır.**

Bu şova engel olmak ve şovcuların açtıkları yaradan ibadet arzusu taşıyanların zarar görmesini engellemek için tek yol vardır: **İbadetin, özellikle "daha çok ibadef'in, insanlar nezdinde bir seçkinlik ve itibar aracı olmasını engellemek...** Bu yapılırsa şovcu şov yapamaz, gerçek dindar ise rahat eder. Ve ibadet, kendisinden beklenen sonucu verir.

Bunun aksi yapılır, ibadet bir yükselme ve itibar görme aracı haline getirilirse **riya** din hayatını kaplar. Bunun sonucu, yapay ibadetler icat edilmesi veya bilinen ibadetlerin ilaveler, zorlaştırmalarla **"daha çok itibar**

sağlayıcı" hale getirilmesidir. **Şâtıbî** bu noktayı ona yakışır bir ferasetle yakalamış ve çok güzel de ifade etmiştir. Diyor ki: **"Birçok mendup (zorunlu olmayan, edep tavrına uymak için yapılan) ısrar yüzünden vacip (yapılması zorunlu)e dönüşmüştür..."** (Muvafakat, 3/332)

Haftada iki yüz rekât **"teşbih namazı"** (!) kılmak bir tür velilik göstergesi yapılırsa teşbih namazcılığı başını alır gider ve bir süre sonra da teşbih namazı İslam'ın bir şartı gibi algılanır hale gelir.

Bunun varacağı yer, birçok vacibin terk yüzünden mubahlaşması yani serbest hale gelmesidir. Çare, aşırı ibadeti kullar arasında bir üstünlük ve seçkinlik belgesi olmaktan çıkarmaktır, **ibadetin belirleyeceği üstünlük Allah ile kul arasında kalmalıdır. Bizler, insanları kamuya, insan haklarına ilişkin tavırlarına bakarak değerlendirmeliyiz. Çünkü o alanda riyakârlık ve bedavacılık işlemez. Bir değer ya vardır, ya yoktur. Bir adam imzaladığı çekleri ya ödüyordur, yahut ödemiyordur. Bu ödemenin sahtesi, şov aracı yapılanı olmaz. Ama bir adam namazı gerçekte kılmadığı halde kılıyor görünebilir, orucu gerçekte tutmadığı halde tutuyor görünebilir. Ağzıyla "Allah" derken zihniyle şeytan diyebilir.**

Bu hal önce âdetleşir sonra da dinleşir. Adetler dinleştikçe din de âdetleşir. Bunun sonu dinin tahribi ve saygınlığının yok olmasıdır.

Bid'atı ortaya sürenin iyi niyeti Allah katında onu kurtarır mı, kurtarmaz mı? Bunu tartışabilirsiniz ama bid'at yüzünden saparak beşerî âdetleri din gibi yaşama-

ya kalkışanların vücut verdikleri günahların yükünün bid'atı icat edenlerin boynuna bineceğini tartışamazsınız. Çünkü Kur'an, ilimsizlik yüzünden insanların sapmasına sebep olanların, saptırdıkları insanların günahlarına ortak olacaklarını çok açık bir biçimde bildirmiştir: **"Onlar, kıyamet günü, kendi günahlarını tamamen yüklendikten başka, ilimsizlik yüzünden saptırdıkları kişilerin günahlarının bir kısmını da yükleneceklerdir. Bakın, ne kötü şey yükleniyorlar."** (Nahl, 25)

Metodolojist **Ebu İshak İbrahim b. Muhammed eş-Şâtıbî,** bid'atlar konusunun temel eserlerinden biri sayılan **el-Ftısam**'ında bid'atı, **En'am 140.** ayette tanıtılan **Allah'a iftira** çerçevesi içine sokmuş, hatta daha da ileri giderek **En'am 137.** ayetle irtibatlandırıp bir tür şirk gibi algılamıştır. **Şâtıbî**'ye göre bid'atın esası En-'am 137, 140 ve **Zümer Suresi 3.** ayette kristalleşmektedir. Yani **Şâtıbî**'ye göre, **bid'at, bir şirk kurumudur ve esası da Allah'a iftira ederek dine haram-helal, iyi-kötü eklemektir.** Bu ilave kabuller onları uyduranlar tarafından süslenip püslenmekte ve **taklit bedavacılığında** rahat arayanlar tarafından benimsenip hayata geçirilmektedir, (bk. Şâtıbî; el-I'tısam, 1/126-139)

Şâtıbî işin burasında şunu da belirtiyor: **Bid'atçılık, lanetlenmeyi gerektiren istisnaî cürümlerden biridir,** (bk. el-I'tısam, 117)

Şâtıbî'ye Ehlibeyt imamlarından destek vardır: **İmam Ebu Cafer Muhammed b. Ali el-Bâkır** (ölm. 101/720), bid'atçıların yaptıklarını **Kehf Suresi 103-104.** ayetlerde anılan zümrenin yaptıklarıyla irtibatlandırarak bid'atın bir tür şirk olduğunu ima etmektedir, (bk. Bâkırî; Bid'at, 21)

Bu yaklaşım, bid'atçılara hak ettiklerinden fazla yüklenmek değil midir? **Şâtıbî** buna olumsuz cevap veriyor. Çünkü, **bid'atçı, dinde olmayan şeyi dine sokarak ulûhiyetin hakkına tecavüz etmekte, eklediği kabulleri dinleştirerek bir tür sâri (dinde kural koyucu) sıfatı kullanmaktadır. Şâtıbî** burada din konusunun en müthiş tespitlerinden birini yapıyor. Diyor ki: **"Ma'sıyet yani günah ma'sıyet olarak kaldıkça Allah'a iftira değildir; ama ma'sıyet teşrî (dinde kural koyma) aracı yapılırsa Allah'a iftira olur.** " (bk. el-I'tısam, 2/41)

Böyle olunca da elbette ki şirk olur.

Şâtıbî'nin bu ölümsüz sözleri bizi bir noktanın daha altını çizmeye götürmektedir: **Dini, Allah ile aldatarak halkı sömürme aracı yapanlar ma'sıyet (günah) ehlini dinsizlikle suçlarlarken Allah'a iftira demek olan bid'at üretimini dine hizmet gibi göstererek insanlık dünyasının en yıkıcı zulmünü sergilemektedirler.**

Şâtıbî'ye göre bid'atın kök salarak dirileşmesini kolaylaştıran illetlerden biri de taklitçiliktir.

Şâtıbî bu tespitinde **Hz. Ali**'den esinlenmiş görünüyor. **Hz. Ali,** bid'atçılıkla taklitçilik arasında kopmaz bir ilişki olduğuna yüzyıllar önce dikkat çekmiştir. Diyor ki: **"Ey insanlar! Fitnenin doğuşu, izlenen boş ve iğreti arzularla icat edilen hükümler yüzündendir. Bu hükümlerde Allah'ın kitabına aykırılık vardır; bunlarda kişiler kişileri taklit eder."** (bk. Bâkırî, 20)

Şâtıbî, az önce anılan yerde şunu da ileri sürmektedir: **Bid'at, genellikle iyi niyetle ortaya sürül-**

düğü için, icat edene önceleri toplumda itibar sağlar ama işin sonu rezillikle noktalanır. Bu son aşamada bid'atçılar sıkışır ve **takıyye** (ikiyüzlülük) yoluna giderler. Yani **bid'atçılar aynı zamanda en yaman takıyyecilerdir.**

ÖRFÜN DİLİYLE BİD'AT

İslam din bilimleriyle uğraşanların, özellikle fakıh ve muhaddislerin hemen hepsi bid'at konusuyla da ilgilenmişlerdir. Kimisi bağımsız eser yazarak, kimisi eserinde bir bölüm ayırarak, kimisi de konuya birkaç cümleyle değinerek.

Bid'at konusuna eğilenlerin hemen tamamı kendi anlayışlarına göre bir bid'at tanımı vermiş, sonra da o tanıma uygun bid'at sınıflamaları yapmıştır. Ama hemen hepsinin ortak kabulü, bid'atin **"sonradan ihdas ve icat edilen şey"** olduğu merkezindedir. Biz burada üç tanıma yer verecek, bu tanımların sonuncusunu eleştireceğiz.

1- **Şâtıbî: "Bid'at, dinde kendisi hakkında kanıt bulunmayan davranıştır."** (el-I'tısam, 1/36)

2- **İbn Receb el-Hanbelî** (ölm. 795/1392): **"Bid'at, sonradan ortaya çıkan ve dinde kendisine kanıt olacak bir esasa dayanmayan şeydir."** (Câmiu'l-Ulûm ve'l-Hikem, 160) **İbn Receb** şöyle devam ediyor: **"Kendisine dayanak olacak bir aslın dinde bulunduğu şey, lügat açısından bid'at olsa da dinen bid'at değildir."**

3- Kal'aci: "Bid'at; Allah'tan, Resul'den ve fakıh sahabîlerden gelmeyen şeydir." (Kal'aci;

Fıkhu'n-Nehaî, 1/315. Aynı yazarın benzer bir tanımı için bk. Fıkhu'l-Hasan el-Basrî; 1/177)

Günümüz araştırıcılarından biri olan **Kal'aci**'nin bu tanımı, ne yazık ki eski meslektaşlarından çok gerilerde kalmış ve geleneksel kabulleri okşamak pahasına İslam'ın ruhuna ters düşmüştür.

Bid'atın Allah ve Resul'de olmayan şeyin ortaya çıkarılması olduğunu kabulde hiçbir zorluk çekmeyiz. Ama sahabîlerin sözlerinde olmayan şeyin bid'at kabul edilmesini olumlu bulmuyoruz. Yani, dinin Allah ve Peygamber'e ilaveten üçüncü bir dokunulmazı daha mı vardır? Sahabî, beşer değil midir? Beşerse, beşerin tespitleriyle Allah'ın tespitleri aynı değer ve bağlayıcılıkta nasıl tutuluyor?

Şunu açıkça söylemek zorundayız ki bu anlayış, bid'atları eleştireyim derken, tevhidi şirke bulaştıran bir anlayıştır. Çünkü ulûhiyetin şanından olan bazı vasıfları insana vermektedir.

O halde her **"yeni"** ve her **"sonradan ortaya çıkan şey"** bid'at değildir. **Bid'at, din koyucunun "din" olarak gönderdiklerinin içinde olmayan şeydir. Din koyucunun akla, bilime, örfe... bıraktığı alanlarda ortaya çıkan hiçbir "yeni", bid'at değildir. Şâtıbî** örneklendiriyor: **"Din meselelerinde oluşturulan tarza ve tavra da bid'at denmez. Yeni sanayi kolları, yeni yerleşim birimleri oluşturmak gibi..."** (el-I'tısam, 1/37)

Bid'at konusunu en iyi açıklayanlardan biri olan İranlı yazar **Bâkırî,** yenileşmede iki alanı birbirinden ayırıyor:

1-Cânib-i şer'î (dinsel yan),

2-Cânib-i örfî (geleneksel yan).

Bunların ikincisindeki değişmelerin hiçbirisi bid'at olarak tanıtılamaz. Çünkü örf değişkendir ve örf din değildir. (Bâkırî, 90-91) O halde, "**icma'** (söz birliği), **müftabih kavil** (fetvada esas alman söz), **cumhur** (çoğunluk) **görüşü"** vs. adlarıyla değişmez ve dokunulmaz ilan edilen şeylere ters görüş ileri sürenlerin bu yaptıkları bid'atçılık değildir. Çünkü dokunulmaz ilan edilen bu görüşlerin hiçbiri Allah'ın gönderdiği değildir, hepsi beşerin yorumu ve içtihadıdır. Beşerî olanda yenileşme, bid'at olamaz. Aksi düşünülürse insanlık ilkel kabile standartlarının üstüne çıkamaz.

Esasında, **"icma', fetvaya esas olan söz..."** başlıklarıyla değişmezler yaratanlar ve bunlara uymayan görüşleri bid'at olarak damgalayanlar esas bid'atı bu kabulleriyle ortaya çıkarmışlardır. Yani beşerî âdet ve yorumu dinleştirmişlerdir. Bunlara uymayan yeni şeyler söylemek nasıl olur da bid'at sayılır?

Bid'at sadece nesneler veya ibadetler icat etmekle olmaz. **Dinde dayanağı olmayan dinsel tavırlar da bid'attır.** Örneğin, **Bâkırî,** tebliğde veya ibadet hayatında **ikraha** (zorlama, baskı ve manipülasyona) gidilmesini bid'at olarak kaydetmiştir. (Bâkırî, 22-26)

Demek olur ki, bir şey din içinde ise onun uygulama şeklinin de din içinde belirlenen tarz olması gerekir. Aksi halde bid'at ortaya çıkar. Bu, özellikle ibadet alanında işleyen bir kuraldır. Bid'atlarla mücadelenin âdeta sembol ismi olan **Ebu Şâme** (ölm. 665/1266) bu noktaya parmak basarken **Gazâlî** (ölm. 505/llll)nin şu satırlarının altını çiziyor: **"Yapılan işin Allah'a itaat türünden olması kişiyi itaatkâr yapmaz.**

Allah'a itaatten söz etmek için vakit, şartlar ve tertibin de din tarafından belirlenmiş olması gerekir." (Ebu Şâme, 108)

Bugün Türkiye'de insanımıza kıldırılan **16 rekâtlık Cuma** namazının İslam'da yeri nedir sorusunu, yukarıki tespitten sonra bir kez daha düşünmek gerekir! **Şâtıbî,** az önce sözünü ettiğimiz titizliğin hangi gerekçelere dayandığını gösterirken şu yolda konuşuyor: **Bir şey, esası bakımından dinsel olmakla birlikte uygulaması yeni bir kural yaratıyorsa onun terki din olur.** (bk. Şâtıbî; el-I'tısam, 2/32-34)

Şu halde, âdetin âdet olarak kalması halinde, eklenen ve değiştirilen ne olursa olsun, bid'attan söz edemeyiz. **Bizi bid'attan konuşmak zorunda bırakan olumsuzluk, âdetin dinleşmesidir.**

Din olarak gönderilende bulunmayan şey olan bid'at, iki şekilde ortaya çıkar: **1- Dinde eksiltme yaparak, 2- Dinde artırma yaparak.**

Şunu ekleyelim ki, bid'atlara baktığımızda daha çok dinde artırma **(Şâtıbî**'nin deyimiyle **'tezeyyüd')** ifade eden bid'atlarla karşılaşıyoruz. Bunların çoğu da ibadet alanındadır. **Şâtıbî,** bu alandaki artırımın uzun vadede ibadetten uzaklaşma getireceğinin kaçınılmaz olduğunu söylüyor, (aynı eser, 1/22, 40)

Bid'atlar çeşitli ölçütlere göre sınıflandırılmıştır. Bunların pratik bir önemi yoktur. Bir-iki örnek vermekle yetineceğiz.

Bir sınıflamaya göre **bid'atlar dört** kısımdır:

1. Açıkça küfür olanlar: Cahiliye âdetlerinin dinleştirilmesi gibi.

2. Büyük günah ile küfür arasında gidip gelenler: Çeşitli fırkaların mezhep saplantıları gibi...

3. Büyük günah (kebîre) sayılanlar: Cinsel perhiz, iğdişleşme, kızgın güneş altında namaz kılma, sürekli oruç tutma gibi...

4. Mekruh olanlar: Ramazan orucu biter bitmez hiç ara vermeden Şevval orucuna başlamak, hutbelerde padişahlara dua etmek, Kur'an'dan belli bir yeri vird (her gün belirli saatlerde okunan dua) edinmek gibi... (bk. Şâtıbî; el-Ftısam, 2/36-39)

Bir başka sınıflamaya göre bid'atlar iki kısımdır: 1. Terkî olanlar, 2. Gayrî terkî olanlar. Birinci kısımda bid'at dinde olan bir şeyin terk edilmesiyle sergilenir; ikinci kısımda ise dinin terk edilmesini istediği bir şeyin yaşatılmasıyla sergilenir, (bk. Şâtıbî; el-Ftısam, 1/42-45)

SİYASET

Sadece İslam'ın değil, tüm dinlerin yozlaşmasında temel etkenlerden, daha doğrusu temel belalardan biri de siyasettir. Yani dinin siyasal başarı ve çıkar aracı yapılması... Biz bunu, **siyaset ve saltanat dinciliği** olarak anmaktayız.

Bu konu üzerinde burada uzun uzadıya duracak değiliz. İşin bu yanını biz, bu konuya ayırdığımız **"Allah ile Aldatma"** adlı çalışmamızda incelemiş bulunuyoruz. Burada söyleyeceklerimiz çok kısa olacaktır.

Tarihin en acımasız sektörü, dini siyasal amaçlar için kullanan sektördür. Bu sektör, insan kitlelerine yaptığı akıl almaz zulümlerle kalmamış, insanlığın birçok büyük evladının dinden soğumasına, dine ve Tanrı'ya karşı çıkmasına da yol açmıştır. Çünkü bu sektörün sergilediği kahırlara bakan insanlar **"Din bu ise olmaz olsun!"** hükmüne varmak durumunda kalmış ve bu olgu dinin tarih içindeki en büyük kaybı olmuştur.

Bu sektör önce **en zalim sektördür,** çünkü insanlığın rahmet, kardeşlik ve paylaşım kurumu olan dini doyumsuz iştahların aracı yaparak insanın temel mutluluk yolunu dikenlemektedir. Bu sektör, aynı zamanda **en namert sektördür,** çünkü hiçbir savunma ihtiyacı

duymadan gönülden güvenip teslim olmuş insanları aldatma üzerine oturmaktadır. Bu sektör, aynı zamanda tarihin **en nankör sektörüdür. Güvenilmezdir,** vefa nedir bilmez; nankördür, peygamberinin evladını bile hançerlemekten çekinmemiştir; arkadan vurur. Dahası, yürüttüğü ve yaşattığı zulümlerin harcamalarını o zulmün mağdurlarına yaptırmaktadır. Aldatılan kitleler, Allah ile aldatıldıkları için işin farkına varmamakta, böyle olunca da tüm imkânlarını aldatanların önüne sermekte, üstelik bunu bir ibadet coşkusuyla yapmaktadırlar.

İşte bunun içindir ki, **hiçbir insanlık suçu ve hiçbir vahşet bu sektörün yaptıkları kadar zalim ve yıkıcı olamaz.**

Siyaset dinciliğinin dini yozlaştırması nasıl oluyor? Bu sorunun en iyi cevabı, Emevî krallığının tarihi içinde yatmaktadır. Biraz açalım:

Siyaset dinciliğinin başarılı olması için dinin omurgasındaki tanrısal iradenin yerine beşerî iradenin konması gerekir. Bu yapılmadıkça sergilenen hiçbir günah, hiçbir hata dini yozlaştıramaz; dindarı da batırmaz. Hata nihayet günaha vücut verir, günah ise tövbe ile silinir gider. Tanrısal iradenin yerine insan iradesinin konması ise dinin rotasını değiştiren bir felakettir. Din, Allah'ın rahmetine doğru yol almaktan ve aldırmaktan çıkar, insan nefsinin ve ihtirasların kaosuna doğru yelken açtırmaya başlar. Bunun sonu, Allah'ın erdirici iradesiyle insan nefsinin öldürücü arzularının yer değiştirmesidir.

Siyaset dinciliği bilir ki, bu yer değiştirme gerçekleştirilmeden dini siyasal çıkarların aracı yapmak olanaksızdır.

Dinde bu irade değişikliği, her şeyden önce peygamberlerin ahlaksal etkilerinin kırılmasını gerektirir. Peygamber, izlenebilecek bir ahlaksal model olmaktan çıkarılıp bulutlar üzerinde kutsallık ve heyecan dağıtan bir dünya ötesi varlığa dönüştürülür. Miraçla ilgili uydurmalar, Peygamberimizin sakalı olduğunu iddia ettikleri kılların kutsallaştırılıp tavaf nesnesi yapılması vs. hep bu dönüştürmenin İsrailiyât kaynaklı dayanaklarıdır. Unutulmasın ki, Hz. Resul'ün evladından Hz. Hasan (ölm. 50/670)ı zehirleterek ortadan kaldıran ve Hz. Hüseyin (ölm. 61/680)in boynunu vuracak Yezid-i Mel'un'u atama yoluyla Müslümanların başına getiren Emevî kralı Muaviye, Hasan el-Basrî'nin ölümsüz ifadesiyle "İslam'ın can damarlarını bir bir kestikten sonra" baş ucunda ölmesini bekleyenlere, Peygamber'in atık tırnaklarından sakladığı birkaç parçayı kefeninin arasına koymalarını, bu sayede mahşer günü kurtulmayı umduğunu söyleyebilmiştir.

İşte siyaset dinciliğinin dinden, Resul'den, âhiret hesabından anladığı budur!

Bulutların üstüne gönderilen nebinin bu yeryüzünde izlenecek tek şeyi bırakılır: Yaşadığı devrin fotoğrafı, yani içinden çıktığı toplumun giysisi, oturup kalkma şekli vs. Bu noktaya gelindiğinde peygamber artık bir ahlaksal model olmaktan çıkmış, bir artistik şekil öncüsü olmuştur. Sadece romantizm ve heyecan dağıtır ama yaratıcı atılım ve uğraşların ilham kaynağı olmaz.

Peygamber, ahlak ve sorumluluğun simgesi yapılmaz ama fetişizmin ve yapay kutsallıkların bir tür ilahı ko-

numuna getirilir. Bu yapılmıştır ve öylesine tevhit dışı bir üslûpla yapılmıştır ki Kur'an'dan nasipli bir insan bunları gördüğünde bütün zerreleri ürperir. Kur'an'ın defalarca **"beşer"** diye niteleyerek yaşayan ve izlenebilen bir model haline getirmek istediği Peygamber öylesine insan üstü bir konuma getirilmiştir ki sakalını, tırnağını, giysisini fetişleştirmenin de ötesine geçilmiş, dışkısı fetişleştirilmiştir. Onun yüceliğini anlatacağını söyleyenlerden bazılarının onun dışkısına **"gâita-i şerife"** diyebildiklerine tanık olmaktayız. Dışkısı **"şerif"** diye anılan bir insan, kitleler tarafından model alınamaz, sadece uzaktan kutsanır. Çünkü **o, Kur'an'ın "insan nebi"si olmaktan çıkarılmış, şirkin "melek nebi"si haline getirilmiştir.** (Bu noktada Kur'an'ın şikâyetini görmek için Furkan Suresi 7-9. ayetlere bakınız)

Peygamber, melek-nebi konumuna yükseltilip izlenebilir model olmaktan çıkarılınca, **peygamber yetkileriyle donatılmış izlenebilir modeller üretme aşamasına geçilir. Bunlar din adına tartışılmaz, eleştirilmez, dokunulmaz, hata yapmaz kabul edilen kişilerdir: Mezhep imamları, şeyhler, seyyidler, efendiler, üstadlar...**

Bu yapılandırma **ulema-i ızâm** (yüce ulema), **fukaha-i benâm** (ünlü fakıhlar), **müçtehidîn-i kiram** (soylu müçtehitler), **cumhur** (çoğunluk), **eimme** (imamlar) vs. övgü yaftalarıyla donatılan kişilere (onlar farkında olur veya olmaz) yaptırılır; arkasından da onların kabullerine karşı çıkanlar dindışı ilan edilerek işe yarar kurallar serisi tabulaştırılır. Bu yaftalar onlara, kıymetleri bilindiği için değil, dokunulmaz kılınıp putlaştırılmaları için verilir. Aksi olsa, yani bu yaftalar

ilme ve âlime saygıdan doğsa, âlimin yaşayanına zulüm, öleninin fosiline övgü söz konusu olur muydu?

İstenen tespitler yaptırılan kişilerin ve o tespitlerin dokunulmaz kılınması için bir slogana ihtiyaç kalmıştır. Slogan bulunmuştur: **"Büyük imamlar devri bitmiş, din konusunda söylenecekler söylenmiştir."** Kimse sormamıştır: **"Vahyin son ayeti olan Mâide 3, dinin o gün kemale erdirilip tamamlandığını insanlığa ilan ederken sürç-i lisan mı etti de siz bu kemale erdirme işinin 'büyük imamlar' tarafından gerçekleştirildiğini söylüyorsunuz!?"**

"İçtihat kapısı kapanmıştır" şeklinde ifadeye konan ve bugün İslam dünyası tarafından lanetlenen şirk sloganı işte bu devrenin ve zihniyetin ürünüdür. Bu sloganın esas anlamı düşünen ve düşündüğü için de itiraz etmesi mümkün olan kişiler devri kapatılmıştır demektir. Kur'an ise öteki taraftan çağırıp duruyor: **Ey iman edenler, sakın raiyyeleşmeyin, davar sürüsüne dönüşmeyin!.,** (bk. Bakara, 104)

Emevî işte bu "davarlaşma"ya giden çığırı açmıştır. Onun tahrik ve afsunuyla vücut bulmuş fıkıh ve hadis kitaplarının yanında, iman esaslarıyla ilgili akaid kitaplarında bile Kur'an'la taban tabana zıt yüzlerce kabul ve kural vardır. Adeta, karşı bir devrim yapılmış da İslam'a rakip başka bir din kurulmuş gibidir...

Ne ilginçtir ki **Emevî'nin,** tam bir **şeytanet** ile (bu deyim, 148/765'te ölen İmam **Cafer es-Sadık** tarafından Emevî krallarının siyasetlerini tanımlamak için kullanılmıştır) vücut verdiği Kur'an dışı tespitler tüm za-

manların siyaset dinciliğine azık ve dayanak olmaktadır. Ve işte bu yüzden, günümüzün siyaset dincileri bu sahte dini tüm kavram ve kurumlarıyla yaşatmayı bir tür varoluş gayesi bilmektedir. Bu **sahte dine karşı çıkanlar, dindışılık, zındıklık, reformculuk, hatta ajanlık ve din yıkıcılıkla suçlanmaktadır.**

Sonucun tam alınması için, kuşku yaratanların iyice tasfiyesi de sağlanmıştır.

Ta'zîr (kelime anlamı terbiye etme, dikkatli olmaya zorlama, tedbir alma) denen kavram ve kurum işletilerek devlet başkanına, sakıncalı gördüğü konularda sakıncalı gördüğü kişileri hizaya getirmek için tedbir yetkisi verilmiştir. Bu yetki ilk zamanlar, **dayak ve hapis** gibi cezalar öngörüyordu. Daha sonra, uygulanan siyasetlere karşı çıkışlar artınca yetki **sürgün ve öldürmeye** kadar uzatılmıştır. Ve bir gün gelmiştir ki, devlet başkanı (imam, halife veya sultan) saltanatı için sakıncalı gördüğü kişi veya kişileri hiçbir sorgulama ve araştırma yapmadan bir emirle katlettirebilmiştir. **Osmanlı** düzenindeki **"siyaseten katil"** kurumu da işte bu **ta'zîr** kurumunun bir uzantısıdır.

Bu **ta'zîr (Osmanlı'daki şekliyle siyaseten katil) kurumu, tarihin hukuk ve düzen adına yapılandırılan ve işletilen en büyük cinayet ve zulüm kurumlarından biridir. Devlete ve düzene zararlı olabilirler gerekçesiyle yüzlerce, binlerce insan (bunların içinde onlarca kundak bebeği de vardır) asılıp kesilmiştir. Tek "suçları" sultan veya halifenin onları devlet ve saltanat için kaygı yaratıcı bulmasıdır. Bu kaygı yüzünden bazan analar, evlatlar, babalar katledilmiştir. Siyaseten katledilen devlet**

adamlarından vezir-i âzam mevkiinde olanların sayısı 43'tür: 23 tanesi azledilmeden, 20 tanesi azledildikten sonra katledilmiştir. Katledilen şeyhülislamlar da vardır. Bu ölümler içinde devletin varlığı ve halkın huzuru için gerekli olanlar elbette vardı; bizim eleştirimiz, bunun din adına yapılmış olmasına yöneliktir.

Biliyoruz ki **siyaseten katil, önce suçluların katli idi, daha sonra potansiyel suçluların, ve nihayet hayalî suçluların katli haline geldi... Gerekçe şudur: Hikmet-i hükümet...** Sultan öyle görmüş, öyle uygulamışsa bir hikmeti vardır, soru sorulmaz... (Hikmet-i hükümetin nasıl işlediği hususunda bk. **Mumcu,** 93 vd.)

Kur'an, sadece şu iki halde ölüm cezası vermektedir: Taammüden cinayet, terör. Bir adı da **"sünnet-i Ömer"** (Ömer'in sünneti) olan recm ile bir adı da **"sünnet-i Ebu Bekir** (Ebu Bekir'in sünneti) olan mürtedlerin katli İslam dışıdır, (bk. Ahmet Mumcu, 45-46) **Mürtedler,** genellikle devlet aleyhine çalışan casuslar olarak yakalanmış ve öldürülmüşlerdir. Keşke gerekçe böyle gösterilse ve siyasetin işini kolaylaştırmak için din paravan yapılmasaydı.

Sünnet-i Ömer deyimini ilk kullanan ve yerleştiren, Muaviye'dir. Bu deyimi, ilk kez, ölen zenginlerin mallarına yönetim adına el koymak için kullandı, (bk. Mumcu, 13) Bu "sünnet-i Ömer"ler zamanla sünnet-i Muhammed gibi algılandı ve daha sonra da sünnetullaha dönüştürülüp din haline getirildi. Olaya buradan baktığınızda şu tespite katılmamanız mümkün değildir: **"İslam hukuku diye andığımız bütün içinde Kur'an ve sünnetin yeri ancak yüzde birdir." (Kremer**'in bu tespiti için bk. Mumcu, 29)

Tüm bunları bildikten sonra **ta'zîr kurumunun, adı konmamış bir engizisyon olduğunu söylemek acaba abartma olur mu?**

İslam hukukçusu **Abdülkadir Udeh, "Nassız (ayetsiz) suç ve ceza olmaz ilkesi dinin temel ilkelerindendir ama kamu yararı bu ilkenin esnetilmesini bazan gerekli kılar."** diyor. (bk. Udeh; et-Teşrî'u'l-Cinâî el-İslamî, 1/126) Bunu biz de kabul ederiz ama tarihe binlerce masumun katlinin dayandırıldığı bir kavram olarak geçen ta'zîrin, hukukun normal sayacağı esnemelerle vücut bulup işletildiğini söylemek inandırıcı değildir.

Hurafe ve siyaset dinciliği çok iyi bilmektedir ki o eski kural ve kabuller yıkılırsa bugünün dünyasında onların yerini alacak yeni kabuller üretmek mümkün olmaz. O halde onların yaşatılması lâzımdır. Bunun için onların, onlara vücut verenlerin dokunulmaz, kutsal, zaman üstü, aşılmaz ilan edilmesi kaçınılmazdır.

Dinin siyasete âlet edilmesi konusunda birkaç noktanın daha altını çizeceğiz. Bunların ilki, **müminin siyasetle meşgul olmasıyla dinin siyaset aracı yapılmasının farklı olduğu gerçeğidir.** Siyaset dinciliğine karşı çıkış, müminlerin siyasetten uzak durmaları anlamına alınamaz. İkisi farklı şeylerdir.

İşi bu şekilde algılamak ve **"Dindarsan siyasetten uzak dur, o işi bize bırak!"** anlamında tavırlar sergilemek ayrı bir din sömürüşüdür, bir insanlık suçudur; insana ve insan haklarına hakarettir.

Dine gönül vermiş insanlar, kendi değerleriyle prangalanarak sivil toplum hayatının dışına itilemez.

Mümin siyasetle uğraşacak ama **"Dini benden başkası temsil edemez, benim hizmetimde ve**

emrimde olmayanların dindar olmaları mümkün değildir!" mantığıyla mukaddesler üzerinde hegemonya kurmaya kalkanların dinin başına bela açacağını da bilecek.

İkincisi, **müminin siyaset anlayışında, siyasal çıkar için şer ve kötülükle beraberliğe gitmek yoktur.** Çünkü Kur'an, yardımlaşma ve beraberliğin iyilik, güzellik ve hayırda olmasını istemiştir; kötülük, zarar ve serde yardımlaşma ve anlaşmaya gitmek temelden din dışıdır. Bu dindışılıkla ne dine hizmet edilebilir ne de insana...

Üçüncüsü, **dine yalan söyleterek din hizmeti yapılamaz.** Oysaki siyaset dincileri sınırsız ve amansız bir biçimde yalan söylemektedirler. Yalan ve iftira bunların sermayesi, hatta dini-imanı gibidir. Din; yalanı, iftirayı, vefasızlığı, küstahlığı, düzenbazlığı, aldatmayı, kamu malı yemeyi, ikiyüzlülüğü... yasaklarken siyaset yapanları istisna etmemiştir. Bu **değerleri çiğneyenlerin "Dine hizmet gayesiyle yaptık" yolunda Makyavelist bir savunmaya gitmeleri, işledikleri günahlardan daha beter bir suçtur; Kur'an açısından bir talihsizliktir, din tahribidir.**

Fitne ve fesat "fi sebîlillah" (Allah yolunda) **olmaz.** Siyaset dinciliği, tarih boyunca sergilediği serleri, fitne ve fesatları hep **"Fi sebîlillah yaptık, onun için mazuruz!"** diyerek yapmıştır. Eğer bir din bu gerekçeyi onaylıyorsa onun insanlığın vicdanında yer bulması imkân ve ihtimal dışıdır. Böyle bir din Allah'ın rahmeti olan din olamaz; o, birilerinin uydurduğu bir siyasal çıkar felsefesidir.

"Böyle davranmaz isek başarılı olamayız!" diyenler varsa onlara şunu söylemek gerekir: **Hiçbir mümin, siyasal başarı uğruna dininin yara almasına seyirci kalamaz. Seyirci kalabilen, mümin olamaz.**

Mümin siyaset yapacaktır ve yapmalıdır; çünkü siyaset bir hizmet mesleğidir. İnsana hizmet ise ibadettir. Dinin siyasete âlet edilmesine gelince, o, siyasette başarılı olmayı dinin mukaddeslerini araç yapmaya bağlamak, dinin, tüm insanlığın ortak malı olan değerlerini bir siyasal ekibin öne çıkarılmasına araç yapmaktır. Siyaset dinciliğinde başarı, siyasal muhalifleri saf dışı etmek ve kendini öne çıkarmak için dinin baskı, manipülasyon, susturma aracı olarak sömürülmesine dayanır. **Siyaset dinciliğinde salt ve saf siyasal başarı yoktur, dinin değerlerini başkalarının aleyhine kullanarak onları susturma vardır. Bunun içindir ki siyaset dinciliğinin en değerli sermayesi hasımlarını tekfir (kâfir ilan etme) ve onlara din adına iftiradır.**

Böyle bir siyaset müminin siyaseti olmaz, düpedüz dinsizlik olur. Dinin yağmalanması, din değerlerinin insana açtığı kredilerin belli bir grubun çıkarı için tekele alınması olur.

Son olarak şunu da söyleyelim: Siyaset dinciliği, politik çıkarları uğruna din ve iman değerlerinin zedelenmesinden, hatta telef edilmesinden rahatsız olmamaktadır. Siyaset dincisi, siyasal çıkarı için dinle imanla zerre kadar ilgisi olmayanlarla sarmaş-dolaş olabildiği, kader birliğine gidebildiği halde dini adına en seçkin değerleri üreten ama kendisine politik destek vermeyen insanlara amansız biçimde düşman olabilmektedir.

Siyaset dincisinin hayatında ve davranışında belirleyici unsur. Allah'ın rızası ve dinin saygınlığı değil, siyasal hesap ve çıkardır.

Burada bir gözlemimizi anlatmak istiyoruz: Türkiye'nin değişik yörelerinde yıllarca Alevî-Şiî düşmanlığı yapmış, hatta Ali adından bile rahatsız olduğunu ifade etmiş **"hocaefendiler"** tanıdık. Bunlar günün birinde koyu Alici-Şiîci kesildiler ve bazı siyasal odakların gönlünü almak için eskiden neredeyse ilahlaştırdıkları **Ömer**'e, **Ebubekir**'e dil uzatmaya başladılar. Neden?

Çünkü **İran'da bir Şiî ihtilal** oldu ve Türkiye'de bu "**hocaefendiler**"in bağlı olduğu siyaset odakları o Şiî ihtilalin öncüleriyle siyaset birliğine girdi. Şimdi bu efendilerin din hassasiyetleri ne oldu? Pek çok insan sormak ihtiyacı duymuştur: Bunların din nutukları Allah için mi, siyasal hesaplar için mi?

Aynı tutarsızlık, devrim sonrasında **İran** tarafından sergilenmiştir. İslamî devrimi hararetle destekleyenlerden olarak biz, bu tutarsızlıkları görerek korkunç hayal kırıklıklarına uğradık.

Ne yazık ki İran. siyasal rant uğruna dünyanın her tarafında, o arada Türkiye'de en hızlı Yezitçilerle işbirliği yapmaktan çekinmeyen bir tavır izlemektedir. Nerede kaldı Ehlibeyt davası, nerede kaldı Emevî'nin İslam'ı perişan ettiğinden asırlardır yakman anlayış!..

Gaye dinse, bu tavrın izahı mümkün değildir; gaye siyasal çıkarsa o zaman da bu tavra din demek mümkün değildir.

Demek oluyor ki dinin siyasal çıkar aracı yapılması din adına hayal kırıklığı, yozlaştırma ve hüsrandan başka bir şey getirmemektedir. Bunun böyle olduğunu, tüm dünya ile birlikte biz de izlemekteyiz...

RABLEŞTİRME

Rableştirme, Allah'ın sıfatlarından biri olan Rab sıfatını ismen veya fiilen birilerine vermek, birilerini rab haline getirmek demektir. Kur'an bunu **"Allah'ın berisinden rabler edinme"** şeklinde ifadeye koymaktadır. Rableştirme, **Hz. Yûsufun** ağzından eleştirilirken şu ürpertici soru sorulmaktadır: **"Fırkalar oluşturmuş rabler mi hayırlıdır, yoksa Vâhid ve Kahhâr olan Allah mı?"** (bk. Yûsuf, 39)

Bu beyyine (tanrısal kanıt), dolaylı olarak şunu da göstermektedir: Rableştirme ve rableştirenler mutlaka ve muhakkak fırkalar oluşturur, parçalanma ve bölünme getirir, tevhit gerçeğinden uzaklaştırır... Bir kanserojen bölünmedir ki o, Allah'tan başka hiçbir güç önüne geçemez.

Şirkin bir belirişi olan rableştirme, şirki en büyük zulüm olarak gören Kur'an'm insan hayatından kovmak istediği temel olumsuzluklardan biridir. Üç temel görünüm arz eder:

1. **Melekleri rableştirme** (Âli İmran, 80),

2. **Peygamberleri rableştirme** (Âli İmran, 80),

3. **Diğer insanları rableştirme.**

Diğer insanları rableştirme de iki türlüdür: **a) Din adamlarını, din sınıfını rableştirme** (Tevbe, 31), **b) Kişilerin birbirlerini rableştirmesi** (Âli İmran, 64).

Rableştirmenin dini yozlaştırmaya sebep olanları, peygamberleri rableştirmeyle din sınıfını rableştirmedir. Çünkü bu rableştirmeler inkarcılar tarafından değil, inananlar tarafından kutsal adına yapılır. Bu yüzden en büyük yıkımı dinedir ve bu yüzden en tehlikeli rableştirme türüdür.

Peygamberlerin rableştirilmesi, dinler tarihinin en acılı dramlarından biri olarak karşımıza çıkıyor. Peygamberler, habercisi ve elçisi oldukları Yaratıcı ile ortak konumuna getirilerek hizmet ettikleri davanın tam tersi bir amaca araç yapılmışlardır. Kur'an'ın bundan şikâyeti çok ağır ve ısrarlıdır.

Allah'ın elçilerinin Allah'ın ortakları konumuna getirilmesi ve bunun din adına yapılması Cenabı Hakk'ı öfkelendiren temel sapmalardan biridir.

Peygamberlerin rableştirilmesi dinde tevhidin omurgasını zedeler, **şirke** kapı açar. Yozlaşmanın ana kanalı budur. Bu kanal, ne yazık ki peygamberlere saygı ve onları yüceltme adı altında yapılmıştır ve yapılmaktadır.

Kur'an'ın ana şikâyetlerinden biri olan bu sapma, Muhammed ümmetinin de temel sürçmelerinden biri olmuştur. Kur'an'ın bütün uyarısına, Cenabı Peygamber'in tüm engellemelerine rağmen...

Bunun nasıl yapıldığı, bu eserin **"Peygamberlik ve Peygamberlerle ilgili Sapmalar"** bölümünde incelenmiştir.

Din adamlarının veya din sınıfının rableştirilmesi de Kur'an'm şikâyetlerinden biridir. Kur'an, nebileri rableştirmenin giderek din büyüklerini rableştirmeye varacağına dikkat çekmiştir. **Hz. İsa**'yı, **Hz. Uzeyr**'i **"övüyoruz, yüceltiyoruz"** teranesiyle rableştirenler (bk. Tevbe, 30), bir adım sonra da hahamlarını, ruhbanlarını rableştirmişlerdir. Bu bir süreçtir ki bir kez girdiniz mi şeytan size onu mutlaka tamamlatır. Yani **nebilerin rableştirilmeleri, kaçınılmaz bir biçimde din temsilcilerinin rableştirilmesiyle sonuçlanır. İsa ve Uzeyr'in hemen arkasından hahamlar ve rahipler rableştirilmiştir.** (bk. Tevbe, 31)

Kur'an âdeta şunu ilan ediyor: **Peygamberleri rableştiren hasta şuuraltı onlardan boşalan yere birilerini oturtmak istemektedir. O birileri din sınıfının önde gelenleridir.** Onun içindir ki **Kur'an, Tevbe Suresi'nin 30. ayetinde nebilerin rableştirilmesinden, 31. ayetinde de din sınıfının rableştirilmesinden söz etmiştir.**

Ne yazık ki Kur'an'm tanıttığı ve yıktığı bu bela, sonraki zamanlarda İslam'ın bünyesine de sokulmuş ve önce **İsrailiyât** uydurmalarıyla Hz. Peygamber rableştirilmiş, onun ardından da-süreç işleyerek-din adına yüce bilinen kişiler **(sahabîler, tabiîler, şeyhler, mezhep imamları, seyyidler, şerifler** vs.) rableştirilmiştir. İslam dünyası bu rableştirmenin zehirli kahırları altında asırlarca inim inim inlemiştir ve ne yazık ki inlemeye devam etmektedir. **Yüzlerce örtülü yedek ilah, binlerce maskeli sahte peygamber, dirisi veya ölüsüyle, ümmetin kaderine hükmetmektedir.**

Dinde yozlaşmanın belirginleşmesi, başka bir deyişle **bid'atların dini kuşatması din adamlarının rableştirilmesiyle gerçekleşir.** Dinde yozlaşmanın son aşaması, bu aşamadır. Dinde sahte hüküm makamlarının doğması, yapay yasakların ve sevapların vücut bulması bu aşamadadır. Çünkü din adamlarının hoş gördüklerinin helal, çirkin gördüklerinin haram ilan edilmesi de bu aşamadadır.

Hahamların ve rahiplerin rableştirilmesinden yakınan Tevbe 31. ayet indiği zaman Peygamber Aleyhisselam'a sordular: **"Hahamların ve rahiplerin rableştirilmesi nasıl olur?"** Buyurdu ki: **"Bu rableştirme halkın onlara ibadet etmeleri, tapmalarıyla olmaz; onların helal ilan ettiğini helal bilmek, haram dediklerini de haram bilmekle olur."** (bk. Tirmizî, tefsîru Suretü't-Tevbe: hadis no: 3095))

Şimdi biz soralım: Onların haram dediğinin haram, helal dediğinin helal kabul edilmesi nasıl olur? İşte reçete bu sorunun cevabındadır.

Hiç kimse inkâr edemez ki, bugünün insanı için, din büyüklerinin az önce değindiğimiz yolla rableştirilmeleri ashabın, tâbiûnun, mezhep imamlarının tarikat liderlerinin, hatta bazı siyasal şeflerin sözlerini buyruk kabul etmek şeklinde vücut bulmaktadır. Onlar ne demişse doğrusu odur; içtihadın şaşmazını onlar yapmış, ilhamın sapmazını onlar yakalamıştır. Din, onların dediği ve yazdığıdır...

İşte bu anlayış ve kabul, Kur'an'ın **Tevbe 31.** ayetinin getirdiği ve o ayetle ilgili olarak Resul'ün gösterdiği beyyinenin dikkat çektiği felaketin ta kendisidir.

Bu felaket bugün Müslümanların nefesini kesmekte, bilime, akla, mutluluğa, onura, huzura ve nihayet Al-

lah'ın dinine giden yolları dikenlemektedir. Müslümanların tüm gayretlerini sonuçsuz bırakan, dökülen terleri işe yaramaz hale getiren bela bu beladır. Bu bela, insanı insan yapan üstünlükleri çürütmekte, özgürlük, irade, yaratıcılık ve üreticilik gibi yüceltici değerleri köreltmektedir. **"Sakın raiyyeleşmeyin!"** diyen bir kitabın iman çocukları böyle bir belanın girdabında kıvranırken nasıl olur da insanlık kervanının önüne geçebilirler!? Bu, her şeyden önce o kitabın ilkelerine aykırıdır. Varlık ve hayatın kanunlarına zaten aykırıdır...

Kısacası, **islam dünyası, Allah'ın berisinden rabler edinmeyi sürdürdüğü sürece sürünmeyi de sürdürecektir...**

İkinci Bölüm

ALFABETİK SIRAYLA KONULAR

ABDEST

Türkçe'ye Farsça'dan geçen abdest, **ab** (su) ve **dest** (el) kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur.

Arapça'da abdest anlamında kullanılan **vudu'** kelimesi Kur'an'da geçmez. Kur'an, abdestin adını anmaz ama onun ne için ve nasıl alınacağını anlatır. Nasıl ve neden bozulacağını da anlatır.

Abdest sadece ve sadece namaz kılmak için gereklidir. Kur'an, namaz dışında herhangi bir ibadet veya davranış için abdest almanın gerektiğine ilişkin bir ima bile taşımamaktadır.

Tüm bu söylediklerimize yer verilen ayet **Maide Suresi 6.** ayettir: **"Ey iman sahipleri! Namaza duracağınız zaman yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayın; başlarınızı mesh edin ve topuklara kadar ayaklarınızı mesh edin/yıkayın."**

Abdestin nasıl alınacağını düzenleyen ayet, ayakların durumunu iki anlama gelebilecek bir cümle yapısıyla vermiştir. Yani cümle o şekilde kurulmuştur ki ilk ve açık ifadesinden ayakların mesh edileceği, ikincil bir anlam olarak da ayakların yıkanacağı anlaşılmaktadır. (Bu konuda fıkıh ve tefsir tekniği açısından geniş

açıklamalar için bk. Öztürk; *"Kur'andaki İslam"*, ilgili ayetin açıklaması)

Bu tarz, Kur'an'ın daha başka konularda da baş vurduğu "**kolaylık sağlayıcı esnekliklerdendir. Abdest o şekilde düzenlenmiştir ki isteyen ayaklarını yıkayarak, isteyen de mesh ederek abdest alabilecektir. Nitekim Asrısaadet Müslümanları da böyle yapmışlardır. Abdest aldıklarında kimi ayağını yıkamış, kimi mesh etmiştir. Aynı kişi bir seferinde yıkamış, öteki seferinde mesh etmiştir. Allah bu işi kuluna bırakıyor.**

Kul, **durumuna, şartlara, mevsime vs. bakarak ayağını mesh etmek veya yıkamak yollarından birini tercih eder.** Karar kendisinindir.

Ayağın meshi için herhangi bir şekil şartı yoktur. Yani ayak çıplak olabileceği gibi, çoraplı, ayakkabılı veya çizmeli olabilir. Asrısaadet'teki uygulama da bu şekildedir.

BİD'ATLAR, HURAFELER

* Abdesti, namaz dışında bazı ibadet ve davranışlar için de gerekli göstermek:

Abdestin, namaz dışında bazı ibadet ve davranışlar için de gerekli olduğunu söylemek Kur'an ve sünnete aykırıdır. Sonraki zamanlarda, yapay kutsallıklar ve buyruklar üreten bazı kişilerin dayatmasıdır.

İşin esası budur. Bunun dışına çıkarak namazdan başka ibadetler için abdest şartı koymak, özellikle **Kur'an'ın tutulup okunmasını abdestli olma şartına bağlamak Kur'an dışıdır, saptırmadır.**

(Bu konunun ayrıntıları, Kur'an ile ilgili bid'atlar bahsinde verilmiştir. Geniş bilgi için ayrıca ***"Kur'andaki islam"*** adlı eserimize bakılabilir.)

*** Ayakların yıkanmasını farz göstermek:**

Bu da Kur'an dışı bir iddiadır. Ayakların öncelikle mesh edilmesi emrediliyor. Ama kullanılan ifade, dileyenin ayaklarını yıkayabilceğini de göstermektedir. Hal böyle iken, ayakların yıkanmasını farz gösterip mesh edebilmek için çorap türü bazı deri giysilerin (mest) giyilmesini şart koşmak Kur'an ve sünnette yeri olmayan bir dayatmadır.

Ayaklar her hal ve şartta mesh edilebilir: Çıplak, çorap üstüne, ayakkabılı, çizmeli, takunyalı vs. (Bu konudaki Asrısaadet uygulamaları için bk. **İbn Hemmâm;** el-Musannef, 1/199-201)

Fıkıh kitaplarında **"huff"** (mest) diye geçen ve uzun uzun anlatılan şey, bir tür deri ayakkabıdır. Sıcak iklimin bir tür ayakkabısıdır. Bugün bunu çorap yerine koyarak enine boyuna anlatıyorlar ve bunun dışındaki çorap veya ayakkabılar üstüne mesh edilemeyeceğini hükme bağlıyorlar ki, tam bir saptırmadır. **Dinde zorlaştırma ve ziyadeleştirmenin** açık örneklerinden biridir.

O halde **abdestin farzları (mutlaka yerine getirilmesi gerekenleri) ilmihal kitaplarının yazdıkları gibi 4 değil, 3'tür.** Bunlar: 1. Yüzü yıkamak, 2. Elleri dirseklere kadar yıkamak, 3. Başı ve ayakları mesh etmek (ayakları yıkamak tercihe bırakılmıştır, mesh etmek ise farzdır).

Kur'an ve sünnetin istediği abdest budur. Bu abdest, **İbn Hemmâm** (ölm. 211/826)ın, sahabî ve tâbiûn (sahabîlerden sonra gelenler) nesline dayanarak verdiği tanıma göre, **"iki organın (eller-kollar ve yüz) yıkanmasıyla, iki organın (baş ve ayaklar) mesh edilmesinden ibarettir."** (İbn Hemmâm, 1/17-21) Zorunlu hallerde abdestin yerine geçen **teyemmümde** bu iki çift organın yıkananlarına mesh uygulanır, mesh edilmesi gerekenleri (baş ve ayaklar) tamamen devre dışı bırakılır.

Şunu da ekleyelim ki, **abdestte işleme tâbi tutulan organların tümü, az veya çok açık hava şartlarına maruz kalan organlardır. Böyle olduğu içindir ki bu organlar, örneğin, örtünme emrinde buyruk kapsamına sokulamazlar.**

Abdest uzuvları tesettüre tâbi değildir.

Bunlar da yüz, dirseklere kadar eller, saçlar ve ayaklardır. Asrısaadet'te uygulamanın böyle olduğunu görüyoruz. Tüm hadis kaynakları, o devirde Müslümanların kadın-erkek aynı yerden, hatta aynı kaptan birlikte abdest aldıklarını açıkça göstermektedir. Bunun açık anlamı, abdest uzuvlarının tesettüre tâbi olmadığıdır.

Bunu söylediğimizde bir cehalet sergilenmekte ve şöyle denmektedir: O uygulama, mahrem kadm-erkekler arasında veya Peygamberimizle eşleri arasında idi. Bu tam bir yalandır ve kaynaklara açıkça terstir. Kadın-erkek tüm Müslümanların bir arada ve aynı kaplardan abdest almalarıyla, mahrem kadın-erkeklerin veya peygamberimizle eşlerinin aynı kaptan yıkanmalarına-abdest almalarına ilişkin haberler ayrı ayrı başlıklar al-

tında verilmiştir. Hatta **Hz. Ömer,** bu durumdan rahatsız olmuş ve sert tavrını bir kez daha konuşturarak kadın ve erkekler için ayrı kaplar hazırlanmasını önermiştir, (bk. İbn Hemmâm, 1/75) Eğer durum mahremler arası bir beraberlik olsaydı Ömer'in müdahalesinin bir anlamı kalır mıydı?

Ömer'in müdahalesinin bir sonuç vermediği ve uygulamanın öylece devam ettiği tartışmasızdır.

Kısacası, **Asrısaadet'te, kadınlarla erkeklerin aynı yerde ve aynı kaplardan abdest aldıklarında hiçbir kuşku, hiçbir tereddüt yoktur. Böyle olunca da hiçbir tevil söz konusu olmamalıdır.**

Bu konunun anlatıldığı yerlerde **"Bu uygulama tesettür hükmünün gelişinden önce idi"** şeklinde bir kayıt da konmamıştır. Eğer böyle bir şey olsaydı o kayıt mutlaka konurdu. Sadece son yıllarda bazı yayıncılar, hadis kaynaklarında metnin tamamen dışına (yayıncının notu olarak) şu kaydı koymuşlardır: **"Bu uygulama tesettür emrinden önce olabilir!"**

Olabilir ama, her ne hikmetse olmamış. Ve **şu, kesin bir sünnet uygulaması olarak bize ulaşmıştır: Abdest uzuvları için tesettür kaydı aranmaz.**

Abdest alınırken **organların bir veya birkaç kez yıkanması,** kişinin o andaki durumuna ve kendi takdirine kalmıştır. **"Abdestin sünnetleri"** diye bir başlık atarak organların üç kez yıkanmasının sünnet olduğu yolunda beyanlarda bulunup rakamlar sıralamak doğru değildir. Yapay buyruk icadıdır. Hz. Peygamber, içinde bulunduğu çevre, iklim ve vücut şartlarına göre, abdest sırasında yıkanan organlarını bazan bir kez, ba-

zan iki-üç kez, bazan da dört kez yıkamıştır, (bk. İbn Hemmâm, 1/40-42) Başının bazan yarısını, bazan tümünü mesh etmiştir. Meshederken bazan kulaklarını da meshe tâbi tutmuştur. Bazan kulaklarının sadece dışını, bazan içlerini de mesh etmiştir, (bk. İbn Hemmâm, 1/6-12) Bundan doğal ne olabilir? Kişi yüzünü, elini, kolunu kaç kez yıkayacağına içinde bulunduğu değişik şartları dikkate alarak kendisi karar verir.

Dinin istediği, abdest alanın, biraz önce belirttiğimiz uzuvlarını birer kez yıkamasıdır. Ayette sayılandan daha fazla organın (örneğin ağzın içinin, burnun) yıkanması, tıpkı zorunlu organların birden çok yıkanması gibi, tercihe bırakılmıştır. İsteyen, abdest alırken, örneğin, ayakları yanında dizlerini de yıkayabilir. Ama bunlar kişinin o andaki durumuna ve sonuçta kendi isteğine bağlıdır.

*** Organları yıkamayı sıraya bağlamak:**

Abdest organlarının yıkanması veya mesh edilmesi için herhangi bir sıra şartı yoktur. Ancak, yıkanması emredilen organlar dikkate alındığında kendiliğinden doğan bir sıralama ortaya çıkar: Bir insan önce ellerini-kollarını, sonra yüzünü yıkar, daha sonra da başını ve ayaklarını mesh eder.

Ama bir kişi, bu sıraya uymasa veya bu sırayı unutarak bozsa unuttuğu organı yıkar ve abdesti geçerli olur. (İbn Hemmâm, 1/34-37) Kişi isterse kendine özel bir yıkama sırası da belirleyebilir. Bu ona bırakılmıştır. Geleneksel ilmihaller bu konuda Allah'ın emri gibi sıralar, sayılar belirlemekte, bu sıralamanın bozulması halinde nelerin gerektiğine **(1)** ilişkin uzun uzun yazıp durmaktadırlar.

Doğrusu, bu tarz, bir-iki paragrafta, birkaç cümlede anlatılabilecek abdesti bir akrobasi anlatımı haline getirerek içinden çıkılmaz bir kaosa dönüştürmekte, Allah'ın kullarında hiç yoktan, bıkkın bir şuuraltı uyandırmaktadır. Kur'an'm kolaylık ve sadelik dini olarak tanıttığı İslam adına böyle bir zorlaştırma yaratmaya kimsenin hakkı olamaz...

Bunun yerine, Müslüman'a: **"Şu, şu organlarını yıkayacaksın, gerisi sana kalmıştır"** diyerek iş birkaç cümlede bitirilseydi sonuç, Allah'ın muradına ve Hz. Peygamber'in uygulamasına çok daha yakın olurdu.

*** Abdesti bozan şeyleri yerel-kişisel tercihlere göre belirlemek:**

Abdest ile ilgili bid'at ve sapmalardan biri de budur. Fıkıh kitapları, özellikle ilmihaller okunduğunda görülür ki tarih boyunca birilerinin abdestli kabul ettiği kişileri bir başka zümre abdestsiz kabul etmektedir.

Böyle bir şeyi onaylamak mümkün değildir. **Abdest, namazın olmazsa olmaz şartıdır.** Bir insan namaz kılacaksa bunun ilk şartı abdest almaktır.

Bir insan ya abdestlidir, ya abdestsiz. İslam bir tanedir, onun namazı bir tanedir ve o namaz için ön görülen şartlardan biri olan abdest de bir tanedir. O halde bir insan birine göre abdestli, bir ötekine göre abdestsiz nasıl olur? Bu işin İslam'a ve onu gönderen Allah'a göre olanı hangisidir?

Hz. Peygamber'in abdest tazelemesinin sebepleri nelerdir? Birine göre şu, birine göre bu. Bir peygamber ümmetini hem de temel ibadet-

lerden biri konusunda böyle bir karmaşaya sürükler mi?

Elbette ki hayır!

O halde ne yapacağız? **Çare bellidir ve tektir. Kur'an'ın, abdestin bozulmasına ilişkin beyanlarını esas alarak abdesti nelerin bozduğunu belirleyeceğiz, onun ötesini kişinin tercihine bırakacağız.**

Zaten **bir mesele mezhep meselesi haline gelmişse artık kişisel tercih konusu olmuş demektir.** Adı üstünde: **Mezhep. Mezhep kişilerce izlenen yol, yöntem, ekol ve tavır demektir.** İsteyen istediği mezhebi izler veya hiçbir mezhebi izlemez. **Allah bizi mezheplerden değil, tek ve biricik olan dininden sorumlu tutacaktır.**

Allah'ın gönderdiği ve Peygamberin gösterdiği açık beyyinelerde mezhep tercihi ve kişi ihtilafı olmaz. Olursa bu Allah'ın dini olmaz. **Allah'ın dininde ihtilafın başladığı yerde kişisel tercih başlamış demektir. Bu noktadan itibaren dileyen dilediğini seçer ama bu seçimlerin hiçbiri dinle eşitlenemez.**

Kur'an'ın **Mâide Suresi 6.** ayeti **abdestin hangi hallerde bozulacağını** da göstermiştir. Bunlar: **1. Tuvalete gitmek (yani önden ve arkadan bir şeyin çıkması hali) ile, 2. Kadınlarla cinsel temastır.**

Tuvalete gitmek, bu adı taşıyan bir mekânda ihtiyaç gidermekten ibaret değildir. Bu anlama gelecek her hal abdesti bozar. Buna fıkıhta, isabetli bir ifadeyle "iki yoldan birinden bir şeyin çıkması" denmiştir ki dışkı, sidik, meni, mezi,

yellenme, el veya parmağı öne ve arkaya sokma (çünkü bu durumda önden ve arkadan bir şeylerin çıkmaması söz konusu olamaz) bu deyimin içine girer.

Cinsel organlara (ve makata) dokunmanın abdesti bozup bozmadığı tartışılmıştır, (bk. İbn Hemmâm, 1/110-114) Biz, bu noktada Mâide 6. ayetin beyanını dikkatle okumanın işi çözeceğine inanmaktayız. Cinsel organları (ve makatı) okşama, eğer onlardan bir şeyin dışarı çıkmasına yol açıyorsa abdest bozulur; böyle bir sonuca yol açmıyorsa bozulmaz.. Yani bu durumda da **belirleyici ölçüt, önden veya arkadan bir şeyin çıkmasıdır.**

İlmihal kitaplarında abdesti bozan şeyler arasında gösterilen **bayılmak, delirmek, uyumak, sarhoşluk** ... gibi hallerin tümü önden veya arkadan bir şeylerin çıkması halinin değişik ifadeleridir.

Vücuttan **kan** çıkışının abdesti bozacağına ilişkin rivayetlerin tümü uydurmadır, (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 1/279-2819

Kadınlarla cinsel temasın abdesti bozmaması düşünülemez, çünkü bu hal sadece abdesti değil, guslü de gerektirir.

Mâide 6'da abdesti bozan hallerden biri olarak gösterilen sebep **"kadınlara dokunmuşsanız"** şeklinde bir ifadedir. Ancak bunun elle dokunma veya tokalaşma şeklinde anlaşılması mümkün değildir. Çünkü bunun sonucunda gusül emredilmiştir. Gusül ise cinsel temas için gerekir. O halde buradaki **"dokunursanız: lâmestüm" ifadesi aynı ayette Kur'an tarafından tefsir edilmiştir.** Yani **"dokunursanız" sözü, biz-**

zat Kur'an tarafından, iki anlamından biri olan cinsel temasa tahsis edilmiştir.

Ama kişi tercihini elle dokunmanın da abdesti bozduğu şeklinde bir anlayış yönünde kullanır ve kadınlara dokunduğunda abdestini tazelerse bu onun kişisel beğenisi olur ve bu kadarla kaldığı sürece saygıyla karşılanır. Ama dinin emri budur diyemez.

Uyku da abdesti bozar, çünkü uyku halinde de önden veya arkadan bir şey veya bir şeyler çıkabilir. En azından yellenme vücut bulabilir.

*** Abdest sırasında okunması gereken dualar olduğunu söylemek:**

Bu anlamdaki tüm rivayetler uydurmadır. Abdest bir temizliktir; onu yerine getirirken bir şeyler okumak neden gerekli olsun! İsteyen, istediğini elbette okur, ama bunu kendi tercihi olarak yapar, din diye gösteremez. Abdest sırasında **Kadir** Suresinin okunması durumunda büyük sevap kazanılacağına ilişkin **"hadis"** unvanlı bir uydurma da vardır. (Bu uydurma için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/157)

ALKOL

Geleneksel tefsir ve fıkıh anlayışı, Kur'an'daki **"içki"** yasağını sadece alkol içme yasağı olarak anlar. Bu yasağın konusu olarak geçen **"hamr"** sözcüğünü de geleneksel anlamıyla şarap olarak değerlendirdiği için diğer alkollü içkileri, **"kıyas"** yöntemiyle yasak gösterme yoluna gider. Bu mantık şu şekilde işlemektedir: **Şarap, içinde alkol olduğu için yasaklanmıştır. Diğer alkollü içkilerde de alkol vardır. O halde onlar da yasaklanmıştır.**

Biz bu fıkıh mantığına iki sebepten karşıyız: Birincisi, **Kur'an'da kıyas diye bir şer'î dayanak yoktur.** Tam aksine, kıyası ilk kullananın **İblis** olduğunu bize haber veren Kur'an'dır.

Tüm alkollü içkilerin haramlığını tespit için böyle bir yola gitmeye lüzum da yoktur. Çünkü yasağı getiren Mâide 90. ayetin kullandığı **hamr** kelimesi aklı örten, bürüyen ve sonuç olarak da çalışmasını sekteye uğratan şey demektir. Yasaklanan, işte bunu yapan şeylerdir. Adı ne olursa olsun, fark etmez.

Buna göre, sadece alkollü içkiler değil, tüm uyuşturucular haramdır. Sıvı, katı... Kur'an öyle bir kelime kullanmıştır ki o kelime, yasağın geldiği günün toplumundaki tek alkollü içki olan şarapla birlikte tüm uyuşturu-

cuların haramlığını sağlamaya yetmektedir. Bu kelam harikası dururken, İblis tarafından kullanılmış ve Kur'an'da yerilmiş bir yönteme baş vurmaya ne gerek var!

Kaldı ki bu yönteme baş vuran fukaha, bu yüzden kendi başlarına art arda sıkıntılar da açmışlardır. Kıyas metodunun babası sayılan **imamı Azam** (ölm. 150/767), hamr kelimesinin örfî anlamı şarap olduğu için mutlak haramlığı sadece onun için işletmiş, diğer alkollülerin haramlığını **Nisa Suresi 43.** ayetteki sarhoşluk kaydına bağlamıştır. Bunun içindir ki **İmamı Azam'a göre, şarap dışında içki içen kişiye, sarhoş olmayacak kadar içmişse hadd-i şirb (içki içme cezası) uygulanmaz.**

Osmanlı şeyhülislamlığı da bu yönde fetva vermiştir.

Tam burada, tarihin ve okuyucularımın huzurunda bir olaya dikkat çekmeyi, insan haklarına saygının bir gereği sayıyoruz: İlk baskısı 1992'de yayınlanan **"Kur'andaki İslam"** kitabımızda **Mâide 90.** ayetle ilgili açıklama yaparken, şurada arz ettiğimiz bakış açısını aynen ortaya koymuş ve Hanefî ekolün fakıhlarını da nazikçe eleştirmiştik. Ne yazık ki Müslümanlık adı altında sömürü, iftira ve onursuzluk sergileyen bazı hurafe çapulcuları, halk arasında yaydıkları bir boşürde, söylediğimizin tam tersini bize isnat ederek **"Kur'andaki İslam yazarı, sarhoş olmayacak kadar içilebilir diye fetva veriyor"** iddiasında bulundular.

Eşi-menendi az görülmüş bu iftirayı göstermek için yazdığımız **"Bir Fetva ve Bir İftira"** adlı yazımızın bazı bölümlerini buraya aktarmak istiyorum. Yazının

tamamı için bizim **"Kur'an Uyarıyor"** adlı kitabımıza bakılabilir.

Alkollü içkileri yasaklayan ayette kullanılan **hamr** kelimesinin örfî anlamını alan bazı fakıhlar, o arada **imamı Azam,** kelimeyi şarap anlamında değerlendirmiş, diğer alkollü içkileri içenlere **"içme cezası"** uygulanmasını sarhoş edecek kadar içme şartına bağlamıştır. İmamı Azam'ın bağlı olduğu **Irak fıkıh ekolünün** babası ve İmamı Âzam'ın hocası **Hammâd b. Ebî Süleyman** (ölm. 120/737)ın üstadı olan **İbrahim en-Nehaî** (ölm. 96/714) de aynı görüştedir. Bu, fıkıhla ilgilenen herkesin bildiği bir gerçektir.

İmamı Âzam'ın hocasının hocası **Nehaî**'nin görüşlerini, ünlü araştırmacı **Muhammed Revvâs Kal'aci**'nin **"Mevsûâtü Fıkhı İbrahim en-Nehaî"** adlı eserinden özetleyelim:

Nehaî, alkollü içkileri ikiye ayırır: **1. Hamr (şarap), 2. Diğer sarhoş ediciler (müskirat).** Nehaî'ye göre, şarap üzüm suyunun kaynatılması suretiyle elde edilen içkidir. Aynı yolla hurmadan elde edilen içki de şaraba benzemekle birlikte onun içilmesi sadece mekruhtur.

Hurmadan yapılan içki ile benzeri alkollüleri (şarap dışındakileri) içenlere, **Nehaî** fetvasına göre, ancak sarhoş olmuşlarsa had uygulanır. **"Her sarhoş eden, haramdır"** şeklindeki kuralı (ki hadis diye rivayet edilir) kabul etmeyen **Nehaî'ye göre, şarap dışındaki içkileri sarhoş olmayacak kadar içenler sadece ta'zîr edilir, yani azarlanıp uyarılır.**

Nehaî'nin bizzat kendisi bir tür likör olan nebizi içer, konuklarına da ikram ederdi. **Nebiz; üzüm, hurma, elma, susam, arpa, buğday vs. gibi meyve ve ta-**

hıllardan yapılır. Bazılarının nebizi **"şıra"** diye tanıtma gayretkeşliğine girmeleri bir saptırmadır, yalandır. **Nebiz,** esasında alkollü içkilerden bir serinin genel adıdır. Nebizin çoğulu olan **enbize** kelimesi bunlara cins adı olmuştur. **Nebizgiller** demektir.

Arap dilinin ünlü lügatlerinden **el-Müncid,** nebizi **"Hurma ve üzümden yapılan sarhoş edici içki"** diye tanımlıyor ve nasıl yapıldığını da anlatıyor.

Nehaî ekolünün, sahabîler kuşağındaki temsilcisi **tbn Mes'ud** (ölm. 32/652) ve onun bilgilerini nakleden tabiî kuşağı fakıhı **Alkame** (ölm. 62/681) de nebiz içenler arasındadır, (bk. Kal'aci; Nehaî, 1/287)

Araştırmacı-otorite **Kal'aci, Sevrî fıkhı** üzerine yazdığı eserinde, bu fıkhın babası olan ve aynı zamanda sufî-muhaddis diye bilinen **Süfyan es-Sevrî** (ölm. 161/777)nin de nebiz içtiğini bildiriyor. **Sevrî'ye göre, nebizgilleri, sarhoş olmayacak kadar içmekte dinen bir sakınca yoktur.** Kal'aci bu bilgiyi verdikten sonra şunu da ekliyor: **"Bu tür alkollü içkiler konusunda Irak fukahasının tavrı budur."** (bk. Kal'aci; Fıkhu's-Sevrî, 162-163)

İslam din ilimlerinde, özellikle fıkıhta tartışmasız otoriteler olan **Nehaî** ve **Sevrî**'den naklettiğimiz bu anlayış ve fetva, **İmamı Azam** adına, onun öğrencisi ve fetvalarının toplayıcısı olan İmam **Muhammed eş-Şeybanî** (ölm. 189/804)nin eserlerinde aynen tekrarlanmıştır, (bk. Şeybanî; el-Câmiu's-Sağîr (Eşribe bahsi), 385-386)

Hanefî fıkhının en ünlü bilginlerinden biri olan müfessir-fakıh **el-Cassâs** (ölm. 370/980), fıkhî bir tefsir olan **"Ahkâmu'l-Kur'an"** adlı eserinde, Kur'an'ın yasakladığı hamrın şarap dışındaki içkilerin adı olarak

kullanılamayacağını uzun uzun savunur, (bk. Ahkâmu'l-Kur'an, 1/447-451) **Cassâs,** Peygamberimizin, **Veda Haccı** sırasında söylediği şu sözü de altını çize çize gündeme getirmektedir: **"Şarap aynıyla haramdır; onun dışındaki içkiler ise sarhoş olacak kadar içilmeleri şartıyla haramdır."** (bk. Cassâs; Ahkâmu'l-Kur'an, 1/444)

Cassâs'a göre, bu demektir ki Hanefî fıkhının büyük otoritelerinden birine göre, aynıyla (az veya çok, sarhoş edecek kadar veya daha az) haramlık sadece ve sadece üzümden yapılan şarap içindir. Kur'an'da geçen **hamr** adı şarap dışında hiçbir alkollü içkiye verilemez. Onlar ancak sarhoş edecek kadar içilmeleri halinde haram hükmü altına girerler, (bk. Cassâs, aynı eser, 1/444-446, 2/648-653)

Osmanlı meşihetinin bu konuya bakışı da aynen Irak ekolününkü gibidir. Hanefî ekolünün, sonraki yobazlarca saklanan bu anlayışı, Osmanlı İmparatorluğu'nun en uzun hizmetli şeyhülislamı olarak bilinen **Çatalcalı Ali Efendi** (ölm. 1692)nin "**Fetâva**"sında aynen tekrarlanmış ve İmparatorluğun fetva makamı adına yeniden fetvaya bağlanmıştır. Aynı zamanda Nakşî ve Halveti şeyhi olan babasından dersler aldığı için **Mecmau'l-Bahreyn** (iki denizi birleştiren) diye anılan **Çatalcalı Ali Efendi,** ünlü fetvasını **"vişnab"** diye bilinen **vişne likörü** ile ilgili olarak sorulan bir soru münasebetiyle vermiştir. Otuzdan fazla baskı yapan ve Arapça kaynakları ayrı bir eser olarak basılan "**Fetâva**"sında **Şeyhülislam Ali Efendi** aynen şöyle diyor: **"Vişnab dimekle maruf olup müskir olan şerbetin sekir virmeyecek miktarın telehhî kasdınsız içmek helal midir? Elcevap: İmamı Âzam ve İmam Ebu Yûsuf katlarında helaldir.**

İmam Muhammed katında haramdır. Fî zamanina, İmam Muhammed kavliyle fetva ihtiyar olunmuştur." (bk. Fetâva, İstanbul, 1305 baskısı, 2/326)

Ali Efendinin meşihet makamı adına verdiği fetvanın, günümüz Türkçesiyle ifadesi şu: **"Vişnab diye bilinen sarhoş edici içkinin, sarhoş etmeyecek kadarını, eğlence kastı olmaksızın içmek haram mıdır? Cevap: İmamı Âzam ve İmam Ebu Yûsuf'a göre haram değildir. İmam Muhammed'e göre haramdır. Zamanımızda, İmam Mu» hammed'in görüşüyle fetva vermek tercih edilmiştir."**

Fıkıh otoritelerinin söylediği bu... Biz bunu, bilim adamı ciddiyetiyle dile getirdik; ama bu fikre katılmadığımızı da belirttik. Bundan çıkarılacak sonuç şu idi: **Kur'an'daki İslam yazarı, şarap dışındaki alkollü içkilerin sarhoş etmeyecek kadar içilebileceğini söyleyen fıkıhçıları eleştiriyor. Ona göre, tüm alkollü içkiler, ne kadar içilirse içilsin, haramdır.**

Ne yazık ki, **insanlara iftira ve haksızlıkta dinsizlerin bile tenezzül etmedikleri alçaklıklara tenezzül eden din tüccarı yobazlar, bizim aleyhimizde bunun tam tersini propaganda ederek, halkı ifsada çalıştılar.**

Sonuç ne oldu? Kur'an'daki İslam kitabını alıp okuyan halkın, yalan ve iftira dincilerini bir kez daha tanıması oldu.

BİD'ATLAR, HURAFELER

Sapma ve saptırmaların bir kısmını gördük. Diğerlerini de şöyle özetleyebiliriz:

*** Kaynatılmış alkollü içkinin haram olduğunu söylemek:**

Alkol ve alkollü içkiler, keyif verici, uyuşturucu olarak içildikleri takdirde haramdır. Bunlar kaynatılır, pişirilen yemeklere katılır ve içki olmaktan çıkarılırlarsa normal gıdaya döner, haram listesinden çıkarlar. **Hz. Ömer,** kaynatılmış şarabı içmiş, içmek istemeyen **Ubâde b. Sâmit** (ölm. 34/654) adlı sahabîye şöyle çıkışmıştır: "**Ey ahmak! O kaynadı, şaraplığı kalmadı. Sen, sirkeyi içmiyor musun? O da bu sudan...**" (bk. Ebu Zehra; Ebu Hanife, 299)

O halde, **alkolün pişmekte olan yemeklere, lezzet verici olarak katılmasının (et ve balığa bir miktar şarap ekleyerek pişirmek gibi) dinen hiçbir sakıncası yoktur.**

*** Alkolün içme dışındaki kullanımlarını haram göstermek:**

Bunun en tipik örneği "**alkolsüz kolonya**" söylemidir. **Alkol en iyi temizleyicilerden biri ve en ideal mikrop öldürücüdür.** İslam bunun keyif verici olarak içilmesini yasaklamıştır. Yasağın başka alanlara taşırılması dine ekleme yapmaktır. Alkol; temizlik, parfüm, ilaç vs. gibi alanlarda rahatlıkla kullanılabilir. **Alkolsüz kolonya tâbiri İslam ve akıl dışı ticarî bir slogandır.** Din üzerinden bedava reklam yapmak isteyenlerin "**Allah ile aldatma**" oyunların-

dan biridir. Dindar insanları, kutsal kavramları kullanarak kendi ticarî ürünlerini almaya zorlamaktır.

Kolonyanın alkollü veya alkolsüz olmasının İslam diniyle hiçbir ilgisi yoktur.

*** Kadeh kaldırmayı içki içmekle bir tutmak:**

Yıllardan beri bize yoğun biçimde sorulan sorulardan biri de şudur: **"İşimiz, konumumuz gereği, bazı resmî toplantılarda uygulanan kadeh kaldırmaya, içinde su veya meşrubat olan kadehlerimizle biz de katılıyoruz. Bunu yapmakla içki içmiş oluyor muyuz?"** Cevap nettir ve bir tektir: **Hayır!**

Hayatları protokol ve resmiyetle geçen, devleti, kurumları temsil durumunda olan bazı insanlar, dünyanın şurasmda-burasında çeşitli toplantılara katılmakta, bu münasebetle çok ayrı inançlardan insanlarla birlikte olmaktadırlar. Bu birlikteliklerde imza veya müzakere törenleri sonunda memnuniyet genellikle kadeh kaldırılarak ifade edilmektedir. Her nasılsa bu, uluslararası bir ortak gelenek olmuştur.

Alkollü içki kullanmayan bir insan, bu toplantılarda topluluğun sevincini paylaşmak için içinde su veya mevye suyu, kola vs. bulunan kadehini kaldırabilir. İslam'da bardağı kaldırmak diye bir günah yoktur, alkollü içki içmek diye bir günah vardır. Onun da nasıl anlaşıldığını, İslam fıkhının en büyük otoritelerinden naklen, yukarıda gösterdik.

Yani iş, kendisi gibi düşünmeyenleri cehenneme göndermek için bahane arayanların anlattığı gibi değildir. Herkese iftira atmayı temel ibadet haline getiren si-

yaset ve fesat ekipleri bu durumlarda siyasal rakiplerini yıpratmak için kendilerine özgü kötü niyet tutkusunu işleterek yaygarayı basmaktadırlar: **"Filanca, falan yerde kadeh kaldırdı..."**

Bu iftira zihniyeti, kalkan bardağın içinde ne olduğunu söylememekte, şaibe yaratarak ağzına alkol koymamış insanları bir tür "içkici" gibi gösterme namertliğine tenezzül etmektedir.

İnsanların sevinçlerine, özellikle devletler ve kurumlar arası toplantılarda ortak olmak bir insanlık ve uygarlık görevi olmanın yanında bir diplomatik (bazan ekonomik, askerî) zorunluluktur. Önemli olan, bu mekânlarda da Allah'ın yasaklarını çiğnememeye dikkat etmektir. Eğer ulusal, kitlesel menfaatler söz konusu ise, zorunluluğun gerektirdiği ölçüde yasakları çiğnemeye bile izin vardır. Saltanat ve fesat dincileri, kendileri söz konusu olduğunda bu zorunlulukların din içi dayanaklarını rahatlıkla bulmakta ve ortaya koymaktadırlar. Hatta bu durumlarda, yasak çiğnemeyi bir tür **"siyasal zafer"** veya **"cihat"** bile ilan edebilmektedirler. Ama başkaları söz konusu oldu mu, nasıl bir insanlıktır ki, içinde portakal suyu bulunan kadehi kaldıran adamlar **"içkici, kafa çekici"** olmaktadırlar.

İslam'ın değerlerini çarpıtmayan gerçek müminler bilirler ki, özel konum sahibi insanların, toplumdan ayrı düşmemek için sadece bardaklarını kaldırıp ortak sevince katılmalarını **"içki içmek"** olarak göstermek en büyük yasaklardan birini çiğnemenin ta kendisidir; bir insanlık suçudur. Tam bu noktada, Kur'an'm, **"Fitne çıkarmak can almaktan daha ağır bir suçtur."** (Bakara, 217) ve Hz. Peygamber'in, **"İnsanların gıybetini etmek, zina işlemekten daha kötü bir**

günahtır." dediğini anımsayalım. **İftira ve fesat odaklarının** az önce değindiğimiz davranışları, din açısından bakıldığında, **gıybet, suizan, iftira, yalan...** gibi birkaç günahın aynı anda işlenmesidir ki, failini çok ağır bir vebal altına sokar.

ARAPÇA VE ARAPÇACILIK

Kur'an'a göre, insanların dillerinin farklı oluşu, tıpkı renklerinin farklılığı gibi, Allah'ın ayetlerindendir: **"Göklerin ve yerin yaratılmasıyla dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O'nun ayetlerindendir. Bunda, ilim sahipleri için elbette ibretler vardır."** (Rûm, 22)

Renk ve dil farklılığının, tıpkı yerlerin ve göklerin yaratılması gibi bir ayet olarak tanıtılması, dil ve renk farkının Allah'ın varlığa koyduğu kanunlardan olduğunu ve tüm doğal oluşlar gibi normal karşılanması gerektiğini gösterir.

Kur'an'ın hiçbir yerinde, herhangi bir dilin, örneğin Arapça'nın, üstün olduğu, farklı bir tanrısal ayet olduğu yolunda ne bir açıklık, hatta ne de bir ima vardır. Tüm insanlık dillerinin ve renklerinin farklılığı bir tanrısal ayet olarak gösterilmiş, bilgi ve düşünce sahiplerinin bu konuyu incelemeleri istenmiştir. Çünkü bu farklılıkta bilgi sahipleri için dikkat çekecek noktalar (ibretler) vardır.

Dil veya diller meselesinde altı çizilecek noktalardan biri de şudur: Kur'an'a göre, her peygamber, getirdiği mesaj rahat anlaşılsın diye, içinden çıktığı toplumun diliyle vahiy almıştır. Tanrısal vahyi, peygamberin hi-

tap ettiği toplumun diliyle indirmek, böylece mesajı anlaşılır, peygamberi de meramını iyi anlatır kılmak **sünnetullah** (Allah'ın tavır ve tarzı)ın bir gereğidir: **"Biz hiçbir peygamberi, kendi toplumununkinden başka bir dille göndermedik ki onlara açık-seçik beyanda bulunsun..."** (İbrahim, 4)

Öte yandan, Kur'an'da bildiriliyor ki, istisnasız tüm toplumlara bir peygamber gelmiştir, (bk. Fâtır, 24) Çünkü Allah, insanı sorumlu tutmayı, ona tebliğde bulunan bir peygamber gönderilmiş olması şartına bağlamıştır. Peygamberle tebliğde bulunmadan hesaba çekmemek, azap etmemek de **sünnetullahtandır: "Biz, bir resul göndermedikçe azap edici değiliz."** (İsra, 15)

O halde, Kur'an'a dayanarak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: **Peygamberliğin bittiği güne kadar yaşamış ve konuşulmuş dillerin tümüyle vahiy gelmiştir.** Bir dille vahiy gelmesi o dili kutsal yapıyorsa tüm diller kutsaldır. Herhangi bir dilin bu açıdan herhangi bir özelliği veya farkı yoktur.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Arap dilini kutsal sanmak:**

Yukarda da söylediğimiz gibi, **kutsal olan, vahyin getirdiğidir, vahyin indirildiği dil değil.** Çünkü tüm dillerle vahiy gelmiştir. Ve hiçbir dilin kutsallığı yoktur. Eğer varsa o zaman tüm diller kutsaldır. Çünkü Kur'an tüm dilleri Allah'ın ayetleri içinde göstermektedir. Bir dil için herhangi bir özellikten, ayrımdan söz edilmemiştir.

Ne yazık ki, İslam tarihi boyunca, bu temel Kur'ansal bakış açısını saptırmak ve Arapça'yı kutsal ilan etmek

için akıl almaz iddialar sergilenmiştir. İşte bir tanesi: **Süfyan es-Sevrî** (ölm. 161/777) diyor ki: **"Vahiy yalnız Arapça ile indirildi; sonra tüm nebiler, indirilen vahyi kendi toplumlarının diline tercüme ettiler."** (Süyûtî; el-İtkan, 1/130) Bu söz, her şeyden önce tarihe, varlık yasalarına, sünnetullaha aykırıdır. Yüzlerce, belki binlerce peygamber Arapça biliyor olamaz, bilmesi için de hiçbir zorunluluk yoktur. Arap dilinin vücut bulmadığı devirlerde de peygamber gelmiştir; onlar bu işi nasıl çözüyordu?

Kısacası, **Arapçacılık ve Arapçılık adına sergilenen tutarsızlık ve saçmalık hayret verici boyutlardadır.** Arapçacılık adına uydurulan yalanların akıl ve idrakle açıklanması mümkün değildir. Bu saçmalıklar, vahyin, peygamberliğin ve dinin ruhuna da aykırıdır. Kur'an hiçbir yerde, peygamberlerin, Allah tarafından gönderilen vahiyleri Arapça'ya çeviren mütercimler olduğunu (hâşa!) söylememiş, bunu akla getirecek herhangi bir işarette bile bulunmamıştır.

Arapçacılık saptırmasının istismar ettiği bir numaralı olgu, Kur'an'ın Arapça indirildiğini beyan eden ayetlerin varlığıdır. **"Kur'anen Arabiyyen: Arapça Kur'an"** deyimi kullanılarak temiz niyetli ama bilgisiz halk yığınları asırlarca aldatılmıştır. Oysaki bu ayetlerdeki ifade, Arapçacılık avukatlarına değil, aksini düşünenlere kanıt olmaktadır.

Bu ayetlerde, Kur'an'ın Arapça indirilişinin gerekçesi olarak şunlar gösterilmektedir:

a) İnzâr yani uyarma (bk. Şuara, 195; Şûra, 7; Ahkaf, 12), **b) Taakkul yani aklı çalıştırma-düşünme** (bk. Yûsuf, 2; Zühruf, 3), **c) Takva yani sakınma** (bk. Tâhâ, 113; Zümer, 28;)

Bu üç gerekçenin amacına ulaşması için Kur'an'm anlaşılması şarttır. Anlamak için, okuyanın, okuduğu metnin dilini bilmesi gerekmektedir. Arapça bilmeyenler için böyle bir imkân ise ancak Kur'an'm çevirisini okumakla elde edilir.

Biraz yukarıda, her nebinin, getirdiği mesajı iyi anlatmak için hitap ettiği toplumun diliyle vahiy aldığını bildiren Kur'an ayetini görmüştük. Kur'an'm Arapça indirilişinin hikmeti işte bu gördüğümüz ayetle bağlantılıdır. Onun içindir ki Arapça indirilişin hikmeti, **akletme-düşünme** ve **uyarma-sakınma** olarak gösterilmekte, başka bir gerekçe uydurulması engellenmektedir.

Ve anlatılmaktadır ki **Arapça indirilişin hikmetleri, Arapça bilmeyenler için ancak, bildikleri dildeki tercümeyi okumakla elde edilir.** Yani ayetler, Arapçacıların iddia ettiklerinin tam aksine delil olmaktadır.

Şunu da ekleyelim: Arapçacılığın delil olarak kullandığı **"Kur'anen Arabiyyen"** ifadesi filolojik açıdan da Arapçacılığın tam aksi kanaate delildir. Şöyle ki bu tamlama bir sıfat tamlamasıdır ve bu tamlamada **"Kur'anen"** kelimesi **mevsuf** (nitelenen), **"Arabiyyen"** kelimesi ise **sıfat** (niteleyen)tır. Arap dilinin hakim kurallarından birine göre, **sıfat mevsufun (nitelenenin) aynı değil, gayrıdır.** Bu kurala göre, **"Kur'anen Arabiyyen"** ifadesi, Kur'an olmakla Arapça olmanın apayrı şeyler olduğunu gösterir, aynı şeyler olduğunu değil. Yani Arapça olmak Kur'an'm ayrılmaz bir niteliği değildir. O halde Kur'an'm kutsallığı Arapça'nın kutsallığını göstermez.

Arapça'yı kutsal gösterme oyun ve tutkusunun bir görüntüsü de Arapça konuşmayı kutsal sanmaktır. Gerçekten de Arapçı ve Arapçacı çevrelere göre, Arapça konuşmak sadece bir seçkinlik göstergesi değil, dinen de bir üstünlük ve erdem göstergesidir. Bu konuda en çirkin yalan, hadis adı altında ortaya sürülmüş şu iki uydurmadır: **1. "İçinizden biri Arapçayı iyi konuşabilirse Farsça ile asla konuşmasın. Çünkü böyle bir şey yapması münafıklık üretir."** (bk. Elbânî; Silsiletu'l-Ahâdîs ez-Zaîfa, 2/12) **2. "Cebrail bana geldi de ceddim İsmail'in dilini (Arapçayı) telkin etti."** (bk. Elbânî, adı geçen eser, 3/341)

Bu saptırma, sonraki zamanlarda çok daha ileri götürülecek ve Arapça konuşmak bir tür **"İslam şartı"** gibi sunulacaktır. Örneğin, **İhvanul-Müslimîn** topluluğunun lideri **Hasan el-Benna** (ölm. 1949)ya göre, **"Bir Müslümanın, temiz ve güzel bir Arapça ile konuşması da İslam'ın şartlarındandır."**

İşte bu zihniyetin içimizdeki uzantıları yüzünden Türk dili yüzyıllar boyu, Arapça (ona bağlı olarak da Farsça) hegemonyası altında ezildi ve gerçekleştirmesi gereken gelişmeyi bir türlü gerçekleştiremedi. Sebep, Arapça ve Araplarla ilgili hurafelerle bunların pazarlayıcılarıdır.

Şu bir tarihsel gerçektir ki **biz Türkler, Allah ile aldatılmanın bir sonucu olarak, asırlarca kendi dilimize emperyalizm uyguladık. Bu self-emperyalizm, tarihte eşi az görülmüş bir zulüm oldu bizim için. Güzel dinimiz, hayatımıza bir benlik ve özgürlük enerjisi halinde sokulmak yerine dilimizi ve benliğimizi yok etmenin aracı halinde sokuldu. Ve bu zulmün faturasını da malımızla canımızla yine biz ödedik. Ana-**

dolu çocukları bu gerçeği fark edip gereğini yapmadıkça bizim özgür ve güzel yarınlarımızın olabileceğini düşünemiyoruz.

Arap, Batılılar söz konusu olduğunda kendini bunların tutsağı yapmayı, biz söz konusu olduğumuzda ise bizi kendi kültürünün tutsağı yapmayı hüner saymakta ve bunun dokunulmaz-tartışılmaz yolunu da keşfetmiş bulunmaktadır: İçimizdeki Arapçılık ve Arapçacılık pazarının çalıştırılması... Arap diline ve değerlerine dokunmayı, bizim değerlerimizin korunmasını gündeme getirmeyi bir tür "dinden çıkma" gibi algılayan zihniyetlerin habire pohpohlanması ve dinin biricik temsilcisi gibi gösterilmesi boşuna değildir.

Biz şuna inanıyoruz: **Anadolu insanının, Allah ile aldatma oyununu bozup asırlardır kendine uyguladığı self-emperyalizm boyunduruğundan kurtulması, çocuklarının geleceği bakımından çok hayatî bir zorunluluktur.**

*** Arapça'yı cennet dili sanmak:**

Arapçacılık adına yalan uyduranların düzmecelerinden biri de Arapça'yı cennet dili olarak göstermeleridir. Güya, cennet ehlinin konuşacağı dil Arapça olacakmış! Bu konuda bir de uydurma hadis devreye sokarlar. Bu uydurmaya göre, **"Cennet ehlinin cennette konuşacağı dil Arapça'dır."** (bk. Elbânî; Silsiletü'l-Ahâdîs ez-Zaîfa, 1/293)

*** Arap Alfabesi'ni İslam alfabesi sanmak:**

Arapçılık ve Arapçacılık adına uydurulan yalanlardan biri de budur. Bu yalanın pazarlamacıları, Arap Alfabesinin adını **"İslam alfabesi"** koymuştur.

Her şeydan önce sormak lazım: **Evrensel bir dinin alfabesi olur mu?** İnsan toplulukları kadar alfabenin olduğu, bir varlık ve hayat gerçeği iken böyle bir iddia nasıl ileri sürülür! İslam bir kabile ideolojisi veya bir bölge felsefesi midir ki bir alfabesi olsun?

İkincisi, **bu alfabe, İslam öncesi Arapların da alfabesidir. Asırlarca öyle olmuştur... Onu İslam getirmemiştir ki adını İslam'a nispet delim...**

Üçüncüsü, bu alfabe, **İran Sâsânî imparatorluğu gibi putperest bir ülkenin de alfabesi idi. İslam'ın olan bir şey putperest bir kitlenin temel değerlerinden biri nasıl olur?**

Dördüncüsü, bu alfabe İslam alfabesi ise dünyanın yüzlerce dil konuşan ve yüzlerce alfabe kullanan kitleleri, alfabelerini değiştirmedikçe Müslüman olamazlar mı, onlara tebliğ yükümlülüğümüz yok mudur?

Neresinden bakarsanız bakın, bu iddia bir Arap dayatmasıdır. **Bu dayatmanın en büyük kahrını da biz Türkler çektik.** Bu dayatmalar yüzünden kendi dilimize uyguladığımız **self-emperyalizm,** kültür ve düşünce hayatımıza büyük darbeler indirdi; bizi dilsiz-nutuksuz Arap papağanlarına çevirdi.

Bu yanlışımızın ceremesini, Atatürk'ün işe el koyduğu güne kadar ödemeye devam ettik.

Pazar elemanları bu konuda duydukları sıkıntıyı ifade ederken, Arapçılık yaptıklarını söyleyemezler;

onun **yerine Arap Alfabesi'ne akıl almaz hurafelerle kutsallıklar, kerametler izafe ederler, işi o noktaya getirirler ki eğer o alfabe değişmeseydi biz şimdi sadece Ay'a değil, Merih'e bile gitmiş olacaktık...**

Peki, **bizim imkânlarımıza ilaveten bir de tonlarla hazır petrol parasına konan Arap ülkeler neden Ay'a veya Merih'e gitmediler? Bu alfabe kerameti onlara hiç mi yaramadı? Yoksa Arapçılık'ın tüm kerametleri Arap olmayanlara mı yarar sağlıyor?..**

Bunların cevabı yoktur. Çünkü **İslam Alfabesi** uydurmasının tutarlı yanı yoktur...

*** Arapça'yı ibadet dili sanmak:**

Arapçılık ve Arapçacılık pazarının en büyük oyunu, ibadetin Arapça olması gerektiği yolundaki aldatmacadır. Asırlarca sergilenen ve kitlelere benliklerini inkâr ettiren bu oyunun günümüz Türkiyesinde en güçlü temsilcisi, ne yazık ki Türkiye Cumhuriyetinin anayasal din kurumu **Diyanet İşleri Teşkilâtı** oldu. Bu teşkilât, meseleye, bırakın akıl ve Kur'an değerleriyle çözüm aramayı, ülkemizin bağlı olduğu Hanefî fıkhının bu konudaki bin küsur yıllık fetvalarının getirdiği çözümlere dayanarak **"Her insan kendi ana diliyle ibadet edebilir, Kur'an'ın kendi dilindeki çevirilerinden okuyarak namazını kılabilir"** dediğimizde bize şiddetle karşı çıktı.

Aradan zaman geçti. Dünya ve Türkiye, bizim yıllar önce söylediklerimizin gerçekliğine, geçerliliğine hak verdirecek olaylara, gelişmelere tanık oldu. Kısacası, zaman bizi doğruladı.

Dil meselesinde gerçek son derece açıktır: **Her insan kendi ana diliyle ibadetini yapabilir, duasını edebilir, namazını kılabilir. Bunu isterse Kur'an'ın herhangi bir dildeki tercümesini okuyarak yapar, isterse içinden gelen duaları okuyarak yapar. Bu ruhsat, bizzat Peygamberimiz tarafından hem de ana dili Arapça olan sahabîlere bile verilmiştir. Arap olmayan Müslümanlar bu hakkı öncelikle kullanabilirler.**

Bunun aksini söylemenin İslam açısından hiçbir tutar yanının olmadığını Kur'an, sünnet ve fıkhın verilerine dayanarak ***"Yeniden Yapılanmak"*** adlı kitabımızda delilleriyle göstermiş bulunuyoruz. Konu çok önemli olduğu için kısaltma yaparak alıntılama yoluna gitmeyecek, anılan kitabımızın **"Ana dilde ibadet"** bölümünün okunmasını önemle önereceğiz.

ARAPLAR

Araplar Kur'an'da sadece **"a'rab"** (bedevi-göçebe Araplar) kelimesiyle ifadeye konmaktadır. Ne ilginçtir ki Kur'an Arap ırkını veya Arap toplumunu ifade için başka bir kelime kullanmıyor.

Daha ilginci, **a'rab** kelimesinin, geçtiği **10** yerin biri hariç, daima olumsuzluğun, kötülüğün, ikiyüzlülüğün, cimriliğin, kaypaklığın taşıyıcısı olarak kullanılmasıdır. Şimdi bu kullanımlara bir göz atalım:

1. Tevbe 90: Bazılarının seferden kaçmak için yalan söyleyerek yerlerinde oturdukları, bazılarının da birtakım özürler ileri sürerek izin alıp sefere katılmamak için uğraştığı anlatılıyor: **"Göçebe Arapların özür bahane edenleri kendilerine izin verilmesi için geldiler; Allah'a ve Resulüne yalan söyleyenleri ise yerlerinde oturdular. Onların küfre sapanlarına korkunç bir azap erişecektir."**

2. Tevbe 97: Küfür, nifak (bölücülük, ikiyüzlülük) ve Allah'ın indirdiğini tanımama bakımından en şiddetli insanlar oldukları gösteriliyor: **"Çöl Arapları; küfür, parçalanma/ikiyüzlülük yönünden daha şiddetli; Allah'ın, Resulüne indirdiği şeylerin sınırlarını tanımamaya daha yatkındırlar..."**

3. Tevbe 98: Bağışta bulunmayı, paylaşımı bir angarya saymakla, iman sahiplerinin başına belalar gelmesini istemekle suçlanarak en büyük belaların onların başına geleceği bildiriliyor: **"Çöl Araplarından öylesi vardır ki infak ettiğini bir angarya/bir ceza ödeme sayar ve sizin başınıza belaların gelmesini bekler durur. En kötü bela onların başına olsun! Allah, çok iyi işitir, çok iyi bilir."**

4. Tevbe 101: İkiyüzlülük içinde oldukları belirtiliyor: **"Çevrenizdeki bedevi Araplardan münafıklar var. Medine halkından da münafıklığa iyice alışmış olanlar var. Sen bilmezsin onları. Ama biz biliriz. İki kez azap edeceğiz onlara, sonra da çok büyük bir azaba itilecekler."**

5. Tevbe 120: Allah Elçisi'ni bir başına bırakmaları kınanıyor: **"Medine halkına ve çevrelerindeki bedevi Araplara, Allah Resulü'nden geri kalmaları ve onu bırakıp da kendi canlarının derdine düşmeleri yakışmaz..."**

6. Fetih 11-12: İkiyüzlülük, yalancılık, isabetsiz tahmin, korkaklık gibi olumsuzluklarla suçlanarak mahvolmuş bir topluluk diye nitelendiriliyorlar: **"Bedevilerden, geri bırakılmış olanlar sana şöyle diyecekler: 'Bizleri, mallarımız ve ailelerimiz oyaladı. O halde bizim için Allah'tan af dile.' Onlar, kalplerinde olmayan şeyi dilleriyle söylüyorlar. De ki: 'Allah size bir zarar dilerse yahut bir yarar murat ederse O'nun sizin için dilediğine kim engel olabilir?' Doğrusu şu ki Allah, sizin yaptıklarınızdan haberdardır. Siz sanmıştınız ki Resul de müminler de ailelerine bir daha asla dönemeyecekler. Bu düşünce kalplerinizde süslendi de çirkin bir sanıya**

saplandınız ve mahvolmuş bir topluluk haline geldiniz."

7. Fetih 16: Yakın bir gelecekte zorlu ve güçlü bir kavimle karşılaşacakları, bu karşılaşmada korkaklık, döneklik ve ürkeklik göstermeleri halinde perişan olacakları ihtar ediliyor: **"Bedevi Araplardan, geri bırakılmış olanlara de ki: 'Siz yakında çok zorlu savaş veren bir kavimle çarpışmaya çağrılacaksınız. Ya onlarla çarpışırsınız, yahut da onlar Müslüman olurlar. Eğer itaat ederseniz Allah size güzel bir ödül verecektir. Yok eğer önceden döndüğünüz gibi yüz çevirirseniz Allah sizi acıklı bir azapla cezalandırır."**

8. Hucurât 14: Sadece dilleriyle Müslüman olduk dedikleri, imanın bunların kalplerine asla girmediği bildiriliyor: **"Bedevi Araplar, 'İman ettik!' dediler. De ki: 'Siz iman etmediniz. Ancak 'Müslüman olduk' deyin. İman sizin kalplerinize girmemiştir. Eğer Allah'a ve Resulüne itaat ederseniz Allah, yapıp ettiklerinizden hiçbir şey eksiltmez. Çünkü Allah Gafûr'dur, Rahîm'dir."**

Anıldıkları tam 10 yerin sekizinde işte bu olumsuzlukların sahibi olarak gösterilen bedevi Arapların bir yerde, bazılarının iman edip paylaşıma gideceği söylenmekte, bir yerde ise haklarında kuşkuya yol açan ifadeler kullanılmaktadır. Şimdi bu ayetleri görelim:

9. Tevbe 99: İçlerinden bazılarının iman ve paylaşıma katılabileceği söylenmektedir: **"Çöl Araplarından bazıları, Allah'a ve âhiret gününe inanır, harcadıklarını, Allah yanında yakınlıklara ve Resulün dualarına vesile edinir..."**

10. Ahzâb 20: Birlikte yaşadıkları kişilere ihanet edebileceklerine işaret vardır: **"Düşman hizipler gelecek olsalar, isterler ki bedevi Arapların içinde bulunsunlar da sizinle ilgili haberleri sorsunlar..."** (Kur'an'ın Araplara bakışı konusunda ayrıca bk. Öztürk; KTK, A'rab maddesi)

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Arap ırkının üstün ırk olduğuna inanmak:**

Bu Kur'an dışı iddia, ne yazık ki yüce Peygamberimiz âlet edilerek sahnelenmiştir. Bu iddia sahiplerine göre, madem ki Hz. Peygamber en son ve en büyük peygamberdir, o halde onun mensup olduğu ırk da en yüce ırktır.

Bu iddia içinde birkaç yalan ve birkaç Kur'andışılık iç içedir.

Bir kere, Hz. Muhammed'in **"en büyük"** peygamber olduğu yolunda vahye dayalı bir beyan yoktur. O, en son peygamber olarak nitelendiriliyor ama **"en büyük peygamber"** olarak nitelendirilmiyor. Daha doğrusu, tevhidin ölçülerine göre, hiçbir peygamber **"en büyük"** değildir. Peygamberler arasında böyle bir sıralama yapmak Kur'an'ın verilerine tamamen aykırıdır. Kur'an, mensuplarına şunu söyletiyor: **"Bizler, Allah'ın resullerinden biri-öbürü arasında fark görmeyiz/resulleri tefrika konusu yapmayız."** (Bakara, 286)

Hiç kimsenin hiçbir peygamber için "o en büyük peygamberdir" demeye hakkı yoktur. Çünkü vahyin böyle bir beyanı yoktur.

Hz. Peygamber'in böyle bir söyleme açılan kapıları kapatan beyanları da az değildir. O, resuller arasında ayrıma, derece yarışı yaptırmaya, üstünlük-önderlik iddialarına açıkça karşı çıkmış, peygamberleri sadece **"kardeşler"** olarak göstermiştir. Bu gerçekler ortada dururken, Hz. Muhammed'i, bizzat kendisinin karşı çıktığı bir yanlışla yüceltmeye kalkmak bir bid'attır.

İkincisi, **tevhit ölçüleri, herhangi bir ırkın üstünlüğünü ileri sürmeye asla izin vermez. Söz konusu ırktan bir nebi gelmiş olması bu ölçüyü değiştirmenin gerekçesi yapılamaz. Üstünlük, niyet ve gayret iledir.**

Üçüncüsü, **Kur'an'm beyanlarına göre, içinden nebi gelmemiş hiçbir ırk yoktur.** Allah, en büyük lütuflarından biri olan peygamber göndermeyi, kulları arasında adil bir biçimde paylaştırmıştır. Eğer bir ırktan nebi gelmesi bir üstünlük vesilesi ise bilinmelidir ki, tüm ırklardan bir veya birkaç nebi gelmiştir. Arap ırkı bu bakımdan tek değildir.

Dördüncüsü, **tevhit ölçüleri, peygamberleri şu veya bu ırka mâl etmeye olanak tanımaz.** Peygamberlerin ırkı, boyu-soyu, coğrafyası, iklimi, rengi ve bölgesi hiçbir önem taşımaz. Çünkü peygamberlik kesbî (kazanılarak elde edilen) bir kurum değildir ki, madde ölçüleri ile değer veya mertebe kazansın. **Peygamberlik Allah'ın verdiği bir imkân ve bir unvandır.** Allah bunu verirken maddenin, rengin, desenin, kanın olanaklarından-hâşâ- medet ummak zorunda değildir.

Kısacası, bu anlayış, her haliyle ve her yönden vahyin ruhuna ve tevhit inancına aykırıdır.

*** Arapları sevmenin bir din emri olduğunu iddia etmek:**

Arapları sevmeyi bir din emri haline getirmek Kur'an'dan hareketle mümkün olmadığına göre Arapçılık pazarının başka bir çare bulması gerekiyordu. Bulmuştur. Benzeri durumlarda baş vurduğu **"hadis uydurma yolu"**na gitmiştir. İşte birkaç tanesi:

"Arapları ve onların İslam içindeki devamlılık ve barış severliklerini sevin. Çünkü onların barış severliği İslam için bir ışıktır; bozuluşları ise İslam için karanlık olur." (bk. Elbânî; Silsiletu'l-Ahâdîs ez-Zaîfa, 4/317)

"Ey Selman! Bana kin tutma ki dininden kopmayasın." Selman dedi: "Sana nasıl kin tutarım ben, Allah beni senin elinle doğruya ve güzele ulaştırdı!" Resul dedi: "Araplara kin tutarsan bana kin tutmuş olursun."

"Kim bu dine girerse o Arap olmuş demektir." (bk. Elbânî, aynı eser, 5/44, 71)

"Şu üç şey yüzünden Arapları sevin: Ben Arap'ım, Kur'an Arapça'dır, cennet ehlinin dili Arapça'dır."

"Araplar zelil olursa İslam da zelil olur." (bk. Elbânî, aynı eser, 1/293, 298, 301)

Bu son uydurma, öylesine raydan çıkmıştır ki, iddiasının açık bir küfür olduğunun farkında olamamıştır. **Allah'ın fıtrat dini nasıl olur da bir kavmin zelil olmasıyla zillete mahkûm hale gelir!** Kur'an bunun tam tersini söylemektedir. Kur'an'a göre, eğer bir topluluk İslam emanetini layıkıyla taşıyıp yaşamaz ise Allah o emaneti onlardan alır, başka bir toplu-

luğa verir. (Bu konuda örnek olarak bk. Mâide Suresi, 54) Bunun aksini söylemek Allah'a acziyet ve beceriksizlik isnat etmek olur.

Uydurmaları sıralamaya devam ediyoruz:

"Araplara yamuk yapan, benim şefaatimin çemberi içine giremez, sevgime layık olamaz."

"Kureyş kabilesini sevin. Çünkü o kabileyi seveni Allah sever."

"Arapların çokluğu ve imanları benim için göz nuru değerindedir. Kim benim göz nurumu öne alırsa ben de onu öne alırım." (bk. Elbânî; aynı eser, 2/24, 46, 163, 201, 162)

İşte bir uydurma daha: **"Zaman değişip düşünceler çekiştiğinde size bedevi Arapların din anlayışını öneririm."** (bk. Elbânî; aynı eser, 5/229)

Allah'ın Resulü sıfatını taşıyan bir benliğin bu sözleri söylemesini akıl ve idrak mümkün görmez. İslam'a ve Hz. Muhammed'e bundan daha büyük bir iftira olamaz. Allah Elçisi elbette ki bu sıfatlardan da bu sözlerden de arınmıştır.

ResuTün arınmış olduğu uydurmaların en çirkinlerinden biri de şudur:

"Ümmetimden ilk şefaat edeceklerim, beni görüp bana iman ederek beni tasdikleyen Araplardır. Onların ardından da Arapların beni görmeden bana iman edip beni görmek arzusu taşıyanlarına şefaat edeceğim."

Görüldüğü gibi, bu şefaat dağıtımında Araplardan başkasına bir şey vaat edilmemiştir. Resulü göreni-görmeyeni ile ne varsa Araplarındır.

"Kureyş kabilesini sevmek iman, ona kin tutmak küfürdür. Arapları sevmek iman, onlara kin tutmak küfürdür. Arapları seven beni sevmiş, Araplara kin tutan bana kin tutmuş olur."

"Araplara, münafıktan başkası kin tutmaz.[11] (bk. Elbânî; aynı eser, 3/339-341)

AYLAR

Kur'an'da adı anılan tek ay Ramazanadır. Bu anısın bağlamı ise Kur'an'ın bu ayda inmiş olmasıdır, (bk. Bakara, 185) **Yani amaç Ramazan ayının kutsallığını anlatmak filan değildir; Kur'an'ın o ayda inmeye başladığını göstermektir. Bu münasebetle kutsallık vurgusu Kur'an'a yapılmıştır, Ramazan'a değil.** Kutsallık vurgusunu Ramazan'a yapan ve o ayı bir tür piyango yoluyla bedavadan kurtuluş ayı gibi gösteren **"hadis"** patentli sözlerin tümü uydurmadır. Bu uydurmaların en ünlüleri şu sözdür: **"Ramazan ayının başı rahmet, ortası bağışlanma, sonu da cehennemden kurtuluştur."** (Elbânî'nin uydurma demekle yetinmeyip **"münker"** diye tanıttığı bu söz için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 4/70)

Kur'an başka hiçbir ayın adını anmaz. Arapların çarpışma ve çapulculuğu dudurmak üzere kutsal ilan ettikleri **Eşhuru'l-Hurum** (haram aylar) tâbiri ile hac aylarını amaçlayan **Eşhur Malûmat** (bilinen aylar) tâbiri ay adı anılmadan kaydedilir. Bunların birincisinde, Araplardan, kutsallığını ilan ettikleri bu yasak ayların gereğine uymaları, yani hiç değilse bu aylarda kan akıtmayı ve çapulculuğu durdurmaları istenir. Onlar eğer bu taahhütlerine bağlı kalırlarsa Müslümanlar

da her türlü saldırı ve eylemi durduracaklardır. Çünkü o aylara izafe edilmiş kutsallık eğer kan dökülmesine, haksızlıklara engel olucu bir rol oynuyorsa onu desteklemek ve o uygulamanın amacına varmasına yardımcı olmak Kur'an müminlerinin herkesten önce hakkı ve ödevidir, (bk. Mâide, 2, 97)

Hac aylarının da herhangi bir kutsallığından söz edilmez; kutsallık Hac ibadetine verilir. Burada unutulmaması gereken şudur:

Kur'an zamanı değil, eylemi kutsar... Hiçbir ayın hiçbir kutsallığı yoktur. İyilik yapmanın özel zamanı olmadığı gibi kötülüğün hafife alınmasını sağlayacak özel zamanlar da yoktur.

BİD'ATLAR, HURAFELER

* Üç aylar diye bir kutsal mevsim ilan etmek:

Aylarla ilgili bid'at ve hurafelerin en dikkat çekeni **"üç aylar diye bir özel ibadet mevsimi ilan etmektir.**

Üç aylar hurafesi çok yerleşik ve yıkıcı bid'atlara vücut vermiş ve âdeta kurumlaşmış bulunuyor. Bu kurumlaşma bu ayları bir tür **"cennet için piyango ve toto çekilişi mevsimi"**ne dönüştürerek tevhit dininin en nefret ettiği **"mevsimlik dindarlık"** illetine yol açmıştır.

Recep, Şaban, Ramazan ayları bir tür ibadet mevsimi ilan edilmiştir. Bu mevsimde piyangodan cennet çıkarmayı bekler gibi kurtuluş bekleyen milyonlarca insan vardır. Hocalar, bu ayların gelişini **"ibadet mevsimi, kurtuluş ayları geldi"** edasıyla duyurmakta-

dırlar. Bir uydurmaya göre, Peygamberimiz Recep ayının yüceliğini anlatırken cennette **"Recep"** adlı bir nehir olduğunu, bu nehrin, **Recep** ayını ibadetle geçirenleri günahlardan arındırmakla görevlendirildiğini (hâşâ) söylemiştir, (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 4/371) Hint paganizminin **Ganj Nehri** anlayışının İslam'a aktarılmasını ifade eden bu hezeyanı Hak Elçisi'ne yakıştırmaktan Allah'a sığınırız. Bu tam bir pagan yaklaşımdır. Kur'an böyle ibadet mevsimleri, kurtarıcı mekânlar, nehirler, dağlar, ovalar vs. asla belirlemez. Hz. Peygamber'e isnat edilen üç aylarla ilgili hadis patentli sözlerin hiçbirinin güvenilir yanı yoktur. Hepsi sonraki zamanlarda **"terğîb"** yani özendirme için uydurulmuştur.

Ne var ki bu **terğîb tutkusu,** giderek, **"Üç aylar dışında ne yaparsan yap o kadar önemli değil"** zihniyeti yaratmış ve müminin yükümlülüğünü, hatta Allah'la beraberliğini mevsimlik bir totoya dönüştürmüştür.

Uydurmacılığın ünlü terğîbi, **Mehmet Akif** (ölm. 1936)in ölümsüz ifadesiyle başa bela olmuştur. Sahabî kuşağının büyükleri (Ebu Bekir, Ömer dahil) ve bid'ata bulaşmamış ulema bu **Recep-Şaban** piyangoculuğuna karşı çıkmak için bu aylarda oruç tutmamışlardır. Bunu nakleden **Ebu Şâme** (ölm. 665/1266) şunu da eklemiştir: Recep ayını oruçlu geçirenler **Hz. Ömer** tarafından engellenmiştir. Hatta Ömer'in bu bid'atçı piyangoculara dayak attırdığı da bilinmektedir. Ömer şöyle diyordu: **"Bu ay, Cahiliye toplumunun kutsadığı bir aydır, onu kutsamayı durdurun."** Müfessir sahabî **İbn Abbas** (ölm. 68/687) da bu Recep bid'atiyle mücadele edenlerden biridir, (bk Ebu Şâme, 168-170)

Anlaşılan o ki durum, **"üç aylar vâizleri"**nin söylediğinin tam tersidir. Yani esas ibadet, bu ayları **"özel**

ibadet mevsimine dönüştürme bid'atı"mn dışlanmasıdır.

* **İki bayram arasında nikâh kıymanın uğursuz olduğunu söylemek.**
* **İki bayram arasında ölenin durumunun iyi olmadığını söylemek.**

CENNET

Cennet kavramı ve İslam'ın cennet anlayışıyla ilgili bilgiler vermek bu eserin amacı dışındadır. Esasen cennet bizim üç boyutlu dünyamızın şartları ve imkânlarıyla ancak benzetmeler yapılarak anlatılabilir. Kur'an buna, benzetmeler yaparak konuşmak **(teşâbüh)** diyor. Cennet bizim için bir anlatım ve tanıtım konusu değil, bir **teşâbüh** konusu olabilir, (bk. Bakara, 25) Şunu da söyleyelim:

Cennet sonsuzluğun, sonsuzluk nimetlerinin sembol adıdır. O halde biz onunla ilgili inançlardan söz edebiliriz ama onu tanımlama, tanıtma imkânına sahip olamayız. Turistik otel tasvir eder gibi cennet anlatanlar ya kendi kafalarındaki hurafeleri, ya da nefislerinin hayal ettiği şehvetleri dile getirirler.

Burada şu kadarını söyleyeceğiz: **Kur'an, cenneti bir patent işi olarak görmez, bir eylem konusu olarak değerlendirir.** Eylem ise patenti değil, kişiyi ve niyeti izler. Bunun içindir ki Kur'an, cenneti kendi dininin mensuplarının doğal hakkı gibi gören zihniyetleri **ümniyecilik** (hurafe, hayal, anlamadan okuma tutkusu, yalan ve sanı) psikozuna tutulmakla suçlar.

Cennet konusunda tekelciliğin en büyük temsilcileri, Kur'an'a göre, Yahudiler ve Hris-

tiyanlardır: "Onlar şöyle dediler: 'Yahudi veya Hristiyan olandan başkası cennete asla giremez.' Bu onların kuruntuları/hurafeleri/anlamını bilmeden okuyuşlarıdır. De ki onlara: 'Eğer doğru sözlüler iseniz hadi getirin kanıtınızı!" (Bakara, 111) Ehlikitap'ın bu konuda kanıt olarak öne sürdükleri de ayrı bir egoizm sergilemektedir. **"Yahudi olanlarla Hristiyanlar şöyle dediler: 'Biz, Allah'ın çocukları ve sevgilileriyiz.' De ki onlara: 'Peki, öyleyse günahlarınız yüzünden neden azaba uğratılıyorsunuz?' Hayır, siz, Allah'ın yarattıklarından bir insan topluluğusunuz..."** (Mâide, 18)

Kur'an böylece, Judeo-Kretyen geleneğin, özellikle Hristiyan kilisesinin asırlarca bayrak yaptığı: **"Kilise dışında kurtuluş yoktur!"** sloganını yerle bir etmekte ve insanlığın önünde iyi niyet ve eylemin erdirici yolunu açmaktadır.

Kur'an'a göre, cennet sadece ve sadece eylemin karşılığıdır, (bk. Nisa, 123; **Ğafır,** 40; Zühruf, 72) Bu eylemin iyi niyete dayalı, barışa ve güzelliğe yönelik yaratıcı eylem olması gerektiğinde kuşku yoktur. **Çünkü** bunun aksi olan eylemlerin götüreceği yer başka bir yerdir: **Cehennem...**

BİD'ATLAR, HURAFELER

* Cenneti bir din veya anlayışın patentiyle kayıtlı görmek:

Cennet, sonsuz kurtuluşun sembolü, sonsuzluk ve ölümsüzlüğü hak edenlerin ödülüdür. Bu ödülün asgarî şartları (biz buna **sonsuzluğun yeterlilik şartları** diyoruz) Kur'an'ın açık beyanına göre, üç tanedir:

1. Allah'a iman,

2. Âhirete yani ölümden sonra bir hayatın var olduğuna, o hayata geçildiğinde dünya hayatından hesap verileceğine inanmak,

3. Salih ameller sergilemek, yani barış, iyilik ve güzelliğe yönelik değer üretmek.

Kur'an'ın bu kabulü, Bakara Suresi 62. ayetle, Mâide Suresi 69. ayette son derece açık bir biçimde ifadeye konmuştur. Bir tanesini verelim: "Şu bir gerçek ki iman edenlerden, Yahudilerden, Hristiyanlardan, Sabitlerden Allah'a ve âhiret gününe inanıp barışa ve hayra yönelik işler yapanların, Rableri katında ödülleri olacaktır. Korku yoktur onlar için, tasalanmayacaklardır onlar." (Bakara, 62)

Dikkat edilirse ayet, sadece Ehlikitap kitlelerin bu üç şartı yerine getirenlerini değil, diğer inanç mensuplarının aynı şartları taşıyanlarını da sonsuz kurtuluşu elde edenler arasında göstermiştir. Bu demektir ki cennet sadece Semitik din mensuplarının tekelinde de değildir. îstenen eylemleri gerçekleştiren her insan o ödülü hak etmiş olacaktır.

Bunun, Kur'an terminolojisi içinde başka bir ifade şekli de şudur: Şirke batmamış olarak yani Allah'ın varlığını kabul etmiş ve ona ortak koşmamış olarak bu dünyadan ayrılan herkes sonunda kurtulur ve cennete gider. Bu gerçek Kur'an tarafından çok açık şekilde tekrarlanmıştır: "Şu bir gerçek ki Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez. Bunun dışında kalan günahları, dilediğinden affeder." (Nisa, 48, 116)

Şirke batık olarak ölüp gidene gelince "Allah cenneti ona haram kılmıştır; onun varacağı yer ateştir." (Mâide, 72)

* Allah dışında herhangi bir insanın cennet belgesi imzalayabileceğim iddia etmek:

Kur'an'm yıktığı sapıklıklardan biri de budur. Kur'an, peygamberler de dahil, hiçbir insana cennete gidiş belgesine imza atma hak ve yetkisi vermemektedir. Eğer verseydi, Kur'an adına biraz önce söylediklerimizin anlamı kalmazdı. Kur'an, cennet veya ebedî kurtuluş meselesinde insanın kendi eylemi dışında hiçbir gücü devreye sokmamaktadır. Bu yüzdendir ki biz, Kur'an'm sonsuz kurtuluşu garantileyen yeterlilik şartları içinde şu veya bu peygambere iman kaydının olmadığını söyleriz. Tevhidin formül cümlesi "La ilahe illellah"tır. O formüle peygamber adı ekleyen, dinsel geleneklerdir. Her gelenek, kurtuluşun iman formülüne kendi peygamberinin adını eklemiştir. Kur'an bu anlayışa karşıdır.

Peygambere iman ve günlük kurallar dünyasında bir peygamberi izlemek tercih meselesidir ve bize göre, bir mükemmellik şartı olarak algılanabilir. Ama bir yeterlilik şartı ilan edilemez. Yeterlilik şartları, Bakara 62 ve Mâide 69'daki şartlardır.

Ne yazık ki, tarih boyunca tüm ümmetler, o arada Müslümanlar, cennet konusunda sadece kendilerini öne çıkarmakla kalmamış, muazzez Hak elçilerini de bu yarışa âlet etmişlerdir. Bizim kültürümüzde bu yarıştırma, öncelikle, uydurma hadislere dayandırılır. Peygamberliğin şanına asla yakışmayan ve bir cennet hege-

monyası kuran şu uydurmaya bakın: **"Cennet, ben oraya girinceye kadar tüm diğer peygamberlere haram kılınmıştır. Yine cennet, benim ümmetim oraya girinceye kadar tüm diğer ümmetlere haram kılınmıştır."** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 5/354)

*** Cenneti bir tür yiyip içip yatılan turistik otel gibi algılamak:**

Cennet egoizminin bulaştığı en çirkin dindışılıklardan biri de budur. Orayı bir tür, seks tutkunu tembellerin barınağına çeviren zihniyetler vardır. Kendileri dışında kimsenin cennete gitmesini istememelerinin esas sebebi de bu olsa gerek...

Bu zihniyetler, eğer Kur'an'dan bir şey öğrenmeye değer veriyorlarsa şunları bellemek zorundadırlar:

Bir kere cennetteki zevciyetin (eşliliğin) cinsellik anlamında olduğu kesin değildir. (Bu konuda geniş bilgi için bk. KÎ, 470)

İkincisi, cennetin öyle kapalı-mekân bir yer olduğu iddiası Kur'an dışıdır. Kur'an, cennetin eninin yerlerle gökler kadar olduğunu söylüyor ki (bk. Âli İmran, 133; Hadîd, 21) bu mecazî kullanımın anlamı cennetin sınırsızlığı, yani mekândan çok **bir tür ruhsal algılama** olduğu merkezindedir. Nitekim, İslam düşüncesinin 20. yüzyılda en büyük temsilcisi sayılan **Muhammed İkbal** (ölm. 1938) **"Cennet mekânlar değil, hallerdir."** diyerek bu Kur'ansal gerçeğin altını çizmiştir.

CİHAD

Cihad (özgün şekli D ile), Kur'an'daki "cehd" kavramının görünümlerinden biridir. Yani cihad, tek başına bir kavram değil, esası olan cehd kavramının yine Kur'an tarafından çerçevelenmiş beliriş alanlarının bir tanesidir.

Kavramın esası olan **cehd,** bir amaca varmak için tüm gayretini seferber etmek demektir. **Fîrûzâbâdî** (ölm. 817/1414)nin anıt lügati **el-Kamus el-Muhît**'in büyük çevirmeni **Âsim Efendi** (ölm. 1819) nin tatlı Türkçesiyle **"cehd, gayret-i makdürünü sarf idüp çalışabildiği kadar çalışmak"** demektir. Bugünkü dille verirsek **cehd, olabilecek tüm gayretini harcayarak çalışabileceği kadar çalışmak demektir.**

Cehdin, Kur'an dünyasında sırasıyla **üç görünümü** vardır ve bu görünümlerin adları da **cehd** kökünden sözcüklerden oluşmuştur. Bunlar:

1. Mücâhede: Cehdin, insanın iç dünyasını temizlemeye yönelik gayretlerini ifade eder. Terim olarak iç dünyayı temizlemeye yönelik gayret demektir. **Tasavvufta** bu gayrete **"bâtınî cihad", "tezkiye-i nefs"** veya **"cihad-ı ekber"** yani en büyük cihad denmektedir ki, hepsi insanın iç dünyasının temizlenmesini ifade

eder. Yine tasavvufa göre, insanı insan yapan ve amacına ulaştıran savaş işte bu iç dünyayı temizlemeye yönelik savaştır. Tarikatlarla yozlaşma döneminden önceki zamanın, yani klasik tasavvufun bu anlayışı tamamen Kur'ansaldır. Çünkü Kur'an, bireyin iç dünyasında gereken temizlenme ve değişme sağlanmadıkça toplumsal plânda beklenen yere gelmenin mümkün olmadığını açıkça ifade etmektedir, (bk. Enfâl, 53; Ra'd, 11)

Birey, toplumun, dünyanın ve evrenin çekirdeğidir. O çekirdekte gerekli noktaya ulaşılmadıkça diğer alanlarda sonuç elde edilemez.

O halde tüm diğer gayretlerin (cehdlerin) hareket noktası ve belirleyici ölçüsü bireyin iç dünyasındaki cehdin yani mücahedenin başarısına bağlı bulunuyor. Mücahedede başarıyı elde edememiş gayretler, insana, aldanış ve hüsrandan başka bir şey kazandıramaz.

2. İçtihadı Cehdin bilimsel, düşünsel alandaki görünümüdür. Tüm gayretini seferber ederek bilim ve düşünce üretmek demektir. Bu üretimi yapan bilim ve düşünce adamına müçtehid denir. Bu üretim, iç dünyası arınmış bireyin faal olduğu değerler alanında vücut bulur. Bunun içindir ki, mücahede gerçekleşmemişse içtihad da gerçekleşemez.

İçtihad Kur'an dininin ruhu, beyni, hayat kaynağıdır. Bu kaynak kurutulduğunda veya kuruduğunda Kur'an'ın dini göklere çekilir. Yeryüzünde, insan kitlelerine yön veren ise o din olmaz, onun adına uydurulmuş bulunan bir anonim şirket dini, bir panteon dini olur. Nitekim asırlardır İslam dünyasında "İslam" adı altında yaşanan din de, bize göre bu ikinci türdendir. İbn Teymiye (ölm. 728/1327) buna, asırların gerisinden

şu adı vermiştir: "İndirilen dine karşı oluşturulan uydurulmuş din."

Dini, politik çıkarlarına âlet eden saltanat odaklarıyla onların güdümüne girmiş veya sokulmuş ulema çevreleri, içtihad gerçeğini işletmemek için, şeytanî bir solgan geliştirmiş ve ne yazık ki bu sloganı Müslüman kitlelere asırlarca benimsetmişlerdir. Slogan şudur: İçtihad kapısı kapanmıştır; artık eski imamlara ilaveten müçtehid gelmez.

Bunun açık anlamının şu olduğu, asırlık kahırlardan sonra bugün artık anlaşılmıştır: "Bizim saltanat ve çıkar hesaplarımıza uygun hale getirdiğimiz dini rahatsız edecek bilim ve fikir uğraşlarına izin verilemez. O kapıyı kapatmamız gerekirdi ve kapatmışızdır..."

Biz, günümüz Müslümanlarını, bu despot saptırmaya karşı savaşa, onun tabulaşmış, fosilleşmiş temsilcilerine isyana çağırıyoruz. Kur'an müminlerinin en erdirici ibadetleri bu kutsal isyan olacaktır. Bu isyan hedefine varmadıkça bizim Allah'a teslimiyet gerçeğini yakalamamız mümkün değildir.

3. Cihad: Cehdin bu üçüncü belirişi, insanı insan yapan değerlerin çiğnenmesi durumunda başvurulan her türlü kavga ve savaşın adıdır. Sıradışı bir aşamadır; ama eğer gerekiyorsa bu sıradışı aşamada cehd sarfetmekten kaçılmaz..

Kur'ana göre, savaş, makbul değildir ama meşrudur. Şartları doğmuş bir savaş, insanın yolunu tıkayan engelleri aşmanın olmazsa olmaz koşuludur. Bütün mesele, savaşın şartlarının doğup doğmadığının iyi belirlenmesi ve seyrinin Kur'ansal ruha uygun bi-

çimde ayarlanmasıdır. Çok ince, çok tanrısal bir iştir bu... (Bu konuda geniş bilgi için bk. **KTK. Kıtal** mad.)

Cihad, yine Kur'an'm belirttiğine göre, **mal, can veya dil ile olacaktır.** Hangisinin tek başına veya hangilerinin birlikte yürütüleceği zaman ve yer şartlarına bağlıdır.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Cehdin ilk iki boyutunu görmezlikten gelerek onu sadece savaşa indirgemek:**

Hz. Peygamber'den kısa bir süre sonra Müslümanların yönetimine el koyan **Arap-Emevî saltanatçılığı,** cehdin ilk iki anlamımın üstünü örterek sadece cihad boyutunu işletti. İlk iki boyutun hakkı verilmediği için de bu üçüncü boyutta Kur'an'm amaçladığı değerlerin bulunması söz konusu olamazdı. Bunun içindir ki **Arap-Emevî savaşları, "Allah için"** vs. methiyeleri ile tanıtılsalar da esasında birer saltanat ve toprak savaşı idi. İslam'ın tarih önünde yüzünü karartan ilk olumsuzluklar tablosuna bu savaşlar vücut vermiştir. Büyük Türk sufi düşünürü **ibrahim Kuşadalı** (ölm. 1845) bu savaşları **"gaza adı altında ülke fethetme kavgası"** olarak isimlendirmekte ve Hz. Peygamber'in yolundan bir sapma olarak görmektedir. (Bu konuda bk. **Öztürk; Kuşadalı İbrahim Halveti,** özellikle **Sülük** bölümü)

Kuşadalı, bu düşüncesinde yalnız değildir. Desteği de doğrudan doğruya sahabî kuşağından yani Arap-Emevî saptırmasının tüm kahrını bizzat yaşamış çekirdek nesilden gelmektedir. **"Tasavvuf ve Tarikatlar"** adlı çalışmamızda kanıtları ve kaynaklarıyla gösterdik ki Arap-Emevî saltanatçılarının **"Allah yolunda ci-**

had" yaftasıyla açtıkları toprak kapma ve egemenlik savaşlarına katılmamak, sahabî neslinin temel tavrı idi. Onlar, bu savaşlarla fethedilecek ülkelerin kendi dinleri içinde kalmalarını, Allah'ın iradesine ve Kur'an'ın isteklerine yakınlık bakımından, Arap-Emevî zorbalarının getireceği sözde Müslümanlık'tan daha uygun bulmuşlardır.

Arap-Emevî saltanatçılığı, cehdi sadece cihada indirgemekle kalmadı, cihadı da kendi saltanatının aracı yaptı. Bunun sonucu, saltanatının önüne çıkan tüm engelleri yıkmak ve aşmak oldu. Bu engellerin birincisi, elbette ki zulmün karşısına ilk anda dikilme durumunda olan Peygamber evladı **Ehlibeyt** idi. **Arap-Emevî zorbalığı,** öncelikle işte bu temel engele saldırdı. Resul evladını, tarihte eşi görülmemiş zulümlerle zehirledi, hançerledi, yok etti. Bununla da tatmin bulmadı. Resul evladına, hem de İslam'ın mabedinden yaklaşık bir asır boyunca lanet okuttu.

*** Cihadı, politik amaçlarla kullanmak:**

Arap-Emevî zorbalığının İslam'a soktuğu **saltanat dinciliği,** tarih boyunca tüm saltanat hırslarına rehberlik ve yardımcılık etmiştir. Günümüzde de durum aynıdır. Bugün dünyanın hemen her coğrafyasında bu saltanat dinciliği İslam'ın ve Müslümanların değerlerini **"Allah için cihad"** yaftasıyla sömürmekte ve kitlelerin dine saygılarını saptırarak politik çıkarlara âlet etmektedir.

Cihad kavramı bugün, "Allah ile aldatma" oyunun temel aracı halinde kullanılmaktadır. Dini kullanarak Müslüman kitleleri parçalayan saltanat dinciliği, politik hasımlarını yıp-

ratmak ve etkisiz kılmak için kendi çıkar savaşlarına "Allah için cihad" adını vermekte ve Emevî zorbalığının başlattığı bu büyük zulmü, Kur'an'ın dini adına sürekli işletmektedir. Sadece gruplar-hizipler çapında değil, devletler, bölgeler çapında da...

Kısacası, savaş, cehdin sadece bir boyutudur ve son boyutudur. Ve bu boyutta savaş zulme uğrayanların hukukunu savunma niyet ve amacıyla olacaktır. Aksi halde bizzat kendisi zulüm olur. (bk. Nisa Suresi, 75; Hac, 39-41)

CİNLER

Kur'an'da yaklaşık 30 yerde geçen cin sözcüğü bir cins ismi olup (tekili, cinnî) gözle görülemeyen varlık anlamındadır.

Bu kökten tüm isim ve fillerin ortak yanı, duyu organlarından gizli kalmak ifade etmeleridir. Bundan da anlaşılır ki cin türü varlıklardaki görülmeme veya görülememe bunları ontolojik varlık olma özelliğinden yoksun kılmaz. Bu anlamıyla cin kelimesi bizim melek, şeytan ve cin diye andığımız tüm varlıkların ortak adıdır. Ve bu şekliyle cin kelimesi ins (insan denen varlık) karşıtı olarak kullanılır.

Cennet sözcüğü de cin kökündendir. Ağaçları-dalları ve gölgesinin yoğunluğu yüzünden toprağı âdeta görünemez hale gelmiş bol yeşilli bahçe demektir

Kur'an'm cin kavramı ile ilgili beyanlarını- ki bunların büyük kısmı Cin adlı surede toplanmıştır-incelediğimizde şu saptamaları yapabiliyoruz:

1. Cinler (melek, şeytan ve peri anlamlarıyla), tarih boyunca, Allah'a ortak koşmada kullanılmıştır. Kur'an'm indiği ilk muhatap toplumda da durum buydu. (bk. En'am, 100)

2. Cinler erdirici, yüksek değerler ilham edici, yüksek değerler yaratan kişileri koruyup kollayıcı, onlara destek gönderici kuvvetler olarak da düşünülmüşlerdir. Tarih boyunca birçok toplumda, deha da bir tür cin erdiriciliği olarak düşünülmüştür. Müşrik Mekke Arapları da şairleriyle kâhinlerini cinlerin koruma ve ilhamıyla iş gören farklı kişiler olarak görürlerdi.

3. Cinler de tıpkı insanlar gibi değişik toplumlar oluşturan varlıklardır. Kur'an bu noktada cinler için hem ümmet tâbirini kullanmaktadır (bk. Araf, 38; Fussılet, 25; Ahkaf, 18)) hem de ma'şer (topluluk, toplum) sözcüğünü, (bk. En'am, 128, 130; Rahman, 33) Cin ümmet-toplumunun iyileri de vardır, kötüleri de...

4. Cin toplumlarına da, tıpkı insan toplumları gibi peygamberler gönderilmiştir, (bk. En'am, 130) Cinler son peygamber Hz. Muhammed'e vahyedilen Kur'an'ı da dinlemişlerdir. (Ahkaf, 29; Cin, 1) Bu dinleyiş, Hz. Peygamber'e vahiy ile bildirilmiştir; Hz. Peygamber cinleri bizzat gözüyle görmemiştir. (Cin, 1)

5. Cinler insanoğlu tarafından, iş ve değer üretmek için çalıştırılmıştır, (bk. Nemi, 17, 39; Sebe', 12) Esasında, Kur'an'a göre tüm insan ve cin toplumları Allah için iş yapıp değer üretmek üzere yaratılmışlardır. Görevleri budur. Bu bilgiyi veren Zâriyât Suresi 56. ayette kullanılan fiil "ya'budûn" fiilidir, ibadet kökünden türeyen bu fiil hem bugün kullandığımız anlamda ibadeti hem de iş yapıp değer üretmeyi ifade etmektedir. Çünkü ibadet sözcüğü esası bakımından İbranice'deki "aboda"dır ki iş yapmak, değer üretmek, çalışmak demektir. Bundan da anlaşılır ki Kur'an'ın ibadetle amaçladığı, sadece yakarış hali değil,

yaratıcı-üretici tüm faaliyetlerdir. İns ve cinnin çalışmaları içinde göklerin ve yerin köşe-bucağını araştırma, delip geçme faaliyetleri de olacaktır, (bk. Rahman, 33)

Şöyle veya böyle, cinler bazı nebiler tarafından iş yapıp değer üretmek üzere çalıştırılmışlardır. Bu çalışmalar içinde bazı cisimleri çok uzak mesafelere anında gönderme faaliyeti de vardır. Tam bu noktada cevabının ne olacağını bilemediğimiz şu ilginç soru akla gelebilir: Acaba **Kur'an-ı Kerim'de cin, başka gezegenlerden dünyaya gelen veya gelecek olan varlıkların ortak adı olarak da kullanılıyor mu?Hz. Süleyman**'ın hizmetinde çalışan ve bir tür ışınlama gerçekleştiren **"cin ifriti"** ile **Süleyman Peygamber** arasındaki konuşma (Nemi, 39) bu bakımdan çok dikkat çekicidir.

BİD'ATLAR, HURAFELER

* Cinlerin gaybı bildiğini sanmak:

Cinlerin gaybı bilmedikleri Kur'an'da açıkça ifade edilmiştir, (bk. Sebe', 14; Cin, 10)

* Cinlerin insana doğrudan musallat olabileceğine inanmak:

Cinlerin insana tasallutları, yine bir insan aracılığı iledir. Allah'a inanan insanın cinlerin hiçbir kötülüğünden korkmaması gerekir. (Cin, 13) **Cin tasallutu diye andığımız şey, esasında, bu tasallutu bahane ederek insanları cin hayalleriyle perişanlığa iten insan şerirlerinin işidir.** Bu hayallere kapılarak cinlerden kurtulmak için birtakım insanlara

sığınanlar, başlarına sarılmış belayı artırmaktan başka bir şey yapmazlar, (bk. Cin, 6)

Yani, cin tasallutu yoktur ama cinleri bahane ederek insanları sömürenlerin tasallutu vardır. Kur'an işte bu ikinci tasalluttan korunmamızı istiyor.

Tanrı elçilerinin bile her devirde hem insan şeytanlarından hem de cin şeytanlarından düşmanları olmuştur, (bk. En'am, 112) Bunlar, o elçiler aleyhine birbirlerine yaldızlı sözlerle destek verirler. Ama bunu kendi aralarında yaparlar, insana musallat olamazlar.

Cinler her türden insana vesvese verirler, (bk. Nâs, 6)Yani insanın içine kötü fikirler sokabilirler. Peygamberler bu vesveselerden, Allah'ın gönderdiği vahiyle kurtulurlar. Diğer insanların bu vesveselerden kurtuluşu ise peygamberlerin insanlığa ulaştırdığı vahiy ürünleri sayesinde olacaktır.

Yani cin hezeyanlarıyla rahatsız olup dengeyi bozmaktan kurtulmanın en güvenli yolu, sağlam bilgi ve sağlam inançtan geçer. Bu yolun yerine üfürük, muska ve tılsım yolunu seçenlerse beladan kurtulamazlar...

CUMA GÜNÜ VE CUMA NAMAZI

Cuma (cum'a veya cumu'a) toplamak anlamındaki cem* kökünden türemiş bir isimdir. İslam'dan önceki devirde "Arube" diye anılan 6. güne İslam devrinde verilen addır. Müslümanların toplu halde ve bir mekânda kıldıkları namazı veya namaz kılmalarını ifade ettiği için bu adı almıştır,

Kur'an bu kelimeyi bu anlamda olmak üzere, aynı adı taşıyan surenin (Cumua Suresi) 9. ayetinde kullanmakta ve aynı ayetle devamı olan ayet, tüm Müslümanları Cuma namazıyla yükümlü tutarak bu namazla ilgili düzenleme getirmektedir: "Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığında, Allah'ı anmaya/ Allah'ın zikrine koşun. Alışverişi bırakın. Eğer bilirseniz bu sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılınınca hemen yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın..."

Bu ayetlerden açıkça anlaşılmaktadır ki, Kur'an Cuma'yı bir tatil günü olarak değil, bir ibadet vakti olarak düzenlemektedir. O halde Kur'an'a dayanarak bir "Cuma namazı paydosumdan söz edilebilirse de bir "Cuma günü tatili"nden söz edilemez. Uydurma bazı rivayetlerle yüklenen yapay bazı yükümlülükler Cuma gününü bir tür tatil gibi algılamaya yol açmaktadır. Örneğin, Cuma

günü yıkanmanın sevabından söz eden uydurma hadisler vardır. Bir tanesinde şöyle deniyor: **"Cuma günü, bardağını bir dinara su satın alma pahasına da olsa yıkanınız."** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 1/290)

Bizzat Peygamberimizin uygulaması göstermektedir ki, Cuma namazı **Hicret** sırasında farz kılınmıştır. **Hicret** sırasında Medine'ye bir saat uzaklıktaki **Kuba** semtine ulaşan Peygamberimiz burada kaldığı dört gün içinde arkadaşlarıyla sıkı bir biçimde çalışarak ilk mescit olan **Kuba** Mescidi'ni inşa etmiştir. **Küba**'dan Cuma günü hareket etmiş ve **Salim b. Avf** kabilesinin yerleştiği **Ranûna** vadisine inip orada misafir kalmıştı. İşte bu sırada Cuma vakti girmiş ve Hz. Peygamber ashabıyla birlikte İslam'ın ilk farz Cumasını oradaki bir namazgahta kılmıştır.

"Farz Cuma" dememiz sebepsiz değildir. Çünkü **Hicret**'ten önceki dönemde Medine'ye gelmiş bulunan Müslümanlar, Ehlikitap toplumun haftalık bir ibadetinin bulunduğunu dikkate alarak kendileri için de böyle bir ibadet olsun istemişler ve sonradan adı Cuma olarak belirlenen Arube gününü haftalık toplu ibadet günü olarak seçmişlerdi. Bu ibadete **Es'ad b. Zürâre** (ölm. 1/623) adlı sahabî imamlık ediyordu. Ancak bu ibadet bir farz ibadet değil, bir **tatavvu'** (sevap kazanmaya yönelik) ibadet idi. Daha doğrusu bu **haftalık toplantı** idi. Namaz, bu toplantıyı sağlayan vesîle olarak değerlendirilmiştir. Nitekim **"ilk Cuma imamı"** diyebileceğimiz **Es'ad b. Zürâre,** o gün toplananlara bir küçükbaş hayvan kesip yemek vermekte idi. (bk. **İbn Hemmâm;** el-Musannef, 3/159 vd.)

Kur'an, Cuma namazının nasıl kılınacağından söz etmez. Bunun anlamı, bu namazın diğer namazlarla aynı olduğu, ancak adından da anlaşıldığı gibi bir top-

lantı namazı olduğu için cemaatle kılınması gerektiğidir. Cuma namazında okunan ve fıkıh kitaplarında **"farz"** olarak gösterilen **hutbe** Kur'an'da anılmamaktadır. Buna dayanarak şunu söylemek durumundayız: **Hutbe, Cuma'nın farzlarından biri değildir.** Hutbe, Peygamberimiz tarafından halka öğüt vermek için başlatılmış bir uygulamadır ve bu haliyle sünnettir.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Cuma namazını iki rekâtın üstüne çıkarmak:**

Cuma namazı bahsinde en büyük ve en tehlikeli bid'at budur. Çünkü bu bid'at dinde ziyadeciliğin bir görünümüdür ve dinde ziyadecilik örtülü bir şirktir. **Hz. Peygamber dinde ziyadeciliği "şirretlik" olarak nitelendirmiştir.**

Kur'an tarafından rekât sayısı belirtilmemiş bulunan Cuma namazı Hz. Peygamber tarafından iki rekât olarak kılınmıştır. Bunun önüne ve sonuna çeşitli adlar ve gerekçelerle eklenen diğer rekâtların tümü bid'attır. Allah'ın iki rekât farz kıldığı namazı on katına çıkarmak gibi bir cürettir. Bu günah işlenirken ileri sürülen gerekçe ise daha ürkütücüdür.

Şimdi bu ekleme namazları görelim:

1. Cuma'nın farzından önce kılınan iki veya dört rekât: Bunu, Cuma'nın ön sünneti diye tanıtanlar vardır. Tamamen yanlıştır, uydurmadır. Bir defa, Hz. Peygamber'in böyle bir namazı mescit içinde kılmadığı kesindir. Evinde kılıp kılmadığı ise tartışmalıdır. Biz burada, evinde kıldığını değil, mescitte kılıp kılmadığı-

nı konuşuyoruz. **İbnü'l-Kayyım el-Cevziyye** (ölm. 751/1350), eseri **Zâdü'l-Me'âd**'da Hz. Peygamberin mescide girer girmez doğruca mihraba geçtiğini ve Cuma namazından önce herhangi bir namaz kılmadığını, bunun aksini söyleyenlerin yalan söylediğini bildiriyor. Hadis alanının büyük üstadı **Elbânî** (ölm. 1999), Hz. Peygamberin Cuma'dan önce iki veya dört rekât kıldığı yolundaki rivayetlerin uydurma olduğunu ispatlamıştır, (bk. Elbânî; el-Ahâdîs ez-Zaîfa, 3/45-47, 82-84)

Biz de Elbânî ile aynı kanıdayız. Çünkü Hz. Peygamber, tatavvu' namazların tümünü mescit dışında, evinde kılmıştır. Cuma namazında bunun aksini yapması söz konusu olamaz.

Muvahhit (tevhit ilkelerini esas alan) bilgin **Ibnül-Cevzî** (ölm. 597/1200), farz dışında herhangi bir namazı cami içinde kılmanın, ibadet ehline, İblis tarafından bulaştırılan bir saptırma olduğunu bildirmektedir. Ona göre, böyle bir şey riyayı meşrulaştırmaktır, (bk. Telbîsü İblis, 164)

Kaldı ki Peygamberimizin, Cuma'dan önce iki veya dört rekâtlık bir ön namaz kıldığını söyleyenler de bunun Cuma'nın sünneti olduğunu falan söylemiyorlar; sadece tatavvu' bir namaz kıldığını bildiriyorlar. Tatavvu' her zaman ve her şartta kılınabilir. Bunun Cuma ile kayıtlı gösterilmesi yanlıştır. O halde Peygamberimiz böyle bir ön namaz kılmış olsa bile bu, Cuma'nın ön sünneti diye anılamaz ve Cuma'nın bir parçası gibi gösterilemez. Adı üstündedir: **Tatavvu'...**

Tatavvu' kılan kılar. Ve istediği kadar kılar. Bu bize, ilmihal kitaplarına Cuma'nın ön sünneti diye uydurma ve ilave bir namaz ekleme hakkını vermez. **Ta-**

tavvu' bir nafile namazdır; kendi başlığı altında anlatılır.

Bu böyle yapılmamış, hileli ifadelerle Cuma'nın ön sünneti, son sünneti denerek iki rekâtlık namaz on altı rekâta çıkarılmıştır. Bu hile ve fesatlar yüzündendir ki Allah'ın hakkı iki rekât iken, bid'atların hakkı on dört rekâta çıkmıştır...

Bugün bize düşen, bu hile ve artırmaya karşı çıkmak için bu ekleme rekâtları kılmamaktır. Bunu kılmamak, bid'ata karşı çıkış olduğu için sevap kazandırır. Aksini yapmak, bu eklemeyi Cuma'nın bir parçası olarak gösteren bid'atçılığı desteklemek olduğu için bizi günaha sokar.

b) Cuma'nın farzından sonra kılınan on rekât: Bunun ilk dördü, Cuma'nın son sünneti diye bir uydurma adla kılınmaktadır. Ondan sonraki dört rekât zuhr-i âhir adıyla kılınmakta, son iki rekât ise vaktin sünneti uydurma adıyla eda edilmektedir.

Bu ekleme namazları savunanlar şöyle demektedirler: "Eğer Cuma'nın edasında bir bozukluk, bir sıhhatsizlik varsa bu son kılınan on rekât o günkü öğle namazının yerine geçer. Çünkü Cuma'yı kılamamış olanlar öğle namazını kılmakla yükümlüdür. Biz işi garantiye alalım; Cuma'nın durumunda bir kuşku varsa öğle namazını kılmamış duruma düşmeyelim."

Bu savunma-gerekçe, yapılan eklemeden daha büyük bir hatadır. Bir kere, Cuma'nın sıhhatinde kuşku varsa onun iadesi gerekir. Ve sorulması gerekir: Sıhhat şartları vücut bulmamış bir namaz nasıl kılınabilir? Cuma namazı, ya sıhhat şartları doğmuş ve kılınmıştır, yahut o şartlar doğmadığı için

kılınmamıştır. Kılınmışsa öğle namazı gerekmez, kılınmamışsa (ki kuşku duyulması halinde kılınmamış sayılır) o zaman doğrudan öğle namazı kılmak gerekir. Öğle namazı ise on rekât değil, dört rekâttır. Yani hem yedek bir öğle namazı icat ediliyor hem de ona altı rekâtlık bir ekleme yapılıyor. Kısacası, **uydurmacılık zamlarının sonu bir türlü gelmiyor.**

Biz şunu bileceğiz: **Zuhr-i âhir, vaktin sünneti filan gibi uydurma adlarla namaz olmaz.**

Esasen, bu ekleme namazları kılan sade Müslüman vatandaş bu fıkıh oyunlarını ne bilir ne de anlar. O, kıldığı ilave on rekâtı Cuma'nın bir devamı gibi görmekte ve kılmaktadır. Bunun anlamı, bu sade Müslümanların aldatıldıkları ve dinlerinin emri olan iki rekâtlık namaz yerine on altı rekâtlık uydurma bir namaz kıldıklarıdır.

Bu insanlara işin gerçeği anlatılsa ve eğer istiyorlarsa Cuma'dan sonra evlerinde tatavvu'an (sevap kazanmak için) namaz kılabilecekleri söylense kim ne kaybeder? Kılan kılar, kılmayan kılmaz. Ama hiç kimsenin içinde Cuma'yı kıldım mı, kılmadım mı kuşkusu uyanmaz. Dinin istediği, Hz. Resul'ün yaptığı da budur.

Bid'atlara karşı verdiği etkili mücadele ile de tanınan Şafiî fakıhı **Ebu Şâme,** ünlü eseri **el-Bâis**'de bu inceliğe şöyle dikkat çekiyor: **Cuma'nın sünneti diye bir şey yoktur.** Hz. Peygamber Cuma'nın önünden ve sonundan bir namaz kılmışsa bu sıradan nafile namazdır. Bunu Cuma'ya eklemenin haklı yanı olamaz, (bk. Ebu Şâme; el-Bâis alâ inkâril- Bide'i vel-Havâdis, 287, 294)

İşin özeti şudur: Hz. Peygamber, sadece Cuma'da değil, diğer zamanlarda da farz dışındaki namazları ca-

miye sokmamış, evinde kılmıştır. Bunu naklederken **"evinde"** sözcüğünü atlayarak Hz. Peygamber farzdan önce şu kadar, farzdan sonra da şu kadar kıldı diye bir oyun sergileniyor. Evet kıldı ama, evinde kıldı. Bu ikisi çok farklıdır. Evinde kıldı kaydını çıkardığınızda o tatavvu' namazlar birer farz gibi esas namaza ekleniyor ve ilmihal kitaplarına giriyor.

Konu, taklit ve ekleme devrinin kitapları yerine esas kaynaklardan verilse olay çözüme ulaşacak ve her şey yerli yerine oturacaktır. Ama taklitçi zümreler buna asla yaklaşmıyor.

Şimdi biz, o esas kaynakların bazılarından işin özünü nakleden bazı tespitleri aktaralım: Hadis ve fıkhın en önemli ilk kaynaklarından olan **İbn Hemmâm** (ölm. 211/826), eseri el-Musannefin **"Cuma'dan Önce ve Sonra Namaz kılmak"** adıyla açtığı bölümünde şunu bildiriyor: **Hz. Peygamber'in Cuma'dan önce veya sonra cami içinde kıldığı bir namaz yoktur. Cuma'dan önce evinde iki rekât kıldığı rivayeti var ki bu da ortaklaşa kabul edilen bir rivayet değildir,** (bk. İbn Hemmâm, 3/ 65, 246-248)

Daha geriye gidelim ve tevhidin tüm boyutlarında titizliğini bildiğimiz **Hz. Ömer**'i dinleyelim: **"Cuma namazı, bayram namazları, sefer halinde farz namazlar hep iki rekâttır. Peygamberiniz böyle kılmıştır. Bunun aksini yapıp iftira yoluna gidenler hüsrana uğramıştır."** (bk. İbn Hanbel, 1/38; Nesaî, taksîru's-salât; İbn Mâce, ikamet; Beyhakî, 3/199; Şîrâzî; el-Mühezzeb, 1/370)

Hz. Ömer'in bu beyanı ardından şunu da bildirelim: Normal zamanlarda dört rekât kılınan farz namazlar yolculuk halinde zorunlu olarak (azîmeten) mecburen

iki rekât kılınır. **Normal zamanlarda iki rekât kılınan Cuma ise yolculuk halinde kılınmaz,** (bk. İbn Hemmâm, 3/172-174) Bu, oruçtaki ruhsat durumunun aksine, bir azimet yani zorunluluktur. Yani **sefer halinde olanlar Cuma namazı kılmazlar. Kılarlarsa bu, farz olan Cuma olmaz, sıradan bir tatavvu' namaz olur. Böyle yapanlar, öğle namazını kılmak zorunda kalırlar.**

*** Cuma kılmak için Kur'an ve sünnet dışı şartlar koymak:**

Cuma namazı kılmak için fıkıh kitaplarında değişik mezheplerin görüşleri olarak şu şartların biri veya birkaçı öne sürülür: Devletçe izin verilmiş bir cami olacak, şehir veya kasaba camii olacak, on, yirmi, otuz, kırk vs. sayıda cemaat olacak...

Bu şartların tümü uydurmadır, fakıhların kendi tasarruflarıdır. Üstelik birinin gerekli gördüğünü öteki gereksiz görür, çekişir dururlar. Yani bu şartlarla büyük bir kaos yaratılmıştır. Bu kaosa işaret eden müfessir **Sıddîk b. Hasan Han** (ölm. 1307/1889) diyor ki:" **Cuma namazı için varlığı öne sürülen devlet reisi izni, şehirde bulunmak şartı, belirli sayıda cemaat, tek ve büyük cami vs. nin tümü Kur'an ve sünnet dışıdır, hiçbirinin bir dayanağı yoktur." (Sıddîk Hasan;** Ravdatü'n-Nediyye, 1/134-136)

Şimdi bu uydurma şartları bir bir gözden geçirelim:

1. izinli cami şartı: Siyasetçilerin, halkı kontrol için koydukları bir şarttır. Bırakın izinli camiyi Cuma kılmak için herhangi bir cami, hatta belirli bir mekân şartı bile yoktur.

Aklı başında herkes biliyor ki, Cuma kılmak için izinli cami ve belgeli imam kaydı, yöneticilerin topluluk haline gelmiş insanları kontrol altında tutmalarına yönelik siyasal-yönetsel denetim kaygısının bir zorlamasıdır. Buna, yine siyasal-yönetsel mantık içinde olumlu bakılabilir. Ama bunu din emri haline getirip ilmihal kitaplarına yazarsanız o zaman **buna uymak değil, karşı çıkmak din olur.** Özellikle günümüzün özgürlükçü dünyasında bunu yaşatmaya kalkmak, İslam'a kötülüktür. Yapılması gereken, herkesin istediği yerde Cuma namazını kılabileceğini halka duyurup göstermektir.

Cuma, adından da anlaşıldığı gibi, cemaatle kılınan bir namazdır. O halde **cemaat nerede bir araya gelirse (camide, evde, iş yerinde, kırda-bayırda, deniz kenarında, garajda vs.) Cuma orada kılınır. Hatırlayalım ki Hz. Resul ilk Cuma'yı, hem de yaptırdığı ilk camiyi bitirdiği Cuma günü, camide değil, camiden uzaklardaki bir vadide kılmış-kıldırmıştır. Cuma kılmak için belirli ve devletten izinli bir cami gerekir diyenler her şeyden önce Hz. Peygamber'e ters düşmüş olurlar.**

Cemaat kaç kişidir? Cemaat şartının doğması için fıkhın genel kuralı olan **üç kişinin varlığı** yeterlidir. On, yirmi, kırk vs. gibi rakamlar fıkıhçıların kendi görüşleridir, dinden hiçbir dayanağı yoktur.

2. Görevli imam şartı: Böyle bir şart da yoktur. İslam, ibadette lider fikrine karşıdır. Toplanan Müslümanlar, eğer namazlarını cemaatle kılmak isterlerse içlerinden en uygun gördükleri birini imamlık için öne geçirirler. Eğer içlerindekilerden biri bilgili, iyi Kur'an

okuyan vs. gibi meziyetlere sahipse elbette onu yeğleyeceklerdir. Ama bu da bir "olmaz ise olmaz" şart değildir.

Cuma'da da durum aynıdır. **Cuma kılmak için toplanmış cemaatten biri imam olur. İmamlık yapmak için görevli olmak, mektepli-medreseli olmak, bilgin olmak gibi şartlar yoktur. Mevcut kişilerin içinden biri imam olur.**

Burada sorun gibi gösterilen bir konu da hutbenin okunmasıdır. Şunu hemen belirtelim ki, **hutbe okumak Cuma'nın farzı değildir.** Fakıhların, ittifak ettikleri bir konudur ama bu, hutbenin Allah tarafından konmuş bir Cuma şartı gibi gösterilmesi için yeterli olamaz.

Hutbe sünnettir. Çünkü Peygamberimiz okumuştur. **Hutbenin mutlaka yerine getirilmesi gerekeni ise Allah'a hamd etmekten ibarettir. Nasihat ve öğüt kısmı olmasa da olur.** Gerekli olan, Allah'a hamd kısmını ise namazı kıldıran kişi hiçbir sıkıntıya düşmeden yerine getirir. Bugün hutbe okuyanların sergiledikleri merasim, inişler-çıkışlar, dönüşler, dualar vs. tümden Emevî uydurmasıdır. Bu uydurma merasimlere bakarak hutbe okumanın bir ihtisas işi gibi algılanması yanlıştır.

Hutbenin dinsel hikmeti, Cuma vesilesiyle toplanan kişilerin yüzyüze konuşup görüşmelerine imkân sağlamaktır. Bunu yapmak için onların bir kısmının âlim olması gerekmiyor. Hutbenin namaza bağlı kısmını Allah'a hamd ile bitirip namaz sonrasında (eğer vakitleri ve niyetleri varsa) oturup sohbet ederler, fikir alış-verişinde bulunurlar, birbirlerinin dertlerini dinlerler. İşte esas İslamî hikmet buradadır. Birilerinin nutuk atıp ötekilerin kös kös dinlemesinde değildir.

O halde **Müslümanlar, kadın-erkek, bulundukları her yerde üç kişilik bir cemaate ulaşmaları halinde Cuma namazı kılabilirler. O yana-bu yana dolaşmaya, cami aramaya, belirli bir camide toplanıp yolları- geçitleri tıkamaya ihtiyaç yoktur.**

Biz, gerçek anlamda Cuma namazının zamanla bu Kur'ansal- Muhammedi yapısına ulaşacağından, çünkü bunun bir hayatî zorunluluk haline gelmiş bulunduğundan eminiz. Elverir ki, Müslüman kitleler, uydurmacı devirlerin uydurma ilmihal kitaplarından yakalarını kurtarma bilinç ve cesaretine ulaşabilsinler.

3. İç ezan okumak: Bu konuda bilgi için bu eserin **Ezan** maddesine bakınız.

*** Hutbe ile ilgili bid'atlar ve saptırmalar:**

Cuma namazı bahsinde sergilenen bid'at ve saptırmaların oldukça büyük bir kısmı hutbe konusu etrafında kümelenmektedir. Bunları şu şekilde verebiliriz:

1. Hutbeyi Cuma'nın farzı olarak göstermek: Yukarıda başka bir vesile ile de söylediğimiz gibi, hutbe Cuma'nın farzlarından biri değildir, Peygamberimizin bir sünnetidir. (Hasan el-Basrî'nin aynı görüşü için bk. Kal'aci; Fıkhu'l-Hasan el-Basrî, 1/379-380) Cuma namazını düzenleyen Kur'an ayetleri hutbe diye bir yükümlülüğe değinmemektedir.

2. Hutbeyi, cemaatin anlamayacağı bir dille okumak: Hutbe, bir topluluk namazı olan Cuma için toplananlarla bir anlamda bir sohbettir. Bu sohbetin, cemaatin bildiği dille olması aklın ve dinin bir gereğidir.

Bunun aksini yapmak akıl ve din dışı bir uygulamayı kutsallaştırarak cemaatin hakkını ihlal etmektir.

Hutbeler, Allah'a hamd ve Peygamberimize salât ve selâm kısmı da dahil, cemaatin bildiği dille yapılmalıdır.

3. Hutbeyi minber, kürsü gibi yüksek bir yerden okumak, bu çıkış sırasında dualar okumak, hutbe bitince ayrı bir dua etmek: Bu da peygamberimizin sünnetine aykırıdır, (bk. Ebu Şâme, 265-270) Din görevlisini, özel ve farklı bir adam durumuna getiren bu uygulama, tevhit mabedinin ahengini bozmaktadır. **Hz. Peygamber, hutbelerini cemaat içinde ayağa kalkarak okumuştur.** Yaşlandığı dönemde, hutbe okurken yorulduğu için bir hurma kütüğüne yaslanıyordu. Daha sonra bunun yerine, yaslanması için marangozlar tarafından yapılan sandığa benzer ahşap bir dayanak kondu.

Hutbeyi oturarak okuyan ilk kişi, Emevî kralı **Muaviye b. Ebu Süfyan** (ölm. 60/679) olmuştur. Çok yağlandığı ve feci şekilde göbek bağladığı için ayakta duramadığı ve hutbeyi oturarak okuduğu belirtiliyor, (bk. Süyûtî; Târîhu'l-Hulefa, 227)

Ne ilginçtir ki **Muaviye**'nin göbeğinden duyduğu sıkıntı yüzünden başlatılan bu uygulama o günden sonra İslamîleşmiş ve Hz. Peygamberin sünnetinin yerini almıştır. **Bugün mabetlerimizde bu Muaviye sünneti esas alınmaktadır.**

4. Hutbeyi uzatmak: Hz. Peygamberin hutbesi sadece birkaç cümleden ibaretti, (bk. Ebu Davûd; Sünen)

5. Hutbede öğüt olarak Kur'an dışında bir şeyler okumak: Hutbede eğer cemaate öğüt verilecekse bunların Kur'an ayetlerinden seçilmesi Peygamberimi-

zin açık uygulamasıdır, (bk. Müslim, Nesaî, İbn Hanbel) Allah'tan daha iyi ve güzel kim öğüt verebilir? Ve Kur'an, tanrısal öğütlerle doludur. Esasen Kur'an'm adlarından biri de **Tezkire** yani öğüt veren kitaptır.

Yıllardan beri Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasal din kurumu olan Diyanet İşleri'ne uyarıda bulunuyoruz: Hutbelerde Peygamberimizin sünnetini işletip öğüt olarak Kur'an ayetleri okutun. Bunun hiçbir zorluğu yoktur. Hatipler, temiz bir Türkçe ile yapılmış Kur'an tercümesinden seçtikleri öğüt yüklü bir veya birkaç ayeti cemaate okuyup hutbeyi bitirsinler. Onun-bunun yazdığı sözleri cemaate dinletmeyin. Böyle devam ederse her hatip kendi işine gelen şeyleri söylemeye başlar ve bir zaman gelir ki camiler politik nutukların atıldığı parti lokallerine döner.

Ne yazık ki bu uyarımız dinlenmedi ve Peygamberimizin açık bir sünneti dışlandı.

6. Hutbeyi Cuma namazından önce okumak: Sünnete uygun olan, Cuma hutbesinin, tıpkı bayram hutbeleri gibi, namazdan sonra okunmasıdır. **Hutbenin namazdan önce okunması** bir Emevî bid'atıdır ve ne yazık ki kurallaşmış, dinleşmiştir. (Bu bid'atı ilk başlatanın kimliği hakkındaki tartışma için bk. **ibn Hemmâm;** el-Musannef, 283-285) Ünlü Hanefî fakıhı **Serahsî**'nin eseri **el-Mebsût**'tan izleyelim: **"Resul ve dört halife döneminde hutbe namazdan sonra okunurdu. Emevîler bunu namazdan önceye aldılar. Çünkü onlar hutbelerinde helal olmayan şeyler söylerlerdi. Halk bunları dinlememek için namazdan sonra camiyi terk ederdi. Hutbeyi, farz olan namazdan önceye aldılar ki,**

halk onları mecburen dinlesin." (Serahsî; el-Mebsût, 2/37. Bu konuda fıkıh profesörü **Yunus Vehbi Yavuz**'un bir makalesi için bk. *"Kur'an Mesajı Dergisi",* yıl: 1998, sayı: 6)

Serahsî'nin bu beyanı bize şunu da göstermektedir: **Hutbe, Cuma'nın farzı değildir. Olsaydı, sahabîler farzı kılar kılmaz camiyi terk edemezlerdi ve Emevî kodamanları da hutbenin yerini değiştirme ihtiyacı duymazlardı.**

Halkın kendilerini bir sürü gibi dinlemelerini sağlamak ve sağlamlaştırmak için **"Hutbeyi Kur'an dinler gibi dinlemek gerekir"** dayatmasını ilmihallere soktular. İşi iyice sağlama bağlamak için bir de şöyle bir hadis uydurdular: **"Hatip minbere çıktığında artık ne namaz kılınır ne de kelam edilir."** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 1/199)

Uydurmacılar öylesine şaşırmışlar ki, uydurdukları hadis içine kendilerini ele verecek kanıtı koyduklarının farkında bile olmamışlar: Hz. Peygamber hatibin minbere çıkmasından nasıl söz eder? Onun minbere çıkıp hutbe okuması şöyle dursun, mescidinde minber diye bir şey yoktu. Hutbelerini hep cemaatin içinde ayağa kalkarak, ileriki yaşlarında ise bir hurma kütüğüne dayanarak okumuştur.

7. Hutbeden önce müezzinlerin ezan (iç ezan) ve bazı ayetler okumaları, salât ve selâm getirmeleri: Bunlar da Emevî bid'atlarmdandır. (Bu konuda geniş bilgi için bk. Ebu Şâme, 265-270; Ali Mahfuz, 168; bu eser, Ezan maddesi)

Bayram hutbelerinden önce tekbir getirilmesi de aynen böyle bir bid'attır. (bk. Ali Mahfuz, 179)

Bu hutbe meselesi, Emevî yozlaştırmasının en tipik göstergelerinden biridir. Adliye Nazırı ve din bilgini **izmir Mebusu Mehmed Seyit Bey** (ölm. 1925)in bu yozlaştırmayla ilgili tarihsel bir konuşmasının bir özetini eserimizin **Giriş** kısmına koymuş bulunuyoruz.

*** Cuma'nın sadece erkeklere farz olduğunu söyleyerek kadınların Cuma kılmasını engellemek:**

Bu uygulama da İslam dışı bir uygulamadır. Kur'an, Cuma namazı emrini herkes için eşit vermiştir. Diğer ibadetleri veren buyruklarda hangi ifadeler, hangi kipler kullanılmışsa, Cuma namazını emreden ayetlerde de aynı ifade ve kipler kullanılmıştır. Kadının Cuma namazı emrinden hariç tutulduğunu gösteren bir Kur'an beyanı varsa **"Cuma kadına farz değildir."** diyenlerin onu ortaya getirmeleri gerekir.

Böyle bir beyan yoktur. Ama tam tersini gösteren ayetler ve Peygamber uygulamaları vardır.

Kadınların Asrısaadet'te erkeklerle aynı yerde, hatta aynı kaptan abdest alıp aynı yerde Cuma ve bayram namazlarını kıldıkları tüm kaynakların ortak beyanlarındandır. (Örnek olarak bk. İbn Hemmâm, 3/302)

Sonraki zamanların kadını dışlayan anlayışları yüzündendir ki **"Kadınlar fitne çıkarır"** gerekçesiyle kadınların Cuma ve bayram namazlarına katılmaları önlenmiştir.

Şimdilerde şu da söyleniyor: **"Camiler erkeklere bile yetmiyor, bir de kadınlar Cuma ve bayram namazı kılmaya kalkarsa halimiz nice olur?"**

Bu, İslam dışı uygulamalara İslam dışı gerekçe bulmanın tipik örneklerinden biridir. Cuma, Kur'an ve sünnetin verilerine göre kılınsa yani belli camiler, belli görevliler şart koşulmasa bu sözlere lüzum kalmaz. Çünkü herkes Cuma'sını, cemaatin oluştuğu herhangi bir mekânda (evde, iş yerinde, kırda, çayırda) kılar. Ama isteyen kadınlar da gidip büyük veya küçük camilerde kılarlar.

DÂRÜLHARP

Dârülharp (karşıtı, dârülislam) harp yurdu, harp alanı demek. Geleneksel fıkıhın bununla kastettiği, **"topraklarında küfür yönetiminin egemen olduğu ülke"** veya **"kâfir liderin emir ve yönetiminin yürürlükte olduğu ülke"**dir.

Klasik fıkıh, eski dünyanın şartlarının da itişiyle dârülharp kavramını, zaman zaman günümüz hukuk sistemlerindeki **"yabancı ülke"** anlamında kullanmıştır. Dünya onlar için ikiye ayrılmıştır: Dârülislam yani Müslümanların egemen olduğu parça, dârülharp yani küfrün egemen olduğu parça... Burada omurga nokta, Müslümanların kahır ve zulüm altında inlemeleri ve dinlerine ait hükümlerin hiçbir yürürlük imkânı bulmamasıdır. Klasik fukaha bu noktada ilginç bir yaklaşımla dârülharp toprakları **"dârü'l-kahr"** (bk. Serahsî; el-Mebsût, 30/33) veya **"dârü'l-kahr ve'l-galebe"** (bk. Cürcânî; Şerhu's-Siraciye, Kahire, tarihsiz, s. 82) olarak adlandırmışlardır ki, zulüm ve despotizmin egemen olduğu ülke demektir. **Hükümlerin eksik uygulanması veya belli bir anlayışın yorumlarına uygun olarak uygulanmaması bir ülkeyi dârülharp yapmaz.**

Buna karşılık, dârülislam yerine **"dârü'l-ahkâm"** (kuralların egemen olduğu ülke, hukuk ülkesi) tâbiri

kullanılmıştır. İslam ahkâmı denmeyip sadece ahkâm denmesi dikkat çekicidir.

Dârü'l-ahkâm; kuralların, normların işlediği ülke demektir. Karşıtı olan "**dârü'l-kahr**" ise keyfîliğin, adaletsizlik ve kuralsızlığın egemen olduğu despotik yönetim demek olur. Bu incelik unutulmaz ve **Serahsî**'nin bu deyimle dikkat çektiği hususlar göz önünde bulundurulursa bunun günümüzde "**hukuk devleti**" kavramının tam karşılığı olduğu anlaşılır. Böyle olunca da "**dârü'l-kahr**" deyiminin karşılığı da hukukun üstünlüğünün bulunmadığı yönetim olacaktır..

İslam'ın evrenselliği, zaman ve mekânüstülüğü, adının ve esasının barış olduğu da dikkate alınırsa şu sonuca varmakta tereddüt kalmaz kanısındayız: **Dârülislam, bugünkü Müslümanlar için "hukuk devleti" niteliği taşıyan her yönetimdir.** Dârülharp ise hukuk devleti olmayan, hukukun üstünlüğüne yer vermeyen yönetimlerin yürürlükte olduğu coğrafyalardır. Bu noktadan hareket eden **Prof. Dr. Ahmet Yüksel Özemre,** bize göre de isabetli bir yaklaşımla, Hristiyan Batı ülkelerinin dârülharp sayılamayacağını savunmaktadır, (bk. Özemre; **İslamda Aklın Önemi ve Sınırı,** 181-185)

Esasen, günümüz İslam dünyasının diğer ülkelerle ilişkileri dârülharp ve dârülislam kavramlarını, **Özemre**'nin dediği noktaya getirmiş ve Müslümanlar arasında da uygulamada bir oy birliği doğmuştur. Aksi olsaydı, **Almanya** başta olmak üzere Batı ülkelerinde çalışan üç milyonu aşkın Müslüman insan Cuma kılamaz, oruç tutamaz, nikâh kıyamaz, hatta kelime-i şehadet getiremezdi.

Özetlersek, dârülharp-dârülislam deyimlerini Kur'an ve sünnet kaynaklı olmadıkları için yok sayabileceğimiz gibi, günümüz şartlarına uygun olarak ulaşılan ittifaklara göre yeniden tanımlama imkânına da sahibiz. Unutulmaması gereken nokta şudur: İslam'ın değerleri açısından **"günah işleyen yönetim"** dârülharp adlandırması için gerekçe olmaz. Bunun aksine bir yol tutarak, siyasal hasımlarını zor durumda bırakmak veya Müslüman kitleleri saflarına çekmek için dârülharp kavramını **"islam açısından günahları ve eksikleri olan yönetim"** şeklinde tanımlamak Müslümanları fitne ve fesada sürüklemek ve bu fikri savunanları dünyanın önünde rezil etmekten başka bir işe yaramaz.

Eğer bugün bir dârülharp tanımı yapacaksak şu iki noktanın kaçınılmazlığını unutmayacağız:

1. İnkâr, yani İslam'ın inkâr edilmesi: Allah'ın, Kur'an'ın ve Peygamberin reddi,

2. İslam değerlerine ve Müslümanlara karşı savaş, baskı ve zulüm uygulanması.

Başkalarına dayatılmayan inkâr ve hükümlerin uygulanmaması, rahmetli **Elbânî**'nin tabiriyle bir **"küfr-i inkârî"** yaratmayıp sadece **"küfr-i amelî"** olarak kalıyorsa, genişliği ve sayısı ne olursa olsun, ülkenin dârülharp ilan edilmesi için yeterli değildir. **Şafiîlere göre, dârülislam haline gelmiş bir ülke daha sonra istila edilse ve bu istila altında uzun yıllar da kalsa artık dârülharp olarak anılamaz.**

Türkiye söz konusu olduğunda ise dârülharp için söz konusu edilen noktaların hiçbiri yoktur. **Dârülharbin saptanmasında yönetim ve egemenliğin kimlerin elinde bulunduğuna bakmak ilk adımdır. Böyle baktığınızda yönetimin eksik-**

leri ve günahlarının olması, hüküm vermek için yetmez. Yönetimin küfür, hatta Hanefî fakıhlarına göre, şirk üzere olması gerekir, (bk. Serahsî; el-Mebsût, 10/114) Hanefî fıkhının temel kaynağı sayılan el-Mebsût'ta **Serahsî** (ölm. 483/1090) şunu söylüyor: **"İmamı Âzam'a göre, Müslüman yurdunun darülharbe dönüşmesi için şu üç şartın varlığı kaçınılmazdır: 1. Müslümanların yurtlarına bitişik bir Müslüman yurdu bulunmamak, 2. Kendi imanına uygun olarak iman eden bir tek Müslüman ve kendi imanına göre iman eden bir tek Ehlikitap kalmamak, 3. Ülkede şirk ahkâmı geçerli olmak."** (Serahsî; el-Mebsût, anılan yer.)

Türkiye'de yönetim Allah'ı, Kur'an'ı ve Peygamber'i inkâr edenlerin elinde değildir. İslam açısından ihmallere gelince, bu ihmallerin olmadığı bir yönetim Hz. Peygamber'den sonra hiçbir İslam ülkesine nasip olmamıştır ve olmayacaktır. Bu böyle olduğundandır ki, **İslam'ı siyaset aracı yapanlar dârülharp sömürüsünde başarılı olmak için önce devleti, yönetimi, sonra da hesaplarına uymayan Müslümanları kâfir-zındık ilan etmekte, böylece yapay bir dârülharp yaratarak sergileyecekleri kin ve şiddet siyasetine dayanak hazırlamaktadırlar.**

Öte yandan **ittifak noktalarından biri olarak şunu da görüyoruz: Bir ülkenin dârülharplığı ile dârülislamlığına hükmetmede tartışma çıksa, yani ülke, dârülislam olmaya ilişkin özelliklerle dârülharp sayılmaya ilişkin özellikleri aynı anda taşıyor olsa hüküm, dârülislam kabul etme yönünde olacaktır. Bunun mas-**

lahata (kamu yararına) ve ihtiyata daha uygun olduğu düşünülmüştür.

Biz, öncelikle şunu bilmeliyiz: **Bu deyimlerin hiçbiri Kur'an ve hadislerde yer almaz.** Bunun tartışmasız sonucu şudur: **Bu deyimler siyasal-yönetsel deyimlerdir; dolayısıyla devirden devire, coğrafyadan coğrafyaya, şartların değişmesine göre değişir.** Zaten İslam hukukçularının bu kavramlarla ilgili meselelerin büyük çoğunluğunda ittifak edemediklerini görüyoruz..

Kavramın, siyasal istismara son derece müsait olduğunu da düşünürsek, **günümüz dünyasında herhangi bir Müslüman ülkeyi, fıkıhtaki içtihat farklarından yararlanarak dârülharp göstermek hiç de zor değildir.** Ve İslami siyaset ve şiddet aracı yapanların yolu-yöntemi de budur.

Bu yöntemin uygulandığı ülkelerden biri de Türkiye'dir. Bu neden yapılmaktadır? Cevap, **dârülharp olan bir toprakta İslam hükümlerinden rahatlıkla kaçma imkânının bulunduğunu bilmekte yatıyor. Bir ülkeyi dârülharp ilan ederseniz ceza huhukukundan ibadetlere kadar, tüm alanlarda dinsel yükümlülük kalkmaktadır.** Türkiye'ye bakalım: Yüz bin civarında caminin ibadete açık olduğu ve devletin din işleri için yüzlerce trilyon harcadığı bir ülkeyi dârülharp ilan ettiğinizde faiz yemekten zina yapmaya, Cuma namazı kılmamaktan cinayet işlemeye kadar her fiil ve davranışınız yaptırım dışı kalacaktır. Bu olgu, din üzerinden siyaset yapanlara sınırsız bir imkân ve rahatlık getirmektedir. Onlar, **dârülharp teranesiyle bir yandan istediklerini din dışı ilan edip devlete ve ülkeye karşı mücadeleyi meşru!aştırırken öte yandan adına konuş-**

tukları dinin tüm hükümlerinden sıyrılmak gibi bir şansa sahip oluyorlar...

Bütün bunlardan sonra da kendilerini dârülislam için mücadele eden cihat erleri olarak tanıtarak Müslümanlar nezdinde seçkinlik kazanma gayreti içine girebiliyorlar.

Oysaki dârülharp kavramıyla ilgili meselelerin çoğunda tartışan klasik fıkıhçıların çok az yakaladıkları ittifak noktalarından biri şudur: **Dârülharp olan bir toprak, Müslümanlar tarafından fethedilmesi ve üzerinde İslam hükümlerinin uygulanmasıyla dârülislam haline gelir.**

Kur'an ve sünnet dışı olmakla birlikte eski Müslüman toplumların siyasal ve yönetsel şartların itişiyle kullandıkları dârülharp kavramını Türkiye'yi tahrip etme misyonlarının zaferi için istismar eden zihniyetlerin, iddia, inat ve ithamları dışında hiçbir bilimsel ve aklî dayanakları yoktur. Onlarla ilgili olarak söylemek istediklerimizi, **Ahmet Yüksel Özemre**'nin dârülharp kavramını açıklayan sayfalarından birkaç satırla veriyoruz:

"Türkiye'yi dârülharp ilan edip Cuma namazı kılmayan, Kur'an'm faizle ilgili haramlaştırıcı ayetlerine rağmen apaçık faizle iş gören ve Müslümanlığı da kimseye bırakmayan bazı cemaatler var ki onlara Allah hidayet etsin, cehalet ve sapıklıklarından bir an önce idrake gelsinler derim. Türkiye asla bir dârülharp değildir. Camiler açıktır. Kimsenin ibadetine kanunî bir engel yoktur. Cuma namazını engelleyen de yoktur. Türkiye'yi bir dârülharp olarak görmek aklın, temkinin, temyizin, ada-

letin işi değil, olsa olsa bazı kayıtlardan kurtulmak için nefs-i emmâre (sürekli kötülüğü emreden insan egosu)nin telkin ettiği kuruntunun bir sapıklığıdır, o kadar!.."

"Fransa'yı veya Türkiye'yi dârülharp ilan edenler ya Kur'an ve sünneti dikkate alamayacak kadar cehalet içinde bulunmaktadırlar, ya da düpedüz vehimlerinin esiridirler. Yahut da bunu, Cuma namazından kurtulmak, rahat rahat % 130 faiz almak, dinî yaptırımlardan kurtulmak için bahane etmektedirler." (Özemre, İslamda Aklın Önemi ve Sınırı, 11184-185)

DOĞUM KONTROLÜ

Konunun genel bilgiler kısmında iki noktaya dikkat çekeceğiz:

1. **Kur'an. nüfusu bol toplum değil, nüfuzu kuvvetli toplum istemektedir.** Yani **Kur'an, insan meselesinde kemiyete (sayıya) değil, keyfiyete (niteliğe) önem vermektedir.**

Bunun da ötesinde Kur'an, nüfusun sayısını öne çıkarmayı, bununla övünmeyi, bunu yarış konusu yapmayı yani **tekâsürü** putperestliğin bir görünümü olarak tanıtmakta ve açıkça kötülemektedir. İnsan meselesinde önemli ve güvenilir olan, değerli, üretken insana sahip olmaktır, kelle çokluğuna değil. **Kelle çokluğuyla övünmek (tekâsür)** ilkel bir iddiacılık ve böbürlenmedir ki, sonucu perişanlık olur.

Bu perişanlığa ne yazık ki Müslümanların çekirdek kuşakları bile zaman zaman yenik düşmüşlerdir. Oysaki Kur'an çok açık konuşmaktadır: **"Cemaatiniz çok da olsa size zerre kadar yarar sağlayamaz. Allah inananlarla beraberdir."** (Enfâl, 19)

Burada sayısal çoğunluğa karşı nitelik öne çıkarılmıştır. İman bir nitelik-değerdir, sayısal değer değil.

Kur'an daha açık ve tarihsel bir örnek de vermektedir: **"Huneyn gününde çokluğunuz sizi böbürlendirmişti de bu hiçbir işinize yaramamıştı. Tüm genişliğine rağmen yeryüzü size dar gelmişti. Sonra da sırtınızı dönüp kaçmıştınız."** (Tevbe, 25)

Tekâsür ve kevser sözcükleri Kur'ansal sözcüklerdir ve ikisi de çokluk anlamındaki **"kesret"** kökünden türemiştir. Bunların birisi **(tekâsür),** kelle sayısı ve madde ile övünmeyi, ikincisi **(kevser)** sonsuzluk değerlerinin bolluğuyla yücelmeyi ifade etmektedir. Çıplak kökten yani kesretten bakarsak Kur'an'ın, kesreti yani sayı çokluğunu öncülük ölçüsü sayan anlayışa eleştirisi çok ağırdır: **"Pisle temiz eşit olmaz. Pisin çokluğu seni şaşırtsa bile bu böyledir..."** (Mâide, 100)

Tekâsürü putperest bir tutku sayan Kur'an, kevseri yüceltmektedir. Kevser, ölümsüz değerlerin bol bol verileni veya verilmesidir. Putperestler, Hz. Peygamber'i, çocuğu öldüğü için **ebter** (soyu kesik) olarak nitelemişlerdi. Buna yanıt olarak Cenabı Hak, kevseri öne çıkarmış, Hz. Peygamber'in kevserle yüceltildiğini belirtmiştir, (bk. Kevser Suresi)

Bu demektir ki **Kur'an'ın insanı, tekâsür ile değil, kevser ile mutluluk ve onur arayacaktır. Kevser Suresi** bize göstermektedir ki kelle sayısı bakımından öne çıkamayan insanlar, kevser değerleriyle yücelebilmektedirler. **Kur'an işte bu ikinci yolu, kevser yolunu önermektedir.** Bununla kastedilen, kevserin elde edilmesi için nüfus artışını durdurmak gerekir şeklinde bir saçmalık değildir. Maksat, kevser değerlerinde gerilemeye sebep olan bir nüfus artışının, bir tekâsür sergilemeye başladığının bilinmesidir.

Kur'an bu noktada bir uyarı yapmaktadır. Bu uyarıyı görmezlikten gelemeyiz.

Kur'an, insanı en büyük emaneti taşıyan varlık olarak gördüğünden yetenekli, üretken, yapıp-eden insan aramaktadır. Sadece fotoğraf ve nüfûs kağıdıyla **"insan"** olan yığınların Kur'an'm idealindeki **"emanet taşıyıcı"** sorumlu varlık olmaları söz konusu edilemez. Böyle yığınları üretmenin Allah'ın iradesine ve insanlığa hizmet olduğunu iddia etmek de Kur'an'a fatura edilerek savunulamaz. Bu böyle olduğu içindir ki Kur'an, kelle çokluğu ile övünmek ve kelle çokluğu yarışı açmak anlamındaki **tekâsürü,** şirkin bir görünümü olarak değerlendirmiştir.

Kur'an'da tekâsürle ilgili beyyineler, biri ayet. biri de sure olmak üzere iki tanedir.

"Bilin ki iğreti-sefil hayat, bir oyun ve eğlenceden, bir süsten, aranızda bir övünmeden, mallarda ve evlatlarda çoğalma yarışından başka bir şey değildir..." (Hadîd, 20)

"Aldatıp oyaladı o çokluk yarışı sizleri; öyle ki ziyaret edip saydınız kabirleri. Hayır, hayır! İş öyle değil, yakında bileceksiniz!" (Tekâsür Suresi, 1-4)

Tekâsür ve kesrete karşı Yaratıcı tarafından önerilen ölümsüzlük değeri **kevser** de bir sure ile gündeme getirilmiştir: **Kevser Suresi...**

Sözün özü şudur: Esas olan, nitelikli insandır. En basit araç-gereçten en kompleks jeopolitik unsurlara kadar tüm değerlerin yaratıcısı nitelikli insandır. Günümüz dünyasının kaderini belirleyen teknolojinin yaratıcısı da nitelikli insandır. Kelle çokluğu, nitelikli insanda

eksiler vücuda getirdiği için insana ve tekâmüle zarar vermektedir.

2. Nüfusun niteliğini dikkate almadan sayıyı artırma hatası insanlığı çok zor durumda bırakmıştır: Biz, konuya **Malthusçü (Malthusianist) bir yaklaşımla bakmıyoruz. "Nüfus artarsa açlıktan helak oluruz veya zevklerimizin tatmin oranı düşer"** mantığına taraftar değiliz. Bizim söylemimiz şudur: **Açlık ve mesken problemini çözmüş olmak. Yaratıcı'nın idealindeki insan olmak için yeterli değildir.** Başka bir deyişle, bizim hareket noktamız, et ve ekmeğin üstünde ve ötesindeki değerlere bağlıdır. Kaldı ki tekâsür illetine tutulmuş olanlar, et ve ekmek, iş ve aş meselesini de çözebilmiş değillerdir. Yani **tekâsür** (nüfus çokluğunu bir değer sayma) sadece ruhta ve değerlerde değil, maddede ve karın doyurmada da hüsran getirmektedir ve getirmiştir.

İngiliz düşünürü protestan papaz **Robert Malthus** (Rabırt Maltüs)ü eleştirenlar konuyu hep ekmek, ev, giysi meselesi olarak gördüler. Bilindiği gibi **Maltüs** (ölm. 1834) insan nüfusundaki artışın geometrik, tarımsal maddelerdeki artışınsa aritmetik bir artış olduğunu ve bunun sonunun insanlığın aç kalması olacağını söylemiş ve nüfusun azaltılması için her türlü çareyi önermiştir. Bu çarelerin çoğu insanlık dışı, zalim çarelerdir. **Maltüs,** nüfusun azaltılması için ölümleri, salgın hastalıkları, kanlı kavgaları âdeta teşvik etmiştir. Onun bu tezlerini işleyen **"Essay on the Principle of Population"** adlı eseri, önerilen bu **"çareler"** açısından bir insanlık suçu belgesi gibidir. Bunun içindir ki **Maltüs,** sadece dine bağlı çevrelerce değil, materyalist-sosyalist çevrelerce de ağır biçimde eleştirilmiştir. **Maltüs**'ü birçok bakımdan biz de eleştirmekteyiz. Ancak, **onun, nü-**

fus artışının arz ettiği tehlikeye ciddi biçimde ilk dikkat çeken düşünür olarak anılmak, hatta takdir edilmek gibi bir hakkının olduğunu da inkâr edemeyiz.

Maltüs'ü, önerdiği çıkış yolları bakımından isabetsiz, hatta zalim göstermemiz mümkündür ama bu bizim **"nüfus sınırsızca artabilir"** yolundaki tezimizin isabeti anlamına gelmiyor. Çünkü **nüfusun frensiz artışı, sadece aş ve iş problemi açısından sıkıntı çıkarmakla kalmıyor, insan denen varlığın genetiğini, amaçlarını, özünü ve sonuç olarak da ideal bir dünyanın oluşumunu tehlikeye atıyor.** Bu tehlike, gen şifrelerinin çözülmesiyle bile aşılamaz. Tam aksine, **gen şifrelerinin çözümün**den beklenebilecek yararları tehlikeye atacak bir numaralı sıkıntı da niteliği garanti edilmemiş nüfus artışıdır.

İnsan, yaratıcı ve sorumlu bir varlıktır. Nüfusun sınırsız-başıboş artışı insanı insan yapan bu iki değeri (yaratıcılık ve sorumluluk) yozlaştırıyor, yahut yok ediyor.

Karnı doyurulabilen kişileri Yaratıcının idealindeki insan olarak görme zaafı, insanlığa büyük kayıplar verdirmiştir.

Biz şuna inanıyoruz: **İnsanlığın bugün en büyük meselelerinden biri, nüfus artışı meselesidir. Bu mesele, insanlığın geleceğine yönelik tehditlerin de en büyüğüdür. İslam dünyasının en büyük meselesi de budur. Uzun vadede Türkiye'nin en ciddî problemi de budur.**

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Nüfusun çokluğunu bir değer ve başarı sanmak:**

Bu anlayışın Kur'andışı olduğunu yukarıda açıkladık.

*** Doğum kontrolünü İslam'a aykırı saymak:**

Vücut bulmamış bir hamileliği önlemek anlamındaki bir doğum kontrolü İslam'a asla aykırı değildir. Tam tersine, böyle bir kontrol, Hz. Peygamber devrinde bizzat onun izniyle uygulanmıştır, (bk. Buharî, tevhit 18, ıtk, 13, nikâh 96; Müslim, nikâh 125, 130; Tirmızî, nikâh 39, 96; İbn Mâce, nikâh 30, 61; Ebu Davûd, nikâh 46, 49; İbn Hanbel, 3/33, 51, 53; 4/361, 433; İmam Mâlik; Muvâtta', talâk 96, 100...) Gebeliği önlemeye yönelik tedbirlerin tümünün ortak adı olarak **azil** sözcüğü kullanılır. **Azil, fakıhların ortak kabulüne göre meninin dölleme yapmasına engel olmak anlamında bir fıkıh terimidir.** Bu engellemede kullanılan metodun türü ve azlin gerekçesi ne olursa olsun kontrolde dinen bir sakınca yoktur. Hatta, **İmam Gazâlî** (ölm. 505/1111) gibi bazı otorite isimler, estetik gerekçelerle doğum kontrolü yapılmasının bile dine aykırı olmadığını açıkça belirtirler, (bk. İhya, 2/51-52) Bu konuyu biz, Kur'an, sünnet, fıkıh mezhepleri zeminlerinde kaynaklarını da göstermek suretiyle **"400 Soruda İslam"** adlı eserimizde genişçe incelemiş bulunuyoruz (bk. s. 55-60. Konunun, aynı eserin **Almanca çevirisi** olan **"400 Fragen zum islam 400 Antworten"** deki yeri için bk. s. 52-58)

*** Rızık kaygısıyla çocuklarınızı öldürmeyin!" (İsra, 31) ayetinin doğum kontrolünü yasakladığını iddia etmek:**

Bu iddia tam bir saptırmadır. Bu ayetin yasakladığı, Arapların çocuklarını diri diri gömme zulümleridir. Ayeti mutlak anlamında alırsak buradan, rahime düşmüş bir varlığın yok edilmesinin yani **kürtajın** yasaklığı anlaşılır. Kürtajın haram olduğunda zaten bizim de bir kuşkumuz yoktur. Rahime düşmeyi engellemek anlamındaki tedbirlerin bu ayetin yasağı içine sokulması akıl ve bilim yönünden açık bir saptırmadır. Bu iddia, Peygamberimizin, sahabîlerin, mezheplerin kabul ve uygulamalarına da aykırı bir anlayış sergilediği için nakil yönünden de tutarsızdır.

*** "Evleniniz, çoğalınız!" mealindeki hadisi doğum kontrolüne aykırı saymak:**

Bu hadis, bazı dinlerdeki evlenmeme, iğdişleşme gibi perhizlerin İslam'da olmadığını göstermek için söylenmiştir. Bunun doğum kontrolüyle hiçbir ilgisi yoktur. **Azli** bizzat kendi denetiminde uygulatan Hz. Peygamberin o uygulamaya aykırı bir söz söylemesi mümkün görülemez. Hadis eğer o uygulamaya aykırı ise o zaman onu uydurma saymalıyız. Çünkü azli serbest gösteren onca sağlam hadis yanında bu sözün geçerliliği düşünülemez.

Kaldı ki, doğum kontrolü Allah'ın mutlak emri değildir, bir izindir. Gerekli olduğunda kullanılır. Eğer nüfus gerilemesi yahut yetersizliği söz konusu ise elbette ki nüfus artırıcı teşvikler öne çıkar. Yani hadisi hangi anlamda alırsanız alın, doğum kontrolünün yasaklığına kanıt olamaz.

*** Kürtajı da serbest bir doğum kontrolü saymak:**

Kürtaj, rahime düşmüş bir canlının yok edilmesi olduğundan o açık bir cinayettir. Bazı fakıhlar, **"Henüz ruhun üfürülmediği süre içinde, örneğin ilk iki veya üç ayda yapılan bir kürtaj haram olmaz"** yolunda sözler edebilmişlerdir. Bunların din ve akıl yönünden savunulması imkânsızdır. Ruhun üfürülmesi zamanını bildiren kimdir? Ruh üfürülmediği sürece ceninin insan itibar edilmeyeceğini söyleyen hangi kural vardır?

Kürtajın bir tek gerekçesi olabilir: Annenin sağlığının tehlikeye girdiğini ve bu tehlikeyi aşmak için kürtajın şart olduğunu gösteren hekim raporu... Bunun dışında hiçbir gerekçe kürtajın haramlığını ortadan kaldıramaz.

DUA

Dinsel deneyim, insanlığın en eski deneyimidir. Bu deneyimin esası olan dua, bugün varlığını iki ölçütle ispatlamakta ve yaşatmaktadır: Bunların ilki felsefî ölçüt, ikincisi pratik-pragmatik ölçüttür. Buna göre, esasına ilişkin sözü ne olursa olsun, bilim ve felsefe duayı insan hayatının bir parçası olarak kabul etmektedir.

Kur'an'm beyanlarından anlıyoruz ki dua faaliyetinde insana Yaratıcı tarafından mutlaka cevap verilmektedir: **"Rabbiniz şöyle buyurmuştur: 'Dua edin bana, karşılık vereyim size..."** (Mümin, 60) **"Anın beni ki anayım sizi..."** (Bakara, 152) Bundan da anlaşılır ki **duada acelecilik, erken kabul beklemek duanın ruhuna aykırı olduğu gibi, Allah karşısında küstahlığın da göstergesidir.**

Dua edene bir şekilde cevap gelmesi, **İkbal**'in de ifade ettiği gibi, şuurlu bir benlikle yüz yüze olduğumuzun kanıtıdır, (bk. İkbal; Reconstruction, 18-19)

Dua, bir birlik ve kaynaşma halidir; onu rastgele isteklerden, alışılmış başvurulardan ayırmak gerekir. **O, varlığın esasıyla içsel bir temastır.** Bununla birlikte sıradan istekler yığınından oluşan sözde dualar da vardır.

Dua konusunu en iyi anlatanlardan biri olan Alexis Carrel (ölm. 1944), duadan söz ederken şöyle diyor: "Bir iş ve hareketle de dua edilebilir." Kur'an daha da ileri bir noktaya dikkat çekiyor: Bütün iş ve hareketler, bütün oluşlar birer duadır. Durum bu olunca, bilimsel ve düşünsel faaliyetler, duanın sadece bir şekli değil, en gelişmiş, en kutsal şeklidir. Yine İkbal'e kulak verelim: "Gerçek şu ki, bilimsel arayış ve araştırmaların tamamı, esasında duanın bir başka şeklinden ibarettir. Doğayı bilimsel yolla inceleyen kişi, bir anlamda dua eden mistiğe benzer." (İkbal; Reconstruction, 86)

Bütün iş ve oluşların dua olarak kabul edilmesinin temelinde Hz. Peygamber'in şu sözü de vardır: "Bütün yeryüzü bana mabet yapılmıştır." Bütün yeryüzü mâbetse, bütün iş ve oluşlar da elbette ki dua olacaktır...

Kur'an'm amacı, bütün hayatı bir büyük dua haline getirmektir. O halde biz iki türlü duanın varlığını kabul etmek zorundayız: 1. Fiilî veya halî dua, 2. Sözlü veya kâlî dua. Fiilî dua, varlık yasalarına uygun olarak çalışmak, değer üretmek, sözlü dua da bu üretim sırasında Yaratıcı ile gönül ilişkisini sürdürmektir. Bundan çıkarılacak sonuç şu olur: Fiilî dua yapılmadan sözlü dua anlam ifade etmez. Tarla ekilip sulanmadan, Allah'tan ürün vermesi istenemez. Ormanlar zenginleştirilip yeşillik artırılmadan yapılan yağmur duası işe yaramaz...

Dua konusunda sapmaların esasını, duayı yalnız ve yalnız Allah'a özgülememek oluşturmaktadır. Bu sapma bir şirkin ifadesidir ve ne yazık ki Müslümanların temiz inançları içine girmiş, onları perişan etmiştir.

Bununla kastedilen nedir?

Kur'an, dinin, ibadetin ve duanın yalnız Allah'a özgülenmesi gerektiğini ısrarla bildiriyor. Duada yakarış makamı Allah, yalnız Allah olacaktır. Ve bu makama yönelişte herhangi bir aracı kullanılmayacaktır: **"De ki: 'Hiç kuşkusuz, ben, rabbime dua ederim ve hiç kimseyi O'na/duama ortak yapmam." (Cin,** 20) **"Sadece ve sadece O'na dua ederim, sadece ve sadece O'nadır varış ve yöneliş."** (Ra'd, 36)

Duayı Allah'a özgülemenin üç temel anlamı vardır: **1. Allah'tan başkasını yakarış mercii olarak seçmemek, 2. Allah'a duada Allah dışında bir varlığı aracı yapmamak, 3. Duada niyabet (vekâlet) verme yoluna gitmemek.**

Bizim bu Kur'ansal verilerden özellikle **Cin Suresi 20.** ayetten çıkardığımız tevhit inceliklerinden biri de şudur: **Namazlarda, Hz. Peygamber ve ailesini öven, onları ibadetin bir şekilde içine sokan dua bölümleri (Tahiyyât'ın bir kısmı, Allahümme salli ve Allahümme bârik vs. duaları) namaz bünyesinden çıkarılmalıdır.**

Bu, iki açıdan gereklidir:

1. Bu bölümlerle eğer Peygamberimiz ve ailesi Allah'a ibadete ortak ediliyorsa bu bizi şirk uçurumuna götürür. Durumu kurtarmak için **"Biz bunu sadece saygımızı ifade etmek maksadıyla yapıyoruz"** şeklinde bir savunmaya gitmek tevhit ilkeleri açısından hiçbir anlam ifade etmez. Biz, Allah'a ibadetten söz ediyoruz. Namaz bunun en hayatî göstergesi ve tecelli alanıdır. Tevhit dininin temel ibadetini, temel ilkelere ters uygulamalara sahne yapıp sonra da

"saygı" gerekçesiyle işin içinden çıkmak mümkün değildir.

Allah: **"Bana ibadetin içine başka hiçbir şeyi, hiçbir kimseyi sokmayacaksınız!"** (Hac, 26; Ankebût, 8; Lukman, 15) diye emir veriyor. Nasıl oluyor da bu emre istisnalar getiriliyor! O istisnaların vahyi dayanağı nedir? Kur'an: **"Eğer saygı maksadıyla olursa Hz. Muhammed'i ibadet içine sokabilirsiniz."** demiş midir? Dememişse, birtakım kıyaslarla Cin Suresi 20. ayetin tevhit ilkesi neden dışlanıyor? Bu konuda: **"Hz. Peygamber'in uygulaması böyle idi."** şeklinde bir savunmayı da asla kabul etmeyiz. **Hz. Peygamber'in, namazlarında kendisi ve ailesi için dualar ettirdiğini, övgüler yaptırdığını kabule Kur'an'm nübüvvet anlayışı izin vermez. Bunun aksini gösteren rivayetler Kur'an dışıdır, kabul edilemez.** Namazın bu şekilde kılmışı, Hz. Peygamber'den sonrasının uygulamalarından biridir.

2. Eğer bunlar, Peygamberimize ve ailesine dua için okunuyorsa burada dikkatli olmak gerekir: Bir kere, Peygamber ve ailesinin bizim duamıza ihtiyacı olduğu kanaatine asla gidilemez. Peygamber ve ailesine salât ve selâm edilir ki, o, duadan farklı bir saygı ifadesidir. Nitekim, **"Peygamberimizin ruhuna hediye"** adı altında Kur'an okumak veya okutmak da yasaklanmıştır. Bu bir cür'et olarak görülmüştür. Bunun böyle olduğunu göstermek için Osmanlı Şeyhülislamı **ibn Kemal** (ölm. 940/1533) bağımsız bir risale yazmıştır, (bk. Bu kitap, **Kur'an Okumak** mad.)

Kısacası, **"Ben yalnız Allah'a dua ederim"** demenin Kur'ansal yerine oturması için **"Ben duama Allah dışında bir kişiyi veya bir şeyi aracı**

yapmam" demek ve Allah'a dua etmek için birini vekil yapmamak da şarttır. Aksi halde, tevhit sulandırılmış, örtülü şirke gidilmiş olur.

Kur'an Allah'a ibadet ve dua değil, yalnız ve yalnız Allah'a ibadet ve dua istemektedir, (bk. Fatiha, 5) **Bu ikisi ipince bir farkla birbirinden ayrılır. Ama unutulmamalıdır ki o çok ince fark, tevhidi şirkten ayıran omurga noktanın ta kendisidir.**

Bu Kur'ansal inceliğin dışına nasıl çıkıldığını anlamak için herhangi bir camiye, mevlit merasimine veya tekke-dergâh duasına kulak vermek yeterlidir. Bu dualarda bir kere kendisine örtülü vekâlet verilmiş bir **"duacı-duahan"** devreye sokulmuştur. O dua okur, ötekiler amin der. Bir kere bu tevhit dışıdır. Dua için lider belirlemek duaya vekâlet sokmak olur. Hep birlikte dua ederiz ama eşit insanlar olarak yaparız bunu. Dua edenlerden birine liderlik, başbuğluk vermek onu aracı yapmaktır. Bu gerçeğe dikkat çekmek içindir ki **Şâtıbî, cemaatle kılınan namazdan sonra imamın dua ederek cemaate amin dedirtmesini bid'atlar içine koymuştur.** Hz. Peygamberin namazlarında da bu uygulama yoktur. (Şâtıbî; Muvafakat, 1/349, 360)

Bu dualarda sık sık şu Kur'an dışı sözlere de rastlanır: Filan kişinin, falan dağın, filan nehirin, falan günün, şu mekânda yapılan duaların ... hürmetine dualarımızı kabul et. İşte bu sözlerin tümü Cin Suresi 20. ayete açıkça terstir.

Bid'atlara karşı verdiği büyük mücadele ile tanınan Şafiî fakıhı **Ebu Şâme** (ölm. 665/1266), adına **"ta'rîf"** denen ilginç bir örnek veriyor. Bu sapmanın esası şudur: Hacılar Arafat'a çıktıkları günün akşamı bir yerde,

genelde mescitlerde toplanıp Arafat'ta yapılan duaların aynısını tekrar ederler. Bu tekrarlama, duanın daha önce Arafat'ta yapılmış olması yüzünden kabul edilecek diye inanılır.

Ebu Şâme, bu uygulamanın daha tâbiûn nesli içinde başladığını, bunu gören bazı müminlerin, ta'rîf yapılan mabetlere gitmediğini bildiriyor, (bk. Ebu Şâme, 117-120)

Ebu Şâme aynı yerde, Recep, Şaban aylarında yapılan duaların makbuliyetine inanmanın da İslam dışı olduğuna dikkat çekiyor, (bk. s. 231)

BİD'ATLAR, HURAFELER

* Belli dilde veya dillerde yapılmış duaların makbul olduğuna inanmak:

Böyle bir şeye inanmak bid'at, böyle bir şeyi din diye yaymak küfürdür.

Duada vekâlete yer vermenin şaşmaz göstergelerinden biri de ona-buna ısmarlama hatim, kelimei tevhit, Yâsîn vs. okutmaktır. Bunun sebebi ise insanların kendi dillerinde dua etme imkânlarının birtakım oyunlarla ellerinden alınmış olmasıdır. Makbul dua Arapça yapılacağına göre bu işi Arapça bilen veya okuyan birine yaptırmak en iyisidir diye düşünülmüştür.

İnsanların birbiri için dua etmeleri elbetteki makbuldür, hayırlıdır. Ama bu, ısmarlamakla, vekâlet vermekle değil, dua edenin gönlünden gelmekle, hatta bizim haberimiz olmadan bizim için dua edilmesiyle gerçekleşir. Bunun için lider olmaya, duahan adı taşımaya, vekâlet almaya, hele hele para almaya asla ihtiyaç yoktur.

Şunu asla unutmamalıyız: **İbadette vekâlet olmaz. Dua, ibadetin özü-iliği olduğundan duada da vekâlet olmaz. (bk. Şâtıbî;** Muvafakat, 2/230 vd.)

Dua ve ibadette aracılık kurumu, hangi isim altında yürütülürse yürütülsün örtülü şirktir. Çünkü bu, en iyi niyetle oluşturulanı da dahil, Allah'a yakarış ve yakınlaşmayı şu veya bu şekilde komisyona bağlamaktadır. **Allah'a yakarış ve yakınlaşmanın komisyona bağlı olduğu bir sistem, katıksız şirktir.**

İslam dünyası belki de asırlardır komisyon veya haraç vererek dua ettiği içindir ki, Allah onun dualarını kabul etmiyor.

Tam bu noktada şunun altını da çizelim: İbadette vekâlet tevhide aykırı olduğu içindir ki biz, **vekâleten hacca gitmeyi de İslam dışı görürüz.** Hiç kimse, Allah'a olan kulluk borcunu, gerekçesi ne olursa olsun, bir başkasına vekâlet vererek yerine getiremez. Gücü yetmemek, yapamamak bu konuda mazeret değildir. Gücü yetmeyen Allah'tan affını diler. Tevhidin gösterdiği yol budur. Ötekisi bir ticarî yoldur, komisyon yoludur.

Sapmalar başlığı altında gösterebileceğimiz uygulamaların bazıları da şunlardır: **İbadet yerlerine, camilere Allah'ın dışında adlar (kişi, ayet, yakarış levhaları asmak) sokmak, kutsal ilan edilen bazı eşyayı teberrük (bereketlenme) aracı yapmak...**

Adına **sakalı şerîf** dedikleri kılların, **hırka-ı şerîf** dedikleri hatıra eşyanın öptürülmesi, etrafında cemaatin döndürülmesi, bu tevhit dışı uygulamanın en sık rastlananlarıdır. Bir eşyanın veya bir kılın bir pey-

gambere, örneğin Hz. Muhammed'e ait olması onun mabede sokulup kutsallaştırılmasını, ibadet ve yakarış nesnesi yapılmasını mazur gösteremez. Böyle bir uygulamanın tevhit ilkeleriyle uyuşur yanı yoktur. Tevhidin ölçülerine yakalanmamak için, "Biz onu ibadet kastıyla öpüp kutsamıyoruz, Peygamberimize saygımızı ifade için yapıyoruz" demekse günahı gizlemeye ve bu yolla yaygınlaştırmaya kalkmanın ta kendisidir ve kabahattan daha kötü bir özürdür.

Tevhit böyle pazarlıklara izin vermez. Tevhit pazarlık kurumu değildir, teslimiyet kurumudur. Ve teslimiyet yalnız Allah'a olacaktır. İslam'ın mânası zaten bu teslimiyettir. Bu varsa İslam vardır, yoksa yoktur.

Üstün sayılan kişilerin kabirlerinde, yaşadıkları mekânlarda duaya önem atfetmek de duayı Allah'a özgüleme ilkesini tahrip eder.

Dua için belli mekânlara üstünlük vermek de aynı sonucu doğurur. Vahyin bildirdiği belirli mekânlar ve zamanlar elbette ki müstesnadır. Kabe gibi, farz namaz vakitleri gibi...

* Önceden hazırlanmış metinlerle dua etmek:

Dua, insanın içinden gelen samimi istekleri, takdisleri Allah'a arzıdır. Bunun, esası bakımından kelimelerle ilgisi yoktur. Allah bizi anlamak için kelimelere ihtiyaç duymaz.

Bununla birlikte kelimelerin dua için kullanılması yasak veya kötü değildir. Ancak bu kelimelerin hiç değilse duayı eden kişinin gönlünden kopması gerekir.

Başkaları tarafından yazılmış metinleri bir teyp veya papağan gibi okumak duanın tanrısal gerçeğine aykırıdır. Çeşitli dinlerde, o arada İslam dünyasında yüzlerce yazılı dua kitabı, risalesi vardır. Bunların varlığı, insanın dua gerçeği açısından büyük bir yanılgı ve aldanış içinde olduğunu gösterir.

Ezberleme dua tutkusu din hayatını bir **"kalıp dualar"** istilasına uğratmıştır. **Sofra duası, hacet duası, kısmet duası, abdesthane duası, cinsel ilişki duası...** Bu bir sapmadır. Allah ile içten ve şuurlu beraberlik olan **"ihsan'i** yok edip onun yerine bazı cümle veya kelimeleri yerleştirme şeklinde bir hüsrandır.

Önceden yazılmış metinlerle duanın tek istisnası, vahyin getirdiği ayetlerdeki dua cümlelerinin okunmasıdır. Bu durumda da okunan cümlelerin anlamlarının okuyan tarafından mutlaka bilinmesi ve sözlerin, iç dünyamızda etkisinin fark edilmesi gerekir. Aksi halde o metinleri okumak dahi dua olmaz.

Kur'an'ın dua ifadeleri taşıyan ayetleri bu açıdan önemlidir. Ancak şu noktanın altını çizmek durumundayız: **Kur'an'daki dua ayetleri de esasında bize dua etmede yol gösterme, ufuk açma, ışık tutma hikmetine yöneliktir;** duanın boyutlarını gösteren ayetlerdir. Yoksa onlar dışında kelimelerle dua edilemez gibi bir anlam asla taşımazlar. Dileyen her insan, içinden gelen, yüreğinden kopan kelimelerle dua eder. Ama dileyen, Kur'an'ın dua ayetlerini okuyarak (elbette ki anlamı üzerinde düşünmek şartıyla) dua edebilir.

Kur'an dışında oluşturulan ve adına **"ed'iye-i me'sûre: etkili dualar"** denen dua metinleri, hiçbir

üstünlük taşımaz. Tam tersine, onları, makbul olma şansı veya garantisi taşıyan dualar gibi kabul etmek, insanı şirk alanının içine çeker. Tehlikeli bir tavırdır. Bu tehlikeli tavır yerine Cenabı Hakk'a içimizden gelen yakarışları, kendi benliğimizden kopan kelimelerle arz etmek çok daha İslamî ve çok daha erdiricidir.

Burada insanları aldatan temel saplantı şudur: Kelimeleri iyi ve isabetli seçemezsem ne olacak?.. İşte bu, dua gerçeğine yabancılığın en büyük göstergesidir ve bunun tamamen tersi doğrudur.

Duayı, bir edebiyat metni hazırlamak, hele hele bu metinle not alacakmış gibi bir tavra girmek çok yanlıştır. Kelimeler kırık-dökük, hatalarla dolu olabilir. Bunun zararlı olması bir yana yararları da vardır. Çünkü insanın, Yaratıcı karşısındaki boyun büküktük, acizlik ve niyaz haline daha uygundur.

Dinin hakikatini bilenler bilirler ki en makbul dualar, kelimeleri dil kaygılarına düşmeden seçerek saf ve berrak bir yürekle içlerinden geleni Allah'a arz edenlerin dualarıdır: Entellektüel kurnazlıklara bulaşmamış saf ve doğal insanların, hastaların, yaşlıların, zordadarda kalmışların, küçük çocukların duaları...

Dua bir kelime ve şekil işi değil, bir samimiyet ve gönül işidir.

*** Belli şekillere uyarak dua etmenin duanın kabulünde etkili olacağını sanmak:**

Dua bir iç dünya olayıdır. Onun kelimelerle ölçülmesi mümkün olmadığı gibi, bedenin şöyle veya böyle, şurada veya burada durmasıyla da ilgisi yoktur. **Allah**

bedene-kalıba bakmaz, yüreğe ve samimiyete bakar. Elleri şöyle veya böyle tutmak, diz çökerek veya ayakta yakarmak, başın açık veya kapalı olması vs. duanın kabulünde etkili olmaz. Kişinin o andaki durumuna göre o şekillerden, o görüntülerden biri ortaya çıkar. Önemli olan ruh halidir. Allah'a teslimiyeti derinleştiren yakarış hali, sükûnet hali, içten yöneliş hali... Budur önemli olan... **Ellerin, başın, ayakların şöyle veya böyle durması hiçbir anlam taşımaz. İmam İbrahim en-Nehaî** (ölm. 96/714) dua ederken elleri havalara kaldırmanın bir gereklilik olmadığını söylemekle kalmamış, bunun mekruh olduğuna da dikkat çekmiştir, (bk. Kal'aci; Fıkhu'n-Nehaî, 1/468)

Hz. Peygamber, dua etmekte olan birinin, gözlerini göklere diktiğini gördü; ona şöyle dedi: **"İndir gözlerini, O'nu asla göremezsin!"** Ellerini iyice yukarı kaldırarak dua eden birine de şunu söylemiştir: **"İndir ellerini, O'na asla ulaşamazsın.** !" (bk. Bâkırî, 59-60)

Bu sözlerin bize kazandıracağı tevhit inceliği şudur:

Allah'ı dağda-taşta, şurada-burada arama, içine dön, orada ara! O, oradadır ve hep oradadır... Şah damarını dışarda aramak ne kadar abes ise Allah'ı dışarda aramak da o kadar abestir.

*** Duayı sadece sıkıntı ve zorluk zamanlarına özgülemek:**

Dua, sıkıntı ve zorluk zamanlarında başvurup keyifli, mutlu zamanlarımızda unutacağımız bir yol olmamalıdır. Duayı bu şekle sokup samimiyetsiz, aşksız bir tica-

rî ilişkiye dönüştürenlerden Kur'an'ın şikâyeti vardır, (bk. Yûnus, 12, 21-23; İsra, 67; Fussılet, 50-51; Fecr, 15)

Şunu unutmamalıyız: **Mutluluğu Allah'a ifade etmek ve insanla paylaşmak en ideal duadır. Unutmayalım ki, sıkıştığı zaman inleyip sızlamak hayvanlarda da vardır. İnsanın duası farklı olmak gerekir...**

*** Duayı sadece korku veya sadece ümit belirişi haline getirmek:**

Bunun birincisi Allahi dehşet objesi yapma yanlışlığını, ikincisi ise ciddiyetsizlik ve şaklabanlık hastalığını besler. Duada ümitle korku iç içe ve yan yana olacaktır.

*** Duada bağırıp çağırarak haddi aşmak:**

Böyle bir tutum, bizzat Peygamberimiz tarafından **"sınırı aşmak, azgınlık"** olarak tanımlanmıştır. **Allah gırtlak kuvvetine değil, içimizdeki samimiyete bakar.** Bazan, kelimelerin eşlik etmediği sessiz ağlayışlar, hatta seslerin eşlik etmediği göz yaşları en etkili duaların ta kendisi olur...

EHLİBEYT

Kelime anlamıyla ehlibeyt, ev halkı demektir. Peygamberlerin ev halkını ifade için bu deyim kullanılmaktadır. (Hz. İbrahim'in ev halkını ifadede kullanımı için bk. Hûd, 73; Hz. Musa'nın ev halkını ifadede kullanımı için bk. Kasas, 12)

Hz. Muhammed'in ev halkı da bu deyimle ifade edilir, (bk. Ahzâb, 33) Anılan ayet ve devamına göre, Allah, Muhammed Ehlibeyti'nden, kir ve lekeyi uzak tutmak, onları tertemiz kılmak istemektedir. Bunun için de onlara diğer insanlardan farklı bazı sorumluluklar yüklemektedir.

Peygamberimizin Ehlibeyti onun eşleri, çocukları ve torunlarından oluşur. Eşler ve çocuklar ölünce Ehlibeyt'i doğal olarak Hz. Resul'ün torunları temsil edecektir. Hz. Peygamber'in torunları, **Hz. Fâtıma** ile **Hz. Ali**'nin soyundan devam ettiğine göre bugün Ehlibeyt tâbiri bu soyun çocukları için kullanılabilecektir.

Bu soyun **Hz. Hasan** (ölm. 50/670)dan gelenlerine **"şerif, Hz. Hüseyin** (ölm. 61/680)den gelenlerine **"seyyid"** denir. Şerif ve seyyidlere saygı duymak Hz. Peygamber'in kişiliğine ve hatırasına saygının bir uzantısıdır. Ne var ki bu saygı saptırılmış ve keyfe göre

seyyid-şerif üretimine gidilmiştir. Çünkü seyyid ve şerîf olmak, saptırmalarla oluşturulmuş bir çok değere sahip olmakla eş anlamlı tutulduğu için bu unvanlar tarih boyunca siyasal amaçlarla ona-buna dağıtılmış ve Allah ile aldatmanın en geçerli araçlarından biri olarak kitleleri sömürmede kullanılmıştır. Oysaki gerçek seyyid ve şerifler sömürmenin değil, hizmet ve aydınlatmanın öncüleridir.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Ehlibeyt'in masum olduğunu iddia etmek:**

Masumiyet deyimi, hiç günah işlememek, hiç hata yapmamak anlamlarında kullanılır. Kur'an, peygamberler de dahil hiçbir insana masum sıfatı vermez. Peygamberler için kullanılan masum ve masumiyet, onların, peygamberliklerini zedeleyecek sapmalardan uzak olmaları anlamındadır; günah işlemedikleri anlamında değil. **Kur'an, günah (zenb, isyan) sözcüğünü Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar tüm nebilere izafe etmiştir,** (bk. Bakara, 35-37; Tâhâ, 121-122; Fetih, 1-2) Tüm nebiler çeşitli vesilelerle ve defalarca tövbeye, istiğfara çağrılmaktadır.

Peygamberler de günah işleyebilir. Çünkü günah işlemek beşer (insan) olmanın zorunlu sonucudur. Kur'an, tüm peygamberlerin birer beşer olduğunu ısrarla gündeme getirmektedir. Onların farkı kendilerine vahiy gelmesidir. Masumiyetlerinin anlamı da bu vahyi insanlığa tebliğde herhangi bir saklama, ihanet veya savsaklamaya gitmemeleridir. Onlar da günah işler, ancak Allah onları hemen uyarır, onlar da hemen tövbe ederler. Fark budur. Bu farkın olması da peygamberlik kurumunun nezaketi bakımındandır.

Hal böyle olunca peygamberlerin ehlibeyti, o arada Hz. Muhammed'in Ehlibeyt'i hiç günah işlememiş, hiç hata yapmamış olmak anlamında asla masum olamaz. Böyle bir iddia Kur'an'm, vahyin ruhuna aykırıdır. Ehlibeyt'e saygı adı altında Ehlibeyt'i rahatsız etmektir. Resul Ehlibeyti'nin hiçbirinin bu anlamda bir beyanı olamaz. Bu yoldaki sözler onlara sonradan isnat edilmiş yalanlardır. **Peygamber'in bizzat kendisine binlerce yalan isnat eden bir ümmetin onun Ehlibeytine yalan isnat etmediğini söylemek akla ve tarihe ters düşer.**

Bu masumluk iddiası öylesine ileri götürülmüştür ki, Ehlibeyt mensubu kişilerin bazan ilahlaştırılmasına tanık olabiliyoruz. Örneğin, Şiilerin hadiste önderi sayılan (Sünnîlerdeki **Buharı** gibi) **Küleynî** (ölm. 329/940), Ali ve Fâtıma'yı Allah'a vekâlet edecek noktalarda görebilen ifadelere yer vermektedir. Hemen tüm Şiî imamlar, Ehlibeyt imamlarının öğrettiklerinin Kur'an'la aynı kaynaktan geldiğini yani Kur'an gibi tartışılmaz, aşılmaz olduğunu ifade ederler.

Bu iddiaların Kur'an'la bağdaşması mümkün değildir.

Şiî imamlarda, elimizdeki Kur'an'm eksik olduğunu, esas Kur'an'ın Ali'nin elindeki Kur'an olduğunu, onunsa bugün mevcut olmadığını bildiren beyanlar da vardır. (Örnek olarak bk. Küleynî; Usûl, 1/229-230)

Bu söylem giderek şu noktaya varır: Kur'an'ın tamamı, Ehlibeyt imamlarının göğüslerindedir. Onu esas vahyedildiği şekliyle, mushaflardan değil, Ehlibeyt imamlarının dilinden öğrenebiliriz. Dahası var: **Ehlibeyt imamları göğüslerinde gerçek Kur'an'ı tut-**

makla kalmazlar, gerçek Tevrat ve İncil'in de kaynağı olma niteliğini taşırlar, (bk. Küleynî; Usûl, 1/227-228

*** Ehlibeyt imamlarını Allah tarafından ezelde belirlenmiş ebedî devlet yöneticisi saymak:**

Bu anlayışa göre, Allah, dünyanın sonuna kadar Müslümanları yönetecek kişileri Hz. Muhammed'in soyundan insanlardan belirlemiştir. Onların dışında yönetici belirlemek dine aykırıdır, Hz. Muhammed'e karşı çıkmaktır.

Bu düşünce, evrensel-ilahî dini en katı hanedanlıklardan daha tutucu bir kuruma dönüştürmektedir. Kur'an böyle bir anlayışa onay vermez. Bu düşünceyi, **"İmam (devlet başkanı) Kureyş'tendir."** diyen ve bunu sağlamlaştırmak için birtakım hadisler uyduran Arap-Emevî saptırmasına duyulan anti-Arap reaksiyonun, karşı uçtan bir saptırması olarak görürüz.

Allah, yönetimin ilkelerini vermiştir. Yönetici yapacağı kişileri bu ilkelere uyan kişilerden seçmek Müslümanların borcudur. Seçim, **bey'at** (sosyal antlaşma) ve **şûra** (karşılıklı danışma ve denetleme) ilkelerine uygun olarak yapılacak, bu yolla seçilen kişi veya kişilerin görevden uzaklaştırılmaları da yine bu yolla olacaktır. **Yöneticilik bir görevdir, bir emanet vermedir; doğuştan bir hak değildir.** Bunun aksini söylemek, mezhep veya ırk kabulleri uğruna Kur'an'a ters düşmek olur.

* Muntazar Mehdi (gelmesi beklenen kurtarıcı) diye birinin varlığını kabul etmek:

Şiî inanışa göre, 12 imamın sonuncusu ve 11. İmam Hasan el-Askerî (ölm. 260/873)nin oğlu olan İmam Mehdî (?) birgün ortaya çıkacak ve zulümle dolmuş bulunan yeryüzünü adalet ışıklarıyla aydınlatıp insanlığı kurtaracaktır. İmam Mehdî ölmemiştir, bazı hikmetler yüzünden saklanmaktadır. Şiî inanç bu saklanmaya "Gaybet" veya "Gaybubet" demektedir ki, ikisi de gözden uzak olmak demektir.

Bu saklanma döneminde İmam Mehdî nerededir? Hristiyanların birgün geri gelip insanlığı kurtaracağına inandıkları İsa nerede ise o da oradadır. Hristiyanlar kurtarıcı olarak İsa'nın geri gelmesini bekliyorlar. Başarılı bir aldatmacayla bu "geri geliş" masalını (nüzûl-i İsa) bazı Müslümanlara da kabul ettirmişlerdir. Sünnî çevreler de İsa'nın birgün geri gelip, Şam'da kendisini bekleyen beyaz bir katıra binerek dünyayı kurtarmak üzere harekete geçeceğine inanmaktadırlar. Ne yazık ki bu yalan, çok saygın bilinen bazı akait kitaplarına da girmiştir. Şiî çevreler Mehdî-i Muntazar (beklenen mehdî) sayesinde kurtulacaklarını iddia etmektedirler. Bu meselede Sünnîler'in, mezhep taassubu yüzünden Şiîlerden uzaklaşarak Hristiyanları tercih edip kurtarıcı beklemekte onlarla birleştikleri anlaşılıyor.

Anlaşılmayan bir şey varsa o da şudur: Şiîsi, Sünnîsiyle biz Müslüman kitleler, bu hurafe ve hayallerle asırları harcamak yerine, Kur'an'ın gösterdiği gayret ve akıl yolundan giderek kurtuluş ve refahımızı kendi ellerimizle neden sağlamıyoruz!?

İşte bu soruya cevap bulmakta, ne yazık ki hiç kimse başarılı olamıyor... Kimbilir, belki de Cenabı Hakk'ın, bu ümmet için takdir ettiği ıstırap ve imtihan süreci henüz dolmamıştır. **Peygamberi'nin bıraktığı iki büyük emanet olan Ehlibeyt'e ve Kur'an'a ters düşen bir ümmetin ıstırap ve imtihanı o kadar kısa süreli olmasa gerek!...**

*** Ehlibeyt soyundan gelenler (seyyidler ve şerîfler)in doğuştan üstün olduklarını, bunun sonucu olarak da halk üzerinde haklarının bulunduğunu iddia etmek:**

Allah ile aldatmanın, din adına halktan komisyon almanın ve nihayet haram yemenin en pervasız yollarından biri de budur. Bu pervasız yolla toplumlar asırlar boyu acımasızca soyulmuştur ve soyulmaktadır.

Bu bitmez sömürü Sünnî çevrelerde şu unvanlarla tabulaştırılıp dokunulmaz kılınmış kişiler eliyle yürütülmektedir: **Şeyh, efendi, üstat, ağabey, hocaefendi, şıh, ağa, bir bilen, mücahit...** Unvanlar, zamana, zemine, şartlara, kurbanlara göre ufak değişiklikler gösterebilmektedir. **Değişmeyen tek şey vardır: Kitlelerin sömürülmesi...**

Bu sömürüyü durduracak bir **mehdi filan gelmeyecektir.** Vahyin ve aklın ilkeleri işlerlik kazanancaya kadar sürecek olan bu sömürünün yeryüzüne doldurduğu kahırla gök kubbeye yükselttiği beddular birikmektedir. Bu birikimler elbette ki bir kıyamet koparacaktır ama bu kıyamet mehdî eliyle filan değil, varlık kanunlarının hükmünü yürütmesiyle olacaktır.

Ne zaman? Onu ancak Allah bilir...

EL KESME

El kesme diye bilinen ceza, Kur'an'ın mülkiyet hakkına tecavüz için öngördüğü cezadır. **Mülkiyet hakkı insanın temel haklarından biridir.** İslam fukahasının ortak kabullerine göre, dinin korumayı amaçladığı temel haklar beş tanedir. **Mâkasıd-ı hamse** (dinin beş amaç değeri) denen bu hakların biri de malı muhafaza yani mülkiyeti ve mülkiyet hakkını korumaktır. Bu temel insan hakkı, ihlal söz konusu olduğunda elbette ki maddî yaptırımı gerekli kılar. Hemen tüm hukuk sistemlerinde bu yaptırım, ağır yaptırımlardan biri olarak yer alır. Kur'an'ın anlayışında da böyledir.

Bu konuyu düzenleyen ayet şöyle diyor: **"Hırsızlık yapan erkek ve kadının, yaptıklarına karşılık Allah'tan bir ceza olarak ellerini kat' edin! Allah Azizdir, Hakimdir. Kim, zulmünden sonra tövbe eder, halini düzeltirse kuşkusuz, Allah onun tövbesini kabul eder. Allah çok affedici, çok merhametlidir."** (Mâide, 38-39)

Bu ayetten çıkarılacak hükümler şunlardır: 1. Hırsızlık edenin cinsiyetine bakılmadan elleri kat' edilecek yani "kesilecek"tir, 2. Suçunun ardından tövbe edip durumunu düzeltme kararı verenlerin elleri kat' edilmeyecektir, gerekli görülürse bunlar bağışlanacaktır.

İslam adına asırlardır tartışılan konuların önemlilerinden biri olarak dikkat çeken bu beyyinede omurga nokta **"ellerin kat' edilmesi"** olmuştur. **Nedir ellerin kat' edilmesi?**

Kanı ve şiddeti pek seven gelenekçi yaklaşım bu ifadeden tek şey anlar: Hırsızlık edenin elini kesip atmak... Bu anlayışla, 20. yüzyılın sonunda sefalet ve adaletsizliğin kol gezdiği **Mogadişu** kentinde aç kaldığı için simit çalan bir delikanlının elini sokak ortasında kesip atar. Ve böylece zulüm işlemekle kalmaz, Müslümanları ve İslam'ı dünyanın önünde rezil eder.

Kur'an'ın istediği bu mudur? Mülkiyet böyle mi korunur? O zavallı çocuğu aç bırakan düzenin esas hırsızlarını kim cezalandıracaktır? Allah o çocuğun cezalandırılmasını mı istemektedir, yoksa onu aç bırakan esas hırsızların mı?

Geleneksel tabuculuk bunlara cevap aramakla uğraşmaz; o, fosilleşmiş fıkıh kitaplarında yazılı kuralı bulur ve uygular. Onun için din ve dindarlık budur...

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Ayetteki esneklik alanını görmezlikten gelmek:**

Elin kat'ına ne anlam verirsek verelim, bir kere, ayetin kamu otoritesine tanıdığı esneme imkânını ortaya koymak zorundayız. O imkân şudur: **Mülkiyete tecavüzü söz konusu olan kişi veya kişilere uygulanacak yaptırımda kanun koyucu, affetmekle eli kat' etmek arasında serbest bırakılmıştır.** Şartlara göre, bu iki uç arasında kalacak imkânlardan birini kullanabilir. Amaç, hırsızlığın serbestleşmesine

engel olmaktır. Bu engel olmanın aracını, zamana, zemine, şartlara göre kamu otoritesi, kanun koyucu belirleyecektir. **Engel olma; azarlamaktan hapis cezasına, dövmekten, çalışarak tazmine kadar birçok yaptırım içerir...**

Öyle durumlar olur ki, hırsız trilyonlar götürmüş, toplumun kanını emmiştir. Onun cezası en üst düzeyden elin kat'ı ile verilir. Ama öyle durumlar olur ki hırsız karnını doyurmak için çalmıştır; yakalanır, ağlar-inler, halini arz eder, pişmanlığını bildirir; kulağını çeker serbest bırakırsınız. Nitekim **Hz. Ömer**'in kıtlık ve açlık yıllarındaki hırsızlık olaylarında böyle davrandığı bilinmektedir. **Ömer,** daha da ileri giderek bir olayda, Kur'an'ın esas hikmetini yakalayan şu müthiş tavrı sergilemiştir: **Aç kaldığı için çalan işçileri serbest bırakmakla kalmamış, çalınanın tutarını, onları aç bırakan işverene ödetmiş, hatta ondan bir miktar da para alarak açlık yüzünden çalan adamlara vermiştir.**

Ayetteki **elin kat'ı** için "kesme"yi esas alırsak ne olur?

Orada da ayrı bir esneklik alanıyla karşılaşıyoruz. O esneklik alanını kullanmaz isek, ikinci bir saptırmaya gideriz ki o da şudur:

* Elin kat'ını, eli tamamen kesip atmak olarak dondurmak:

Elin kat'ı, eli kesip atmakla hırsızın elini hırsızlıktan uzak tutacak tedbirleri almak arasında bir esneklik alanı arz etmektedir. Kanun koyucu veya kamu otoritesi bu alan içindeki imkânlardan birini kullanmakta serbesttir.

Bu bizim teklifimiz veya zorlama bir yorumumuz değildir; fıkıh ve tefsir mirasının içinde asırlardır yer tutmuş bir İslam gerçeğinin ifadesidir.

Şimdi şu üç tespiti birlikte izleyelim:

a) Kur'an ilimlerinde otorite sayılanlardan biri olan **Süyûtî** (ölm. 911/1505), üzerinde olduğumuz Mâide 38. ayet için şöyle diyor:

"Yed (el) sözcüğü bu organın; 1. Bileğe kadar olan kısmını, 2. Dirseğe kadar olan kısmını, 3. Omuza kadar olan kısmını aynı anda ifade ettiği gibi, kat' (kesmek) sözcüğü de 1. Kesip atmayı, 2. Yaralayıp kan akıtmayı aynı anda ifade eder. Bunlardan hangisinin esas olduğu açık değildir." (Süyûtî; el-İtkan, 2/55)

Anlaşılan o ki bu ayetle, kamu yönetiminin önünde açılmış bir esneklik alanı söz konusudur. Kanun koyucu bu alanda, hırsızlık suçundan caydıracak çok değişik yaptırımları yasalaştırabilir. **Mâide 38, bir tek norm vermiyor, belirlenecek normlar için olmazsa olmaz sınırları gösteriyor.**

b)Ayetteki elin kat'ı deyimi, "çok anlamlı" bir deyimdir. Yani tefsir ve tahsise (muhtemel hükümlerden birine özgülemek) açıktır. Başka bir ifadeyle bu ayet, taşıdığı bu deyim yüzünden **müfesser** (yorumlanası) bir ayettir. Ve Kur'an, ayete bu niteliği veren deyimi **Yûsuf Suresi**'nde, hem de iki kez yorumlamıştır. Başka bir deyişle **Yûsuf Suresi'nde, Mâide 38 müfesser ayetinin müfessiri (yorumlayıcı ayeti) olan iki ayet vardır: 31 ve 50. ayetler.**

Bu ayetlerin ikisinde de elin kat'ı tâbiri kullanılmaktadır. Ne için? **Mısır** kralının karısı tarafından

verilen şölende, meyva yerken dalgınlıkla ellerini kesen kadınların bu **"kesme"** eylemlerini anlatmak için... O kadınların ellerinin kesilip atılmadığında, hatta parmaklarının kesilip atılmadığında kuşku yok. Onlar ellerini kestiler, yani ellerinin bir yerlerini kesip kanattılar.

Kur'an'ın bu müfessir ayetlerine dayanarak ve hiçbir sıkıntıya düşmek zorunda kalmayarak diyebiliriz ki, **Mâide 38'deki el kesmenin anlamı, hırsızın elinin bir şekilde kanatılıp hırsızlığına tanık olacak biçimde işaretlenmesidir.** Toplum içinde caydırıcılık bakımından bu cezalandırmanın en ideal yollardan biri olduğunu hukukla uğraşan herkes kabul eder. Zaten cezanın amacı da caydırmaktır, sakat, özürlü hale getirmek değil...

Hem Kur'an'ın ruhuna, hem de teşriî mantığa uygun olan da budur. **Yerine konması her zaman ve bazan kolaylıkla mümkün olan bir çalıntı mal için, yerine konması asla mümkün olmayan insan organının kesilip atılmasını Kur'an'a ve teşriî mantığa yakıştırmak zorlamakla bile mümkün olmayacak kadar büyük bir saptırmadır.**

c) Ayetteki kat' sözcüğü; bir işten alıkoyma, uzak tutma, yaptığına son verme anlamlarına da geliyor. Nitekim sünnet bünyesinde bu kullanıma bizzat Hz. Resul'de rastlıyoruz:

Hayber ganimetleri dağıtılırken kendisine verileni az bularak Hz. Peygamber'i edepsiz bir dille eleştiren ünlü şair **Abbas b. Mirdâs es-Sülemî** (halife Osman döneminde ölmüştür) için Resul: **"Ikta'û 'anna lisânehû:** Şunun dilini bizden kesin!" buyurdu. Bunun üze-

rine adama biraz daha verip ağzını kapadılar, (bk. Cassâs; Ahkâmu'l-Kur'an, 2/608)

Demek oluyor ki, **"kat'"** sözcüğü, özellikle ceza alanında kullanıldığında, uzaklaştırmak, yaptığı işe son vermek anlamını taşıyabiliyor. Ve o halde, elin kat'ı için, kamu otoritesi tarafından hırsızın hırsızlığına son vermek için, onu herhangi bir biçimde başka bir işle meşgul etmek yöntemi de uygulanabilir. Buna, kanun koyucu karar verecektir. Önemli olan bu imkânın kanun koyucuya verilmiş olmasıdır.

Son olarak şunu da ekleyelim: **Geleneksel fıkhın, Kur'an'dan onay alamayacak tespitlerine dayanarak, günümüz hukuk sistemlerinin hırsızlık suçuna verdikleri cezaları "İslam dışı, din dışı" ilan etmek bilimsel ve İslamî bir yol değildir. O cezaların en azından pek çoğu, Kur'an'ın teşriî mantığına ve ruhuna uygunluk bakımından geleneksel fıkıhtan çok daha tutarlı, çok daha takdire layıktır.**

Kur'an'ın muamelatla (hukuk alanıyla) ilgili hükümlerini örfî fıkhın penceresinden değil de **saf hukuk mantığı, dinin makasıd hükümleri ve insan hakları** açısından değerlendirme noktasına gelenler bunun böyle olduğunu anlamakta gecikmezler.

EMR BİL MÂRUF
(Örfleşmiş Olanı Anlatmak)

Bu deyimde yer alan emr, söylemek, anlatmak anlamında İbrânîce bir köktür. **"Buyurmak"** anlamı bu köke sonradan eklenmiştir. Arap lügatleri bu gerçekten hiç söz etmeden emri sadece "buyurmak" anlamıyla verirler. Böyle olunca da emrin her geçtiği yerde baskı, yaptırım ve zorlama akla gelir. Oysaki işin esası, emrin söyleyip duyurmak anlamıdır. Kur'an, **emri, kavi** (söz) anlamında da kullanarak bu gerçeğe dikkat çekmiştir, (bk. Yâsîn, 82 ve Nahl, 40)

Kur'an'da, özellikle insan hakları, aile hayatı (evlenme, boşanma, nafaka vs.) ile ilgili ayetler sık sık **mâruf ile iş görmeyi** emreden ifadeler taşımaktadır.

Mâruf, örf kökünden gelen bir kelimedir. **"Örfleşmiş, örf olarak benimsenmiş söz, işlem ve kabul"** demektir. İbadet ve iman hayatı dışındaki konularda kural koyarken kaçınılmaz biçimde dikkate almamız gereken **"maslahat"** (kamu ihtiyaç ve yararı), örf dikkate alınmadığında anlam ifade etmekten çıkar. Kamusal-hukuksal alanda vahyin köşe taşı niteliğindeki temel ilkeleri korunmak şartıyla, **günlük hayatın muamelat denen faaliyetlerinin hemen tümü maslahata göre çözülecektir. Kur'an'ın muamelat ile ilgili kuralları daha çok, örnekleme ve ufuk açma türündendir. Fıkhın ukûbat (suçlar ve cezalar) kısmındaki suç ve cezaların bü-**

yük çoğunluğu, ayet ve hadislere değil, devlet reisinin ta'zîr denen belirlemelerine dayanmaktadır. Yani örf kaynaklıdır.

Osmanlı hukukunun tamamına yakını bu türden bir hukuktur. Yani şerîatten çok, padişahın iradesinden kaynaklanan örfî bir hukuktur.

Din hiçbir yönetimde, o arada Osmanlı yönetiminde siyasetin yani yönetici iradenin üstüne çıkarılmamıştır. Bazıları bunun böyle olduğunu açıkça söyler, bazıları söylemez; bazıları da lafı sağa-sola eğip bükerek söyler...

Örfün hukuk kaynağı olması normaldir ama örfî kabullerden hareketle vücut verilen normlar, dinin temel ilkelerini saf dışı edecek bir konuma getirilmemelidir. Ne yazık ki, örneğin **ta'zîr** suçlarında bu yapılmış ve yönetimler, **ta'zîr** kurum ve kavramını bir tür zulüm ve despotizm aracı olarak kullanmışlardır. Osmanlı düzenindeki **siyaseten katil** bunun en kahırlı örneklerini önümüze koymuştur.

Bu zulüm ve dehşet yaratıcı siyasal saptırmaları bir kenara bırakırsak, muamelat alanının çok değişken çehresi her gün, maslahat dikkate alınarak örfleşmiş kabullere göre norma bağlanacaktır.

Kur'an, örfü bir hukuk kaynağı olarak benimsemektedir. **"Örf ile emret!"** (Araf, 199) ayeti bu konuda temel ilkedir. Ancak şunu da unutamayız: Kur'an, 51 ayetle doğrudan, 100'ü aşkın ayetle de dolaylı olarak, atalar örfünü dinle ş tir meyi, dokunulmaz ilan etmeyi putperestliğin bir uzantısı olarak göstermektedir.

Acaba bir çelişme mi söz konusudur? Çelişme yoksa çözüm nedir?

Bizce, çelişme yoktur. Kur'an'm istediği ve söylediği şudur: Örfü bir hukuk kaynağı olarak alabilirsiniz, almalısınız. Ama örfü dinleştiremezsiniz. İbadet ve iman alanına sokamazsınız. Muamelat alanında da zaman üstü kılamazsınız. **Örf sürekli değişir, çünkü maslahat ve muamelat sürekli değişir.** Ama esas anlamıyla din (ibadet, iman ve bir de muamelatın **makasıd** yani temel amaçlar kısmı) asla değişmez. O alan, Yaratıcı tarafından tüm zamanlara hitap edecek bir biçimde yapılandırılmıştır.

Kur'an'ın istediği şudur: Örfü iman. ibadet ve makasıd (temel amaçlar) alanına sokmayın, hukuk (maslahat-muamelat) alanında da ebedî kılmaya kalkmayın.

BİD'ATLAR, HURAFELER

* Örfün zaman-mekân üstü ilan edilip dokunulmaz kılınması:

Örfü dokunulmaz-değizmez kılmak, **"Mübarek ecdadımız, selef-i sâlihîn böyle buyurmuştur, aksi olmaz"** teranesiyle hayatın ve insanın yolunu tıkamak Kur'an'ın ruhuna terstir; şirk belirişidir.

Vahyin ve bilimin verileri dışındaki tüm kabuller değişkendir; zamana-zemine göre yeniden gözden geçirilmelidir. **Peygamberimizin uygulamalarının büyük kısmı da örf cümlesindendir. Yani onların da tümü değişmez değildir.** Aksini savunmak, Allah ile peygamber, tanrısal ile beşerî arasında fark görmemek olur. Kur'an böyle bir anlayışı, dinin ruhu olan tevhide zıt görür.

Örfün yöreselliğini de unutmamalıyız. **Örf,** ortak değer kabul edildiği zeminde hüküm ifade eder. Eğer ortak-evrensel insanlık örfleri söz konusu ise bu elbette ki herkesi bağlayacaktır. Örneğin **"İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi"** bu türden bir örf belgesidir. Bu belge tüm insan toplumlarını bağlar.

Günümüzde, din üzerinden siyaset yapmayı bir tür cihat olarak algılayanların din bahsinde en büyük yanılgıları budur. Onlar din mirası içindeki kabullerle dini eşitleyerek geçmiş zamanın ve eski toplumların hayat standartlarını **"şeriat"** haline getiriyorlar. Bunun sonucu, gerçek din ile beşerî kabullerin birbirine karışması ve bu kabullere yöneltilen ithamlardan dinin zarar görmesi oluyor.

Bunun günahı, dini temsilde çıkarlarını ve egolarını işe katan örfperest politikacılarındır. Günümüzde dine en büyük zararı işte bu politikacılar vermektedir, kanısındayız.

*** Mâruf ile emretmenin sadece yerel örflerle emretmek şeklinde değerlendirilmesi:**

Mâruf ile emretme, çok az konuda yerel örfle iş yapmak olabilir. Evrensel bir din olan İslam'ın örf anlayışı, onun çapına uygun olarak elbette ki evrensel örflere yollamayı öncelikli kılar.

Bunun bir anlamı da şudur: İslam, hiç kimseye kendi toplumunun örfünü din veya hukuk yapma yetkisi vermez. Bu gerçek göz ardı edildiği içindir ki bugünkü İslam dünyası, Arap örflerinin egemenliğine girmiş ve birçok konuda Arap örfüyle din eşitlenir olmuştur.

Günümüzde sürekli ortaya sürülen ve kutsallığı ilan edilen **"şeriat",** Kur'an'ın evrensel ilkelerinden çok, yüzyıllar içinde oluşmuş Arap örf ve yorumlarının bir toplamıdır.

Bugün insanlık camiasının ortak-evrensel kabulü haline gelen değerler, yani öncelikle mâruflaşan değerler **insan hakları ile** ile ilgili kabullerdir.

İnsan hakları her devirde ve her yerde peygamberlerin getirdiği mesajın temel hedeflerinin ifadesidir. **Vahyin insan hayatına sokmak istediği en hayatî değerler insan hakları başlığı altında toplanabilecek değerlerdir.** Kur'an'ın özü ve amacı da budur. Hz. Peygamber, insan haklarının tüm zamanların ve mekânların temel amacı olduğunu gösteren muhteşem sözlerinden birini, İslam öncesi devirde üyesi olduğu ünlü **"Hilfu'l-Fudûl" (Erdemliler Paktı)** derneği ile ilgili bir soruyu yanıtlarken söylemiştir. Mazlumları-ezilenleri korumayı amaç edinen bir grup insanın oluşturduğu **Hilfu'l-Fudûl**'a neden katıldığı sorulduğunda şöyle diyor: **"Böyle bir derneğe İslam devrinde de çağrılsam katılırdım. Böyle bir şeyi en değerli nimetlere bile değişmem." (İbn Han-**beFden naklen **İbn Kesîr)**

Günümüz dünyasında mâruf kavramının ifadesi sayılabilecek çok önemli belgeler-bildirgeler oluşturulmuştur. **İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi** bunların başında gelmektedir. Ne ilginçtir ki, bu evrensel mâruflar belgesinin altında İslam ülkelerinin sadece bir tanesinin imzası vardır: Türkiye... Bu nokta bizce, Türkiye'nin gerçek İslam açısından taşıdığı anlamı, önemi ve işgal ettiği yeri göstermede altı birkaç kez çizilecek önemdedir.

*** Ortak insanlık değerlerine ters düşmeyi din sanmak:**

Mâruf, öncelikle ortak insanlık kabulleri olunca, hiçbir Müslüman'ın, insanlık toplumundan kopmaya, insanlığın ortak kabullerine aykırılığı din gibi algılamaya hakkı yoktur. Örneğin, hiç kimse insan haklarının gereksizliğini, kadın haklarının **Batı**'nın bir uydurması olduğunu, **Ortadoğu despotizmlerinin** iyi bir yönetim şekli olabileceğini İslam adına ileri süremez.

Aynen bunun gibi, **hiçbir Müslüman yönetim, ortak insanlık değerlerinin (örneğin insan haklarının) ihlalini bir "iç mesele" sayarak insanlık toplumunun bu konudaki müdahalelerine karşı çıkamaz.** Çünkü **bugünkü dünyada, insan hakları konusu, ülkelerin bir iç hukuk sorunu olmaktan çıkmış, büyük insanlık toplumunun gözetim ve denetimine açık bir konu haline gelmiştir.**

Mârufu emr ilkesi de bunu gerektirmektedir.

EŞYA KULLANIMI

Bir şeyin kullanımının dinen yasak (haram) edilmesi dinin koyucusu olan Allah'ın tekelindedir. Bunun dışındaki yasaklamalar, gerekçesi ve koyucusu kim olursa olsun, dinsel ^haram değil, **idarî veya geleneksel yasaklardır.** Bu yasaklara uyup uymamak kişilerin kendilerine kalmıştır. Elbette ki sonuçlarına katlanmak da...

Allah adına yasak koymaya (tahrim yetkisi kullanmaya) gelince, Kur'an hiçbir beşere, peygamber de olsa, böyle bir yetki vermemiştir. Çünkü bu yetki ulûhiyete (tanrılığa) ait yetkilerdendir.

Bu ölçüler ışığında baktığımızda, din kitaplarına girmiş, eşya kullanımına ilişkin bazı yasakların yeniden göyzden geçirilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Çünkü bunların geleneksel, yönetsel olanlarıyla dinsel olanları birbirine karışmıştır. Halk bu ayrımı bilmeden, herhangi bir ilmihal kitabında gördüğü ve tarihin bir devrinde hangi gerekçelerle konduğunu bilmediği bir yasağı din sanarak uygulamaya kalkmakta ve çok sıkıntılı durumlara düşmektedir. Geleneğin ve yöresel yönetimin, o günkü şartlar gereği koyduğu bir yasağı dinin yasağı gibi algılamakta, dine saygısı yüzünden de bunun dışına çıkamadığı için bunalıma, çelişkiye düşmektedir.

Hz. Peygamber'in de zaman ve zeminle ilgili geleneksel ve yönetsel yasaklar koyduğu olmuştur. Bunlar dinen haram ilan edilemez. Bunların o günkü toplum koşulları içinde idarî, ekonomik, sıhhî, hatta siyasal gerekçeleri vardır. Ve Resul bu yasağı o gerekçelerden birine veya birkaçına dayanarak koymuştur. Ama bu din değildir. Din olsaydı, dinin kurucusu tarafından yasaklanır ve zaman üstü kaynağa konurdu.

Örneğin, Hz. Peygamber'in erkekler için altın ve saf ipek kullanımını yasakladığı rivayeti vardır. Kur'an'da böyle bir haram olmadığına göre biz bu durumda iki ihtimalden birini var sayarız:

1. Bu rivayetler uydurmadır, itibara alınmaz,

2. Rivayet doğrudur; yasak o gün geçerli beşerî bir gerekçeyle konmuştur. Bu durumda bizi dinen bağlamaz. İsteyen ona uyar, istemeyen uymaz. Uyana, bunu dinleştirip genelleştirmediği sürece hoşgörüyle bakılır, uymayana kem gözle bakılmaz.

BİD'ATLAR, HURAFELER

* Akik taşı kullanmayı kutsallaştırmak:

Akik taşından yapılmış yüzük vs. gibi eşyanın kullanılmasını kutsal gösteren, bu kutsallığı desteklemek için akik taşına birtakım doğa üstü değerler yükleyen rivayetlerin tümü uydurmadır. Falan veya filan taştan süs eşyası kullanmakla ilgili hiçbir dinsel buyruk yoktur ve olamaz. Bu bir zevk ve töre meselesidir.

Akik taşıyla ilgili uydurmalar, çağımızın en büyük hadis otoritesi olan Elbânî (ölm. 1999) tarafından sıra-

lanmış ve gerekli eleştiriler yapılarak bunların güvenilmez düzmeceler olduğu gösterilmiştir. İşte bazı uydurmalar:

"Akik taşından yüzük kullanın; çünkü o mübarek bir taştır."

"Akik taşından yüzük kullanın; çünkü o yoksulluğu giderir."

"Akik taşından yüzükler kullanın; çünkü o taşı kullanan, kullandığı sürece tasalanmaz."

"Akik taşından yüzük kullanan sürekli hayır üzere olur." (bk. Elbânî; el-Ahâdîs ez-Zaîfa, **1**/396-400)

.

* ipek ve altın kullanımının erkeklere haram olduğunu iddia etmek:

Bu anlayışa ilişkin değerlendirmeyi biraz önceki giriş kısmında yaptık.

* Misvakin, belli bir ağacın dalları, parçaları olduğunu sanmak:

Arapça'da **sivak ve istivak,** ağzı temizlemek demektir. Bu temizliği yaparken kullanılan şeye, **sivak** kökünden alınan ve âlet-edevatı ifade için kullanılan **mimli mastar** kalıbına uygun olarak **"misvak"** denir. Diş temizliğinde kullanılan âlet demektir.

Diş temizliğinde neyi kullanırsak (bu bir lazer fırçası da olabilir, bir kıl fırçası da olabilir, bir ağaç dalı da olabilir) ona misvak denir. Misvak olarak neyi kullanacağımız bizim zevkimize, zamanımıza, ihtiyacımıza ve biraz

da ekonomik durumumuza bağlıdır. Peygamberimizin bizden istediği, sağlık açısından önemli olan bir öğüde uyarak dişlerimizi temizlememiz, yani sivak yapmamızdır. Sivaki hangi misvakle yapacağımıza biz karar vereceğiz.

O halde, fıkıh kitaplarında **"misvâkin faziletlerine** ilişkin anlatımlar, diş temizliğine ilişkin kabul edilmelidir. **Bunlar, Arap Yarımadasındaki bir ağacın üstünlüğüne ilişkin anlatımlar değildir.** Bu ikisini birbirine karıştırmak ve bir ilkeye ilişkin değerleri bir eşyaya vermek yanılgıdır. Ne yazık ki bu yanılgı, dünyanın birçok yerinde Müslümanları ilkel, fetişist, tabucu, çağdışı ilan etmede kanıt olarak kullanılmaktadır. Bundan ıstırap duymamak mümkün değildir.

Eskiyi tabulaştıran ve buna bağlı olarak da âlet ve eşyayı fetişleştiren bilgisizlik illeti, Peygamberimiz devrinde **sivâk** (diş temizleme) için kullanılan bir aracı (başka ne kullanabilirdi?), bizzat amaç sanmakta ve bugünün lazerle diş temizleyen dünyasında o dal parçasının kullanılmasını dinleştirmektedir. Bu, bilgiye ve hikmete sayısız atıf yapan bir dinin iman çocuklarına asla yakışmıyor. Müslüman'ın puan hanesine büyük bir artı değer olarak yazılacak bir güzellik, bu cehalet tutsaklığı yüzünden Müslüman'ın aleyhine kullanılmaktadır.

Şu garip kadere bakın:

Muazzez Peygamber, 1500 yıl önce, insanlığın, suyu, değil diş temizliği, vücut temizliği için bile kullanmayı doğru-dürüst bilmediği bir zamanda iman kardeşlerine günde birkaç kez dişlerini temizlemeyi öğretmiş, bunu daha iyi yapabilmeleri için de yöresindeki bu işe uygun

bir ağacın dallarından yararlanmıştır. Şimdi Müslüman, böyle bir tarihsel geçmişe sahip olduğu için övünecekken, birileri kalkıp diyor ki: **"Dişleri şu ağaç parçasıyla temizleyeceksiniz, aksi halde sünnete aykırı iş yapmış olursunuz."** Ve Müslüman'ın artı puanı, birden eksiye dönüşüyor.

Peki, sünnet, dişleri temizlemek mi, o ağaç parçasını ağza sokmak mı? Bunun ortaya konması gerekir.

İslam ve akıl ölçüleri içinde işin doğrusu şudur: **Sünnet olan, istenen, dişlerin temizlenmesidir. Bu temizlik hangi şeyle daha iyi yapılıyorsa sünnete en uygun kullanım onun kullanımıdır. Aksini düşünmek tabuculuk ve fetişizm olur; Müslüman'ı da, İslam'ı da sıkıntıya sokar.**

Misvakı ağaç sanan mantıkla düşündüğünüzde, örneğin, savunmada kılıç, ok, mızrak, at dışında hiçbir araç kullanılamaz. Çünkü Kur'an ve sünnette adıyla geçen savunma araçları bunlardır. Ama işe, hikmeti ve amacı açısından bakarsanız o zaman o sayılan araçların birer örnek olduğunu anlar ve günümüzde savunma aracı olarak neler kullanılıyorsa onları öne çıkarırsınız.

Bu inceliği fark edemeyen veya fark ettiği halde birtakım hesaplar ve istismarlar yüzünden gerçeği saklayan zihniyetlerse diş temizlemeye ilişkin övgüleri geçmiş devirlerde bu iş için kullanılan araçlara yükler, taharetlenmeyi (tuvalette temizlenmeyi) hâlâ taş ve kemik parçalarıyla yapmaya kalkar, hatta **tuvalet kağıdı** kullananları din dışı ilan etmeye kadar giden akıl almaz ilkellikler sergilemekten çekinmez. Ve şöyle diyebilir: **"Müslüman namaz kılar, bunun için vücudunun ve giysilerinin temiz olması, tuvalet ka-**

lıntısına bulaşmaması gerekir. Bu demektir ki, tuvalette, temizlik için su kullanacaklardır; Müslüman olmayanlar gibi kağıt kullanamazlar."

İddianın birinci kısmı doğru. İkinci kısmı ise iki yanlışı birden taşıyor. Onunla da kalmıyor, **gıybet, terbiyesizlik ve hatta iftira gibi üç illeti** de barındırıyor.

Bir defa, **tuvalet kağıdı** kullanan gayrimüslimlerin su kullanmadığını bir matematik gerçek gibi öne sürmek doğru değildir. Tuvalet kağıdıyla birlikte suyu da kullanan milyonlarca gayrimüslim vardır. İkincisi, **bir Müslüman'ın su kullanmak zorunda olması tuvalet kağıdı kullanmasına engel değildir. Bu işte su da, tuvalet kağıdı da bir araçtır. Müslüman, daha iyi temizlenmek için bu araçların ikisinden de yararlanır. En uygunu ve en temizi de budur.**

Ne yazık ki **eşyayı fetişe dönüştüren zihniyet bu kadar basit bir meseleyi ya anlamaz, yahut da (daha kötüsü) anlar da birtakım politik çıkarlar için gerçeğin üstünü örter; insanı küçülten durumlara düşer...**

Ve olan, tertemiz İslam'a ve günahsız dindarlara olur.

*** Bazı eşyayı fetiş haline getirmek:**

Kutsal eşya, kutsal emanet vs. kavramları bu fetişleştirmenin ürünüdür. Eşyayı din adına fetişleştirme **daha çok tarikat çevrelerinde görülür.** Kutsal ilan edilmiş, hatta bir kısmı yedek ilah konumuna getirilmiş ki-

silerin eşyası, çorabından kaftanına kadar kutsal ilan edilip fetişleştirilir. Hatta bazan bu fetiş eşyaya dokunmak bile kutsanmak, hastalıklardan arınmak için araç yapılır.

Eşya fetişleştirmenin tarih içinde en tipik ve kurumsal görünümü tarîkatlardaki **"hırka** geleneğindir. Hırka giymek, hırka giydirmek, hırkasını devralmak deyimleri bu fetişizmin lügatinden çıkmadır.

Zamanla hırkaperestliğe dönüşen bu hırka giydirme fetişizmi **Hz. Peygamberdin Hz. Ali'ye hırka (fütüvvet hırkası) giydirdiği** yalanıyla başlamıştır. Hz. Resul'ün Hz. Ali'ye böyle bir hırka giydirdiği, bunun Ali tarafından saklanıp daha sonra da başkalarına giydirildiği yolundaki iddiaların tümü yalan ve iftiradır. Bu yalan ve iftiralar ve bunların tevhit dininde açtığı yaralar muvahhit bilgin **İbn Teymiye** (ölm. 728/1328) tarafından ayrıntılı bir biçimde incelenmiş ve gerekli cevaplar verilmiştir, (bk. İbn Teymiye; Resâil, 1/148 vd.)

Eşyayı kutsal ilan ederek bu sayede itibar devşirmek yolu, birçok İslam dışı yol gibi, Emevîlerin **Şam kâhyası Muaviye** tarafından açılmıştır. Resul'ün dinini tahrif ve tahrip edip Resul evladınının bazısını zehirleten, bazısının ise kılıçtan geçirilmesine zemin hazırlayan bu siyasetçi, dinini ve evladını perişan ettirdiği Peygamber'in tırnağını, giysisini, sakalını kutsal ilan edip şov aracı yaparak Müslüman kitleyi aldatmış ve İslam'ın kaderini dikenlemiştir.

Hırkaperestliğin esas öncüsü de Muaviye'dir. Siyer (Hz. Peygamber'in hayatını anlatan tarih dalı) ve hadis alanının büyük ismi **Zübeyr b. Bekkâr** (ölm. 256/869) **"el-Muvâffakıyât fi'l-Hadîs"** adlı eserinde bize bildiriyor ki **Muaviye** (ölm. 60/679), Hz. Peygamber'in

Ka'b b. Züheyr (ölm. 24/644) adlı şaire hediye ettiği bir hırkayı onun vârislerinden satın alarak kutsal ilan etmiş ve bu hırkayı ülkenin her yanında dolaştırarak halkın din duygularını sömürmüştür. Ve ne ilginçtir ki kimse ona şunu sormamıştır: O Peygamber'e saygı var idiyse onun evladını neden kahırlar altında inlettin?... Hırkaperestliğin bir siyasal sömürü aracı halinde kullanımı işte böyle başlamıştır.

*** Asa (değnek, sopa) kullanmanın sünnet olduğunu iddia etmek:**

Elde sopa ile dolaşma âdeti, eski çöl hayatında hemen hemen bir zorunluluktu. Bu zorunluluk Ortadoğu bölgesinde yaşamış birçok nebinin elinde sopa taşımasını gerekli kılmış olabilir. Nitekim Kur'an Hz. Musa'nın elinde taşıdığı bir asadan söz eder. (bk. Tâhâ, 18) Ama Kur'an bu asayı taşımanın gerekçesini Hz. Musa'nın dilinden açıkça duyurur. O gerekçe, koyun gütme, ona dayanma ve bazı işlerde kullanmadır, (bk. Tâhâ, 19-22) Kur'an bunları söyler ve Musa'nın Allah'tan **"Onu yere at!"** emrini aldığını da bildirir.

Anlaşılan o ki, açık arazide yaşayan insanların büyük olasılıkla ihtiyaç duydukları böyle bir sopa taşıma âdeti vardı ve bunda yadırganacak bir yan da yoktur. Bu bir din meselesi değil, bir zaman-zemin ve ihtiyaç meselesidir. Bütün bunlar, elde sopa ile dolaşmanın bir din emri olmasını gerektirmez. Bu bir zevktir ve bir zevk olarak algılanıp sunulduğunda kimsenin bir itirazı olmaz.

Elde asa taşımayı peygamberlerin ortak ahlaklarının bir uzantısı gibi gösteren şu yalan, **"hadis"** adı altında halkın arasına sokulmuştur: **"Elde taşınan bir**

asaya dayanmak peygamberlerin ahlakı cümlesindendir."

Uydurma şu pekiştirmeyle devam ediyor: "Hz. Peygamber'in dayandığı bir asası vardı, bizim de böyle bir asaya dayanmamızı emrederdi." (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 2/316)

ili JL JLiJjjJLv

Kur'an, nelerin yenmeyeceğini ayrıntılı bir biçimde göstermiştir. Bu gösterilenlerin dışında kalanların tümü yenebilir. Dinsel hiçbir sakınca ve yasak söz konusu değildir. Yerel zevkler, alışkanlıklar gündeme getirilebilir ama bunlar haram-helal ölçütü yapılamaz.

Burada temel ilke şudur: **"Esas olan, mubahlık yani serbestliktir."** Klasik literatürde **"Aslı ibaha kaidesi"** diye de anılan bu ilkenin günümüz Türkçesiyle ifadesi şudur: **Bir şey, vahyin beyanıyla açıkça haram ilan edilmemişse o şey doğrudan doğruya helaller içine girer. Yani onun helal olduğunu gösteren başka bir beyyine aranmaz.**

O halde, biz bir gıda maddesinin, örneğin bir etin haram olup olmadığını anlamak için onun Kur'an'da adının yasak etler arasında geçip geçmediğine bakarız. Geçiyorsa o haramdır; geçmiyorsa helaldir; yiyip yememek sağlık kurallarına, bizim zevkimize, tercihimize, alışkanlıklarımıza, geleneklerimize kalmıştır.

BİD'ATLAR, HURAFELER

* Ehlikitap dediğimiz Hristiyan ve Yahudilerin kestikleri etlerin yenmeyeceğini söylemek:

Bu konuda şöyle bir uydurma vardır: "**Hz. Peygamber, Arap Hristiyanların kestikleri etlerin yenmesini yasaklamıştır.**[11] (bk. Elbânî; Zaîfa, 5/372)

Son yıllarda bu kanaat özellikle Batı ülkelerinde yaşayan Müslümanlar arasında yaygınlaştırılıyor. **Sebep, helal gıda adı altında bir gıda ticareti sektörü yaratmak ve dini kullanarak bu sektöre bedava reklam sağlamaktır.**

İşin esası şudur: Kur'an, Ehlikitap kitlelerin yemeklerini Müslümanlara helal kılmıştır. Tıpkı bizim yemeklerimizi onlara helal kıldığı gibi: "**Kendilerine kitap verilmiş olanların yemekleri size helaldir. Sizin yemekleriniz de onlara helaldir.**" (Mâide, 5)

Sünnet açısından baktığımızda da durum şudur: Hz. Peygamber, hayatının her döneminde Yahudi ve Hristiyanların kestikleri etleri, onların davetlerine giderek yemiş, sahabîlerinin yemesine izin vermiştir. Tüm hadis ve siyer kaynakları bu konuyla ilgili anekdotlar kaydetmektedir.

Buradan hareket eden **fıkıh imamları ittifakla şunu söylemişlerdir: Ehlikitap'ın kestiği hayvanların etleri helaldir, yenebilir,** (bk. İbn Hemmâm, 4/485-488)

Ehlikitap'ın kadınının ve erkeğinin kestiği etlerin yeneceği hususunda görüş birliği vardır, (bk. Hâlid Ab-

durrahman; el-Fıkhu'l-Mâlikî, 3/235, 240-241) İslam ilimlerinin tümünde otorite kabul edilen ve tabiûn kuşağının en büyük ismi sayılan **Hasan el-Basrî** (ölm. 110/728) sadece Ehlikitap'ın kestiklerini değil, kentlerde oturan **Mecûsîler**'in kesteklerini yemenin de caiz olduğunu söylemiştir, (bk. Kal'aci; Fıkhu'l-Hasan el-Basrî, 1/414-416)

Ehlikitap'ın kestiği etlerin yenmesi onların besmele çekmeleri, Allah'ın adını anmaları şartına bağlı değildir. Onların Ehlikitap olmaları yani Allah'ın varlığını ve birliğini kabul etmiş bulunmaları helalliğin doğması için yeterlidir, (bk. İbn Hemmâm, 6/117-121) Elbette ki bu helallik, eti yenen hayvanlar için geçerlidir. Mesela domuzun eti hiçbir şekilde helal olmaz.

Tartışma, **Müslümanların kurbanlık hayvanlarını Ehlikitap'ın kesmesi halinde ne olur sorusunun cevabındadır.** Ehlikitap'ın, kurbanlıkları da kesebileceğini söyleyenler vardır. Ama bunun caiz olmadığını düşünenler de vardır. Irak fıkıh ekolünün ve Hanefî fıkhının babası sayılan **İbrahim en-Nehaî** (ölm. 96/714) Ehlikitap'ın kestiği etler, onların kesimde neyi okuyup okumadıklarına bakılmaksınız yenir demekle yetinmemiş, Ehlikitap'ın kurbanlarımızı da kesebileceklerini, bunda dinsel hiçbir engel bulunmadığını fetvaya bağlamıştır, (bk. Kal'aci; Fıkhu'n-Nehaî, 1/478-479)

Hasan el-Basrî ise kurbanları Müslümanların kendilerinin kesmeleri gerektiğini söylemektedir, (bk. Kal'aci; Fıkhu'l-Hasan el-Basrî, 1/414-416) Mâlikîlere göre, kurbanları Ehlikitap'a kestirmek yasaktır. Keserlerse etleri yenmez, (bk. Hâlid Abdurrahman; el-Fıkhu'l-Mâlikî, 3/242-243) Esasında bu ikinci nokta üzerinde tartışmanın pratik bir sonucu hemen hemen yoktur. Çünkü

hiçbir Müslüman kurbanlık kesimi gibi çok sıradışı bir uygulamada kendi dininin dışındaki birine iş havale etmez.

Aıncak havale eder ve kurbanını bir Ehlikitap kişiye kestirirse bize göre, bu durumda da yanlış bir iş yapılmış olmaz. Çünkü, kurbanın ibadet ve takva yönü onu kestirene ait bir özelliktir. Bu özellik etin yenip yenmemesini etkilemez.

İşin esası bu iken bazıları, Hristiyan kasapların kestikleri yenmez fetvası vermekte ve **"helal gıda"** adı altında satış yerleri açarak kaçak kesilmiş sağlıksız etleri, hem de resmî kesilmiş etlerin bir-iki katı fiyata Müslümanlara satıp hak etmedikleri paralar kazanmaktadırlar. Yani, **helal kavramı, haram kazanca âlet edilmekte, Müslümanların saf ve temiz duygularıyla bilgisizlikleri sömürülmektedir.**

* Hayvan kesimlerinde hayvanın uyuşturulmasını İslam dışı ilan etmek:

İslam'ın kabul ve emirlerine en uygun şekil olan **"şoklayarak kesim"**i din dışı ilan etmek, hurafeci sektörünün oyunlarından biridir. Bu hususta ayrıntılı bilgiler bu eserin **"Kurban"** maddesinde verilmiştir.

EZAN

Sözlük anlamıyla **"duyuru, çağrı"** demek olan ezan Kur'an'da sadece bu sözlük anlamıyla bir tek yerde, Tevbe Suresi 3. ayette geçmektedir. Bir terim olarak ezan, farz namazların vakitlerini haber veren ve metni Hz. Peygamber tarafından belirlenen birkaç cümlelik bir duyurudur.

Namazın farz oluşundan çok sonraki bir zamanda Medine döneminde (Hicretin 1. yılının sonları veya 2. yılının başlarında) okunmaya başlanmıştır.

Ezanın hangi dilde okunması gerektiği, başka bir deyişle Arapça dışında bir dilde (yani tercümesinin) okunup okunmayacağı da uzun uzun tartışılmıştır. Dinde Arapça ve Arap hegemonyasını hemen her alanda esas alan nakilci fıkhı temsil edenlere göre ezan sadece Arapça özgün şekliyle okunmalıdır. Hanefîlerin büyük çoğunluğu ezanın başka bir dille okunmasına onay verir. Şafiîler ise bu onayı Arapça ezan okuyanın bulunmaması şartına bağlamıştır.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Cuma günü iç ve dış ezan diye iki ezan okumak:**

Asrısaadet'te Cuma namazları için, farzdan hemen önce okunan bir tek ezan vardı. Dışarda ayrı bir ezan okunmazdı. Yozlaştırmaların klasik dönemi olan Emevîler döneminde bu ezana bir ikincisi eklendi.

Günümüzde Cuma vaktini duyurmak için cami dışında okunan ezan, Asrısaadet uygulamasının yerini tutmaktadır. Cuma namazlarında, hutbeden önce okunan ve iç ezan adıyla anılan ikinci ezan ise bir bid'attır. Bu bid'atın camilere sokuluşu, bir rivayete göre halife **Osman** eliyle, bir başka rivayete göre ise **"Zalim"** lakaplı Emevî valisi **Haccâc-ı MePun** (ölm. 95/714) eliyle olmuştur, (bk. İbn Hemmâm; el-Musannef, 3/205-207; Bâkırî, 180 vd.) **Şâtıbî** ise, bu iç ezanın, Emevî halifesi **Hişam b. Abdilmelik** (ölm. 105/724) tarafından icat edildiğini, filozof-fakıh **İbn Rüşd** (ölm. 595/1198)e dayanarak bildirmektedir, (bk. Bâkırî, 191)

*** Ezan okuyuşta bağırıp çağırma:**

Ezanda sesi aşırı yükseltme, bağırıp çağırma, haddi aşmak ve azgınlık olarak nitelendirilmektedir, (bk. İbn Hemmâm, 1/481)

Ezanı yüksek sesle okuma, kul hakları açısından da incelemeye alınmıştır. **İbnül-Cevzî,** minarelerden, halkı ta'ciz edecek derecede yüksek sesle değil ezan, Kur'an okumanın bile İblis'in din adına aldatmalarından biri olduğunu yazmaktadır, (bk. Telbîsü İblis, 165) Çünkü minareden okunan Kur'an, sokaklarda, evlerde herkes tarafından duyulmaktadır. Ve Kur'an okundu-

ğunda onu dinlemek farzdır. Kur'an dinlemek gibi bir niyeti ve zamanı olmayan insanları bu zorunlulukla yüz yüze getirmenin meşru bir açıklaması yoktur. Bu, din değerlerini riyaya bulaştıran bir inat ve istismardır. Ne yazık ki bu istismara değindiğiniz anda, **bid'at ve siyaset dinciliği** şöyle bağırmaktadır: **"Kur'an'dan, ezandan rahatsız oluyorlar, Kur'an okumayı engelliyorlar..."**

Meseleyi, Kur'ansal bir iman ve şuurla tam özünden yakalamış bulunan **Ibnül-Cevzî** acaba, günümüzün makinelerden okunan ve bir tür madenî gürültüye dönüşen sözde ezanlarını dinleseydi ne derdi? Bu sözde ezanların birçoğu, özellikle sabah ezanı adıyla gece yarılarından başlanarak okunanlar, bir tür genel taciz manzarası arz etmektedir. **Ibnül-Cevzî**'nin baktığı yerden bakarsak, burada uykusu bölünen hastaların, yaşlıların, bebeklerin vs. hakları söz konusudur. İslam, başkalarının tacizi pahasına yapılan ibadete değer vermemektedir. Bu tacizin, soğan ve sarmısak kokusunu dahi kapsadığını bizzat Peygamberimizden öğrenmekteyiz..

***Ezanı uzatmak:**

Bu da ezanda haddi aşmaktır. Ezanın iki kişi tarafından "çift ezan" olarak okunması da öyledir, (bk. İbn Hemmâm, 1/481)

*** Ezanda mûsikî gösterisi yapmak:**

Bu da bid'at sayılmaktadır, (bk. Ali Mahfuz, 165)

*** Ezanı cihazlarla okumak:**

Ezanın insan sesiyle okunması sünnetin gereklerinden biridir. Günümüzde kulak tırmalayıcı hoparlör bağırtılarıyla okunan ezanlar birer bid'at gösterisi gibidir. Cihaz gürültüsüne çirkin sesin eşlik etmesi halinde ise ezan bir işkence aracına dönüşmekte ve haklı şikâyetlere sebep oluşturmaktadır. Özellikle sabah ezanlarının değişik zamanlarda ve ses yükseltici cihazlarla okunması **kul hakkı çiğneme** aracı olmaktadır. Birkaç dakika arayla peşpeşe okunan cihazlı **sabah ezanları** hastaların, bebeklerin, yaşlıların uykularını bölmektedir. Bu bir hak ihlalidir. Bu hak ihlali, insanlarda dine karşı bir tavır oluşturmaktadır.

Namaz kılmayanların (Müslüman ve gayrimüslim) istemedikleri bir zamanda uyandırılmaları da bir kul hakkı ihlalidir.

Şunu unutmamak gerekir: Bu insanlar içinde günümüzün zor koşullarında ekmek parası kazanmak için vardiya halinde veya kendi iş yerinde geç saatlere kadar çalışıp sabaha doğru uyuyanlar vardır. Namaz kılacak olanların hatırı için bunların rahatsız edilmesi İslam'ın temel kabullerine aykırıdır; bir hak ihlalidir. Çünkü İslam, başkalarının rahatsızlığı pahasına ibadete cevaz vermez. Hiç kimsenin, "Ben ibadet ediyorum, ibadete karşı mı çıkıyorsun?" türünden tecavüz ve baskı ifadeleriyle onun-bunun rahatsızlığına sebep olması dine uygun değildir. Böyle bir yanlışlığa ezan gibi bir değerin araç yapılması ise ikinci bir haksızlık olur.

Diyanet İşleri Başkanlığının bu işe el koyması, ezanları insan sesiyle okutması ve müezzinleri güzel sesliler arasından seçmesi beklenmektedir.

İşin bir de şu yanı vardır: **Ezan bugün artık namaz vaktini duyuran zorunlu bir araç olmaktan çıkmıştır. Çünkü takvim, saat ve medya imkânları namaz vaktini merak edenleri ezan sesi bekleme zorunluluğundan kurtarmıştır. Ezan artık, bir folklorik uygulama olarak yaşamaktadır.** Bunun, bir güzellik, **huşu** ve heyecan unsuru halinde devam etmesi için cihaz sesinden kurtarılması ve sadece insan sesiyle okutulması gerekmektedir. Öbür türlüsünün İslamî hiçbir esprisi kalmamıştır.

*** Ezanın başka bir dilde okunmasının haram olduğunu söylemek:**

Böyle bir iddia, ezanı Arapça dışında bir dille okumayı yasaklayan mezhep kabullerini dinleştirmek şeklinde bir bühtandır. Ezanın tüm İslam dünyasında aynı dille (özgün şekli olan Arapça'yla) okunmasının sosyolojik yararları vardır. Bunu hiç kimse inkâr edemez. Ezanın tercüme edilmesinin kimseye öğreteceği bir şey de yoktur. Ezan, namaz vaktinin geldiğini ve yakınlarda bir caminin bulunduğunu gösterir. Bir Müslüman'ın bunu dünyanın her yerinde aynı dilde duyması ve rahatlıkla anlaması tercih edilir. Ancak bunun böyle olması, aksinin yapılmasının haramlığını göstermez.

Bir toplum, eğer çok istiyorsa, ezanı tercüme ederek kendi diliyle de okuyup okutabilir. Buna dinsel hiçbir engel yoktur. Tercih meselesidir.

Cumhuriyet dönemi Türkiyesinde ezan 1932 yılında Türkçe tercümesiyle okunmaya baş-

lanmış, bu uygulama 16 Haziran 1950 tarihine kadar sürmüştür. Toplum bu uygulamayı benimsememiştir, hatta büyük ölçüde karşı çıkmıştır.

Bize göre, uygulamanın pratik yararı yoktu ama dinen yasak veya haram değildi. O uygulamanın anlamsızlığını söylemek kadar, din dışı olmadığını söylemek de vicdan borcudur. O uygulamanın pratik değerinin olmayışını kanıt yaparak din hayatında Arapçacılık hegemonyasını kutsamaya gitmek ve örneğin kişilerin ibadetlerini kendi dillerinde yapmalarına engel olmak bir saptırmadır.

Ezan gibi, İslam dünyasının evrensel bir parolasının tercümesinden yarar beklemek ne kadar yanlışsa, insanların Allah'a kendi dillerinde yakarmalarına Arapçılık ve Arapçacılık gayretiyle karşı çıkmak da o kadar yanlıştır.

Ezan konusunu noktalamadan önce bir bid'ata daha dikkat çekelim: Ölümler ardından, tıpkı ezan gibi minarelerden okunan ve halk arasında **"salâ"** denen salât-selâm nidası da sonraki zamanların bir örfüdür. Bid'atlar konusunda yazan önemli isimlerden biri olan **Ali Mahfuz,** bu uygulamanın hortlatılmış ve üzerine İslam cilası vurulmuş bir Cahiliye âdeti olduğunu söylüyor. Cahiliye devrinde, ölülerin arkasından ağlamayı meslek edinmiş kişiler hem yas havasını yaygınlaştırmak hem de ölümü duyurmak için şiir-ilahî türü şeyler okurlardı. Buna **"na'y"** denirdi. **Ali Mahfuz,** bugün okunan salaların bu Cahiliye uygulamasının İslamî dekorlarla süslenmiş bir şekli olduğunu söylüyor, (bk. Ali Mahfuz, 167) Biz de aynı kanaatteyiz.

Esası İslam dışı olan bir şeye bazı İslamî çizgiler eklemek onu İslam içi kılmaz.

GAYB

Gaybın esas anlamı, **gözden gizli olmaktır.** Karşıtı olan **ıyân** da gözle aynı kökten gelen bir sözcük olup göz önünde olan, gözün görebileceği şey demektir. Bir kişinin gözünün önünde olmaksızın yani arkasından konuşmak anlamındaki **gıybet de gaybla aynı köktendir. Zaman içinde gayb, duyu organlarının ve insan bilgisinin algılayamayacağı her şey için kullanılır olmuştur,** (bk. Râgıb; el-Müfredât, gayb mad.)

İnsan için, gaybda izafîlik esastır. Yani bugün şu şartlar altında, birilerine göre gayb olan bir şey, yarın, falan şartlar altında, başka birilerine göre ıyan olabilir. Ancak şunu da unutamayız ki insan gücünü aşan, bu yüzden insanın bilgi alanı içine asla girmeyecek olan şeyler de vardır. Bunlara **mutlak gayb** denir.

İzafî gayb sürekli değişir. Bu anlamda hayat gaybdan zuhur ve ıyâna doğru bir akıştır. Her an yeni şeyler öğreniriz. Bu demektir ki her an bir veya birkaç gayb ıyana dönüşür. Büyük Türk düşünürü **Kuşadalı İbrahim** (ölm. 1845) burada bir **soğan istiaresi** kullanmaktadır. Soğanı elimize aldığımızda en dıştaki kabuk **zahir** (bilinen), onun altındaki **bâtın** (gayb) durumundadır. Birinci kabuğu soyduğumuzda, az

önce gayb olan ikinci kabuk ıyâna dönüşür; onun altındaki gayb olur... Ve bu böyle devam eder...

Mutlak gaybı yalnız Tanrı bilir. Mutlak gayba ilişkin bilgi peygamberler de dahil hiçbir insana verilmemiştir. Dinsel metinlerdeki **"Gaybı Allah'tan başkası bilmez."** sözüyle kastedilen, mutlak gaybdır.

"Gaybı Allah'tan başkası bilmezdin bir anlamı da bir insanın gıyabında konuşma hak ve yetkisi yalnız Allah'ındır demek olur. İnsana başkalarının arkasında konuşma, hüküm verme yetkisi verilmemiştir. Böyle bir yetki kullanmaya kalkmak, Allah'a özgü bir hakkı kullanmak olacağındandır ki **Kur'an, gıybeti en büyük günahlardan biri olarak göstermiş** (bk. Hucurât, **12;** Hümeze Suresi), Hz. Peygamber de **"Gıybet zinadan daha kötü bir günahtır."** buyurmuştur.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Mutlak ve izafî ayrımı yapmadan gaybı yalnız Allah bilir demek:**

Bu ayrım yapılmaz ise bilimin her gün birini veya birkaçını keşfettiği varlık ve yaratılış kanunları anlamsız olur. Bu kanunlar, hayatın birçok gaybını ıyâna çevirmiştir ve çevirmektedir. O halde, "Gaybı sadece Allah bilir"in anlamı mutlak gayb için işlemektedir.

*** Müteşâbih ayetlerin anlamını Allah'tan başkası bilmez demek:**

Kur'an'ın değişik anlam boyutları taşıyan, **"iç içe kıvrılmış anlamlarla dolu"** ayetlerine bizzat Kur'an, müteşâbih demektedir, (bk. **KTK,** Müteşâbih

mad.) Âli İmran Suresi 7. ayet, müteşâbihleri anlamak için iki öneride bulunmuştur: 1. Muhkem (anlamı tartışmasız, kural ayetler) ayetlere iman, 2. İlimde derinlik. Ne yazık ki, geleneksel baskı ve hurafe Âli İmran 7'deki bu apaçık ayeti saptırarak ufuk açıcı bir beyyine olmaktan çıkarmış, Kur'an müminlerini prangalayan bir baskı aracına dönüştürmüştür. Bu sakat anlayış, Kur'an'ın en hayatî mesajlarından birini veren **Ali imran 7.** ayet üzerinde uygulanan bir operasyonla kurallaştırılmıştır. O ayet, içine sonradan konan ve cümlenin bitmiş olacağını kabulü gerektiren **"mutlak durma işareti olan Mim"** atılarak değerlendirildiğinde şunu demektedir: **"Müteşâbihleri bir Allah bilir, bir de ilimde derinleşmiş olanlar..."**

Müdahale, ayetteki Allah kelimesinin üzerine bir **vakfe Mimi** koyup cümleyi kendi anlayışına uygun olarak bölmekte ve anlamı şu şekle getirmektedir: **"Müteşâbihlerin yorumunu Allah bilir. İlimde derinleşmiş olanlara gelince onlar şöyle demekle yetinirler..."** Ayetlerin orasına-burasma harf ekleme hakkı, Kur'an'ın tebliğcisi olan Peygamber'e bile verilmemişken, başkalarına nasıl verilebilir! Bu müdahale, **Kur'an bünyesinde örtülü bir tahrif** olarak algılanırsa durum ne olacaktır?

Bu yetkiyi bu insanlara kim vermiştir? Kur'an'da eksikler mi var da bunlar düzeltiyor? Ayeti şöyle anlayacaksınız demek cüretini nereden alıyorlar? Eğer iş onların dediği gibi ise Kur'an'ın yaklaşık yüzde doksan beşi bizim için anlam ifade etmez olmaktadır. Çünkü ahkâm ayetleri denen 200-300 ayet dışındaki tüm beyyineler müteşâbihtir. Biz altı bin küsur ayetin sadece 200-300 tanesini anlayabileceksek Kur'an'm **"mufassal"** (ayrıntıları veren), **"mübîn"** (açık-seçik), **"anlaşıl-**

mak için kolaylaştırılmış" olmasının anlamı nedir?

Allah mı bizi aldatıyor, yoksa birileri bize oyun mu oynuyor? Hayır, Allah asla aldatmaz! Aldatan ve buna Allah'ı araç yapan birilerinin çıkacağını Kur'an bize haber vermiştir. Habere kulak vermeyenlere gelince onlar kendi aymazlıklarının kurbanı olmaktadırlar.

Kur'an'da insanın anlamayacağı hiçbir söz yoktur. Sadece vakti gelmediği için anlayamadığımız şeyler vardır. Bu da doğaldır. Kur'an sadece bize ve bizim zamanımıza hitap etmiyor. Onda tüm zamanların ve insanların nasibi var; vakti geldiğinde o nasibin sahipleri bizim bugün anlayamadığımız noktaları anlayacaklar. Bu gerçeğin altını bizzat Kur'an çizmektedir: **"Her haberin bir gerçekleşme zamanı vardır. Yakında bileceksiniz!"** (En'am, 67)

Müteşâbih ayetler, mutlak gayb değildir, izafî gaybdandır. İnsanlık bunları zaman içinde bilim ve düşünce faaliyetiyle çözecektir. **Mutlak gayb olan şeyler Kur'an tarafından tek tek bildirilmiştir.** Onları sadece Allah bilir ama bunun müteşâbih ayetlerle ilgisi yoktur. Çünkü insana hitap eden bir kelam, hem de en hayatî mesajında, muhatabına anlamayacağı bir şeyi söylerse bu, muhatabı aldatması anlamına gelir. Allah bundan arınmıştır.

*** Gaybın kerametle bilineceğini iddia etmek:**

Bu bir tarikat saptırmasıdır. Dokunulmaz kılınıp bir tür yedek ilah konumuna getirilen bazı tarikat şefleri kendilerinin gaybı bilecek bir keramet gücü taşıdıklarını iddia ederek, duygusallığına yenik düşmüş kitleler

üzerinde asırlarca baskı kurmuş, akıl almaz komisyonlar toplamışlardır. İslam dünyası bir uçtan bir uca bu komisyon uygulamasının açtığı yaraların acıları içinde kıvranmaktadır.

Gaybı bilme yetkisini, kendisini tebliğ eden Peygamber'e bile vermeyen bir din, bunu başkalarına hiç vermez.

Bunlar, "Biz gaybı biliriz" derken eğer mutlak gaybı kastediyorlarsa o zaman bunlar allahlık ilan ediyorlar demektir. Zaten bazılarında bu iddia açık veya örtülü biçimde vardır da... O zaman bunların dininden-imanından söz edenlerin aklına şaşmak lazım! "Biliriz" dedikleri gayb izafî gayb ise bunun yolu, Kur'an'a göre "ilimde rüsûh"tur; keramet değil... İlimde rüsûh, bilimsel derinlik demektir. Bu kişiler, tarih boyunca ilim ve düşünce düşmanlığını dinleştirmişlerdir; "ilimde rüsûh"a sahip çıkamazlar. Onlara göre, ilim önemli değildir; çünkü ilim şeytanda da vardır. Bu durumda insanlar sorar: Bu "bildiklerini" söyledikleri şeyleri onlara şeytan mı öğretiyor?

Gaybın tümü Allah'ın elindedir. Çünkü "Allâmu'l-Guyûb" yani gaybları bilen O'dur. (bk. Mâide, 109, 116) Onun elindeki gayblar, içeriğini sadece onun bildiği bir kitaptadır, (bk. Nemi, 75) Gaybın anahtarları da O'nun elindedir, (bk. En'am, 59) O, katındaki bu kitaptan bildireceklerini (izafî gaybı) peygamberlerine vahiy yoluyla, diğer kullarına ise bilim ve düşünce yoluyla bildirmektedir. Eğer bir kerametten söz edeceksek o, işte bu bilim ve düşünce nasibidir. İnsanoğlunun "tekrîm" edilmesinin (bk. İsra, 70) anlamı da bu nasiplenmedir. Bakara Suresi 30 ve devamı ayetler insanın meleklerden bile üstün kılınmasının dayandığı değeri "bilgi" olarak vermektedir. Bilim ve düşünceden

nasipli olmayanların, hele hele bilim ve düşünceye düşman olanların sahip olabilecekleri şey **"keramet"** değil, ancak **"mel'anet"** olabilir... Ona da kimsenin bir itirazı yoktur...

Yüzlerce yerde bilime, bilgine atıf yapan, onur veren Kur'an hiçbir yerde "keramet" diye bir değerden söz etmez. İnsanoğlunun üstün yeteneklerle donatıldığını gösteren İsra 70. ayetteki **"kerremna"** fiili **"yetenekli kılmak, üstün değerlerle donatmak"** demektir ki bu donanımın şaşmaz göstergesi de bilimdir. O ayetteki **"yetenekli kılmak",** istisnasız tüm insanlara hitap eder. Bir sınıfı veya mesleği anlatmaz. Allah ile aldatmayı meslek edinmiş olanları hiç anlatmaz.

*** Peygamberlerin gaybı bildiklerine ilişkin rivayetlere inanmak:**

Mutlak gaybı peygamberler de bilmez. Hz. Muhammed de buna dahildir. Kur'an bu noktada son derece açık konuşmaktadır: **"De ki: 'Size, Allah'ın hazineleri benim yanımdadır, gaybı bilirim' demiyorum."** (Enam, 50; Hûd, 31) Ve: **"Eğer gaybı bilseydim, elbette ki hayır üretmeyi çoğaltırdım."** (A'raf, 188) Ve: **"De ki: 'Göklerdeki ve yerdeki şuurlulardan hiçbiri gaybı bilmez; sadece Allah bilir."** (Nemi, 65)

Kısacası, **"Göklerin ve yerin gaybı yalnız ve yalnız Allah'ındır."** (Nahl, 77) Peygamberler, tüm gaybların sahibi olan Allah'ın vahyi ile bir şeyler bilebilirler. Bu durumda, bilen onlar değil, onlara vahyeden Allah'tır: **"işte bunlar, sana vahyettiğimiz gayb**

haberlerindendir..." (Âli İmran, 44; Hûd, 49; Yûsuf, 102)

*** Kur'an'ın "beş bilinmez"den söz ettiğini iddia etmek:**

Bu beş bilinmeze **"mugayyebât-ı hamse"** denmekte ve bu iddia Lukman Suresinin 34. ayetine dayandırılmaktadır. Oysaki o ayette Allah'tan başkasının bilemeyeceği bildirilen şeyler 5 değil, 3 tanedir: **1. Kıyametin vakti, 2. Kişinin geleceği, 3. Kişinin nerede öleceği.** O halde, geleneksel kabullerin halkın zihnine yerleştirdiği **"mugayyebât-ı hamse"** yani beş bilinmez deyimi, düzeltilmesi gereken bir deyimdir. (Bu konuda bilgi için bk. **Kur'andaki İslam,** 234)

*** Cinlerin gaybı bilebileceğine ve bazı kişilere de bildirebileceğine inanmak:**

Kur'an bu konuda son derece sert bir uyarıda bulunmaktadır: **"Eğer cinler gaybı bilmiş olsalardı o alçaltıcı azap içinde bekleyip durmazlardı."** (Sebe', 14)

Cinlerin durumu bu olunca, cinlerle ilişkiye girip onlardan gayba ilişkin bilgiler aldığını söyleyerek halkı kandıran üfürükçü, yıldızcı ve bir kısım spiritüalist-medyum vs. kişilerin hangi halde olduklarını iyi düşünmek lâzım... (Ayrıca bk. Bu eser, **Cinler** mad.)

Gaybdan haber verme pazarı, sömürü sektörünün en verimli pazarlarından biridir. Bu pazarcılığın çok değişik görünümleri vardır. **Medyumluk, şeyhlik, cincilik, astroloji, değişik türde falcılık, ruh çağırma vs. bu pazarın belli başlı**

vitrinleridir. Her biri kendi vitrininde oturmuş, cahil ve duygusal halktan bir parseli başına toplayarak onların ceplerini boşaltmaktadır. Kimi Allah ile aldatır, kimi Allah'a ve Kur'an'a iftiralar düzüp **"Kur'an'ın devri bitti, şimdi yüksek planlar devridir, biz de o planların yeryüzü temsilcileriyiz..."** türünden sözler ederek...

Sezgileri güçlü, irfan ve vicdanı gelişmiş ve bunun sonucu olarak bazı içe doğuşlarla nasiplendirilmiş temiz niyetli, hizmet ehli insanlar elbette ki bu listenin dışında ve saygın bir konumdadır...

GECELER

Vilâdet (Peygamberimizin doğumu: 12 Rebiûlevvel), **Berat** (günahlardan emin olma belgesinin verildiğine inanılan gece), **Regaip** (pek çok nimet ve bereketin verildiğine ve Peygamberimizin ana rahmine düştüğüne inanılan gece), **Miraç** (Peygamberimizin göklere yükselip Allah ile konuştuğuna inanılan gece) adıyla bazı geceleri kutsamak ve kutlamak vahyin hiçbir beyanı içinde yoktur. Peygamberimiz ve ashabının hayatında da böyle uygulamalar bulunmamaktadır.

Daha açıkçası, İslam'ın **"gece kutlamak"** diye bir kabulü yoktur. Hele hele özel gecelerin özel ibadetleri gibi bir kabul tamamen uydurmadır.

Kur'an'da adıyla geçen tek gece Kadir Gecesi'dir. Ne var ki Kadir Gecesi'nin bizim yüklediğimiz anlamlarla bir ilgisi bulunmamaktadır. O gece, Kur'an'ın indirildiği gece olduğu için anılmış, **kutsallık vurgusu yine Kur'an'a yapılmıştır.** Herhangi bir merasimden, özel ibadetten, o gecede birtakım şeyleri yapanların bağışlanacağından filan asla söz edilmemiştir.

Kısacası, Kur'an, adını andığı tek gece olan Kadir Gecesi'ni de geleneğin yaptığı gibi, bir tür **"piyango yoluyla sevap kazanıp kurtulma gecesi"** olarak tanıtmamaktadır. O gece, Kur'an'ın indiği gecedir. Eğer

bir şey yapılacaksa o gece vesilesiyle yeniden Kur'an'ı düşünmek, Kur'an'la bütünleşmeye biraz daha özen göstermek gerekir.

Kutsal geceler piyangoculuğunun en ünlü uydurması **"beş geceler"** hadisidir. Şöyle deniyor bu uydurmada: **"Beş gece vardır ki onlarda dualar reddedilmez: Recep ayının ilk gecesi, Şaban ayının 15. gecesi, Cuma gecesi, Ramazan bayramı gecesi, Kurban bayramı gecesi"** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/649-650)

Şaban ayının 15. gecesi için uydurulan bir hadiste şöyle deniyor: **"Şaban ayının on beşi geldiğinde onun gecesini ayakta, gündüzünü oruçlu geçirin. Çünkü Allah o gece, Güneş'in batışıyla birlikte dünya göğüne iner de şöyle seslenir: 'Hey! Bir af dileyen yok mu ki bağışlayayım? Hey! Bir rızık isteyen yok mu ki rızıklandırayım? Hey! Bir derde düşmüş yok mu ki derdine derman vereyim? Hey! Şunu isteyen yok mu, bunu isteyen yok mu?' Allah'ın bu çağrısı şafak sökünceye değin devam eder."** (bk. Elbânî; Zaîfa, 5/154)

Bu sözleri Hz. Peygamber'e isnat etmekten Allah'a sığınırız!

GÜNLER

Günlerin bazılarının üstünlüğüne, farklılığına şu veya bu işe daha uygun olduklarına ilişkin tüm rivayetler uydurmadır, İslam dışıdır.

Pazartesi, Perşembe, Cuma ve arefe günü ile ilgili bazı uydurmaları görelim:

"Sevaplara verilen karşılıklar Cuma günü katlanarak verilir." (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 4/248)

"Kim Cuma günü namazdan önce tırnaklarını keserse Allah ondan tüm dertleri çıkarır onların yerine şifa ve rahmet koyar." (bk. Elbânî; Zaîfa, 5/36)

"İlmi her Pazartesi ve Perşembe günü arayın. Çünkü ilim o günlerde kolaylaştırılır. Bir ihtiyacı olan, o günlerin erken saatlerini seçsin. Ben rabbimden o günlerin erken saatlerini ümmetime mübarek kılmasını diledim." (bk. Elbânî, aynı eser, 5/513)

Arefe günü ile ilgili bir uydurmada, o günün hürmetine zalim, hain ve azgınların bile affedildiği bildiriliyor ki, sadece İslam'a ve Peygamber'e değil, insanoğlunun hak ve adalet duygusuna da açık bir hakarettir, (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 2/125)

GÜZEL SANATLAR

Güzel ve güzellik anlamındaki "hüsn" kökünden sözcükler Kur'an'da isim ve fiil halinde 200 civarında yerde geçmektedir. Bu da gösterir ki Kur'an, güzellik kavramının insan hayatında çok önemli bir yeri olduğunu kabul etmektedir.

Güzel ve güzellik konusunda Kur'an'ın esas aldığı ilke şudur: Güzeli ve güzelliği tasdikleyip hayatına sokana hayat kolaylaştırılır. Bunun aksine, güzele sırt dönen, onu tasdikleyip hayatına sokmayanlara hayat zorlaştırılır. (bk. Leyi, 6-9)

Bu böyle olduğu içindir ki Kur'an, Yaratıcı'dan başlayarak her şeyde güzeli görmüş, güzele vurgu yapmıştır. Bir kere, Allah, en güzel isimlerin (Esmâül-Hüsna'nm) sahibi olarak tanıtılır, (bk. A'raf, 180; İsra, 110; Tâhâ, 8; Haşr, 24) Allah'ın isimlerinin büyük çoğunluğu güzel ve güzellikle ilgili anlamlar taşır. Allah, yarattığı her şeyi güzel yaratmakla nitelendirilir, (bk. Secde, 7)

İkincisi, Kur'an'ın ideal insanı "muhsin" diye anılmaktadır. Hem de onlarca kez... Yaklaşık 40 kez tekrarlanan muhsin, güzel düşünüp güzel eylemler yapan kişi demektir. Muhsin, tamamına yakın yerde (35 kez) çoğul (muhsinûn-muhsinât) şekliyle kullanılmıştır.

Bu da gösterir ki **güzellik üretimi toplumsal bir idrâk ve uğraş olmadan fazla gelişemez.**

Cennet de muhsinlerin ödülü olacaktır, (bk. Bakara, 112; Mâide, 85; Zâriyât, 16, 44) Bu böyledir, çünkü Allah muhsinleri sever, rahmetini onların üzerine indirir, (bk. Bakara, 195; Mâide, 13; A'raf, 56) Dahası, Allah, sürekli bir biçimde muhsinlerle beraber olur. (bk. Nahl, 128; Ankebût, 69)

Üçüncüsü, Kur'an, kendini izleyen insanların dünyada da ölüm sonrasında da temel isteklerinin güzellik **(hasene)** olduğunu söylemektedir. Bu istek, Kur'an müminlerinin bir tür belirgin niteliğidir: **"Onlar şöyle derler: 'Rabbimiz! Bize dünyada da, âhirette de güzellik ver..."** (Bakara, 201) Bunun bizi götürdüğü zorunlu sonuç şudur: **Bu dünyayı kin ve çirkinlikle dolduranların ölüm sonrasında güzellik beklemeleri veya vaat etmeleri bir aldanma ve aldatmadır.**

Dördüncüsü, Allah ile sürekli beraberlik bilincine erme halinin adı, **"ihsan"** (güzelleştirme, güzelleşme, güzelle kucaklaşma) olarak belirlenmiştir. Ünlü **Cibril Hadisi**'nde ihsan, **"Allah'ı her an görüyormuşsun gibi davranmak"** şeklinde tanımlanmıştır. Bu da gösterir ki, Kur'an'ın dünyasında ahlak gerçeği de güzelle iç içe bir gerçektir.

Güzellikten nasipsiz ruhlarda ahlak barınamaz, sadece ahlak aktörlüğü yani riyakârlık gelişir. Hz. Peygamber ahlaka yollama yaptığı tüm sözlerinde ahlakı, "güzel" sözcüğü ile nitelemiştir.

Kur'an'ın dünyasında örneğin, "tahakküm ahlakı", "yarar ahlakı", "pragmatik ahlak",

"başarı ahlakı" esas değildir; esas olan güzellik ahlakıdır. Ve "mutluluk ahlakı", sadece güzellik ahlakıdır.

Beşincisi, **Kur'an'ın kılavuzluğu, rahmeti ve öğüdü, muhsinler** (güzel düşünüp güzel şeyler üretenler) içindir, onlara hayır ve bereket getirir, (bk. Lukman, 3) Güzelle ilgisi kopuk, güzelliği hayatından silmiş kişiler ve toplumlar Kur'an'ın hidayetini anlayamazlar ki ondan hayır ve bereket görsünler. Güzele düşmanlık sergileyenler ise Kur'an'ın rahmetinden nasipsizlikle kalmazlar, onun lanetine de uğrarlar. Leyi Suresi, 6-9. ayetler bu lanetlenmenin kanıtı olarak hayatın zorlaştırılmasını, kaosa itilmeyi göstermektedir.

Kur'an, kendi bağlılarını **"sözleri dinleyip onların en güzeline uyan insanlar"** olarak tanıtmaktadır, (bk. Zümer, 18) Bu demektir ki, güzellikten uzak bir çağrı, adına ne denirse densin, hangi yafta ve iddia ile ortaya sürülürse sürülsün, Allah'ın değer vereceği bir çağrı değildir.

Yaratıcı faaliyetlerin mayası durumunda olan **niyet** de Kur'an ahlakında güzel sözcüğü ile nitelenmiştir: **Hüsnüniyet...**

Kur'an, tüm iddiları, inatları, ikiyüzlülükleri, sloganları aşan ölümsüz bir ilke getirmekte ve insanın dikkatini bu ilkeye çekmektedir: **"Güzel düşünmenin, güzellik üretmenin karşılığı güzellikten başkası olmayacaktır**."(Rahman, 60) Güzellik üretenlerin karşılıkları, diğer üretimlerden farklı olarak iltimaslı verilecektir. Allah'ın düzeni budur: **"Güzel düşünüp güzel davrananlara güzellik var, fazlası da var..."** (Yûnus, 26)

Güzelliğin hayatı kolaylaştırması belki de o "fazlalar" yüzündendir...

Şunu da ekleyelim: Kur'an, kinleri, düşmanlıkları aşmada, kavgaları dostluğa dönüştürmede bir numaralı değer olarak güzelliği, güzel üretimini öne çıkarmaktadır, (bk. Fussılet, **34)** Bunun içindir ki **sanat, tüm türleriyle, insanlığın en güvenilir dostu ve barış elçisi olmuştur ve olmaya devam edecektir.** (Güzellikle ilgili daha geniş bilgiler için bk. **KTK, Hüsn** mad.)

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Müziği haram veya mekruh görmek:**

Dini, Kur'an'daki yapısının dışına çekerek kine dönüştüren anlayışlar tarih boyunca din adına müzik düşmanlığı yapmışlardır.

Biz burada bu konunun ayrıntılarına girmeyeceğiz. Söyleceklerimiz çok kısa olarak şunlardır: Müziğe kapalı bir benlikte Allah'ın istediği hiçbir değer üremez, yaşamaz. Müzik düşmanlığının bizatihi kendisi nasipsizliktir. Allah'a şükür ki, bu nasipsizliğe uydurma hadislerden bile dayanak bulamamışlardır. Buna rağmen, mûsikî düşmanlığı, hemen her devirde tüm İslam beldelerinde karanlık ve kaosun temel tavırlarından biri olmuştur.

Mûsikî düşmanlığını dinleştirmek için uydurulmuş bulunan hadis patentli sözlerin en yıkıcısı şudur: **"Her kim sesini bir mûsikî nağmesiyle yükseltirse Allah ona iki şeytan musallat eder. Bu şeytanlar onun omuzlarına oturup ayaklarını, sustu-**

runcaya değin onun göğsüne bastırırlar." (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 2/335-336)

Bu tavır bazı çevrelerde, **"Kadın sesiyle icra edilirse haram olur"** şeklinde örtülü bir biçimde ortaya sürülür. (Kadın sesinin haram olduğu yolundaki iddianın dindışılığı için bk. Bu eser, **Kadın** mad.)

Yukarıda, Kur'an'ın güzellik üretimine nasıl baktığını gördük. Bu üretimin temel kavram ve kurumlarından birinin müzik olduğunda kuşku yoktur.

Peygamberimizin hayatından bir örnek vererek müziğin sünnet bünyesindeki yerine de dikkat çekelim: **Hz. Âişe,** yerel bayramlardan birinde şarkıcıları çağırmış, müzik çaldırıp şarkılar okutuyordu. Resul de yan tarafta uzanmıştı. **Ebu Bekir** gelip kızı Âişe'yi azarladı. Resul de yerinden doğrularak Ebu Bekir'i azarladı ve dedi: **"Bırak onları ey Ebu Bekir! Her toplumun bayramı-seyranı olur. Bu günler bayram-seyran günleridir.!"** (İbn Hemmâm; el-Musannef, 11/4)

Tüm hadis kaynakları, Hz. Peygamber'in mescidinde müzikli spor gösterilerinin yapıldığını ve Hz. Peygamber'in bunlara engel olmak isteyenleri susturup gösterileri bizzat izlediğini haber vermektedir.

Şunu da söylemeden geçemeyeceğiz: Tarihimizde aynı zamanda temel mûsikî ocağı olarak bilinen **Mevlevîlik**'in fikir babası olan **Mevlâna Celaleddin Rûmî** (ölm. 1273) mûsikîye sıcak bakmayan benlikleri, cennetin kapılarının kapanmasından hoşlanan **eşeklere** benzetmektedir.

*** Resim ve heykel yapımını haram göstermek:**

İslam, resim ve heykele tapınılan bir coğrafyada geldi. İnsanlar ellerine geçen ekmeği, meyvayı, helvayı bile heykele dönüştürerek ona tapıyorlardı. Heykel onlar için Allah'ın değişik faaliyetlerinin sembolüydü, bir tür tanrı idi. Allah'ın birliğini esas almış bir din olan İslam bu düzeysizliğin insan hayatından kovulması için çok sıkı ve ciddî bir tutum takındı. **Resim ve heykeli yasakladı.**

Neden yasakladı? İllet ve sebep belli: **Tapma aracı yapıldığı için...** Tapma ortadan kalkınca yani illet yok olunca hüküm de ortadan kalkar. Bugün insanlık, hele İslam ülkeleri resim ve heykele tapma gibi bir sıkıntıyla yüz yüze asla değildir. O halde **İslam'ın, resim ve heykele tapma yasağını, resim ve heykel yapma yasağına dönüştürerek sürdürmenin anlamı yoktur.**

Resim de serbesttir, heykel de... Kur'an'ın güzellik üretimine yönelik anlayışı resim ve heykeli de kucaklamaktadır.

İlmihal kitaplarının şurasında-burasmda kalmış **"Resim ve heykel olan odada-evde namaz kılınmaz."** türünden satırlar, biraz önce andığımız o pagan dönemin şartları içinde yazılmıştır. Onları o kitaplardan tek tek çıkarmak gerekiyor...

HAC

Hac, İslam'ın temel beş ibadetinden biridir. Bedensel ve ekonomik fedakârlığı aynı anda içerdiği için malî gücü yerinde olanlarca ömürde sadece bir kez yapılması gerekir. Hac, Müslüman dünyanın Mekke'de her yıl en geniş anlamda uluslararası toplantısını da gerçekleştiren ve bu yanıyla kültürel-ticarî birlikteliklere de vücut veren çok yönlü bir faaliyettir.

Şunun altını çizmek istiyoruz: Hac ibadeti, Kur'an'ın verilerine göre yeniden düzenlenmesi gereken belki de bir numaralı ibadettir. Temel kuralları bile Kur'an dışı bir gelenekçilikle belirlenen bu ibadet, anılan Kur'andışılıklar yüzünden hemen her yıl, yüzlerce, bazan **(Tünel Faciası**'nda olduğu gibi) binlerce insanın ölümüne sebep olmaktadır.

İslam'ın emri olan bir ibadet, Kur'an'ın buyruklarına uygun biçimde yapılmadığı için bir tür intihar uygulamasına dönüşüyor.

BİD'ATLAR, HURAFELER

* Haccı yerine getirme süresinin üç gün olduğunu iddia etmek:

Bakara 197'ye açıkça aykırı olan bu iddia ve uygulama, en ileri rakam beş yüz bin kişiyi barındırabilecek

olan **Mekke** kentine üç milyonu aşkın insanın dolmasına yol açmakta ve bu izdiham birçok insanın ölümüne sebep olmaktadır. Bizce bu ölümlerin büyük kısmı **"taksirle cinayet"** (gerekli dikkati göstermemek yüzünden cinayet) suçuna girer..

Olay şudur: Kur'an temel ibadetlerden biri olarak gösterdiği haccın, **"Hac Ayları"** diye bilinen 3 ay içinde yapılabileceğini bildirmektedir. Bunun sebebi açıktır: Sonraki zamanlarda bu uluslararası ibadetin yapılacağı **Mekke**'de sıkışıklık olacak ve insanların iki-üç günlük bir süre içinde hac görevlerini yerine getirmeleri zorlaşacaktır. Haccı üç ay gibi bir süreye yaymak bu problemi çözer. Bu üç ay içinde, dileyen dilediği zaman hacca gidip ibadetini yapar. Bu konunun temel beyyineleri **Bakara Suresi'nin 197 ile 203. ayetleridir.** O ayetlerde şöyle deniyor:

"Hac, bilinen aylardadır...." Ve: **"Allah'ı sayılı günlerde anın. Kim hemen iki gün içinde işini bitirirse ona günah yoktur. Kim de bunu geciktirir-ertelerse ona da günah yoktur..."**

Haccm bilinen ayları **"Eşhuru'l-Hac"** denen **Şevval, Zilkade ve Zilhicce**'dir. Bazıları Zilhicce'nin son 20 gününü istisna ederler. Bunun da Kur'ansal bir dayanağı yoktur. Çünkü Bakara 197 **"Eşhur malûmat"** ifadesini kullanmıştır ki, en az üç ayı gerekli kılan bir ifadedir. Onların da anılan üç ay olduğunu herkes bilmektedir. Sahabenin en fakıhlarmdan olan **ibn Mes'ud** (ölm. 32/652), **İbn Ömer** (ölm. 74/693), **Urve b. Zübeyr** (ölm. 94/712) ve benzerleri ile tâbiûn neslinin en büyük müçtehitlerinden sayılan **Ata b. Ebi Rebâh** (ölm. 115/733), **Mücâhit b. Cebr** (ölm. 103/721), **Zührî** (ölm. 124/741), **Katâde** (ölm.), **Tavus b. Keysân** (ölm. 106/724) ve mezhep imamlarından **İmam Mâlik** (ölm.

179/795) **"Hac Ayları"** tabirinden üç ayın tamamını anlarlar, (bk. Kurtubî; Tefsir, 2/404 vd. ; Razî; Tefsir, 5/173; İbn Arabi; Tefsir, 1/131 vd.)

Değinilmeyen bir başka Kur'ansal incelik de şudur: Bakara 189, Ay'ın hallerinden söz ederken şöyle diyor: **"Sana, doğan aylardan sorarlar. De ki: 'Onlar, insanların çeşitli yararları ve bir de hac için vakit ölçüleridir."**

Bu ayet esas alınırsa, ayın dönüp dolaştığı tüm mevsimlerde ve aylarda hac yapılabilir. Bakara 189 ile 197'yi birlikte düşünür ve fıkıh usulü penceresinden bakarsak söyleyeceğimiz şu olur: **Bakara 189 genel bir tespit getiriyor, Bakara 197 bu genel hükmü (yani her ay hac yapılabileceği hükmünü) tahsis ediyor (özelleştiriyor) ve üç aya indiriyor.**

Bütün bu Kur'ansal gerçekler ortada dururken, geleneği vahyin önüne geçirerek haccı üç günlük bir süreye hapsedip binlerce insanın ölümüne ve binlercesinin de (konan kotalar yüzünden) hac yapamamasına sebep olmak ve bunu din sanmak anlaşılır gibi değildir!

Deniyor ki: **"Hz. Peygamber haccı kurban bayramı günlerinde yaptı, biz neden o günleri değiştirelim?"**

Tutarsızlık bu savunmada iyiden iyiye belirginleşiyor. Bir defa, Hz. Peygamber, hayatında sadece bir kez hac yaptı. Onu herhangi bir günde yapacaktı. Eğer o haccını, örneğin, Zilkadenin 20. günü yapmış olsaydı haccı o gün dışında yapamayacak mıydık? İkincisi, Hz. Peygamber'in o haccı sırasında Mekke'ye gelen hacı sayısı en abartmalı rakam yüz bin kişidir. Bunun Mekke'yi zorlayan bir yanı yoktur ki... **Cenabı Hak, Bakara 197. ayeti, Mekke'ye yüzbin hacının geldiği**

zamanlar için değil, dört milyonluk hacı kitlesinin yollara düştüğü zamanlar için vahyetmiştir. Hz. Peygamber, Kur'an'ın dışlanmasında kendi haccının böylesine âlet edileceğini nasıl düşünür ve Kur'an ortada dururken, böyle bir şeyi yapmamaları hususunda ümmetini uyararak onların güvene lâyık olmadıklarını veya anlayışlarının kıt olduğunu nasıl ima eder?

Haccı iki güne sıkıştırmak, Kur'an ve sünnette dayanağı olmayan **bir inattan başka şey değildir. Ve ne yazık ki o inadı savunmak için Hz. Peygamber âlet edilmektedir. Daha doğrusu Kur'an'a aykırılığı geçerli kılmak için Kur'an'ı tebliğ eden nebi araç yapılmaktadır.**

Bir de şu söylenmektedir: **"Haccın ifası için Arefe günü gerekir. Çünkü Arafat'ta vakfe haccın Kur'ansal şartlarındandır ve o vakfe, ancak Arefe günü yani kurban bayramına ön gelen gün yapılır."**

Arafat'ta vakfe (bir süre durma)nin haccın Kur'ansal şartlarından biri olduğu doğrudur ama Kur'an bu vakfenin hangi gün yapılacağına ilişkin bir kayıt koymamıştır. Haccı, anılan üç ayın hangi gününde yaparsanız vakfenizi de o günde yaparsınız.

Burada başka bir Kur'an güzelliği daha vardır: Kur'an, hacdan bahseden ayetlerinin birinde (Bakara, 198) **Arafe** mevkiinden söz ederken normal şekli olan **Arafe** sözcüğünü değil de çoğul şekli olan **"Arafat"** sözcüğünü kullanıyor. Mevki adları üzerinde otorite sayılan **Yâkût el-Hamevî** (ölm. 627/1229) diyor ki: **"Arafe ve Arafat aynı yerin adı olan iki kelimedir."** (bk. Mu'cemu'l-Büldân, ARF: mad.) Biri tekil şe-

kil, biri çoğul şekil. Kur'an çoğul şeklini kullanmıştır. Bu kullanım elbette ki sebepsiz değildir.

Şunu da akılda tutalım: Arefe, Türkçe'de de kullanıldığı gibi, aynı zamanda, bayrama ön gelen gün demektir. Demek oluyor ki Bakara 198'deki **"arafe-arafat" deyimi hem bir mekânı hem de bir zamanı ifade etmektedir. Kur'an bu sözcüğün çoğulunu kullanarak hem zaman hem de mekân bakımından bir değil, birçok arafeler olduğunu ve bunların her birinin kullanılmasının mümkün bulunduğunu göstermektedir. Başka bir deyimle, hac yapan her kişinin ve her grubun kendine özgü arafe günü ve Arafe mevkii olacaktır. Haccı hangi ayın hangi gününde yaparsanız, Arafe'niz de, Arafe'de vakfeniz de o gün vücut bulur. Çünkü Kur'an ne bayramdan ne de Zilhicce'nin falan veya filan gününden söz ediyor. Kur'an, üç aylık bir süreden söz ediyor.**

*** Safa ile Merve arasında koşmanın vacip olduğunu söylemek:**

Kur'an bu koşmanın günah olmadığını söylemekte, ama sevap veya yükümlülük olduğuna ilişkin hiçbir beyanda bulunmamaktadır. Nasıl oluyor da günah olmadığı söylenen, yani mubahlığı bildirilen bir şeyin, farzlığı ilan edilebiliyor?! Gerçi, **Süfyân es-Sevrî** (ölm. 161/777) gibi bazı fakıhlar Safa ile Merve arasında koşmanın (sa'yin) farz olmadığını bildirmişlerdir (bk. Kal'aci; Fıkhu's-Sevrî, 329), ama bu yeterli değildir. Burada Kur'an'a açık bir biçimde ters düzenleme yapılmıştır; buna net bir biçimde karşı çıkmak gerekir.

Safa ile Merve tepeleri arasında koşmak, **Kabe**'ye ve **Kabe**'yi tavafa büyük önem ve kutsallık veren müşrik Arapların asırlardır yaşattıkları bir gelenekti. İslamı hac emri vahyedildiğinde bu geleneğin kaldırılmasını isteyenler oldu, istemeyenler oldu. Kur'an, burada bir serbestlik getirdi. İsteyen o tepeler arasında koşsun, istemeyen de koşmasın.

Gelin görün ki, bunun böyle olduğunu yazarlar, söylerler ama arkasından da haccın şartlarından biri de Safa ile Merve arasında koşmaktır diye ilmihal kitaplarına yazarlar...

Bu hayret verici tavrı geçerli kılmak için bir de hikâye geliştirmişlerdir: Güya o tepeler arasında koşma işini başlatan, Hz. İbrahim'in eşi ile oğlu imiş, bugünkü koşma da onun hatırasını tazelemekmiş... Bu, sonradan uydurulmuş bir hikâyedir, vahyi bir dayanağı yoktur. Yüzyılımızın en büyük Asrısaadet uzmanı sayılan **Muhammed Hamîdullah,** hacda sa'yin **Hz. İbrahim**'e dayandırılamayacağını, bu koşmanın müşrik Arapların âdetlerinden biri olduğunu bildirmektedir, (bk. Hamîdullah; Roma Hukuku ve İslam Fıkhı, **10)**

*** Hayvan boğazlamayı haccın şartı haline getirmek:**

Kurban kesmek adı altında hayvan boğazlamayı haccın şartlarından biri haline getirmek de Kur'an'a tamamen aykırıdır. (Ayrıntılar için bk. **KTK. Kurban** mad.)

*** Vekâleten hac yapılabileceğini kabul etmek:**

İbadette vekâleti Kur'an dininin ruhuna aykırı bulduğumuz için vekâleten haccm da İslam'a aykırı bir gelenek olduğu kanısındayız. Ama fukaha genellikle kabul eder. Etmeyenler de var. **Irak Fıkıh Ekolü**'nün babası **İbrahim en-Nehaî**'nin (ölm. 96/715) bir fetvasında buna cevaz vermediği, diğer bir fetvasında cevaz verdiği rivayet edilir.

Büyük usulcü Şâtıbî ibadette vekâletin olmayacağını belirtirken hac konusuna değinir. Özetle şöyle diyor: **"Muamelât (hukuksal işlemler) alanında vekâlet geçerlidir... İbadetler konusunda bir kimsenin başka birinin yerini alması mümkün değildir... Bir fiilin hem bedensel hem de malî olması durumunda ise konu içtihadîdir, değerlendirmeye muhtaçtır. Hac ve keffâretlerde olduğu gibi..."** (Şâtıbî; Muafakât, 2/227-228).

Anlaşılan o ki, haccı bir ibadet olarak aldığımızda onu vekâleten yaptıramayız; ama turistik bir gezi olarak alırsak vekâleten birine yaptırmamız mümkündür.

HAKİMİYET

Türkçe'de kullandığımız hakimiyet kelimesinin verdiği anlamı Arapça'da hüküm **(el-hükm), mülk, emr ve siyâdet** kelimeleri vermektedir. Kur'an'da bunların ilk üçü kullanılmaktadır. **Hükm;** egemenlik, yargı, problem çözümünde son sözü söyleme yetkisi demektir. **Mülk,** hem mülkiyet hem de egemenlik ve yönetim anlamında kullanılmaktadır. **Emr,** iş-oluş, yönetim, emir-komuta anlamlarında bir sözcüktür. **Siyâdet** ise efendilik, egemenlik, öncülük karşılığı kulanılır.

Batı dillerinde egemenlik karşılığı kullanılan kelime ufak yazım ve telaffuz farkıyla aynıdır: İngilizce'de **sovereignty,** Fransızca'da **souverainete,** Almanca'da **souveranitat.** Bunların tümü, eski Roma'da, egemenlik ve yargı yetkisi anlamını veren **suprema potestas** veya **imperium** tâbirlerinin karşılığıdır.

Hüküm ve hakimiyetin kökü olan **hakeme** (sonu, yuvarlak Ta ile isim), **yular** anlamındadır. **Hayvanı hakemelemek** denir ki yularla zaptetmek demektir. Buradan hareket eden **Râgıb el- Isfahanı, "Hüküm, ıslah için engel koymak anlamındadır"** diyor. Örneğin Araplar, **"Ayak takımınızı ihkâm edin"** yani hakemeleyin- hüküm altına alın derler, (bk. Râgıb; Müfredat, HKM. Maddesi)

Tüm bunlardan anlaşılır ki hüküm vermek ve hakimiyette zecir, ceza, hatta bazan şiddet olabilmekte, ancak bunlara daima ıslah için ve adaleti ayakta tutmak maksadıyla başvurulmaktadır.

Hüküm kökünden sözcükler Kur'an'da isim ve fiil olarak 90 civarında yerde kullanılmıştır. Bunların büyük bir kısmı, hüküm vermede Allah'ı öne çıkarmaktadır. Ama hemen söyleyelim ki Kur'an, **"Allah'ın gösterdiğini ve indirdiğini"** dikkate almak şartıyla insana da hüküm verme yetkisi yani hakimiyet hakkı tanımaktadır. Bütün mesele bunun sınırlarını belirlemede hataya düşmemektir.

Mülk için de aynı tespiti yapmak mümkündür. Bir kere, mülk kökünden gelen **Mâlik** (mülk yetkisini kullanan, mülke sahip olan), Melik-Melîk (saltanat sahibi, kral) kelimeleri Allah'ın isim-sıfatlarındandır ve tümü Kur'an'da kullanılmıştır. Bunun da ötesinde Allah, **Mâlikü'l-mülktür,** yani mülk yetkisinin sahibidir. Allah aynı zamanda **Melik** ve **Melîk**'tir. Yani egemenlik yetkisinin de mutlak sahibidir. **"Hak Melik O'dur."** (bk. Tâhâ, 114; Müminûn, 116) O, aynı zamanda **"Güçlü Melîk'tir."** (Kamer, 55) **"Tüm insanların Melik'i"** (Nas, 2) de O'dur. Hem tüm mülkiyet onundur, hem de tüm egemenlik ve yargı yetkisi, (örnek olarak bk. Âli İmran, 26; A'raf, 128; Fâtır, 13; Zümer, 6)

Bir egemen kudrettir ki Allah, **"Mülkü elinde tutar."** (Mülk, 1) **"Göklerin ve yerin mülkü O'na aittir."** Bu son cümle Kur'an'da 30 civarında ayette değişik bağlamlarda tekrarlanmıştır. (Örnek olarak bk. Bakara, 107; Âli İmran, 189; Mâide, 17, 18, 40, 120; Tevbe, 116; Fetih, 14; Hadîd, 2, 5)

Allah sadece yaratmaz, iş ve oluşları, yönetimi (el-emr) de kotarır. **"Gözünüzü açın! Yaratış da O'nundur, emr de/ yaratılış da O'nun içindir, iş-oluş ve yönetim de. Öylesine yücedir O, âlemlerin Rabbi!" (Araf,** 54) Ve: **"Tüm emirler yalnız O'na döndürülür."** (Bakara, 210; Fâtır, 4; Hadîd, 5)

BİD'ATLAR, HURAFELER

* İnsanın hüküm yetkisinin olmadığını iddia etmek:

Mutlak hakim ve Mâlik Allah'tır, (bk. En'am, 57, 62; Yûsuf, 40, 67; Kasas, 70, 88; Fâtır, 13; Zümer, 6) Yani söz, karar ve tasarruf O'nundur. O halde O, bu mutlak hakimiyetinin kendisine verdiği yetkiyle yaratıklarından birine, örneğin insana hakimiyet hakkı verebilir. Elbette ki vereceği bu hakimiyet, yaratılmışın yaratılmışlığına uygun çapta olacaktır. Yani mutlak hakimiyet sürekli Allah'ta kalacaktır.

Şimdi önemli soru şudur: **Mutlak hakim olan Allah, insana kulluk imkânları içinde kullanacağı bir hakimiyet yetkisi vermiş midir, vermemiş midir?**

Kur'an'ın açık beyanlarına göre, insana bu hakimiyet verilmiştir.

Hüküm yetkisi **öncelikle peygamberlere** verilmiştir, (bk. Bakara, 213; Nisa, 65; Mâide, 42, 44; Nûr, 48, 51; Enbiya, 78, 79; Sad, 22, 26) Ancak, bu yetki, peygamberliğin bir parçası değildir. Peygambere ayrıca verilmiş olması gerekir. **Yani peygamber ya melik-nebi olur, ya abd-resul olur. İkinci kategoriye giren peygamberlerde meliklik yetkisi yoktur.**

Bizim peygamberimiz Hz. Muhammed, melik-nebi (kral peygamber) olmakla abd-resul (kul-peygamber) olmak arasında serbest bırakıldı; kendisi ikinci kategoriyi seçti. Hz. **Davûd** ve Hz. **Süleyman** gibi bazı peygamberler ise nebilikleriyle birlikte meliklik sıfatını da almışlardır, (bk. İbn Teymiye; el-Furkan, 27-28) Onun içindir ki Hz. Muhammed yaşadığı toplumun, devlet başkanı sıfatıyla yönetimini üstleneceği zaman, Allah ona **bey'at** ve **şûraya** gitme emri verdi. Çünkü onun nübüvveti içinde meliklik kendiliğinden yoktu. O, abd-resul kimliğini tercih etmişti.

Bunun bizim için birinci derecede önemli olan mesajı, ümmet olarak yönetimde **bey'at ve şûra** üzere gitmemizin kaçınılmazlığıdır. Zaten, peygamberliğin bizim Peygamberimizle bitmiş olmasının bir anlamı da budur. Peygamberler dışında hiçbir insanın Allah adına yönetme ve reislik yapma yetkisi yoktur.

Mülkün (toprak ve egemenliğin) de sahibi Allah'tır. Çünkü Mâlikü'l- mülk de O'dur. Kur'an, insana mülk yetkisinin de verildiğini bildirmektedir: **"Allah, mülkünü dilediğine vermektedir."** (Bakara, 247) Başka bir deyimle, **malik, melik ve melîk sıfatları aynı zamanda insan için de kullanılmaktadır,** (bk. Bakara, 246, 247; Mâide, 20; Yûsuf, 43, 50, 54, 72, 76, Kehf, 79; Nemi, 34) Tıpkı hakimiyette olduğu gibi, mülk yetkisi de öncelikle peygamberlere verilmiştir, (bk. Bakara, 248; Sâd, 20, 35)

İnsana verilen hüküm/hakimiyet yetkisi sadece nebiler için söz konusu değildir. Kur'an, nebiler dışında insanların da bu yetkiye sahip kılındığını göstermektedir. Ancak insanın hüküm yetkisi kullanmasından söz eden ayetler üç kavramın altını çizmektedir. Bunlar: **1. Ada-**

let, 2. Allah'ın indirdiği, 3. Allah'ın gösterdiğidir.

Şimdi bu ayetleri görelim:

"Şu bir gerçek ki Allah size, emanetleri, onlara ehil olanlara vermenizi, insanlar arasında hükmedince de adaletle hükmetmenizi emrediyor..." (Nisa, 58)

"Şu bir gerçek ki biz sana bu kitabı, insanlar arasında, Allah'ın sana gösterdiği ile hükmedesin diye hak olarak indirdik. Sakın hainlere yardakçı olma!" (Nisa, 105)

"Kim ki Allah'ın indirdiği ile hükmetmez, küfre batmışların ta kendileridir onlar.... Zalimlerin ta kendileridir onlar... Fâsıkların ta kendileridir onlar." (Mâide, 44, 45, 47)

İnsanın hakimiyet yetkisinin olduğu tartışmasızdır. Ancak bu hakimiyet Allah'ın indirdiği, gösterdiği ilkeler çerçevesinde ve adalet üzere olacaktır. Tartışmaların çıktığı anda da yeniden Allah'a baş vurulacaktır: **"Bir şeyde ihtilafa düştüğünüzde onun hükmü Allah'adır."** (Şûra, 10)

Yalnız bu ayet bile insanın hakimiyet yetkisine sahip kılındığını göstermeye yeter. Çünkü, tartışmanın çıkması hakimiyetin kullanılması halinde mümkündür. Hakimiyeti kullananlar arasında tartışma çıktığında son sözü Allah'a bırakacaklardır.

Bu ayet ayrıca insanın kullanacağı egemenliğin sınırlı, Allah'ınkinin sınırsız olduğunu da göstermektedir. Yani, **mutlak ve ontolojik hakimiyet (ultimate sovereignty)** Allah'ındır. Bunu, insanın kullanımına bırakılan **siyasal hakimiyet (exercise of po-**

wer) ile **karıştırıp "Hakimiyet Allah'ındır"** diye bağırmak, aslında Allah'a saygının değil, saygısızlığın ifadesidir. Çünkü bu söz, Allah'ın insana verdiği bir göreve itiraz anlamı taşır.

Kısacası, Allah'ın mutlak hakimiyetini işleterek kuluna verdiği bir görevin yerine getirilmesini, Allah'ın büyüklüğünü öne sürerek savsaklamak büyük bir yanlıştır.

Allah'ın büyüklüğü ve Allah'a saygı Allah'ın emirlerini dışlamak için kullanılamaz.

Kur'an'ın, Allah'ın egemenliğini ısrarla dile getirmesi, insanın hiçbir egemenlik hakkının olmadığını göstermek için değil, mutlak egemenliğe göz diken insan hırsını dizginlemek ve insana haddini bildirmek içindir. Bunda şaşılacak bir şey yoktur.

Şunu gayet açık bilmekteyiz:

Modern zamanları bir kenara koyarsak, tarih boyunca, egemenliğin (sultanın) tek sahibi sayılan kral-sultan, aynı zamanda yarı ilah-gölge ilah bir varlık olarak görülmüştür. Kur'an, bu inceliğe dikkat çekerken eski **Mısır Firavunları** ile **Hz. İbrahim**'in karşı çıktığı **Nemrut**'u örnek vermektedir. Bunların birincisi, yönettiği **Mısır** halkına: **"Ben sizin en yüce rabbinizim"** (Nâziât, 24) diyordu. **Nemrut** ise, Allah'ın yaratıcılığından, var ediciliğinden söz açan **İbrahim**'e: **"Ben de diriltir, ben de öldürürüm"** (Bakara, 258) diye cevap veriyordu. Ne ilginçtir ki Kur'an, bu iki yarı ilah kralın, sergiledikleri saçmalığı (bühtanı) kendilerine verilmiş bulunan mülk ve saltanatın verdiği azgınlıkla yaptıklarını söylemektedir. Kur'an'ı rahatsız eden, mülk ve saltanatın işte bu şekilde kötüye kullanılmasıdır.

Kur'an bu örneklerle gösteriyor ki hak ve halk aleyhine sürüp giden egemenliklerin tarih boyunca temsilcisi olmuş **"kral"** sadece yönetim yetkisi değil, ilahlık yetkisi de kullanmıştır. Kırılması gereken işte bu ikincisidir. Hûd Suresi 97. ayet: **"Firavunun emri doğruya ve güzele ulaştıran bir emir değildi."** diyor. **Emr** (söyleme, anlatma, egemenlik, yargı ve komuta yetkisi) Firavuna verilmiştir; Kur'an buna itiraz etmiyor. İtiraz edilen, bu yetkinin kötüye kullanımıdır.

Bu noktada, Kur'an'daki **had (çoğulu: hudûd)** yani sınır kavramına dikkat çekmek gerekiyor. 14 yerde ve çoğul olarak geçen **hudûd** (sınırlar) kelimesine, kullanıldığı yerlerin on üçünde "Allah" kelimesiyle tamlama yaptırılmıştır: **Hudûdullah (Allah'ın sınırları).** Bir yerde ise **"Allah'ın Resulü'ne indirdiklerinin sınırları"** (Tevbe, 97) şeklinde kullanılmıştır ki anlam olarak diğerleriyle aynıdır. Kur'an bu sınırların aşılmamasını ısrarla istemektedir. Sınırları aşanlar azgınlık, zalimlikle suçlanmakta ve ebedî azapla tehdit edilmektedir.

O halde, hüküm-emir ve mülkte insana nasip verilmiştir ama bu nasip çizgisini aşarak Allah'ın sınırlarına tecavüze yeltenmemesi insandan istenmiştir. Ne yazık ki insanoğlu bu tecavüzü sürekli işlemiş, ulûhiyet alanına girmekte çok cüretli, çok küstah davranmıştır. Tanrısal vahiy, insanı kendi sınırlarında kalıp o sınırlar içinde yücelmeye çağırıyor. İnsana verilen, ona bol bol yeter, Yaratıcı'nm alanına girmekle kazanacağı hiçbir şey yoktur, ama kaybedeceği çok şey vardır.

Cenabı Hakk'ın mülk ve hakimiyetinin iki kategorik tecellisi vardır: Tekvini (ontolojik-kozmik) tecelli, teşriî (yasa koyma-yönetme-yargılamaya ilişkin) tecelli. Tekvini yetkide

insana asla ve asla pay ve paye vermeyen yüce Allah, teşriî alanda kulunu nasipli kılmıştır. Ancak ondan istediği bir şey vardır: Bu nasibini kullanırken O'nun indirip gösterdiklerine saygılı olmak ve kendisine ayrılan alanın dışına çıkmamak...

Bu bağlamda bir Kur'an inceliğine dikkat çekelim: **Hükmün Allah'a aidiyetini ifadeye koyan temel ayetlerde çoğumuzun gözden kaçırdığı bir incelik vardır ve şudur: O ayetlerdeki tanrısal beyan o şekilde düzenlenmiştir ki, şu üç gerçeği aynı anda ortaya koymaktadır: 1. Hüküm Allah'a aittir, 2. Hükümde insanın da bir nasibi vardır, 3. İnsan bu nasibini kullanırken Allah için hareket etmelidir.**

En'am 57, 62; Yûsuf 40, 67; Kasas 70, 88; Gâfir, 12. ayetlerinde kullanılan bu ifade **"İnil hükmü illa lillâh- el-hükmü lillâh"** şeklindedir. Aynı anda hem **"hüküm Allah'ındır"** anlamını, hem de **"hüküm Allah için olmalıdır"** anlamını veren bir ifadedir. Bir mucize ifadedir. Çünkü Kur'an'daki hakimiyet kavramından ne anlaşılacağını, insana verilen hakimiyet yetkisinin nasıl kullanılması gerektiğini iki-üç kelimeyle ifade etmiştir.

Şu halde, din üzerinden siyaset yapan zihniyetlerin bağırıp çağırdıklarının aksine, Kur'an, insanın hiçbir hakimiyet yetkisi kullanamayacağını değil, kullanabileceğini göstermektedir. Ancak bu kullanım sırasında Allah'ın hoşnutluğunun unutulmaması gerekmektedir. **İnsan hakimiyet kullanacaktır ama bu hakimiyeti "Allah için" olacaktır.**

Kur'an açısından hakimiyet kavramı ile ilgili sözün özünü, ünlü usulcü (metodolojist) **Karafî** (ölm. 684/1285)

söylemiştir kanaatindeyiz. Diyor ki **Kar af î: "Allah'ın hükmü, O'nun zâtıyla var olan kelamı demektir. Kitap (Kur'an) ve sünnetin lafızları O'nun hükmünün kendisi değil, delilleridir. O halde, Allah'ın, hükmediciye aktarılmış hükmü de olur. Herhangi bir hakime tefviz edilmiş (devredilmiş) hüküm de Allah'ın hükmüdür." (Karafî;** el-İhkâm, 58)

Esasen bu gerçek, dikkatli bakıldığında, daha tevhidin formül cümlesi olan **"La ilahe illellah:** Allah'tan başka ilah yoktur, sadece Allah vardır" sözünde de dile getirilmiştir.

Bizce, **Kur'an'ın hakimiyet anlayışının en ideal formülü kelimei tevhittir.** Kelimei tevhidin ortadan kaldırmak istediği **"ilahlık"** sadece metafizik-ontolojik anlamda bir ilahlık değildir; belki ondan daha önce ve önemli olarak, yarı ilah kralların örtülü uluhiyetleri yok edilmektedir. Şunu da ekleyelim: Hz. **isa'**nın: **"Tanrı'nın hakkını Tanrı'ya, Kayser'in hakkını Kayser'e verin"** sözü, bize göre mistik bir teslimiyet ifade etmiyor. Tam tersine, **Hz. İsa** o sözüyle kralın, egemenliği saptırarak, hakkı olmayan uluhiyet alanına girdiğini, onun o alandan çıkarılması gerektiğini söylemektedir. **Kral,** sadece siyasal egemenlik kullansın, uluhiyet alanına giren egemenliğe el atmaya kalkmasın. Peygamber, sadece siyasal egemenliğin bekçiliğini yapmıyor, Allah'ın egemenliğine tecavüz azgınlığını da engelliyor. Ve tabiî, nübüvvetinin bir uzantısı olarak, siyasal egemenliğin, bir görev olmaktan çıkarılıp ebedî bir hakka dönüştürülerek zulüm ve sömürü aracı yapılmasına da karşı çıkıyor. Bunun içindir ki **Hz. İsa, "Kralın hakkını krala verin!"** gibi, görünüşte

mistik bir teslimiyet ifade eden sözüne rağmen, hatta belki de o sözü söylediği için ölüme mahkûm ediliyor.

Anlaşılan o ki, **Hz. İsa**'nın sözündeki gerçek anlamı, İsa'yı izlediklerini söyleyen ruhban sınıfından çok, krallar ve onlara bağlı egemen sınıf kavramıştır.

Kelimei tevhitle egemenlikleri kırılan yarı ilah kralların bu güçleri yok edilince onu kim kullanıyor? Allah egemen oluyor denebilir. Ama unutmamak gerekir ki, Allah somut bir varlık değildir. Kitlelerin yönetimi ve adalet dağıtımı için somut bir egemen güce ihtiyaç vardır. Bu kimdir veya kimlerdir?

Kur'an, egemen gücü, insan olmaktan çıkarmıştır. Egemen güç, Allah'ın indirdiği-gösterdiğidir. Yani ilkeler... Bunu modern zamanın hukuk diline çevirirsek, egemen güç hukukun ilkeleridir. Modern hukuk anlayışının ittifak noktalarından biri olan bu tespit, Kur'an'da yüzyıllarca önce verilmiştir. Ne var ki, onun hayata geçmesi için insanın çok uzun bir yol yürümesi gerekmekteydi.

Yol yürünmüş, çamura-dikene takıla takıla yürünmüş ve bugüne gelinmiştir. Bugün için **sulta,** artık kişinin veya kişilerin değildir, olmamalıdır. **Hükümet edenler, sultanın sahibi değil, emanet taşıyan görevlileridir.** Sultanın sahibi, tüzel kişilik olan devlettir deseniz bile, son tahlilde bu da yine hukukun egemenliği anlamına gelmektedir.

Hukukun egemenliği, yani **ilkelerin egemenliği,** yani Allah'ın indirdiği ile hükmetmek, modern hukuku, evrensel insanlık değerlerini reddetmeyi değil, İslam bünyesine **Emevîler** tarafından sokulmuş bulunan ve esası Hristiyanlığı yozlaştıran eden **Pavlos**'a çıkan saltanat anlayışını reddetmeyi gerektirir.

"Yöneticiye, zalim de olsa itaat gerekir, çünkü o, tanrısal iradeyi temsil ediyor." yolundaki anlayış, Hüseyin Hatemi'nin de açıkladığı gibi, Hristiyanlığa, Pavlos tarafından sokulmuştur, (bk. Romalılara Mektup, 13/1-7; Ayrıntılar için bk. Hatemi; Hukuk Devleti Öğretisi, 67-84))

Emevîler tarafından İslam'a aktarılarak saltanatı desteklemek için kullanılan bu vahiy dışı tez, sonraki zamanlarda Emevî avukatı ulema tarafından bir akide ilkesi olarak manifestonun içine şu şekilde yerleştirildi: "İmam (devlet başkanı-yönetici), ahlaksızlıklar (fısk) ve zulümler (cevr) de sergilese azledilemez."

Bu anlayışı biraz irdelediğinizde arkasında bir Emevî-Yahudi işbirliği bulmakta gecikmiyorsunuz. İslam'ı tahrip hıyanetinde Emevî'nin en büyük destekçisi Yahudi fesadıdır. Bu fesadın üstadı olarak gördüğümüz kişi ise Ka'b el-Ahbâr (ölm. 33/653) adlı haham kâhindir. Bu hain haham, daha o günden Kur'an'ın, adalet ve mutluluk yönetimini besleyecek temel dayanaklarını yok göstermede, hatta yıkmada çok sinsi oyunlar oynamıştır. Birgün, İbn Abbas (ölm. 68/687) gibi bir bilgin sahabîye şunu diyebiliyor: "Ben Kur'an'da, zulmün, ülkenin harap olmasına yol açacağına ilişkin bir şey görmedim." İbn Abbas ona, onlarcası bulunan ayetlerden birini, Nemi Suresi'nin 52. ayetini okuyarak hainin ağzını kapatıyor. Ayet şudur: "İşte sana onların, işledikleri zulümler yüzünden çöküp ıpıssız kalmış barınakları! Hiç kuşkusuz, bunda, ilmi kullanan bir toplum için kesin bir ibret vardır." (Ayrıntı için bk. Hatemi, 83-84)

Fısk ve cevr sergileyen yöneticilerin Emevî eğilimli fıkıhtan aldığı saltanat desteğini, onların arkasında namazın caiz olduğuna ilişkin fetva çok güzel gösterir. Bu fetvaya göre, bu tür yöneticilerin arkasında namaz kılmamak sünnete aykırıymış. (Bu fikri savunanlardan biri olarak bk. **Şâtıbî;** Muvafakat, 2/15)

Kur'an, **Nisa 75,** bu tür yöneticilere karşı savaşılmasını istiyor. Ama saltanat destekçisi fakıhlar, bırakın Nisa 75'i işletmeyi, saltanatçı hezeyanlara mesnet yaratmak için uydurma bir hadis de bulmuşlardır. Şöyle diyor o uydurma: **"İyi huylu, fâcir (ahlaksız-günahkâr), hatta büyük günah işlemiş olsa bile, her kişinin arkasında farz namazları kılmanız sizin için bir vecibedir."** (Ebu Davûd, salât 62) Kur'an'ın ruhuna tamamen ters bu sözün Peygamberimize nisbetini kabul etmeyiz. Kaldı ki bu söz hadis kritikçileri tarafından da kabul edilmemiştir. **İmam Ahmed b. Hanbel** (ölm. 241/855) bu hadis için **"Böyle bir hadisten haberimiz yok"** demiştir. **Darekutnî** (ölm. 385/995) ve **Ukaylî** (ölm. 322/933) de adı geçen konuda bir hadis mevcut olmadığını bildirmişlerdir. **İbn Hibbân** (ölm. 354/965)ın zayıf hadisler arasında gösterdiği bu sözün güvenilmez olduğunu, uydurma hadisler alanının en ünlü ustalarından biri olan **Aclûnî** (ölm. 1162/1748) de göstermektedir, (bk. Aclûnî; Keşfu'l-Hafa, 2/29)

Saltanat ulemasının esas günahı, sultanları bir tür ilah seviyesine çıkaran ve bunun için muazzez Peygamberimizi âlet eden "hadis" patentli şu hezeyanı halkın zihnine sokmalarıdır: **"Sultan (kral), yeryüzünde Allah'ın gölgesidir."** (Bu din ve akıl dışı hezeyanın uydurmalığı hakkında bk. **Elbânî;** el-Ahâdîs ez-Zaîfa, 1/687; 2/69-70; 4/159-162. Bu konuda diğer uydurmaların

eleştirisi için bk. Bâkırî, 218-220) Uydurmanın bir ifadesi de şudur: **"Sultana sövmeyin, çünkü sultan yeryüzünde Allah'ın gölgesidir."** (bk. Elbânî, aynı eser, 5/289)

*** İnsanın kullanımına açılmayan hakimiyet türünün, dinde hüküm koyma yetkisi olduğunu saklamak:**

Din üzerinden siyaset yapan kadroların dillerinden düşürmedikleri söylem, biraz derine inilirse kendilerinin aleyhinedir. Şöyle ki:

Yönetim ve yargıda kendisine sınırlı bir hakimiyet verildiğini gördüğümüz insana bu hakimiyetin bir tek alanda asla verilmediğini de Kur'an'dan öğreniyoruz. Bu alan din kurma, din kotarma ve dinde hüküm koyma alanıdır. **Din kurma ve dinde hüküm yetkisi, ulûhiyetin devretme, uzlaşma ve bölünme kabul etmeyen yetkisidir. Allah bu yetkinin kullanımında katılım kabul etmez.** Bu öylesine tartışılmaz bu gerçektir ki, dini insanlığa tebliğ eden peygamberlere bile dinde sadece elçilik görevi verilmiş, bu görevi ortaklık biçiminde anlamaya kalkmamaları için çok titiz uyarılar yapılmıştır.

Allah'ın hakimiyetini politik egemenliklerinin dayanağı gibi kullananlara dikkatle bakılırsa görülür ki bunlar, eski ulemanın **mezhep ve tarikat** kabullerini dinin tartışılmaz esasları haline getirerek Allah'ın hakimiyet alanına pervasızca girmiş ve o alanı talan etmişlerdir. Şu, **"İslam Hukuku"** dediğimiz kabullerin binlerce cinayete kılıf yapılan **"ta'zîr"** kavramına bakın.

Nedir ta'zîr? Cezası din tarafından belirlenmemiş suçların azaltılması veya durdurulması için kamu otoritesinin, takdir yetkisini kullanarak bazı sakındırıcı, caydırıcı önlemler alması... Ta'zîrin fıkha girişi işte bu söylemle olmuştur. Fakat sonradan bu ta'zîr, sultanlara ve onlara vekâleten vezirlere ve kadılara, dilediği cezayı dilediği gerekçeyi öne sürerek verme yetkisi tanıyan bir hukuk ilkesine dönüştürülmüş ve binlerce masumun hakkını ve canını elinden alma aracı yapılmıştır.

Emevî kralı **Muaviye** (ölm. 60/679) tarafından başlatılan, **Abbasîler** döneminde kurumlaşan ve **Osmanlılarda** hukuk normuna dönüştürülen **"siyaseten katil"** (devlet başkanının, devletin geleceğine zarar verici gördüğü kişi veya kişileri öldürme yetkisi) işte bu **"ta'zîr"**in bir ürünüdür. Ta'zîr, bir tür ikinci din koyuculuk kurumu gibi işletilmiş, halifelere, sultanlara bir tür **"sâri"'** (kanun koyucu, din koyucu) sıfatı kazandırmıştır.

Günümüz devletlerini, özellikle Türkiye Cumhuriyetini **"Allah'ın indirdiğiyle hükmetmemek"** ile suçlayanların, bu ta'zîr cinayetlerini İslam'ın neresine koyup hangi Kur'an ayetiyle açıklayacakları ciddi bir merak konusudur. Ve bu merak artarak devam etmektedir.

Allah'ın indirdikleri arasında **"siyaseten katil"** var mı? Resul'ün halefi (halife) unvanıyla yüceltilen kişiler içinde öyleleri var ki icraatlarını değil İslam, Firavunluk bile kabul etmez. İşte bazı örnekler: **II. Velid** (dönemi: 125-126/743-744), **saray hareminden bazı kadınları imamlık göreviyle mescitlere tayin ediyordu.** Aynı **Velid**'in camilerde şarap sofraları kurdurduğu da tarih kayıtlarına geçmiştir, (bk. Ahmet Mumcu; **Osmanlı Devletinde Siyaseten Katil,** 13)

Yine aynı **Velid,** tahta çıktığında, servet sahibi olduğunu belirlediği birçok insanı, servetlerine el koymak için siyaseten katlettirdi.

Velid'in yerine geçen **II. Mervan** yine aynı gerekçeyi ileri sürerek pek çok insanı, o arada **II. Velid**'in çocuklarını katlettirdi, (bk. Mumcu, 14)

Bunları ve benzeri binlerce zulmü işleyenler, bugünkü sistemleri ve kişileri eleştirenlerce "**selef-i sâlihîn:** temiz-barışçı geçmişlerimiz" diye anılmaktadır. Üstlerine gidildiğinde, şeytanî savunma hazırdır: Biz hepsi iyiydi demek istemiyoruz, istisnalar kuralı bozmaz..

Peki, o zaman neden şimdikilerin hepsinin iyi olmasını şart koşuyorsunuz, istisnalar şimdi nasıl oluyor da kuralı bozuyor!?

Kaldı ki, elli yıla yakın bir zamanı dolduran çalışma ve araştırmalarımız bize bu "**ilahlaştırılan eskilerdin,** Kur'an'ı siyaset ve menfaata uydurma açısından herhangi bir istisnasını da göstermiş değildir.

Allah'ın insana verdiği görev icabı, hakimiyeti kısmen kullanabileceği alana engeller yığıp, Allah'ın "**Asla yaklaşmayın!**" dediği alanda keyfince dolaşmak, sonra da Allah'ın vekili edasıyla ona-buna hakimiyet dersi vermek, İslam dünyasında ucuz politikaların sermayesi olmaya devam etmektedir.

Allah'ın hakimiyeti mi? O zaman, vahyin son ayeti indiği gün kemale erdirilen, tamamlanan ve adı islam konan şu Kur'an dinine sokulmuş ilave hükümleri bu dinden çıkaralım! Bu din adına tartışılmaz tek kitapla tartışılmaz tek insanın yanına-yöresine eklenen ve "tartışma üstü" ilan edilen yüzlerce zübür (yapay kut-

sal kitap) ve kişiyi ümmetin yakasından düşürelim.

"Politik egemenlikte ben öne geçmek istiyorum" söylemi, beşeri bir istek ve arzudur; bundan şikâyetçi de olunamaz. Ama bu arzuyu hedefine vardırmak için Allah'ı ve dini paravan yapıp bilimin ve dinin kavramlarını saltanat hesaplarına uydurmak kısa vadede ne kazandırırsa kazandırsın, sonu hüsran olur. Tarih bunun tanığıdır. Dahası, Kur'an bunun belgesidir.

*** Allah'ın indirip gösterdiğini sadece din buyrukları sanmak:**

Allah'ın indirdiği ile hükmetme ilkesi de yozlaştırılmamalı; yapısına yakışır biçimde anlaşılmalıdır.

Allah'ın indirdiği sadece din buyrukları değildir.

Yine dinin delaletiyle şu değerler de "Allah'ın indirdiği" kavramı içindedir: Bunlar: 1. Varlık, hayat ve insana egemen olan sünnetullah (yaratılış kanunları), 2. Allah'ın, işletilmesini ısrarla emrettiği ve evrenin sırlarını çözücü kıldığı akıl, 3. Bilim, 4. Mâruf yani ortak-evrensel insanlık kabulleri.

Varlık yasalarıyla akla ters düşmüş kişi veya zümrelerin, hesaplarına uygun buldukları birkaç din buyruğunu, tevillerle öne çıkarıp Allah savunuculuğu (hâşâ) yapmaları hüzün vericidir. Unutulmamalıdır ki **"Genel hidayet aracı akıldır."** (Râgıb; el-Müfredât, hidayet md.)

Din buyrukları akıl ile birlikte hidayet aracıdır. Ayrıca, **akıl ile nakil (din verileri) çelişir görünse aklın verileri esas alınır.** Çünkü akıl geneldir. O

halde, Allah'ın indirdiğinin ilk kısmı akıldır. Bu demektir ki, eğer Allah adına, O'nun dini adına konuşmak gibi bir hak ve ödevden söz edeceksek bilmeliyiz ki, bu hak öncelikle aklın ve varlık kanunlarının hakkını verenlerindir. Akla ve o kanunlara tersliği âdeta dinleştirmiş benliklerin **"Allah, aklını işletmeyenler üzerine pislik yağdırır"** (Yûnus, 100) diyen bir kitabın dini adına avukatlık yapma cüretleri ve yüzleri olmamak gerekir.

*** Kur'an'ı anayasa diye anmak:**

Hakimiyet kavramını siyasal çıkarlar için istismar edenlerin işledikleri bir hata da **"Anayasa Kur'an olmalıdır"** sloganını kullanmalarıdır.

Bu söylem Kur'an'a açık bir saygısızlıktır. Çünkü anayasa, toplumdan topluma değişen bir belgedir. Devlet sayısı kadar anayasa vardır ve olmalıdır. Müslüman ülkelerin de kendilerine özgü anayasaları vardır ve olacaktır. Kur'an, tüm insanlığın ufuk kitabı olarak anayasalara ruh verecektir. **Kur'an, anayasaların anayasasıdır.** Ona, **"anayasalara ufuk ve ışık veren kitap"** denebilir ama anayasa denemez. Denirse Kur'an küçültülmüş olur.

Bu söylemdeki ikinci hata, hukuk tekniği açısından işlenen bir hatadır. **Kur'an'ın muhtevası onu herhangi bir kitap türüyle eşitlememize izin vermez.** Kur'an'da her kitap türünden bir şeyler vardır. Kur'an'da kıssalar, övgüler, yergiler, tasvirler, bilimsel tespitler vs. iç içedir. Bir anayasada böyle şeyler asla olmaz. **Anayasa, nihayet 60-70 sayfalık bir kitlesel mutabakat belgesidir.** Kur'an ise özgün şekliyle 604 sayfa, tercüme halinde ise bazan 700-800 sayfalık çok hacimli bir kitaptır.

HİLAFET VE HALİFE

Halife (Arapça'daki noktalı Hı ile) kelimesinin kökü **half ve haleftir. Half,** önün zıddıdır. Yani sonraki, sonradan gelen, öncekini izleyen demek. **Halef** de, sonradan gelen, kendinden önce gelmiş olana vekâlet eden demek. Karşıtı, **seleftir.** Aynı kökten bir kelime olan **hilfe** art arda gelmek demektir. O halde, halife, birinin peşinden gelen ve ona vekâlet eden anlamını taşır.

Türkçe'deki **halef** de bu anlamda, **selef** karşıtı olarak kullanılmaktadır.

Bu kökün bir başka mastarı olan **hilafet** sözcüğü ise **niyabet yani vekâlet** anlamında kullanılır.

Kur'an dilinin büyük ustası **Râgıb el-Isfahânî** (ölm. 502/1108), eseri **el-Müfredât**'ta bu bilgileri verdikten sonra şunu da ekliyor: **"Hilafet ve halifeliğin ifade ettiği niyabet üç sebeple olur: 1. Asilin o anda orada olmaması, 2. Asilin ölümü, 3. Asilin acizliği."**

Üstat **Râgıb**'ın tüm bunlardan sonra eklediği şu saptama ise bizce Kur'an'a uygunluktan çok, geleneksel havaya uygunluk ifade etmekte ve Kur'an adına, dışlan-

ması gereken bir görüş olarak durmaktadır. Diyor ki Râgıb:" Bir de müstahlefi (öncekinin yerine geçen halefi-halifeyi) onurlandırmak için istihlaf (halife atama) vardır ki, Allah'ın veli kullarının halife tayini bu türdendir. Kur'an'da geçen, "Allah odur ki, sizi yeryüzüne halefler yaptı..." şeklindeki ifadeler bu türden bir hilafeti gösterir..." (Râgıb; el- Müfredat, HLF. maddesi)

Râgıb'm bu son tespitinin Kur'an verileriyle savunulması mümkün değildir. Filolojik bir dayanağı olmadığı gibi, vahyin ruhuna da aykırıdır. Tevhit dininin hangi penceresinden bakarak, Allah'ın, yarattıklarından birini, kendisine vekil tayin ettiğini söyleyeceğiz? Kur'an, vahyin en büyük muhatabı Hz. Muhammed'e bile: "Sen insanlar üzerinde bir vekil değilsin" (bk. 6/66, 107; 10/108; 39/41; 42/6) diyor. Eğer Allah birilerini onurlandırmak için onlara, vekil sıfatıyla temsil hakkı veriyorsa, bu, Râgıb'ın gösterdiği sebeplerden hangisine dayanmaktadır? Ortada olmama mı, ölüm mü, acziyet mi. Hâşâ!... Hiçbiri değil. Allah bunlardan, Kur'an da insana Allah'ın vekili unvanını vermekten arınmıştır.

Kur'an'da halife kelimesi iki yerde (Bakara, 30; Sâd, 26), çoğulu olan halâif sözcüğü dört yerde (6/165; 10/14, 73; 35/39), hem halife, hem de halîf kelimesinin çoğulu olan hulefa kelimesi de üç yerde (7/69, 74; 27/62) geçmektedir. Bunların hiçbirinde siyasal bir anlam yoktur. Tasavvufun dile getirdiği şekliyle (insan Allah'ın halifesidir anlamında) bir kullanım da yoktur. Kelime daima, önceden gelip gitmişlerin, birey ve toplum olarak yerine geçiş ifade edilmektedir. Ve özü şudur: Sizden öncekiler de birçok imkân ve kudrete sahip kılındı ama görevlerini

savsakladıkları için hesap ve azaba müstahak hale geldiler. Şimdi siz onların yerine geçirildiniz. Görevlerinizi savsaklarsanız Allah sizin de hesabınızı görür ve yerinize başka birilerini geçirir. Yani siz, birilerinin halefi oldunuz, birileri de sizin halefiniz olur.

BİD'ATLAR, HURAFELER

* İnsanı Allah'ın -hâşâ- halifesi kabul etmek:

Kur'an'ın hiçbir ayeti insanın Allah'ın halifesi olduğunu söylemez, böyle bir şeye işarette bile bulunmaz. Bu konuda sürekli delil gösterilen **Bakara Suresi 30-33.** ayetlerin söylediği, insanın Allah tarafından yeryüzüne **"halife"** (daha önceki insan benzeri bir neslin halefi) olarak gönderileceği ve bunun gerekçesinin de insanın sahip kılındığı bilgi-bilme potansiyeli olduğudur. Ayetlerdeki halife kelimesi ne anlama geliyorsa insanın halifeliğinin taşıdığı anlam o olacaktır. Ayetleri görelim:

"Bir zamanlar rabbin, meleklere: 'Ben yeryüzünde bir halife atayacağım' demişti de onlar şöyle konuşmuştu: 'Orada bozgunculuk yapmakta, kan dökmekte olan birini mi atayacaksın? Oysaki bizler seni hamd ile tespih ediyoruz; seni kutsayıp yüceltiyoruz.' Allah şöyle dedi: 'Gerçek şu ki ben sizin bilmediklerinizi bilmekteyim.. Ve Adem'e isimlerin tümünü öğretti. Sonra onları meleklere göstererek şöyle buyurdu: 'Hadi, haber verin bana şanların isimlerini, eğer doğru sözlüler iseniz!' Dediler ki: 'Yücedir şanın senin! Bize öğretmiş olduğunun dışında bilgimiz yok bizim. Sen, yalnız sen Alimsin, her şeyi en iyi şekilde bilirsin; Ha-

kîmsin, her şeyin bütün hikmetlerine sahipsin.' Allah buyurdu: 'Ey Âdem, haber ver onlara onların adlarını.' Âdem onlara onların adlarını haber verince Allah şöyle buyurdu: 'Dememiş miydim ben size! Ki ben, göklerin ve yerin gaybını en iyi bilenim. Ve ben sizin açığa vurduklarınızı da saklıyor olduklarınızı da en iyi biçimde bilmekteyim."

Bu ayetlerin neresinde **"insanın Allah'ın halifesi"** olduğu veya olacağı söyleniyor? Böyle bir şey söz konusu değildir. Ayetleri bu anlama çekmek, **tasavvufun bir zorlamasıdır.**

Şunu açıkça ifade etmeliyiz ki **"Allah'ın halifesi" tâbiri, Kur'an'ın sergilediği tevhide zıttır, küfürdür.** Allah'ın halefi olmaz ve böyle bir iddia Kur'-an'dan onay alamaz!

Ne yazıktır ki, **geleneğin aldatmasına çarpılmış kuşaklar olarak bu hataları hepimiz yaptık. Ama artık, kendimize gelip Kur'an adına sadece Kur'an'ın dediğini söylemeliyiz.**

Bu ayetlerden çıkarılabilecek ve Kur'an'dan onay alabilecek sonuçlar şunlar olabilir:

1. **Âdem'in soyu olan insan, yeryüzünde daha önce faaliyet göstermiş bir başka insan neslinin halefidir,** yani onun yerine getirilmiştir. Melekler, daha önceki nesli, yani Adem'in soyunun selefi olan insanı tanımakta, onun kan dökücü, bozguncu bir karaktere sahip olduğunu bilmektedirler. Bu açık bir bilgidir, tahmin değil. Çünkü ayetler gösteriyor ki, melekler Allah'ın öğrettiği, gösterdiği dışında hiçbir gaybî bilgiye sahip değillerdir. O halde, Adem neslinin huyunu-suyunu, tahminle söylemeleri söz konusu olamaz. Esasen, Al-

lah huzurunda böyle bir tahmin cüretine yeltenmeleri söz konusu olamaz.

Şu halde, Âdem soyundan önce yeryüzünde faaliyet göstermiş bir **"önceki insan nesli"** vardır.

2. İnsanın üstünlüğü, taşıdığı bilgi potansiyeli sayesindedir. Allah, ezelî-ebedî ilmiyle, insanın bu potansiyelini fiile çıkararak, eski olumsuzluklarını unutturacak büyük gelişmeler sağlayacağını, büyük değerler üreteceğini bilmekte ve bunun içindir ki insanı, meleklere karşı savunmakta, âdeta meleklere şöyle demektedir: İnsanın seleflerinin sergiledikleri olumsuzluklara bakarak, bu yeni atamanın yanlış olduğu kanısına varmayın. Halef (yeni insan nesli) selefin (eski insan neslinin) eksiklerini unutturacak güzellikler üretecektir. Yeter ki sabırlı olun, bekleyin. Ve bilin ki ben, hikmetsiz iş yapmam.

*** Hilafeti siyasal anlamda, halifeyi devlet başkanı anlamında değerlendirmek:**

Hilafet ve halife sözcüklerine Kur'an vahyinden sonraki zamanlarda yüklenmiş siyasal anlamlara destek sağlamak için Kur'an'daki halife tâbirini kanıt göstermek tam bir saptırmadır. **Kur'an'ın insan için kullandığı halife kelimesi ontolojik bir anlam taşımakta, siyasal bir yönü bulunmamaktadır.** Siyasal anlamda halife söylemi isabetli veya isabetsiz bulunabilir, yine siyasal anlamda savunulabilir, bir zaman savunulabilir, başka bir zaman savunulmayabilir... Her ne olursa olsun, onun Kur'ansal-vahyî bir dayanağı yoktur.

Hilafet kavramını siyasal anlamlara çekmek, Kur'an'daki yönetimle ilgili ilkeleri saf dışı etmiştir. Çünkü

siyasal anlam yüklenen halifelik kavramı, **Kur'an'ın fesat ve haksızlık sistemi** (bk. Nemi Suresi, **34) olarak gördüğü kırallık düzenine** destek olmaktadır. Böyle olunca da Kur'an'ın, yönetim erkinin arkasına koyduğu **bey'at ve şûra yani cumhuriyet ve demokrasi ilkeleri** anlamsız kalmakta, despotizm yasallaşmaktadır. Oysaki bizzat Peygamberimizin ifadesiyle: **"Kisra öldüğünde artık ondan sonra kisra olmayacak, Kayser öldüğünde de artık ondan sonra kayser olmayacaktır.**[11] **(Beyhakî;** Delâilü'n-Nübüvve, **4/393)**

Hadisteki **kisra,** Doğu kırallarına, **kayser** ise Batı kırallarına verilen addır. Demek ki bu iki krallık türü de tarihe karışacak ve Kur'an vahyinin gelişiyle birlikte kitlelerin yönetim biçimi **bey'at ve şûra** olacaktır. Yani **yönetenler kitle tarafından seçilecek ve yine kitle tarafından görevden uzaklaştırılacak. Oligarşi, hanedan saltanatı, despotizm, monarşi bitecek. Peygamberlik bittiğine göre, hiçbir kişi ve zümre, kitleleri "Allah adına" yönetemeyecek, böyle bir iddia ile ortaya çıkamayacak... Allah adına yönetmek yalnız ve yalnız peygamberlerin yetkisidir. Allah bu yetkiyi onlar dışında kimseye layık görmemiştir. Peygamberler dışındaki insanlar ancak kitle adına ve ondan aldıkları yetkiyle yönetebilirler.**

Ne yazık ki, Kur'an vahyinin bu en hayatî ilkesi, hilafet kavramının yozlaştırılmasının ardından, Kur'an'ın düşman ilan ettiği yönetim biçimlerinin savunulmasında kanıt olarak kullanılmış ve Müslüman kitleler, yüzyıllarca aldatılmıştır.

*** Peygamberimizden sonraki devlet reislerini "Peygamber'in Halifesi" olarak anmak:**

Son Peygamber'in halifesi olabileceğini düşünmek ve savunmak, Kur'an'ın nübüvvet anlayışı açısından bakıldığında açık bir sapmadır.

Peygamberlik kesbî (kazanılarak elde edilen) **bir unvan değil, vehbî** (Allah'ın atamasıyla elde edilen) **bir unvandır.** Allah, peygamberliği bitirmiştir. Atayacak insan bulamadığı için mi bitirmiştir de birileri bu işi vekâleten bir halife tayiniyle kotarıyor? Allah, eğer peygamber göndermeye devam edecek olsa, elbette ki görevlendirecek birini bulurdu. Peygamberliği bitirdiğine ve bu kurum onun tanrılık tasarrufları içinde bir kurum olduğuna göre, Hz. Muhammed'den sonra ne vekâleten ne de asaleten bir peygamber olmayacak, hiçbir insan, peygamberlik yetkileriyle donanmış kabul edilmeyecek...

Bitmiş bir kurum söz konusudur. Böyle bir kurumda asaletten söz edilemeyeceği gibi, vekâletten de söz edilemez. O halde, son temsilcisi bu âlemden ayrılmış bir kurumda halefler olamaz.

Kısacası, **Hz. Muhammed'in halifesi olamaz, olmaz.** Devlet başkanlığı görevini kutsal bir desteğe ulaştırmak için onu **"Peygamber'in yerine geçen kişiler kurumu"na dönüştürmek** dinin ruhuna tamamen terstir. Bunu mazur göstermede kullanılan teviller ne olursa olsun, sapma ortadan kalkmaz.

Ancak şunu söyleyerek bir savunma yapmak mümkündür: Buradaki halife sözcüğü, Hz. Peygamber'den boşalan devlet başkanlığı yetkisinin kullanımını ifade etmektedir. Eğer öyle ise bu yetki kullanımını ifade için

'Müslümanların emiri, devlet başkanı' gibi deyimler daha uygundur.

Uygundur ama o devlet başkanlığı, seçimle el değiştiren bir başkanlık olur, kutsal-dokunulmaz, değiştirilmez, azli konuşulamaz bir yarı-ilah vücut bulmaz. Ona hiç kimse, **"Allah'ın gölgesi"** gibi, açık şirk ifade eden sıfatlar yakıştıramaz. Hiç kimse: **"Devlet başkanı-imam zulüm de işlese, ahlaksızlık da yapsa azledilemez."** diye yazıp İslam imanının manifestosu içine koyamaz.

Tarih boyunca, Doğu'da, Batı'da birçok toplum, krallarını ve din büyüklerini bir tür ilah gibi gördü ve saltanatı elinde tutanlar bu görüşü daha canlı ve kalıcı kılabilmek için sürekli bir biçimde dini kullandılar. Hz. Resul, çok hikmetli ifadelerle bu iki gerçeğe dikkat çekmiştir. Onun beyanına göre, **din adamlarını ilahlaştırmak, onların hoş görmediklerini haram, hoş gördüklerini helal kabul etmekle gerçekleşiyor.**

Kralların ilahlaştırılmasına dikkat çeken en ilginç ifadesi ise **Iran Kisrası** öldüğü zaman onun elçisine söylediği şu sözdedir: **"Benim rabbim senin rabbini öldürdü." (bk. Beyhakî;** Delâil, 4/390-392) Bu söz, Kur'an mümininin rabbine karşılık, kiralını rab edinmiş bir zihniyetin maskesini düşürüyor.

Hilafet kavramındaki saptırma bu kadarla da kalmamıştır. Peygamber evladını katleden despotları bile kutsal kılmak için, bizzat Peygamberimize yalanlar isnat edilmiştir. En ünlüleri şu: **"Size, benim sünnetimi ve benden sonraki râşit halifelerin sünnetini öneririm."**

Bu söz, içeriğiyle Kur'an dışıdır; Peygamberimize isnat edilmesiyle de nübüvvete saygısızlıktır. (Bu sözün uydurma olduğunu gösteren tarihsel kanıtların geniş bir dökümü ve tahlili için bk. **Cafer el-Bâkırî;** el-Bid'a, 193-220)

Şunu da içimiz sızlayarak söyleyelim: Müslümanların asırlardır saygı ve sevgiyle andıkları kişiler içinde yer alan **İbn Hacer** (ölm. 852/1447) ve **Süyûtî** (ölm. 911/1505) bu uydurma söze dayanarak, **Muaviye'nin oğlu Yezid** ile **Velid b. Yezid** gibi iki melunu da **"ResuPün halifesi"** saymaktadırlar.

Allah Elçisi böyle bir söz söylemedi ve hiç kimseyi kendisini temsilen halife atamadı.

Bu konuda uydurulan hadislerden biri de şudur: **"Benden sonra hilafet otuz yıldır; sonrası krallıktır."** (bk. Elbânî; es-Sahîha, 1/820-827) Bu söz, ilk bakışta iyi niyetle uydurulmuş görülebilir. Çünkü ilk dört halifeden sonrasının krallık olduğunu söyleyerek **Emevî** döneminin bir despotlar dönemi olduğuna dikkat çekiyor. Nitekim Emevî zulmüne karşı olanlar bu hadisi sürekli öne çıkarmışlardır. Hadis tekniği açısından da oldukça tutarlıdır. Emevîlerin hırpalanmasını istemeyenler bu hadisin zayıf olduğunu, güvene layık olmadığını söylemişlerdir. Bunların başında ünlü tarihçi düşünür **İbn Haldun** (ölm. 808/1405) gelmektedir. **İbn Haldun,** Mukaddimesinde bu hadisin güvenilmez olduğunu söyleyerek **Muaviye**'yi ve onun icraatını savunuyor. Ve ne yazık ki hiç sıkılmadan Muaviye'yi erdem ve adelette ilk dört halifenin devamı sayıyor.

Üstat Elbânî, İbn Haldun ve benzerlerini eleştirdikten sonra bu hadisi savunuyor ve Resul evladının katili **Şam kâhyasını** adalet ve erdem taşıyıcısı olarak

görmemek dürüstlüğünü gösteriyor. Ama farkında olmadan hilafet ve halife kavramlarının bizzat Hz. Peygamber tarafından da savunulduğunu kabullenmiş oluyor.

Elbânî'nin de savunduğu bu görüşe göre, Hz. Peygamber kendisinin yerine birinin halef olarak geçmesini veya atanmasını onaylamıştır.

Biz buna şiddetle karşı çıkarız. Atamayı sadece Allah'ın yapacağı bir kuruma, insanoğlu tarafından atama yapılamaz. Eğer denirse ki, **"Bu atama, nübüvvet makamına atama değildir, Müslümanların yönetimini üstlenme makamına yani devlet başkanlığına bir atamadır",** o zaman sorarız: Öyle ise neden halife yani Resul'ün yerine geçen kişi deniyor da örneğin **"emir"** veya **"imam"** yani devlet reisi denmiyor? Ve Hz. Peygamber'in, Cenabı Hak tarafından bitirilmiş bir kuruma hem de bizzat kendisi yerine atama yapılmasına onay verebileceği nasıl ileri sürülebiliyor. Bu anlama gelebilecek, getirilebilecek bir ifade hangi gerekçe ve ihtiyaçla dinselleştiriliyor?

Halife hadisi, teorik açıdan senedi ne olursa olsun, İslam dışıdır. Tevhidin peygamberi böyle bir sözü söylemiş olamaz. İlk dört halife de, ötekiler de sadece **"devlet reisi"**dir. İyisi vardır, kötüsü vardır. İyilikleri ve kötülükleri kendi içlerinde ve ait oldukları kurallar içinde değerlendirilir.

Vahyin ilkeleri açısından bilinmesi gereken şudur: **Peygamber'in halefi olmaz, hiç kimseye Peygamber'in halifesi denemez.**

Halife ve hilafet kavramlarıyla ilgili saptırma, özellikle ırkçı Arap hegemonyasının güçlendirilmesi için kullanıldı. Yine Hz. Peygamber'e yalanlar isnat edile-

rek... Burada aklımıza hemen, **"hilafetin Kureysiliği"** söylemi gelmelidir. Bu söylemin özeti şudur: Hz. Peygamber'in ümmetle ilgili hak ve yetkilerini onun yerine geçen biri yani halife kullanır. Ve bu halife **Kureyş** soyundan olmalıdır.

Bu tezi dinleştirmek için hadis adı altında bir dizi söz uydurulmuştur. Bugün artık hiç kimsenin itibar etmediği bu uydurmalar, İslam dünyasını asırlarca perişanlığa sürükledi. Bu konuda oynanan oyunları ve uydurulan sözleri bilimsel yöntemle inceleyen önemli bir çalışma, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi hadis profesörü **Mehmet Hatipoğlu** tarafından, **"Hilafetin Kureyşîliği Meselesi"** adıyla yapılmıştır. Fakat üzülerek söyleyelim ki **Hatipoğlu,** yıllar önce bitirilmiş bu eseri, tüm ısrarlara rağman hâlâ yayınlamış değildir.

*** Halifenin, tüm Müslümanların birliğini temsil ettiğine inanmak:**

Böyle bir inancın da siyasetin ötesinde bir değeri yoktur. Siyasal anlamda savunan savunur; tutarlı olur veya olmaz. Ama bunu din buyruğu gibi ortaya sürmek tam bir saptırmadır.

Her şeyden önce şunu bilmeliyiz: **İslam'da müminlerin birliğini kişi olarak Hz. Peygamber, kaynak olarak da Kur'an temsil eder. İslam, ruhban sınıfına karşı olduğu için Müslümanların birliği bir din sınıfı tarafından savunulamaz. Bu sınıf olamayacağına göre, bu sınıfın lideri diye biri de söz konusu olamaz.**

İkincisi, **İslam evrensel bir dindir. Ne devlet şekli önerir ne de tek devlet veya tek bayrak fikri taşır. Bu tür iddiaların tümü, kitlenin**

duygularını sömüren siyasal söylemlerdir. O halde, İslam, yüzlerce devlet şekli, yüzlerce devlet başkanı tarafından kabul edilebilecek ve edilmesi gereken bir ortak yaratılış değeridir. Bunun özel bir devleti ve özel bir başkanı olamaz. Her devlet, Kur'an'ın evrensel ilkelerini korumakla yükümlü olmakla birlikte yalnız kendisini ve kendisine vücut veren kitleyi temsil eder. Bunun aksini yapmak, birilerini veya bir kişiyi kutsal ve dokunulmaz kılarak rableştirir. Buna bir de **"Peygamber'in halifesi"** unvanı eklenince dört başlı bir çarpıklık vücut bulur. Bu çarpıklığın Müslümanlara nelere mâl olduğunu anlamak isteyenler tarihi bir kez daha dikkatlice okumalıdır.

Olaya, **Türklerin ve Türkiye'nin tarihi** açısından bakarsak çok daha ilginç tablolarla karşılaşırız. Şuna inanıyoruz: **Hilafet denen siyasal kavramın temsilciliği Yavuz Selim** (ölm. 1520) **ile birlikte bize geçtiği andan itibaren yüzümüz gülmemiştir. Osmanlı'nın yıkım süreci, bizce, işte bu tarihte başlar. Bütün olumsuzlukların başlangıcı, Osmanlı padişahının "halife" yani peygamber vekili unvanı taşımaya başlamasıyla eşzamanlıdır. Ve unutulmasın, bu unvan, Müslümanların oylarıyla da verilmemiştir, kılıç zoruyla alınmıştır.**

Tam bu noktada, **Mustafa Kemal Atatürk**'ün, hilafetle ilgili şu sözlerini hatırlatmak yararlı olacaktır:

"Tarihimizin en mes'ut devresi hükümdarlarımızın halife olmadıkları zamandır. Bir Türk padişahı, hilafeti her nasılsa kendisine mâl etmek için nüfuzunu, itibarını, servetini kullandı. Bu sırf bir tesadüf eseriydi. Peygambe-

rimiz, ashabına dünya milletlerine İslamiyet'i kabul ettirmelerini emretti, bu milletlerin hükümetleri başına geçmelerini emretmedi. Peygamberimizin zihninden böyle bir fikir asla geçmemiştir. Hilafet demek, idare, hükümet demektir. Hakikaten vazifesini yapmak, bütün Müslüman milletleri idare etmek isteyen bir halife buna nasıl muvaffak olur?! İtiraf ederim ki bu şartlar içinde beni halife tayin etseler istifamı veririm."

"Bütün İslam milletleri üzerinde ulvî ve ruhanî vazifesini yapan yegâne halife fikri hakikatten değil, kitaplardan çıkmış bir fikirdir. Halife hiçbir zaman, Roma'daki papanın katolikler üzerindeki kuvvet ve iktidarını gösterememiştir..." (bk. Sadi Borak; Atatürk ve Din, 91-92)

İCMA'

Toplamak, bir araya getirmek anlamındaki cem' kökünden türeyen icma', kelime anlamıyla azmetmek, bir noktada birleşmek veya birleştirmek demektir. Günümüz Türkçesinde bu anlamda daha çok Batı'dan alınan konsensüs sözcüğü kullanılmaktadır.

Fıkıh usulü dediğimiz metodolojinin bir terimi olarak icma', "Hz. Muhammenden sonraki herhangi bir yüzyılda Müslüman müçtehitlerin bir meseleye ilişkin dinsel bir hükümde birleşmeleri" olarak tanımlanır, (bk. Hallâf, 225)

Tanımın akla ilk getirdiği şey şudur: icma', yapıldığı yüzyıl değişince, yeniden ele alınacak ve büyük ihtimalle değişecek olaylar ve meseleler için geçerli bir demokratik mekanizmadır. Fakat ne yazık ki bu tanımı koyan düşüncenin mirasçısı olan kuşaklar ve toplumlar, birçok yüzyıl geçtiği halde icma' edilmiş konuların herhangi birine dokunmamış, tam aksine, dokunmayı yasaklamıştır. İcma', gerçek tanımının tam aksine, "Müslümanların herhangi bir yüzyılda üzerinde ittifak ettikleri bir .meselenin bir daha tartışmaya ve değerlendirmeye alınmaması" şeklinde tanımlanması gereken bir mekanizma oluvermiştir.

İcma' İslam fıkıh ekollerinin tamamına yakını tarafından dinsel delillerin (edille-i şer'iye) kaynaklarından biri sayılmaktadır.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** İcma'ı dinin temel kaynaklarından biri kabul etmek:**

Koyucusu ve kurucusu Allah olan bir dinde, beşerî bir kurumu tanrısal kitapla aynı kategoride görmek, Kur'an'ın din anlayışına terstir. Bu kabul, Kur'an'a değil, Hristiyan teolojideki konsil mantığına uymaktadır.

İcma', değişmez din buyruğu anlamına gelmeyen görüşleri tartışma ve değerlendirmede demokratik bir yöntem olarak uygulanabilir. İcma'ın bu anlamda bir yöntem olarak kabulüne katılırız, bir din kaynağı olarak kabulüne ise tevhide aykırı bularak karşı çıkarız.

*** İcma'ın, bir asırdaki İslam bilginlerinin tümünün görüşü olduğunu iddia etmek:**

Bu iddia eşyanın ve insanın tabiatına aykırı olduğu gibi, tarihsel gerçeklere de tamamen aykırıdır. Aklî ve naklî hiçbir dayanağı yoktur. Bir dayatmadır.

İcma' dedikleri, en iyi ihtimalle çoğunluk görüşüdür. Söz konusu meselede her zaman en az bir-iki âlim dışta kalır ki bu, icma'ın tanımına aykırıdır. Çünkü o dışta kalanların görüşlerinin en iyi ve en isabetli görüş olmadığını iddia etmemiz aklen ve naklen mümkün değildir. Ve biz biliyoruz ki Kur'an, müminleri, **sözü dinleyip de en iyisine uyanlar** olarak tanıtıyor (bk. Zümer, 18); daha çok sayıda kafadan çıkan sözü dinle-

yenler olarak tanıtmıyor. Bunun içindir ki Şâtıbî gibi bazı büyük usulcüler (metodolojistler) icma'ın aklen ve naklen mümkün olmadığı kanaatine varmışlardır.

Şâtıbî'ye göre, icma' naklen mümkün değildir; çünkü icma' ettikleri söylenen kişilerin tümünün bunu yaptıklarını mütevâtır (tarih açısından kesin) olarak nakledip ispatlamak imkânsız denecek kadar zordur. İcma' aklen de mümkün değildir, çünkü icma' edilen hususların kesin delile dayananları zaten nassa (vahyin verilerine) dayalıdır. Nassa dayalı olmayan tüm hususlar ise zannî yani sanıya dayalıdır. O halde icma'da tüm deliller zannîdır. Böyle olunca da icma'ın söz konusu olduğu yerde kesin kanıtın bağlayıcılığından söz edilemez. Sadece bir içtihattan söz edilebilir, (bk. Şâtıbî; Muvafakat, 2/50-51)

Fıkhın büyük isimlerinden biri olan İbn Hazm (ölm. 456/1063), el-İhkâm adlı eserinde bize bildiriyor ki, muhaddis İbn Hanbel (ölm. 241/855) icma'ın delil olduğunu söylemenin de herhangi bir konuda icma' olabileceğini söylemenin de yalandan ibaret olduğunu öne sürmüştür. Eserinde bunu nakleden Hallâf, şunu da ekliyor: "Anlatılan anlamda herhangi bir asırda herhangi bir icma' olmuş mudur? Bu soruya verilecek cevap "Hayır!" olacaktır." (Hallâf, 230) Hallâf'a göre, geleneksel ulemanın icma' dediği şey, meselenin tartışıldığı sırada hükmü verecek olanın danıştığı birkaç kişinin çoğunlukla kabul ettikleri görüştür. O mekân ve o beldenin dışındaki İslam ulemasının bundan haberi bile yoktur... (s. 231)

İşte, gelenekçi ve taklitçi fıkıh odaklarının önce, "bir asırda İslam ulemasının ittifakı" diye benimsetip ardından "Dokunduğu konuda bir daha

içtihat yapılamaz!" diye tanrısallaştırdıkları icma'ın esası budur.

Tanrısallaştırmak tâbiri bile az kalır! Çünkü Tanrı'nın zaman üstü kitabı bile kendini yoruma açmakta ve bilim sahiplerini yorum yapmaya özendirmektedir. Yani İslam adına, Kur'an ayetleri üzerinde sürekli bilimsel faaliyet (içtihat) serbesttir ama, ulemanın **"bir asırdaki ittifakı"** (!) denen icma'ın belirlediği hususlarda içtihat yasaktır!

Biraz daha eleştirel bir bakışla gözlediğinizde şunu da görebilirsiniz: **Üzerinde icma' var dedikleri konuların büyük kısmında bilim ve fikir adamları konuşmamış, konuşamamış veya konuşturulmamıştır.** Bu gerçeğin vücut verebileceği engeli yok etmek için bulunan yol da ilginçtir: Denmiştir ki icma' ille de bir konuda konuşup ittifak etmekle doğmaz; bilginler, susarak da icma'a katılabilirler. Konuşarak katılırlarsa bu **açık icma'** olur, susarak katılırlarsa bu da **sükuti icma'** yani susarak oy verme şeklinde olur.

Bir şekilde konuşturulmayan insanların bu susmaları bir fikre katılmaları anlamında bilimsel kanıt olarak kullanılıyor... Doğrusu, bu kurnazlığa engizisyon papazları bile şapka çıkarır... Çağdaş Arap fakıh **Hallâf,** bu oyuna değinirken eleştiri getiriyor ama, fincancı katırlarını ürkütmemek için çok alt perdeden konuşuyor: Onu dinleyelim: **İcma'ın doğmasında, müttehitlerden susan olmuşsa onun susması ruhsal ve maddesel birtakım şartlar ve durumlar altında olmuş demektir. Bu şartları ve durumları sayıp dökmeye ve susmanın fikre katılma anlamına geldiğini ispat etmeye imkân yoktur. Susan kimsenin fikri yoktur. Ona, herhangi bir konuda 'Katıldı!' veya 'Katılmadı!' şeklinde bir**

fikir isnat edilemez, tema' adı verilenlerin çoğu, işte bu şekilde, sükût yoluyla doğmuştur." (Hallâf, 232)

tema' gerçek bir demokratik yöntem olarak uygulansaydı bilim ve düşünce hayatımızda hayırlı sonuçlar getirebilirdi; ama ne yazık ki bir manipülasyon ve Allah ile aldatma yöntemi olarak sahnelenmiştir. Ve bugün, Müslüman düşünürlerin başına dert, beyinlerine pranga olmaktadır.

*** İcma'ı bir otorite kurum kabul etmek:**

Din adına otorite kişi ve kurum kabul etmediği içindir ki, İslam ne din sınıfına izin vermiştir ne din adamı diye bir tip tanıtmıştır ne de din kisvesi kabul etmiştir. Bunlardan beklenebilecek her türlü üstünlük, yetki ve otoriteyi bir kavrama vermiştir: **ilim...**

Bu tutum dinler tarihinde sadece İslam'da görülmektedir. Ne yazık ki din otoritelerine, din sınıfı ve kıyafetine derin bir şuuraltı ile alışmış bulunan insanlık, Kur'an'ın bu ilk ve erişilmesi zor perspektifini bir şekilde dışlamak eğilimi içine girmiş, ancak buna açıkça karşı çıkamadığı için maskeli kurumlar kullanma yoluna gitmiştir.

İşte icma' bu maskeli kurumlardan biridir. Dikkat edilsin, **"ilim"** denmemiştir. Çünkü o kaypaklık kabul etmez. İlkeleri ve kavramları delip istismara açık bir otorite yaratmak gerekirdi; yaratılmıştır: **İcma'...** Yerleşik şekliyle konsil...

Eğer, icma' konsil değil, bilim otoritesidir deniyorsa o zaman **"İcma* ile belirlenen hususlarda bir**

daha içtihat yapılamaz!" dayatmasının olmaması gerekir.

Ulemanın icma'ı var demekle konsil kararı var demek arasında hangi farkın olduğunun açıklanması gerekir. Açıklama yapılmamıştır, yapılamaz da...

* İcma'ın sadece dinsel konularda yapıldığını sanmak:

Bu iddia da doğru değildir. İcma' yapılan konuların bir kısmı, yaratılış, eşyanın tabiatı, bilimsel kanunlar vs. gibi tamamen aklın ve bilimsel analizin alanına ait konulardadır. Bu alanlar, varlığın kanunlarının işlediği alanlardır. Bu kanunlar, çoğunluk görüşüyle değil, varlığın bilimsel yöntemlerle incelenmesi sonucu keşfedilir. **Bilimde demokrasi olmaz. Bilimsel kanunlar, oylamalarla değil, araştırmalarla bulunur.**

Bilimde demokrasi olmaz, din koymada ise hiç olmaz. Bilim, sünnetullaha (varlık yasalarına), din hükmullaha (Allah'ın hükmüne) dayanır. Bilimin kanunları ile dinin buyruklarını icma' ile koymaya kalkmak aklen bühtan, naklen şirktir. **Kilise** asırlarca bu suçu işleyerek dine de bilime de kötülük etmiştir. **Kilise,** bilimin kanunlarıyla dinin buyruklarını konsil kararlarıyla belirlemeye kalktı ve bu yüzden bilim de zarar gördü din de... İcma', örneğin, yöneticiyi seçmede, yerleşim, istihdam, sanayi, ziraat, ticaret alanlarını ve yöntemlerini belirlemede bir demokratik yöntem olarak kullanılabilir. Çünkü bu alanlar zaman üstü ilkelerin alanı değildir. Ama bilimin kanunları, dinin buyrukları evrensel ve zaman üstüdür; bir asrın ulemasının ic-

ma'ı ile belirlenemez. Böyle bir belirleme eşyanın doğasına aykırıdır.

Geleneksel-dayatmacı icma' anlayışının Müslümanları nerelere götürdüğüne ilginç bir örnek verelim: Bir din adamı kalkıyor, 20. yüzyılın sonunda "Dünya dönüyor diyen kâfir olur; çünkü ulemanın, dünyanın dönmediğine ilişkin icma'ı vardır." diyebiliyor. Daha korkuncu, bu dediğini, bir üniversitenin rektörü sıfatıyla imza attığı bir kitapla bilimsel (!) yayın olarak dünyanın önüne çıkarıyor.

Bu iddia, Suudi Arabistan'ın şeyhülislamı sayılan Abdülaziz Bin Bâz'ındır. Sözü edilen eser de Bin Bâz'ın Medine İslam Üniversitesi yayınları arasında çıkan ve elimizde 1975'te yapılmış ikinci baskısı bulunan "el-Edilletü'n-Nakliyyetu ve'l-Hissiyye 'ala Cereyâni'ş-Şemsi ve Sükûni'l-Arzı ve İmkâni's-Su'ûdi ile'l-Kevâkib" adlı kitabıdır... Kitabın adının Türkçesi şu: "Güneşin Hareket Halinde Olduğuna, Dünyanın Dönmediğine ve Gezegenlere Gitmenin Mümkün Olduğuna İlişkin Nakli ve Hissi Kanıtlar"

Büyük bir İslam ülkesinin en büyük din otoritesi kabul edilen Bin Bâz'ın bu eserde neyi amaçladığını, yapacağımız bazı aktarmalarla gösterelim ve İslam adına yüzyılın önünde nelerin sahnelendiği görelim. Diyor ki Bin Bâz:

"Dünya, gezegenler ve yıldızlar konusunda, bu işin uzmanları olan astronomi bilginlerine gelince, onların sözleri asla güvenilir kanıt değildir. Çünkü bu sözler, herhangi bir şer'î kurala değil, zan ve tahmine dayanır..." (Anılan eser, 11)

"Öte yandan, bir konuda İslam din bilginlerinin icma'ı varsa o icma' hakkın ta kendisi olup aksi düşünülemez, tartışılamaz..." (Anılan eser, 13)

"Yüzyılımızın birçok yazarı ve öğretim üyesi arasında şu düşünce yayılmış bulunmaktadır: Güneş sabittir, dünya döner. Bu konuda bana birçok soru soruldu ve sonunda konuyla ilgili kısa ve özlü bir eser yazarak okuyucuları bu sapık düşünceden uzaklaştırmak ve gerçeğe yöneltmek gerektiğine kanaat getirdim... Artık bundan sonra hâlâ "Dünya dönüyor' diyenlerin sözleri Allah'ı, Kur'an'ı ve Peygamber'i yalanlamaya yönelik küfür ve sapıklıktan başka bir şey olmayacaktır. Allah'ı, Kur'an'ı ve Peygamber'i yalanlayanlar ise dinden çıkmış olurlar. Bunlara tövbe teklif edilir; dinler, tövbe ederlerse ne alâ, etmezler ve eski düşüncelerini sürdürürlerse kâfir ve mürted olarak katledilirler. Geriye kalan malları-mülkleri de kamu hazinesine devredilir..." (Anılan eser, 23)

Suutlu din otoritesinin din adına ortaya koyduğu bu tespitler ve verdiği fetva eses alınırsa, yaklaşık bir buçuk milyar insanın yaşadığı İslam dünyası nüfusunun tamamının katli vacip olmuş demektir. Çünkü, İslam ülkelerinde, şeyh **Bin Bâz** dışında dünyanın dönmediğini iddia veya kabul eden bir tek kişi görmüş veya duymuş değiliz.

Şeyhin, dünyanın dönmediğine ilişkin nakli (dinsel rivayetlere dayalı) kanıtlarından sonra **"kesin, susturucu kanıt"** olarak öne çıkardığı **"hissi"** yani duyumlara, duygulara dayalı kanıtları da var. Bu kanıtlarının çoğu, göze hitap eden kanıtlardır.

Şimdi, Bin Bâz'ın, dünyanın dönmediğine ilişkin görsel kanıtlarını özetleyelim:

"Dünyanın döndüğüne ilişkin iddia, sadece dinsel nakiller açısından saçma olmakla kalmaz görsel kanıtlar ve gözlemler açısından da bir saçmalık olarak ortaya çıkar. Şöyle ki, Müslüman, kâfir tüm insanlar hiç aralıksız, güneşin akşam bir yerden battığını, sabahsa başka bir yerden doğduğunu görmektedirler. Bu insanlar yerkürenin de sürekli aynı yerde durduğunu görmektedirler. Görmektedirler ki ne beldeler yer değiştiriyor, ne dağlar... Eğer sapıklık içinde olanların söyledikleri gibi dünya dönseydi beldeler, dağlar, ağaçlar, nehirler, denizler sürekli yer değiştirir olacaktı. (Kur'an'ın, dağların yerinde durmayıp bulutlar gibi hareket ettiğini söyleyen ayeti için bk. Nemi, 88) **Ve mesela, kıble yer değiştirecekti... Neresinden bakarsanız bakın, dünya dönüyor demek koca bir sapıklık ve saçmalıktır..."** (Anılan eser, 23)

"Şöyle bir düşünün! Şu Mekke'deki ünlü Nur Dağı, şu Ebu Kubeys Tepesi, şu Medine'deki Uhud Dağı ve dünyanın diğer onca dağı... Bunların hangisi bugüne kadar yerini değiştirdi?... Böyle şey olabilir mi? Yalnız şu basit gözlem bile 'Dünya dönüyor!' diyenlerin nasıl bir sapıklık içinde olduklarını göstermeye yeter!... (Anılan eser, 24)

Bin Bâz, **"karşı çıkılmaz"** (!) kanıtlarını böylece sıraladıktan sonra, dünyanın dönmediği konusunda icma'ı olan eski din ulemamızın eserlerinden, özellikle tefsirlerden uzun uzun nakiller yaparak **"cahil ve aldatılmış"** insanlara ışık tutuyor (!) ve onların **"Dünya**

dönüyor" iddiası gibi büyük bir küfürden kurtulup hidayete ermelerini istiyor...

Eserin son sayfaları, Şeyh'in fikrine katılmadığını söyleme cüretini gösteren bazı **"aldatılmış ilim adamları"**na cevap verip onları **mürted** olmaya götürecek sapık yollarından döndürmeye ayrılmış... Ve büyük eserin hidayete erdirme uğruna yaptığı **cihat** noktalanmış...

1975 yılında **Medine Üniversitesi** yayını olarak ikinci baskısı yapılan bu büyük eserin (!) sonraki 25 yılı aşkın süre içinde kaç baskısının daha hidayet dağıttığını (!) merak ediyoruz!...

Bir Kur'an mümini olarak bu kitapla ilgili kanımız şudur: **Bu kitapta din, bilim ve Müslümanlar adına sergilenen facia, engizisyon kayıtlarında bile mevcut değildir.**

Tam bu noktada, tarihin burasından, fikir çilesinin ünlülerinden biri olan **Galile** (ölm. 1642)yi rahmet ve saygıyla anıyoruz:

Anlaşılan o ki **islam dünyasının icma'larının epey bir kısmı, birleşilmesi gereken konularda değil de karşı çıkılması gereken konularda oluşmuş: Bilimi ve tanrısal iradeyi saf dışı etmek için... Müslüman dünyanın felâket sebeplerinden biri de bu olsa gerek!..**

İLHAM VE RÜYALAR

Kur'an, peygamberliğin bittiğini ilan etmiştir. Bunun açık anlamlarından biri de artık hiç kimsenin **"Bana gökten buyruk indiriliyor, beni izleyin, söylediğimi yapın; yapmaz iseniz Allah'a karşı çıkmış olursunuz."** iddiasıyla ortaya çıkamayacağıdır. Bu gerçeği şu şekilde de ifadeye koyabiliriz: **Artık hiç kimse, Allah'tan güç aldığını söyleyerek başkaları üzerinde egemenlik, üstünlük kuramaz, hiçbir kişiyi veya toplumu Allah adına ve O'ndan alınmış bir yetkiyle yönetmeye kalkamaz.**

Üstünlüğün göklerden, yukarıdan geldiği söylenebilecek dayanakları, Kur'an vahyinin tamamlanmasıyla sona ermiştir. **İnsanın emek ve üretiminin ürünü olan bilgi, düşünce, hizmet ve takva** (tanrısal iradeye aykırı şeylerden sakınmak) **dışında üstünlük belgesi yoktur ve olamaz.**

Kur'an'ın omurga kabullerinden biri olan bu gerçek, **muvahhit** (tevhit ilkelerini esas alan) İslam bilginlerince erken bir devirde kurala bağlanmış ve inanç manifestosunun içine yerleştirilmiştir. İlke şudur:

"İlham (ve rüya) ilim sebeplerinden değildir" (bk. Teftezânî; Şerhu Akâidi'n-Nesefî, 45-46)

Bunun ifade ettiği anlam bugünkü söyleyişle şudur: İlham ve rüya herkesi bağlayıcı genel kanıt niteliği taşımaz; sadece onları aldığını veya gördüğünü söyleyen kişi için delil olabilir.

İlham ve rüyanın bağlayıcı-kesin bilgi olmadığını en güzel anlatan usulcülerden (metodolojistlerden) biri de Ebu İshak eş-Şâtıbî (ölm. 790/1388)dir. Din bilimleri metodolojisine ilişkin ünlü eseri el-Muvâfakat'ta ilimleri kesin olup olmama bakımından üçe ayıran Şâtıbî, üzerinde olduğumuz konuda bize yarayacak şu bilgileri de vermektedir:

İlmin esasını, özünü oluşturan kısım (sulbu'l-ilm) kesin olan ve kesin ilkelere dayanan kısımdır. Gerçek ilim sahipleri işte bunun peşindedir. Güvene, üzerine hüküm kurmaya değer olan bilgi de budur.

İkinci kısımda, yine bilgi olmakla birlikte güvenilir ve kesin olmayan (bilimsellik düzeyine yükselmemiş olan) sübjektif bilgiler vardır. Bir de bu ikisinin dışında kalan bilgiler vardır.

Şâtıbî, rüyalarla, bazı seçkin kişilerin ilhamlarını ikinci kısım bilgi içinde görmekte ve onları bilim adına güvene layık bulmamaktadır. Şâtıbî'ye göre, bunlar, bunlara sahip olan kişiye heyecan verebilir, onun içini ısıtabilir, ona etki edebilir ama başkalarını bağlayıcı kanıt olarak asla ileri sürülemez, (bk. Şâtıbî; Muvafakat, 1/81-82)

Aksi düşünülür ve ilhamlarla rüyalara dayandırılan sübjektif "bilgiler" güvene layık görülürse ne peygamberlik biter, ne de vahiy... Kendisine biraz itibar sağlayan her kutsal sömürücü, açık veya örtülü bir biçimde peygamberlik taslamaya, açık veya örtülü bir biçmede Kur'an'a nazire yazmaya kalkabilir. Nitekim tarih bo-

yunca hep **böyle** olmuştur. Allah, kitabında bir şey **Söyler,** bu **"ilham tüccarları"** başka bir şey söyler. Peygamber, ümmetine bir talimat verir, bu ilhamcılar başka bir talimat verir.

Bu tutuma yenik düşenler bazan kendilerine de yazık etmişlerdir. Çünkü aslında kıymetli sayılabilecek bazı üretimleri, ilham ve rüya vurgunculuğuna yeltenmeleri yüzünden layık olduğu itibarın altına düşebilmiştir. Bu bedavacı ve putlaştırıcı yola sapmak yerine üretimlerini objektif ölçülere bağlı kalarak sunmuş olsalardı hem adlarını hem de âhiretlerini karartmamış olurlardı.

Ne yazık ki aksi bir yol tuttular. Daha çok yüceltilelim derken daha aşağılara indiler. Ümmetin yolunu vurdular. Kitlelerin kaderini kararttı, İslam'dan ışık ve aydınlık alacak toplumları bilgisizliğe, tabuculuğa, kişi putlaştırma illetine yenik düşürdüler.

İlham ve rüyalara güvenilir kanıt kimliği vermenin sonu, din hayatında birden çok tartışma üstü kişi ve birden çok tartışma üstü kitabın vücut bulmasıdır. Oysaki tevhit dininde tartışmasız kişi de tektir, tartışmasız kitap da... Bu ikisi birden fazla olduğu anda tevhit gider, şirk gelir.

Şirkin en şaşmaz ve saklanamaz belirtisi (ve belgesi) din içinde birden çok tartışma üstü kişi ve birden çok tartışma üstü kitabın varlığıdır.

İslam'da, tartışma üstülük, kişi olarak Hz. Muhammed'in, kitap olarak da Kur'an'ındır. Bunların hiçbirinin ikincisi yoktur ve olamaz.

Ama ne yazık ki İslam ülkelerinde hayat, tarih boyunca bu tevhit ilkesinin dışında seyretmiş ve yüzlerce

tartışılmaz kişi ve kitap vücut bulmuştur. Kur'an'ın bildirdiği gibi, **bazıları bazılarını Allah'ın berisinden rabler edinmiş** (bk. Ali İmran, 64), din ve ümmet parsellenip gruplaşmış, her grup kendince kutsanan "dokunulmaz" kişinin ve kitabın ardına düşmüştür. Yani zübürcülük **(mişnacılık)** din haline gelmiştir. Ve her grup kendi mişnasıyla sevinip övünür olmuştur, (bk. Müminûn, 52-54)

Meslektaşlarımdan biri bir sohbette bana, dinci fırkaların, pratikte efendilerini Peygamber'den, zübürlerini de Kur'an'dan üstün tuttuklarını söylediğinde buna itiraz etmiştim. Bunun üzerine, ülkemizde din bölücülüğünün kurumlaşmış ocaklarından birinin önde gelen bir temsilcisinden şu sözleri nakletti: **"Efendi HazretlerP-nin risalelerini yeniden baskıya hazırlıyorduk. Risalelerde geçen bazı ayet metinlerinin yanlış yazıldığını belirledik. Redaksiyonun başı olarak ben, bunları düzeltmeye başladım. Toplu halde şu itiraz yükseldi: 'Onlara dokunma, olduğu gibi kalsın. Eğer onlarda düzeltilecek bir şey olsaydı, onu Efendi Hazretleri düzeltirdi. Öyle yazılmasının elbette ki bir hikmeti vardır, sen sadece orada olanı yazıya geçir..."**

Efendi Hazretleri'nin yüzlerce hurafe, uydurma ve Kur'andışılık taşıyan kendi sözlerinde düzeltme yapmaktan vazgeçtik, Kur'an ayetlerinin yazımindaki hatalarını düzeltme yoluna da gidemiyorsunuz.. Neden? Bir hikmeti varmış! Yani Efendi'ye o ayetlerin öyle yazılması **"bildirilmiş"...** O halde onlara dokunulamazmış...

Bu zübürcü zihniyet, son zamanlarda iyice şaşırmış olacak ki eleştiri adı altında iftira ve hakaret yağdırdığı

kişileri incelemeye alırken Kur'an ve sünnete ilaveten bu zübürleri de ölçüt yapmaya başlamıştır. Ünlü bir ilahiyat profesörüne ithamlarla dolu bir kitabın adı aynen şudur: **"Kur'an, Sünnet ve Risale-i Nur'a Göre Falancanın Hataları"** Demek oluyor ki, bunlara göre, İslam adına eleştiride üç kaynak esastır: Kur'an, sünnet, Risale-i Nur. İlk ikisi hepimizce bilinmekte, kabul edilmektedir; ama bu üçüncüsünün hangi dinin kaynağı ve kriteri olduğunu doğrusu bilemiyoruz.

*

Din içi fırka-kliklerde aynen işleyen bu mantık (veya mantıksızlık), Müminûn Suresi 52-54. ayetlerde tanıtılan **"bölüp parçalama"** hastalığının ta kendisidir. Bu hastalık sadece bölüp parçalamaz, dokunulmaz kişi ve dokunulmaz kitaplar da yaratır ki, şirke açılan felaket kapısı da işte budur...

İslam dünyası bu felaketin getirdiği yıkımın sancıları içinde kıvranmaktadır. Bu felaketin iğdişleştirdiği kuşaklar, özgürlüğe, yeni yoruma, yeniden yapılanmaya, bilim ve düşüncenin engin dünyasına kanat açamamaktadır.

Eğer Allah, hayalimizi zorlayan yeni birtakım mucizeler göstermezse böyle bir kanatlanma mümkün olmaz.

Bu facianın motor gücü, ilham ve rüyalara kanıt değeri veren vahiy dışı zihniyettir.

Bu zihniyet, özellikle tarikatlar döneminde yüzlerce insanı, peygamber yetkisi kullanan, eleştiri üstü kutsal makama dönüştürmüştür. Hatta birçok yerde ve zamanda bu kişilerin ağzından çıkana teslimiyet imanın ilk şartı gibi algılanmıştır. Oysaki tevhit, omurgasında Allah'a teslimiyetin oturduğu bir dindir. **Allah dışında bir şeye veya kişiye teslimiyet uç gösterdiği anda tevhit yerle bir olur; ne iman kalır, ne**

din... Hal böyle olunca da ne kılınan namaz Allah'a götürür ne yapılan camiler İslam'ı hayata sokar...

İslam dünyası, asırlardır, Kur'an vahyinin din dediğini değil, birtakım kişilerin ilhamlarının din dediğini yaşamaktadır. **Tarikatlar tarihini,** örf ve siyasetin nabzına şerbet vermeden ve Kur'an değerlerinin merceği altında eleştirel bir gözle okuyanlar, bu tarih içinde şu söylediklerimize örnek olacak yüzlerce, hatta binlerce kişi ve "kitap" bulabilirler.

Böyle bir tarihin dinine Kur'an'dan onay almak sanıldığı kadar kolay değildir.

İlham ve rüyaları kanıt yaparak tevhidin pusulasını saptıran ve Müslümanların kaderini karartan zihniyetler bu işi şu yollardan biriyle tezgâhlamışlardır:

1. Allah'ın kendilerine doğrudan ilham ettiğini söylerler: Bu **"doğrudan ilham", "vahyedildi"** demenin riskinden kurtulma politikasının zorunlu kıldığı bir deyimdir. Nitekim bu doğrudan ilham, zaman zaman doğrudan vahye dönüştürülmüştür. Hatta 1980'li yıllarda Türkiye'de böyle bir sapık çıkmış ve **"Kur'an'dan sonra yeryüzüne indirilen tanrısal kitap bana Allah tarafından doğrudan verilen mesajlardan oluşan şu kitaptır. Nebilik bitmiş ama resullük bitmemiştir; ben de Allah'ın resullerinden biriyim; ben namazda Hz. Muhammedi bile imamlık yaptım."** diyebilmiştir. Ve bu nasipsiz adam, o şeytan saçması kitabını 23 sure olarak plânlamış ve tüm bunlardan sonra etrafına bir yığın basiretsiz kişiyi toplayabilmiştir.

Bundan daha kötüsü, biz bu İslamdışılığa gücümüzle karşı çıkarken, bizi sakalsızlığımız, sarıksızlığımız

yüzünden din adına eleştiren din tüccarı siyasetçiler **"Çevresinden oy bekliyoruz"** diye bu adamın sırtını okşamışlardır.

Anlaşılıyor ki, **hiçbir sahtekârlık, kendisinden çıkar sağlayan başka sahtekârlıklar olmadan ayakta duramaz.**

2. Hz. Peygamber'in kendilerine rüyada söyleyip yazdırdığını iddia ederler:

Zübürcülerin, özellikle yazıp çizdiklerini kabul ettirmek için baş vurdukları yol budur. Bu türün en tanınmış örneği, **Muhyiddin İbn el-Arabî** (ölm. 638/1240)nin **"Fusûsu'l-Hikem"** adlı eseridir. Aynı derecede ünlü veya daha az bilinen yüzlerce örnek sayılabilir.

Yine tarikat çevrelerinde kullanılan **"mükâşefe yoluyla hadis alma"** iddiası da bu başlık altında incelenmelidir. Bu iddiaya göre, Hz. Peygamber'den hadisleri alma ve öğrenme yollarının en güvenlisi, en geçerlisi hadisi ondan bizzat keşif ve ilham yoluyla almaktır...

"İlham ve mükâşefe" (!) yoluyla alınmış **"hadis"** örnekleri de vardır. Zaten, **Hz. Peygamber bir adama bir şeyleri yazdırıyor ve onları ümmetine iletmesini söylüyorsa o yazılanların tümü hadisten başka -hâşâ- ne olabilir?!**

Tüm bu tevhit dışı söylemlerin temelinde ilmin denetimine girmemeyi mazur gösterme kurnazlığı yatmaktadır. Bunun en kestirme yolu şu şekilde ifade edilmiştir: Bazı kişiler, ilmi, ilmin sebeplerine baş vurmadan doğrudan mutlak kaynaktan, Allah'tan alırlar. Bu konuda biraz daha sağlam basmak için bir de hadis uydurulmuştur: **"İlmin, gizli hazîne gibi öyle bir türü**

vardır ki onu, bilgiyi Allah'tan alan âlimlerden başkası bilemez..." (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 2/262)

Bu **"Allah'tan alanlar"m** sözde ilmine **i ilmi"** demişlerdir. **Bâtın,** karın anlamındaki **"batn"** sözcüğü ile aynı köktendir. Bu filolojik gerçeği de bilen Anadolu halkı, asırlık deneyimlerinin ve acılarının da itişiyle bu sözde ilimlere çok güzel bir ad koymuştur: **"İşkembeden atma..."**

Karından sesler halinde yükselen bu sözde ilimleri meşrulaştırmak için uydurulan hadislerden biri de şudur: **"Bâtın ilmi, Allah'ın sırlarından biridir..."** (bk. Elbânî, Zaîfa, 3/371)

Tarih bu adla ortaya sürülenlerin, esasında "bâtın" değil, **"bâtıl"** olduğunu İslam dünyasına çok ağır bir dersle gösterdi. Anlaşıldı ki, ilim adıyla ortaya sürülen ve saltanat devşirme dışında pek fazla amacı olmayan bu **"bâtın",** kitleleri bâtılın oyuncağı durumuna düşüren temel kaostur. Bu acaip sesleri dinlemenin serüvenine yenik düşerek Kur'an'ı dinlemez hale gelenler ise sadece âhiretlerini değil, dünyalarını da hüsrana teslim ettiler...

İşin gerçeği şudur: **Adına ne derseniz deyin, esasında sezgi ve basiretin bir tecellisi olan tüm ilhamlar ve rüyalar öncelikle bilimsel bilgiden nasipli olanların erişleridir. Ama onlar bu elde edişlerini kendilerine yol açmak için kendi iç dünyalarında kullanır, insanlığın önüne çıkaracakları değerleri ise uzun ve çileli deneme-yanılmalardan, araştırmalardan sonra bilim adına ilan ederler. Yani ilmin hakkını vererek kanıt üretirler...**

3. Mehdîlik iddia ederler: Bâtın ilmi veya ilham hezeyancılığmı, devleti veya yönetimi ele geçirmek üzere siyasal iktidar için kullananlar genellikle bu son iddia ile ortaya çıkmışlardır. Bu iddia bazan bayrak açıp sokağa fırlamak şeklinde iyice azgın bir manzara arz eder, bazan da tarikat, klik, hizip, parti vs. kurup perde altından **"Zamanın mehdisi bizim efendidir"** sloganıyla iş bitirme şeklinde yol alır.

Üzerinde olduğumuz konuda şunu akıldan asla çıkarmamak gerekir: **İlham ve rüyaları birer kutsal kanıt gibi kullanma oyunu Allah ile aldatma zulmünün en yıkıcı belirişlerindendir.** Bu ağır ve sinsi yıkıma yenik düşmemek için öncelikle şunu akıldan çıkarmamalıyız: **Bir yerde veya kişide, Allah'a kul, Peygamber'e ümmet olmayı onur ve itibar için yeterli bulmama illeti görüldüğünde bunun sonunun allahlık veya peygamberlik iddiasına varacağını çok büyük bir ihtimal olarak düşünmeliyiz...** Ve şunu hiç unutmamalıyız:

İlhamlar ve rüyalar sadece onlara sahip olanları bağlar. Geneli, kamuyu bağlayan, bilim ve düşüncenin evrensel-şaşmaz ölçülerine uygun olarak üretilmiş değerlerdir.

İLİM, ÂLİM

Arapça bir kelime olan ilim (el-ilm, çoğulu: ulûm) bilmek, bilgi, bilim anlamlarındadır. Aynı kökten türeyen âlim (çoğulu: ulema, âlimûn), malum (çoğulu: malûmat), alîm (iyice bilen), allâme (derin bilgi sahibi) kelimeleri de sıkça kullanılır.

Kur'an'da en çok kullanılan kelime-kavramlardan biridir. Türevleriyle birlikte yaklaşık **850 yerde** kullanılan ilim, yalın halde 105 kez geçmektedir. Fiil olarak, **"bilir"** (ya'lemu) anlamında 93, **"bilirsiniz"** (ta'lemûn) anlamında 56, **"bilirler"** (ya'lemûn) anlamında 97, **"bilin"** (i'lemû) anlamında 27, **"bilirim"** (a'lemu) anlamında 11 yerde geçer.

Çok iyi bilen anlamındaki **alîm** kelimesi aynı zamanda Allah'ın sıfatlarından biridir. Ve tamamına yakını Allah'ın isim-sıfatı olmak üzere 140 yerde geçmektedir.

Ne ilginçtir ki, Kur'an, ilim sözcüğüne hiçbir olumsuzluk, çirkinlik eklemediği halde imana çirkinlik izafe etmiştir, (bk. Bakara, 93) İlme hiçbir olumsuzluk yüklemeyen Kur'an, ilmi taşıyan-kullanan kişiye (âlime) çirkinlik ve kötülük izafe eder. (örneğin bk. Kasas, 78; Câsiye, 23) Ancak burada da ilginç bir nokta dikkat çeker: İlmin kötüye kullanımını

gösteren ayetlerde, bu kötüye kullanımı sergileyenler ilim sahibi (âlim, ulu'l-ilm) diye anılmamakta, kendilerinin sıfatı olmayan ilmi kötüye kullandıkları belirtilmektedir. Oysaki ilmin iyiye ve güzele hizmet için kullanımından söz edilirken bu hizmeti verenler ilmi sıfat yapmış kişiler olarak anılmaktadır, (bk. Kasas, 80; Ankebût, 43; Fâtır, 28)

Bu incelikten çıkarmamız gereken sonuç şudur: İlim objektiftir; iman ise sübjektiftir. Sübjektifi objektife kontrol ettirmeniz mümkündür ve bu kontrolden kimseye zarar gelmez. Objektifi sübjektife kontrol ettirmeniz, varlık kanunlarına aykırıdır ve bundan herkese zarar gelir. O halde, Kur'an'ın yolu şudur: **Bilim imanı kontrol eder, etmelidir; iman bilimi kontrol edemez, etmemelidir.**

Bunun anlamı şudur: Kur'an, bilginleri de olumsuzluklardan arınmış kabul etmekte, ilmi kötüye kullananların onu gerçekte kendilerine sıfat edinmemiş kişiler olacağını göstermektedir.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** İlmi, kutsal olan-kutsal olmayan diye ikiye ayırmak:**

Kur'an, ilmi, Allah'ın ayetlerindeki sırları, incelikleri, güzellikleri, ibretleri ortaya çıkaran bir faaliyet olarak tanıtır. Bu, bir anlamda hayatın tanıtılmasıdır.

Tüm varlık (insan, evren, vahiy ürünleri) **ayetlerden oluşur. Kur'an'ın belli parçaları ayet olduğu gibi insanın iç dünyasındaki oluş-eriş ve değişmeler de ayettir. İnsanın dışındaki varlık ve evren de bir ayetler topluluğudur.**

İlim, ayetlerden birinin veya birkaçının sırlarını keşfetme ve ilkelere bağlama işidir. O halde herhangi bir ayetle meşgul olan herhangi bir bilgin, ilmin onurundan pay alacaktır.

Kur'an, kendi parçalarına **"ayet"** dediği gibi, örneğin, Firavun'un, sonraki zamanlara kalsın diye korunmuş mumyasına da ayet demektedir, (bk. Yûnus, 92) O halde **Firavun mumyası** üzerinde çalışan bir bilginle Kur'an ayetleri üzerinde çalışan bir bilgin aynı onurlu uğraş içinde bulunmaktadır.

Din bilimlerini kutsal, diğer bilimleri kutsal olmayan veya yarı kutsal ilan etmek Kur'an dışıdır. Bu yanlış bize kilise öğretisinden geçmiş bulunuyor.

İlimlerde böyle bir ayrım olmayınca bilginleri de böyle bir ayrıma tâbi tutamayız. Din bilimleriyle uğraşanlar birinci sınıf bilgin, diğer bilimlerle uğraşanlar ikinci sınıf bilgin şeklinde bir kabul de Kur'an dışıdır.

Kısacası, **Kur'an bilimler arasında hiyerarşi kabul etmez.** Tüm ilimler aynı derecede kutsal, tüm bilginler aynı mertebede onurludur. **Bilgini onurlu yapan, şu veya bu ilimle uğraşması değil, bilimle uğraşmasıdır.**

İslam dünyasının çöküş sürecine giriş sebeplerinin başında, ilimleri kutsal olanlar-olmayanlar ayrımına tâbi tutan zihniyetlere teslim olup din bilimleri dışındaki bilimlere sırt dönmesi veya o ilimlerle gereğince ilgilenmemesidir. Bunun bir anlamı da Müslüman dünyanın evrene ve onun sırlarına bakışta yalpalama sürecine girmiş olmasıdır.

*** Şeytanın, bilgide ileri olmasına rağmen battığını söyleyerek ilmi bir tür şeytan hüneri gibi göstermek:**

Şeytanın saptırmasına yenik düşmenin en tipik örneği bizzat bu anlayıştır. Muvahhit (tevhit ilkelerine bağlı) eleştirmen **İbnül-Cevzî** (ölm. 597/1200), şeytanın kargaşaya itme ve aldatmalarını anlattığı eserinde bu noktayı ele almakta ve şu sonuca varmaktadır: **Şeytanın tasavvuf-tarîkat erbabını telbîsi (aldatma ve kaosa itmesi)nin esası bu insanların ilme sırt çevirir duruma getirilmesidir. Şeytan onları, 'İlim değil, ibadet önemlidir' diyerek aldatmıştır. Bu aldanış üzerine ilim kandilleri sönen tasavvuf-tarîkat çevreleri, karanlıklara yuvarlanmıştır... İlimlerinin yetersizliği yüzünden bilinçsiz bir biçimde uydurma hadislerin baskısı altında kalmışlardır... Bu hal onları, kendi vesveselerine bâtın ilmi adını verip ilimleri "zahir ilmi" diye küçümsemeye ve nihayet bilimi inkâra götürmüştür...** (bk. Telbîsü İblis, 188)

Halkın zihnine bir zehirli kıymık gibi sokulmuş bulunan bu slogana göre, **"Şeytanın bilgisi çoktu ama yine de battı. O halde önemli olan ilim değil, amel ve ibadettir."**

Bu zehirli slogana dayanak olabilecek tek bir vahiy ürünü gösterilemez. **Vahye göre, şeytan, bilgisi yüzünden değil inadı ve cehaleti yüzünden batmıştır.** Onun bilgisi, çamurdan yaratılan Adem'in o mütevazı görünüşüne rağmen ne büyük değerlere gebe olduğunu görmeye yetmemiş ve bu yüzden Âdem'i küçük görerek Allah'ın **"Adem'e secde et"** emrine karşı çıkmıştır.

Sonraki yüzyılların, özellikle şekil ve merasimi öne çıkararak slogan ve kisve ile seçkinleşmek isteyen bazı **tarikat çevreleri,** ilmin denetiminden kaçmak için yoğun bir bilim düşmanlığı geliştirdiler. Andığımız slogan, bu düşmanlığın maskelenmiş bir ifadesidir. Bu sloganı İslam dünyasına egemen kılmak isteyenler kendi hesaplarına uygun bir **"takva"** anlayışı geliştirerek ilimle mücadeleyi bir tür **"takva savaşı"** halinde tanıttılar. Öyle ki, onlar katında, ilimle takva arasında ters orantı vardır. İlim arttıkça takva azalır; çünkü ilim arttıkça insan biraz daha şeytanlaşır.

Bu anlayış, Kur'an'ın hayata sokmak istediği anlayışın tam tersidir. **Kur'an, Allah'a yakınlık ile ilim arasında doğru orantı görmektedir: ilim arttıkça Allah'ı bilme ve takva da artar.** (bk. Fâtır, 28)

Doğrusu şu ki ilim sahiplerinin zaman zaman dine-diyanete karşı çıkışlarının sebebi, ilmin dinden ve Allah'tan uzaklaştırıcı bir rol oynaması yüzünden değildir; sebep, din adına ortaya getirilen anlayışların sahtelikler ve akıldışılıklarla dolu olmasıdır. Sahte din çevreleri buna hiç değinmezler. Sanki ortada gerçek bir din var da ilim sahipleri bu dine karşı çıkıyor... Bu yaptıkları, işledikleri öteki kötülüklere taş çıkartan bir günahtır. Çünkü bu ikincisi tüm topluma, hatta tüm insanlığa zarar vermektedir.

Anılan **kötülük günümüzde, ilmin yerine eski din temsilcilerinin kabullerini koyan bir taklitçilik şeklinde sergilenmektedir. "Eski ulemaya, selef âlimlerine saygı" adı altında yürütülen bu ilim düşmanlığı, İslam'a ve insana ihanetin en tehlikelilerinden biridir.**

*** tlim olmadan vahyin bir değer ifade edeceğini sanmak:**

Vahyin, ilimsiz hiçbir işe yaramayacağı, Kur'an'ın temel kabullerinden biridir. Başka hiçbir kanıt olmasa, Kur'an'ın ilk emrinin **"Oku!"** oluşu, bu söylediğimizi belgelemeye yeter. Halbuki daha birçok Kur'ansal kanıt vardır.

Kur'an'ın adı olan **"kur'an"** kelimesi **"okunacak şeyleri toplayan kitap"** demektir. Bu da gösterir ki bu kitap, okumaktan yani ilimden ayrı düşünülemez.

Aynı zamanda tüm vahyi ifade etmek için kullanılan **"kitap"** kelimesi de Kur'an'ın adlarından biridir. Kur'an'a göre, kâinatla insan da birer kitaptır. Kur'an mesajının ilimle iç içeliğinin bir kanıtı da budur.

Çok daha ilginç bir kanıt var ki, hurafeci çevreler buna hiç değinmezler: **Kur'an'a göre, vahiy, insanlık dünyasına indiği andan itibaren bilime dönüşmektedir.** Bunun açık anlamı şudur: Vahyin muhatabı olan bizlerin, yeryüzüne inmiş vahiy ürünlerinden yararlanmamız ancak bilim sayesinde mümkün olacaktır. Asırlardır fark edilemeyen veya üstü örtülen bu gerçek şu ayetlerde ifadeye konmaktadır: Bakara, 145; Ra'd, 37.

Bu iki ayette, Hz. Peygamber'e vahyedilen gerçekler **"ilim"** olarak adlandırılmaktadır. Hz. Resul, ilim ile değil, vahiy ile beslenen bir bilgi-ışık odağı olduğu halde ona gelen mesajlara neden ilim denmektedir? Bize ders vermek için!

Âdeta şu söylenmektedir: İşte, vahiy yeryüzüne indi. Bundan sonrası, ilimle ona yaklaşarak yararlanmaya kalıyor. Artık o sizin için bir ilim konusudur. Eğer ona ilimle yaklaşmaz iseniz boş arzu ve heveslerinizin tut-

sağı olur, hüsrana uğrarsınız; zalim damgasını yersiniz...

*** "Esas olan bâtın ilmidir, zahir ilmi olmasa da olur" demek:**

İlim düşmanlığının, ilimde hurafeciliğin bir göstergesi de bu slogandır.

İslam tarihinde ilme vurulan en büyük darbe, ilmi, bâtın ve zahir diye ikiye ayırıp **okul-kitap-laboratuvar kaynaklı bilime** "olmasa da olur" yaftası yapıştırmaktır.

Bâtın ve Bâtmîlik konusunda temel bilgileri ***"Tasavvufun Ruhu ve Tarikatlar"*** adlı kitabımızda verdiğimiz için o konuda ayrıntıya girmeyeceğiz.

İlim düşmanlığına dayanak ve paravan yapılan **"bâtın ilmi" sloganı** ile benimsetilmek istenen şudur: Peygamberler dışında bazı kişilere de kitap ve okul üstü bilgiler verilir. Bunlar ilham ve rüya yoluyla gelen bilgilerdir. Esas güvenilir bilgiler bunlardır. **Zahirî** bilgiler (okul-kitap-deney kaynaklı bilgiler) şeytanî bilgilerdir. O bilgiler insanı azdırıp saptırmaktan öte bir, işe yaramaz. O halde, zahiri bilgi sahiplerinin peşinden gitmek aldanmaktır. Esas olan, bâtın bilgilerine sahip olanları izlemektir; kurtuluş onların izindedir....

Asırlardır Müslüman kitleleri kemiren bu **iblis iddialarının** hangi sonuçları doğurduğunu anlamak için bugünkü İslam dünyasının haline bakmak yeter. Yaklaşık on asırdır, **"batini bilgi"** diye diye şunun-bunun hezeyan ve yavelerinin peşine takılıp bilime atıf yapan yüzlerce ayeti arkasına attığı içindir ki İslam dünyası Kur'an'ın tokatını yemiş ve tökezlemiştir.

Burada ilk hatırlanacak şey şudur: İslam'ın inanç manifestosu içinde yer alan bir ilkeye göre: **"İlham ve rüya esbabı ilimden değildir."** Yani kişilerin muhatap oldukları veya muhatap olduklarını söyledikleri ilhamlarla gördükleri rüyalar bilimsel bir değer taşımaz, bunun için de hiç kimseyi bağlamaz, (bk. İlham ve Rüyalar bölümü)

Ne yazık ki İslam tarihinin son onbir asrı boyunca bu ilkenin tam tersi egemen kılınmış ve Müslüman toplumlar, binlerce sahtekâr veya meczubun sultası altına sokulmuştur. Bunlar öyle bir egemenlik kurmuşlardır ki, kitleler için uygulamada imanın ilk şartı, sözle söylenmese de, bu egemen sınıfın ağzından çıkana teslimiyet haline gelmiştir. Bizim kanımıza göre, Kur'an'ın Bakara 256. ayetinde, Allah'a imana karşı konulan **tâğuta iman,** işte bu egemen sınıfa teslimiyettir.

Tâğut, sözlerini ve kabullerini Kur'an vahyinin önüne geçiren sulta erbabıdır. Bunların din kisvesine bürünmesi, din adına konuşması bu gerçeği değiştirmez. Tâğut, din içinden de olabilir, din dışından da... Yönetim erkini de kullanabilir, ruhsal erki de... Emevîler birinciyi kullanan tağutlardı; bazı tarikat ve mezhep sahtekârları ise hep ikincisini kullandılar.

Bu yapay, ama egemen ruhban sınıfı, İslam din bilimlerinde onurlu çalışmalarıyla büyük değerler üretmiş bilginleri, **"zahir uleması, sırlardan habersiz, şeytanî bilgi sahibi..."** gibi tağut ithamlarıyla etkisiz kılmış ve kitleleri **"ilham tüccarı şeytanlar"**ın tutsağına dönüştürmüştür. Bunların ölüp gitmeleri de halkın özgürlüğü için yetmemiştir. Çünkü kurdukları sömürü hegemonyasıyla, kendilerinden sonra halkı tür-

belerine kulluk edecek bir duruma getirmeyi de başarmışlardır.

İşin gerçeği şudur: **İlham ve rüya elbette ki vardır ve var olmaya devam edecektir. Ancak bu, toplumları güdücü ve dinin kitabı ve peygamberi yerine geçici bir kanıt-kurum olarak görülmemelidir.** İlham ve rüya, sadece sahibini bağlayan kişisel bir değer olarak kalmalıdır. Oysaki sömürü ekipleri bunu, dinin, Peygamber'in, hatta Kur'an'ın yerine geçirmekte hiçbir sakınca görmemişlerdir.

Kur'an, ilme ısrarlı bir biçimde atıf yapar; ancak **Kur'an'ın hiçbir yerinde ilim, zâhir-bâtın diye ikiye ayrılmamıştır.** İnsanı bağlayan ve hayata ışık veren ilim, okuma ve kitap eksenine oturtulmuştur. İkinci bir sıfatı yoktur. O, ilme özgü üretim yollarıyla elde edilir. Bu yollar onurlu ama zor ve çileli yollardır. Fedakârlık, feragat gerektiren yollardır. İlmin ve âlimin bu niteliklerine sahip olma gücünü gösteremeyen zihniyetler, saygı ve nimet devşirmenin zahmetsiz yolunu yakalamak için tenkit ve kontrol üstü bir otorite aramış ve bunu elde etmede ilmi etkisiz kılmayı en geçerli çare görmüşlerdir.

İslam dünyasında bugün milyonlarca saf, aldatılmış insanı Kur'an, akıl ve bilim değil, bu "dokunulmaz-yarı ilah" sınıfların dirileri veya ölüleri yönlendirip yönetmektedir. (Ayrıca bk. **Kabirler** ve **Mürşit** maddeleri)

*** Bilimin İslamîleştirilmesindeıı söz etmek:**

Kur'an'ın bilime ve bilgine verdiği değerin gözden kaçmasına yol açan saptırmaların en yenisi budur. **Haçlı zihniyetlerin** sinsi bir oyunla Müslümanlar arasına soktukları Kur'an ve akıl dışı bu iddiaya göre,

çağdaş bilim/bilimler; vahye, ruha, İslam'a aykırı bir konumdadır; bunların İslamîleştirilmesi gerekir. Bu sav, temelden Kur'an dışıdır. Ve bir tür insanlık suçudur.

Eğer amaçlanan, bilimlerin kullanımındaki materyalist-egoist-emperyalist saptırmaya dikkat çekmekse bunu ifade etmek için **"bilimlerin kullanımının islamîleştirilmesi"** demek gerekecektir. Bu bir etik meseledir. Bilimin ahlak dışı kullanımı her devirde olmuştur, bugün de vardır, yarın da olacaktır. Bilimin İslamîleştirilmesi deyimi ise bilimin üretilmesi, yapısı, varlığı ile ilgili bir deyimdir. Bu deyimin ifade ettiği kaygı etik bir kaygı olarak algılanamaz; tam tersine, bilim düşmanlığı görüntüsü verir. Ve zaten istenen de bu görüntünün doğmasıdır. Bu doğunca Müslümanlar hakkında en yıkıcı ithamlara kapı aralanmış olacaktır. Hem de bizzat Müslümanların eliyle...

Gerçek şu ki **bilimin dini-imanı, vatanı, rengi, deseni olmaz. Bilim bizatihi tanrısal bir ışıktır.** Bu ışığın İslamîsi, gayrı İslamîsi olmaz. Ama doğmuş bulunan bilimin kullanımında İslamîlikten söz etmek pekâla mümkündür. Çünkü bu aşama bir etik-pragmatik alandır.

Dünyanın birçok yerinde birçok sözüm ona bilim adamı, böylesine açık bir gerçeği göremeden İslam'a büyük zararlar verecek ve esasta Haçlılar tarafından oluşturulmuş bir deyimi kendilerini tanımlamak için kullanmakta ve tarihin önünde eşi az görülmüş bir gaflet sergilemektedir. Bu gafletin açabileceği yaraya dikkat çeken bilim adamlarından biri de atom fiziği profesörü **Ahmet Yüksel Özemre**'dir. Bilimin İslamîleştirilmesi aldatmacasıyla ilgili olarak şöyle yazıyor:

"Bir sömürge tebaası ezikliği kompleksiyle, içinde yaşadığı İslam toplumunun bütün olumsuz yanlarını ilmin 'İslamî' olmamasına bağlayan marjinal bir zümre, ilimlerin İslamîleştirilmesiyle İslam toplumunun bütün sıkıntılarının giderilmiş olacağı ütopyasının propagandasını yapmaya başlamış bulunmaktadır... Savunacalarını, ilim camiasında istihzaya muhatap kılmaktan ve yalnızlığa itmekten başka marifeti olmayan bu nifak unsurunun bir işe yaramayacağı yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştır..."

"Tabiat ilimleri kavramını ırkçı bir tutumla kâfirleşmek ilan eder, tabiat ilimlerini İslamîleştirmek gibi bir harekete kalkışırsanız, ve hele hele fizikle meşgul olan Müslüman ilim adamlarına saldırırsanız kendinize de temsil ettiğinizi sandığınız topluma da hatta ümmete de pek çok söz getirir ve eninde sonunda kaçınılmaz bir biçimde, ilim üretemeden marjinal ve ezik kalmağa mahkûm olursunuz... Cenabı Peygamber, 'İlim Çin'de de olsa gidin, alın!' derken ilmin İslamîleştirilmesine hiç de işaret etmemiştir..."

"İlmin İslamîleştirilmesi projesi temkin ve teenniden uzak, bozgunculuğa müsait bir heves ve softaca bir saplantıdır. Ayrıca, bu konuda yazı yazanların ilimle alakası yoktur..." (Özemre; Kur'an-ı Kerim ve Tabiat İlimleri, s. 16)

İRTİBAT VE MÜRTEDLER

Dönmek, çevrilmek ve çevirmek anlamlarındaki **redd** sözcüğünden türeyen **ridde** ve **irtidat** sözcükleri inançtan geriye dönüş anlamında kullanılır. **Râgıb** bu sözcüğün, **ric'at** ve **rücu'** ile eşanlamlı olduğunu söylemektedir, (bk. Râgıb, redd mad.)

Kur'ansal bir terim olarak **irtidat, İslam dininden geri dönüp başka bir dine girmeye veya dinsiz kalmaya denmektedir.**

İrtidat edene **mürted** denir. Hz. Peygamber'in ölümünden hemen sonra Müslüman toplumun başına geçen **Ebu Bekir** (ölm. 13/634) döneminde, özellikle **zekât** yani vergi vermemek için çıkarılan kitlesel isyanlara tanık olmaktayız. İslam tarihinde bu olaylara **ridde olayları** denmektedir. İslam tarihçileri bu olayları bir **"inançtan sapma"** olarak gösterirlerse de bizce bunlar, inanç eksenli olaylar olmaktan çok, ekonomik-vergi eksenli olaylardır. Sonraki zamanların siyasal-yönetsel güçleri her türlü karşı çıkışı bir **"imandan sapma"** olarak damgalayıp rahatlıkla mahkûm etmek için, tümünü inanç eksenli gösterme yoluna gittiler.

Şunu göz ardı edemeyiz: Tarih boyunca irtidat diye damgalanan pek çok olay, aslında siyasal yönetime baş kaldın veya siyasal iktidara yürüyen ekipleri rahatsız

etme olayıdır ki temelinde ya ekonomik dengesizlik, ya emeğin sömürülmesi, yahut da siyasal hesaplaşma yatar.

Bunun yanında, İslam imanından geri dönüş olayları da elbette olmuştur.

İrtidat konusunda en büyük saptırma, mürtede ölüm cezası uygulamanın dinleştirilmesidir. **Ridde olaylarında, bu dinleştirilen cezalar içinde, ne yazık ki diri diri yakma uygulamaları vardır.** İlk halife **Ebu Bekir,** ridde isyancılarından bazılarını yaktırarak öldürmüştür. İslam fıkhında önemli bir yer tutan ve bizim süreklj eleştirdiğimiz **ta'zîr** kavram ve kurumunun ilk ve en dikkat çekici uygulaması da işte budur, (bk. Behnesî; et-Ta'zîr fı'l-İslam, 103-104)

İrtidat, tarih boyunca, devlete hainlikle atbaşı gitmiştir. Mürtedlerin büyük çoğunluğu yabancı devlet ve toplumların ajanı olarak çalışmış, kendi ülkelerine, yahut da egemen saltanata bir şekilde zarar veren faaliyetler içinde olmuşlardır. Başka bir deyişle, fıkıh tarihinin bir "iman meselesi" gibi tanıttığı irtidat olaylarının esası, devlete hıyanet ve casusluktur. Kur'an'ın; Ehlikitap'ın Müslümanları dinlerinden döndürmek (irtidat ettirmek) için gayret göstereceklerini, bunu yürekten istediklerini bildiren ayetleri, **irtidat konusunun bir devletlerarası yıpratma faaliyeti olarak kullanılacağının işaretlerini** taşımaktadır, (bk. Bakara, 109, 217; Âli İmran, 100) Bu bir zaman dincilik adına kullanılır, başka bir zaman dinsizlik adına...

Mürted olarak damgalanan kişiler bir zaman devleti korumak adına cezalandırılır, başka bir zaman devleti yıkmak adına...

Klasik devirde, irtidat olaylarının bir şekilde ülkeye ve devlete karşı faaliyetlerle birlikte görülmesi bu

"**suç**"tan kaynaklanan tahriplerin etkisiz kılınması için, faillere ağır cezalar verilmesini kaçınılmaz kılmıştır. Ama öyle zamanlar olmuştur ki irtidat suçlaması, alışılanın tam tersine, devleti yıkmak isteyenlerin kullandıkları bir araca dönüşmüştür. Kur'an'ın irtidat edenler için maddî yaptırım düzenlememesi sebepsiz değildir. Belli ki bu konu, sürekli bir biçimde siyasal amaçlara araç yapılacaktır.

Anlaşılan o ki irtidat bir yanıyla bir "büyük günah", öbür yanıyla da bir büyük suç olmaktadır. Geleneksel anlayış, irtidadın günah yanını unutmuş, suç yanını öne çıkarmıştır. Ceza Kur'an'ın esas aldığı espri içinde verilmemiş, devletler hukuku ilkelerine göre verilmiştir. Ama gerekçe daima din yapılmıştır.

Sapma ve saptırma da buradadır. Cezanın haklılığı başka bir şeydir, cezanın dayandırıldığı hukuk ilke ve esprisi başka bir şeydir.

islam fıkhında mürtedlere tartışmasız ölüm cezası verilmiştir. Öldürülürler, mallarına el konur. Dahası, mürtedler kanı helal ilan edilmiş suçlulardır. Bulan bulduğu yerde öldürür. Ve cinayetten suçlanmaz.

Mürtedi öldürenin cezalandırılmaması, İslam'a bulaştırılan insan hakkı ihlallerinin en zalimlerinden biridir. Ve ne yazık ki bu Kur'an dışı zulüm, tüm mezheplerin oybirliği ile onaylanmıştır. **(Süfyan es-Sevrî**'ye isnat edilen farklı bir görüş için bk. **Kal'aci;** Fıkhu's-Sevrî; 416)Bu oybirliğine göre, mürtedi öldüren bir insana ne kısas uygulanır, ne de tazminat hükümleri... O sadece ta'zîr edilir, yani yönetim gerekli görürse caydırıcı bir ceza ile cezalandırılır.

Hz. Ali'nin de mürtedlerin boynunu vurdurduğu yolunda rivayetler vardır. (Örnek olarak bk. İbn Hemmâm, 6/104 vd. 10/339) Birinci halife Ebu Bekir'in ridde olayında bazı mürtedleri yaktırarak idam ettirdiği bilinmektedir. Ebu Bekir'in eşcinsellikten suçlu bazı kişileri de yaktırarak öldürttüğü kayıtlara geçmiştir. Eşcinseller; Abdullah b. Zübeyr ve Hişâm b. Abdülmelik tarafından da yakılarak katledilmiştir, (bk. Behnesî, 103-104)

Olaya devletler hukuku ve devlete hıyanet açısından baktığımızda mürtedin idamı bir zorunluluk olarak görülebilir. Burada saptırma diye nitelenecek olan, cezaların devlete hıyanet, casusluk vs. gibi gerekçelere dayandırılmak yerine din emri olarak gösterilmesidir. Oysaki irtidadı bir düşüş, sefillik, hüsran olarak gören Kur'an, mürtedin cezasını Allah'ın cehennemle vereceğini bildirmekte, fakat hiçbir maddî yaptırım getirmemektedir. Şöyle deniyor: "İçinizden kim irtidat edip dininden döner de kâfir olarak ölürse böylelerinin amelleri dünyada da âhirette de boşa gitmiştir. Ateş ehlidir onlar, sürekli kalacaklardır orada." (Bakara, 217)

Ayetten açıkça anlaşılan şudur: İrtidat eden, o hal üzere kalıp kâfir olarak ölürse (öldürülürse denmiyor) sonsuza kadar cehennemi boylar. Daha önce yaptığı hiçbir amel ve ibadet onu kurtaramaz. Ama tüm bu cezalar âhiret hayatında Allah tarafından uygulanır. Dünyada, insan tarafından uygulanacak herhangi bir ceza söz konusu değildir. Ayette "ölürse" denmesi öldürülemeyeceğini ve imana dönme ümidinin var olduğunu gösterir.

Kur'an'ın irtidat olayına bu bakışı, onun Bakara 256'da gündeme getirdiği "Dinde baskı ve zorlama

yoktur" ilkesinin de zorunlu bir sonucudur. Baskı ve zorlama yoksa, isteyen dine girer, isteyen de dinden çıkar... Elbette ki sonuçlarına boyun eğmek koşuluyla... Kur'an, girişin sonuçlarını gösterdiği gibi çıkışın sonuçlarını da göstermiştir... Çıkışın sonuçlarını belirlemede birilerinin yetki kullanmaları, Kur'an'ın din anlayışı açısından, Allah'ın haklarına tecavüzdür...

İrtidadı cezalandırmanın dinleştirilmesi, yeni zamanlarda bir tür **"İslam engizisyonu"** doğurmuştur. **İdeolojiye dönüştürülerek siyasallaştırılan İslam, din üzerinden siyaset yapanların, siyasal rakiplerini (bu bazan bizzat devlet olabilmektedir) etkisiz kılmak veya ortadan kaldırmak için irtidat kavram ve kurumunu kullanmalarına zemin hazırlamıştır.**

Bu siyaset şöyle yürütülmektedir: Önce ülke **dârülharp** ilan edilmekte, bunun uzantısı olarak **devlet** kâfir olarak damgalanmaktadır. Bu durumda, ülkeyi ve devleti savunanlar otomatik bir biçimde kâfir (!) olmaktadır. Eskiden Müslüman olan bu insanların sonradan kâfirleşmeleri onların irtidat etmiş olmaları demektir. **Sonuç, din üzerinden siyaset yapan ve dinle siyasetlerini eşitleyen grupların hasımlarını mürted ilan etmeleridir.**

Bu noktaya varıldığında iktidarın el değiştirmesi gündeme gelir. Dinci siyaset lehine el değiştirmede iki ihtimal söz konusudur: **1. Kansız el değiştirme, 2. Kanlı el değiştirme.** Kansız el değiştirme gerçekleşirse, dinci siyasete daha önce problem çıkarmış olanlar, baştan verilmiş irtidat fetvalarına uygun olarak ortadan kaldırılır. Problem çıkarmamış olanlarsa teslimiyetlerini ilan edip yeni sisteme boyun eğerek yaşamaya devam ederler.

Çok teorik gibi görülebilecek bu değerlendirme, tam aksine, hepimizin yaşadığı olaylarla kanıtlanmış serüvenlerin değerlendirilmesiyle vücut bulmuştur. Serüvenin elle tutulur biçimde yaşandığı ülkelerden biri de Türkiye'dir. Yakın yıllarda, din üzerinden siyaset yapanların iktidar mücadelesi, yöntemi ve tavrı bakımından, şurada özetlediğimiz anlayışa tamamen uygun olarak gelişmiş, ama hedefine varamadan kırılıp aşılmıştır.

Bu ülkede yaşayan herkesin ama özellikle siyasetle az veya çok ilgisi olanların anımsamaları gerekir: **1970'li yıllardan sonra ülkede dinle kendilerini eşitleyen zümreler türedi. Bunlar, Allah'ın bir tür belgeli temsilcileri gibi faaliyet göstererek toplumu şu aşamalardan geçen operasyonlara maruz bıraktılar:**

1. Müslüman olmak başka, iyi veya en iyi Müslüman olmak başkadır.

2. En iyi Müslüman biziz, iyi Müslüman olmak için bize yakın olmak gerekir, aksi halde iyi Müslüman olmamakla itham edilirsiniz.

3. Dini bizim gibi anlamaz iseniz, günaha girersiniz. Sizi günahkâr ilan ederiz.

4. Dini bizim gibi anlamaz iseniz sizi cehennemlik ilan ederiz.

5. Dini bizim gibi anlamaz iseniz sizi, dinden taviz vermek, dini zamana-düzene uydurmak, hatta dine karşı çıkmakla itham ederiz.

6. iyi Müslüman olmak için ibadet vs. yetmez. Dinin benimsemeyeceği şeylere karşı çıkmak gerekir.

7. Dinin kabul etmeyeceği şeylere karşı çakışın yol ve yöntemini biz biliriz.

8. Dinin kabul etmeyeceği şeyleri oluşturan, savunan ve koruyan, bugünkü devlet sistemi ve onun siyasal iktidarlarıdır. O halde, dinin yanında yer alanların bu sisteme ve bu siyasetçilere karşı çıkmaları gerekir. Aksi halde, küfre rıza göstermiş olurlar; Müslümanlıkları kuru bir iddiadan ibaret kalır.

9. Devletin, dinin kabul etmeyeceği şeyleri koruma ve geliştirme zulmü, ülkeyi dârülharp yapmıştır.

10. Dârülharp olan bir ülkede Müslümanlık olmaz, İslam'ın hiçbir buyruğu yaşanmaz. Böyle bir ülkede Müslüman'ın tek görevi vardır: Sistemle ve devletle savaşmak.

11. Ülkenin dârülharplikten çıkıp dârülislam olması için bu sisteme ve onun savunucularına savaş açmış bulunuyoruz. Bu savaşa katılıp katılmama, İslam'ın içinde olup olmamanın şaşmaz göstergesidir. Bu savaşla biz bu sistemi ve savunucularını "önce sarsacağız, sonra da yıkacağız!" Bizim yanımızda yer almayanlar dinden çıkmış sayılırlar, yani mürted olurlar.

12. Eğer sisteme hizmet yani irtidat durdurulup yönetim dârülislam savaşçılarına gönül rızasıyla teslim edilmezse iktidarı kanla elde ederiz.

Ülkenin ve devletin uçurum kenarına getirildiği aşama bu 12. aşamadadır. Ülkenin ve kitlenin geleceğini tehlikede gören ve kendilerini bu tehlikeyi aşmakla

görevli bilen güçler işte bu aşamada devreye girmiş ve din üzerinden siyasal iktidar elde etmeye çalışan kadrolar etkisiz kılınmıştır.

Bu ağır faturalı serüvenden geleceğe yönelik olarak çıkarmamız gereken bazı dersler vardır. Bu derslerin en önemlileri bize göre, şu ikisidir:

1. Bir ülkede, birileri "iyi-kötü" veya "iyi-en iyi" Müslüman ayrımı yapıp bunun göstergesi olarak da kendilerini ve zihniyetlerini öne çıkarma eğilimine girmişlerse din üzerinden iktidar süreci başlamış veya başlama noktasına gelmiş demektir.

2. Bir ülkede, birtakım kadrolar, her gün birilerini, özellikle dinde otorite konumuna gelmiş ama bölücülük ve devlet düşmanlığına bulaşmamış ilahiyatçıları "kâfir, zındık, cehennemlik, din tahripçisi, dinde reformcu..." ilan etmeye başlamışlarsa din üzerinden siyaset odakları iktidarı ele geçirmek üzere kana başvurma kararı almışlar demektir. Çünkü işaret ettiğimiz tavır, siyasal hasımların mürted ilan edilmeleri sürecine geçildiğinin, bunun arkasından da kanlı kıyamın geleceğinin göstergesidir. Başka bir deyişle o kılıf bu minare çalınsın diye hazırlanır.

Özetlersek: İrtidat ye mürted kavramları, Allah ile aldatma oyununda siyasal hasımları yıpratma araçlarının en hassaslarından biridir...

İSLAM'IN ŞARTLARI

İslam'ın şartları dendiğinde geleneksel pencereden bakanlar şu beş şeyi görürler: **1. Kelime-i Şehadet, 2. Namaz, 3. Oruç, 4. Hac, 5. Zekât.**

Böyle bir saptamanın zorunlu sonucu şudur: Bu beş şartı yerine getiren, Müslümanlığın gereklerine uymuş, din adına işini bitirmiş olur.

Şimdi böyle bir saptamanın dayanağı nedir diye soralım. Tanrısal kaynağı 604 sayfa ve 6 bin üç yüz civarında ayetten oluşan bir dinin şartları nasıl oluyor da iki satırda tamamlanıyor?

Vahiy verilerinde İslam'ın şartları diye bir deyime rastlanmaz. Bu demektir ki **vahyin kabulüne göre, İslam'ın şartları Kur'an'daki buyrukların tamamıdır.** Namaz kılmak, oruç tutmak İslam'ın şartıdır da yalan söylememek, çalışmak, yetim hakkı yememek, kamunun haklarına tecavüzde bulunmamak, cana kıymamak, zina etmemek, gıybetten uzak durmak... İslam'ın şartları değil midir?

Elbetteki bunların tümü İslam'ın şartlarıdır. Bazı kesimlerin, kendilerinde bulunan değerleri İslam'ın göstergesi sayıp ötekileri olmasa da olur türünden kabuller olarak değerlendirmeleri inandırıcı değildir.

İslam tüm insanlığa hitap eder. O halde, Kur'an'm hayata sokmak istediği değerlerden kim daha fazlasına işlerlik kazandırıyorsa İslam'da önde olmak da onun hakkıdır. Böyle baktığınızda, günümüz dünyasında yeniden bir **"islam ülkeleri ve Müslüman kitleler"** tanımlaması yapmak gerekecektir. Yüzlerce değerden oluşan İslam'ın, sadece beş değerini yaşayıp yaşatan toplumlar **"İslam dünyası"** patentini ellerinde tutma hakkına neden ve nasıl sahip olabiliyor? Bunun sorgulanması Kur'an'ın insanoğlundan istediği davranışlardan biridir. Çünkü Kur'an'ın mesajı tüm insanlığa hitap eder.

O beş değer, **"İslam'ın işaretleri"** olarak adlandırılabilir. Çünkü onları yerine getirdiğini gördüğümüz insanlara ilk bakışta "Müslüman" deriz. Bunda garip bir yan yoktur. Ancak o **"işaret"** değerleri **"şart"** olarak nitelediğimizde bunun sonucu "ötekiler olmasa da olur"a çıkar ki, bu İslam'a iftira olur.

Bizim yapacağımız şudur: **Kur'an'ı önümüze koyar, dikkatle okuruz. İnsandan istediklerini dikkatle not ederiz. Sonra dönüp dünyaya bakarız: Hangi toplum bu değerlerin daha fazlasını hayatına sokmuşsa onun İslam'dan nasibinin daha çok olduğuna hükmederiz.**

Bunu yaptığımızda karşımıza çıkacak tablo, gerçekten ürpertici olacaktır. Ama unutmayalım ki Kur'an'ı ciddiye almanın ilk adımı işte bunu yapmaktır. Çünkü akla kara, aldatanla aldanan, uyuyanla yürüyen ancak o ciddi işin yapılmasından sonra ortaya çıkar...

KABİRLER

Hz. Peygamber, İslam'ın ilk yıllarında mezar ziyaretlerini yasaklamıştı. Çünkü ortam putperest bir ortamdı. İnsanlar önlerine gelen şeye tapma, önlerine geleni ilah ilan etme eğilimi içindeydi. Ölüleri ilahlaştırma ise bu eğilimi en çok okşayan tutkulardan biriydi.

İnsanlık, ölülerin ilahlaştırılması illetine, eski Yunan panteonuyla çok açık bir biçimde tanık olmuştur. Yunan ilahlar panteonu, zaman içinde, ünlü-itibarlı Yunanlı ölülerin de ilavesiyle bir hayli büyümüştür. Öte yandan, **Asya'nın Şintoist kitleleri,** ecdatlarının ölülerine tapmayı, onlardan medet ummayı bağımsız bir din haline getirmişlerdir.

Hz. Peygamber bunları elbette ki biliyordu ve çok tedirginlik içindeydi. Bu yüzden Müslümanlara kabir ziyaretini yasaklamıştı. Onları, atalarından aldıkları kirli şuuraltının etkisinden uzaklaştırması gerekiyordu.

Nitekim o uzaklaştırmanın vücut bulduğunu anladığı, yani tevhitle terbiye gören sahabî neslinin beklenen kıvama geldiğini fark ettiği gün, koyduğu kabir ziyareti yasağını kaldırmış ve şöyle demiştir:

"Size, kabir ziyaretini yasaklamıştım; ama artık kabirleri ziyaret edebilirsiniz. Çünkü bu ziyaret size ölüm sonrasını hatırlatır."

Dikkat edilirse yasak kaldırılırken, çok evrensel ve hayatî bir noktanın altı çizilmiştir: **Kabirler sadece ve sadece ölümü ve ölüm ötesini hatırlamanın bir vesilesi olarak ziyaret edilecektir; başka hiçbir niyet ve amaçla değil.**

Kısacası, kabirlere gidişin iki maksadı olabilir ve olmuştur: Ziyaret, ibadet. İslam, birinciyi insancıl bir tavır görerek serbest bırakmış; ikinciyi, putperestlik sayarak yasaklamıştır.

Kur'an, kabir ziyaretini putperest bir tutkunun eleştirilmesi bağlamında gündeme getirmiştir. Bu tutku, mal ve evlat çoğaltma yarışına girme, bu yarışla övünme anlamındaki **"tekâsür"**dür. Aynı adı taşıyan **102.** surede **tekâsür,** insanlığın sapmalarından biri olarak gösterilmiş ve şiddetle kınanmıştır. Tekâsürün uzantılarından biri de kabirleri ziyaret ederek oradaki ölüleri sayıp çokluk belgesi olarak kullanmaya kalkmaktır. Aynen şöyle deniyor: **"Aldatıp oyaladı o çokluk yarışı sizleri, öyle ki ziyaret edip saydınız kabirleri..."** (Tekâsür, **1-2)**

Şöyle veya böyle, **Kur'an kabir ziyaretiyle ilgili saptamasını olumsuz yönde bir saptama olarak ortaya koymuştur.**

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Kabirleri kutsallaştırmak, mabetleştirmek, dilek kapısı yapmak (türbeperestlik):**

Kabirler konusunun en büyük yıkımı bu noktada ortaya çıkmaktadır. İnsanlık ilk günden beri, büyük tanıdığı kişilerin kabirlerini kutsallaştırıp dileklerin kabulüne araç yapmış, hatta kabirlere doğrudan tapma illetine tutulmuştur. Bu illetin ilk işlediği alan, peygamber kabirleri oldu. Kabri bilinmeyen peygamberlere kabir icat edilmiştir. O yapılamamışsa, peygamberin vekili ve temsilcisi gibi gördükleri (öyle ilan ettikleri) kişilerin kabirleri kutsallaştırılmıştır.

Bu kutsallaştırmanın ilk göstergesi peygamberlerin ölmedikleri, cesetlerini toprağın yiyemeyeceği, onların toprak altında hep diri kaldıkları vs. uydurmalarıdır. Bu sözlerin tümü Kur'an dışıdır. İşin, tevhit gerçeğine uygun yapısı şudur: Son Peygamber de dahil tüm nebiler beşerdir, hepsi ölümlüdür ve hepsi de ölmüştür. Bunun böyle olması, sünnetullah denen tabiat yasalarının gereğidir. Sünnetullah ne değişir, ne bozulur, (bk. Ahzâb, 62; Fâtır, 43; Fetih, 23) Kur'an son derece açık konuşuyor:

"Her benlik ölümü tadacaktır.[11] (Ali İmran, 185; Enbiya, 35) Son Peygamber'e hitap şudur: **"Hiç kuşkusuz, sen de öleceksin, onlar da ölecekler."** (Zümer, 30)

Şu halde hiçbir peygamber kabrinde diri veya cesedi bozulmamış olamaz. Böyle bir şey varlık yasalarına, vahyin ilkelerine terstir. Böyle bir inancı taşımak Kur'an dışıdır.

Kabirperestlik, tevhit inancının maruz kaldığı ve kalacağı en tehlikeli belalardan biri olduğu içindir ki, Hz. Muhammed'in bu belaya karşı sert uyarılarına tanık oluyoruz. O, **çok az kullandığı laneti, peygamber kabirlerini mabetleştirenlere, bayram merasimleri için araç yapanlara göndermekte hiç duraksamamıştır.** (bk. **Süyûtî;** el-Emr bi'l-İttiba', 36-47) Daha ilginci ve ürperticisi şudur: Onun, bu âlemden ayrılmadan önceki son sözünün şu hadis olduğu en titiz hadis kritikçileri tarafından kaydedilmektedir: **"Şunu bilin ki, insanların en şerlisi peygamberlerinin kabirlerini mabetleştirenlerdir." (Elbânî;** el-Ahâdîs es-Sahîha, 3/124) Bu hadisin **Beyhakî** (ölm. 458/1065)deki şekli şöyledir: "Hz. Peygamber'in ağzından çıkan son söz şudur: **'Allah, Yahudi ve Hristiyanların canını alsın, çünkü onlar nebilerinin kabirlerini mabetleştirdiler." (Beyhakî;** Delâilü'n-Nübüvve, 7/204)

Şu sözler de Peygamberimizindir: **"İnsanların en kötüleri, kıyamet koptuğu sırada hayatta olanlarla mezarları mabetleştirenlerdir."** Ve: **"Allahım! Mezarımı, tapılan bir puta dönüştürme!. Ali a hin gazabı, nebilerinin mezarlarını mabetleştirenlere çok şiddetli olacaktır."** Ve. **"Mezarımı şölen yerine döndürmeyin!"** (Bu hadisler için bk. İbn Teymiye; el-Furkan, 140)

*** Kabre açıkça tapmak.**

*** Kabri veya içinde yatanı Allah ile kul arasında aracı kabul etmek:**

Tasavvuf-tarîkat geleneğinde, özellikle **Nakşî** çevrelerde kabirlere yapılan **rabıta** bu ikinci türdendir ve tevilsiz bir putperestlik kalıntısıdır.

* **Kabirlere dilek ve nasip için bez-iplik bağlamak, mum-lamba yakmak, abdest malzemesi, tespih, havlu vs. koymak.**

* **Falan veya filan türbenin şu veya bu dileğin yerine gelmesinde, şu veya bu hastalığın giderilmesinde çare olduğunu düşünmek...**

* **Rüya yoluyla mezar keşfetmek:**

Bazı seçkin kişilerin gördükleri söylenen rüyalarla bazı ünlü kişilerin bilinmeyen mezarlarının yerlerinin belirlenmesi de kabirleri mabetleştirmenin bir uzantısıdır. İslam dünyası genelinde örneği çok olan bu türün ülkemizde en ünlü örneği İstanbul'daki **Eyüp Sultan Türbesi**'dir. Söylentiye göre bu türbe, ünlü **Osmanlı** sûfîsi **Akşemseddin** (ölm. 863/1459) tarafından rüya veya ilham yoluyla keşfedilmiştir. Ve o günden sonra bu türbe hiç tereddütsüz **Ebu Eyyûb el-Ensârî** (ölm. 51/671)nin türbesi olarak benimsenmiş ve **"Eyüp Sultan"** adıyla mabetleştirilmiştir.

Bu noktada iki islamdışılığm altını çizmek gerekiyor: Birincisi, kabir mabetleştirmedir ki, ona değindik. İkincisi, **ilham ve rüyanın** herkesi bağlayan bir kanıt olarak devreye sokulmasıdır ki, İslam inancına açıkça aykırıdır. Çünkü İslam inanç sisteminin temel kabullerinden biri şudur: **"İlham ve rüyalar ilim sebeplerinden sayılamaz."** İslam inanç manifestosunun bu ifadesinin bugünkü dille açık anlamı şöyle verilebilir: **Hiç kimsenin ilhamı ve rüyası, başkalarını bağlayan bir kanıt niteliği taşımaz.**

Bunlar, akait kitaplarına yazılmıştır ama, asırlardır bunların tam tersi hayata girmiş ve dinleşmiştir. Anadolu'nun birçok yerindeki evliya, **hızır** vs. türbesinin du-

rumu işte bu yolla belirlenmiştir. Fıkıh bilgini **Ebu Şâme**'ye göre, tüm bunlar şirkin bir uzantısıdır. Bu tür türbelerin tümünün tevhit inancı adına yıkılması gerekir, (bk. **Ebu Şâme;** el-Bâis, 101-104)

Türk illerindeki hemen her caminin bitişiğinde veya avlusunda bir veya birkaç ünlü kişinin **"türbe"** adı verilen mezarı vardır. Bunun anlamı nedir? İslam'ın hangi buyruğu, mabetlerin bitişiğine kabirler yerleştirilmesini gerektirmektedir?

Kur'an ve sünnetten bizim, en küçük bir kuşkuya düşmeden çıkardığımız şudur: **Yanına-yöresine bu tip kabirler yerleştirilen cami ve mescitlerde dinen namaz kılmak caiz değildir.** Ve doğrusu biz, bu Kur'an gerçeğini fark edeliden beri bu tip camilerde namaz kılmamaktayız. Eğer namaz tevhit dininin ibadetiyse onun tevhit ilkelerine uygun inşa edilmiş yerlerde kılınması gerekir. Aksi halde hem tevhidi hem de Şintoizm'i memnun etmek gibi bir tutarsızlık sergilenmiş olur.

* Kabirler üzerine Kur'an ayetleri ve tanrısal adlar yazmak:

Bid'atlara karşı mücadelesiyle tanınan ünlü fıkıhçı **Türkmânî**'ye göre bu tür davranışlar en azından bid'attır. **(Türkmânî,** 1/215)

Eğer kabir üzerine yazılan ayetlerden ölülere cennet, dirilere yarar sağlamak gibi sonuçlar bekleniyorsa o zaman iş bid'at olmaktan çıkar, şirke girer. Çünkü bu durumda, Allah'a ait özellikler, Kur'an ayetlerine verilmekte ve Kur'an, Allah'a ortak edilmiş olmaktadır. Allah'a ortaklık söz konusu olduğunda bunun aracının Kur'an olması hiçbir şeyi değiştirmez; şirk, şirktir.

*** Kabirler üzerine Kur'an okumak veya okutmak:**

Bu da en azından bid'attır. Ünlü Osmanlı fakıhı **İbn Abidîn** (ölm. 1836) böyle bir şeyin en azından mekruh olduğunu söylemektedir. Ona göre, böyle bir şeyi vasiyet etmiş olanın bu vasiyeti geçersiz sayılmalı ve yerine getirilmemelidir, (bk. **İbn Abidîn;** Resâil, 7. Risale, 1/168)

*** Kabir azabının kabir çukurunda meydana geleceğine inanmak:**

Kabir azabı deyimi bazı hadislerde geçmektedir. O hadislerin sağlam olduğunu var saysak bile bu, hiçbir zaman ölen insanın gömüldüğü yerde azap göreceği anlamına gelmez. İşi bu şekle sokmak, tevhit mantığından ve Kur'an ölçülerinden uzaklaşmak olur.

Kabir hayatı ve kabir âlemi tâbiri, dünya ile âhiret arası âlem demek olan berzah âlemi serüveni için kullanılır. **Berzah,** âhiret ile dünya arasını ayıran orta âlemin adıdır. **Berzah,** sözlük itibarıyla, ortaya giren, arada olan şey demektir. Kur'an da bu kelimeyi bu anlamda kullanmıştır, (bk. Müminûn, 100; Rahman, 20; Furkan, 53)

Ölen insanın ruhu berzah âlemine geçmekte ve kıyamete kadar orada, cennet veya cehennem ehli oluşuna uygun bir devre geçirmektedir. Ruhun tekrar dünyaya dönmesi ve yeni bir bedene girmesi olayı (reenkarnasyon) da (eğer varsa) bu berzah âlemi ile dünya arası bir olaydır. Kıyamet ve âhiretle ilgisi yoktur. **(Berzah âlemi** ve berzah hayatı ile ilgili geniş bilgiler için bk. **Şah Veliyyullah Dehlevî;** ***Hüccetullahi'l-Bâliğa*** ve **Oztürk;** ***Kur'an ve Sünnete Göre Tasavvuf)***

İşte, din dilinde **kabir azabı veya kabir hayatı** denen şeyin esası budur. Hiçbir ölü, gömüldüğü bir-iki metrelik toprak mekânda azaba filan uğratılmaz. Azap veya ödülün, o toprak mekânla, oraya gömülen ve bir süre sonra çürüyüp dağılacak olan bedenle bir ilgisi yoktur.

KADER

Elimizdeki akait kitaplarındaki **kader** anlayışının Kur'an'daki **kader** kavramıyla bir ilgisi yoktur. O kitaplar yoluyla asırlardır taşınan ve bizlere öğretilen **kader,** Bakara Suresi 104. ayetin tam tersine giden bir toplum yaratmak isteyen saltanat odaklarının kitleyi uyuşturmak için oluşturdukları Kur'an dışı bir anlayıştır. Bu anlayışla Müslüman kitlelerin getirilmek istendiği yerin ne olduğunu, İslam'ın temel kabulleri gibi benimsettirilen "**ilkeler**"den seçtiğimiz şu birkaç örnek çok iyi göstermektedir: 1. **Devlet başkanı, ahlaksızlık da zulüm de işlese azledilemez. 2. Fâsık ve zalim bir imamın peşine de olsa namazı cemaatle kılın.** 3. **Dünya, müminin cehennemi, kâfirin cennetidir. 4. Her insanın cennetlik veya cehennemlik olacağı, varlıklar âlemi yaratılmadan çok önce belirlenmiştir...**

Bu noktaya getirilmiş kitlelerin yarınlara ümitle bakabilmelerinin biricik koşulu, "gelecek bir kurtarıcı-mehdî" beklemektir. Çünkü bu kitlelerin "gerekeni yapma" azim ve iradeleri felce uğratılmıştır; onlar ancak gelecek olanı bekleyebilirler.

Kur'an'da, bugün benimsenen şekliyle bir kader kavramı olmadığı gibi, **"kadere iman"** diye bir tâbir

de yoktur. Bu gerçek, İslam ilahiyatının ünlü isimlerinden **Hüseyin Atay** tarafından 1960 yılında yayınlanan **"Kur'an'da İman Esasları"** adlı doktora teziyle ortaya konmuştu. Bu, bildiğimiz kadarıyla İslam tarihinde ilk kez ortaya atılan bir tezdi. **Atay Hoca** bu tezi yüzünden, **Ehlisünnet** akidesini bozmakla suçlandı.

Atay, bir ilim adamı sıfatıyla çalışmalarını sürdürdü. Çalıştığı konulardan biri de, mensubu bulunduğu Ehlisünnet inancının temel kitaplarından bazılarını yazmış bulunan ünlü **Mâtürîdî** kelamcısı **Ebu'l-Mu'în en-Nesefî** (ölm. 508/1115)nin düşünce dünyası idi. Bu çalışmanın bir parçası olarak, **Atay Hoca, Nesefî'**nin, el yazması halinde duran eseri **"Tabsıratü'l-Edille**"nin 18 yazma nüshasını karşılaştırarak bir basımını yapmak istiyordu. Bunu yaptı ve o eserde şaşırtıcı bir gerçekle karşılaştı: Ehlisünnet mezhebinin inanç temellerini belirleyen en büyük ekol olan Mâtürîdîlik'in en önemli ismlerinden biri olan **Nesefî,** kader konusunda **Hüseyin Atay**'ın söylediğinin aynısını söylüyordu. **Atay**'dan 850 yıl önce... Eseri, birçok benzerleri gibi, el yazması halinde beklediği için düşünceleri saklı kalmıştı.

Ebu'l-Mu'în en-Nesefî, anılan eserinde imanın şartları konusunda şöyle diyor: **"İman esaslarına gelince bunlar, 5 tanedir: 1. Allah'a, 2. Meleklere, 3. Kitaplara, 4. Peygamberlere, 5. Âhirete iman. Aynen bunun gibi ibadetler de 5'e ayrılır..."** (Nesefî'nin Tabsıra'sından naklen Atay; Kur'an'da İman Esasları, 146)

Nesefî burada iki Kur'andışılığı aynı anda düzeltmiştir: **1. Kur'an'ın gösterdiği iman esasları içinde kadere iman diye bir şey yoktur, 2. Geleneksel kabullerin "İslam'ın Şartları" diye**

öne çıkardığı beş kavram islam'ın şartı değil. İslam'daki temel ibadetlerdir. İslam'ın şartları Kur'an'ın bütün hükümleridir.

Peki, kadere iman nereden ve nasıl çıktı ve iman esasları arasına nasıl sokuldu?

O tâbir, İslam inançlarının içine, bir hadise, daha doğrusu hadis diye ortalıkta dolaştıralan bir söze dayanılarak sokulmuştur. Oysaki o söz, bugünkü kader anlayışını savunanların deyimiyle bir **"haber-i vâhit**"tir, yani bir tek kişinin rivayetidir. Ve onların da kabul ettikleri bir kurala göre, **haber-i vahit imanla ilgili konularda delil olmaz.** (Bu konuda ayrıntılar için bk. Atay; anılan eser, 133-146)

Haber-i vahidin (Peygamberimizden tek kişi tarafından nakledilen sözün) iman konusunda delil olamayacağını, iman konusunda delil olacak bir rivayetin **mütevâtır** (tarihsel açıdan gerçekliği kesin) olması gerektiğini söylemişlerdir ama, kendi anlayışlarına uygun yerlerde haber-i **vahidi** delil saymışlardır. **Haber-i vahidin, bırakın iman alanını, ibadet alanında kanıt olduğu bile tartışmalıdır,** (bk. **Gazali;** el-Müstasfa, 1/440-444)

Ceza hukuku alanında da durum budur. **Haber-i vahit ukûbatta (ceza alanında) da delil olmaz** demişlerdir, ama bu ilkeyi belki yüzlerce kez çiğnemişlerdir. Sadece **ta'zîr** (ürkütüp sakındırma, engelleme) cezalarıyla ilgili koydukları kurallar (ki bunlar yüzünden binlerce insan katledilmiştir) bu ilkeleri nasıl çiğnediklerinin sayısız kanıtını taşımaktadır.

Kur'an'da kader kavramı apayrı bir anlamda kullanılmaktadır. Nedir o anlam?

Kader sözcüğü Kur'an'da 11 yerde geçmekte ve tümünde de "ölçü" anlamında kullanılmaktadır. Türkçe'deki **"miktar"** (Arapça özgün şekliyle mikdar) sözcüğü de ölçü anlamındadır ve kader kökündendir. Allah her şeyi bir ölçüye göre yapıp yönetmektedir. **Platon**'un güzel deyimiyle **"Tanrı hep geometri kullanmaktadır."** Her şeyin hazinesi onun katındadır ve O, o hazineden her şeyi belli bir ölçü içinde indirmektedir. (Hicr, 21) Gökten su ölçüyle iner (Müminûn, 18; Zühruf, 11); inen suyun yeryüzünde vadilerde dolaşması bile ölçüyledir. (Ra'd, 17) Topraktan pınarlar fışkırması, fışkıran suların birleşmeleri yine belli bir ölçüye göredir. (Kamer, 12)

Tüm bu ölçüye bağlılıklar, **kader** kelimesi veya türevleri kullanılarak ifade edilmiştir. Ve bu ifadelerle önümüze konan kader kavramının temel amacı, insanın fiillerinin belirlenmiş olduğunu değil, varlık ve oluşta keyfîlik ve raslantının bulunmadığını göstermektir.

Kur'an, kader kavramıyla varlık ve oluşta tesadüfün değil, ölçü ve bilincin egemen olduğuna dikkat çekmek peşindedir.

Kur'an, kader kavramıyla "sünnetullah" da denen tabiat kanunlarını kastetmektedir. Bu kullanım, şu ayetlerde herkesin anlayabileceği açıklıktadır: Ra'd, 8, 17; Hicr, 21; Müminûn, 18; Ahzâb, 38; Şûra, 27; Zühruf, 11; Kamer, 49; Talâk, 3; Mürselât, 22) Ahzâb 38. ayette hem **kader** sözcüğü, hem de **sünnetullah** (Allah'ın tavrı-tarzı) tamlaması kullanılarak Tanrı'nın varlığa koyduğu yasaların değişmezliği gösterilmiştir. Bu ayette ayrıca, kader ile sünnetullah kavramlarının eşanlamlı olduklarına da dikkat çekilmiştir. Sünnetullahın değişme ve bozulmaya asla uğramayacağı birçok

ayette, pekiştirilmiş ifadelerle verilmiştir, (bk. İsra, 77; Ahzâb, 62; Fâtır, 43; Fetih, 23)

Kader kökünden gelen ve **ölçüye bağlamak** anlamında olan **"takdir"** sözcüğü de tabiat kanunları, değişmez ölçüler, yani sünnetullah anlamında kullanılmıştır. Bu kullanıma göre, Ay ve Güneş'in belirlenmiş ölçülere göre seyretmeleri, göklerin düzenlenmesi, kısacası her türlü iş ve oluşun, her türlü yaratılış ve yaratışın seyri Allah'ın bir takdiridir, (bk. En'am, 95; Furkan, 2; Yâsîn, 38; Fussılet, 12)

Allah'ın isim-sıfatlarından olan ve Kur'an'da 39 yerde geçen **Kadir** ile 7 yerde geçen **Kadir** sözcükleri de kaderle aynı kökten gelen kelimelerdir. İkisinin sözlük anlamı da **"her şeyi kudretiyle belirleyen, ölçüye bağlayan"** demektir. Yine Allah'ın isim-sıfatlarından biri olan ve Kur'an'da 3 yerde geçen **Muktedir** sözcüğü de kaderle aynın kökten olup **"kudretiyle her şeyi bir ölçüye bağlı olarak çekip çeviren"** demektir.

Kur'an'daki kaderin anlamı budur. Ve bu anlamda bir kaderin değişmezliği, Allah'ın tabiata, varlığa koyduğu yasaların değişmezliğidir ki, Kur'an bunu açıkça ve defalarca ifade etmiştir.

Bu değişmezlerin insanın fiilleriyle, iradesi ve özgürlüğü ile bir ilgisi yoktur. Oradaki değişmezlik, kanunların Yaratıcı tarafından koyulmasıdır. İnsan fiillerinin Yaratıcı tarafından önceden belirlenmesi değildir. **Biz, varlığın ve evrenin yönetimine, iş ve oluşa, ontolojik yapıya ilişkin kanunlar koyamayız; bizim böyle bir yetkimiz yoktur. Ama biz, kendi fiillerimiz, yönetimimizle ilgili kanunlar koyarız ve koymalıyız.**

Kur'an'daki **kader, tbn Teymiye**'nin deyimiyle yaratılışla ilgili ontolojik bir kavramdır; din ve davranışla ilgili bir kavram değil... (bk. İbn Teymiye; el-Furkan, 98-99) Yine **İbn Teymiye**'nin ifadesiyle **kader,** Allah'ın yaratış ve dileyişiyle ilgili bir kavramdır, buyrukları ve hoşnutluğu ile ilgili bir kavram değil... (bk. İbn Teymiye; aynı eser, 109-110)

Biz bu ayrımı, bir **satranç benzetmesiyle** anlatıyoruz: Satrancı, varlık ve oluşun seyri olarak alıyor ve diyoruz ki: Satrancın nasıl oynanacağına ilişkin kuralları Allah koyar. Bizim orada kural koyma yetkimiz yoktur. Allah, satrancın galip veya mağlubunu önceden **belirlemez,** ilan etmez. Ama Allah, ezel ve ebedi kuşatan ilmiyle satrancın galip ve mağlubunu **bilir.** Beceriksiz oynayanın yenilgisinin sebebi O'nun bilmesi değildir. Yenilen veya yenen **O** bildiği için öyle bir sonuçla karşılaşmıyor; onların oyun şeklinin o sonuca götüreceğini Allah biliyor.

Allah; varlık, iş ve oluşa ilişkin yasaları hem bilir, hem belirler; ama Allah, insanın fiillerine ilişkin sonuçları belirlemez, bilir. Bilmesi O'nun tanrılığının bir gereği olduğu gibi, sonuçları belirlememesi de tanrılığın bir gereğidir. Fiillerimizin sonuçlarını bilmekle kalmayıp aynı zamanda belirlerse bu bizi sorumlu tutmamasını gerektirir. Hem belirler hem sorumlu tutarsa bu zulüm olur. Oysaki Allah zulümden arınmıştır...

BİD'ATLAR, HURAFELER

* **Kaderin insanın fiillerini önceden belirleyen bir sistem olduğunu söylemek.**
* **İnsanın alnında, geleceğini belirleyen bir yazının bulunduğunu söylemek.**
* **Hayrın Allah'tan geldiği gibi şerrin de Allah'tan geldiğini söylemek:**

Şer Allah'a izafe edilemez. Şerri de, elbette ki her şeyin yaratıcısı olan Allah yaratır ama öncelikle ve ilke olarak yaratmaz, insanın istek ve iktisabı (kazanması) üzerine yaratır. Yaratır ki insanı sorumlu tutsun. Allah, öncelikle ve ilke olarak sadece hayrı ve güzeli yaratır: **"O odur ki, yarattığı her şeyi güzel yarattı ve insanın yaratılışına çamurdan başladı."** (Secde,

KADIN VE KADIN HAKLARI

Hak dininde vücut verilen sapma ve saptırmaların en acımasızları, hatta en zalimleri kadınlar ve kadın haklarıyla ilgili olanlardır denebilir.

İslam, kadını çok kötü bir konumda buldu ve tüm karşı çıkışlara rağmen onu oldukça iyi bir duruma getirdi. Daha iyi bir konuma ulaştırılması için de önerilerde bulundu. Ne yazık ki, Hz. Peygamber'in bu dünyaya veda edişinin hemen ardından, bu önerilerin tam tersi yapılarak kadına Kur'an'ın ve Peygamber'in verdiği haklar bir bir geri alındı. İslam Peygamberi'nin dünyadan ayrılışından sonra hortlayan müşrik Arap şuuraltının en zalim tahriplerini sergilediği alanlardan biri de kadın haklarıdır demek fazla abartma olmayacaktır.

işin en ürkütücü tarafı, bu tahriplerin "din-İslam" adı altında yapılması ve her biri için din içinden birer kılıf bulunmasıdır. Bu kılıfı bulmak için en verimli yol olarak hadis uydurma seçilmiştir. Putperest veya yarı putperest kadın düşmanı Arap örflerini dinleştirmek için akıl almaz yalanlar söylenerek bunlar "hadis" adı altında Allah Elçisi'ne mâl edilmiştir. Bununla da yetinilmemiş, Kur'an ayet-

leri üzerinde anlam kaydırmalarına gidilmiş, yorum adı altında, ayetlere eklemeler yapılmış ve buradan hareketle ulaşılan kadın aleyhtarı sonuçlar hızlı bir biçimde fetvalaştırılarak "müfta bih kavil: fetvaya esas olan söz" veya "ulemanın icmaı" yaftalarıyla naslarm (vahiy normlarının) üstüne çıkarılmıştır. İslam dünyasında kadın haklarıyla ilgili bugünkü kabullerin tamamına yakını, vahiy kaynaklı tespitler olmaktan çok, Hristiyan konsillerinin kararlarını andıran ulema fetvalarıdır.

Bu fetvaların daha uzun süre din olmaya devam edecekleri söylenebilir. Çünkü Ortadoğu'da kitleleri çağ dışı ve İslam dışı despotizmlerle güden siyasetlerin kadın haklarını geleneksel çerçevenin dışına çıkarmaları, bindikleri dalı kesmeleri olur. Hiç kimse bindiği dalı kesmek gibi bir "fedakârlık" içine girmez. Bu dal, ancak ona binerek hayat sürenlerin kahrı altında ezilen halk kitlelerinin, özellikle kadınların kıyamıyla (baş kaldırmasıyla) kesilebilir.

Ne yazık ki, İslam dünyası denen coğrafyalarda bu kıyamdan öncelikle yararlanacak olan kadınlar, kendileri için çırpınan düşünce ve düşünürlerin yanında olmak yerine onları cehennemlik ilan eden ruhban bozuntusu zalimlerin yanında durmaktadır. Cumhuriyet'in açtığı özgür irade ve düşünce ufku sayesinde farklı duran Türkiye'de de son yıllarda ruhban zulmüne destek yönünde ürkütücü bir ilerleme görülmektedir.

Bu kıyam olmasın diye Ortadoğu despotizmleri her türlü tedbiri almaktadır. Ortadoğu halklarının bunu

fark etmeleri hem bu topraklardaki despotizmlerce istenmiyor, hem de İslam'ı **21.** yüzyılın gözünde karanlık ve kanlı göstermeyi temel strateji yapmış **Batı** dünyasınca...

Kitleler uyanıp Cumhuriyet Türkiyesi'nin temsil ettiği ufuk açıcı örnekler benimsenmedikçe Ortadoğu despotizmlerinin kahrı devam edip gidecektir.

Burada bizim için birinci derecede önemli olan, Cumhuriyetin, daha doğrusu sahip bulunduğumuz nimetin kıymetini bilmek ve dinimize saygımızı aleyhimizde kullanan faaliyetlerin oyununa gelmemektir. Yoksa yarınlarımıza ve çocuklarımıza yazık etmiş oluruz.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Kadının, erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığını iddia etmek:**

Bu İslam dışı kabule dayanak sağlamak için önce Kur'an'da bir anlam kaydırması yapılmış, sonra da hadis adıyla ortaya sürülen bazı uydurmalarla **kadın, erkeğin bir tür artık ve atığı konumuna getirilmiştir.**

Anlam kaydırması, Nisa Suresi **1.** ayetinde yapılmıştır. Ayet şu: **"Ey insanlar! Sizi bir tek canlıdan yaratan, ondan onun eşini de vücuda getiren ve o ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üreten rabbinize karşı gelmekten sakının..."**

Bu ayette geçen **"bir tek canlı"** karşılığı kullanılan **"min nefsin vâhidetin"** ifadesindeki **"nefs",** her nedense erkek anlamında yorumlanmış, böyle olunca da kadın, erkekten yaratılmış bir ikincil canlı durumuna

gelmiştir. Oysaki **"nefs" kelimesi her türlü canlıyı ifade eder.** Dahası, gramatik olarak bu kelime dişildir. Nitekim ayette sıfatı olarak kullanılan **"vahide"** kelimesi de, sıfat-mevsûf (niteleyen-nitelenen) uyuşumu için dişil (müennes) seçilmiştir. Yani eğer kelimeler üzerinden yürüyeceksek, kadının erkekten değil, erkeğin kadından doğduğunu söylememiz gerekecektir.

Ama Kur'an'ın vermek istediğinin bunlarla ilgisi yoktur. Kur'an'ın anlatmak istediği, canlıların üremesinde-artmasında **hücre bölünmesinin** gündeme getirilmesidir. Ayetin cinsiyetle filan alakası yoktur. Ayetle ilgisi varmış gibi tefsirlere sokulan bu yorum, Beniisrail çevrelerinin eski kabullerinden ibarettir. Bu kabuller, ne yazık ki, geleneksel **İsrailiyatçı zihniyetlerce** İslam bünyesine sokulmuştur.

Ayette geçen **"zevç"** kelimesi de erkeğin eşi yani kadın anlamında yorumlanmıştır ki bu da yanlıştır. Kur'an bu kelimeyi her türlü **polariteyi-pariteyi** ifade etmek için kullanır. Tüm canlılar, tüm bitkiler, tüm varlıklardaki **çift kutupluluk, zevciyet kelimesiyle ifade edilir.** Hücredeki bölünme halinde doğan ikilikler de bu kelimeyle ifade edilmektedir. Bunun, kadın-erkek cinsiyetiyle kayıtlanması yanlıştır. (Bu konuda bk. **KTK, Zevciyet** mad.)

Kaburga kemiği hikâyesine gelince, bu, **Tevrat** kaynaklı bir kabuldür. Yahudi geleneğinde yeri vardır. O gelenekten kaynaklanan bir örnekleme, kadının fazla zorlamaya gelmediğini, üstüne üstüne gidilmesinin yanlış olduğunu anlatırken, **"Kadın kaburga kemiğinden yaratıldı, yapısında eğiklik vardır; fazla doğrultmaya kalkarsan kırılır."** demektedir. Hz. Peygamber, kadın konusunda konuştuğu bir sırada yörenin çok kullandığı bu örneklemeyi kullanmıştır. Bu-

nun böyle olduğunu, sahabî neslinin hocalarından biri olan **İbn Abbas** (ölm. 68/687), açıkça bildiriyor.

İbn Abbas böyle diyor ama, sahabî neslinin **"kezzâb"** yani sınırsızca yalan söyleyen kişi diye damgaladığı **Ebu Hureyre** aksini söyleyerek bu sözün hadis olduğunu iddia ediyor. **(Ebu Hureyre**'nin şaibeli kimliği, İslam'ı tahrip ve tahrif etmek isteyen Yahudi hahamları, özellikle ünlü casus-tahripçi **Ka'b el-Ahbâr** tarafından nasıl kullanıldığı, İslam'a verdiği zararlar ve güvenilmezliği hakkında Mısırlı bilgin **Mahmud Ebu Reyye** (ölm. 1970)nin ölümsüz eseri ***"Şeyhu'l-Madîra Ebu Hureyre"****nin* okunmasını önemle tavsiye ederiz.)

Kime inanacağız? **Ebu Hureyre** (ölm. 58/677) gibi, her yanı şaibeli, yalancı damgası yemiş, bu yüzden **Ali, Ömer ve Âişe** gibi büyük sahabîlerin takibine uğramış birine mi, yoksa **"müfessirlerin babası, sahabenin hocası"** gibi unvanları olan ve Peygamberimizin **"Allahım! Buna, dinin inceliklerine nüfuz gücü ver, din buyruklarının özünü yakalamayı ona nasip et!"** duasıyla lütuflandırılmış bir büyük sahabîye mi?

Biz bu rivayete de, o rivayete destek sağlamak için Kur'an ayetinde vücut verilen anlam kaydırmasına da karşıyız. **Kadın, kimsenin kaburga kemiğinden yaratılmamıştır, erkeğin uydusu filan da değildir.** Tıpkı erkek gibi, yükümlülükleri vardır, ama tıpkı erkek gibi, hakları da vardır. (Kaburga kemiği meselesinde ayrıntılar ve kaynaklar için bk. **Kİ,** 531-536)

*** Kadının boşama hakkı olmadığını söylemek veya bu hakkın kullanımını zorlaştırmak:**

Boşama hakkı, Kur'an tarafından kadın-erkek ayrımı yapılmadan ilkeye bağlanmıştır. Bakara Suresi 229. ayet: **"Boşama iki kezdir. Bunun ardından ya iyilikle tutmak, yahut da güzelce serbest bırakmak gerekir"** diyor. Ayet, hakkın kimde olduğundan söz etmemiştir. O halde, genel kural gereği, hak, tarafların her birince kullanılabilir.

Geleneksel fıkıh, tüm alanlarda olduğu gibi, burada da kadının aleyhine yoruma giderek kadının boşama hakkını kullanmasını **"hull ve tefviz"** denen şartlara bağlayarak zorlaştırmıştır. (Bu şartlar için bk. **Kİ,** 432-435) Erkeğe gelince o, istediği anda, istediği şekilde boşama hakkına sahiptir. İsterse ağzından çıkacak bir tek **"Boşsun!"** sözcüğüyle...

*** Erkeğin isteğini boşanma için yeterli görmek:**

Bu da acımasız bir saptırmadır. **Kur'an, boşanma için ana başlık olarak bir tek sebep kabul etmektedir: Geçimsizlik. Bu ana başlığın (geçimsizliğin) değişik türleri olabilir, bu ayrı bir meseledir.**

Temel sebep geçimsizlik olunca, bunun varlığını belirlemek, boşanma isteyen tarafa bırakılamaz. Hukuk mantığı ve hukukun gayesi bunu gerektirir. Sebebin varlığını ileri süren tarafın doğruyu söyleyip söylemediğinin araştırılması kaçınılmazdır. Yani geçimsizliğin olup olmadığına yargı-mahkeme karar verecek-

tir. Kur'an, işte bunun için, boşanmaya karar verme yetkisini yargıca-yargıçlara vermiştir. Taraflar, geçimsizliğin varlığını beyan ederek işi hakeme/hakime götüreceklerdir. Hakemler/-hakimler önce barıştırmayı deneyecekler, bunda başarılı olamazlarsa boşanmaya karar vereceklerdir, (bk. Nisa, 35, 128, 130)

Tüm bu aşamalar, süresi ne kadar uzun olursa olsun, bir boşanma **(bir talâk)** demektir. Bir gün de sürebilir, beş yıl da sürebilir. O önemli değildir. Karar verildikten sonra çiftlerin ayrı yaşamaları başlamış olacaktır.

Geleneksel fıkıh burada da bir hak ihlali sergilemekte ve erkeğe verdiği boşama hakkının, ağızdan çıkacak bir "Boşsun!" veya "Seni boşadım!" sözüyle vücut bulduğunu kabul etmektedir. Böyle olunca da ayrı yaşamanın getirebileceği tekrar birleşme ihtimali ortadan kalkmaktadır. İş bununla da kalmamış, hak ihlali çok daha ileri boyutlara götürülmüştür. Şöyle:

*** Üç talâk (boşama)ın gerçekleşmesini erkeğin ağzından çıkacak "üç" sözüyle tamamlanmış saymak:**

Kur'an, boşanan tarafların tekrar birleşmelerini önermiş, bunun için imkân hazırlamıştır. Birinci talâk üzerine ayrı yaşamaya başlayan taraflar, başka biriyle cinsel temasta bulunmamış olmak koşuluyla, tekrar birleşmek isterlerse birleşir, yuvalarını devam ettirirler. İkinci bir talâk halinde bu imkânı yine kullanabilirler. Kur'an'ın bu tutumu dikkatle incelendiğinde burada, günümüz **Medenî Kanun**'undaki **"ayrı yaşama"** kararının yarattığı sonuca benzeyen bir durumla karşı kar-

şıya olduğumuz anlaşılır. Çünkü taraflar, hiçbir müdahale ve işleme gerek kalmadan tekrar birlikte olabileceklerdir.

Olay üçüncü kez tekrarlanırsa tarafların yeniden birleşmeleri, kadının bir başka erkekle evlenip boşanması şartına bağlanmıştır.

Kur'an böylece, evlilik kurumunun yaz-boz tahtasına dönüştürülmesini önlemek istemiştir.

Geleneksel fıkıh, hiçbir vahyî-hukukî dayanağı olmadan, bu **"üç talâk"** konusunu erkeğin ağzından çıkacak bir **"üç"** kelimesiyle bitmiş saymaktadır. Yani erkek, karısına **"seni üç talâkla boşadım"** derse artık bunların bir araya gelmeleri mümkün olmayacaktır. Bu saptırmayı yasallaştırmak için sergilenen oyunlar çok çirkindir. Bu yanlışı düzeltmek için ünlü **"hulle-hulleci"** oyunlarının sahnelendiğini hepimiz bilmekteyiz. Erkeğin ağzından çıkıveren bir kelime yüzünden yuvasını ve kocasını kaybeden kadın, yuvasına ve eşine dönmek için, kiralanmış bir adamla **(hulleci)** sözde bir nikâh kıymakta, sonra o adam tarafından yine sözde boşanmakta ve ancak ondan sonra eski kocasıyla birlikteliğini yeniden kurabilmektedir.

İç içe yanlışlar, iç içe saptırmalar, zulümlerle karşı karşıyayız. Ve bunların tümünde acıyı çeken, kadındır.

Geleneksel fıkıh despotizminin İslam'ın başına neler açtığını biraz daha yakından görelim: **1. Boşama yetkisi haksız bir biçimde sadece erkeğe veriliyor, 2. İki kez boşanıp birleşebilme imkânı, erkeğin ağzından çıkacak "Seni üç talâkla boşadım" sözüne bağlı kalınarak kullanılmaz hale getiriliyor, 3. Ağzından çıkan bir kelimeyle**

eşini ve yuvasını kaybettiğini anlayan erkeğin hatasını tamir yükümlülüğü yine kadına yükleniyor. Kadın bir başka erkeğe geçici bir süre (hülle adıyla) teslim ediliyor. Yani erkeğin öfke ve hatasının cezasını kadın ödüyor.

Şimdi, duruma, Kur'an'ın boşanmayla ilgili temel kabullerini dikkate alarak bakalım:

Taraflardan her birinin boşanma ve boşama hakkı vardır. Bu hak egoist keyifler için kullanılamaz. Ortada boşanmayı gerekli kılan bir geçimsizlik olmalıdır. Bu sebebin varlığını öne sürerek boşanma isteyen taraf, bu isteğini şartlara, zamana, zemine göre oluşmuş karar mercilerine (günümüzde mahkemelere) iletecektir. Kendisi "Geçimsizlik var, ben boşanıyorum" veya "Seni boşuyorum" diyerek evliliği bitiremez, mutlaka yetkili mercie baş vuracaktır.

Merci, önce tarafları barıştırmayı ve yuvayı kurtarmayı deneyecektir. Bunda başarılı olamazsa boşanmaya karar verecektir, (bk. Nisa Suresi, 128, 130) Bu işler hangi uzunlukta bir süre alırsa alsın, verilen karar "bir" boşanma (bir talâk) hükmündedir. Yani taraflar isterlerse yeniden bir araya gelebilir, yuvalarına, evliliklerine kaldıkları yerden devam edebilirler.

Bu durum iki kez tekrarlanabilir. Üçüncü kez tekrarlandığında kadının bir başka erkekle evlenip boşanması gerçekleşmedikçe eski evlilik tazelenemez. Kadının başka bir erkekle evlenip boşanması bir muvazaa ile (hülle) çözülemez. Ciddi biçimde bir evlilik yapılmalı ve ciddi biçimde bir boşanma gerçekleşmiş olmalıdır.

Hülle rezaleti İslam'ı yüzyıllardır simsiyah gösteren ve adına hile-i şer'iye denen çirkin oyunlardan biridir ... (Boşanma ile ilgili saptırmaların ayrıntıları için bk. Kİ, 430-441)

Kur'an'ın verileri esas alındığında kadının da erkek gibi, boşama hakkı vardır ve bu hak hiçbir ağırlaştırıcı usule bağlanamaz.

Şimdi burada bir noktanın altını çizmek borcundayız:

Şurada verdiğimiz bilgiler ve çizdiğimiz tablolar esas alınarak bakıldığında, bugünkü medenî dünyanın, o arada Türkiye Cumhuriyeti'nin, evlenme ve boşanma konusunda geçerli saydığı hukuk-kanun düzeninin Kur'an'ın ideallerine, gelenekçi fıkıh despotizminin tavrından daha uygun olduğu anlaşılır.

* Kocanın, karısını dövme hakkının olduğunu iddia etmek:

Bu iddia da kadın aleyhindeki geleneksel baskının sergilediği saptırmalardan biridir. Ve bu saptırma, ne yazık ki Kur'an'ın Nisa Suresi 34. ayetine dayandırılmaktadır.

Bu dövme konusunda sadece bir değil, iki tutarsızlık sergilenmektedir. Tutarsızlıkların ikisine de Nisa 34'teki bir tâbir âlet edilmektedir: Geleneksel kabulün, "Dövün!" diye tercüme ettiği "fadribuhünne" cümlesi... Bu cümlede bir edat, bir emir ve bir zamir yer almaktadır. Omurga kelimemiz, emirdir.

Bu emir, Arapça'da yirmiye yakın anlamı bulunan "darb" kelimesinden türeyen bir emirdir. Ayetteki du-

rumu, hem üçlü (sülâsî) kalıptan hem dörtlü (rubaî) kalıptan alınmasına uymaktadır.

Nisa 34. ayete önce geleneğin kabulleri açısından, sonra da bu kabullerin dışından bakacağız. Geleneğin kabulleri acısından baktığımızda burada bir saptırma, bir de tutarsızlık dikkat çekiyor. Saptırma, dövmeye gerekçe yapılan "suç"un niteliğindedir. Tutarsızlık ise bu suça verilen dövme cezasının uygulama biçiminde...

Geleneksel kabul, ayetteki "darb" sözcüğünü "dövmek" anlamıyla alıyor. Bunun doğru olduğunu var sayalım. O zaman iki soru gündeme gelecektir:

1. Dövme, hangi suçun veya suçların karşılığı olacaktır? Bu "suç", geleneksel anlayışın iddia ettiği gibi öyle "huysuzluk, geçimsizlik, dikbaşlılık"değildir, ayetin deyimiyle "nüşûz" eylemidir. Nedir kadının bu nüşûzu? Isfahanlı Râgıb'ın beyanıyla "nüşûz, kadının, kocasına kin tutması ve ona saygıdan uzaklaşıp başkasına göz koymasıdır." (bk. el-Müfredât, K. V. M. mad.) Arapça'nın anıt lügatlerinden biri olan el-Kâmûs el-Muhît ise nüşûzu, çevirmeni Asım Efendi'in Türkçesiyle şöyle tanıtıyor: "Nüşûz; hatun, zevcine buğz ve adavet idüp isyan ile muamele eylemek manasınadır." Yani "nüşuz, hanımın, kocasına, düşmanlık ve kinle isyan etmesidir."

Demek oluyor ki, her şeyden önce, dövmeye gerekçe yapılan şey, gelenekçi zihniyetin söylediği gibi "huysuzluk, geçimsizlik" değildir; düşmanlık, başkasına göz koyma, kin tutma, sadakatsizlik sonucu kocaya karşı bir isyanın başlatılmasıdır. Kısacası, bir iffetsizlik ve sadakatsizlik söz konusudur...

2. Dövme anlamında alınan darbı kim uygulayacaktır? Dövme, ister had (nasla belirlenmiş ceza), ister **ta'zîr** (nasla belirlenmemiş suça, yönetimin ceza takdir etmesi) sonucu olsun bir müessir fiildir. İki halde de kamu otoritesi tarafından infaz edilecektir; **aksi halde ihkak-ı hak** (kişinin kendi hakkını kendisinin alması) **söz konusu olur.** İhkak-ı hak kanun dışıdır. Bu demektir ki dövmeyi, bir şikâyet üzerine, kamu otoritesi hükme bağlayıp uygulayacaktır.

Yani, Nisa 34. ayette kadının dövülmesi vardır desek bile bu, kocanın karısını dövmesi ilkelliğine gerekçe yapılamaz. Kadın, din emri (!) olarak dövülecekse bunu ilgili kamu görevlileri yapacaktır.

Nisa 34. ayete geleneksel kabullere takılmadan bakarsak ne görüyoruz?

Birincisi: **Kur'an, kesinleşmiş zina suçuna dövme cezası veren bir kitaptır. Böyle bir kitabın, sadakatsizlikten kuşku haline aynı cezayı vermesi bir teşriî** (kanun koymaya ilişkin) **tutarsızlık olur. Kur'an böyle bir tutarsızlıktan arınmıştır.**

İkincisi: Kur'an, "**nüşûz**" sözcüğünü, Nisa Suresi 128. ayette erkek için de kullanmıştır. Erkeğin nüşûzunda hiçbir cezadan söz edilmez; sadece aile içi huzuru sağlamaya yönelik tedbirlerden söz edilir. Peki, neden erkek nüşûzunda tedbir de kadınınkinde dayak?

Geleneksel kabul, "**Kitap böyle**" diyor şeklinde cevap verir. Hayır, kitap öyle demiyor. Kitap, kadının **nüşûzunda** da tedbirler öneriyor.

Şunu da hemen ekleyelim: Nisa 34'te erkeklerin sıfatı olarak çoğulu kullanılan "**kavvâm**" kelimesi de gelenekçi anlayışın tercüme ettiği gibi "**hakim, yöneti-**

ci" filan demek değildir. Kollayıp gözeten (muhafaza ve müraat eden) demektir. Nisa 135 ve Mâide 8'de de aynı anlamda kullanılmıştır. Nitekim **el**-Kâmûs **el**-Muhît, Nisa 34'teki "kavvâm" sözcüğünü anlamlandırırken bunun "Kadının işleriyle meşgul olmak" (kıyam bi şuûni'l-mer'a) anlamına geldiğini söylemiştir.

İşin gerçeği budur ama geleneksel tevilcilik gerçeği değil, kendi hesabını esas almaktadır. Tarih boyunca hep böyle yapmıştır. Hesaba göre fetva bu tevilciliğin temel tavırlarından biridir. Osmanlı'nın hem de **"en** âlim **ve en** fazıl" vezir-i âzamlarından biri olan Lütfi Paşa (16. yüzyıl) zina eden kadınların cinsel organlarını dağlatıyordu. Aynı suçu keyfince işleyen erkeklere neden aynı cezayı vermediğini soran eşini ise "erine hürmetsizlikken dayağa çekmişti.

Duruma sünnet açısından da bakalım: Geleneksel hurafecilik, herhangi bir konuda Kur'an'dan bir dayanak bulamayınca işi "sünnet" vadisine çeker. Oradaki bulanık sularda kendisini destekleyecek bol uydurma bulacağından çok emindir. Ama bazan hayal kırıklığına uğrar. Çünkü sünnet malzemesinin uydurma olmayanları da vardır.

Hz. Peygamber Nisa 34'ü sözlü ve uygulamalı sünnetiyle nasıl yorumlamıştır?

Peygamberimiz, hayatı boyunca, zina iftirasına maruz kalan eşi de dahil, hiçbir hanımına el kaldırmamıştır. Peki, onun hayatında, Nisa 34. ayetin sünnetle yorumu sayabileceğimiz ne vardır? Biri söz, biri fiil şu iki yorum vardır:

Sünnet adına en güvenilir metin olarak düşünülebilecek Veda Hutbesi'nde, Peygamberimize isnat edilen şu sözleri görüyoruz: "Kadınlar üzerinde sizin hak-

kınız, onların sizin yataklarınızı/namuslarınızı bir başkasına çiğnetmemeleridir. Eğer bu hakkınızı korumaz ve yatağınıza bir başkasını sokarlarsa onları, yaralama noktasına gelmeyecek biçimde dövün..." (Beyhakî; Delâilü'n-Nübüvve, 5/436)

Kur'an'ı dışlamada birinci derecede destek yaptıkları sünnet işte bunu söylüyor. **Eğer bu söz gerçekten Hz. Peygamber'in ise (karar, gelenekçi-anlayışa bırakılmıştır) o, kocasının yatağına yabancı bir erkeği almış, zina suçu işlemiş bir kadının kocası tarafından ancak yaralama noktasına gelmeyecek, iz kalmayacak (gayrı müberrih) biçimde hafifçe dövülmesine izin vermektedir. Hal böyle iken, aynı Peygamber nasıl olur da "huysuzluk, dik başlılık, saygısızlık etmesinden kuşku duyulan" kadınlara dayak atılmasını yasallaştırır?**

Şimdi, Kur'an'dan bakalım: Nisa 34. ayette iffetsizliklerinden, düşmanlıklarından kuşku duyulan kadınlara öngörülen "**ceza**"lar içinde dövme yoktur. Daha doğrusu **Nisa 34. ayette, öngörülen bir ceza yok, alınması gereken bazı tedbirler vardır. Dayak bir müessir fiildir; dayaktan tedbir olmaz, ceza olur.**

Nisa 34. ayetteki "darb" kelimesi Kur'an'daki kullanımının dışına çıkarılarak **bir oyun** oynanıyor ve kadının en küçük bir itirazı bile mahkûm edilerek erkeğin dayağıyla cezalandırılıyor. Tam bir **yargısız infaz...** Yargısız ve bazen sadist infaz... Kadın bir tür köle durumuna düşürülüyor.

Doğrusu nedir? Nisa 34. ayette öngörülen tedbir nedir? Oradaki **"dövmek" anlamında alınan ve erkeğin doğal hakkı haline getirilen "Darb ediniz!" ifadesinin gerçek anlamı nedir?**

Önce, Nisa Suresi 34. ayette geçen darb sözcüğünün Kur'an'daki kullanımlarını görelim:

1. Örnek vermek, örneklerle anlatmak: Örnek olarak bk. İbrahim, 24; Nahl, 75-76; Rûm, 28

2. Gezip dolaşmak, seyahat etmek: Örnek olarak bk. Nisa 94, 101; Mâide, 106

3. Yol açmak: bk. Tâhâ, 77

4. Uzaklaştırmak, uzakta tutmak: (bk. Zühruf, 5)

5. Mühürlemek, damgalamak, tıkamak: (bk. Bakara, 61; Kehf, 11)

Darb sözcüğünün **vurmak** anlamındaki kullanımları ise şöyledir:

6. Yüze ve sırta vurmak: Bu kullanım, **vücûh** (yüzler) ve **edbâr** (sırtlar) sözcükleriyle daima birliktedir, (bk. Enfâl, 50; Muhammed, 24)

7. Elle vurmak: Bu kullanım, **câr edatı (Ba)** iledir, (bk. Saffât, 93)

8. Boyun ve parmakları vurup uçurmak: Bu kullanım **a'nak** (boyunlar) ve **benân** (parmaklar) kelimeleriyle bir kullanımdır, (bk. Enfal, 12)

9. Bir âletle (sopa vs.) vurmak: Bu kullanım da **câr edatı (Ba)** iledir, (bk. Bakara, 60, 73; Araf, 160; Şuara, 63; Sâd, 44)

Nisa **34**'teki kullanım, vurmak anlamındaki kullanımların hiç birine uymamaktadır. **Darb** kelimesi burada, taşıdığı yirmiyi aşkın anlamın birisi olan **"barındığı yerden uzaklaştırmak (sülâsîden kullanım), yolculuğa çıkarmak** (ifal kalıbından kullanım) anlamında kullanılmıştır. Çünkü diğer kullanımların hiçbirisi bu ayetin amacına ve içeriğine uymamaktadır.

Özellikle **"uzaklaştırmak"** anlamındaki kullanım hem içerik hem de filolojik açıdan çok uygun düşmektedir. Çünkü bu kullanımda **sülâsî fiil** (darabe) mefulüne (tümlecine) hiçbir edata ihtiyaç duymadan doğrudan ulaşmaktadır ki, geleneksel okuyuşlara da tamamen uygundur. Buna göre, Nisa **34**'teki **"fadribuhünne"** emrinin anlamı **"Onları bulundukları yerden uzaklaştırın!"** olur.

Kullanımın vurmak anlamında olması filolojik açıdan mümkün görülebilir ama bu anlamda alınmasını engelleyecek **"dinsel karineler",** hatta deliller vardır. Bunlar: **1. Kesinleşmiş zina suçuna dövme cezasının verilmesi, 2. İfk olayında Hz. Âişe'nin dövülmeyip ikamet yerinden uzaklaştırılması, 3. Veda Hutbesi'ndeki sözün, kadınları dövmeyi, kesin zina suçu şartına bağlamasıdır.**

Bilindiği gibi, **İfk olayı, Hz. Âişe**'ye zina suçu isnat edilmiş bir olayın adıdır. Kur'an, Nûr Suresi'nde bu olayı ayrıntılarıyla ele almakta ve Âişe'yi aklamaktadır. Olayın burada bizi ilgilendiren yanı şudur: **Hz. Âişe, zina suçuyla itham edildiğinde Hz. Peygamber ona dayak atmamış, attırmamış, kendi evinden uzaklaştırıp babası Ebu Bekir'in evinde oturmaya mecbur etmiştir. Veya Hz. Âişe bunu böyle yapmıştır. İki halde de, Nisa 34. aye-**

tin Peygamber ve onun ev halkı eliyle bir uygulamasına tanık olmaktayız. Üstelik Hz. Aişe, sahabenin tefsir ve fıkıhta otorite sayılanlarından biridir.

Özetlersek: **Kur'an Nisa 34. ayette kadının dövülmesini emreden bir beyan yoktur, kadının sadakatsizlik ve iffetsizlik kuşkusu yaratması durumunda, olay açıklık kazanıncaya kadar eşinin evinden uzaklaştırılması vardır.**

Nisa 34, dayak izni değil, üçlü bir tedbir getirmektedir: 1. Öğüt vermek, 2. Yatakta yalnız bırakarak dikkate davet etmek, 3. Daha etkili bir uyarı için evden uzaklaştırıp başka yerde ikamete mecbur etmek.

Dünyanın önünde başımıza dert olan bu "kadın dövme ilkelliği", Kur'an içi dinamikler işletilerek bu şekilde çözülür.

*** Haremlik-selamlığın İslam'ın emri olduğunu iddia etmek:**

Kadını hayatın dışına iten ve onu zihinsel ve ruhsal bunalımların tutsağı haline getiren **haremlik-selamlık uygulaması eski bir Arap örfüdür.**

Bazı Arap yazarlar (örneğin **Seyyid Kutup)** bu uygulamanın İslam'a **Osmanlı Türkleri** tarafından sokulduğunu söyleyedursun (bk. **Kutup**'un tarafımızdan Türkçeleştirilen *"İslam-Kapitalizm Çatışması"* adlı kitabı) biz bunun bir **Emevî uygulaması** olduğunu çok iyi bilmekteyiz. Türklerde bunun tam tersi vardı. Ne yazık ki **Hilafet denen saltanat siyasetinin Yavuz Selim** tarafından **Osmanlı Devleti**'ne taşınmasından

sonra, **İslam'ın en güzel yorumu olan "Türkmen Yorumu",** Arabizmin güdümüne girdi ve birçok Emevî töresi "İslam" adı altında içimize sokuldu. Bunlardan biri de **haremlik-selamlık denen uygulamadır.**

Bu uygulamanın öngördüğü davranışlar şunlardır:

*** Kadınlarla erkeklerin ayrı ayrı oturmaları:**

Bu İslamdışılık; evde, işyerinde, sünnet, düğün, konferans, cenaze gibi toplantılarda, toplu **yemeklerde (kadınlarla erkeklerin birlikte yemek yiyebileceklerini hükme bağlayan Kur'an ayeti** için bk. Nûr Suresi, 61) kadınlarla erkeklerin ayrı ayrı yerlerde mekân tutmaları şeklinde uygulanmaktadır.

Bu anlayış, son zamanlarda, **İslam'ın ağır bir istismarı olan "siyasal dincilik"** tarafından okullara, dersanelere, hastanelere kadar sokularak Müslümanların hayatını tam bir kaosa çevirdi. Halkı birbirine düşürdü, Müslüman'ı Müslüman'dan kuşku duyar bir duruma getirdi. Müslümanların dünyanın gözünde, içleri şehvet dolu kötü niyetli insanlar olarak algılanmalarına ve tanıtılmalarına zemin hazırladı. (Haremlik-selamlık uydurması için bk. **Kİ,** 622-627. Bu konuda sahabî uygulamalarının nasıl saptırıldığı hakkında bk. **Vehbi Ecer;** *"İslam Tarihi Dersleri",* 2/128, 207-211)

*** Kadın sesinin haram ilan edilmesi:**

İslam dışı kabullerin görünümlerinden biri de budur.

Şu bir gerçek ki, **tslam vahiyleri içinde, kadın sesinin haram olduğuna ilişkin bir işaret bile yoktur.** Bu, temelinden uydurma bir yasaktır. Dört mezhep fıkhını anlatan eserinde **Abdurrahman el-Cezîrî** (ölm. 1941) şöyle diyor: **"Dört mezhebin kabulüne göre, kadın sesi, avret yani yasak değildir. Ancak fitneden korkulduğundan haram ilan edilmiştir."** (el-Cezîrî; el-Fıkh 'ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa, 1/175)

Demek oluyor ki bu yapay yasak, birilerinin, **"Fitne çıkar"** demesiyle konmuştur. Ama zaman göstermiştir ki, en büyük fitne bu sözün dinleştirilmesiyle çıkmıştır.

Kadının sesinin haramlığı bir yana, **kadınların imam bile olabilecekleri, Peygamberimizin uygulamalarıyla sabittir.** Hem de bu imamlık, kadının kadına değil, kadının erkek ve kadına birlikte imamlığıdır. Bu konuda Peygamberimizin açık uygulaması vardır. (Ayrıntı için bk. **Kİ,** 620-622; **"Asrısaadetin Büyük Kadınları", Ümmü Varaka** bahsi)

*** Kadınlarla tokalaşmayı haram ilan etmek:**

Saptırmalardan biri de budur. (Ayrıntı için bk. **Kİ,** 622)

Ne ilginçtir ki bu saptırmanın siyasal avukatlığını yapan sözde **"din adamı, fakıh"** birçok kişi bile bugün artık böyle bir yasağın İslam bünyesinde olmadığını, bunun bir örf olduğunu söylemektedir. Ama biz biliyoruz ki bu **"saltanat fetvacıları"** birkaç yıl önce bu meseleyi tam tersi bir yaklaşımla halkın önüne çıkardı, aksini söyleyenleri zındık ilan etti.

Bu zihniyet, ülkeyi öyle bir noktaya getirdi ki 18-20 yaşlarındaki bir üniversite öğrencisi, babası, hatta dedesi yaşındaki hocasının, örneğin, bir diploma töreninde elini sıkamaz oldu. Çünkü sıkarsa "kötü kadın, hain kadın" muamelesi görecekti. Bu insanlık dışı davranışlar ve dayatmalar yüzünden Türkiye ve Türk insanı az kahır çekmemiştir.

İşin doğrusu şudur ki, kadınla erkeğin tokalaşmasını yasaklayan ne bir ayet vardır, hatta ne de uydurma bir hadis. Bunun tam tersine şu görüş birliği vardır: **Tesettürde serbest olan yerlere dokunulması da serbesttir,** (bk. el-Cezîrî; el-Fıkh ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa, 1/175) El ve ayakların tesettüre tâbi olmadığı noktasında ittifak olduğuna göre bu organlara dokunmak, en tutucu, en baskıcı görüşlere göre bile yasak değildir.

Hz. Peygamber'in kadınlarla tokalaşmadığı yolundaki rivayet -ki biz onun da uydurma olduğu kanısındayız-asla yasak ifade etmez. Hz. Peygamber soğan, sarımsak, av eti de yemezdi. Ama bunlar hiç kimseye haram değildir. Bu tip davranışlar onun peygamber kişiliğiyle ilgili kendine has tavırlardır. Bu tavırlarının ümmetini bağlamadığı, herkesçe bilinmektedir. Bununla birlikte bir insan, **"Ben, Peygamberimizin bu tavırlarına da uyacağım, gönlüm öyle istiyor"** derse ona saygı duyarız. Elverir ki bu yaptığını din olarak başkalarına kabul ettirmeye kalkışmasın!

Hiç kimsenin kendi tercihlerini, kendince "takvada titizlik" olarak algıladığı tavırları dinin emri gibi ortaya sürmeye hakkı ve yetkisi yoktur.

Ne yazık ki hurafe dinciliği, kendi tercihlerini Allah'ın ve Peygamber'in buyruğu gibi dayatmak yoluna gitmiş, dini de dindarı da zora sokmuştur.

*** Kadınların seçme ve/veya seçilme haklarının olmadığını, kadından devlet başkanı olamayacağını iddia etmek:**

Kadını eve hapsederek erkeğin zevk ve hizmet aracına dönüştüren zihniyet elbette ki, ona seçme ve seçilme hakkı vermeyecektir. Kadının devlet yönetiminde söz sahibi olmasını, hele hele devlet başkanı olmasını ise asla istemeyecektir. Bu zihniyeti temsil edenler, bin dereden su getirerek kadını kamu alanının dışına itmişlerdir.

Bizim bileceğimiz şudur: Bu iddia da temelden İslam dışıdır; bir Arap uydurmasıdır. (Ayrıntılar için, bk. **KI,** 168, 627 vd.)

Kısacası, kadın hem seçme, hem de seçilme hakkına sahiptir. Bu hakkı kullanırken, kendisini her türlü kamu görevine, o arada devlet başkanlığına da aday gösterebilir.

*** Kadının evde oturması gerektiğini iddia etmek:**

Kadın karşıtı saptırmalardan biri de budur.

Burada iki saptırma iç içedir. Birincisi: Kadının evde oturması gerektiği anlamında değerlendirilen **Ahzâb Suresi** 33. ayetteki **"karne"** kelimesinin anlamı kaydırılmıştır. **"Karne",** vakar kökünden türeyen bir fiildir. Vakarlı bir biçimde oturmak, vakarlı olmak de-

mektir. Ayetteki "**ve karne fî buyûtikünne**" cümlesinin anlamı da: "**Evlerinizde de vakarlı oturun, vakarlı olun" dur.**

Hitap, Peygamber hanımlarınadır ve onlardan, evlerinde oturdukları zaman bile vakarlı olmaları istenmektedir.

Ayette ilk saptırma, emri: "**Evlerinizde oturun!**" şekline dönüştürmekle yapılmıştır. Ayetin evde oturtmak gibi bir isteği ve buyruğu yoktur. Buyruk, evde otururken de vakarlı olmayı sağlamaya yöneliktir. Çünkü Peygamber hanımları, "**Hanımlardan herhangi biri gibi değildir**" (Ahzâb, 32) Onlar, evlerinde bir başlarına oldukları zamanlarda bile dikkatli olmak, vakar tavrı içinde bulunmak zorundadırlar.

Ayetin söylediği budur ve bu söylenenin muhatabı da Peygamberimizin eşleridir. Gelenekçi saptırmacılık ayetin anlamını kaydırarak: "**Evlerinizde oturun**"a çevirmiş, bunu da evden dışarı çıkmamaya dönüştürerek kadını duvarlar arasına hapsetmiştir. Bu baskıyı sağlamlaştırmak için, evinden dışarı çıkan kadını lanetle tehdit etmiş ve ne yazık ki bu tehdidi Peygamberimize isnat ettiği bir uydurma ile de desteklemiştir. O uydurma şudur: "**Herhangi bir kadın, kocasının izni olmadan evinden dışarı çıkarsa, kocası onu bağışlayıncaya kadar, üzerine Güneş'in ve Ay'ın vurduğu her şey ona lanet eder.**" (bk. Elbânî; el-Ahâdîs ez-Zaîfa, 4/56)

İkinci saptırma: Ayet, tüm Müslüman hanımlara buyruk getiren "**mutlak**" bir emir içermiyor, sadece Peygamber hanımlarına buyruk getiren "**mukayyed**" (kayıtlı) bir emir içeriyor. **Mukayyed** emir, takyidi üzere hüküm ifade eder. Yani bu emrin doğrudan yü-

kümlüsü Hz. Peygamber'in eşleridir. **Ahzâb 28-34. ayetler Hz. Peygamberce, "Eşlerine de ki..." emriyle başlayan ve Peygamber hanımlarını ayrı bir kategoride ele alarak diğer kadınlardan ayıran ayetlerdir. Bu ayetlerdeki hükümler diğer hanımları bağlamaz. Bunlar, özel yükümlülükler getiren ayetlerdir ve bu, açıkça belirtilmiştir.**

O halde, **kadınların evde oturmaları gerektiğine ilişkin beyanlar ve iddialar temelden uydurmadır,** saptırmadır. Peygamber hanımları için bile böyle bir emir yoktur. Nitekim **Hz. Aişe** bunun böyle olduğunu beyan etmiş ve evinden çıkarak aktif hayata, hatta askerî hayata atılmış ve ordu komutanı olarak görev yapmıştır. Bu görevi, **Hz. Ali**'ye karşı yürütmüş olmasının yanlışlığı, kendisi tarafından da kabul ve itiraf edilmiş ayrı bir meseledir.

Kadınların evde oturtulmaları gerektiğini söyleyen zihniyetin esas amacı kadının eğitim ve öğretimin dışında tutulmasıdır. Eğitim ve öğretimden pay alan kadın, kendisini eşya gibi kullanan zihniyetin başına dert açar. Bunun önlenmesi gerektiği düşünülmüş ve tedbir daha baştan alınmıştır: Kadını evde tutup eğitim ve öğretimden uzaklaştırmak. Bu konuda dikkat çeken uydurma hadislerden biri şudur: **"O kadınları odalarda oturtmayın, onlara okuma-yazmayı öğretmeyin; onlara sadece dokuma işlerini ve Nûr Suresi'ni öğretin."** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 5/30)

*** Kadının örtünmesiyle ilgili emri eski örflerin dinleştirilmesine araç yapmak:**

Öncelikle şunu ifade etmeliyiz: Geleneksel fıkhın kabulleri esas alındığında kadının örtünmesini bir **"din emri"** olarak görmek mümkün değildir. Bu kabullerden yola çıktığımızda örtünme, sosyal konum belirleyici bir örf olur.

Geleneksel anlayış, bu noktada çok ciddi bir çelişki içindedir. Özetleyelim:

Bu anlayış, kadın ve örtünme konusunda iki ayrı icma'dan söz eder: 1. Köle ve câriye kadınların avretlerine (örtünmesi gereken yerlerine) baş ve göğüslerin dahil bulunmadığı, 2. Kadınların el ve yüz dışındaki tüm vücut bölgelerinin avret olduğu ve sonuç olarak da örtünmesi gerektiği.

Şimdi bu icma'larm birincisi doğru ise ikincisinin şu şekilde düzeltilmesi gerekir: Hür kadınların örtünmesi gereken yerleri, yüz ve elleri dışındaki tüm bölgelerdir. Oysaki günümüz gelenekçileri örtünmeden söz ederken sadece **"kadının"** demekte, **"hür"** sözünü kullanmamaktadır. Çünkü hür kadın, köle-cariye kadın ayrımının bugün olmadığını biliyorlar.

Birinci icma' doğru ise (yani böyle bir icma' dinen mümkün ise ve varsa) o zaman örtünme konusu bir din emri olmaktan çıkar, sadece sosyal konum belirleyici örfî bir düzenleme olur.

Birinci icma' yok veya isabetsiz sayılıyorsa o zaman icma' denen kavram ve kuruma geleneksel anlayışın yüklediği bağlayıcılık temelden çöker. Bir kurum bir yerde bağlayıcı, bir başka yerde isabetsiz ve işe yaramaz

olabiliyorsa kitlelerin kaderi o kavram ve kuruma teslim edilemez.

Geleneksel fıkha göre, kadınlar **hür ve câriye** olarak iki kısma ayrılmaktadır. Cariyelerin örtünmesi tıpkı erkeklerinki gibidir. Yani onlar edep yerlerini örttüklerinde örtünme görevlerini yerine getirmiş olurlar. Dahası da var: **Cariyeler, örtünmeme serbestisine sahip olarak kalmazlar, örtünmemeleri şart koşulur. Hatta, namaz kılarken bile, örneğin başlarını örtmelerine izin verilmez.**

Hz. Ömer gibi bir sahabînin, başı örtülü olarak namaz kılmakta olan bir câriye kadının başını açtığı ve onu: **"Sen hür kadınlara mı özeniyorsun?"** diye azarladığı, hatta dövdüğü rivayeti konuyla ilgili kaynaklarda yazılıdır.

Burada iki ihtimal var:

1. Ömer'in bu yaptığı bir bid'at olarak reddedilecektir ki, bizce de doğrusu budur. Çünkü Kur'an, kadınları câriye ve hür diye ikiye ayırmadığı gibi, hiçbir emrini, özellikle ibadetleri hürler ve cariyeler için iki ayrı düzenlemeye tâbi tutmamıştır. Eğer tutsaydı zaten evrensel hak din olmazdı; bir sınıf ideolojisi olurdu.

2. Ömer'in davranışı bir bid'at değil, dinin bir uygulamasıdır. O zaman örtünmenin bir din emri olduğunu iddia etmek tutarsızlık olur. Çünkü Allah, kullarından her sosyal sınıf için ayrı bir din göndermemiştir. Örtünme, kadınların bir sınıfı için bir türlü, ötekisi için başka bir türlü oluyorsa bir din emri olmaktan çıkar, sosyolojik bir sınıf göstergesi olur. O

zaman da şunu söylemek gerekir: Bugünkü dünyada hür-câriye, hür-köle gibi ayrımlar olmadığına göre (ki İslam'ın amacı da budur) **örtünme diye bir din emri de olamaz. İsteyen istediği gibi giyinebilir.**

Olaya Kur'an açısından bakalım:

Şu bir gerçek ki **Kur'an'da kadının örtünmesiyle ilgili açık emirler vardır.** Ancak bu emirler, bugünkü İslam dünyasında, özellikle Arap-Acem coğrafyalarda siyasal bir simgeye dönüştürülen ve adına **"tesettür"** (kelime anlamı: zorla, baskı ile kapanma ve kapatma) denen uygulamanın iddialarına asla destek vermez.

Kur'an'ın örtünme ile ilgili emirlerinin ayrıntılı bir anlatımını biz, **"Kur'andaki İslam"** kitabımızın Nûr Suresi 31. ayetini açıklayan bölümünde verdik. Bu konu ayrıca, İslam hukuku alanının otoritelerinden biri olan **Prof. Dr. Hüseyin Hatemi**'nin ***"İlahî Hikmette Kadın"*** adlı eseriyle, sosyolog ilahiyatçı **Prof. Dr. Zekeriya Beyaz**'ın ***"İslam'da Giyim-Kuşam"*** adlı çalışmasında tüm ayrıntılarıyla anlatılmıştır.

Günlük çıkar politikalarından uzak bu bilimsel çalışmalar şu noktaları açıkça ortaya koymaktadır:

a) Kur'an'ın örtünme emri, abdest organlarını, o arada başı içermemektedir. Başın örtülmesi bir sosyal durum göstergesidir, bir din buyruğu değil. Eskiden toplumun hürler sınıfına mensup olanlar **"serbest"** sözcüğüyle tanıtılırdı. **Serbest,** Farsça'daki **ser** (baş) kelimesiyle **"best"** (bağlanmış) kelimesinin birleşmesidir ki **"başı bağlı"** demektir. Başı açık olanlar köleler, işçiler ve cariyelerdi; başı bağlı olanlar ise hür ve seçkin tabaka idi. Fıkhın, kadınları hürler ve ca-

riyeler diye ikiye ayırmasının dayandığı mantık da budur; Kur'an'ın herhangi bir ayeti değil...

Kur'an'ın örtünme emri tüm kadınlara yönelik bir emirdir. Câriye-hür diye bir ayrım yoktur. Nûr 31. ayette başın örtülmesini buyruk altına alan bir ifade de yoktur. Çünkü:

1. Nûr 31'deki emir kipi, başa ilişkin bir emir değil, göğse ilişkin bir emirdir. Yani mutlak emir göğsün kapatılmasına yöneliktir, başın örtülmesine değil. Ayetin iniş sebebi ile siyak ve sibaktan (ayetin önünden ve sonrasından) emrin, göğse takılan süs takılarının örtülmesini amaçladığı anlaşılmaktadır.

2. Fıkıh usûlcüleri dediğimiz metodolojistlerin tümünün ortak kabulü, Kur'an'daki bütün emirlerin vücûp (gereklilik, farzîyet) ifade etmediği merkezindedir. Başka bir deyişle, vücûp ifade etmeye, emir kipinin kullanılmış olması yetmez, o kipin farzîyet (gereklilik) anlamında bağlayıcılık ifade ettiğinin başka yollarla (karinelerle) gösterilmiş olması gerekir.

Emir kipinin hangi anlamları ifade ettiği uzun uzun anlatılmaktadır. On ila onbeş arası anlamdan söz edilmiştir. **Fahreddin Razî** (ölm. 606/1209), fıkıh usûlüne ilişkin eseri el-Mahsul'de Kur'an'daki emir kipinin onbeş anlam ifade ettiğini, bunlardan sadece birinin vücûp olduğunu bildirmektedir. Aynı zamanda bir usulcü olan **İmam Gazâlî,** metodolojiye ilişkin ünlü eseri el-Müstasfa'nın **"emir"** kavramını ele alan bölümünde (bk. 1/737-777; 2/5-35) Kur'an'daki emir kiplerinin fıkıh açısından durumunu incelerken şu noktaların altını çizmektedir: **İmam Şafiî,** emrin temel kategori olarak iki

anlam ifade ettiğini söylemiştir: **Vücûp** (gereklilik, farzîyet), **nedb** (edep ve terbiye tavrı). Emir kipinin vücûp ifade etmesi sırf emir kipin kullanılmasıyla gerçekleşmez, başka dinsel karinelere ihtiyaç vardır, mutlak olarak emir kipinin kullanılmış olması yeterli değildir. Bu karinelerin başta geleni, emir kipiyle bildirilen hususun aksini yapanların hesap ve ceza ile tehdit edilmeleridir. Gazali burada **"emrin yerine getirilmemesinin isyan anlamı"** ifade etmesinden söz ediyor, (bk. 1/763) Yani emir kipi kullanılarak bildirilen bir husus, eğer vücûp ise (aksini yapmak haram işlemek ise) o emri çiğnemenin Allah'a isyan olduğunun bildirilmesi gerekir. Gazâlî'ye göre, emrin birkaç kez tekrarı da vücûp ifade etmenin kanıtlarından biridir. Eğer bu iki özellik yoksa emrin **nedb** (mendupluk, edep ve terbiye tavrı) ifade ettiği kabul edilir. Ve **Gazali** ekliyor: Ümmetin nedbe hamlettiği emirler, çoğunluktadır. (Müstasfa, 1/773) Yani **ümmetin genel kabulü emrin nedb ifade ettiği merkezindedir.**

Gazâlî'ye göre, **emrin vücûp veya nedb ifade ettiği hususunda tartışma çıkarsa "tevakkuf" (hüküm vermekten kaçınıp beklemek) esas alınır.**

Gerek Gazâlî'nin, gerekse diğer usûlcülerin emir kavramı ile ilgili bu anlayış ve kabulleri dikkate alındığında Nûr 31'deki emrin, başı örtmek anlamında vücûp ifade ettiğini söylemek mümkün değildir. Çünkü ne o emri terk edene hesap ve ceza tehdidi vardır ne de emrin defalarca tekrarı. O halde emri, ya **Yunus Vehbi Yavuz** gibi **"nedb"** kabul edip **"Örtünme sünnettir."** diyenler olabileceği gibi, Gazâlî'nin koyduğu ölçüyü işleterek hüküm vermeyenler de olabilecektir. Bunun ötesine geçilemediği için-

dir ki, geleneksel kabul, örtünmeyi, köle-hür tüm kadınlar için farz görememiş, sadece hür kadınları bağlayan bir sosyal statü göstergesi olarak değerlendirmiştir.

Bizim bu ayetten anladığımız tüm bu ihtimallerden farklıdır. Bize göre, **Nûr 31. ayette vücûp ifade eden bir emir vardır ve o da göğsün kapatılmasıdır.** Başın-saçların kapatılmasına ilişkin bir emrin o ayetten çıkarılması zorlama ile bile mümkün olmaz. Sünnetten de buna güvenilir bir kanıt yoktur.

Hanefî fıkhının ve fıkhî tefsirin öncülerinden biri sayılan **el-Cassâs** (ölm. 370/980) **"Ahkâmü'l-Kur'an"** adlı tefsirinde Nûr Suresi 31. ayeti açıklarken oradaki örtünme emrinin **"göğüs ve boyunları örtmeyi"** amaçladığını bildirmektedir. **Cassâs** şöyle diyor: **"Bu ayetten anlaşılır ki kadının göğsü ve boynu avrettir, yabancı erkeklerin görmesi caiz olmaz."** (Cassâs; Ahkâmü'l-Kur'an, 3/461) Cassâs'ın aynı yerde bildirdiğine göre, tâbiûn devri müfessirlerinin en ünlülerinden biri olan **Said b. Cübeyr** (ölm. 95/713)e göre de **saçların açılması haram değil, sadece mekruhtur.**

Demek oluyor ki, başın kapatılması yönünde bir icma'ın varlığından söz etmek de tutarlı değildir. **Said b. Cübeyr** gibi bir zatın onaylamadığı bir görüşe, icma' demek mümkün değildir. Namazda setr-i avretin sadece sünnet olduğunu söyleyen **İmamı Mâlik** (ölm. 179/795)i de **Said b. Cübeyr**'in yanına koymak gerekir. Peki, bu durumda icma' nerededir? Bu görüşlerin gerçekten Said'e ve İmam Mâlik'e ait olup olmadığı tartışılabilir denirse, o zaman şu veya bu konuda icma'ın olup olmadığı da pek alâ tartışılabilir demek gerekir. Bu durumda da söz varacağı yere varır: Onun-bunun dediğini, deyip de-

mediğini teftiş yerine Kur'an'a bakıp çözümü orada bulalım!...

Böyle bakıldığında söylenecek şeyin şu olduğu kanısına varıyoruz: Vücûbun, başın örtülmesine bağlanması geleneksel kabullere çok uygun bir yorum olduğu için tutulmuş ve kurallaşmıştır. O ayetten açıkça çıkan tek emir, göğüslerin, özellikle göğse takılmış bulunan süs takılarının kapatılmasıdır. Ayette geçen **"zînet: süs"** tâbirini kadının vücudu olarak değerlendirip el ve yüz dışında (bazı kabullere göre yüz de dahildir) tüm vücudun **"avret"** olduğunu ve kapatılması gerektiğini söylemek inandırıcı değildir. Kadın vücudunun **"zînet"** olarak düşünülmesine dayanak olacak hiçbir Kur'an ayeti yoktur. Bunlar, egemen anlayışın hesabına uygun geldiği için dinleştirilmiş yorumlardır. İsteyen, din adına bu yorumları elbette ki izler, ama başkalarının bunları din yapmasını isteyemez. **Din, Kur'an'dakidir. Kur'an'dakini bulmak ve anlamak için onun-bunun tabularını kutsamak zorunda değiliz. Allah'ın "İşletin!" dediği aklımızı kullanarak Kur'an'ı okur, ihtiyaçlarımızı ve şartlarımızı da dikkate alarak çözümü kendimiz buluruz. Falanca böyle buyurmuştur, müfta bih kavil budur filan gibi "konsil" kokan dayatmalara teslim olmak borcunda değiliz. İslam'da teslimiyet yalnız ve sadece Allah'adır. Ve Allah'ı bu yeryüzünde sadece Kur'an temsil ediyor.**

Şunu da unutmamak zorundayız: **Abdest,** vücudun açık havaya maruz bölgelerine uygulanır. Eller-kollar, yüz, ayaklar ve baş bu organlardır ve abdest bu organlara uygulanan bir temizlik hareketidir. Asrısaadet'te, abdesti kadın-erkek herkes toplu halde aynı yerde, hatta aynı kaptan alabilmekteydi. Bunun, örtünme emrinden

önce olduğu, sonradan kaldırıldığı yolunda en küçük bir beyan yoktur. Bu **sünnet olgusu da, Nûr 31'deki emrin nedb ifade ettiği yolunda aşılmaz bir kanıttır.**

Kısacası, **Kur'an ve sünnetin verileri de, abdest uzuvlarının örtünmeye dahil olmadığını göstermektedir.** Kaldı ki kolların dirseklere kadarının avret olmadığı, yani örtünmeye dahil bulunmadığı başka fakıhlarca da dile getirilmiştir. Irak fıkıh ekolünün babası sayılan **İbrahim en-Nehaî** (ölm. 96/714) bunların başında gelir. (bk. Taberî; Tefsir, 18/120) **İmam Ebu Yûsuf** (ölm. 182/798), **İmam es-Serahsî** (ölm. 483/1090), **Abdullah el-Mavsılî** (ölm. 684/1285), **İbnü Nüceym** (ölm. 971/1563) bunlardan bazılarıdır. (Bu konuda bk. **Ali Akın;** İslam Kaynakları Işığında Güncel Konulara Açıklama, 54) Bunun aksi, örfün bir kabulüdür. İsteyen bu kabule uyar, istemeyen uymaz.

Örtünmenin şekline, desenine, rengine, inceliğine, kalınlığına ait beyanların hiçbirinin dinle, Kur'an'la, sünnetle ilgisi yoktur. Bu mealdeki sözlerin tümü sonraki devirlerin ulema fetvalarıdır.

Özetlersek: **Müslüman kadın, başı-yüzü, dirseklere kadar kolları, bileklere kadar ayakları dışındaki vücut bölgelerini zamanı-zemini, iş şartlarını, iklim ve coğrafyanın özelliklerini dikkate alarak kapatır. Nur 31, kapatılacak bölgelerde de "açık kalabilecek yerler müstesna" kaydıyla değişik zemin, zaman ve şartlara, kısacası örfe bir pay bırakmıştır. Müslüman kadın, yaşadığı yerin örfünü de dikkate alarak elbette ki o paydan da yararlanır.**

"İstisna edilen kısımlar hariç" ifadesi Müslüman kadının önünde bir esneklik alanı açarak onun rahatlamasını sağlamaktadır. Bu istisna edilen kısımların nereler olabileceğini gösteren en güzel ifade bizce **Kaffârin** (ölm. 365/975) şu sözüdür: **"Açılabilecek kısımlar müstesnadır ifadesinin anlamı insanın, yürürlükteki âdetlere göre açabileceği kısımlar demektir."** (bk. Razî; tefsir, 23/206) **Kaffâl** (Ebu Bekr Muhammed b. Ali eş-Şâşî. Büyük Kaffâl diye anılır. Müfessir, muhaddis ve fakıhtır.) bu ilkesel sözünün ardından kendi yöresinin âdetini ifade eden şu sözü söylüyor: **"Bu da kadınlarda ellerle yüzdür." Kaffâl**'in bu tespiti, yaşadığı zamanın, aslolan ilkeden ne anladığını gösterir. Önemli olan, ilkedir. İlke ise **"yürürlükteki âdetlerin dikkate almması"**dır. Elbette ki âdetler, nassın sınırlarını aşmaya gerekçe yapılamaz. Örneğin, âdet böyle diye göğsün açılması mubahlaştırılamaz.

Vücudunun örtülmesi gereken bölgelerini kapatmayanların durumuna gelince, bu onlarla Allah arasında bir meseledir. Diğer buyruklara uymayanların durumu nasıl çözüme ulaşacaksa bunlarınki de öyle ulaşacaktır. **Diğer suçları akşama kadar işleyenlerden tek kelimeyle söz etmeyenlerin sokaklarda onun-bunun eteğini, yakasını, kumaşının rengini, inceliğini hesaplamaları iyi niyet ve ciddiyet ürünü olarak kabul edilecek cinsten değildir.**

Örtünme emrinden ne anlarsanız anlayın, bu nihayet "vesâil: araç" hükümler cümlesindendir. Düzinelerle "makâsıd: amaç" hükmün çiğnenişini kılı kıpırdamadan seyredenler, örtünmenin birkaç santimlik eksikliğini İslam'ın biricik Allah-iman meselesi gibi gün-

demde tutup Müslüman dünyanın yıllarını bu işle harcamışlardır.

Birileri, Müslümanları listenin en sonundaki "vesile: araç" konularla oyalamakta ve esas amaç meselelerin gündem dışı kalmasını çok kurnaz bir biçimde sağlamaktadır.

Örtünme ile ilgili yanlışlardan biri de **"bir ayeti saklama"** şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kur'an, **Nûr Suresi 60. ayette, hayıztan kesilmiş kadınların örtünme yükümlülüklerinin kalktığını söylemektedir. Bunlar, açık ve sırıtkan bir teşhirciliğe sapmamak şartıyla, diğer kadınların bağlı oldukları örtünme kayıtlarına bağlı tutulmazlar. Belli ki Kur'an bunları artık "toplumun bir tür ortak anne kadınları" olarak görmektedir.**

Kadının namaz sırasında örtünmesi meselesine de değinmek gerekir. Kadının namazda örtünmesi ilmihal kitaplarında namazın şartlarından biri (setr-i avret şartı) olarak gösterilir. Bu hangi vahyi beyana dayanmaktadır? Örtünme bağımsız bir emirdir ve yabancı erkeklere karşı uygulanır. O halde, kadın yabancı erkeklerle karşılaşma durumunda kalacaksa örtünmesi namaz içinde veya dışında şarttır. Yabancı erkeklerle karşılaşma durumu söz konusu değilse kime karşı, ne için kapanacaktır? Allah'a karşı kapanma söz konusu olamaz.

O halde namazda örtünme meselesini iki durumu birbirinden ayırarak değerlendirmek zorundayız:

1. Namaz sırasında yabancı erkeklerin kadını görmesinin söz konusu olduğu durum: Bu durumda kadın örtünme şartlarına uymuş olmalıdır.

2. **Namaz sırasında yabancı erkeklerin görmesi söz konusu olmayacak durum:** Bu durumda kadın namazını istediği giysi ile kılar. Allah'a karşı örtünme söz konusu edilemez. Kadın, evinde-odasında bir başına namaz kılacaksa neden örtülere **burunsun!** Nitekim, fıkıh usûlcüsü **Şâtıbî** (ölm. 790/1388), **el-Muvâfakat**'ında bu konuyu değerlendirmiş ve kadının namaz sırasında örtünmesini **"tahsîniyattan"** yani zerafet ve estetikle ilgili hususlardan biri olarak göstermiştir. Şöyle diyor: **"Avret yerlerinin örtülmesi namazın güzel görünmesini sağlayan hususlardandır. Eğer namazda örtünme mutlak bir emir (şart) olsaydı örtünme imkânı bulamayanın namaz kılması mümkün olmayacaktı. Oysaki durum bunun aksinedir."** (Şâtıbî; Muvafakat, 2/15-16)

Şâtıbî'nin bu açıklaması da göstermektedir ki fıkıh kitaplarının, özellikle ilmihal kitaplarının sıraladığı her şart veya rükün vahyin esas aldığı farzı veya yasağı ifade etmiyor. Bu tip şart ve rükünlerin büyük bir kısmı, fıkıhçılarm kendi metodolojileri (kendi teknikleri de denebilir) içindeki düzenlemeye uygunluğu sağlayan teknik terimlerdir. Halk bunların birçoğunun Allah'ın gerekli gördüğü farzlarla bir ilgisinin bulunmadığını bilmez, **"farz, şart, rükün"** sözcüklerini görür görmez bunu bir ayet emri sanır.

Bunun içindir ki biz, **ilmihallerin Kur'an ve sünnete göre yeniden oluşturulmasını hayatî bir zorunluluk olarak görmekteyiz.** Sapla saman birbirine karışmış, Allah'ın istediği ile mezhep imamlarının ve hatta mezhebin ikinci, üçüncü dereceden fakıhlarınm istedikleri iç içe girmiştir.

*** Kadınların ruhsal yaşantılarına ve ibadetlerine kısıtlamalar getirmek:**

Bir cinsin, bir sosyal zümrenin veya bir sınıfın bir dindeki yerinin en iyi göstergesi, o cins veya zümrenin ibadet hayatında kendisine verilen yerdir.

Bu anlayışla Müslüman kadına baktığımızda onun durumunun hiç de iç açıcı olmadığını hemen fark ederiz. O, açık bir biçimde ikinci, hatta üçüncü sınıf bir varlık haline getirilmiştir.

Kadının ikinci sınıf "insan" durumuna düşürülmesinin arkasında İslam vahiyleri veya Peygamber uygulamaları değil, sonraki zamanların saptırmaları vardır.

İslam Peygamberi, insanlık tarihinin ortak geleneklerinin dışına çıkarak kadının ibadet hayatında o güne değin görülmemiş reformlar yapmıştır. Örneğin, kadına toplu ibadetlerde liderlik hak ve yetkisi vermiş, hatta bunu elle tutulur hale getirmek için, kadın sahabîlerinden birini erkeklerin de bulunduğu cemaate imamlık yapmakla görevlendirmiştir. **Ümmü Varaka** adlı bu kadın sahabînin durumunu inceleyen kaynaklardan biraz yukarıda söz etmiştik.

Sonraki zamanlarda ise, bırakın kadına bu hakkın verilmesini, onun cemaatten biri olarak dinsel hayata katılımı bile engellenmiştir. Kadın bu devirlerde sadece sosyal hayatın değil, dinsel-ruhsal hayatın da dışına itilmiştir.

Bir örnek olarak yine imamlık görevini ele alalım:

Bilindiği gibi, İslamiyet, namazların cemaatle kılınması halinde resmî-belgeli bir imam şartı koymaz. Çünkü din bir meslek değildir ve din sınıfı yoktur. Top-

lanan cemaat içinde **"en uygun"** kim ise o imam olur. En uygun olma halini belirleyen ilk ölçü, iyi Kur'an okuma ölçüsüdür. Gel gör ki bu ölçü, kadın için işletilmemiştir. **Kadın, cemaatin en iyi Kur'an okuyanı da olsa onun imamlık hakkı yoktur.** Eğer erkekler içinde imamlığı caiz olacak derecede düzgün bir Kur'an okuyucu yoksa problem şöyle çözülür: **imam olarak öne bir erkek geçirilir, iyi Kur'an okuyan kadın arkada durur ve okur; göstermelik erkek-imamsa rükû ve secdede "öncülük" etmek için yatıp kalkar,** (bk. İbn Hemmâm, 3/140-141)

Bu bir örnekti; kadına ilişkin hakların tüm şartlar aşılarak nasıl kullanılmaz hale getirildiğini göstermek için seçildi. Yoksa biz, insanlığın ortak-geleneğine uyulmasından şikâyetçi değiliz. Ama ehliyetsizlik söz konusu iken hâlâ erkeğin liderliğinde ısrarın akla ve dine uygun bir açıklaması yoktur.

Kaldı ki kadının ibadet hayatına konan engeller sadece bu örnekteki gibi uç durumlar halinde karşımıza çıkmamaktadır. **Kadın açık bir biçimde Allah'ın kulluğunun dışına itilmiştir.**

Bu itmelerin bir kısmı bid'at, bir kısmı saptırma, bir kısmı tahrif ürünüdür. Şimdi bunların belli başlılarını görelim:

* Kadının Cuma ve bayram namazlarından uzaklaştırılması:

Kur'an'ın söylediği ve Peygamberimizin gösterdiği bunun tam tersidir. Namaz ve Cuma maddelerinde de gördüğümüz gibi, **Asrısaadet'te kadınlar Cuma ve bayram namazlarına katılmakta idiler.** Çünkü bu namazlar erkek için neyse kadın için de odur. Gele-

neksel uygulama ise kadınları camiden cemaatten uzaklaştırmış ve gerekçe olarak da **"fitne çıkar"** demiştir.

Her ne hikmetse **"fitne",** aklı cinselliğe saplanıp kalmış erkekten çıkmıyor da onun bir şehvet aracı gibi görüp eşyalaştırdığı kadından çıkıyor. Ve her ne hikmetse kadın Hz. Peygamber'in ibadethanesinde fitne unsuru olmuyor da onun ölümünden sonra aniden bir **"fitne makinesi"** haline geliveriyor... Ve bu fitneyi durdurmak için İslam mabedi **"erkekler mâbedi**"ne dönüştürülüyor.

Doğrusu şu ki kadınlar Cuma ve bayram namazlarına, tıpkı erkekler gibi gidebilirler. Peygamberimiz devrinde de gitmişlerdir, (bk. İbn Hemmâm, 3/302-303) Bunun aksini kurallaştıranlar dine değil, kendi nefisleriyle kendileri gibi düşünenlerin yorumuna dayanmış olurlar.

* Kadının cenaze namazından uzaklaştırılması:

Bu dindışı uygulama, çok sonraki devirlerindir. Üstelik bu uygulamanın tam tersinin doğru olduğu, kadınların da cenaze namazına katılma hak ve yetkilerinin bulunduğu, en gelenekçi, hatta yobaz ilmihallerde bile yazılıdır. Yazılıdır ama hayata geçmemiş ve bu yüzden unutulmuştur.

En basit ilmihal kitapları bile kadınların cenaze namazı kılabileceklerini yazmaktadır. Esasen cenaze namazı diye andığımız uygulama, fıkıh tekniği bakımından bir namaz değildir, bir duadır. Oradaki **"salât"** sözcüğü teknik anlamda namazı değil, kelime anlamıyla **salâtı** yani duayı ifade eder. **Cenaze namazında secde ve rükû' yoktur; secdesi ve**

rükû'u olmayan bir ibadet fıkhı anlamda namaz olmaz. Ve bunun içindir ki **cenaze namazı abdestsiz de kılınabilir.** Çünkü abdest, fıkhen namaz olan ibadetler için gereklidir. Cenaze fıkhen bir namaz değildir, bir duadır.

Fıkhen namaz olan diğer namazlara (vakit namazı, Cuma, bayram) erkeklerle birlikte aynı camiye gidebileceği kabul edilen kadınlar, cenaze namazına neden gidemesinler? Bunun akıl ve din ölçüleriyle açıklanması mümkün değildir!

Şu söylenebilir: Kadın hassastır, cenaze onun bu yanını tahrik eder, ağlar, bağırır, fenalık geçirebilir. Bu yüzden cenaze namazına katılmaması daha uygun olur. Bu dinlenebilir bir sözdür. Nitekim, Peygamberimizin bazı durumlarda kadınları cenazelere katılmaktan uzak tuttuğu yolunda rivayetler vardır. (Örnek olarak bk. İbn Hemmâm, 3/453-458) Ne var ki bu bir yasak değil, bir acıma, kollama ve nihayet bir tedbirdir. Kadını korumaya yönelik bir öneri olarak dinlenebilir. Eğer kadın bu öneriyi dinler, cenazeye katılmaz ise buna saygı duyulur. Fakat eğer katılmak ister, duada da yer almayı tercih ederse ona hiç kimse engel olamaz.

*** Hayızlı ve lohusa kadına ibadetin, mabede girmenin yasak edilmesi:**

Âdet görmüş kadına reva görülen zulmü Kur'an yıkmıştır. Ne yazık ki Kur'an'ın yıktığı bu zulmü, Hz. Peygamber'in vefatından sonra İslam'ın ta içine soktular ve adına da **"sünnete riayet"** dediler.

Kur'an, kadınların hayız halini bir **"hastalık ve sıkıntı hali" (eza)** olarak nitelendirmektedir. **Eza,** kadına eziyeti din yapanların iddia ettikleri gibi

"pislik" demek değildir. Yola düşmüş ve geçişi zorlaştıran her şey bir eza yani sıkıntı sayılmıştır. O düşen şey bazan dışkı türü bir şey de olabilir. Bunun böyle olması eza kelimesinin **"pislik"** şeklinde tercümesine bahane yapılamaz!

Eza, Isfahanlı Râgıb'm da belirttiği gibi, **"Canlılara dokunup onlara bedensel veya ruhsal yönden eziyet veren dünyevî ve uhrevî her türlü şeye denir."** Râgıb, Kur'an dilindeki ustalığını, konumuz olan Bakara Suresi 222. ayeti özellikle ele alarak bir kez daha sergiliyor. Diyor ki: **"Bu ayette âdet haline eza denmesi din ve tıp açısından eza olması yüzündendir. Nitekim tıp sanatının ustaları bunun böyle olduğunu bildirmektedir."** (Râgıb; el-Müfredât, eza mad.) Râgıb'ın bu beyanının bizi götürdüğü sonuç şudur: **Âdet hali bir hastalık halidir.**

Kadının hayız halini bir **"pislik"** hali gören anlayış, esasında kadının kendisini de tam temiz görmemektedir.

Bir örnek verelim: Hadis diye rivayet edilen bir söz, **"Müslüman'ın artığı (sü'r) temizdir"** diyor ve fıkıhta Müslümanların artıklarına ilişkin düzenleme bu kabule uygun olarak yapılıyor. Şu anda bunun isabetini tartışacak değiliz. Bizi ilgilendiren nokta şudur: Müslüman'ın artığını temiz kabul edenler, kadının artığına gelindiğinde onu Müslüman'dan ayırmaktadırlar. **Bir defa, kadının artığı meselesi hayvanların artıkları bahsinin içinde ele alınmaktadır.** Örneğin, ilklerden biri olan **İbn Hemmâm** (ölm. 211/826) kadının artığını inceleme işini, köpeğin, kedinin, büyük baş hayvanların artıklarının hemen arkasından ele almaktadır. Ve sonuç, **"Müslüman'ın artığı"**na reva görülen sonuç değildir. Erkeğin aksine, kadının artırdı-

ğı su ile örneğin, abdest alınamaz. Oysaki erkeğin artığı için durum böyle değildir, (bk. İbn Hemmâm; el-Musannef, 1/105-109)

Durum, müfessir sahabî **İbn Abbas**'a (ölm. 68/ 687) açıldığında o, birçok konuda olduğu gibi, kendine yakışan tavrı ortaya koymuş ve böyle bir şeyin doğru olmadığını bildirerek kadının artığıyla değil abdest almak o artığı içmek bile caizdir demiştir. Ve şunu da eklemiştir:

"Kadın, giysi bakımından da koku bakımından da erkekten temizdir. Onun artığı, normal halinde de âdet görmüş halinde de temizdir.[11] (İbn Hemmâm, 1/106-107)

Tüm bunların doğal ve tevhidi sonucu olarak, Hz. Resul, hayız haliyle ilgili fıkıhsal düzenlemeleri hastalık hükümlerine göre yapmıştır. O halde sonuç şu olacaktır:

Hayız halindeki kadın, namazlarını kılmayabilir, oruçlarını tutmayabilir, camiye-cemaate gitmeyebilir. Durumu düzelince, tutamadığı oruçlarını kaza eder (çünkü orucun kazası Kur'an'da düzenlenmiştir), kılamadığı namazları ise kılmaz (çünkü Kur'an namazın kazasından söz etmez), onlar kendisine bağışlanmıştır. Ama isterse, durumunu uygun bulursa, tıpkı diğer hastalık hallerinde olduğu gibi, namazını kılar, orucunu tutar.

Yani **hayız hali, ibadetler konusunda kadına ruhsat vermektedir; kadın isterse bu ruhsatı kullanır, istemezse kullanmaz. Hayızlı kadın için yasak yok, ruhsat vardır.**

Ama sonraki devirlerin kadın karşıtı zihniyetleri, ruhsatı yasağa çevirmiş ve hayızlı kadına, bir dizi ya-

sak koymuştur. Bazılarını verelim: Namaz kılamaz, oruç tutamaz, Kur'an okuyamaz, tavaf edemez, camiye giremez, Kur'an'a el süremez... Daha kötüsü, **bu yasakları aynen lohusa kadın için de geçerli kılmıştır.** Öyle ki bazı "gayretli fakıhlar", hayızlı ve lohusa kadının caminin avlusundan geçip geçmeyeceğini bile tartışma konusu yapmışlardır. Aynı fakıhlar, **kanlı basur** olduğu için makatından sürekli kirli kan akan birini **"özür sahibi"** saymakta ve onun, her farz namaz için bir abdest alması şartıyla dilediği gibi ibadet edebileceğini hükme bağlamaktadır.

Şimdi, fıtratı bozulmamış ve kadın düşmanlığı illetine tutulmamış bir vicdan sormaz mı: **"Bu din, nasıl oluyor da, makatından kan akan bir insana tanıdığı ibadet kolaylığını, annelik gibi yüce bir niteliğin göstergesi olan doğal bir kan akışına maruz kalmış kadına tanımıyor, o kanı "Allah" demeye bile engel sayıyor?!"**

Bir başka ibret verici nokta da şudur: **Kur'an'ın hayız halini düzenleyen ayetinde bir tek yasak vardır, o da erkeğe yöneliktir: Hayızlı kadınla temas yasağı... Kur'an düzenlemeyi böyle yapmışken hiçbir yasağa muhatap kılınmayan kadına bir dizi yasak getirilmiştir. Öte yandan, ayette erkeğe getirilen yasağı delip hayızlı kadınla cinsel teması sağlamak için akıl almaz oyunlar sergilenmiştir. Bu yasağı delen erkeğe had (nasla belirlenmiş ceza) yok, ta'zîrden söz eden yok... Azarlanması gerektiğini söyleyen bile yoktur. Hiç olmasa bir keffâret öngörülsün, o da yoktur. Bu yasağı delen erkek, Allah'tan affını diler, bir veya yarım dinarlık bir sadaka verir...** (bk. İbn Kudâme; el-Muğnî, 1/335; Halîfî, 71)

Erkeği rahatlatmak için daha başka oyunlar da sergilenmiştir.

Bu oyunları gösterirken herkesin baş vurabileceği bir kaynağa yollama yapacağız: **el-Cezîrî**'nin **"el-Fıkh 'ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa"** adlı ünlü eserine...

Geleneğin **"Dört Hak Mezhep"** diye andığı fıkıh ekollerinden **Hanbelîlik**'in görüşü şu: Hayız halindeki kadınla cinsel ilişkiye girmek, küçük bir günahtır; bu günahı işleyen kişi tövbe eder ve bir veya yarım dirhemlik bir sadaka verirse kurtulur. Eğer maddî durumu müsait değilse bu sadakayı da vermez..

Devam edelim ve Bakara 222'deki yasağı aşmaya yönelik farklı çözüm yollarını görelim:

"Dört hak mezhep"ten **Hanefîlik**'in kadın hayız gördüğünde sıkışan erkeğe çare getiren fetvası şu: **Hayızlı kadınla cinsel temas isteği duyan erkek günaha çarpılmadan bu işi yapmak için kanın, iki namaz arası kadar kesildiği bir zamanı kollar...**

Hak mezheplerden **Malikîlerin "sıkışık"** durumda olan erkekleri kurtarmada çözümleri daha liberal ve daha hoşgörülüdür. Şöyle düşünüyorlar: **Hayız halindeki kadınla cinsel temas için kanın iki namaz arası kadar kesilmesi şart değildir; bir namaz kılacak zaman kadar kesilmişse erkek, cinsel temasta bulunur ve günaha girmez.**

Bu büyük hoşgörünün sahibi **Malikîlerde** daha hoşgörülü çözüm getirenler de vardır. Onlara göre: **Adet halindeki kadının kanı, cinsel birleşme için yetecek bir süre kesilmişse cinsel temas yapılabilir.**

Malikîler bu hoşgörülü (!) çözümü daha da ileri götürmüşlerdir. Şöyle diyorlar: **Bunların hiçbirine gerek yok! Âdet kanının kesilmesi bir cihaz veya ilaçla sağlanarak da erkeğin yolu açılabilir...** (bk. Cezîrî, 1/ 123-124)

Bu çözüm getirici (!) hak mezhep (!) görüşlerini sıralayan **Ezherli** fakıh **el-Cezîrî** (ölm. 1941), son görüşü belirttikten sonra şu ilginç eklemeyi yapıyor: **"Tahammül gücü olmayan şehvetli erkeklere, cinsel temastan önce, kanın akmasını kesmek için bu son görüşün açtığı yolda hareket etmelerini öneririz.**[99]

Gördüğünüz gibi, hak mezheplerin Kur'an ayetini etkisiz kılmak için ürettikleri çözümlere modern zamanların uleması da katkıda bulunmakta, şehvetine hakim olamayan **"güçlü"** erkeklerin Allah rızası (!) için yardımına koşmaktadır.

Oyun hep cinsiyet ve şehvet oyunudur. Ve din, özellikle **"uydurma hadislere dayanan din"** bunun aracı yapılmıştır. Bu cinsiyet ve şehvet oyunlarının hangi anlayışla sergilendiğine tipik bir örnek de hadis adıyla sahnelenen şu uydurmadır: **"Herhangi bir kadın, kocasının izni olmadan oruç tutar, kocası ondan bu halde iken cinsel istekte bulunur da kadın buna olumlu cevap vermez ise Allah o kadına üç büyük kebîre (en büyük günah) yazar."** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 5/494)

Özetleyelim: **Hayızlı kadınlar, isterlerse her türlü ibadetlerini yapabilirler: Namaz kılarlar, oruç tutarlar, Kur'an okurlar, mâbede-cemaate giderler. Ama din onlara, o hallerinde iken bu yükümlülükleri yerine getirmeme izni vermiş-**

tir. İsterler ve gerek görürlerse bu izni kullanabilirler.

Hüküm ve fetvanın en hayırlısı Hak'tan gelir. **"Hakk'ın dışında, sapıklıktan gayrı ne vardır!"** (Yûnus Suresi, 32)

* Kadının tanıklığını yarım tanıklık saymak:

Bakara Suresi 282. ayette vadeli borçlarla ilgili bir düzenleme yapan Kur'an, o günkü hayatta ticaretin tamamen dışında kalmış olan kadınların tanıklığına bir istisna getirmiştir. Bu istisnaya göre, **vadeli borçlarla** ilgili teminat düzenlemelerinde kullanılacak tanıklar iki erkek olacaktır. İki erkek bulunamaz ise bir erkek ve iki kadın tanık gerekecektir.

Kur'an bir erkeğe karşı iki kadın istemenin gerekçesini de açıklıyor: **Kadınlardan biri işin içinden çıkamaz ise öteki kadın ona hatırlatmada bulunacaktır.** Yani **kadınların biri, tanıktan beklenen bilgileri verebilirse olay orada bitecektir. Veremez ise ikinci kadın devreye girecektir.** Bu demektir ki sonuçta konuşan tanık kadın tek olacaktır. **İkinci kadın bir tedbirdir.**

Burada bir **mevsûf (nitelikli) tanıklık** söz konusudur. Bu, bazı durumlarda erkek için de söz konusu olabilir.

Kur'an'ın getirdiği düzenlemenin sebebi bellidir: **Kadın sosyal hayatın, özellikle ticarî hayatın dışındadır. Dışında kaldığı bir konuda tanıklığına başvurulduğunda zorluk çekebilecektir. İşte buna bir çözüm getirilmiş ve nitelikli ta-**

nıklık esas alınmıştır. Fakat dikkat edilirse, Kur'-an, sonuçta, konuşan tanığın bir kadın olmasını sağlamıştır. İkinci kadın, birincisi başarılı olamadığında devreye girecektir. Yani çözüm, yine tek kadın tanıkla gerçekleşmektedir.

Başka bir deyişle, Bakara **282'de** hüküm, cinsiyet (kadınlık) üzerine değil, "işin içinden çıleamama, unutkanlık" yani ehliyet üzerine kurulmuştur. Yetersizlik-ehliyetsizlik gerekçesi ortadan kalktığında iki kadın isteme ihtiyacı **da** ortadan kalkacaktır. Bugün kalktığı gibi...

Şunu da unutmayalım: Burada söz konusu olan, değişmez kuralların oluşturduğu taabbudî (ibadetlere ilişkin) alanda bir işlem değil, zamanlara ve mekânlara göre sürekli değişen kuralların işlediği muamelât alanında bir işlemdir. Bu alan, "maslahat"a (zaman ve zeminin gereklerine) göre değişen bir alandır. Bu alanda değişmeyen, hükümlerin "makâsıd" denen amaç kısımları, "olmazsa olmazlar"ıdır. "Vesâil" denen araç hükümler bu alanda, maslahata uygun olarak hiç durmadan değişir. Üzerinde olduğumuz konuda makâsıd (amaçlar) cümlesinden olan, alacaklının hakkını güvence altına almaktır. Bu güvencenin düzenlenmesi tamamen vesâil (araçlar) alanında bir iştir.

Bunun sonucu şu olur: Borçlanma işleminde alacaklının hakkını teminat altına almak için zaman ve zemine göre başka tedbirler de yürürlüğe konabilir. Tanıklarla ilgili nitelikler, sayılar değiştirilebilir. Nitekim, bu ayetteki çok özel düzenlemeyi genelleştirerek "bir erkek tanığa karşılık iki kadın tanık" anlayışını ilkeleştiren fakıhlar Bakara 282'deki vadeli borçlarla ilgili emrin "vücûp: gereklilik" ifade eden bir emir ol-

madiğini, sadece **nedb** veya **irşat** (uyarma-yol gösterme) olduğunu söylemekte bir sakınca görmemişlerdir.

Ana başlığındaki emri **nedb (edep, nezaket tavrı) anlamında değerlendirdiğimiz bir konunun alt başlığındaki bir emri vücûp anlamında değerlendirmek tutarsızlıktır. Bunun teşriî ve dinî mantıkla açıklanması mümkün değildir.**

Kadın, ticarî hayatın içine girer ve tıpkı erkekler gibi ticarî olayların çözümünde bilgi ve deneyim sahibi olursa, artık ticarî tanıklıkta iki kadına gerek yoktur. Çünkü artık birincisi işin içinden çıkamaz duruma düşmeyecektir. Yani borçlunun hukukunu güvence altına alan vesîle hüküm, bir kadının tanıklığı ile de beklenen sonucu verecektir.

Nitekim bugün durum budur.

Kur'an bunun dışında, kadınla erkeğin tanıklığı konusunda hiçbir ayrım getirmemiştir. Diğer tüm alanlarda erkek ne ise kadın da odur.

Geleneksel kadın karşıtı anlayış bu kadar basit ve açık olan bu düzenlemeyi kendi hesaplarına dayanak yaparak **"tüm alanlarda bir erkek tanığa karşılık iki kadın tanık gerekir"** demiş ve bunu kurallaştırmıştır.

.

*** Evlenecek kadın (veya kız) için başlık parası almak:**

Bu uygulama, kadını bir köle veya eşya konumuna getiren ilkel zihniyetlerin vücut verdiği bir zulümdür, bir insanlık suçudur. Ne yazık ki bu insanlık suçu,

Anadolu'da da asırlardır yürürlükte olmuştur ve bazı yörelerde hâlâ yürürlüktedir.

Başlık parası adıyla alınan meblağ, kadının haklarını teminat altına almaya yönelik bir tedbir olan **mehirin** bir tür gaspıdır. Kur'an mehiri, boşanma durumunda kadının bir ekonomik garantisi olarak öngörmüştür. Nikâh akti sırasında karşılıklı rıza ile belirlenen mehir, erkek tarafından bir boşama vücut bulduğunda kadına verilmek üzere güvence altına alınır.

Günümüz hukuk sistemlerinde nikâh kamu otoritesi tarafından tescil edilmekte ve boşanma, erkeğin elinden alınıp yargının kararına bağlanmaktadır. Bu sistemde, kadını malî problemlerden korumak için mehire gerek kalmamıştır. Bunun yerine, boşanma durumunda nafaka söz konusudur. Boşanma öncesinde de eğer yargıç, eşlerin bir süre ayrı yaşamalarına karar vermişse, kadının geçinmesi, erkek tarafından ödenecek bir **ayrılık nafakası** ile sağlanır.

Kur'an hem mehiri, hem de boşanma üzerine bağlanacak nafakayı öngörerek kadının durumunu daha da sağlamlaştırmıştır.

Başlık parası yiyicileri, sıkıştıkları zaman, bunu, "İslam'ın öngördüğü mehir" uygulamasının bir devamı (!) olarak tanıtmaya kalkarlar. Bu bir yalandır. Çünkü mehir, boşanma anında ödenir ve kadına verilir. Başlık parası ise evlenme öncesinde alınmakta ve kadına hükmedenlerin (baba veya söz sahibi vârisler) kesesine girmektedir.

*** Kadının (veya kızın) özgür irade ve isteği olmadan (görücü usulü ile) evlendirilmesi:**

Bu da Kur'an'a tamamen zıt bir zulümdür. Özgür irade ve hür istek olmadan Allah'a ibadeti bile istemeyen bir din, bir kadının, eşini seçme konusunda iradesinin dışlanmasına nasıl seyirci kalır!

Bu zulüm de Anadolu'da asırlarca işlendi. Ve İslam dünyasının büyük bir kısmında hâlâ işlenmektedir. Türkiye, bu zulümlerden **Cumhuriyet** sayesinde büyük ölçüde kurtulmuş bulunuyor.

Ve biz, bu noktada şunu tekrarlamayı bir insanlık borcu sayıyoruz: Cumhuriyet, bizim, gerçek İslam'ı anlamaya uzanan uyanışımızın da öncüsüdür.

*** Kadınları hür ve câriye diye ikiye ayırmak:**

Böyle bir ayrım Kur'an'da yoktur. Câriye sözcüğü bile Kur'an'da yoktur. Kadını hür ve câriye (köle ve esirler de birçok bakımdan câriye gibidir) diye ikiye ayıranlar, kadını eşya gibi düşünenlerdir. Böyle olunca kadın zevk aracı ve hizmet aracı eşya olarak ikiye ayrılmıştır.

Câriye adıyla tam bir cinsel oyuncağa dönüştürülen kadınlar **"milkiyet-i yeman"** (sağ elin sahip olması) kuralıyla eşyalaştırılmışlardır. Oysaki **milkiyet-i yeman mülkiyet ifade etmez.** Cinsel ilişki kadının rızasına bağlıdır. (Bu konuda bk. **Hatemi;** İnsan Hakları, **57)**

Esir kadınlara tasallut da aynı sakat mantıkla kurallaştırılmıştır. Esir kadınlara tasallutun, onlarla cin-

sel ilişkiyi bir hak olarak görmenin İslam'la bağdaştırılması mümkün değildir. Bu tasallut, fıkha sonradan sokulmuştur, (bk. **Hatemi;** İnsan Hakları, 55)

* Kadını kara köpek, eşek ve domuzla bir tutmak:

Kadını bu saydığımız hayvanlarla bir tutan bazı sözler, hâşâ, Hz. Peygamber'in beyanları olarak rivayet edilmiştir.

Bu rivayetler **Hz. Ali, Hz. Âişe, tbn Abbas, ibn Ömer** gibi büyük sahabîlerce ret edilmiştir. "**Kadın düşmanı putperest Arap şuuraltı**"nm muazzez Peygamberimizi âlet eden saçmalıkları olarak gördüğümüz bu rivayetlerden bazıları şöyledir: "**Namaz kılanın önünden şu üç şey geçtiğinde namaz bozulur: Siyah köpek, eşek, kadın.**" Bir başka rivayet: "**Şu sayılanlar, namaz kılanın önünden geçerlerse namaz bozulur: Köpek, domuz, Yahudi, Hristiyan, Mecusi, âdet görmekte olan kadın.**" **(bk. tbn Hemmâm, 2/26-29)**

İbn Hemmâm, bu rivayetleri kaydettikten sonra **Hz. Ali, İbn Abbas ve Hz. Âişe ve İbn Ömer**'in onlarla ilgili kanaatlerini de veriyor. Bu rivayetler kendisine aktarılan **İbn Abbas** şunu söylüyor: "**Temiz kelimeler ve salih amel Allah'a yükselip gider, onu hiçbir şey kesemez.**" **Hz. Ali**'nin bu rivayetler karşısındaki sözü şudur: "**Hiçbir şey namazı kesmez; sen elinden geldiğince nefsinin vesveselerini içinden atmaya bak!**"

Bu rivayetler kendisine aktarılan **Hz. Âişe** (ölm. 57/676) de çok düşündürücü bir yanıt vermiştir: "**Siz beni köpek ve eşekle eşitlemek mi istiyorsunuz,**

ey Iraklılar?! Şunu bilin ki hiçbir şey namazın kesilmesine sebep olamaz. Siz, içinizden geçen vesveseleri uzak tutmaya çalışın!"

Anılan rivayetleri duyduğunda **İbn Ömer**'in sözü de şu olmuştur: **"Namazı hiçbir şey kesemez; siz mümkün olduğunca nefsinize hakim olun."** (İbn Hemmâm, 3/29-30)

İbn Hemmâm, büyük sahabîlerin bu karşı çıkışlarından sonra, tâbiûn (sahabîleri izleyen kuşak) nesli ünlülerinden bazılarının aynı mealdeki karşı çıkışlarını da sıralamıştır, (bk. İbn Hemmâm, 2/30-33)

*** Kadını fitne unsuru, şeytanın aracı olarak görmek:**

Bu konuda en yıkıcı uydurma hadis şudur: **"Dünyadan ve kadınlardan sakının. Şu bir gerçek ki İblis çok uyanık, çok gözetleyici, çok avlayıcıdır. İblis'in iyi insanlara kurduğu tuzakların avı yakalamada en güvenilir olanı kadın yoluyla kurulan tuzaktır."** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 5/85)

KERAMET

İslam, din sınıfı ve din kıyafeti kabul etmez. İslam resmî mabet fikrine de karşıdır. İslam'ın mabedi vardır ama bunun adı camidir, yani insanları çok değişik vesilelerle bir araya getiren toplantı yeri... İbadetlerin camide yapılması şart değildir, sadece tercihtir. İbadet için dinî bir lidere de ihtiyaç yoktur.

Kısacası, **toprak post Allah dost ilkesi geçerlidir.** Bizzat İslam Peygamberinin deyişiyle **"Tüm yeryüzü bir mabettir, isteyen istediği yerde ibadetini yapabilir."**

İslam bunu neden böyle yapmıştır? Sebep ve cevap tektir: Kimse din sınıfına, din kıyafetine, mabede, dinsel liderliğe dayanarak kitle üzerinde dokunulmazlık, kutsallık iddia etmesin, egemenlik kurmaya kalkmasın!..

Ne yazık ki insan bu tanrısal kurala boyun eğmemiştir. Eğmiş gibi görünmüş ama asla boyun eğmemiştir. Çünkü bu kurala boyun eğmek, kitle üzerinde sulta kurmak, halkı sömürmek imkânlarını daha baştan yok eder. **Egemen olmak, sömürmek ve hele hele bunu, kutsallık gibi rahat ve tehlikesiz bir kavramı kullanarak yapmak isteyenler dinin omurga kabullerinden biri olan sınıfsızlık, mabetsizlik ve kıyafetsizlik ilkesini etkisiz**

kılmanın yolunu aramışlardır. Ve bulmuşlardır.

Bu yol bizzat dinin içinden bulunmuştur. Öyle bir kavram bulunmuştur ki, peygambere hiç itiraz etmeden, hiç karşı tavır koymadan, onun yetkilerini kullanmak mümkün olmuştur. Bu kavram, kişileri, örtülü bir biçimde peygamber yetkisi ile donatan ve dokunulmaz kılan **keramet** kavramıdır.

Keramet, peygamberlerin yetkilerini kullanmak için birtakım insanları öne çıkarma ve dokunulmaz kılma aracı yapılan bir kavramdır. Kur'an ve sünnette hiçbir dayanağı yoktur. Tarih boyunca, Allah ile aldatma sektörünün temel araçlarından biri olarak devrede tutulmuştur.

Kur'an; tasavvuf ve tarikat çevrelerinin anladığı ve yaşattığı anlamda bir kerametten asla söz etmez. Bu anlamda kerametler, **mucizelerle** lütuflandırılmış peygamberlerde bile görülmez. **Tarikatlar** tarihinin, keramet sahibi olarak öne çıkardığı kişilere mâl edilen "**harîkalar**"ın hemen hiçbirisine peygamberlerde bile rastlanmıyor. Eğer keramet dedikleri, belirleyici bir ölçü-değerse, şunu söylemek zorundayız: Tarikat çevrelerinin keramet sahibi kişileri, Kur'an'ın tanıttığı nebilerden çok üstün kişilerdir.

Hem bugünkü keramet anlayışını korumak hem de bu tespite karşı çıkmak mümkün değildir.

"Mucize, peygamberlere, keramet de velilere verilmiştir; peygamberliğin göstergesi mucize, veliliğin göstergesi de kerametti̇r!" sözü Kur'an ve din dışı bir aldatmadır. Vahyin verileri içinde bir dayanağı yoktur. Kur'an, **veli** (Allah'a yakın insan) tâbi-

rinin açık tanımını vermiştir. Bu tanımda şu iki unsur vardır: **Allah'a iman, takva...** (bk. Yûnus, 62) O tanım içinde üçüncü bir unsur yoktur. Velilik kavramı içine başka unsurları sokan anlayışlar Kur'an'da **şirk** olarak defalarca ifadeye konmuştur. Buna bağlı olarak Kur'an **"şeytan evliyası"** denen bir güruhtan söz etmiştir. Bu şeytan evliyasının, insanları aldatıp mahvetmede **kara dul** denen örümcek gibi iş gördüklerine, çok tehlikeli bir zehir taşıdıklarına dikkat çekilmiştir, (bk. Bu eser, **Şirk, Veli-Evliya, Mürşit** madl.)

Kaldı ki, eğer nebilerin mucizeleri velilerin kerametinden üstün olacaksa, o zaman tarikatlar tarihini dolduran ve bir benzerini hiçbir peygamberde görmediğimiz o **"harikalar"** (!) nedir? Ya onların tümü yalandır, yahut da bu keramet sahipleri nebilerden üstündür. Bunun üçüncü ihtimali yok.

İşin ilginç bir yanı da şudur: Tarîkat-tasavvuf çevrelerinin anladığı ve anlattığı manasıyla keramet, en üstünleri **Hint fakirlerinde** görülen bazı illüzyonlar ve becerilerdir. Bu arada tüm insanlarda bulunan ama çoğunluk tarafından işletilemeyen **duru görü, telepati, telekinezi** gibi olgular da söz konusudur. Ancak bunları işletebilenlerin din açısından üstün olduğuna ilişkin herhangi bir kanıt yoktur. Olamaz da... Eğer olsaydı, o zaman **Hint yogilerinden** tarikat çevrelerine asla sıra gelmezdi. Bu güçleri her insan kullanabilir ve birçok ülkede, birçok din ve anlayıştan birçok insan kullanmaktadır da... Bunların dinle-imanla bir ilgisi yoktur... **tbn Teymiye** bu tür gösterileri, Rahman evliyasının değil, şeytan evliyasının belirtisi sayıyor, (bk. İbn Teymiye; el-Furkan, 39-41)

ibn Teymiye, ayrıca, tasavvuf-tarîkat çevrelerinin keramet diye ortaya sürdükleri şeylerin gerçekte birer

hayal ve kuruntu ürünü (halüsinasyon) olduğunu da örnekleriyle gösteriyor, (bk. Anılan yer, 90-91)

ibn Teymiye şunun altını da çiziyor: Bu tür keramet gösterileri halk kitleleri üzerinde uyuşturucu etkisi yaptıklarından bunları izleyen halk gevşer, kendini bırakır ve şeytan bu anı değerlendirerek halkın üstüne çullanıp onları ele geçirir... (bk. İbn Teymiye; aynı eser, 147)

Eğer bir kerametten söz edeceksek, Rahman evliyasının kerameti, iman ve takva değerlerindeki üretimden ibarettir. Bu değerlerde kim daha üretken olursa kerameti fazla insan o olur. Gökleri, yerin-denizlerin altını fetheden, gen şifrelerini çözen üretimler dururken, hâlâ onun-bunun kalbinden geçeni okumayı keramet sanıp "kutsal insan" ölçüsü yapmaya kalkmak gerçekte bir tek büyüklüğün belgesi olabilir ki o da talihsizlikteki büyüklüktür...

Tarîkat-tasavvuf çevreleri bu gerçeği etkisiz kılmanın yolunu da bulmuşlardır: Kendileri dışındaki çevrelerden çıkan bu tip hünerleri **"istidrâc"** (aldatmak için üstünlük vermek) diye ifade ederler. Aynı şey, kendilerinden çıktı mı keramet, bir başkasından (hem de daha üstünüyle) çıktığında ise istidrac oluveriyor... Bu tezin de vahyi bir dayanağı yoktur...

Keramet konusunda Kur'an ne diyor?

Keramet sözcüğüyle aynı anlamda bir kök olan **"keremdin** türevleri (Kerîm, ikram, tekrîm, mükrim) Kur'an'da 40 civarında yerde kullanılmıştır. En çok kullanılan sözcük **Kerîm** sözcüğüdür ve Allah'ın isim-sıfatlarından biridir. Lütfü, bağışı çok, üstünlük ve yüceliği en ileri olan demektir.

Kur'an'ın kullandığı **kerem** kökünün Kur'an terminolojisi açısından taşıdığı anlamı, **Isfahanlı Râgıb** şöyle veriyor: **"Kerem sözcüğü ile Allah nitelendirildiğinde bu onun lütuf, nimet ve bağışının görünümünü ifade eder. Kerem sözcüğüyle insan nitelendirildiğinde ise bu, insandan çıkan ahlak ve huy güzelliğinin ifadesi olur. Bazı bilginler kerem ile hürriyeti aynı anlamda kabul etmişlerdir... Kısacası kerem, övülen sıfatların genel adıdır. Her şeyin doruk noktada ulaştığı onur da kerem sözcüğüyle ifade edilir ve tüm varlıklar için kullanılır...."** (Râgıb; Müfredat, kerem mad.)

Bu **kerem** anlayışının, geleneksel-tarîkatçı **keramet** anlayışıyla en küçük bir ilintisinin olduğu söylenemez.

Kerem kökünden türeyen sözcüklerin en önemlisi Kur'an'da insan için kullanılanı **tekrîm** sözcüğüdür. Üstün, hünerli kılmak anlamındaki **tekrîm** İsra 62 ve 70. ayetlerde geçer. Birincisinde, İblis, insanın yaratılışından duyduğu sıkıntıyı ifade ederken insanı küçümseyen ve onunla alay eden sözünde tekrîm'in fiil şeklini kullanmıştır: **"İblis dedi ki: 'Şu mudur bana üstün kıldığın (tekrîm ettiğin) varlık?!"**

İkinci ayette, insanoğlunun tekrîm edildiği yani diğer varlıklara üstün kılındığı vurgulanmıştır: **"Yemin olsun, biz, âdemoğullarını onur ve üstünlükle donattık, onları karada ve denizde binitlere yükledik. Onları güzel ve temiz rızıklarla besledik. Ve onları, yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık."**

Görüldüğü gibi, Kur'an insanın sahip bulunduğu keremi, tüm insanların, yaratılıştan taşıdığı seçkinlikleri ifade için kullanmıştır; bir sınıfın farklılığını ve dokunulmazlığını ifade için değil. **İnsana yüklenen potansiyel değerlerin kim hangisini daha çok işletiyorsa keremden en büyük payı o alır. Râğıb** bu noktaya değinirken, **ihsan** (güzel düşünüp güzel üretmek) ve **efal** (eylemler) kelimelerini kullanmıştır. Yani insana verilen kerem, onun varlık ve hayatta vücuda getirdiği eserler, ürettiği değerlerle belirginleşir.

Tasavvuf-tarîkat çevreleri bu keremi yozlaştırmış, Kur'an dışı bir alana taşımışlardır. Bunun sonucu olarak, birileri okyanusları aşar, gökleri fethederken, Müslüman kitleler su üstünde yürüyen, havada uçabilen **"keramet sahipleri"** aramakla asırlarını harcamışlardır. Oysaki Kur'an'ın insandan beklediği **kerem** (veya keramet) deniz altlarını tünellerle aşmak, kıtaları jetlerle geçmek, Ay'a gidecek araçları yapmak, kısacası yerin altını ve üstünü bilgi, düşünce, gayret fetihleriyle donatmaktı. Ne yazık ki İslam dünyası bunları yapanları **"gâvur, cehennemlik"** diye küçük görürken, kendi içinde, su üstünde yürüyen, havada asılı durabilen, onun-bunun aklından geçenleri okuyabilen "keramet sahibi kişiler" (!) aramakla zaman harcıyor. Onları asla bulamadı, bulamayacak! Bulsa bile onlar onun dertlerine çare olamayacak. Çünkü Kur'an'ın aradığı kerem sahipleri onlar değildir; kuduz aşısını, elektriği, telefonu, bilgisayarı, uzay nakil araçlarını, gen şifrelerini... bulan insanlardır...

KUR'AN VE KUR'AN OKUMAK

Okumak (kıraat), Kur'an'ın ilk emridir. Bu ilk emir geneldir; neyin okunacağı gösterilmediği için, okunabilecek her şeyin okunmasının emredildiği kabul edilmelidir.

Kur'an, **ayetlerin okunmasını emretmektedir.** Ayet, Kur'an'ın belli parçaları kadar, insan ve evrendeki tüm şeylerin ve oluşların ortak adıdır. Ayrıca Kur'an'a göre vahiy bir kitap olduğu gibi insan ve evren de birer kitaptır ve bu üç kitap ayetlerle doludur. Sineğin kanadından Firavun'un mumyasına, Kur'an parçalarından tarihsel kalıntılara kadar tüm varlık ve oluş ayettir. Ve Kur'an bu ayetlerin tümünün okunmasını istemektedir.

O halde **"Oku!" emrinin içine tüm varlığın ve insanın okunması girmektedir.**

Kur'an'ın buyruklarının iniş sırasına göre 7. emri **"Kur'an okuyun!"** emridir. (Bu konuda bilgi için bk. Öztürk; ***Kur'an'ın Temel Buyrukları,*** 18) **Kur'an okuyun emri, örneğin, namaz kılın emrinden öncedir. Ve Kur'an okumak bağımsız bir emirdir. Ve tekrar edelim, namaz kılmaktan önceye alınmıştır.**

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Kur'an okumayı namazla kayıtlamak:**

Kur'an'ın hiçbir yerinde namaz kılmanın Kur'an'dan bir parça okumaya bağlı olduğunu gösteren bir beyan yoktur. Kur'an okumak başlıbaşına ve namazdan önce gelmiş bir emirdir. Hz. Peygamber, Kur'an'ın toplum bünyesinde yaygınlaşması için birçok araç gibi namazı da kullanmış ve namazda en azından Fatiha'nın okunmasını emretmiştir. Ama Kur'an'dan bir parçayı veya bölümü okumadan namaz kılmak isteyenlere de bu izni vermiştir. Sahabînin biri Hz. Peygamber'e gelip namazda okunabilecek miktarda Kur'an ezberleyemediğini, namaz kılmak için kendisine başka bir yol göstermesini rica etmiş, Resul ona, Kur'an okumak yerine, Allah'ı tespih etmeye ilişkin bazı sözler söylemesini önermiştir. Olayı nakleden müfessir **Fahraddin Râzî** (ölm. 606/1209) şu yorumu yapıyor: **"Bu kanıt şunu gösteriyor: Sahabî, namazda kendisine yetecek miktarda Arapça Kur'an okumaktan aciz olduğunu söyleyince Resul ona başka dualar okumasını emretmiştir.'**[1] (Râzî, Tefsir, 1/215. Bu konuda geniş bilgi ve kaynaklar için bk. Öztürk; ***Yeniden Yapılanmak,*** Anadilde İbadet Bölümü)

Ne yazık ki geleneksel kabul, namaz kılmayı Kur'an okumaya bağlayarak, Müslümanların Kur'anla beraberliğini büyük ölçüde namazla kayıtlamıştır. Namaz kılacak kadar Kur'an ezberleyen milyonlarca Müslüman asırlar boyunca bununla yetinmiş ve Kur'an'ın okunması ayrı ve farz bir emir olma noktasına asla ulaşamamıştır.

Arap olmayan Müslümanlar için durum bir kat dâha acıklıdır: Çünkü namazla kayıtlanan Kur'an okuyuşun

Arapça özgün metinden olması farzlaştırıldığı için, Arap olmayan kitleler, namazda okudukları ayet ve surelerin anlamlarını bilme gibi bir şansı elde edememişlerdir. Oysaki bu ayet ve surelerin anlamlarını bilmek bile yetmez. Kur'an'ın tümünü anlamını bilerek okumak her Müslüman için farzdır. Namazdan önce farzdır.

Şunu bir iman borcu olarak bilmek ve duyurmak zorundayız: **Allah'ın "Kur'an oku!" emri, "Namaz kıl!" emrinden hem daha öncedir hem de daha önemli...** Bu bir yorum veya tevil değildir, Kur'an'ın açık beyanıdır. İsteyen herkes, Kur'an hükümlerinin iniş sırasını takip ederek Kur'an okumaya ilişkin emirle namaz kılmaya ilişkin emrin sırasını görebilir. Daha açık söyleyelim:

"Kur'an'ı düşüne düşüne dikkatle oku!" emri, iniş sırasıyla üçüncü sure olan **Müzzemmil Suresi**'nin 4. ayetinde verilmiştir. Aynı emir, aynı surenin 20. ayetinde bir kez daha tekrarlandıktan sonradır ki **"Namazı kılın!"** emri gelmiştir.

Kaldı ki, Kur'an okumayı bağımsız bir emir-ibadet olmaktan çıkaran yaklaşımlar Müzzemmil 20. ayetteki **"Namazı kılın!"** emrini bugünkü anlamıyla kıldığımız namaz farzı mânasında kabul etmezler. **Onlara göre namaz, daha sonraları, Mirac'da, Hz. Peygamber-Hz. Mûsa ve Cenabı Hak arasında, (hâşâ) süren uzun bir pazarlık sonucu farz edilmiştir.**

Biz bu İsrailiyât uydurmasını kabul etmediğimiz için Kur'an'ın verilerinden hareket ediyor ve diyoruz ki : Kur'an okumaya ilişkin emir Müzzemmil Suresi'nin 4. ayetinde, namaz kılmaya ilişkin emir ise 20. ayetinde

verilmiştir. Yani **"Kur'an oku!" emri daha öncedir, daha önceliklidir.**

İş bu kadarla da kalmaz: **Ankebût Suresi 45. ayet açıkça gösteriyor ki "Zikrullah", namaz kılmaktan üstündür. Zikir, Kur'an'ın en önemli ve en bilinen adlarından biridir. Zikrullah tâbiri, tarikat sulandırmalarının iddia ettiği gibi, "Allah, Allah" sesleri çıkararak def çalıp zıplamak, dönmekten ibaret değildir. O uygulamalar, bütün samimiyet şartları var sayılsa bile zikrin en alt mertebesi olabilir.**

Zikir, Kur'an'm adlarından biri olduğuna göre, zikrullahın tartışmasız ilk Kur'ansal anlamı Kur'an'dır. Ve böyle olunca da Allah'ı zikretmenin ilk ve tartışmasız anlamı Kur'an okumak olacaktır. Nitekim, 19. yüzyılın büyük sufî düşünürü **Kuşadalı İbrahim Halveti** (ölm. 1845), tasavvuf ve tarikat meşrebinin en büyük temsilcilerinden biri olmasına rağmen, zikir konusunu böyle anlamış ve bağlılarına, Allah'ın tertibi olan Kur'an'ı bırakıp da şunun-bunun tertibi olan sözde zikirlerle zaman yitirmemelerini önermiştir.

Şimdi, yüzyıllardır saklanan bir gerçeği tüm açıklığıyla ve Kur'an'a sadakatin bir ifadesi olarak duyuralım: **Namaz kılmak ne ise Kur'an okumak da odur, hatta Kur'an okumak namazdan, namaz kılmaktan daha değerli ve daha erdiricidir. Şöyle de diyebiliriz: Namaz kılmamak neyse Kur'an okumamak da odur, hatta Kur'an okumamak daha da yıkıcıdır.**

Sadece Kur'an okuyup namaz kılmayanın durumu, sadece namaz kılıp Kur'an okumayanın durumundan iyidir.

Bu Kur'ansal gerçek asırlardır insanlardan iyi veya kötü niyetle saklanmıştır. Kur'an'ın; geceleri Kur'anla meşgul olmak anlamında kullandığı **teheccüd,** yine namaz kılmaya dönüştürülmüş ve yine Kur'an'ın söylediğinin tam tersi yapılmıştır.

Tabii ki burada sözünü ettiğimiz **"Kur'an okumak",** Kur'an'ın istediği **tedebbür** (anlam üzerinde titizlikle düşünmek) için okumaktır; yani anladığı dilde ve anlamını takip ederek okumak... **Namaz sırasında sadece kelimelerinin Arapça telâffuzları yapılmış (ne kadar yapıldığı ayrı bir tartışma konusudur) bir Fatiha veya Kevser Suresi okuyuşu Kur'an'ın "Oku!" emrine uygun bir Kur'an okumak değildir.**

Kur'an okumak, Allah'ın insandan ne istediğini anlamak niyetiyle okumaktır. Nağme ve sada zevki için okumak değil...

*** Kur'an okumayı cami içine özgülemek:**

Bir önceki sapmanın en yıkıcı uzantısı budur. Kur'an okumayı camide bulunma şartına bağlayan bir ortak şuuraltı geliştirilmiştir.

Kur'an okumanın cami içine özgülenmesine yol açan örfü, **Emevîlerin** zalim valisi **Haccâc** başlatmıştır. O, sabah namazından sonra okunmak üzere camilere özel mushaflar koydurdu. Böylece Kur'an okumanın camiye hapsedilmesi çığırı başlatılmış oldu. (Bu konuda bk. **Şâtıbî;** el-I'tısam, 1/172) Ama onlar, hiç değilse, okuduklarını anlayabiliyorlardı. Bugünkü okuyuşlarda bu da kalmamıştır.

*** Kur'an okumayı merasime bağlamak:**

Kur'an, okunacak şeyleri toplayan kitap anlamındadır. Adı bu anlamda olduğu içindir ki ilk emri de **"Oku!"** olmuştur. Ne yazık ki, geleneksel müdahaleler bu **"okunacak kitap"**ı sarılıp sarmalanarak duvara asılacak ve bazan da **"üfürülecek kitap"** haline getirdi. Bu olumsuz müdahaleyi kısa açıklamalarla verelim:

a) Abdest almayı gerekli görmek: Yahudilik'ten İslam'a aktarılmıştır. Yahudi hahamları, Tevrat'ın **okunması için abdest alınmasını ve başın örtülmesini şart koşmuşlardı. (Bu konuda bk. Hikmet Tanyu;** Yahudi Kutsal Kitapları, AÜİFD, sayı: **14)**

Kur'an'ın abdestsiz elle tutularak okunmasını mekruh veya haram gören anlayışların tümü, Yahudi geleneğinin kutsal kitapların okunmasına ilişkin tutumunun etkisi altında kalmıştır. Daha birçok konuda kaldığı gibi... Söz konusu olan, kutsallık ve kutsal kitap olduğu için kimse bu uydurma yasağa karşı çıkmayı göze alamamış veya **"Kötü bir şey de değil, böyle olsa kime ne zararı var?"** diye düşünerek sessizliği tercih etmişlerdir. Bu sessizliktir ki, asırlar boyu Müslüman kitleleri kitaplarını ellerine alamaz hale getirmiştir.

Yapay yasağı delmek isteyen, ama gerçeği tam söyleyemeyen bazı kişiler ise şöyle demişlerdir: Birkaç ayet okuyabilir. Zikir ve dua ayetlerini okur diyenler vardır. Bu mantığa göre, bir insan Kur'an'ın zikir ve dua ayetlerini yani Allah'ın şanını yücelten ayetleri cünüp ve abdestsiz okur ama örneğin, Firavun'un allahlık ilan ettiğini bildiren ayetleri, veya Semud kavminin battığını gösteren ayetleri okuyamaz.

Yahudi geleneği, bu tartışmayı daha sahabîler arasında başlatmıştır. Bizim için şu tablo çok önemlidir: **Halife Ömer, İbn Abbas, İbn Cübeyr, Selman Farisî, İbn Mes'ud, Ebu Mûsa el-Eş'arî, Enes b. Mâlik...** gibi âlim sahabîlerle **Mücâhid, İkrime, Câbir b. Zeyd, Dahhâk, Süddî, Ebu Nüheyk, Abdurrahman b. Zeyd...** gibi tabiûn kuşağı âlimleri Kur'an'm abdestsiz okunabileceğini savunmuşlardır. Bu müçtehitlere göre, **Vakıa** Suresi 79. ayetteki **"mutahharûn"** (iyice temizlenmiş olanlar) sözcüğüyle kastedilen, meleklerdir. O sözün insanlarla ilgisi yoktur ki onu zorlayarak "abdestli olanlar" anlamında kullanmayı deneyelim. Müfessir **Katâde b. Diâme** (ölm. 118/736) **"Bu ayetteki dokunulmazlık, Allah katındaki dokunulmazlığı ifade eder. Dünya ile ilgisi yoktur. Dünyada Kur'an'a herkes dokunabilir. Mecûsîler, müşrikler, münafıklar bile."** diyor, (bk. İbn Kesir; Tefsir, 4/298)

Kur'an abdestsiz okunamaz iddiasına delil olarak **Vakıa Suresi 79. ayeti** okuyanlara **Selmân-ı Fârisî** (ölm. 36/656) şu cevabı vermiştir: **"Bu ayetin anlatmak istediği şudur: Bu Kur'an öyle bir zikirdir ki göklerde ona meleklerden başkası dokunamaz."** (bk. **İbn Hemmâm;** el-Musannef, 1/338-343)

Tartışma, sonraki nesil fakıhları içinde de aynen devam edip gitmiştir. Bu tartışmalar sırasında çok sert çıkışlar yapan fakıhlar da görülüyor. Bırakın abdestsiz okumayı, cünüp halde bile Kur'an okunabileceğini söyleyen muhaddis-fakıhlar vardır. Bu konuda ilk fetva verenlerden biri **Said b. el-Müseyyeb** (ölm. 94/712)dir. (bk. İbn Hemmâm, 1/337)

İslam din bilginlerinin bazılarına göre, cünüp insan bile Kur'an okuyabilir. Sahabî **İbn Abbas**'tan hadis alanının en büyük ismi sayılan **Buharî**'ye kadar çok büyük birçok otorite bu görüştedir, (bk. İbn Hacer; Fethü'l-Barî, 1/407-408) Buhârî uzmanı ünlü **el-Hûlî** de bu görüştedir, (bk. Tarîhu Fünûni'l-Hadîs, 56)

Irak fıkıh okulunun babası sayılan **ibrahim en-Nehaî** (ölm. 96/715) hayızlı kadının da Kur'an okuyabileceğini kabul etmektedir, (bk. Buharî, hayz 7)

b) Başı örtmeyi gerekli görmek: Bunun da bir Yahudi örfü olduğunu yukarıda verdik.

c) Kur'an okunan mekânda resim olmamasını gerekli görmek: Duvarlardan resim indirmek, masa üstlerinden fotoğrafları kaldırmak vs. şeklindeki uygulama da bir hurafe uydurmasıdır. Kitap ve sünnette hiçbir dayanağı yoktur.

d) Belli oturuş biçimlerini zorunlu göstermek: Kıbleye dönmek, diz çökmek vs. Tüm bunlar sonradan uydurulmuş yapay kutsallıklardır. Kur'an, örneğin, yatarak da okunabilir, (bk. **Turtûşî,** 205) Bunun böyle olabileceğini bizzat Kur'an söylemektedir. Âli İmran Suresi 191. ayet, düşünen ve akleden müminleri **"Allah'ı ayakta, otururken, yan yatmış halde zikrederler."** diye tanıtmaktadır. Ve biliyoruz ki Kur'an'ın adlarından biri de Zikir'dir. O halde, en ideal zikir Kur'an okumaktır. O halde Kur'an oturarak okunabileceği gibi, yan yatarak da ayakta da okunabilir. Önemli olan okumak ve ibret almaktır.

*** Kur'an'ın tercümesini okumanın hatim olmayacağını söylemek:**

Arapçı ve Arapçacı zihniyetlerin bu uydurması özellikle Müslüman Türklere çok pahalıya mâl olmuştur. Öyle bir tabu yaratılmıştır ki, hiç kimse çıkıp şunu diyememiştir: **Allah'ın istediğini anlamak üzere kendi dilindeki çevirisini okuyan hatim sevabı alamıyor da Allah'ın maksadını hiç anlamamak şartıyla okuyan nasıl hatim sevabı alıyor? Hiç olmazsa bırakın da ne istendiğini anlamak niyetiyle okuyanlar da sevap alsın.**

Kur'an okumak, bizzat Kur'an'ın ifadesiyle **tedebbür** etmek yani okunan metnin ne demek istediği üzerinde derin derin düşünmektir. Başka bir deyişle, tedebbür farzdır. Kur'an bu konuda net bir ifade kullanmıştır: **"Kutsal/bereketli bir kitap bu; sana indirdik ki onu, ayetlerini derin derin düşünsünler ve öğüt alabilsin temiz özlüler."** (Sâd, 29)

Kur'an'ı, anlamadığı dilde okuyan mı tedebbür eder, yoksa anladığı dilde okuyan mı? Bunun cevabı bellidir. Hatim sevabının en büyüğünü, **tedebbür** ederek okuyanların alacağı da bellidir. Doğrusu şu ki **"Bir kelamı, onun mânasını anlamadan tedebbür etmek mümkün olamaz." (Süyûtî;** el-ltkan, 2/500)

Bu Kur'ansal gerçeği saklamak için çok kestirme bir yol bulmuşlardır: **"Kur'an layıkıyla tercüme edilmez, o halde 'Kur'an okudum' demek için özgün metni okumak gerekir."** derler. Bu doğru ise Allah'ın kullarından Kur'an'ı okuyup tedebbür etmelerini istemek abestir, lüzumsuzdur. Allah abesle uğraşmayacağına göre işin doğrusu şudur: Kur'an'ın lâyıkıyla tercüme edilmesi başkadır, tercüme edilip okunması gerek-

tiği başkadır. Hiçbir Kur'an çevirmeni, "Ben filan dilde Kur'an yapacağım" dememiştir, demez. Tercüme yeni bir Kur'an değildir demek, hiçbir tercümenin Kur'an'ın i'cazını (kelam erişilmezliğini) aynen koruyamaması demektir. Ama unutulmasın ki i'cazın korunamaması tercümenin mânayı anlamaya engel olması değildir. Şâtıbî'nin dediği gibi: "İ'cazı ne anlamda ve hangi tarzda alırsanız alın bu, Kur'an'ın mânasını kavramaya, o mâna üzerinde akıl yürütmeye engel değildir. Tedebbüre ulaşmak kaçınılmazdır."(Şâtıbî; Muvafakat, 3/346-347)

Tedebbüre giden yolu tıkayan bir bahane de şudur: "Hangi dilde okursanız okuyun, Kur'an'ı anlayamazsınız. Çünkü içinde binlerce bilinmez, mücmel (özetlenmiş), müşkil (anlaşılması problem olan) vardır." Asırlarca okunmamış (okutmadığınız) bir kitapta mücmeller de oluşur, müşkiller de, bilmeceler de... İşin esasına gelince, Kur'an'da ne müşkil vardır, ne de mücmel. Hele hele bilmece hiç yoktur. Müşkiller ve mücmeller Kur'an'ı gereğince okumayanların, okumaya niyeti olmayanların kafasındadır.

Bir daha peygamber gelmeyeceğine göre, Kur'an ileriki tüm zamanlara gök mesajı taşıyan bir kitaptır. O halde onun her gün yeni bir sırrı ortaya çıkacak, yeni bir bilgi sarayı keşfedilecektir. Bu onun bilinmezliğinden veya müşkillerle dolu olduğundan değil, muhataplarındaki bilgi eksikliğinden ileri gelmektedir. Sadece dört işlemi bilen bir çocuğa cebir formüllerini öğrettiğinizde sıkıntı çıkar. Sebep, cebir formüllerinin müşkil veya muğlak olması değil, çocuğun o bilgilere liyakat noktasına gelmemiş bulunmasıdır.

Kur'an'ı en iyi tefsir eden zamandır. Vakti gelmemiş hiçbir Kur'an sırrı açıklığa kavuşmaz. Bunun mânası Kur'an'm muğlaklığı değildir; muhatabın yetersizliğidir. Mânaların tecelli etmesinin yolu okumamak değil, okumak ve düşünmektir. Ama haddini bilerek okumak lâzımdır. Her okuyan her okuduğunu anlamak durumunda olamaz. Herkes anlamıyor diye de anlayanlar yoktur denemez.

Kısacası, her hal ve şartta sürekli okumak ve tedebbür kapısını açık tutmak gereklidir.

Kur'an'da yüzü aşkın ayet, tafsil, mufassal, beyan, mübeyyin, beyyine, beyyinât... gibi açıklık, netlik, ayrıntılı olmak ifade eden sözcüklerle doludur. Ama Kur'an'ın mücmel, müşkil veya muğlak olduğuna ilişkin değil ayet, işaret bile yoktur.

Müteşâbih ayetleri "bilinmezlik" eksenine oturtup Kur'an'ın dörtte üçünü insan tedebbürünün dışına itiyorlar. Hâşâ! Müteşâbihler bilinmezler değildir, vakti gelince veya ehli el atınca bilinecek olanlardır. Ama Allah bir şeyi bilemezsiniz demişse (kıyametin vakti gibi) onu bilemeyiz. Bunun müteşâbihle bir ilgisi yoktur.

Surelerin başlarındaki mukatta' harfler bilinmez değil, tartışmalıdır, (bk. Süyûtî; el-İtkan, 2/22 vd.) Günü gelince veya ehli devreye girince onların anlamı da apaçık olur. Şâtıbî'nin dediği gibi: "O harfler ehli veya zamanı olmadığından kapalıdır. Yoksa Allah, anlamsız kelam ile kuluna hitap etmekten arınmıştır." (bk. Şâtıbî; Muvafakat, 3/29-31) Allah, kullarının anlamayacağı bir kelamı gönderip de sonra onlara bunu okuyup anlayın emrini vermez. Allah kullarıyla alay etmez. Kaldı ki, kitabında, Kur'an'ın kolaylaştırıldığını defalarca, hem de yeminle bildirmiştir.

Kur'an okumanın ruhu tedebbürdür. Tedebbürü değil ortadan kaldıran, zedeleyen şeyler bile bid'at sayılmıştır. Örneğin, **Kur'an okuyuşa musikî katmak böyledir,** (bk. Turtûşî, 183-205) Neden? Çünkü Kur'an okuyuşa **mûsikî uygulamak kaygısı, okuyanın tedebbürünü zedeler.**

Yine aynı şekilde, özellikle Ramazan aylarında, birisinin okuyup ötekilerin mushaftan sürmesi (mukabele) de bid'at sayılmıştır; çünkü bunda da tedebbür olmadığı açıktır, (bk. Turtûşî, 205)

Süratli, sayfa devirmeyi esas alan bir okuyuş da bid'attır; çünkü böyle bir okuyuşta da tedebbür yoktur, (bk. Turtûşî, 208 vd.)

*** Kur'an'ı muska-tılsım aracı yapmak, koruyucu olarak duvarlara, evlere asmak:**

Hangi ad ve maksatla yapılırsa yapılsın böyle bir şey tartışmasız bid'attır. (bk. Kal'aci; Fıkhu'n- Nehaî, 2/789)

Kur'an'ı muska ve tılsım aracı yapmayı şirke yakın bir günah sayan fakıhlar da vardır.

Kur'an'ı muska-tılsım aracı yapmanın uzantıları vardır. Bunlardan biri de belli surelere esrarengiz güçler ve etkiler yükleyerek onları bir tür tılsım gibi kullanma eğilimidir.

Surelerin üstünlüklerine (falan surenin filan gücü taşıdığına, şu veya bu işin çözümüne yaradığına) ilişkin hadis adı altında rivayet edilen sözlerin tümü uydurmadır ve bunun böyle olduğunda hiçbir tartışma da yoktur. Ne yazık ki bu gerçek açıkça ve ortaklaşa itiraf edilmesine rağmen, klasik devrin eserleri içinde bu uydurmaların girmediği kitap hemen hemen yoktur.

Biz şunu bileceğiz: **Kur'an'ın tümü rahmettir, hidayettir, ışıktır. Hiçbir sure diğerinden ayrılmamıştır. Hiçbir surenin filan veya falan farkı taşıdığına ilişkin bir vahyî veya nebevi beyan yoktur. Esasen Kur'an'ın okunması bir afsun ve kelime işi değil, gönderilen mesajın içeriği üzerinde düşünme ve gereğini yapma işidir. Böyle olunca her sure önemlidir. Çünkü Kur'an sistematik bir kitap değildir. Her surede vahyin temas ettiği hemen tüm konularla ilgili beyanlar vardır. Önemli olan o ortak mesajlar üzerinde düşünüp gerekli değerleri** üretecek boyuta gelmektir.

Surelerin bir kısmını, **"namaz sureleri"** diye ayıran yaklaşımlar da İslam dışıdır. Kur'an'ın tümü namazda okunabilir. Bunun aksini söyleyerek, "namaz sureleri" öğreten bir ticaret sektörü yaratmak isteyenler vardır.

Bu **ticarî sektör** şöyle çalışmaktadır: Önce, namazın Arapça dışında bir dille kılınamayacağı fetvaya bağlanmaktadır. İkinci olarak, namaz kılacak kadar Kur'an öğretmek amacıyla (!) bir **"Kur'an kursu alt sektörü"** oluşturulmaktadır. Bu sektör, cazibe yaratmak için **"namaz surelerini öğretme"** hizmeti verdiğini propaganda ederek halktan çeşitli başlıklar altında resmî-gayrıresmî akıl almaz paralar toplamaktadır.

Sektörün öğrettiği "namaz surelerini okuma" ile Kur'an öğrenip okumanın hiçbir ilgisi yoktur. Çünkü öğretilen şey, sadece Arap alfabesinin harflerini telâffuzdur. Bu, eşi görülmemiş bir tutarsızlıktır. Arap alfabesini öğrenen çocuklar ne bir kelime Arapça öğrenmektedir, ne de Kur'an'ın içeriğinden herhangi bir

şey... Öğrendikleri, Arap harflerinin gırtlağın, karnın neresinden nasıl çıktığıdır. Yani insanlar, "namaz sureleri öğrenmek" adı altında açık bir papağanlık eğitimine tâbi tutulmaktadır. Kitleler aldatılmaktadır.

Gerçekten de bu bir aldatma ve aldanma sektörüdür. Her yıl insanımızın cebinden trilyonlar alıp götüren bu sektör, tarihte benzeri hemen hemen hiç görülmeyen bir **ruhban sömürüsü** yürütmektedir.

Halkımızın bu sektörden hem dinini, hem de cebini kurtarması gerekmektedir. Bunun yolu da herkesin ibadetini, namazını-niyazını kendi diliyle yapma hakkına sahip olduğunun halka öğretilmesidir. Sektör buna elbette şiddetle karşı çıkmaktadır. Çünkü menfaat kayıpları çok büyüktür. Bu zihniyetin, **Osmanlı** dönemindeki kök-damarı olan **softa-molla sektörü,** benzeri bir karşı çıkışı **matbaanın** yurda getirilmesi gündeme geldiğinde göstermiş, **"din elden gidiyor"** diye sokağa dökülmüştür. **Elden gidenin din değil, bu çıkarcı sektörün gelirleri olduğu anlaşıldığında aradan 227 yıl geçmişti. Osmanlı'yı dünyanın gerisinde bırakan ve asırlık bir yığın belanın kaynağı olan koskoca 227 yıl. Bugün, kalkınmış ülkelerin gerisinde kalarak ona-buna yüz suyu dökmenin acı faturasının arkasında işte bu softa-molla inadı vardır.**

Günümüzde, ana dilde ibadet gündeme geldiğinde sokaklar bu inatla doldu-taştı, 8 yıllık eğitim gündeme geldiğinde bu inat, yine "din elden gidiyor" teranesiyle köyleri-kentleri kirletti. Ve kirletmeye devam ediyor.

*** Ölüler üzerine Kur'an okumak:**

İttifakla bid'attır. Kabir başlarında Kur'an okumak, ölünün arkasından hatim indirmek, ölü ruhu için hatim ısmarlamak vs. sonradan uydurulmuştur; Peygamberimizin hayatı ve uygulamasında yeri yoktur, (bk. Kal'aci; Fıkhu'n- Nehaî, 2/789) Hz. Peygamber, kabir başlarında Kur'an okumamıştır. Mezara **Yâsîn** veya **İhlas** okumaya ilişkin hadis patentli rivayetlerin de uydurma olduğunu hadis otoritesi **Elbânî** (ölm. 1999), kanıtlarıyla göstermiştir, (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/397, 402, 452) **İbnül-Kayyım**'ın anıt eseri **"Zâdül-Meâd"**da belirttiğine göre, bu yönde bir vasiyet bile olsa geçersizdir. Bunlar en iyi ihtimalle mekruh, bazı durumlarda günah veya şirktir. Bırakın ölüp gitmişleri, ölmekte olanın üzerine Kur'an okumaya ilişkin rivayet bile sakattır, (bk. Feyzu'l-Kadîr, 2/67: Rivayet no, 1344)

Ölülere üfürükle rahmet gönderme yoktur. Kur'an okutup bağışlama diye bir şey yoktur. Resul'ün ölülere yararlı olmak için bize gösterdiği yol, onlar için hayır dileklerde bulunmak, yoksullara yardım etmek ve bir de onların yakınlarını-dostlarını ziyaret etmektir, (bk. et-Tâc, 5/6. Ölülere Kur'an okumak konusunda Kur'an ve gerçek sünnet kaynaklı bilgiler veren bir eser olarak bk. **Ömer Temizel;** Kur'anın Gölgesinde Katıksız Sohbetler, Denizli, 1999)

Ölülere Kur'an okuyup göndermenin en nezaketsiz ve İslamdışı şekli **"Peygamberimizin ruhuna hediye"** adıyla Kur'an okumak veya dualarda, **"Peygamberimizin ruhuna hediye eyledik"** türünden ifadeler kullanmaktır. Bunu yapanlar kim oluyorlar da Kur'an'ın mahbatı (iniş yeri) olan bir Hak elçisine hediye gönderiyorlar! **"Biz bunu ondan bize bir yardıma vesile olsun diye yapıyoruz"** diyorlarsa, o zaman du-

rum çok daha kötü demektir. Çünkü böyle bir şey, Peygamber'i şirk aracı yapmak olur. Şeyhülislam İbn Kemal (ölm. 940/1533) bu konunun dindışı olduğunu gösteren bağımsız bir risale yazmıştır: "Risâletün fî Beyâni 'Âdemi Vücûdi Kıraati'l-Kur'ani li İhdâi Ruhi Muhammed Aleyhisselam: Mahammed Aleyhisselam'ın Ruhuna Hediye Etmek İçin Kur'an Okumanın Dinen Caiz Olmadığına İlişkin Risale"

* Kur'an için ayağa kalkmak:

Kur'an'm olduğu yerde ayak uzatmamak vs. türünden yapay kutsallıklar icat etmek ittifakla bid'attır. (bk. Süyûtî; el-İtkan, 2/486) Çünkü bu tür kurallar, Kur'an'ı, zorluk ve sıkıntı sebebi olan kitap haline getirir.

* Kur'an'ı öpmeyi kutsal saymak:

Kur'an'ı öpmek de bid'attır. Bu bid'atı ilk yapan, İslam'ın amansız düşmanı Ebu CehiFin, vahyin tamamlandığı sırada can korkusuyla Müslüman olduğunu söyleyen oğlu (eski müşrik ordusu komutanı) Ikrime'dir. (bk. Süyûtî; el-İtkan, 2/486)

Ebu CehiFin oğlunun başlattığı bir bid'atı bugün binlerce insan bir büyük meziyet gibi taşımakta ve aksini söyleyenleri Kur'an'a saygısızlıkla itham etmektedir.

Kur'an'a saygıyı Ebu CehiFin oğlundan mı öğreneceğiz?!

Kur'an'm yap dediğini yapmayanlar, "Kur'an oku!" emrini yerine getirmeyenler nefislerini tatmin için böyle Şamanist öpme, yüze sür-

me, kıîıflama, duvara asma yöntemleriyle Allah'ı kandıracaklarını sandılar; ama Allah'ı aldatamadılar; kendilerini aldattılar.**"Allah'ı ve müminleri aldatma yoluna giderler. Gerçekte ise onlar öz benliklerinden başkasını aldatmıyorlar. Ne var ki bunun farkında olamıyorlar."** (Bakara, 9)

*** Kur'an'ın Hz. Peygamber'den sonra toplandığını söylemek:**

Hemen tüm tarih kitaplarımızda Kur'an'ın toplanmasıyla ilgili bir bahis vardır. Burada şöyle iddia edilir: **"Kur'an'ı Hz. Peygamber'den sonraki zamanda Hz. Osman** (ölm. 36/656) **topladı. Eğer o toplamasaydı kim bilir Kur'an'ın başına neler gelirdi?!"**

Hz. Peygamber eğer Kur'an'ı toplayıp ona son şeklini vermeden bu âlemden ayrılmışsa, hâşâ, peygamberlik görevini yapmamış demektir.

Peygamberliğin temel niteliklerinden biri de **"hıfz"** yani gelen vahiyleri toplama, kollama ve insanlığa bildirme görevidir. **Hıfz** yeteneği olmayan bir peygamber düşünülemez. Bunu şöyle de ifade edebiliriz: **Bir peygamberin aldığı vahiylerin en iyi ve en güvenilir koruma deposu, o peygamberin hafızasıdır.** Kur'an, bu gerçeği bizim peygamberimiz açısından ifadeye koyarken şöyle buyurmaktadır: **"Biz seni/sana okutacağız da sen unutmayacaksın."** (A'lâ, 6)

Hz. Muhammed'in hayatını anlatan tüm hadis ve siyer kitapları bildiriyor ki, o, aldığı vahiyleri hem kendi ilahî hafıza deposunda koruyor hem de sahabîlerine ezberletip yazdırıyordu. Ayrıca, her yıl **Ramazan** ayında,

Cebrail ile karşılıklı bir mukabeleye gidiyor, bir yıl içinde gelmiş vahiylerin hem metinlerini hem de yerlerini gözden geçiriyordu. Bu mukabele işi (buna **arza:** Cebrail'e arz edip kontrol ettirmek de denir), Hz. Peygamberin öldüğü yıl iki kez yapılmıştır.

Hz. Peygamber, kendi tanrısal hafızası yanında iki ayrı imkânı daha kullanarak Kur'an'ı koruma altına almıştır: **Yazı, ezberleme** (hafızlık). Özellikle yazılması hususunda son derece titiz davranmış, yazımları bizzat kontrol etmiştir. Onun **ümmî** sıfatını okumayazma bilmeyen adam anlamında kullanmak için bu titizlikleriyle ilgili anekdotları hep saklamışlardır. Gerçek olan şudur ki Hz. Resul, vahiy kâtiplerinin yazdığı ayetleri sık sık ve titizlikle kontrol ediyor ve bazan düzeltmeler yapıyordu. (Bu konuda bk. **Hamidullah;** Kur'an Tarihi, 45-52)

Sözün özü, **Muhasibi** (ölm. 243/857)nin söylediğidir: "Kur'an'ın kitap haline getirilmesi Peygamberimizden sonra gerçekleştirilmiş (muhdes) bir olay değildir. Peygamberimizin emriyle gerçekleşmiş bulunan yazım işi, parçalar halindeki yazı malzemesinin bir araya getirilip kopyalanmasıdır." (bk. **Süyûtî;** el-İtkan fî Ulûmi'l-Kur'an, 1/167)

Kısacası, Kur'an ayetlerinin sıralamasını (surelerin tertibi serbest kalmak üzere) bugünkü şekline Peygamber ve Cebrail birlikte kavuşturmuşlardır. Gerisi bir kopyalama (istinsah) ve "kağıt değiştirme" işidir. (Bu konuda bk. **Zerkeşî;** el-Burhan fî Ulûmi'l-Kur'an, 1/296-303)

Bütün bunlar bilinirken, Kur'an Peygamberimizden sonra halife **Osman** zamanında toplandı demek, Emevî hanedanına Kur'an üzerinden prim çıkarmaya kalkmaktan başka anlam ifade etmez.

Üçüncü halife **Osman**'ın yaptığı, toplanmış ve son şekli verilmiş bulunan Kur'an'ın, sure tertipleri değişik nüshaları arasından birini seçip kopyalamaktır.

*** Kur'an'da nesih (bazı ayetlerin bazılarını hükümden düşürmesi) olduğunu iddia etmek.**

*** Kur'an'ın muğlak, mücmel ve müşkil olduğunu söylemek:**

Kur'andan bunların hiçbirine değil kanıt, bir ima bulmak bile mümkün değildir. Bunlar, Kur'an'ı kendi yorumlarının cenderesine hapsetmek isteyenlerin icat ettikleri entellektüel oyunlardır.

*** Müteşâbihâtı Allah dışında kimsenin bilemeyeceğini iddia etmek:**

Sure başlarındaki harfler (fevâtihu's-süver veya hurûf-i mukatta'a) bile anlaşılmaz değildir. Vaktini, kişisini, boyutunu bekler. Bu bekleyiş, anlaşılmazlık, bilinmezlik anlamına gelmez. (Bu konuda bk. Şâtıbî; Muvafakat, 29-33) Allah anlamsız kelamla kuluna hitap etmez.

KURBAN

Kurban adı altında hayvan kesmek, bağımsız bir ibadet değildir; esas ibadet olan **infak** (paylaşım, imkân ve nimetlerden başkalarına pay çıkarma) içinde bir uygulamadır.

Hiçbir mezhep kurbanı farz görmemiştir. Bunun anlamı, kurbanın ayniyle (yani hayvanın kesilmesiyle) bir ibadet olmadığıdır. Esasen **Kur'an, kurbanların etlerinin ve kanlarının Allah'a ulaşmayacağını açıkça ifade ederek kesim ve etin hiçbir zaman ibadet olamayacağını göstermiştir:**

"O kurbanlık hayvanların etleri de kanları da Allah'a asla ulaşmaz; fakat sizin takvanız O'na ulaşır..." (Hac Suresi, 37) Kur'an böyle diyor ama, o Kur'an'ı insanlığa tebliğ eden Peygamber'e isnat edilmiş bazı uydurmalar bunun tam aksini söylüyor. İşte bir tanesi: **"Kurbanlıkların her tüyünde onların sahipleri için on sevap vardır."** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/157) Ve: **"Kurbanlık hayvanlarınızı büyük tutun, çünkü onlar sizin sırat köprüsünde bineğiniz olacaktır."** (bk. Elbânî; aynı eser, 1/173)

İbadet olan, fakire pay çıkarmak, yardımcı olmaktır. Hayvan kesimi, bunun uygulama şekillerinden biridir.

Hal böyle olunca, kurbanın yerine, yoksulun korunmasında daha elverişli olan başka bir yardım geçirilebilir. Yoksula et verme diye ayrı bir ibadet yoktur. İbadet, yoksula yardımcı olmaktır. Bu yardım, yoksulun ihtiyaçlarına en uygun olanıyla yapılmalıdır. Ameliyat olacak para arayan bir yoksula para vermek ona et vermekten çok daha üstün bir hayırdır. Hem Allah'ı hem yoksulu daha çok memnun eder.

Örnekler artırılabilir. İlke şudur: **Yoksulun en âcil ve en hayatî ihtiyacına cevap vermek.**

Ülkemizde son yıllarda **"kurban ibadeti"** adı altında hayvan kesmek farzlaştırılıyor ve ardından bu hayvanların derilerini toplamak için akıl almaz oyunlar tezgâhlanıyor. Bir tür **"deri toplama mafyası"** oluşmuş bulunuyor. Trilyonlar söz konusudur. Bu tezgâhın yaşamasında çıkarları olan şebekeler söz konusudur. Bunlar, dinsel açıdan duygularına hep yenik düşen temiz kalpli, fakat bilgisiz insanlarımızı, **"Kan akmalıdır, kaza-bela uzaklaşsın diye bir kan akıtmak gerekir"** şeklinde sözlerle aldatarak sürekli hayvan kestiriyorlar. Çoğu zeminde etler ortada kalıyor. Et dağıtmak için ev ev dolaşılıyor. Hiçbir ihtiyacı olmayan aileler **"ibadet olsun diye bir kan akıtıp"** sonra da karşılıklı et değiş-tokuşunda bulunarak kendilerini aldatıyorlar.

Kurban konusu, neresinden bakarsanız bakın, yer yer komediye, bazan da faciaya dönüşmüş bulunuyor. Bir facia ki bir ucunda hayvan canı almak, öte ucunda deri gaspı var.

Başta **İbn Abbas** (ölm. 68/687) olmak üzere sahabîlerden bazılarının, git gide farzlaştırılıyor diye kurban

kesmeyi terk ettiklerini tespit etmiş bulunuyoruz, (bk. Sünnet mad.)

Bugün bu sahabî tavrını devreye sokmanın tam zamanıdır. Çünkü kurban artık yoksulun, açın işine yaramaktan çok **deri toplayıcılarla deri** tüccarlarının işine yarayan bir can alma kurumuna dönüşmüş görünüyor.

Allah'a yaklaşma vesilesi demek olan kurban, sadece hayvan boğazlamakla olmaz. Her Müslüman, çevresindeki yoksulların durumunu araştırıp onların ihtiyaçlarına en uygun yardımı bulmak ve yoksulu o yolla korumak borcundadır. Allah'ın istediği ve dinin gösterdiği budur. Bu yolda hareket edilirse hem infak ibadeti en ideal biçimde yerine getirilmiş hem hayvanların canına kıyılmamış hem de deri çetelerine destek verilmemiş olur.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Kurbanlık hayvan kesmeyi farz sanmak:**

Kurbanlık hayvan kesmek **islam'ın hiçbir mezhebinde farz değildir.** Kurbanlık hayvan kesmek sünnettir. Hanefî fakıhların bir kısmı kurbanlık hayvan kesmeyi **"vacip"** göstermektedir. Bu bizi şaşırtmamalıdır; çünkü Hanefî fıkhında **müekked sünnet** (pekiştirilmiş, uygulaması yaygın sünnet) anlamında **vacip** deyimi kullanılmaktadır. Yani neresinden bakarsanız bakın, kurban kesmek sadece sünnettir.

Sünnet, bir ibadetin Hz. Peygamber tarafından uygulanış biçimi demektir. O halde kurbanlık hayvan kesmek, bir ibadetin uygulama biçimlerinden biridir. O ibadet, yoksula yardım demek olan infaktır. Kurban

kesmek işte bu yardımın veriliş biçimlerinden biridir. Bunun açık anlamı ise şudur:

Yoksula, kurbanlık hayvan kesip et verme yerine uygun bulunan başka bir şeyi (para, mal, eşya vs.) vermek de mümkündür.

*** Kurban bayramını, hayvan kesme bayramı sanmak:**

Bu anlayış temelden yanlıştır, pagan bir kalıntıdır. **Kurban, tüm ibadetlerin ortak adıdır.** İnsanı Allah'a yaklaştıran şey demektir. Bu anlamda olmak üzere Peygamberimiz namazı bile kurban diye anmıştır.

O halde, Kurban bayramının İslam'a uygun adı, **"yoksula yardım bayramı"** olmalıdır. En azından, Kur'an müminleri bu bayramı böyle anlamalı ve değerlendirmelidirler.

*** Allah dışında bir şey (kişiler, türbeler, olaylar) adına kurban kesmek:**

Bu da bir putperest kalıntıdır. Politikacı, sanatçı, asker vs. ünlü kişilerin adlarına, bazı olayların yıl dönümünde vs. hayvan boğazlayıp bunu kurban diye anmak, tam bir sapmadır. Bu anlayışla kesilen hayvanların bırakın kurban olmalarını, etleri yenmez.

Hayvan kesimi bir can almadır; can alma yalnız ve yalnız Allah adına olabilir. Yaşayan veya ölmüş kişilerin, türbelerin adına izafe edilerek kesilen hayvanlar, Kur'an'm açık hükmüne göre haram et haline gelir. Kur'an bu şekilde kesilen hayvanları **"Allah'tan başkası adına kesilen hayvanlar"** diye anmakta ve et-

lerini haram ilan etmektedir. Bu etler; leş, kan, domuz eti gibi haramların yer aldığı listenin içindedir, (bk. Bakara, 173; Mâide, 3; Nahl, 115)

*** Hayvanları bayıltarak kesmeyi İslam dışı ilan etmek:**

Kurban konusunda halka musallat edilen hurafelerden biri de, elektro şok uygulanarak yapılan kesimleri dinen geçerli saymamaktır.

Bu konuda yıllarca yalan söylendi, halk kandırıldı. Güya, bayıltılarak kesilen hayvanların kanı akmıyormuş, bu yolla kesilen hayvanlar boğularak ölüyormuş.

Kesimde kanın akması dinen gereklidir. Bu doğru. Boğularak ölen veya öldürülen hayvanın eti helal değildir, yenmez; bu da doğru. Ama **şoklanarak, bayıltılarak kesilen hayvanların kanlarının akmadığını, bu hayvanların ölümlerinin boğulma yoluyla vücut bulduğunu söylemek gerçek dışıdır.**

Durum, bu söylentilerin tam tersidir: **Şoklanarak kesilen hayvanların ölümü kesim ve kan akışı yüzündendir. Hatta bu yolla kesilen hayvanlarda vücuttan çıkan kan miktarı, geleneksel yöntemlerle kesilenlerden çok daha fazladır. Bu durum etlerin daha sağlıklı ve daha leziz olmalarında etken olmaktadır. Bunun böyle olduğu bilimin tartışılmaz tespitidir.**

Dinsel yönden baktığımızda da **şoklama** yöntemiyle kesim İslam'ın, özellikle Peygamberimizin buyruklarına, beklentilerine en uygun yoldur. Çünkü bu yol, hayvanın acısını hemen hemen sıfırlamaktadır. Peygambe-

rimizin talimatı da kesilen hayvanların en az acı duyacakları şekilde kesilmeleridir.

O halde kurban kesimlerini de hayvanları bayıltan yöntemlerin uygulandığı bir kesim şekline kavuşturmak hem insanlık hem de din görevimizdir. **Diyanetin** de bu konuda yıllar önceden fetva verdiğini biliyoruz. Ama bu yeterli olmamıştır. **Diyanet,** şoklama ile kesimi zorunlu hale getirmek için ağırlığını koymalıdır.

Esasen, bu konuda acil bir yasal düzenleme yapmak herkesten önce parlamentomuzun bir vicdan ve insanlık borcudur. Aksi halde, **"kurban ibadeti"** adı altında hayvanların acı çekmesi, insanların da aldatılması sürecektir.

*** Kurbanlık hayvan kesmeyi haccın gereklerinden biri sanmak:**

İlmihal kitaplarına girmiş bu anlayış da İslam dışıdır. Hacda kurbanlık hayvan kesmek, hac günlerinde Mekke'de toplanan büyük kalabalığın gıdalanmasını kolaylaştırmaya yönelik bir uygulamadır. Ve bu espri içinde anlamlıdır. Bu esprinin yitirildiği veya anlamının kalmadığı zamanlarda sadece bir geleneği yaşatmak uğruna onca hayvanı kesip kumlarda telef etmek dinin buyruğu olarak algılanamaz. (Bu konuda ayrıntılar ve kanıtlar için bk. **KTK. Kurban** mad.)

KUTUP, GAVS, HIZIR, ABDALLAR, KIRKLAR, NUKABA, NÜCEBA, EVTÂD, EFRÂD, AHYÂR MİTOLOJİSİ

Hint-Veda sistemlerindeki yarı-tanrı kuvvetler anlayışının tasavvuf-tarîkat yoluyla İslam'a aktarılışmın bir göstergesi olan abdallar, gavs, kutup, nakîbler, necipler vs. iddialarının Kur'an ve gerçek hadiste hiçbir dayanağı yoktur.

Bu isim-kavramlarla ilgili hadis diye ortalıkta dolaştırılan sözlerin tümünün uydurma olduğu bugün artık oybirliği ile kabul edilmektedir.

Başlığımızda değişik görünümlerini sıraladığımız bu mitolojinin çekirdeğini, **Emevî kralı Muaviye**'nin tezgâhını yürüttüğü Şam'ı kutsal göstermek için uydurttuğu **"Abdallar Hadisi"** diye anılan söz oluşturmaktadır. Bu söz sonraki zamanlarda Hint mistisizminden ithal edilen yedek ilah teorileriyle zenginleştirilmiş ve dünyayı Allah ile birlikte yönettikleri var sayılan İslamîleştirilmiş bir alt-tanrılar silsilesi oluşturulmuştur. Bunların başı kabul edilen kişi **"kutup"** veya **"gavs"** diye anılır. Onun altında, Vedik **(Vedalar** sistemine ait) anlayışın sıralamasına uygun bir iş bölümü yapılır ve başlıktaki adlarla anılan kişiler kutubun yönetim ve denetiminde dünyayı, hatta evreni idare ederler.

Abdallar ve kutup mitolojisinin, **Muaviye** ile onun sadık yandaşı sözde mühtedi (İslam'a dönmüş) **Yahudi casusu Ka'b el-Ahbâr** (ölm. 33/653) tarafından oluşturulduğunu bilmekteyiz. İslam bilginleri bu tür uydurmaları **"kıssacılık"** adıyla anar ve itibar dışı tutarlar. **Kıssacılığın babasının Muaviye olduğu ise tartışmasız bir gerçektir,** (bk. Süyûtî; Tahzîru'l-Havâs min Ekâzibi'l-Kussâs, 235)

Biz bu konuyu **"Kur'andaki islam"** adlı eserimizde geniş bir biçimde inceledik, (bk. s. 242-244 ve 346-351) Burada şu kadarını söyleyelim: **Ka'b el-Ahbâr** adlı Yahudi kâhin-bilginin tarihin ilk ve en hızlı siyonisti olduğu, İslam'ın yozlaştırılmasında ve hadis uydurmacılığında ilk büyük rolü oynadığı, **Hz. Ömer**'i öldüren komplonun içinde yer aldığı, Mısırlı bilginler **Mahmud Ebu Reyye** (ölm. 1970) ve **Ahmet Emin** (ölm. 1954) tarafından tarihsel belgeleriyle gösterilmiştir. **Ebu Reyye** bu tezini **Mecelletü'r-Risâle**'de yazdığı makalelerle gündeme getirmiş, ayrıca **"Advâ' ale's-Sünneti'l-Muhammediyye:** Muhammedî Sünnetin Aydınlatılması adlı eserinde (s. 166 vd.) tekrarlamıştır.

Abdallarla ilgili uydurmaları, çağımızın en büyük hadis bilgini **Elbânî**'nin, uydurma hadisleri toplayan ve eleştiren eserinden verelim:

"Bu ümmette Abdallar otuz kişidir. Onlardan biri öldüğünde Allah onun yerine bir başkasını bedel olarak gönderir." (Elbânî; Zaîfa, 2/339-342)

"Şu üç şey kendisinde bulunan kişi, yeryüzünün ve sakinlerinin ayakta kalmasının sebebi olan Abdallardandır: Kazaya rıza göstermek, Allah'ın yasaklarından uzak durmada sabır, Allah'ın zatına ilişkin konularda öfke."

"Ümmetimin abdallarının alâmeti şudur: Onlar hiçbir şeye asla lanet etmezler."

"Abdallar, mevâlîden (Arap olmayan Müslümanlardan)dir. Mevâlîye, münafıklardan başkası kin tutmaz. [11]

"Benim ümmetimin abdalları cennete amelleri yüzünden girmezler. Onların cennete girişi Allah'ın rahmeti, benliklerindeki cömertlik, kalp temizliği ve tüm Müslümanlara rahmet oluşları yüzündendir.[11] (bk. Elbânî; Zaîfa, *3/666-668)*

"Abdallar kırk erkek ve kırk kadından oluşur. Allah; her erkek öldüğünde onun yerine bir erkek, her kadın öldüğünde de onun yerine bir kadın gönderir." (bk. Elbânî; aynı eser, 5/519-520)

"Ümmetim içinde, kalbi Hz. İbrahim kalbi gibi olan kırk kişi hiç eksik olmaz. Allah bu kırk kişiyle yeryüzündeki belaları ümmetimden uzaklaştırır. Bu kırk kişiye 'Abdallar' denir. Bunların erişleri namaz, oruç ve sadaka ile değildir; bunların erişleri cömertlikle, Müslümanlara öğütle olur."

"Yaratıkları içinde Allah'ın üçyüz kişisi vardır ki, kalpleri Hz. Âdem kalbi üzeredir. Aynı şekilde Allah'ın kırk kişisi vardır ki, kalpleri Musa'nın kalbi üzeredir. Yedi kişi vardır ki, kalpleri İbrahim kalbi üzeredir. Beş kişi vardır ki, kalpleri Cebrail kalbi üzeredir. Üç kişi vardır ki, kalpleri Mikâil kalbi üzeredir. Bir kişi vardır ki, kalbi İsrafil kalbi üzeredir. Bu son bir kişi ölünce Allah onun yerine üçlerden birini getirir. Üçlerden biri ölünce onun yerine beşlerden birini getirir. Beşlerden

biri ölünce onun yerine yedilerden birini getirir. Yedilerden biri ölünce onun yerine kırklardan birini getirir. Kırklardan biri ölünce onun yerine üçyüzlerden birini getirir. Üçyüzlerden biri ölünce onun yerine halktan birini getirir. İşte yeryüzünde hayat bu insanlar hürmetine yürür, ölüm bu insanlar yüzünden olur, yağmur bu insanlar hürmetine yağar, bitkiler bu insanlar hürmetine yeşerir, belâlar bu insanlar hürmetine uzaklaştırılır." (Bu buram buram şirk kokan uydurmalar ve eleştirileri için bk. Elbânî; aynı eser, 5/669-670)

İbn Teymiye'nin **"ilim sahiplerinin ittifakıyla yalan"** dediği (bk. İbn Teymiye; el-Furkan, 13) bu Abdallar uydurmasındaki anlatım, tevhidin Allah'ına değil, **şirk panteonunun** yedek ilahlarına yakışan bir anlatımdır.

Kutup, Abdallar, Gavs, Nukaba, Nüceba, Evtâd Mitolojisi hakkındaki bilgileri, bir ibret belgesi olsun diye, tasavvuf-tarîkat kitaplarından değil, **Osmanlı** fıkıh bilginlerinin en ünlülerinden biri sayılan **İbn Abidîn**'nin **Resâil**'inden alacağız. Ünlü **Risâleler**'inin birini de bu konuya ayıran **İbn Abidîn** (ölm. 1252/1836) bu mitolojiyi, genişçe anlatmış ve ne şaşılacak şeydir ki, bir tek tereddüt belirtmemiş, bir tek sakınca kaydı koymamıştır. **Osmanlı'nın din dediği ile Kur'an'm din dediğinin çok ayrı şeyler olduğunu kanıtlayan en güçlü belgelerden biri de İbn Abidîn'in bu "Risâle"sidir.** (bk. İbn Abidîn; Resâil, 2/264-281)

Mitolojiyi tanıtan önemli cümleleri alalım ve kendi görüşlerimizi parantez içinde ekleyelim:

Kutup (çoğulu: aktâb) değirmenin, çevresinde döndüğü eksen demektir. Zamanının bütün oluşları onun çevresinde dönüp durduğu için zamanın ruhsal seyyidi ve yöneticisi olan zata bu ad verilmiştir... Kutuplar iki tanedir. Biri görünen âlemi yönetir, biri gayb âlemini. (Allah ne yapar?!) Kutup ölünce, yerine Abdallar'ın en kâmili geçer.

Abdallar'a gelince, abdal kelimesi, bedel sözünden alınmıştır. Bunlardan biri ölünce onun yerine öteki geçtiği için bu adla anılmışlardır. Bunlar, peygamberin yerine iş gördükleri için de bu adı almış olabilirler... (Az önce Allah'ın işlerini gördükleri söyleniyordu!) Allah, insanlara musallat olabilecek belaları, fesatları bu Abdallar yüzünden yok eder... (Neden İslam dünyasından bela ve fesat bir türlü eksik olmuyor?)

Evtâda gelince: Bu kelime direk, dayanak anlamındaki veted sözcüğünün çoğuludur. Bunlar, yeryüzünün dayanıklı olmasını sağlayan ruhsal kişilerdir. Kur'an'da dağların "evtâd" olduğunu söyleyen ayet bu kişilere dikkat çekmektedir.

Nukaba, nakîb (temsilci, belirleyici) sözcüğünün çoğuludur. Nukaba, toplumların kozmik temsilcileridir. Bunların her biri gezegenlerin birinin dünya üzerindeki etkilerini kontrol eder. Bunlar İblis'i de tanırlar ve onun etkilerini de kontrol ederler. (Dünyadaki bunca kötülük ve sapıklık nasıl oluyor? Yoksa nukabanın canını sıkacak bir şey mi yapıldı?)

Efrada gelince, bu kelime ferd (birey) kelimesinin çoğuludur. Efrâd, melekler âleminden bazılarının temsilcisi olarak iş görür...

Nüceba'nın sayısı 70, Abdalların 40, Ahyâr'ın 7, Evtâd'ın 4'tür. Gavs ise bir tektir. Nukaba'nın yaşa-

dığı yer **Mağrip,** Nüceba'nınki **Mısır,** Abdallar'ınki **Şam, Gavs**'ınki **Mekke, Kutup**'unki **Yemen**'dir. **Ahyâr** (hıyar kelimesinin çoğulu, seçkinler anlamında kullanılır) ise yeryüzünü durmadan dolaşır. (Dikkat edilirse bu mitolojik ilahların hiçbiri, günümüz dünyasının uygar coğrafyalarında yaşamıyor.)

Halkın **Kabe**'yi tavaf ettikleri gibi Kutup da sürekli bir biçimde Allah'ı tavaf eder. (Allah'ın tavaf konusu olduğunu söylemek O'nu cisimleştirmektir ki tartışmasız küfürdür.) Hep Allah'ın çevresindedir, orada döner-durur. (Bu sözler açık bir şirktir.)

Kutup, azledilmez, makamından ayrılmaz. Ancak ölünce yeri boşalır.

Mitolojik anlatım böylece sürüp gidiyor. Bunlar İslam'ın kabulleri asla olamaz, bunlar olsa olsa Hint paganizminin yedek ilah anlayışını yansıtan beyanlardır. Bu sözleri okuyup İslam dünyasının durumunu da hatırlayınca Kur'an'm defalarca tekrarladığı şu ölümsüz beyyine vicdanlarda yeniden canlanıyor:

"Allah, insanlara zulmetmez, insanlar kendilerine zulmediyorlar." (bk. Âli İmran, 117; Hûd, 101; Nahl, 33, 118; Zührûf, 76)

Hızır mitolojisi, Abdallar-Kırklar mitolojisinin bir uzantısıdır.

Kur'an'da Hızır diye bir ad geçmez. Hz. Musa'nın Kehf Suresi'nde sözü edilen arkadaşının **Hızır** olduğunu söylemenin hiçbir Kur'ansal dayanağı yoktur. Kehf Suresi'nde sözü edilen Musa'nın Hz. Mûsa olduğu bile kesin değildir. Ona arkadaşlık yaptığı söylenen bilge kişinin ise adı hiç verilmemektedir.

Uydurmacılar Hızır'ı bazan Mûsa ile bazan da İlyas ile arkadaş yaparlar.

Tüm hurafe kabullerinde olduğu gibi **Hızır** konusunda da uydurulmuş hadisler hazırdır. İşte bir tanesi: **"İlyas ile Hızır kardeştirler; babaları İran diyarından, anneleri ise Bizans diyarındandır.**[1]" (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 5/283-284)

MEHDÎLİK VE MEHDÎCİLİK

Mehdî kelimesi Kur'an'da geçmez. Anlam olarak hidayete eren, **hidayete erdiren** demektir.

Hidayet (doğruya ve güzele kılavuzlamak), Kur'an'a göre Allah'ın elindedir. Allah bu yetkisini peygamberleri ve kitapları aracılığıyla kullanır. Peygamberlerin getirdiği kitaplardaki ilkelerle hidayete çağıranlara ise **mübelliğ** (tebliğci), **dâî** (çağrı yapan), **nezîr** (uyarıcı) denir. Bu hidayet yolcularının hiçbirinde tebliğ dışında bir amaç ve beklenti yoktur.

Mehdî, siyasal liderlik, devlet başkanlığı, maddesel önderlik talepleri olan bir "kurtarıcı" portresine sahiptir. Nitekim tarih boyunca tüm mehdî adayları, yönetimi bir şekilde ele geçirmeyi esas almış kişilerdir. Bunu bazan açık, bazan da örtülü biçimde ifade ederler. Ama hepsinde kitleyi, bir önder sıfatıyla siyasal ve askerî hareketleri de kullanarak kurtarma iddiası vardır. Bunun içindir ki, İslam literatüründe mehdî kavramı hemen daima imamet (devlet başkanlığı) kavramı ile yan yana veya bağlantılı olarak ele alınmıştır. Hatta, adaletli, güven verici bir devlet başkanı görüldüğünde ona mehdî denebilmiş, en azından böyle bir devlet başkanının mehdî beklemeye gerek bırakmadığı dile getirilmiştir. Örneğin, Abbasî halifesi **Nasır Lidinillah** (ölm. 575/1180), devrin ünlü şairi **Sıbt b.**

Te'âvîzî (ölm. 582/1186) tarafından mehdi diye anılıyordu. **Sibt,** Nasır geldikten sonra artık mehdi beklemeye gerek kalmadığını şiirlerinde ifade ediyordu, (bk. İlhan; Mehdîlik, 16)

Bu anlayış, zulüm ve despotizm altında inleyen kitlelerde şu veya bu adla tarih boyunca hep var olagelmiştir. Bugünkü İslam dünyasında yaşayan şekli ise **Yahudilik ve Hıristiyanlık'taki mesih (kurtarıcı) inancının Müslüman kitlelere aktarılmışıdır.** Yahudiler, **tlyas Peygamberin** göğe çıkarıldığına ve âhir zamanda dünyayı kurtarmak üzere geri geleceğine inanmışlardır. Hristiyan dünya aynı inancı **Hz. isa**'yı göğe çıkararak yaşatmıştır. Bu inanç, İslam akîdesi içine de, ne yazık ki, **isa**'nın geri geleceğini tekrar eden bir söylem olarak girmiştir.

Emevîler döneminde **Süfyânî** adıyla bir kurtarıcı beklendi, (bk. **Avni İlhan;** Mehdîlik, İst. 1993, s. 13) Daha sonra bu, Sünnîliğe Hz. İsa'nın gökten ineceği ve Şiîliğe de, beklenen mehdinin geleceği söylemi halinde girdi.

Kısacası, aklını ve eylemini vaktinde kullanmadığı için ezilen kitleler, iyice bunaldıklarında ütopik bir kurtarıcı beklerler. **İslam dünyasında en ateşli mehdi beklentisi, tarih boyunca en çok ezilen Şiî-Alevî kitlelerde görülür. Bu beklenti, giderek, "Mehdî-i Muntazar (beklenen mehdî) deyimiyle imanın bir şartı haline getirilmiştir.**

Şiî inancında, ilk zamanlar, mehdî olarak **Hz. Ali**'nin geri gelmesi beklenmiş ve mehdî inancı Ali'nin adı çevresinde oluşturulan mitolojiye bağlanmıştır. 165/782'de ölen ve tarihin en tehlikeli uydurmacılarından biri olan **Câbir b. Yezîd el-Ca'fî el-Kûfî** (İmamı

Âzam onun için "en büyük yalancı" diyor) Hz. Ali'nin bir kurtarıcı-mehdî olarak geri geleceğini iddia ediyor ve kanıt olarak da Kur'an'm Nemi Suresi 82. ayetini gösteriyordu.

Hz. Ali'den sonra **"geri gelecek mehdî"** olarak onun oğlu **Muhammed b. el-Hanefiyye** (ölm. 81/700) öne çıkarıldı. Şiflerde hemen her imam için öne sürülen bu geri gelme **(ric'at)** nihayet **12. imam Mehdî-î Muntazar veya "Gâib İmam" (Gizlenen İmanım-**la noktalandı. Şimdilerde tüm Şiî ekoller onun geri gelip insanlığı kurtaracağını ileri sürmektedir. Şiî ekollerin bazıları, bir mehdinin geleceğine inanır, ama onun adını vermezler.

Mehdî inancı, gerekeni yapamayan veya yapmayanların avunmasını sağlayan bir ütopyadır. Bu inançta bekleme esastır. Eskiden ezildiğinin farkında olamadığı veya ezilmeye karşı çıkacak imkân bulamadığı için kahır çeken kitle, mehdî inancıyla, kahır çekmeyi, aldatılmayı bizzat kendi eliyle imanlaştırmış olmaktadır. Bunun içindir ki mehdî inancından, daha doğrusu mehdî hayal ve aldanışından kurtulamayan kitlelerin kalkınması, ilerlemesi mümkün değildir. **Mehdî inancı, atılım, üretim, gelişim ruhunu felce uğratan bir hurafedir.**

Bu hurafeye destek olarak ortada dolaştırılan "hadis" patentli sözlerin tümü uydurmadır.

Mehdiden maksat, tanrısal ışık ve aydınlığın önderi ise o, bugün için Kur'an'dır. Artık kişilerden hidayet bekleme devri bitmiştir. Çünkü peygamberlik devri Kur'an'la kapatılmıştır. Mehdiden maksat, kitlesel-siyasal kurtuluş ve bağımsızlık ise bunun yolu basiretli aktif siyasettir. Bu değerlerde

başarılı olamayanlar, hayal ve afsunun derin ve uyutucu sularında ömür tüketmeye devam ederler.

Mehdî ve mehdîlikle ilgili hadis patentli sözlerin, bir kere, hadis kritiği açısından hiçbirine güvenilemez. Çünkü bunların bazıları **Hz. İsa** dışında mehdî olamayacağını söylerken bazıları daha birçok mehdî tipten söz etmektedir. Kısacası, herkes kendi ekibinin şefini mehdî yapmak için bir veya birkaç hadis uydurmuştur. Özellikle tasavvuf-tarîkat çevrelerinde her ekip kendi şeyhini **"zamanın efendisi"** veya **"mehdî"** olarak kabul ettirmek için elinden geleni ardına koymamıştır. Akıl almaz keramet isnatları, kurtuluş vaatleri, korku ve tehdit salmalar... birbirini izler.

Bu çevrelerdeki **"kutup"** inancı, mehdî inancının ta kendisidir, (bk. Bu eser, Kutup mad.)

Her mehdîye bir de **deccal** yani düşman lâzımdır ki, o da ekip başının siyasal ve ekonomik çıkarlarına en çok darbe vuran kişidir. Örneğin, **Cumhuriyet döneminin mehdî taslaklarının ortak DeccaPi daima Atatürk olmuştur.** Bunda garip bir yan yoktur. Onların akıl ve Kur'an dışı çıkarlarına en büyük darbeyi vuran, **Atatürk** idi.

Konuya Kur'an vahyi açısından bakarsak, mehdîlik diye bir inancın varlığını kabul, Hz. Muhammed'in son peygamber olduğunu kabulle yan yana duramaz. Bunların biri doğruysa öteki yanlıştır. Biz, Hz. Muhammed'in son peygamber olduğunu kabul ettiğimizdendir ki, başka bir mehdî geleceğine asla ihtimal vermeyiz ve böyle bir şeye inanmayı Kur'an'a aykırı buluruz. Esasen Kur'an, kişilerin hidayet önderi olma devrini kapatmış, ilkeleri öne geçirmiştir. İlkelerin kaynağı ise Kur'an'dır.

O halde, Kur'an'm gelişinden sonra mehdî beklemek, ancak Kur'an'ı yetersiz ilan etmekle mümkün olur. Kur'an'ı yeterli bulanlar için başka bir mehdiye ihtiyaç yoktur.

Ne yazık ki İslam tarihi boyunca hemen her coğrafyadan bir veya birkaç mehdî çıkmış ve halkı peşine takabilmiştir. Ancak bunların tümünün sonu felaket ve hezimet olmuştur.

Mehdîlikle ilgili uydurmalardan bazıları:

"Mehdinin çıkacağını inkâr eden, Muhammed'e indirileni inkâr etmiş demektir, isa'nın gökten ineceğini inkâr eden de kâfir olmuş demektir. Deccal'm çıkacağını inkâr eden de kâfir olur. Kadere yani hayrın ve şerrin Allah'tan geldiğine inanmayan kişi de kâfir olur. Cebrail bana şunu haber verdi: Kadere, hayrın ve şerrin Allah'tan geldiğine inanmayan kendisine benim dışımda bir Tanrı bulsun!" (Elbânî'nin sadece uydurma demekle kalmayıp "bâtıl" dediği bu yalan için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/201-202)

"Arınmış benlik öldürülmedikçe mehdî çıkmaz. Arınmış benlik öldürüldüğünde ise gökte ve yerdeki tüm varlıklar öfkelenir de halk mehdînin huzuruna gelir, onu tıpkı zifaf gecesinde süslenen gelin gibi süslerler. Mehdî de yeryüzünü adalet ve dürüstlükle doldurur. Yeryüzü tüm bitkilerini çıkarır, gök yağmur yağdırır. Ve ümmetim, Mehdî'nin kentinde daha önce hiç nimetlenmediği bir biçimde nimetlere boğulur." (Elbânî'nin uydurma demekle kalmayıp "münker" dediği bu yalan için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 5/176)

MESCİTLER

Mescid (çoğulu: mesacid), secde-sücud kökünden bir kelime olup secde edilen mekân anlamındadır.

İslam; resmî belgeli, belirli mimarisi olan bir mabet anlayışına yer vermediği için, secde edilen her yer mescit (kelimeyi bundan sonra Türkçe imlâsı ile yazacağız) hükmünü alır. Bir yer, ibadet dışında birçok iş için kullanılabilir ve ibadet edildiği anda da mescit hükmüne girer. Bu demektir ki, secde biter bitmez mescit hükmü kendiliğinden kalkacaktır.

Bu yaklaşımın temel dayanağı, Kur'an'ın tüm varlığı secde halinde görmesidir. Bütün kainat secde halinde olduğundan her yer, kozmik anlamda mescit hükmündedir. İnsanlık açısından mescit olma hali ise o mekânda secde edilmesine bağlıdır.

Andığımız yaklaşımın sünnet kaynaklı dayanağı ise Peygamberimizin şu sözüdür: **"Tüm yeryüzü bana mescit kılınmıştır."**

Tüm yeryüzü mescit-mâbettir ve insanın tüm meşru filleri ibadettir. İbadet için ne belli bir mekâna ne birilerinin iznine ne de herhangi bir lidere ihtiyaç vardır. Cemaatle namazın tüm hikmeti insanları bir

araya toplamasındadır. Cemaat olmanın, ibadetin kabulü veya kalitesiyle hiçbir ilgisi yoktur. Sadece **Cuma** namazının cemaatle kılınması şarttır. O da en az üç kişinin bulunmasıdır. Bu **üç kişilik cemaat nerede oluşursa Cuma orada kılınabilir.** İzinli-belgeli, resmî bir bina gerekli değildir. Cemaat oluşmuşsa evde, iş yerinde, bağda-bahçede, piknik yerinde Cuma kılınabilir. İşin dinî esası budur; gerisi örf ve alışkanlıktır.

BİD'ATLAR, HURAFELER

Mescitleri, tevhit inancına ve Hz. Peygamberin uygulamasına ters düşüren unsurları iki ana başlık altında incelemek mümkündür: **a) Bid'at unsurları, b) Şirk unsurları.**

I. BİD'AT UNSURLARI

*** Belirli mekânları mescit edinip başka yerde namaz kılmamak veya kılınamayacağını iddia etmek:**

Böyle bir iddianın Kur'an'm ruhuna aykırı olduğu biraz önce verilen bilgilerden de anlaşılabilir.

Cemaatle kılınması şart olan Cuma namazında bile belirlenmiş mekân kaydı yoktur. Cemaatin yani en az 3 kişinin oluştuğu her yerde Cuma kılınabilir. (bk. Cuma maddesi) Cemaatin oluşması için 10, 20, 40 vs. rakamlarını gerekli görenler vardır. Bu görüşler kimseyi bağlamaz. Üç kişiden fazlayı gerekli görüp görmemek bir kanaat ve içtihat meselesidir.

* Mescit yapma ve süsleme yarışına girmek:

Tüm yeryüzü mescit olunca, belirli mekânlar dışında secde edilemeyeceği anlamına çıkabilecek bir tavırla sürekli mescit-cami yapmak ve bunu bir tür "temel din hizmeti" gibi algılamak din hayatına çok büyük sıkıntılar getirir. Hz. Peygamber, mescit yapma ve süsleme tutkusunun ümmetine nelere mâl olacağını daha ilk günlerde görmüş olacak ki, bu tutkunun bir sektöre vücut vermesine giden yolları tıkayıcı beyanlarda bulunmuştur. Tüm hadis kaynaklarında yer alan bu sözleri biz, İbn Hemmâm (ölm. 211/826)ın eserinden vereceğiz:

"Mescitleri görkemli kılmakla enir olunmadı m." Bu sözü nakleden İbn Abbas şunu ekliyor: "Vallahi, siz görkemli kılmakla da yetinmeyecek bir de onları alabildiğine süsleyeceksiniz."

"Mescitlerinizi, tıpkı Yahudi ve Hristiyanların, mabetlerini süsleyip püsledikleri gibi süsleyip püsleyeceksiniz." (İbn Hemmâm; el-Musannef, 3/152-154)

Mescit yapma ve süsleme ile insana hizmet etmeyi ve değer üretmeyi karşılaştıran Tevbe Suresi 19. ayet ne ibretli bir tablo çizmektedir! Bundan ilginci, anılan ayette örnek olarak Mescid-i Haram'ın yani Kabe'deki Beytullah'm gündeme getirilmiş olmasıdır. Diğer mescitlerin durumunu siz düşünün! Ayet şöyle diyor:

"Siz; hacı sakalığını, Mescid-i Haram tamirciliğini, Allah'a ve âhiret gününe inanıp Allah yolunda didinen kişinin yaptığıyla bir mi tuttunuz? Allah katında bir olmazlar bunlar..."

Mescit yapma ve süsleme tutkusunun bir sektöre dönüştüğü günümüzde, insana yönelik hizmetleri öne çıkaranların maruz bırakılmadıkları itham kalmıyor.

Dinin özünü çürütmeye yönelik yanlışların din, hatta din savunuculuğu olarak pazarlandığı bir dünya gerçekten karanlık bir dünyadır. Böyle bir dünyadan yakınanların en saygınlarından biri olan Endülüslü bilgin **Şâtıbî** (ölm. 790/1388) şöyle yazıyor:

"Birçokları, mescitleri süslemeyi Allah'ın evini yüceltmek sanıyor. Pahalı lâmbalar, avizeler asmak da bu cümledendir. Bunları mescitlere asanlar, 'Allah yolunda harcama" yaptıklarını iddia edebiliyorlar..." (Şâtıbî; el-Muvâfakat, 2/82)

14. yüzyılda yaşamış bulunan **Şâtıbî** kandillerden, lâmbalardan yakınıyor. Acaba bugünleri görseydi neler yazardı?...

Mescitlerin altın ve gümüşle süslenmesi tüm fıkıh bilginlerinin söz birliğiyle haramdır. Diğer süslemeleri bazıları haram görür, bazıları mekruh (çirkin, yakışıksız). Süslemelerin, vakıf parasından veya haksız kazançlardan harcamayla yapılması halinde ise kullanılan maddeye bakılmaksızın haram işlendiği kabul edilir.

Kur'an ayetlerini mescit duvarlarına yazmak da aynı hükme tâbidir; haramdır, (bk. el-**Cezîrî;** el-Fıkh ale'l- Mezâhibi'l-Erbaa, 1/260-263)

* Farz dışı namazların cami içinde kılınması:

Hz. Peygamber'in uygulamasında olmayan, hatta zaman zaman karşı çıktığı bilinen bu bid'atın en hızlı yaşandığı yer Türkiye'dir.

Gerçek şu ki Hz. Resul, farzı kılar kılmaz camiden çıkardı. Farzdan sonra cami içinde nafile (tatavvu', sevap için fazlalık namaz) kılmaya devam edenlere de öfkelenirdi. (İbn Hemmâm; el-Musannef, 2/434-442)

Sonraki devirlerin gerçek sünnete saygılı fakıhları da farz dışı namazların cami içinde kılınmasına karşı çıkmışlardır, (bk. İbn Hemmâm, 3/71-72)

Farz dışı namazlar (bayram namazları hariç) cami dışında kılınır. Bunların cami içinde cemaatle kılınması ise (örneğin teravih namazının kılınması) peygamberimizin emriyle kesin bir biçimde yasaklanmıştır, (bk. Namaz maddesi)

*** Sünnet dışı unsurların camiye sokulması:**

Bu unsurları ayrıntıya girmeden sıralayalım.

a) Farz namazdan sonraki müezzinlik fasılları.

b) Tespih adı altında camiye sokulan bazı âlet-edevat.

c) Namaz veya hutbe öncesinde thlas Suresi veya başka ayetler okumak,

d) Cuma namazlarında okunan iç ezan:

e) Hutbede, öğüt olarak Kur'an dışında sözlerin okunup söylenmesi:

f) Hutbe için cami içine yüksek minberler konması, hatibin bu minbere birtakım merasimlerle çıkması.

Hatip hutbeye çıkarken müezzinin "innellahe ve melâiketehû..." ayetini okuması da bir Emevî bid'atidir. (bk. Ali Mahfuz; *el-İbda' fi Madarri'l-İbtida* 168)

g) Namaz kılanların yollara taşması: Yollarda namaz kılmak yasaklanmıştır. Çünkü bu durumda geçiş zorlaşır veya engellenir ve bu kul hakkına tecavüz olur. Kur'an'm deyimiyle, başkalarına zarar pahasına mescit edinmek haramdır, (bk. Tevbe Suresi, 107) Başkalarının (bunlar gayrimüslim dahi olsalar) zararı pahasına ibadet yapılamaz, (bk. İbn Hemmâm, 1/403)

Namaz kılanların mezarlıklara taşması da yasaklanmıştır. (İbn Hemmâm, 1/404)

h) Vahyin belirlemediği yapay-uydurma ibadet veya teberrükâtın mescide sokulması.

ı) Caminin orasına-burasına ünlü sözler, dizeler, levhalar veya Kur'an ayetleri yazmak: imam Mâlik, caminin mihrabına bir Kur'an ayetinin yazılmasına bile karşı çıkmıştır, (bk. Turtûşî, 223-224) Aynı İmamı Mâlik, mescitlere para toplamak için konan "sadaka sandıkları"na da karşı çıkmış, "Allah, mabetleri dünyalık toplama yeri yapmadı" demiştir. (Aynı yer, 234)

i) Camilere mihrap yapmak: Mihraplar, Emevîler devrinde konmaya başlanmıştır ki tartışmasız bid'attır. (bk. Turtûşî, 217)

Mihrap vs. gibi eklemelerin bid'at olduğunu söyleyen Turtûşî, bunları temel yasak olan "mescitleri süsleyip püsleme" bid'atının bir uzantısı olarak görüyor ve şu hadislere dikkat çekiyor: "Ben, mescitleri süslü-püslü yapmak, mescit binalarını güçlendirmekle emrolunmadım." Ve:

"Mescitleri, tıpkı Yahudi ve Hristiyanların süsleyip püsledikleri gibi süsleyip püsleyeceksiniz." Ve: **"Kur'an nüshalarını ve mescitlerinizi süsleyip püslediğinizde çöküşünüz de sizi yakalayacaktır."** (Turtûşî, 218-219)

Mescitlerle ilgili bu anlayış, sahabî ve tâbiûn kuşağının egemen anlayışıdır. **Hz. Ali** şöyle diyordu: **"Bir toplum mescitlerini süslemeye başladı mı amelleri fesada uğramış demektir."** (Turtûşî, 220)

Irak fıkıh ekolünün sahabî önderi olan **İbn Mes'ûd,** Kûfe'ye ilk geldiğinde süslü-nakışlı bir cami gördü ve dedi: **"Bunu kim yaptıysa Allah'ın malını O'na isyanda harcamış."** Aynı İbn Mes'ûd, şunu da söyleyen büyük ruhtur: **"İleride tîni** (toprağı-duvarı) **yükseltip dini alçaltacak bir topluluk gelecektir."** (Turtûşî, 221)

Mescitlerin geniş, pahalı, mükellef binalar halinde yapılması da yukarıda belirttiğimiz bid'atlar içine girer. Bu bid'atı yaşatmak için bir de hadis uydurulmuştur: **"Mescitleri geniş yapın ki içlerini cemaatle doldurasınız."** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 4/37)

*** Gayrimüslimlerin camiye girmelerinin engellenmesi:**

Peygamberimiz, Ehlikitap denen Yahudi ve Hristiyanların camiye girmelerine engel olmak bir yana, onlara bizzat kendi mescidinde ibadet etme izni vermiştir. Hicretin 9. Yılı **(Senetül-Vüfûd:** Elçiler Yılı)nda Medine'ye gelen **Necran Hristiyan Heyeti**'ne verdiği bu izin bu konuda başka belgeye ihtiyaç bırakmaz.

Hadis alanının en eski ve en büyük otoritelerinden biri olan **tbn Hemmâm**'a göre, **müşriklerin bile mescitlere girmesine engel olunamaz. Hz. Peygamber onların da mescitlere girip namaz kılanları izlemelerine izin vermiştir.** (İbn Hemmâm, 1/414)

*** Mescitlere pis kokularla gelinmesi:**

Bu pis kokular içine soğan ve sarmısak kokusunun bile girdiğini bizzat Peygamberimizden öğreniyoruz.

*** Camilerde ticaret yapılması:**

Bu bid'at türü bugün bazı vakıfların kitap, takvim ve makbuzlarının satılması şeklinde hâlâ sürdürülmektedir.

*** Tırnak kesme vs. türünden temizlik yapılması.**

II. ŞİRK UNSURLARI

Camilere-mescitlere bulaştırılan veya sokulan şirk unsurlarıyla kastedilen, Kur'an'ın açıkça yasakladığı tevhit dışı unsurlardır. Bu unsurların ortak özellikleri Tevbe Suresi 107-109, Cin Suresi 18 ve Araf Suresi 29. ayetlerde verilmiştir.

Bu ayetlerden anlıyoruz ki aşağıdaki illetlere ve eşyaya bulaştırılmış mescitler, tevhit açısından bozulmuş ve secdegâh olma niteliğini yitirmiş mekânlardır.

Biraz önce sıraladığımız bid'at unsurlarının bulaştığı mescitlere **girmeme hakkımız** varken, şirk unsur-

larının bulaştığı mescitlere **girmeme zorunluluğumuz** vardır.

Şimdi ilgili ayetleri görelim:

"Her mescitte yüzlerinizi O'na doğrultun. Dini yalnız O'na özgüleyerek O'na yalvarıp dua edin." (Araf, 29)

"Bir de şunlar var: Tutup bir mescit edinmişler: Zarar vermek için, nankörlük için, inananları fırkalara bölmek için, daha önceden Allah ve Resulü ile savaşmış kişiye gözetleme yeri kurmak için. 'İyilik ve güzellikten başka bir şey istemiş değiliz' diye gerile gerile yemin de edeceklerdir. Allah tanıktır ki onlar kesinlikle yalancılardır.'[1]

"Böyle bir mescitte ebediyyen namaza durma! Daha ilk gününde takva üzerine kurulan bir mescit, içinde namaz kılman için çok daha uygundur. Temizlenmek arzusu taşıyan erler vardır o mescitte. Allah, temizlenenleri sever."

"Peki, binasını Allah'tan gelen bir sakınma duygusu ve Allah rızası üzerine kuran mı hayırlıdır, yoksa binasını sel artıklarının ucundaki yarın kenarına kurup da onunla cehenneme yuvarlanan mı?" (Tevbe, 107-109)

"Hiç kuşkusuz, mescitler Allah içindir. O halde oralarda, Allah ile birlikte bir başkasına yalvarmayın/Allah'ın yanında bir başkası için çağrıda bulunmayın." (Cin, 18)

Bu ayetlere dayanarak mescitleri tevhit mabedi olmaktan çıkaran şirk unsurlarını şöyle sıralayabiliriz:

*** Mescidin insanlara zarar verme aracı olması veya o hale getirilmesi:**

Mescidin o niyetle yapılması gerekmez. Ayet, burada, yapmak ve kurmak anlamında bir kelime kullanmamış, "**ittihaz:** edinme" kelimesini kullanmıştır. Bu demektir ki bir mescidin zarar vermesinden söz etmek için, daha yapılırken o niyetle yapılmış olması şartı aranmaz. İlk zamanda, hatta yüzyıllarca iyi hizmetler verdiği halde günün birinde **"zarar veren mescit"** haline dönüşen binalar olabilir. Bu durum özellikle gelişen kentlerde trafiğin ana arterlerinde kalan camilerde görülür. Bunların, temel trafik geçişlerini aksattıkları için bulundukları yerden kaldırılması gerektiği söylendiğinde "Mabede, ibadete engel olunuyor, din elden gidiyor." diye karşı çıkanlar olabiliyor. Oysaki **din, insana zarar verme aracı yapılamaz. Bunun başlangıç noktası da mabedin zarar aracı olmaktan çıkarılmasıdır.**

Gasp edilen veya kandırmak suretiyle alınan arazilere yapılan camiler de zarar veren mescit kategorisine girer.

Politik rakipleri yenik düşürmek için gösteriş kabiliyeti yüksek yerlere cami yapmak da bu cümledendir. Çünkü bunda da esas maksat ibadet değil, rakiplere zarar vermektir.

Şu bir gerçek ki, Allah'a ibadet, insanı taciz ve insan haklarına tecavüz aracı yapılamaz. Hiç kimse, kişisel mertebesini yükseltme ve sağlamlaştırma aracı olan ibadetini toplumun rahatsızlığı ve kamu haklarının ihlali pahasına yerine getiremez.

İslam bunun tam tersini istemektedir. **Mecelle**'de ifade edildiği şekliyle, **"Zarar-ı has zarar-ı amma tercih edilir." (Mecelle,** Genel kısım) Yani özel zarar (kişinin zararı) **kamunun** zararı ile karşılaştığında birincisi yeğlenir, toplumun çıkarı öne alınır. İbadet eksikliği, zarar-ı hastır. Toplumun rencide edilmesi ise kamu yararının ihlalidir.

İkinci olarak, yine **Mecelle**'de ifade edildiği şekliyle: **"Def-i mefsedet celb-i menâfi'den evlâdır."** Yani, bir rahatsızlığın, bir bozgunun durdurulması bir çıkarın elde edilmesinden önce gelir. Bunun daha açık şekli şudur: Bir konuda, bir bozgunun uzaklaştırılmasıyla bir menfaatin elde edilmesi yan yana gelirse birinciyi tercih ederek bozgunu durdurmak gerekir. Kur'an'm buyruklarında sürekli bu ilkenin işletildiğini görmekteyiz. Örneğin alkol hem **mefsedete** (bozgun ve kötülüğe) sebep olmakta hem de ticarî **kazanç** sağlamaktadır. Ama alkol kullanımı yasaklanmıştır. Çünkü onun içilmesi, belki binlerce insana keyif ve para sağlamakta ise de bazılarının da mahvına, perişanlığına sebep olmaktadır. Yani alkol bahsinde menfaatle **mefsedet** bir aradadır. Kur'an, **mefsedetin** uzaklaştırılmasını öne alarak **alkol** içimini yasaklamıştır.

Kur'an için önemli olan, perişanlığa düşen insanın/insanların korunmasıdır; keyif ve çıkar sağlayacak olanların değil.

Bu ilkeyi bizim konumuz açısından değerlendirirsek şunu görürüz: İbadet kişiseldir ve otomatik olarak **"menfaat celbi"** kategorisine girer. Oysaki insanın tacizi, tartışmasız bir biçimde **"mefsedef**'tir. O halde, ibadet taciz vesilesi oluyorsa, ibadetin icrasını değil, tacizin durdurulmasını yeğlemek borcundayız.

Tüm bunların bizi ulaştırdığı ilkesel nokta şudur: **Mescitler, insan haklarına ve kamunun tacizine sebep oluşturacak bir konum ve durumda iseler ibadet mahalli olma özelliklerini yitirirler.**

İlkenin Kur'ansal dayanağının Tevbe 107 olduğunu görmüştük. Nebevî (Peygamber'den gelen) dayanağına gelince o da şudur: Medine'deki **Mescid-i Nebevî**'nin yapımı için, **Ensar** (Medine'nin yerlisi olan Müslümanlar) bir arazi bulmuştu. Arazinin durumunu inceleyen Hz. Peygamber, bazı yetimlerin buraya hissedar olduklarını saptadı. Ve Resul, böyle bir arazide mescit yapılamaz diyerek inşaatı durdurdu. Bunun üzerine, zengin bir sahabî olan **Ebu Bekir,** yetimlerin haklarını nakten ödeyerek problemi çözdü ve inşaat yeniden başladı.

Bu uygulamada bizim için önemli olan ilkesel nokta şudur: **Mescit inşası için insan hakları çiğnenemez.**

*** Nankörlük anlamına gelen niyetlerle mescit yapmak:**

Ayetin bu kısmında **"küfren"** kelimesi kullanılmaktadır. Bu kelime Kur'an'da hem inkâr anlamında hem de nankörlük anlamındadır. Bu ayette inkâr anlamında alınamaz. Çünkü inkâr için mescit yapılmasından söz etmek tutarsızdır. O halde **"küfren"** sözcüğü burada ancak nankörlük anlamında kullanılmış olabilir.

Nankörlük için yapılan mescit türüne en güzel örnekler Türkiye'de bulunabilir kanısındayız. Nimet ve imkânlarından alabildiğine yararlanılan ülkenin, rejimini ve devletini zora sokmak için **"kâfir, zındık devlet"** sloganı kullanılmakta ve devletle mücadelede

camiler karargâha dönüştürülmektedir. Türkiye'de son yıllarda akıl almaz rakamlarda cami inşa edilmesinin arkasında yatan gerçeklerden biri de budur. Allah rızası için cami yapan bir zihniyet, bir caminin yapıldığı semte en az birkaç sağlık ocağı, birkaç düşünce kulübü, birkaç okuma salonu kurar. Oysaki çok sayıda caminin yer aldığı birçok semtte o saydıklarımızdan bir tanesine rastlamak bile mümkün olmuyor.

*** Müminleri fırkalara bölmek için cami yapmak veya yapılmış bulunan camileri bu maksatla kullanmak:**

Mabedin toplumu fırkalara bölmek ve o yolla din sömürüsü yapmak için kullanımı dinler tarihi kadar eskidir. Burada ayrıntılara girmeden günümüze, özellikle de Türkiye'ye ve Türk insanının yaşadığı bazı dış ülkelere geleceğiz.

Ülkemizde, **tefrika** (bölüp parçalama, bölücülük, bölünme) illetinden arınmış camilerin sayısı yok denecek kadar azdır. Özellikle son çeyrek yüzyılda, Türkiye'nin başına açılan en kahırlı bela bu **"mabet kaynaklı tefrikadır. Parti propagandası, Cumhuriyet düşmanlığı, laiklik aleyhtarı nutuklar ve nihayet sadece Cuma'ya veya bayrama gelenlere yapılan ağır hakaretler camileri birer bölücülük ve kavga ocağına dönüştürmüştür.**

Hemen her tefrika ekibinin kendine has bir camii vardır ve bu camilerde toplananların hiçbiri öteki camidekilere Müslüman gözüyle bakmaz. Hepsi birbirinin gıybetini eder. Dahası, her biri yaptığının cihat olduğunu söyler,

Allah'a giden tek yolun kendi yolları olduğunu iddia eder...

*** Caminin, daha önce açık İslam düşmanı iken, şartların değişmesi yüzünden dini kullanmak ihtiyacını duyan ikiyüzlülere barınak yapılması:**

Kur'an, bu duruma getirilmiş camilerin de tevhit mabedi olma özelliklerinin kalmadığını bildirmektedir.

Senelerce kahır ve zulüm altında inlettikleri Müslümanların mabetlerini, onları sömürmek, kontrol etmek ve birbirine düşürmek için kullanma alçaklığının İslam tarihinde ilk temsilcileri Emevî kodamanlarıdır. Onlar, İslam'ın zaferi önünde eğilmek zorunda kaldıklarında, Müslüman kanı damlayan kılıçlarını kınlarına soktular ve o kılıçlarla dize getiremedikleri Müslümanları, musallat oldukları mabetlerinden vurdular. Bu öyle bir vuruştu ki, en büyük kahrını, dinin tebliğcisi Peygamber'in evladı üzerinde gerçekleştirdi. Onları zehir ve kılıçla yok etmekle yetinmedi, tevhidin mabedinden yaklaşık bir asır o muazzez Resul evladına hutbelerden lanet okuyarak o Peygamber'in ümmetine "amin" dedirtti.

Dahası, **Ömer b. Abdülaziz** (ölm. 102/720), Resul evladına okunan bu laneti camilerden kaldırdığında onu şu şekilde itham edebildiler: **"Sünnete muhalefet ediyor..."**

Camileri, önceki zamanların din düşmanlarına fesat arenası olarak açma günahının işlendiği coğrafyalardan biri de Türkiye'dir. İdeolojiler devrinde, Allah diyenlere yamyam muamelesi yapan birtakım ideoloji tutkunları, **Berlin Duvarı**'nm yıkılışından sonra, melâ-

netlerini din yoluyla yürütmek için mabede musallat olmuştur. Biz şunu açık bir biçimde gözlemlemiş bulunuyoruz: 1990lı yılların en hararetli **"şeriat"** demagogları içinde, eski yılların en hızlı komünistleri de vardır

Hareket noktaları Türkiye düşmanlığı olan bu bölücülerin attıkları "şeriat maskeli" sloganların, Türkiye'yi güçsüz bırakmak isteyen Avrupalı siyasilerin ajanlığını yapan oryantalistler tarafından listelendiğini de biliyoruz

Müslüman mabedi cami, Türkiye Cumhuriyeti düşmanı siyasetlerin çıkarları için, işte bu zihniyetlerin "rasathanesi" (tâbir Kur'an'ındır) haline getirilmiştir. Ve Kur'an mucizesi bir kez daha tecelli etmiştir.

*** Cami yapımında, Allah rızasından başka herhangi bir kaygının rol oynaması:**

Mabet yapımına takva kaygısı dışında bir unsurun eşlik etmesi, yapılacak mabedi tevhit mabedi olmaktan çıkarır. Kişisel menfaat, şöhret hırsı, parti çıkarı, ekonomik çıkar vs. bu cümledendir.

*** Mescitlerde, Allah dışında herhangi bir kişiye sığınılması, yakarılması, herhangi bir kişinin Allah ile kul arasında vasıta yapılması:**

Tüm bunlar ulûhiyet şanından olan niteliklerin Allah dışında bir varlığa verilmesini ifade ettiği için tartışmasız şirktir. Bu maskeli şirkin en belirgin görünümü dualara sokulan şu tip cümlelerdir: **Falancanın, filan yerin, falan gecenin, filan dağın vs. hürmetine dualarımızı kabul eyle!**

Cin Suresi ayet 18'**işte bu maskeli tehlikeyi tanıtmaktadır.**

Son zamanlarda, hızlı bir artışla ücra köylere ve bazı hurafeci kodamanların evlerine kadar sokulan ve adına hurafeci bir eda ile **"sakal-ı şerif'** denen kılların vücut verdiği tablo da Cin Suresi 18'e çarpmaktadır. Şirk belirtisidir. Bu tevhitdışılığı, **"Biz o kılları Peygamberimize saygımızdan ötürü öpüyoruz, teberruken tavaf ediyoruz"** gibi Ehlikitap gerekçeleriyle mazur göstermeye çalışmak ise ayrı bir günahtır. Tevhit ehli, bu sahte gerekçelerin tarih boyunca nelere mâl olduğunu çok iyi bilmektedir.

Şu bir tevhit gerçeğidir ki kiliselere Hz. isa'nın resmini koyarak ona karşı ibadet etmekle, camilere "sakalı şerif" (!) koyarak onun etrafında tavaf etmek arasında Hak dinin ölçüleri açısından hiçbir fark yoktur. Bu günahın birincisini işleyen kilise erbabının şirke battığını durmadan söyleyenler, söz kendilerine geldiğinde, yaptıklarını **"iyi niyetle Peygamber'e saygı"** diyerek aklamaya çalışmaktadırlar. **Hz. İsa**'ya **"Allah'ın oğlu"** diyerek onun heykellerini mabede sokanların niyetleri kötü müydü? Onların da Hz. İsa'yı yüceltmekten başka bir maksatları yoktu. Ama bu onların tevhit ölçülerini tahrip ederek şirke bulaşmalarına engel olamadı.

Sakal-ı şerîfçilerin, bunları Kur'an'dan okumaları gerekir. Şirk aracı yapılır diye elini bile öptürmeyen bir Resul, hangi mantıkla, ne zaman ve kime **"Şu sakal kıllarımı alın, mescitlere koyun ve teberrüken öpün ki dünya ve âhiretiniz mutlu olsun, cennete gidesiniz"** demiştir?!

* Allah dışında kişi/kişiler için çağrıda bulunulması, övgüler dizilmesi, propaganda, reklam yapılması:

Bu tür faaliyetler de Cin 18'e çarpar. Bu çağrıların politik çıkar, para toplamak veya klik, mezhep, tarikat liderlerini övmek maksadıyla yapılması arasında hiçbir fark yoktur. Hepsi, "Allah dışında birileri için çağrı" kapsamına girer.

Şunu da hatırlatalım: Şeyhülislam İbn Teymiye (ölm. 728/1328), Cin 18'deki ilkeyi işleterek şunu teklif edebilmiştir: Medine'deki Mescid-i Nebevi (Peygamber Mescidi), Peygamberimizin kabriyle bitişiktir; bu doğru değildir. Mescidin, Resul kabrinin uzağında bir yere götürülmesi gerekir, (bk. İbn Teymiye; Resâil, 5/96-97) İbn Teymiye'ye göre, tevhit mabedi olan bir mekânda, peygamber de olsa, bir beşerin mezarının yer alması Cin Suresi 18'e aykırıdır. "Çünkü, diyor, İbn Teymiye, böyle bir şey şirke doğru yol aldıran (zerîatün ile'ş-şirk) bir uygulamadır.

İbn Teymiye, bugünkü uygulamayı, A'raf Suresi ayet 29'a da aykırı bulmaktadır.

Mescitlerle ilgili olarak verdiğimiz bilgileri özetleyelim: İslam'ın temel kabullerine zıt unsurların sokulduğu mescitlerde namaz kılmak dinen-fıkhen caiz değildir. Gerçek muvahhit bir mümin, bu unsurlardan birini gördüğü camide namaz kılmamalı, bununla da yetinmeyerek duruma karşı çıkmalıdır. Olabilir ki bu karşı çıkış ona, kılacağı namazdan daha fazla sevap kazandırır.

Böyle davranmanın ilginç örnekleri İslam tarihinde mevcuttur. Sahabe ve tâbiûn (sahabîleri izleyen kuşak)

neslinin, özellikle Emevî yönetimine teslim olmayan erleri bu konuda çok titiz davranırlardı. Onların bazıları, örneğin, bir camide vaaz veren kişinin halkı heyecanlandırmak için hikâye anlattığını gördüklerinde, kılınacak namaz Cuma bile olsa camiyi terk edip giderlerdi. Hadis otoritesi **ibn Hemmâm** (ölm. 211/826) çok ilginç örnekler vermektedir, (bk. İbn Hemmâm; el-Musannef, 3/219-223)

Bir kez daha anımsatalım: **Bid'atların sokulduğu camilerde namaz kılmamak bir haktır; bu hakkı ister kullanırız, ister kullanmayız; ama şirk unsurlarının sokulduğu camilerde namaz kılmamak bir yükümlülüktür; o camilerde namaz kılamayız.**

MEVLİT

Vilâdet (doğum) kökünden bir kelime olan **mevlid** (Arapçası D harfi ile), doğum zamanı ve yeri anlamındadır. Zamanla, doğumun yerini ve tarihini kutlamak anlamını kazanmıştır. Bugün kullanıldığı şekliyle, Hz. Muhammed'in doğumunu anmak ve kutlamak demektir. Ülkemizde bu kutlamada, ünlü Osmanlı şairi **Süleyman Çelebi** (ölm. 1422)nin ***"Vesiletü'n-Necât"*** adlı şiir kitabı okunduğu için mevlit dendiğinde o şiir kitabının okunduğu merasim akla gelmektedir.

Peygamberimizin doğumunu anma esprisi unutulmuş, anılan şiirin okunması başlıbaşına bir dinsel törene dönüşmüştür.

Bugün birçok aile, ölüleri için mevlit okutmayı "olmazsa olmaz" bir dinsel vecibe gibi düşünmektedir.

Öncelikle şunu belirtelim: **Tevhit geleneğinde peygamberlerin doğum ve ölümleri için kutlama diye bir şey yoktur.** Çünkü bir peygamber, getirdiği dine inanmış tüm müminlerin kesiksiz ve unutulmaz rehberidir. Onun filan veya falan günde anılmasından söz etmek, diğer zamanlarda unutulduğunun örtülü bir itirafı olur.

Şu halde mevlit vs. türünden kutlamalar din kaynaklı değil, töre-folklor kaynaklıdır. İtiraf edelim ki bu kut-

lamalar, mabede sokulmadığı sürece yani folklor esprisi içinde kaldıklarında dinin esasları açısından bizi rahatsız etmez. Ama bunlar mabede girip ölülere rahmet ve cennete ulaşma vesilesi gibi algılanmaya başladığında işin çehresi değişir ve dinin temel ilkeleri açısından sakıncalar ortaya çıkar.

Bu sakıncalar, hem de en ileri boyutta ortaya çıktığı içindir ki, biz, mevlit törenlerini bid'atlar ve hurafelerle ilgili bu çalışmanın içine almış bulunuyoruz.

Şunu unutmayalım: Kutsal bağlantılı örfler başlangıçta çok saf ve temiz niyetlerle vücut bulur, ancak bir süre sonra öylesine kökleşir ve egemen olurlar ki, vahyin ilkeleri bu örf kabulleri yanında söner, erir ve bir süre sonra da unutulur.

İşte bu aşamada örf dinleşir. **Örf dinleşince din de örfleşir. Felâket işte budur. Yoksa örf örf olarak kendi köşesinde tutulduğu sürece, ne denli sakat olursa olsun, ondan dine zarar gelmez. Ama dinleşen örf, örfleşen bir dini zorunlu olarak doğurduğundan örfün kutsallaşmasına seyirci kalmak, dinin tahribine seyirci kalmakla eşanlamlı hale gelmektedir. Kur'an bütün bunları bildiği için, örfü dinleştirmeyi putperestlik saymıştır. Çünkü örfün dirileşmesinin zorunlu tek sonucu, tevhidin yerine şirket ve panteon dininin geçmesidir.**

Mevlit örfü, şuraya kadar sıraladığımız serüvenin tümünü yaşamış ve altını çizdiğimiz sakıncaların tümünü taşır hale gelmiştir.

Mevlit bugün dinsel-ibadetsel bir çerçeve içinde okunmaktadır. İbadetler; fıkhî deyimiyle, **taabbudî alan, vahyî ve tevkifidir.** Yani Kur'an nasıl getirmiş, Peygamberimiz nasıl göstermişse aynen öyle koru-

nur ve uygulanır. Ne artırma yapılır ne de eksiltme. İbadetlerin, Peygamber tarafından belirlenmiş şekline de dokunulamaz.

Resul'ün ibadet hayatında mevlit diye bir uygulama var mıdır? Bu soruyla karşılaşanlar, derler ki: **"Mevlit bir vesiledir, biz o vesileyle Kur'an okuyoruz, salât ve selam getiriyoruz, dua ediyoruz; esas amaç da bunlardır."** Bu söz üzerine akla şu soru geliyor: O söylenenlerin kendi başlarına okunmaları halinde hangi zorluk çıkıyor da **Süleyman Çelebi**'nin şiirine sığmıyoruz? Kur'an, Çelebisiz, şiirsiz, ilahîsiz, kasidesiz okununca işe yaramıyor mu? Süleyman Çelebi'den önce Kur'an okuyanların okudukları boşa mı gitti?

Gerçek şu ki, burada, Kur'an'ın dikkat çektiği bir tevhitdışılık vardır. Kur'an şöyle diyor: **"Allah yalnız başına anıldığında, âhirete inanmayanların kalpleri nefretle ürperir; O'nun berisindeki ilahlaştırılmış kişiler anıldığında ise hemen müjdelenmiş gibi sevinirler."** (Zümer Suresi, 45)

Tevhit, ibadet kastıyla **"Allah'ı da anmak"** dini değildir, **"sadece Allah'ı anmak"** dinidir. Ortaklı anış bizi tevhitten uzaklaştırır. İşin omurgası budur...

Tevhide gerçekten bağlı olanlar için, söylediklerimizin özeti şudur: **Mevlit; bir dinsel merasim olarak cami-mâbet dışında icra edildiğinde bid'at olur; camiye-mâbede sokulduğunda şirk belirişi olur.**

Mevlitlerin cami dışında okunması gerekir. Bu da yetmez; cami dışına çıkarılan mevlitleri de ibadet manzarası sergilemekten uzaklaştırıp folklorik şiir törenine dönüştürmek şarttır.

MEZHEPLER

Mezheb (özgün şekli B harfi ile) gidilen yol, tarz, tavır, yorum, tutum anlamlarındaki "zehab" kökünden bir sözcük olup "din konusunda oluşmuş yorum ekolü" demektir. Bilim ve hukuk hayatında bu yorum ekollerine "doktrin" veya "literatür" denmektedir. Yani mezhep beşerî bir kurumdur; bir bilim ve düşün kurumudur. Yorumu kim getirmişse mezhep onun malıdır ve onu bağlar. Elbette ki bilim ve düşünce adına birilerini izlemek isteyenler de bu yorumların birini veya birkaçını izleyebilirler.

Mezhep konusunda şu **üç noktanın bilinmesi** son derece önemlidir:

Birincisi: Mezhep din değildir, kutsal değildir; din bilimleriyle uğraşan bilim adamlarının kişisel yorumlarıdır. Bu yorumlar, onları üretenlerin hayatlarında bile birçok kez değişebilmiştir. Çünkü bilim adamı da hata eder; sonra bu hatasının farkına vardığında onu düzeltir, yerine yeni bir yorum veya tespit koyar. Bu, bir bilim adamının yetersizliğine değil, yenileşmeye, gelişmeye açık olduğuna kanıttır; bilim adına bir onurdur.

ikincisi: Bir toplumda bilim ve düşün faaliyeti ne kadar zengin ve canlı ise o toplumda mezhep faaliyeti ve

sayısı da o ölçüde zengindir. Çünkü bilen ve düşünen insanların çokluğu, daha çok yorumun doğmasıyla eşanlamlıdır. **Daha çok yorum, daha çok mezhep demektir.** İslam'ın yaratıcı bilim ve düşünce devri olan ilk üç asırda yüzlerce mezhep vücut bulmuştu. Bu bir bereket ve gelişme göstergesidir. Ne zaman ki bilim ve düşün faaliyeti durakladı, herkes kendisi ve bilim adına değil, Allah'ın avukatı gibi Kur'an ve Peygamber adına hüküm vermeye başladı; halk da kendisine benimsetilen yorumları dokunulmaz kılıp kutsallaştırdı. Yeni yorumlar üretimi durduğu için eski mezhepler din olmaya başladı.

Üçüncüsü: Mezhep yorumları içinden herkes istediğini seçebilmelidir. Bu seçim engellenip "Sadece bir kişinin yorumunu esas alabilirsiniz" dendiği anda mezhep dinleştirilmiş ve ikinci bir din yaratılmış olur. Bu, tartışmasız ve tevilsiz putperestliktir. **Bir insan, sadece filan veya falan mezhebin İslam'ı temsil ettiğini söylerse dinden çıkar.** Çünkü böyle bir söylem, Allah'ın dinine karşı yeni bir din ortaya sürmenin ta kendisidir. **Mezhebin yorumunu almakla, o yorumu din yapmak tamamen ayrı şeylerdir.**

BİD'ATLAR, HURAFELER

* Mezheplerin dini tamamladıklarını sanmak veya savunmak:

Mâide 3. ayete açıkça aykırı olan bu anlayış ulûhiyete bir hakaret ve sonuç olarak da şirktir. Allah'ın: **"Bugün mükemmel hale getirdim, tamamladım..."** (Mâide, 3) dediği bir din ancak anlaşılmak için incelenir, eksiklerini tamamlamak veya kemale erdirmek için değil. İslam dünyasının asırlardır süren

mezhep anlayışı ikinci yolu seçmiş ve mezhepleri dini tamamlayan birer faaliyet olarak görmüştür. Bunun içindir ki, bu anlayış mezhep kabullerini tıpkı Kur'an ayetleri gibi, hatta onlardan -hâşâ- önce dokunulmaz kılıyor.

Mezhep kabullerine uymayan ayetleri tevil eden veya mensuh (hükümden düşmüş) sayan ekoller ve fakıhlar vardır. **Ubeydullah el-Kerhî** (ölm. 340/951) denen **"mezhepperest"** Hanefî fakıhı bunların tipik örneklerinden biridir. Sözlerinden buram buram şirk tüten bu adama göre, mezhebin kabullerine uymayan ayetler ve hadisler ya tevil edilir yahut da mensûh (hükümden düşmüş) sayılır. Aynen şöyle diyor: **"Mezhebimizin hükümlerine uymayan her ayet ya tevil edilmiştir yahut da mensuhtur. Her hadis de böyledir."** (bk. Kerhî'nin er-Risâle'sinden naklen Hayreddin Karaman; İslam Hukuk Tarihi, 251)

Kerhî'nin çıkardığı bu kerih kokuya göre, mezhebin kabulleriyle ayet ve hadis arasında çelişme ve çatışma çıktığında mezhebi Allah'a ve Peygamber'e uydurmaya kalkmayacağız, Allah'ı ve Peygamber'i mezhebe uyduracağız. Ne diyelim, **Kerhî**'nin hesabı Allah'a kalmıştır.

Kerhî gibilerin açtığı çığır yüzündendir ki mezhepler dinleştirildi ve giderek tefrika (bölünme, parçalanma, bölücülük) şirkinin birer aracı haline getirildi.

* "Hak mezhep" deyimini kullanarak Allah'a ait bir sıfatı insana vermek:

Mezhepperestliğin en yıkıcı söylemlerinden biri de bazı mezhepler için **"hak mezhep"** nitelemesi yapılmasıdır. Bu söylemde iki İslamdışılık yan yanadır. Birin-

cisi, **"hak"** sıfatının beşerî bir kurum olan mezhep için kullanılması, ikincisi, belli bir grubun benimsediği yorumların dinin ve gerçeğin biricik temsilcisi gibi gösterilmesi...

Kur'an'ın açık beyanlarına göre, **Hak, Allah'tan gelir;** bunda asla kuşkuya düşülmemelidir. (bk. Bakara, 147; Âli İmran, 60) Peygamberler bile hakkın kendisi değil, sadece tebliğcisi olabilirler. **Hak sıfatı yalnız Allah'a verilebilir,** (bk. Yûnus, 32)

Şu halde, **aynı zamanda Allah'ın isim-sıfatlarından biri olan hak sözcüğünü beşerî kurumlar olan mezheplere sıfat yapmak açık bir bühtan ve sapıklıktır. Ve şu halde "hak mezhep" tâbiri küfürdür; kullananların tövbe etmeleri gerekir.**

*** Mezheplerin sayısını dondurmak, örneğin dört. mezhebi geçerli sayıp ötekileri dışlamak:**

Bu da açık bir bühtandır, bir insanlık suçudur. İslam ümmetinin düşünen benliklerince üretilmiş bilgi mirasının büyük bir kısmını inkâr etme nankörlüğüdür. Hicretin daha ilk iki asrında yüzü aşkın mezhep vardı. Bunların sadece dördünü alıp ötekileri yok saymak nankörlük ve cehalettir. O yok sayılan mezhepler içinde bugün baş tacı edilen mezhepleri kuranların hocaları, eğiticileri vardır. Üstat mevkiindeki o insanlar ve ekolleri yok sayılınca sonrakiler nasıl anlam kazanacak?!

*** Mezheplerin yorumlarından seçmeler yapılamayacağını iddia etmek:**

Mezheplerin her birinden bazı yorumları alıp yeni bir sentez yapma **(telfîk-i mezâhib)** eğilimi mezhebi dinleştirenler tarafından bir tür dinsizlik gibi gösterilmiştir. Bunun sebebi, mezhepleri din haline getirme illetidir. Allah'ın tek ve değişmez dini adına onlarca ekol doğarken sesi-sadası çıkmayanlar, bu ekollerin yorumları arasında tercihe kalkıldığında kıyameti koparmaktadırlar. Bilim adamlarının yorumlarından kitlenin yararlanmasına engel olmanın iyi bir yanı olamaz. Hiçbir mezhebin yorumu din değildir. O halde, halk, yorumlar arasından istediğini seçer, hayat şartlarına, yaşadığı zamana ve zemine göre bu seçtiklerini birleştirerek kendisi için bir dinsel yaşam şekli belirler. Buna hiç kimse engel olamaz.

Yoruma ve ve kişilere itibarımız yok deniyorsa o zaman halka, **"Hiçbir mezhebe itibar etme, Kur'an'ı oku, ne anlıyorsan onu yaşa"** densin! Bu söylenmiyor, halkın kendi ihtiyaçlarına göre seçim yapması da engelleniyor. Bunun adı, **din içinde despotizm** kurmaktır.

Bu despotizmi kuranlardan İslam ümmeti elbette ki davacı olacaktır. Ümmetin maruz bırakıldığı en büyük zulümler ve baskılar bu despotizmin ürünüdür. Kitleleri tevhit dininin patenti altında putperestlik yaşamaya iten bela da bu despotizmdir.

Sözün özü şudur: Her insan, Kur'an'ı okuyarak ondan anladığını yaşayabilir. En iyisini yapması gerekmiyor. **Kendi aklıyla yürüyüp hata yapmak, onun-bunun kölesi haline gelerek isabetli olmaktan yeğdir.** İnsana ve Kur'an müminine yakışan

budur. Kitlelere, **"Davar sürüsüne dönüşmeyin!"** emrini veren Kur'an'dır. (bk. Bakara, 104) **Kur'an'ı tebliğ eden Nebi bize mezhep bırakmamış, Kur'an'ı bırakmış ve ona yapışın demiştir.**

Doğrudan Kur'an'a gitme yolunu seçmeyip zahmetsiz ve hazır yola girenlerse daha önce yapılmış yorumlardan kendi şartlarına uyanları seçebilirler. Bir meselede bir mezhepten, bir başka meselede bir başka mezhepten yararlanabilirler. Yorum yorumdur. Ya bunların tümüne karşı çıkılır, yahut da isteyenin istediğini seçmesine izin verilir.

* Mezhep yorumlarının artık değişmeyeceğini, din hakkında son sözün bu yorumlar olduğunu, içtihat kapısının kapandığını iddia etmek:

Mezhepleri din haline getiren zihniyetin işlediği en büyük suç budur. Bu suç, İslam toplumlarının asırlardır hayat ve can damarlarını tıkamış, düşünmeyi âdeta günah haline getirmiştir. Putlaştırılan mezhep imamları, din hakkında son sözü söyleyen yarı-ilah varlıklara dönüştürülerek Kur'an'ın yeni zamanlara ve mekânlara vereceği yeni reçetelerin vücut bulması imkân dışına çıkarılmıştır.

İçtihat kapısının kapandığını söylemek, İslam ümmetine, Firavunların, Ebu Cehillerin, emperyalistlerin, sömürgecilerin, işgalcilerin yapabilecekleri kötülüklerden daha beterini yapmaktır.

İçtihat yani bilimsel ve düşünsel faaliyet kapısı kapanmışsa, İslam, eski devirlerin kabile dinlerinden biri

olarak devrini doldurmuş demektir. Bunun böyle olduğunu hiç kimse iddia edemez.

Düşünen insanları susturmak ve bastırmak için Allah'ın açık tutulmasını istediği bir kapıyı kapatmayı din sayanların yaptıkları nereden baksanız büyük bir cinayettir. Ümmet, bu cinayeti işleyenlerden, Allah'ın ve tarihin huzurunda elbette ki davacı olacaktır.

MİRAÇ

Kur'an'm hiçbir yerinde herhangi bir insanın Allah'ın yanına yükseldiği, O'nunla konuştuğu, din buyrukları hususunda O'nunla pazarlığa girdiği, O'ndan: **"Ben sana aşıkım, sen olmasan varlıkları yaratmazdım..."** şeklinde methiyeler dinlediği yolunda değil bir beyan, bir işaret bile yoktur.

Ne yazık ki, Yahudi-Hristiyan mitolojisinden İslam'a aktarılan **Miraç** hikâyesi (veya hikâyeleri), tüm bu Kur'an dışı kabulleri içermektedir.

Bu kabuller, bazı surelerdeki (özellikle **Necm ve İsra** Sureleri) Cebrail'e giden zamirleri teviller yapıp Allah'a göndererek veya ayetleri mitolojiye uydurarak desteklenmektedir. Tümü anlam kaydırması veya tahriftir.

Kur'an'da bir İsra olayı vardır. İsra, aynı adı taşıyan surenin ilk ayetinde de gösterildiği gibi, **"gece yürüyüşü veya gece yürütmek"** demektir. Ayetin beyanına göre, **Hz. Peygamber, bir gece Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya yürütülmüştür.** Bu yürütmenin beden ve ruh beraberliğinde mi, yoksa sadece ruhen mi olduğu ayette açıklanmamıştır. Hz. Peygamber'in Mescid-i Aksa'dan göklere yükseltildiğine ilişkin hiçbir söz ve işaret yoktur. Böyle bir şey, zaten

Kur'an'ın sünnetullah dediği varlık yasalarına aykırıdır.

İş bununla da kalmaz: **İsra olayındaki yürütmenin ruh ve beden beraberliğinde olduğunu kabul etmeyen, böyle diyenleri yalancılık ve iftiracılıkla suçlayan büyük sahabîler vardır. Bunların başında fakıh sahabî Hz. Âişe gelmektedir.** Hz. Âişe, "Peygamberimiz Miraç gecesi rabbini gördü, onunla konuştu..."vs. türünden sözler söyleyenlere şiddetle karşı çıkmış ve şunları söylemiştir: **"Bu sözleri duyunca tüylerim ürperiyor, bunları nasıl söyleyebiliyorlar. Bunları söyleyenler Allah'a da Peygamber'e de iftira etmiş olurlar. Allah hiçbir beşere görünmez, hiçbir beşerle konuşmaz.**[11] Hz. Âişe bununla da yetinmemiş, şunu da eklemiştir: **"O gece Hz. Peygamber yatağından hiç ayrılmadı, ayrılsaydı ben görürdüm. Rabbi onu o âlemlerde ruhen dolaştırdı."**

Kur'an'ı dikkatle okuyanlar görürler ki Hz. Âişe'nin bu sözleri ve tavrı Kur'an'ın beyanlarına ve ruhuna en uygun olanıdır.

Bizim Kur'an'dan beslenen düşüncemiz ve inancımız şudur: **Hz. Peygamber, bir İsra mucizesiyle lütuflandırılıp bir gece Mekke'deki Mescid-i Haramdan Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya götürülmüştür. Bu götürülmenin beden ve ruh beraberliğinde mi, sadece ruhen mi olduğu meselesi bizim bilgi sınırlarımızın dışındadır. Biz bu noktada durmayı yeğleriz. Hz. Peygamber'in göklere çıkarıldığı, Allah ile görüştüğü, Allah'ın ona iltifatlar ettiği, namazın uzun bir pazarlıkla farz kılındığı yolundaki rivayetle-**

rin tümünü Kur'an'a, dine, ulûhiyet ve nübüvvetin şanına aykırı buluruz.

Hz. Resul'ün Cenabı Hakk'ın tecellilerine ruhen muhatap olmasına gelince o bir kerelik değildir. Resul bu tecellilerin her an muhatabıdır. O muhatap olmanın nasıllığı ise bize anlatılmamıştır. O halde biz o noktada da dururuz; kafamızdan veya û söylemlerinden yararlanıp senaryolar oluşturmayız.

Yahudi-Hristiyan mitolojisinden aktarılan kabullerle Kur'an'daki İsra olayının kaynaştırılmasından doğan sapmalar Hz. Muhammed'in û elçisi niteliklerine ters düşen birçok bid'at ve hurafe barındırmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Hz. Peygamber'in bedeniyle göklere çıktığına inanmak:**

Kur'an'a açıkça ters olan bu kabul ile ilgili açıklamayı biraz önce yapmıştık.

*** Peygamber'in göklere Burak denen bir binitle yükseldiğine inanmak:**

Bu Burak anlatımı, eski Hint ve Yunan mitolojilerindeki göğe yükselme anlatımlarının tıpa tıp aynısıdır. Burak uydurması tüm hadisçilerin **"zayıf,** Ahmed b. Hanbel'in **"metruk"** (terk edilmesi gereken) dediği çok uzun bir uydurma ile anlatılır. Bu anlatım, tevhidin o saf ve berrak dünyasından çok, **Eski Yunan** panteonunun yedek ilahlarına ilişkin hi-

kâyeleri anımsatan putçu motiflerle doludur. Orada Hz. Peygamber'in karşılaştığı nebilerden biri olan Hz. **Mu**sa'nın, hâşâ, rabbine öfkelenmiş bir halde hiddetle bağırıp çağırdığı söylenmektedir. Orada, binilen Burak'ı, Beyt-i Makdis'te peygamberlerin bağlandığı bir direğe bağladıkları anlatılır... Tüm bunlar, Kur'an'ın ulûhiyet ve nübüvvet anlayışına taban tabana zıt mitolojilerdir. (Bu uzun uydurma için bk. Elbânî; Zaîfa, 4/281-283)

*** Namazın Miraç gecesi Allah-Muhammed-Mûsa üçlüsünün uzun bir pazarlığı sonucu farz edildiğine inanmak:**

Bu anlatıma göre, namaz Miraç gecesi farz edilmiş ama bu 50 vakit imiş. Farzı öğrenen Hz. Muhammed dünyaya dönerken yoluna çıkan Hz. Mûsa ona: **"Sen ümmetinin ne olduğunu iyi bilmezsin, rabbine geri dön, bu namazın indirilmesini iste, senin ümmetin buna dayanamaz!"** demiş ve Hz. Peygamber de geri dönüp 50 vaktin bir miktarını indirtmiş. Sonra geri gelirken yine Mûsa ile karşılaşmış, o da ona yine **"Geri dön, yine indirt, bu da fazla!"** demiş, o da tekrar geri dönüp Allah ile pazarlık etmiş... Mûsa Peygamber'in bu uyarısıyla gidip gelme birkaç kez tekrarlanmış ve nihayet namaz 5 vakte indirilmiş. Mûsa **"Bu da fazla"** demişse de Hz. Peygamber: **"Yok, bundan fazla indirim istemekten utanırım, burada kalsın!"** demiş...

Bu rivayetleri tevhit dinine uygun görmekten Allah'a sığınırız!

Kaldı ki **namaz, Miraç denen mitolojiden çok önce farz edilmişti ve uzun zamandır kılınmakta idi. "Namaz kılın!" emri, iniş sırasıyla**

üçüncü sure olan Müzzemmil Suresi'nde yer almıştır. İsra olayını (tahrif edilmiş şekliyle Miraç denen olayı) anlatan surelerin birincisi olan İsra. iniş sırasıyla 17. sure, Necm ise 23. suredir. Kur'an'm üçüncü suresinde emredilen bir farz ibadeti, 17 ve 23. surelerin tevili ile yaratılan bir pazarlığa dayandırmak hayret verici bir cürettir.

*** Bakara Suresi'nin son iki ayetiyle namazlarda okunan Ettahiyyâtü... yakarışının bir kısmının Mirac'da vasıtasız bir şekilde vahyedildiğini söylemek:**

Bu iddia, Kur'an'm vahiyle ilgili beyanlarına aykırıdır. Vahyin nasıllığını gündeme getiren temel ayetler Şûra Suresi'nin 51-52. ayetleridir. Bu ayetler, Allah'ın herhangi bir insanla bir vasıta olmadan asla konuşmadığını, konuşmayacağını hükme bağlamaktadır. 52. ayet, Hz. Peygamber'e vahyin de **"aynen bu şekilde"** olduğunu beyan etmektedir.

Bu Kur'an ayetleri ortada dururken, birtakım rivayetlere dayanarak **"Filan surenin filan ayeti ile falanca dua istisnadır.[1]"** demenin inandırıcı bir yanı olamaz.

İkincisi, eğer bu rivayet doğru ise, neden **Ettehiyyâtü...** duasının **"Miracda doğrudan vahyedildi"** denen kısmı Kur'an'a girmemiştir? Kur'an'da eksik mi var?

Bunların cevabı yoktur, olamaz! Yapılacak tek şey, bu İsrailiyât uydurmalarını bir kenara bırakıp Kur'an'm temiz ve nezih dünyasına dönmek ve hurafelerin lekelediği imanı o dünyada yeniden yıkayıp arıtmaktır.

Miraç mitolojisiyle ilgili uydurmalardan bazı örnekler:

"Hz. Peygamber 7. **göğe yükseltildiğinde Cebrail ona dedi ki: 'Yavaş ve sessiz ol; rabbin namaz kılıyor.' Peygamber sordu: 'O da namaz kılar mı?' Cebrail dedi: 'Evet, kılar.' Peygamber sordu: 'Peki, ne okuyarak kılar?' Cebrail dedi ki: 'Şunları okuyarak kılar: Cebrail'in ve meleklerin rabbini teşbih ve takdis ederim; rahmetim öfkemi geçmiştir."** (Elbânî'nın uydurma demekle yetinmeyip **"münker"** dediği bu hezeyan için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/571)

Böyle bir söz, Kur'an'ın mahbatı (iniş yeri) olan bir peygamberin ağzından çıkmış olamaz. Allah **Mabûd** (ibadet edilen)dur, O'nu **âbid** (ibadet eden) gösteren beyanlar Kur'an'ın dinine aykırı bühtanlardır.

MÜRŞİT VE İRŞAT

Mürşid (özgün şekli D harfi ile) ve **irşad, reşed** ve **rüşd** köklerinden bir kelimedir. Günlük dilde, **hidayet** (doğruya ve güzele kılavuzlanmak) anlamında kullanılan **reşed** ve **rüşd "bozuk inanç yüzünden doğan bilgisizlik"** anlamındaki **"ğayy"** sözcüğünün karşıtıdır. Kur'an bu karşıtlığı Bakara 256. ayette çok ilginç bir biçimde vermiştir: **"Dinde baskı-zorlama-tiksindirme (ikrah) yoktur. Doğru bilgiye dayalı eriş (rüşd), sakat bilgiye dayalı sapıştan (gayy) açık bir biçimde ayrılmıştır."** (bk. Râgıb el-Isfahânî; Müfredat, rüşd maddesi)

Bu ayet, din konusunun omurga noktalarından birkaçını ifadeye koymaktadır. Bunlar: **1.** Baskı ve zorlamanın insan ve din gerçeğine aykırı, Allah'ın iradesine ters bir gidişin göstergesi olduğu, **2.** Doğruya ve güzele kılavuzlanmış olmanın temelinde sağlıklı bilginin yattığı, **3.** Sapıklığın esasında bozuk-yanlış bilgilerin bulunduğu, **4.** İnsanın bilgiyi devreye sokarak doğruyu ve güzeli rahatlıkla yakalayabilecek bir kıvama geldiği, **5.** İrşat (doğruya ve güzele eriş) işinin bir bilgi-bilim meselesi olduğu gerçekleridir.

Kur'an'a göre, rüşd, Allah'ın elindedir. Yani rüşd, tanrılığın haklarından biridir. Peygamberler, ancak Allah'tan aldıkları vahye

dayanarak irşad yapabilirler. Yani onların irşadlarının arkasında Allah'ın kendilerine ulaştırdığı bilgiler vardır. Allah'ın görevlendirmesi olmadan peygamberler de dahil, hiç kimsenin irşad üretme ve yapılandırma hakkı, yetkisi yoktur. Hz. Muhammed'e verilen şu emir bu gerçeği çok ürpertici bir biçimde ortaya koyuyor: **"De ki: 'Ben size zarar verme gücüne de ışık ve aydınlık (rüşd) verme gücüne de sahip değilim."** (Cin, 21)

O halde **irşadın arkasında derece derece bilgi bulunacaktır.** Bu bilgi, sağlıklı bilgi olacaktır. Bilginin kaynakları içinde vahiy de vardır. Peygamberler dışındaki insanlar için vahiy kaynaklı bilginin anlamı, vahyin verilerini toplayan tanrısal kitaptır. Müslümanlar için bu, Kur'an'dır.

Sonuç şudur: **irşat** (kelimeyi artık Türkçe imlâsıyla yazacağız) **ve hidayet, din bağlamında düşünüldüğünde bunun bizler için ilkesel kaynağı bilim, somut-belge kaynağı ise Kur'an'dır.**

BİD'ATLAR, HURAFELER

* İrşadı bir bilgilendirme kurumu olmaktan çıkarmak:

Kur'an'a göre irşat faaliyeti bir bilgi alışverişidir. Bu öylesine tartışılmaz bir gerçektir ki Kur'an, tanrısal vahyi bile insanlık dünyasına inişinin ardından **"ilim"** olarak anmakta (bk. Bakara, 145), böylece bizim Kur'an'dan yani tanrısal vahiyden yararlanmamızın da ancak bilim sayesinde mümkün olacağını göstermektedir.

Vahiy, ancak onu alan nebi için bilgi üstüdür. Bizim için vahiy de bir bilgi alanıdır. Bunun pratik anlamı şudur: Din adına yol gösterenlerin yetki ve güvenilirlik belgeleri bilimsel nasiplerini gösteren belgelerdir.

Tarih boyunca bu belgelere sahip olamayan ama kitle üzerinde hegemonya kurma sevdasından da asla vazgeçmeyen odaklar, başlarına âdeta bela olan bilim denetçisinin pençesinden kurtulmak için çareler aramış ve bu çareyi bulmuşlardır: Bilimin yerine sübjektif-spekülatif ilham ve içe doğuşu yerleştirmek.

İrşadı bir bilgilendirme, bilgi ile yol gösterme kurumu olmaktan çıkaran zihniyetler, dinin kutsallarını kullanarak kitleler üzerinde hegemonya kurmak isteyen sömürü sınıflarıdır. Bunlar ilk iş olarak irşadı bir bilgilendirme kurumu olmaktan çıkarmaktadırlar. Çünkü bilginin denetçi olması bunların işini zorlaştırmaktadır.

Mürşit sıfatı verilen kişinin **"bilgin"** sıfatı taşıma zorunluluğu dışlanınca iş kolaylaşıyor. Otorite artık kıyafetle, bağlı olunan tarikatla, tamamına yakını uydurulmuş şecerelerle, birilerinin rüyada görmesiyle, çıkar şebekesi içinde yer alan bağlıların ürettikleri kerametlerle sağlanmakta ve günden güne güçlendirilmektedir. Çünkü bu sayılanların hiçbirinin bilimle denetlenmesi söz konusu değildir. Hatta çoğu yerde böyle bir denetimden söz etmek bile günahtır, cehennemlik olmanın alâmetidir.

Kur'an, irşat konusunda bu anlayışın tam tersini öne çıkarmaktadır. Kur'an'a göre, ilimsiz irşada kalkmak sapıklık ve rezillikten başka hiçbir şey getirmez. İlimsiz irşat iddia-

sının vardıracağı yer şeytana teslimiyet ve hüsrandır. Yapılan işi Allah adına göstermek, hatta iyi niyetle Allah adına yapmak, sonucu değiştirmez. Hüsran kaçınılmazdır. Kur'an şöyle diyor:

"insanlar içinde öylesi vardır ki Allah konusunda ilimsiz, kılavuzsuz ve aydınlık getiren bir kitaba sahip olmaksızın mücadele edip durur. Yanını eğip bükerek uğraşır ki Allah yolundan saptırıversin. Böyle kişiye dünyada bir yüz karası öngörülmüştür. Ve kıyamet günü biz ona o kasıp kavuran yangının azabını tattıracağız." (Hac, 8-9)

"İnsanlardan bazısı vardır, hiçbir ilme sahip olmadan Allah konusunda mücadele eder ve her inatçı kaypak şeytanın ardı sıra gider. O şeytan üzerine şöyle yazılmıştır: Kim buna dost olursa muhakkak o onu saptırır ve onu, alevi zorlu ateşin azabına götürür." (Hac, 3-4)

Kur'an'ın bu verilerini dikkate alarak şu ilkesel tespiti yapabiliriz: **Mürşit, bilgi ile donanmış kılavuzdur. İrşadın esasında bilgi vardır.**

Tam bu noktada, **Mustafa Kemal Atatürk**'ün şu ölümsüz sözünün altını, Kur'an'ın yüzlerce ayetinin bir özeti olarak çizebiliriz:

"Hayatta en hakiki mürşit ilimdir."

*** Mürşidi yol gösterici olmaktan çıkarıp aracı konumuna getirmek:**

Mürşit yani bilgin, Allah ile insan arasında aracı değil, bilgisi ile yol göstericidir. Dileyen bu yol gösterici-

den yararlanır. Bu, kişiyi vazgeçilmez kılmanın değil, bilgiyi yardımcı kılmanın göstergesidir. Bilgiyi yardımcı kılma noktasından kişiyi vazgeçilmez kılma noktasına dönüş halinde şirk baş göstermiş, mürşit adı altında yardımcı bir ilah devreye sokulmuş olur.

Kur'an Allah ile insan arasında yaklaştırıcı-aracı kabul etmemekte, böyle bir iddiayı şirk saymaktadır. Temel ilke ve insana verilen temel emir şudur: **"Benimle, yarattığım kişiyi baş başa bırak!"** (Müddessir, 11)

Zümer Suresi 3. **ayet,** Allah ile insan arasına **"yaklaştırıcı"** sıfatıyla girmenin veya birilerini sokmanın şirkin belirgin niteliklerinden biri olduğunu gösteriyor:

"Arı-duru din yalnız ve yalnız Allah'ındır. O'ndan başkasını veliler edinerek: 'Biz onlara, bizi Allah'a yaklaştırmaları dışında bir şey için kulluk etmiyoruz.' diyenlere gelince, hiç kuşkusuz, Allah onlar arasında, tartışıp durdukları konuyla ilgili hükmü verecektir..."

Kur'an, Allah ile insan arasında ayrılık, uzaklık kabul etmiyor. Böyle bir uzaklık olmadığına göre, kim kimi nereye yaklaştıracaktır. Kur'an'ın açık beyanıyla, **Allah insana şah damarından daha yakındır.** (Kaf Suresi, 16) Sahte mürşitler, önce insanı şah damarından daha yakın olan Allah'tan çeşitli oyunlarla uzak göstermekte, sonra da **"yaklaştırıcı, vardırıcı"** yaftalarıyla aldattıkları insanlardan maddî-manevî komisyon almaktadırlar.

Mürşit adı altında bir tür yedek ilah (şerîk, rab, nidd) üretmenin savunusunda şirkin öne sürdü-

ğü gerekçelerden biri de Allah-insan arası gücün **"şefaatçi"** niteliğidir. Kur'an'ı dinleyelim:

"Allah'ın yanında bir de kendilerine zarar veremeyen, yarar sağlayamayan şeylere kulluk ediyorlar ve şöyle diyorlar: 'Bunlar bizim Allah katındaki şefaatçılarımızdır." (Yûnus, 18)

Bu yedek ilahçı şirk mantığına Kur'an'm cevabı **Zümer Suresi 44.** ayettedir:

"Şefaat tümden ve sadece Allah'ındır."

*** Mürşidi kurtarıcı olarak görmek:**

İrşat konusunun şirke götüren en tehlikeli sapma noktalarından biri budur. **Kurtarıcılık vasfını Allah dışında bir kuvvete vermek Kur'an'm ruhuna tamamen aykırıdır.** Değil sıradan insanların, peygamberlerin bile böyle bir sıfatı yoktur.

Kur'an, "kurtarıcı mürşit" anlayışına tamamen kapalıdır. Çünkü bu anlayışın sonu şirke çıkar. Kur'an'da **"uyarıcı mürşit"** anlayışı, vardır. Son Peygamber de dahil, tüm ışık taşıyıcılar, uyarıcı (nezîr)dırlar. **Uyarıcı,** ışık tutan, haber veren, dikkat çeken, insanı omuzlarından tutarak silkeleyip kendine getiren sonsuzluk eridir; ama onun kurtarıcılık vasfı yoktur. O, uyarır, ama kadere egemen olmaya kalkmaz. **Kurtarmak kadere egemen olma işidir. Bu iş Allah'ın tekelindedir.**

Kurtarıcı, sadece Allah'tır. İrşat bunun böyle olduğunu anlatma işidir. Bu işi yapmak yerine, Allah'ın alanına tecavüz edip kurtarıcılık rolüne soyunmak insanı da dini de tahrip eder.

Kurtarıcılık iddiasında bulunmak, Allah yerine iş yapmaya kalkmaktır; oysa insana Allah yerine ve Allah adına iş yapma yetkisi verilmemiştir. İnsan ancak "Allah için" iş yapabilir ve bu da onur olarak ona yeter.

Yol göstericiye **"kurtarıcılık"** vasfı vermek, **Hristiyan papazlar** tarafından **"keffâret" (redemption)** inancıyla **Hz. isa**'nın tebliği içine sokulmuş ve oradan da tasavvufun yozlaştırılmasıyla İslam'a aktarılmıştır. Hrıstiyanlığın bu inanışına göre, **Hz. Isa,** insanlığın günahlardan, serden temizlenmesi için kendisini feda etmiştir. Çarmıha gerilmenin kozmik arka plânı budur. **Hz. İsa,** ayrıca, havarilerine insanları iyileştirme **(healing)** ve içlerinden kötü dürtü ve düşünceleri çıkarma **(casting out demons)** yetkisi de vermiştir, (bk. **Tillich;** Eternal Now, 58 vd.) İşte bunun bir uzantısı olarak ruhanî kişiler (mürşitler) kendilerine baş vuranların günahlarını çıkarabilirler, iç dünyalarını temizleyip onları arı-duru hale getirebilirler. Böyle olunca da o kişiler, diledikleri zaman, insanların ruhsal hayatlarını karartabilirler de... **Vaftiz ve aforozun** esası budur.

Yani insanın din hayatının kaderi kendisinin elinden alınmış, birtakım yetkilerle donatılmış olan birtakım kişilere verilmiştir.

Bu, şirkin bir işleyişidir. Kur'an, bırakın desteklemeyi, bunu yıkmak için gelmiştir denebilir.

Ne yazık ki, tasavvufun yozlaştırılmasının bir ürünü olan tarikatlar Kur'an'ın yıktığı bu tevhitdışılığı İslam'ın ta bağrına sokmuş ve insanların sonsuz kurtuluşlarını sağladıklarına inanılan yüzlerce-binlerce kişiyi İslam'ın

kaderine hükmeder bir konuma getirerek adı konmamış bir Şintoist panteon oluşturmuştur.

Bu panteonda kurtarıcılık, günahtan arındırıcılık rolleri ve yetkileri olan kişiler vardır, türbeler vardır, onların elleri, nefesleri, duaları vardır. Hatta ve hatta eşyaları, geçtikleri-oturdukları mekânlar vardır. Doğrusu, kanserojen bir şirk tahribi karşısındayız. Öyle bir yapı yaratılmıştır ki, Hak hemen hemen akla getirilmemektedir. Allah'a ait tüm yetkiler günlük hayatta bu "kurtarıcı kişiler ve nesneler"e aktarılmıştır.

Bu şirk tahribinin en kestirme ifadesini, tarikat çevrelerinin halk arasında dolaştırdıkları ve ne yazık ki, zaman zaman **"hadis"** yaftasıyla sergiledikleri şu şirk sloganında bulmaktayız: **"Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır.**[11]

Oysa ki Kur'an dininde bunu tam tersi doğrudur: **Şeyh adıyla bir kurtarıcı düşleyenin veya icat edenin yuları şeytanın eline geçer. Bunun aksini kabul etmek, Hz. Muhammed'in peygamberlik görevini tamamlamamış veya başaramamış olduğunu kabul ve ilan etmekle eşanlamlıdır.**

Özetlersek, ilimden ve onu taşıyan bilginden yararlanmak, insanın yol almasında rahatlık sağlar. Bu rahatlıktan yararlanmak isteyen bunu yapar. Bu, insanca ve Müslümanca bir davranıştır. Ancak tevhit ruhuna uygun temel şartlarını gözden uzak tutmamak gerekir. O şartlar şöyle sıralanabilir:

1. Yararlanılan kişi ilimle donanmış olmalıdır, 2. Bu kişiye kurtarıcı sıfatı asla verilmemelidir, 3. Bu kişiye dokunulmazlık, tenkit üstülük, hatasızlık, kutsallık, günahlardan

arınmıştık vs. gibi nitelikler asla mâl edilmemelidir. Bu kişi, gerektiğinde eleştirilebilmelidir. Hata yapabileceği, günah işleyebileceği var sayılmalıdır. Onun tüm sözleri, yazdıkları, eserleri, uygulamaları... bilimin ve Kur'an'm verileri ışığında eleştiriye sürekli açık olmalıdır, 4. Bu kişinin yol göstericiliğinin ölümle sona erdiği tartışmasız kabul edilmelidir. Türbesi, eşyası, çevresi asla ve asla kutsallaştırılmamalıdır.

Tam bu noktada, halk arasında dolaştırılan şu müşrik söylemi de Kur'an ışığında açığa çıkaralım. Denmektedir ki: **Mürşitsiz olmaz, bir mürşitten el almak gerekir, yoksa kurtuluş imkânsızdır.**

Bu sözle kastedilen eğer bilimden, bilim adamından yararlanmaksa, buna hiçbir itiraz söz konusu olamaz. Çünkü Kur'an da bilime ve bilgine yollama yapmaktadır. Ancak böyle düşünmenin bir göstergesi vardır: Bilgin demek olan mürşidi tartışılmaz, dokunulmaz, eleştirilmez, kutsal, ölümsüz ilan etmemek...

Eğer mürşit adıyla devreye sokulan kişi dokunulmaz kılmıyor, kurtarıcı gösteriliyor, kutsallaştırılıyorsa yukarıki iddia katıksız bir küfürdür. Allah'ı, O'nun kitabını, Resulünü anlamsız, yetersiz ilan etmektir.

Kur'an şöyle diyor: **"Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı/Allah'a teslimiyeti seçtim."** (Mâide, 3)

Buna göre, din: 1. Tamamlanmıştır, 2. Kemale erdirilmiştir, 3. Adı İslam konarak Allah dışında bir kişiye, güce, varlığa teslimiyet din olmaktan çıkarılmıştır.

"Bir ermişten el almadan olmaz" şeklindeki müşrik sloganı bu Kur'ansal tespitlerle uyuşturmak mümkün değildir.

Doğrusu şu ki, dinde eksikler gören, tamamlanmamış noktalar olduğunu var sayan veya bu anlama gelecek davranışlar içine giren zihniyetler inandıklarının adını İslam koymak hakkını yitirirler.

islam, Allah'a, sadece Allah'a teslimiyettir.

Bu teslimiyeti kabul edenler Allah'ın dininin tamamlandığını ve kemale erdirildiğini de kabul etmek zorundadırlar. Hem bu ayeti okuyup hem de yeni teslimiyet odakları yaratan ve dine sürekli eklemeler yapanların maskeli bir şirk çukuruna doğru yuvarlanmakta olduklarını düşünüyoruz.

*** Mürşide teslimiyeti gerekli görmek:**

Allah'tan başka bir kuvvete veya kişiye teslimiyetten söz etmek bile küfürdür. Bir insan böyle bir teslimiyetten, gerçekten inanarak söz eder ve bunda ısrarlı olursa İslam dininin dışına çıkar.

Dinin adı, İslam'dır. İslam'ın anlamı, Allah'a teslimiyettir. Bu teslimiyet, tıpkı, kelimei tevhitte olduğu gibi, iki kutuplu bir ifade ile verilmelidir. **Kelimei tevhit (la ilahe illellah: Başka ilâh yok, yalnız Allah var' formülü, sadece olması gerekeni göstermekle kalmamış, olmaması gerekenleri de göstermiştir. Ve öncelikle, olmaması gerekenlere dikkat çekilmiştir. Çünkü yolun bizi götüreceği yere götürmesi yani yürünebilir hale gelmesi için önce engellerden temizlenmesi gerekir.**

Tevhit formülündeki "la ilâh: ilahlar yok" bölümü bu temizlemeyi gösteriyor.

İslam'ın ifade ettiği teslimiyette de aynı durum söz konusudur. Yani teslimiyetin biri olumsuz, biri olumlu olmak üzere iki tecellisi vardır: 1. Allah'tan başkasına (insan, eşya, kavram) teslimiyet yoktur, 2. Teslimiyet sadece ve sadece Allah'adır.

Yozlaştırılmış sûfî inançlar ve bunların uzantısı olan tarikatlar, işte İslam'ın bu hayatî anlamında kaydırmalar yaratmış ve teslimiyeti "sadece Allah'a" olmaktan çıkararak "birtakım kişilere ve şeylere, o arada Allah'a da" konumuna getirmiştir.

İslam dünyasında asırlardan beri süregelen ve bugün de sürmekte olan mürşit inanış ve anlayışının Kur'an verileri ışığında durumu, ne yazık ki, budur.

NAMAZ

Kur'an'da namazı karşılayan kelime **"salât"**tır. Türkçe'de, **"salât"** karşılığı kullanılan namaz kelimesi Farsça'dan alınmıştır.

Namaz, Kur'an'm, Allah ile kulu arasındaki ilişki ve diyalogun tüm türlerini bir araya getiren bir **"toplayıcı ibadef"**tir. Kur'an'da adı geçen **zikir** (Kur'an okuma, Allah'ı anma), **şükür, hamd** (Allah'ı övme ve yüceltme), **tespih** (Allah'ı yüceltme), **tehlil** (Allah'tan başka tanrı olmadığını ifade etme), **secde, rükû, tefekkür** (varlık ve Yaratıcı hakkında düşünme) vs. gibi yakarış ve meditasyon hallerinin tümü namazda vardır. Daha doğrusu namaz tüm bu kavramları fiile dönüştüren bir **"davranışlar ve düşünceler bütünümün** adıdır.

Namaz ayrıca insanın sergilediği değişik hareket türlerini de bünyesinde toplamıştır. Yani namaz hem dinsel-ruhsal anlamda bir toplayıcıdır, hem de kozmik-evrensel anlamda ... Cemaatle namazı düşündüğümüzde, namaz sosyolojik anlamda da bir toplayıcı konumunda karşımıza çıkar...

Niyaz hallerinin tümü bir araya getirilerek adına namaz denmiştir. Kur'an, namaz diye ayrı bir ibadet tanımlamaz. Çünkü namazın Kur'-

ansal adı olan **"salât"** kelime anlamıyla dua demek olup namazın içerdiği yakarış ve yüceltme hallerinin tümü için (ayrı ayrı ve hep birlikte) geçerlidir.

Bu yapısıyla **namaz, sadece Muhammed ümmetinin değil, tevhit geleneğine bağlı tüm toplulukların ortak ibadetidir. Bunun içindir ki Kur'an, namazı tüm peygamberlerin ortak ibadet şekli olarak gösterir ancak tanımlamaz. Çünkü namaz, tevhit geleneğinin bir uygulaması olarak Mekkeli müşrikler tarafından da** (yozlaştırılmış olmakla birlikte) **bilinmekte ve uygulanmakta idi.** Kur'an bu konuda son derece açık konuşmaktadır:

"Onların Beytullah'taki namazı ıslık çalmak ve el çırpmaktan başka bir şey değildir..." (Enfâl, 35)

Demek oluyor ki **Mekkeli müşrikler de, tıpkı Müslümanlar gibi Kabe'ye sahip çıkıyorlar, onun çevresinde namaz kılıyorlardı. Ne var ki onların namazı, yozlaştırılmış, içine şirk unsurları sokulmuş ve tevhit çizgisinden saptırılmış bir namazdı.**

Tevhidi bir uygulama olarak namaz, Hz. İbrahim'in yolunu izleyen Mekkeli Hanîflerce de biliniyordu. Bu namaz, Hz. Peygamber'in nübüvvetinin ilk günlerinde bile (Hz. Ali'nin küçük bir çocuk olarak İslam'a girdiği o ilk günlerde) kılınıyordu. Bunun içindir ki biz, namazın sonraki zamanlarda Miraç gecesi göklerdeki yolculukta ve Hz. Musa'nın Peygamberimize yol göstermesi(î) sonucu Allah ile yapılan uzun bir pazarlık (hâşâ) üzerine farz kılındı-

ğını anlatan hadis adlı uydurmalara asla itibar etmeyiz. Allah'ın dini, Peygamberimiz ve Hz. Mûsa bu yalanlardan, bu pazarlıklardan arınmıştır. (Namaz Mirac'da farz kılındı uydurmasının geniş eleştirisi için bk. **Kİ.** 577-587; bu eser, **Miraç** mad.)

Müşriklerin Hz. Muhammed'le kavgası dinsizlik, allahsızlık, namazsızlık kavgası değildi; bu değerlerin alışılmış atalar tarzına aykırı biçimde algılanıp yeniden yapılandırılmasına karşı çıkış kavgası idi. Bu noktayı gözden kaçıranlar ne müşrikleri tanıyabilirler ne şirki, ne Kur'an'ın getirdiklerini anlayabilirler ne de Hz. Muhammed'i...

Kur'an, namazın rekât sayısından hiçbir biçimde söz etmez. Bu demektir ki rekât sayısı içtihadîdir. Bu içtihat Hz. Peygamber tarafından yapılmış ve konu ibadet alanı olduğu için zamanla değişmesini düşünmek söz konusu olmamıştır. Ve söz konusu olmayacaktır. Çünkü bu alan akıl ve kıyas alanı değildir. Vahiy ve tevhit geleneği alanıdır. Bu alanda biz Resul'den ne görmüşsek onu yaparız.

O halde **namazın rekât sayısı tevhit geleneği ve özel olarak da Hz. Peygamber'in sünneti tarafından belirlenmiştir.**

Burada söz konusu olan rekât sayısı, açıktır ki, farz diye anılan namazların rekât sayısıdır. Farz dışı namazlarda zaten rekât sayısı tartışması yapılamaz. Onları isteyen istediği kadar kılar.

Kur'an tarafından vakti açıkça bildirilen namazlar üçtür. (bk. Bakara, 238; Nûr, 58. Ayrıca bk. İsra, 78): **1. Sabah namazı (salâtü'l-fecr), 2. Orta**

namaz (salâtü'l-vüsta), 3. Gün batınımdan sonraki namaz (salâtü'l-'işa). Namaz kılmakla ilgili günün belirli vakitlerine işaret eden ayetlerden çıkan sonuç da budur. (Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. **Kİ.** ilgili bölümler)

Buna göre, namaz: 1. Güneşin doğuşundan önce kılınacak olan namaz (fecir namazı), 2. Günün ortasında kılınacak olan namaz (salâtü'l-vüsta-orta namaz), 3. Güneşin batışından sonra kılınacak olan namaz (salâtü'l-'işa- gün batımı sonrası namazı) olarak dikkat çeker.

Hz. Peygamber'in en hayatî sünnetlerinden biri olan, **namazların cem'i** uygulamasına bakıldığında da sonucun bu üç vakit olduğu görülür. Şöyle ki:

Sabah namazı birleştirmeye tâbi olmadan güneşin doğuşundan önce kılınır.

Öğle ile ikindi birleştirmeye tâbi namazlardır. Ya öğlenin vaktinde birleştirilirler (cem-i takdim), ya ikindinin vaktinde (cem-i tehir). İki halde de günün ortası tâbiri geçerlidir. Öğle ile ikindiyi ayrı ayrı zamanlarda kılanlar, orta namazı iki bölümlü olarak kılmış olurlar. Bu da sünnetin bir uygulamasıdır.

Akşam ve yatsı diye bilinen namazlar da birleştirmeye tâbidir. İster akşamın vaktinde, ister yatsının vaktinde cem edilsinler, iki halde de güneşin batışından sonra kılmak söz konusudur. Yani sonuçta **3 aslî namaz** ortaya çıkıyor: **Fecir namazı, orta namaz, işa namazı.**

Bu haliyle **namaz, namazın mücmelidir. Bunun yerine sünnetin 5 vakitli uygulamasını esas alanlar ise tafsili** namaz kılmış olurlar. Bu,

orta namazı ikiye bölerek öğle ve ikindi adlarıyla ayrı iki vakitte kılmak, işa namazını da ikiye bölerek akşam ve yatsı adlarıyla yine iki vakitte kılmaktır.

Her mümin, hayat şartlarına, iş ve sağlık durumuna uygun olarak bu şıklardan birini seçer. Peygamberimiz bunların ikisine de örneklik etmiş, ikisine de imkân hazırlamıştır.

5 vakit uygulaması sünnet kaynaklıdır. Ama unutmamak gerekir ki Hz. Peygamber bu beş vakti (cem' yoluyla) genellikle üç vakitte toplayarak müekked (pekiştirilmiş) sünneti ile farzı birleştirmiştir. 5 vakit namaz kılan her mümin, Resul'ün müekked sünnetini de yerine getirmiş olur.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Namazın rekât sayısını artırmak:**

Kur'an namazda rekât sayısından asla söz etmez. Bu demektir ki rekât sayısı, şartlara, duruma göre içtihadî olacaktır.

Hz. Resul, bu içtihadı, ümmeti adına yaparak namazın olmazsa olmaz kısmını, yani **"olması gere**kenimin asgarisini göstermiştir.

Bu, yolculuk hallerinde her vakit için 2 rekâttır. Ve bu 2 rekât kılış yolculukta bir ruhsat değil, bir azimettir. Yani **yolculuk halinde herkes namazını mutlaka 2 rekât kılacaktır.** Bazı fakıhlar sonraki zamanlarda bunu niyet şartına bağlamış ve şöyle demişlerdir: Eğer yolculuğa niyet ederse 2 rekât kılar, niyet etmez ise mukîm (ikamet yerinde oturan) sayılır ve yolculuk hükümlerinden yararlanmaz..

Bu bir bid'attır, dayatmadır. Hz. Peygamber'in hayatında böyle bir uygulama yoktur. Tam aksine o, sefer hallerinde namazı hiç değiştirmeksizin 2 rekât kılmıştır.

Yolculuk halinde Cuma namazı kılmak da farz olmaktan çıkar.

Yolculuk hali yoksa namazlar vakitlere göre şöyle kılınır: **Sabah 2, öğlen 4, ikindi 4, akşam 3, yatsı 4 rekât. Cuma namazı da 2 rekâttır.**

Tatavvu* yani fazla sevap için kılınacak namaz yolculuk halinde de, ikâmet halinde de serbesttir. Dileyen dilediği kadar kılar. Ne yazık ki, ilmihal kitapları, yolculuk halinde farzların 2 rekât kılınmasını yazmakta, ama arkasından **"sünnet"** adı altında farzın birkaç katı namazı âdeta emirmiş gibi sıralamaktadır. Bunun aklî ve dinî gerekçesi olamaz. Farzlarının bile yarıya indirildiği bir ibadet, nasıl olur da birtakım **revâtip** (sevap için kılınan) eklemelerle üç-beş katına çıkarılır? İlk kuşaklarda, yolculuk halinde farz dışı namaz kılanların şiddetle azarlandığını görüyoruz. Kılanlar bunu din kuralı haline getirmeden ve çekinerek kılmışlardır. Ona rağmen şiddetle kınanmışlardır, (bk. İbn Hemmâm, 2/557-560) Bugün ise bunlar, dinin temel ibadetleri gibi ilmihal kitaplarına konularak Müslümanlara din dersi halinde okutulmaktadır.

Yolculuk halinde, seferi olmayan bir imama uyan yolcunun, farzını 4 rekât kılacağı uygulaması da bid'attır. Namaz sefer halinde 2 rekât kılınır. İster cemaatle, ister tek başına. İster mukîm bir imam arkasında, ister seferî bir imam arkasında. Çünkü yolculuk halinde 2 rekât kılmak bir azimettir, bu azimeti uygulamamak için far-

zîyet ifade eden bir nas (vahyî beyan) gereklidir. Böyle bir beyan yoktur. O halde böyle bir sünnet uygulaması da olamaz. Ama bunun tam aksini belgeleyen kayıtlara sahibiz:

Bid'atlar konusunun en ünlü ismi **Turtûşî** (ölm. 520/1126) diyor ki: Bid'atlarm ibadete sokulmasına ilk örnek **halife Osman**'ın yolculuklarda namazı 4 rekât kılmaya başlamasıdır. Sahabîler buna itiraz edince o kendini şöyle savunmuştur: **"Böyle kıldım ki halk, namazın 2 rekâta indiğini sanmasın.."** (bk. Turtûşî, 114-116)

Osman'ın bu savunması doğrusu hiç inandırıcı değildir; tam aksine, kabahattan daha ağır bir özür beyanıdır. Halkın yanlış anlamasını önlemek için dine ilave yapmak ve Resul'ün sünnetini değiştirmek mi gerekiyor?! Osman'ın buna benzer uygulamaları epeycedir. Biz bunların bir kısmına bu eserde çeşitli vesilelerle değinmiş bulunuyoruz.

Şu halde, Kur'an ve sünnete uygun bir ilmihalde Müslüman'a, kılmak zorunda olduğu namazlar bu şekilde verilecektir. Ama şu da söylenecektir: Vakti, işi, durumu uygun olan dilediği kadar **revâtip** (nafile, sevap namazı) kılabilir. Ama bunların, cami içinde kılınmaması Peygamberimizin uygulaması ve önerisidir. Makbul olan, bu tür namazların evde kılınmasıdır.

Günümüz ilmihallerinde, bırakın bunların söylenmesini, tam aksi dinleştiriliyor. Her namaz iki kısma ayrılıyor: Farz, sünnet... Bir defa bu tâbir bir saptırmadır. **Namaz farzından ibarettir. Sünnet, bir ibadetin uygulanış biçimi anlatılırken söz konusu edilir. Namazın farzı ve sünneti diye bir ayrım yapmak dini Allah ile Peygamber arasında bö-**

lüştürmektir. Nitekim bu bölüştürmenin yıkıcı sonuçlarından bir tanesi din kitaplarına şöyle geçmiştir: Farzları kılmak Allah'ın rızasını kazandırır, sünnetleri kılmaksa Peygamber'in rızasını. Sünnet kılmayana Peygamberimiz şefaat etmez.

Bu bir şirk mantığıdır. İslam ile, Muhammedi tebliğ ile uyuşması asla mümkün değildir. Ne demek Allah'ın rızası ve Peygamber'in rızası? İbadet sadece ve sadece Allah'a yapılır. Namaz gibi bir temel ibadete Allah'ın elçisini Allah'ın ortağı gibi sokmak örtülü bir putperestlik değilse gaflet ve dalâletin hangi türüdür?!

Sünnet adıyla tevhidin namazına eklediklerinin en ünlüsü **sabah namazının sünneti(!)** olarak gösterilir. Oysaki ilk nesiller içinde bu sünneti bilmeyenler var. Kılmayanlar çoğunluktadır. Böyle bir sünnetin varlığına karşı çıkanlar var. (bk. İbn Hemmâm, 3/51-56)

Doğrusu şu ki, sabah namazının sünneti adıyla ilmihal kitaplarına sokup camide kıldırdıkları o iki rekât, Peygamberimiz tarafından evde kılınan ve evde kılınması istenen nevâfilden biridir ve Peygamberimiz onu camiye asla sokmamıştır.

İşin gerçeği şu ki "sünnet" adı altında namazlara yamatılan ilavelerin hiçbirinin (müekked, gayrî müekked) dayanağı yoktur. Tamamı sonradan kurallaştırılmıştır. (bk. İbn Hemmâm, 3/3-8, 56)

Şu halde, **namazları: Sabah 4 (2 sünnet, 2 farz), öğle 10 (4 ilk sünnet, 4 farz, 2 son sün-**

net), ikindi 8 (4 sünnet, 4 farz), akşam 5 (3 farz, 2 sünnet), yatsı 13 (4 ilk sünnet, 4 farz, 2 son sünnet, 3 vitir) şeklinde göstermek yanlıştır, dayatmadır, dine ekleme yapmaktır.

Cumayı 2 rekâttan herhangi bir şekilde fazla göstermek de aynı şekilde bir saptırmadır, dine ekleme yapmaktır, (bk. **Cuma** maddesi)

Namaza ilaveler bahsinde adı açıkça telâffuz edilen bir eklemeyi daha görelim: **Zamm-ı sureler.** Adı üstünde, bunlar zam olarak yapılmış eklemelerdir. Bunlarla ifade edilmek istenen, namazın kıraat (Kur'an'dan bir şeyler okuma) bölümünde bazı surelerin okunmasıdır. **Bid'atlarla ilgili eser yazanlar bu zam edilmiş sureleri özellikle okumanın bid'at olduğunu söylemektedirler,** (bk. Süyûtî; el-İttiba', 71)

Bu surelerin bazıları uzun, bazıları kısadır. Zamcılar, hangi surelerin hangi namazlarda okunması gerektiğini de kendilerince hükme bağlamışlardır.

Eğer maksat, namazda Kur'an'dan bir miktar okumaksa bilinmelidir ki, **Kur'an'ın tümü namaz süresidir.** Özellikle bazı sureleri işaretleyerek bunları ilmihallere yazmak açık bir bid'attır.

Sahabîler, namazlarında Kur'an'dan bir miktar okuyorlardı, bu doğrudur. Ama bunun kadar doğru olan iki şey daha vardır: Sahabîlerin namazları çok kısa idi. Onlar öyle uzun uzun okuyarak, müezzinlik, tespih, sonda el açıp dualar etmek gibi eklemelerle namazı uzatmıyorlardı, (bk. Şâtıbî; Muvafakat, 4/102-103) Kur'an'dan ezbere bir şeyler bilmeyenler ise namazlarını, içlerinden gelen yakarışlarla kılıyorlardı. Çünkü, ilmihallerde yazılan ve dayatılanın aksine, **Kur'an, namaz kılmak**

için kendisinden bir kısmın okunması gerektiğine ilişkin hiçbir beyanda bulunmaz.

Hz. Peygamber, namaz kılmak için Kur'an'dan bir şeyler ezberleyecek durumu olmadığını arz eden sahabîsine, Allah'ı yücelten, öven bazı cümlelerle namazını kılabileceğini söylemiştir.

Namaza eklemeler başlığı altında ifadeye koyacağımız bid'atlardan biri de **"hatimle teravih"** denen uygulamadır. Bu, aslında bid'at içinde bid'attır. Çünkü rekât sayısıyla, cemaatle kılınışıyla, camiye sokuluşuyla ayrı ayrı bid'at olan teravihe eklenmiş bir bid'attır. Bu bid'ata göre, teravihin her rekâtında Kur'an'dan bir sayfa okunmakta, 20 rekâtta bir cüz (20 sayfa) tamamlanmaktadır. Kur'an 30 cüz, Ramazan da genelde 30 gün olduğu için son teravihle son cüz de okunmuş olmakta ve hatim tamamlanmaktadır.

Görünüşte çok güzel bir manzara ama hakikatte ibadetin Muhammedi uygulamasını değiştiren ve namaz kılanları iyiden iyiye zorlayan bir sünnetdışılık söz konusudur. **Bu şekilde kılınan bir teravih namazı yaklaşık iki saat sürmektedir. Böyle bir şey, Hz. Peygamber'in genelde ibadetler, özel olarak da namazla ilgili tüm uygulama ve önerilerine terstir. Çünkü bunda üç bid'at iç içedir: 1. İbadeti uzatma, 2. İbadeti zorlaştırma, 3. İbadetin icra şeklini değiştirme.**

*** Namaz türleri icat etmek:**

İslam'ın emri olan namazın sadece rekât sayısına ilave yapılmakla yetinilmemiştir. **Tatavvu', nafile, revâtip (sevap için kılınan namazlar) adı al-**

tında başlatılıp zamanla bir tür din emri haline getirilerek ilmihallere sokulan namazlar da vardır. Recep, Şaban aylarında kılınan Elfiye ve Regaip namazları, tespih namazı, kandil namazları, evvabîn, şükür namazı, kuşluk vs. adlı namazlar bu türdendir. Bid'atlarla ilgili eser yazan bilginler bunları ayrıntılı bir biçimde anlatmışlardır. (Örnek olarak bk. Turtûşî, 118-119; Ebu Şâme, 124-138. Süyûtî, el-İttiba', 55-66. Kal'aci; Nehaî, 2/570-571; Hz. Âişe'nin, Peygamberimizin kuşluk namazı diye bir namaz kılmadığı yolundaki sözleri için bk. Müslim'den naklen Şâtıbî; Muvafakat, 3/60)

İbnül-Cevzî (ölm. 597/1200), İblis'in vücut verdiği kaosları anlatan ünlü eseri Telbîsü Iblis'te, namazları artırma yoluna gitmenin İblis'in bir saptırması olduğunu bildirmektedir, (bk. Telbisü İblis, 163)

Namaz bahsinde eklemelerin en dikkat çekicisi ve en yerleşmişi "teravih" adıyla anılan ve günümüzde fiilen farzları bile geride bırakan uygulamadır.

Teravihte iki ekleme yan yanadır: 1. Peygamberimizin bir nafile olarak evinde kıldığı bu namazı camiye sokarak resmîleştirmek, 2. Peygamberimiz tarafından genelde 4, bir-iki kez de 8 rekât kılınan bu namazı 20 rekâta çıkarıp ilmihallere geçirmek. Ve dahası, bu bid'at namazı, temel farzlardan biri olan orucun bir parçası, hatta ayrılmaz bir parçası haline getirmek.

İslam tarihi, fıkıh, hadis ve siyer (Peygamberimizin hayatını anlatan tarih dalı) ile biraz meşgul olan herkes bilir ki Hz. Peygamber, "teravih" adıyla anılan bu namazı bir-iki kez cemaatle kıldıktan sonra terk etmiş ve gerekçesini de şöyle açıklamıştır: "Bunu devam etti-

rirsem ileride farz konumuna getirirler. İsteyen gitsin evinde kılsın!" (İbn Hemmâm, 4/264-266)

Deyim yerinde ise, ümmeti adına korktuğu, ümmetinin başına gelmiştir. Bugün bu namaz bir tür farz konumuna yükseltilmiş bulunuyor.

Peygamberimizin bu **"cemaatle kılışı"** terk etmesinden sonra bazıları yine cemaatle kılmaya devam etmiştir, ama onlar hiç değilse bunu evlerinde yapmışlardır. Bu uygulamaya bile karşı çıkılmıştır. Karşı çıkanların başında **Hz. Ali**'nin geldiğini görüyoruz. **Hz. Ali** bu namazı bir **"uydurma namaz"** olarak anmaktadır, (bk. **Bakiri,** 171)

Hz. Ömer'e atfedilen bir uygulama ile bu namaz camilerde kılınmaya başlandığında sahabîden büyük tepki gelmiştir. Bu sahabîler, yatsı namazını kılar kılmaz evlerine dağılır, teravih bid'atına katılmazlardı, (bk. Şâtıbî; Muvafakat, 3/60, 304)

Teravih bid'atı konusunda en güzel sözü araştırmacı **Bâkırî** söylemiştir: **"Teravih, bid'atlardan biridir, dinle bu namaz arasında herhangi bir irtibat bulunamaz." (Bâkırî,** 159)

İcat edilen namazlar arasında **"kuşluk namazı"** ve **"evvabîn"** adıyla anılanlar da vardır. Kuşluk namazı ile ilgili olarak rivayet edilen hadislerin tümünün uydurma olduğunu **Elbânî** göstermektedir. Evvabîn adlı namaz da sonradan uydurulmuştur, (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 1/212, 680-682)

Kaza namazlarından söz etmek veya namazların kazası olduğunu söylemek de namaz icat etme başlığı altında verilebilir. **Kur'an, namazın kazası olduğuna ilişkin hiçbir beyan taşımaz.** Peygamberimizin böyle bir emri veya uygulaması olduğuna ilişkin güveni-

lir kayıtlar da yoktur. Bu böyle olduğu içindir ki Hz. Peygamber, hayız halindeki kadınlara o halleri boyunca ibadet etmeme ruhsatını verirken onlara, kılmadığınız namazları sonradan kılmayın, ama tutmadığınız oruçları sonradan kaza edin buyurmuştur. Çünkü **orucun kazası vardır, namazın yoktur.** Hz. Peygamber, Kur'an'ın getirdiği bu düzenlemenin dışına çıkmaz. (Namazın kazası eklemesinin din dışı olduğunu, bu dindışılığın, namaza başlamak isteyenleri ürkütüp engelleyeceğini anlatan fıkıh profesörü **Yunus Vehbi Yavuz**'un bir makalesi için bk. *Kur'an Mesajı Dergisi,* yıl: 1998, sayı: 6)

Ekleme namazlardan biri de **istihare namazı** diye bilinen namazdır. Bu namaz, çözümünde zorlandığımız bir konuda Allah'ın bize rüyada yol göstermesi için kılınır. Asırlardır kılınmaktadır, ama hiçbir yere gelinememiştir. (İstihare ile ilgili hadis patentli sözlerin uydurma olduğunu **Elbânî** bize gösteriyor, bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 2/78; 5/330-332)

*** Namaz kılmayanlara yaptırım uygulamak:**

Açık İslam dışılıklardan biri de budur.

Kur'an, namaz kılmayanlara en küçük bir yaptırım uygulamasından ima yoluyla bile söz etmemiştir. Bunda şaşacak bir yön de yoktur. Çünkü ibadet bir iç hadise, bir gönül ve aşk olayıdır. Yaratan ile yaratılan arası bir iç dünya ilişkisidir. Böyle bir ilişkiyi maddesel yaptırıma bağlamak onun bütün ruhaniyetini, derinliğini siler ve onu her türlü riyakârlığa müsait bir "gösteri"ye dönüştürür. Adam, yaptırımdan kurtulsun diye abdestsiz kılar, öfke ile,

nefret ederek kılar. Bu, ibadet olmaz, en iyi ihtimalle işkence olur. Hatta riya karıştığı için şirk olabilir.

Allah, böyle bir sonuca vücut vermemek için namaz bahsinde hiçbir maddî yaptırım getirmemiştir. Ama fakıhlar yaptırımın her türlüsünü kurala bağlamışlardır. Hatta bir kısmına göre, namaz kılmayanların öldürülmesi gerekir. Bu dayatmayı dinleştirmek için uydurulmuş bir hadise göre şu üç şeyi terk eden kâfirdir ve kanı helaldir: **Kelime-i şehadeti** getirmeyen yani İslam'ı kabul etmeyen, namaz kılmayan, oruç tutmayan. (Eleştiri için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 1/211-212. Ayrıca bk. 1/175) Uydurmadaki tutarsızlığa bakın ki İslam dinini kabul etmemekle namaz kılmamayı, oruç tutmamayı aynı kefeye koyuyor. Kaldı ki Kur'an, dine girmede bile özgürlük tanımıştır. Dinin içinde baskı uygulanmayacağı ise Bakara 256. ayette hükme bağlanmıştır.

Hadis bilgini **Elbânî,** namaz kılmayanları kâfir ilan eden rivayetlerin tümünün uydurma olduğunu ispatlamakla kalmamış, tam aksini söyleyen hadislerin sağlamlığını da belgelemiştir. Bu hadislere göre, **esas dindışılık, namaz kılmayanları din dışı ilan etmektir,** (bk. Elbânî; es-Sahîha, 6/640-41)

Klasik mezhepler içinde, namaz kılmayanlara sopa cezası, hapis yaptırımı öngörmeyeni hemen hemen yoktur.

Fakıhların tüm bu öneri ve uygulamaları din dışı, Kur'an dışıdır. Doğrusu şudur: Allah namazı kuluna emretmiş ama onu özgür iradesiyle başbaşa bırakmıştır. Kul, Allah ile beraber olmayı namaz şeklinde yaşatmak istediği

anda namaz kılar. Kılmaz ise o onunla Allah arasındadır.

Bu konuda İslam'ın gerçek kabulünü **Hz. Ali**'nin şu sözlerinden daha güzel açıklayacak bir söz bulunamaz:

"Namazı gücünüz yettiği kadar kılın. Şu bir gerçek ki Allah namaz için kimseye azap etmeyecektir." (İbn Hemmâm, 3/78) Bir, **"Konuşan Kur'-an"** unvanlı **Hz. Ali**'nin sözüne bir de fıkıh kitaplarında kurallaştırılanlara bakın! Ve bu dinin ne hale getirilidiğini bir kez daha düşünün!

*** Namazın Arapça dışında bir dille kılınamayacağını söylemek:**

Muazzez İslam'ı bir Arap-bedevi dinine dönüştüren yanlışlıkların en önemlilerinden biri, ibadet dilinin Arapça olduğunu söylemek, özellikle namazın Arapça dışında bir dille kılınamayacağını iddia etmektir.

Bu, İslam'ın evrenselliğine bir darbe olduğu gibi, bir insanlık suçudur da... Çünkü âlemlerin rabbi olan Allah'ı, örtülü bir biçimde, Arap olmayanların yakarışlarını kabul etmeyen bir kudrete dönüştürmektedir.

Her insan istediği dilde ibadet eder, bildiği dille namazını kılabilir. Bunu engelleyen ne Kur'anî ne Muhammedi ne aklî ne fıkhî ne de tarihî bir gerekçe vardır.

Engel yapaydır ve İslam'ı Arap ideallerine hizmet aracı yapanlarla bunların destekçisi **"Arapçı ve Arapçacı sektör"** tarafından icat edilmiştir. (Bu konu, bizim **"Yeniden Yapılanmak"** adlı eserimizin **Ana**

Dilde İbadet bölümünde ayrıntıları ve kaynaklarıyla ele alınmıştır.)

Herkesin kendi dilinde ibadet edip edemeyeceği sorusuna cevap aramak bir **"reform"** konusu değildir. Bırakın **reformu,** bu konuda bir içtihada bile gerek yoktur. Çünkü İslam fıkıh mirası içinde bu sorunun cevabı son derece açık olarak yüzyıllar öncesinden verilmiştir ve şudur: **Her Müslüman, istiyor ve gerekli görüyorsa Kur'an'm herhangi bir dildeki tercümesiyle namazını kılabilir.** Dahası var: Bu sorunun cevabı bizzat muazzez Resul tarafından çok daha özgür bir ortam yaratacak biçimde verilmiştir ve o cevabın özeti şudur: **Herkes kendi dilinde ve kendi içinden gelenleri okuyarak namazını kılabilir, Kur'an'dan bir bölüm okuması şartı yoktur.**

Kur'an'm hiçbir yerinde, namazda Kur'an'ın belli bir bölümünün veya ayetinin okunması gerektiğine ilişkin bir beyan yoktur. Müzzemmil Suresi 20. ayetteki: **"Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun"** emri namaz kaydına bağlanmamıştır, mutlak ve bağımsız bir emirdir. Dahası bu emir, aynı surenin başında geçen ve namazdan önce buyruklaştırılan **"Kur'an oku!"** tanrısal fermanının bir açıklanışıdır. Müzzemmil 20, aynı surenin başındaki **"Kur'an oku"** emrinin icra şeklini gösteren bir emirdir; namazla bir ilgisi yoktur. Arapçılık ve Arapçacılık pazarı çeşitli entellektüel oyunlar sergileyerek bu ayetteki emri **"namazda Kur'an oku"** şekline dönüştürmektedir. Açık bir yalandır, bir saptırmadır.

Doğrusu şudur: **Namazda Kur'an'dan bir bölümün, en azından Fatiha Suresi'nin okunması gerektiğine ilişkin kural sünnet kaynaklıdır.** Hz. Peygamber, Kur'an'm toplum bünyesinde yaygın-

laşması için namazı değerlendirmiş, müminlerin namazda yapacakları duaları Kur'an'dan seçmelerine öncülük etmiştir. Ancak, Kur'an ezberleyemeyeceğini arz edenlere de içlerinden gelen yakarışlarla namaz kılabileceklerini bildirmiştir.

İşte bizim için gerekli olan burasıdır. Yoksa biz, Arapça bilen ve ibadetini o dille yapanları başka bir dille namaz kılmaya yöneltmek gibi bir dayatmayı savunuyor değiliz.

Esasen bu nokta, başlangıçtan beri birçok büyük müçtehit tarafından fark edilmiş ve **namazda Kur'an'dan bir parça okumanın farz olmadığı hükme bağlanmıştır.** Hatta fıkhın büyük ekollerinden biri olan **Şafiî mezhebi,** namazda Fâtiha'yı özgün metninden iyice okuyamayanların **Fatiha** yerine, içlerinden gelen başka yakarış cümlelerini okuyarak namazlarını kılabileceklerini hükme bağlamıştır. Büyük **Hanefî ekole göre de kıraat** (namazda Kur'an'dan bir bölümün okunması), **namazın aslî rükünlerinden** (temel dayanaklarından) **değil, zaid (ilave) rükünlerdendir. Bunun anlamı şudur: "Namazda Fâtiha'nın okunması farzdır" şeklindeki ilmihal tespiti, aksini yapmak haramdır anlamına gelmez, fıkıh disiplini anlamında farz demek olur.**

Kur'an, ne dediğini anlamayacak durumda olanların namaz kılmalarını açıkça yasaklamıştır, (bk. Nisa, 43) **Ayrıca, namazından gafil olanlar ağır bir biçimde kınanmıştır,** (bk. Mâûn Suresi). **Namazın ruhu huşudur. Anlamını bilmediği sözcükleri telâffuz eden kişinin huşûu olabileceğinden söz etmekse anlamsızdır.**

Ne dediğini anlamamanın görünümlerinden biri de, bilmediği bir dildeki metni okumaktır. Ve bu, huşûu elde edememenin de bir ifadesidir.

Kur'an'm tercümesi ile namaz kılınabileceğine ilişkin ilk uygulamalı fetva, sünnet kaynaklıdır. Bu konuda ilk uygulama, büyük sahabî **Selman Fârisî** (ölm. 36/656)nin İranlılara verdiği fetva ile başlamıştır. **İranlı Müslümanlar, Arapça bilmediklerini, namazda Fatiha'yı Farsça tercümesinden okuyarak namaz kılmak istediklerini, bunun mümkün olup olmadığını ırkdaşları ve dindaşları Selman'a sordular. Selman da durumu Hz. Peygamber'e iletti ve onun onayını aldıktan sonra Fatiha'yı Farsça'ya çevrirek İranlılara verdi. Büyük Hanefî fakıhı Serahsî** (ölm. 483/1090), **eseri el-Mebsût'ta bu olayı anlatmakta ve Selman'ın Fatiha çevirisininin Farsça metnini vermektedir.**

Selman eliyle gerçekleştirilen bu Asrısaadet uygulaması, namazını Kur'an'dan ayetler okuyarak kılmak isteyenlere bir çözüm getirmektedir.

Demek olur ki, **namazını kendi dilinde dualarla kılmak isteyenler için İslam'ın verdiği iki açık ve net imkân vardır: 1. Kur'an'ın, kendi dillerindeki çevirisinden ayetler, özellikle Fatiha Suresi'ni okumak, 2. Kur'an'dan bir şey okumak yerine kendi seçtiği başka yakarış cümleleriyle namaz kılmak.**

*** Namazların birleştirilmesine ilişkin mütevâtır sünneti inkâr etmek veya halktan saklamak:**

Namazların birleştirilmesiyle ilgili çok sıcak ve uzun tartışmalar yaşandığını, bizim düşünce ve iman mücadelemizi izleyenler iyi bilirler. (Bilmeyenlere veya bir kez daha anımsamak isteyenlere, ***"Kur'an Uyarıyor"*** adlı eserimizin 51-68 sayfaları arasını okumalarını öneriyoruz.)

Bu tartışmalar, bir mütevâtır sünnet olan namazların cem'ini bir köşe yazımızla gündeme getirdiğimizde: **"Namazları üçe indiriyor, İslam'da namazların birleştirilmesi diye bir şey yoktur, Peygamber'in hayatında böyle bir uygulama yoktur, bu bir Kızılbaş-Rafızî yöntemidir"** diye sokaklara fırlayıp halkı bizim aleyhimize kışkırtan **din tüccarı, iftiracı yobazların fesatlarıyla** başlamıştı. Bu kampanyaya, ülkenin anayasal din kurumu olan **Diyanet İşleri** ile bazı parlamento mensuplarının katılması ise ayrı bir üzüntü ve ibret konusudur.

Bunun üzerine biz, hizmetlerini her zaman şükranla anacağımız tarafsız basın organlarıyla, özellikle o günlerde yazarı olduğumuz **Hürriyet Gazetesi** sayfalarıyla halka sürekli bilgiler verip bizi ilk günden beri bağrına basan milletimize gerçeği ve oynanan oyunu anlattık.

Ve namazların birleştirilmesi uygulaması ülkemizde ve halkımızın yaşadığı Avrupa ülkelerinde hayata geçti. Biz buna sebep olduğumuz için her gün alnını bu sayede secdeye koyan veya daha çok secdeye koyma imkânı bulan binlerce insandan dua alıyoruz.

Gelelim işin esasına:

Namaz vakitlerinin 5 oluşu sünnetle belirlenmiştir, Kur'an kaynaklı değildir. **Kur'an'da adı geçen namazlar 3 tanedir.** Hz. Peygamber'in namaz bahsindeki **müekked** (pekiştirilmiş, devamlı) **sünneti** işte bu, namazı 5 vakit olarak kılmasıdır. Ancak Hz. Peygamber bu sünnetini, namazları üç vakitte toplamak şeklinde de uygulamıştır. Bu uygulamaya **"cem'-i salât: namazların birleştirilmesi"** denmektedir.

Bu birleştirmenin şekli şöyledir: **1. Öğle ile ikindi,** bunlardan birinin vaktinde toplanarak (normal hallerde dörder rekât, yolculuk halinde ikişer rekât olmak üzere) sırasıyla kılınır. Yani önce öğle, sonra da ikindi... Toplama, öğlen vaktinde yapılırsa buna **"cem'i takdim: öne alarak birleştirme"** denir. Toplama, ikindinin vaktinde yapılırsa buna **"cem'-i tehir: sonraki zamana alarak toplama"** denir. **2. Akşam ile yatsı** bunlardan birinin vaktinde toplanır ve yine sıraya uyularak kılınır. Yani önce akşam, sonra yatsı... Toplama, akşamın vaktinde yapılırsa buna **"cem'-i takdim",** yatsının vakti içinde yapılırsa buna **"cem'-i tehir"** denir.

İster takdim cem'i yapılsın, isterse tehir cem'i, birleştirilen namazlar normal sıra bozulmadan kılınır.

Sabah namazı birleşmeye girmez, ikindi ile akşam da kendi aralarında cem edilerek kılınamaz.

Kaynakların beyanına göre, Hz. Peygamber bu birleştirme uygulamasını ümmetine kolaylık olsun diye yapmıştır. Bunun sadece sefer hallerinde yapıldığı yolundaki sözler tamamen asılsızdır. Hz. Peygamber, bunu en rahat zamanlarında da yapmıştır. Demek olur ki bu, kişinin kendi içinde buna ihtiyaç duymasına bağlıdır. Bu

bir ruhsattır, isteyen kullanır, istemeyen kullanmaz.

Mezheplerin bir kısmı (örneğin Hanefîler) bunu sadece Hac mevsiminde **Arafat ve Müzdelife**'de uygulamakta, diğer zamanlarda devre dışı tutmaktadır. Ancak unutmamak gerekir ki **Arafat** ve **Müzdelife**'de cem, bir ruhsat değil, bir azimettir, yani mecburiyet; o günlerde oralarda herkes cem ile namaz kılar. Diğer hallerde ise ruhsattır, (bk. Şâtıbî; Muvafakat, 1/310-312)

Bazı mezhepler cem'i, "meşakkatlin yani zorluk ve sıkıntının varlığı halinde uygulanabilir kabul ederler. Bazıları ise yolculuk halini gerekçe sayarlar. Bu onların kendi içtihatlarıdır. Söylediğimiz gibi, cem bir ruhsattır, bu ruhsatı ne ölçüde, ne kadar kullanacağına herkesin kendisi karar verir. Yani mezheplerin ve fakıhların bu konudaki kabulleri kendilerini bağlar.

Bize lâzım olan, Hz. Peygamber'in cem'i nasıl uyguladığıdır. Ve onu açık bir biçimde bilmekteyiz:

Hz. Peygamber'in yolculuk hallerinde birleştirmeyi uyguladığı tartışmasızdır, (bk. İbn Hemmâm, 2/543-554) Hazar (ikamet yerinde olma hali) durumuna gelince: Hz. Resul bu durumda da cem ederek namaz kılmıştır. **"Peygamberimizin Hazar Halinde Namazları Cem'i"** ne ilişkin bilgiler hemen tüm hadis kaynaklarında vardır. Bu bilgiler kimilerinde **"Namazların Cem'i"** başlığıyla, kimilerinde **"Namazların Yolculuk Halinde Cem'i"** başlığıyla, kimilerinde ise ilk iki başlığa ilaveten **"Namazların Hazar Halinde Cem'i"** başlığı altında verilmektedir. Örneğin İmamı Mâlik'in Muvâtta'ında şu başlık vardır: **"iki Namazın Hazarda ve Seferde Birleştirilmesine İlişkin Bölüm"** (bk. Muvâtta', 1/143-145) **Nesaî,**

bu konuda tam 8 bab açmıştır. Bunların biri şu adı taşıyor: **"Hazarda İki Namazın Birleştirilmesi"** (bk. Nesaî, 1/229-235) Biz, aynı başlık altında verilen bilgileri ilk büyük kaynaklardan, **İbn Hem mâm*** d an özetleyelim:

"İbn Abbas demiştir ki Resul, Medine'de, yolculuk ve yağmur gibi bir mazeret olmaksızın da öğle ile ikindiyi, akşam ile yatsıyı cem' etmiştir." İbn Abbas'a: "Hz. Peygamber bunu, hiçbir sebep yokken neden yapmıştır?" diye sorulduğunda o şu cevabı vermiştir: "Bunu, ümmetine bir genişlik, bir kolaylık olsun diye yapardı." Aynı İbn Abbas şunu da söylüyor: "Ben Medine'de Hz. Peygamber'in cemaati olarak öğle ile ikindiyi cem ederek 8 rekât, akşam ile yatsıyı cem ederek 7 rekât halinde kılmışımdır." (bk. İbn Hemmâm, 2/ 555-557)

İbn Abbas'ın bu sözünden anlaşılmaktadır ki **Hz. Resul cem etmeyi, sadece münferiden (tek başına) kıldığı namazlar için uygulamakla kalmamış, cemaatle kıldığı namazlarda da uygulamıştır. Hatta bazan Cuma namazı ile ikindiyi, akşamın girmekte olduğu geç vakitte birleştirdiği de oluyordu.**

Bu demektir ki birleştirme, **Hz. Peygamber'in hayatında öyle çok nadir, çok bireysel değildi; sıkça ve toplu halde de uygulanan bir namaz kılış şekliydi.**

Cem'e en çok ihtiyaç duyulan zaman şimdiki zamandır. Hayatın zorluğu, çalışma şartlarının karmaşıklığı, birleştirmeyi bir büyük lütuf ve kolaylık olarak Müslüman'ın karşısına çı-

karmakta, onu rahatlatmaktadır. Hal böyle iken birileri çıkıp birleştirmeyi ya inkâr ediyor, yahut da "Halka açmayın, kötüye kullanırlar" diyerek dinin rahmetine ambargo koyuyor.

NAMAZIN ŞEKLİNE İLİŞKİN SAPMALAR

Namazın sadece rekât sayısında, türlerinde değil yerine getiriliş şeklinde de çok büyük kaydırmalar, saptırmalar yapılmıştır.

Önce şunu hatırlayalım: **ibadet alanı** (taabbudî alan), **muamelât** (medenî hukuk alanı) **ve ukûbât** (ceza hukuku) **alanının aksine içtihat alanı değildir. Bu alanda, Hz. Peygamber ne göstermişse yapısı ve şekliyle o aynen korunur. Ne ekleme yapılır, ne eksiltme. Hz. Peygamber bu gerçeği göstermek için buyurmuştur ki: "Beni nasıl namaz kılıyor görüyorsanız siz de aynen öyle kılın."**

Ama hiçbir zaman ben nasıl yemek yiyorsam siz de öyle yiyin, ben nasıl oturup kalkıyorsam siz de öyle oturup kalkın, ben nasıl elbise giyiyorsam siz de aynen öyle giyin dememiştir. Ben çarşı-pazarı nasıl düzenliyorsam siz de öyle düzenleyin, ben bağ-bahçe işlerini nasıl yapıyorsam siz de öyle yapın da dememiştir. Çünkü bu son iki alanın biri âdetlere, ikincisi muamelat denen ve değişken alanlar olan hukuk ve sosyolojiye ilişkindir. Toplumlar, yeni ihtiyaçlara ve şartlara göre o alanları yeni içtihatlarla düzenleyeceklerdir.

Şu halde **ibadetler, o arada namaz, Peygamberimiz tarafından nasıl yerine getirilmişse (yapı, sayı ve şekil olarak) her devir ve mekânda herkes tarafından aynen öyle yerine ge-**

tirilecektir. Şu veya bu niyetle, şu veya bu gerekçe gösterilerek ibadet alanında en küçük bir eksiltme veya artırma yapılamaz.

Sahabî neslinin Resul uygulamasından sapmaya ilişkin ilk şikâyetleri arasında namazla ilgili olanlar dikkat çekmektedir. Bir örnek olarak, Peygamberimizin hizmetinde olmakla ünlenmiş sahabî **Enes b. Mâlik**'in şu sözünü verelim. **Enes** (ölm. 90/708), bir gün ağlayarak şöyle demiştir: **"Resul'den öğrendiklerimiz içinde bozulmadan duran tek şey namazdı; onu da tanınmaz hale getirdiler."** (bk. Turtûşî, 112-113)

Namazın şekline (yerine getiriliş biçimine) ilişkin bid'atlar ve saptırmalardan bazı örnekler verelim:

*** Ağırlaştırılmış setr-i avret şartı:**

Bu şartın kadınlarca uyulması gereken kısmı üzerinde ittifak vardır. Bu ittifaka göre, kadının ayakları, elleri ve yüzü hariç olmak üzere tüm vücudu avrettir ve namaz kılma sırasında mutlaka örtülmelidir. Aksi halde namaz geçerli olmaz.

Örtünme ili ilgili görüşümüz ne olursa olsun, şunu inkâr edemeyiz: **Örtünme insanlar içindir. Hiç kimse Allah'tan saklanmak için örtünemez.**

O halde **mümin kadının namazda örtünmesi, ancak namaz sırasında yanında erkeklerin bulunması veya görünebileceği yerden erkeklerin geçme ihtimalinin olması halinde gerekli olur.** Bu da namazın geçerliliği için değil, örtünme gerekli olduğu içindir. Böyle durumlarda Müslüman hanım, örtünme kavramından ne anlıyorsa ona göre örtünecektir.

İslam'ın bir örtünme emri vardır ama namaz için ayrı bir örtünme söz konusu değildir.

Geleneksel fıkıh bu noktada garip bir çelişki içindedir: Bir yandan setr-i avreti namazın şartlarından biri olarak göstermekte, öte yandan, köle ve cariye kadınların namazda başlarını, hatta göğüslerini örtmelerine izin bile vermemektedir. Peki, bu ikisi nasıl bir arada olabiliyor? Yani **setr-i avret,** eller ve yüz dışındaki bölgelerin kapatılması ise ve bu, namazın da şartı ise köle ve cariye Müslüman kadınlar bu şarta uymadan nasıl namaz kılabiliyorlar? Namazın iki insan kategorisi için iki şeklinin mevcut olduğu vahyin hangi beyanına dayandırılmaktadır?

Böyle bir beyan yok da bu sadece bir toplumsal konum belirleyici ise hür kadınların başlarını-saçlarını örtmeleri nasıl "din" oluyor? Eğer bu din ise cariye ve köleler örtünmeden nasıl namaz kılabiliyor? Dahası, bu **setr-i avret** ve örtünme anlayışına dayanarak hür-köle ayrımının kalmadığı günümüz toplumlarında kadınların örtünmesinin dinsel dayanağı kalmıştır denebilir mi?

Geleneksel fıkhın bunlara vereceği tek cevap vardır: **"Ulema öyle buyurmuştur, müfta bih kavil** (fetvaya esas alman söz) **budur!"**

Namazda setr-i avretin gerekliliği hususunda icma' vardır yolundaki beyan da doğru değildir. Mâlikîlerin bir kısmına göre, kadın, namazını evde kılıyor ve onu kimse görmüyorsa setr-i avret farz değildir. İmamı Mâlik'e göre ise setr-i avret namazın her hal ve şartta sadece sünnetlerindendir. (bk. İbnü'l-Arabî; Şerhu't-Tirmızî, 2/136; Karaman, İslam'da Kadın ve Aile, 173)

Namaz için özel elbiseler hazırlamak da kötü bir bid'attır. Ayrıca dine israf sokmak, ibadeti gereksiz harcamalara sebep haline getirmektir. Unutulmasın ki **tevhidin çekirdek nesli sahabîlerin büyük çoğunluğunun birer giysisi vardı. Bu giysi ile hem dolaşır hem namaz kılar, hatta hem de yatağa girerlerdi,** (bk. İbn Hemmâm, 1/366-368) Şunu da ekleyelim: **Sahabîlerin namazlarını kıldıkları giysiler çoğu kez cinsel organ bölgelerini bile tam örtmüyordu.** Onların öyle kat-kat burmalı giysileri yoktu. Çoğu kez, namaz kılmakta olanlar birbirlerinin ayıp yerlerini görüyorlardı. Bunun böyle olması, o yerlerin açılabileceğini elbette göstermez, ama namaz kılmış olmak için öyle kat-kat, milimetrik açıklıkları bile hesaplayacak şekilde giymenin şart olmadığını gösterir.

Tam bu noktada, hadis-fıkıh ikilisinin ilk ve en büyük kaynaklarından biri olan **İbn Hemmâm** (ölm. 211/826)ın eseri **el-Musannef**'teki **"Çıplak Kişinin Namazı"** adlı bölümden birkaç satır vermek istiyoruz:

"Kişi, denizden-nehirden çıplak çıkmışsa namazını oturarak kılar... Sudan çıkanlar bir grupsa içlerinden giyili olan biri imamlık eder. İmamlık eden de çıplaksa o zaman imam onlarla aynı safta durur ve namazı ima ile kıldırır; cemaat olanlar ise oturarak kılarlar... İbn Abbas'a göre de gemideki kişi ve çıplak kişi namazını oturarak kılar... Hz. Ali'ye, "Çıplak kişi nasıl namaz kılar?" diye sordular; Ali şu cevabı verdi:" Eğer insanların göreceği bir yerde kılıyorsa oturarak kılar; yok eğer kimsenin görmeyeceği bir yerde kılıyorsa ayakta kılar." (İbn Hemmâm, 2/583-584)

Tüm bunlar gösteriyor ki **namazda da olsa, örtünme insanlar içindir.** Eğer birilerinin görmesi söz konusu değilse kişi istediği kıyafetle, hatta istiyorsa çıplak bile namaz kılabilir. Çünkü **Allah için biz, ne giyersek giyelim zaten anadan üryan durumdayız.**

O halde ilmihallerin, **namazda setr-i avret** bahsinde şu iki durumu birbirinden ayırmaları gerekiyor: Hiç kimsenin görmeyeceği yerde namaz kılma hali ile, başkalarının göreceği yerde namaz kılma hali.. Bunlar ayrı ayrı düzenlemeyi gerekli kılmaktadır.

*** Ayakkabı ile namaz kılmayı yasaklamak:**

Namazın çıplak ayakla veya sadece çorapla kılınabileceğini söylemek de bir bid'attır, Asrısaadet uygulamalarına terstir. **Hz. Peygamber ve ashabı, dışarda giydikleri ayakkabılarıyla namaz kılıyorlardı.** Bu bilgileri veren kaynaklar, ayakkabı yerine **"na'l"** ve **"huff"** kelimelerini kullanırlar. Bu ki giysinin birincisi tokalı yazlık ayakkabı, ikincisi her tarafı kapalı deri ayakkabıdır. Hz. Resul ve sahabîler bu iki ayakkabı üzerine abdestte mesh etmiş ve bunları çıkarmadan namazlarını kılmışlardır.

Sonraki eklemeci zihniyetler tokalı ayakkabıyı devreden tamamen çıkarmış, **huff** denen ayakkabıyı da çorap hükmüne sokmuştur. Tamamen bilim ve tarih dışıdır, saptırmadır, tahriftir, dayatmacılıktır. Şimdi gerçeği veren kaynaklardan birini, ünlü **Buharî**'den tam 45 yıl önce vefat etmiş dev bir muhaddis-fakıh olan **tbn Hemmâm**'ı dinleyelim: Tâbiûn kuşağından **Abdullah b. eş-Şıhhîr** babasından naklen şunu söylüyor:" **Hz.**

Peygamber'in, tokalı ayakkabılarıyla namaz kıldığını görürdüm."

Ünlü müfessir-fakıh **Ata b. Ebi Rebâh** (ölm. 115/733)a sordular: **"Kişi, tokalı ayakkabılarıyla namaz kılabilir mi?"** Cevap verdi: **"Evet, kılabilir. Peygamberimizin de aynı şekilde namaz kıldığını öğrenmiş bulunuyoruz. Hatta Peygamberimizin huff (her yanı kapalı ayakkabı) ile namaz kılmakta olduğunu da öğrenmiş bulunuyoruz.** M

"İbn Abbas da tokalı ayakkabılarıyla namaz kılardı."

Irak fıkıh ekolünün babası olan "İbrahim en-Nehaî de tokalı ayakkabılarıyla namaz kılardı."

Ünlü fakıh-muhaddis **"Vehb b. Münebbih** (ölm. 110/728)**de tokalı ayakkabılarıyla namaz kılardı."**

"Sahabîlerden Hakem b. Uteybe diyor ki: 'Hz. Peygamber, ashabı ile namaz kıldığı bir gün ayakkabılarını çıkarmıştı; sahabîler de ona bakarak ayakkabılarını çıkarmışlardı. Namazdan sonra Resul onlara sordu: 'Hayrola, ayakkabılarınızı hep birlikte neden çıkardınız?' Onlar dediler ki: 'Sen çıkardın diye biz de çıkardık.' Resul buyurdu ki: 'Şart değil, isteyen ayakkabısını çıkarır kılar, isteyen çıkarmadan kılar." (bk. İbn Hemmâm, 1/384-387)

Düşünülsün ki bütün bunların olup durduğu yer dünyanın en sıcak bölgelerinden biridir ve hayat o gün çok sadeydi. O günün dünyasında kullanılan bu imkâna bugünkü karmaşık, zor hayat şartlarında ve ayakkabı çı-

karmanın gerçekten sorun olacağı soğuk bölgelerde bile izin vermeyen zihniyetler vardır. Bunun din adına kabulü mümkün değildir.

Sıkıntılar büyüdükçe imkânların genişletilmesi gerekirken, imkânlar zorlaştıkça sıkıntıları büyütenler, **"yaratılış ve kolaylık dini"** olan İslam'ı yaşanamaz hale sokmanın ötesinde bir şey yapmıyorlar. Hem de asırlardan beri...

CAMİ İÇİNDE SERGİLENEN BİD'ATLAR

Sadece çok dikkat çekenlerini vereceğiz:

* Müezzinlik adı altında birtakım merasimlerin eklenmesi:

Bu merasimlerin **ezan ve kamet dışındakileri bid'attır. İhlas okuma, salâtü selam getirme, Bilali Habeşî vs. için Fatiha okunmasını isteme, hasbünallah çekme, namaz sonunda imamın dua edip cemaatin amin demesi** (bk. Şâtıbî; Muvafakat, 1/349 vd.), **Cuma günleri ikinci bir ezanın okunması, hutbenin Cuma namazından önce okunması, cami içinde ne sebeple olursa olsun para toplanması, cami içinde dernek, vakıf vs. kurumların övülmesi, cami içine farz namaz dışında namaz sokulması, cami içine namaz dışında merasimlerin (mevlit, tespih, tarîkat zikri vs.) sokulması, hutbelerin minber denen merdivenli yüksek yerlerde okunması, hutbelerin cemaatin anlamayacağı dilde okunması, hutbelerde öğüt olarak Kur'an dışında sözlerin okunması, cami içine tespih, levha, ta-**

rîkat şeceresi, sahabî vs. adları sokulup yazılması, cami içine "sakal-ı şerîf" adı altında birtakım kılların, "hırka-ı şerîf adı altında hatıra eşyanın sokulması.

*** Bir mezhebin namaz kılış şeklini İslam'ın tek namaz kılış şekli olarak sunmak:**

Böyle bir kabul ilk anda bid'attır. Böyle olmadığının hatırlatılmasından sonra bu kabulde ısrar edilirse durum bid'at olmaktan çıkıp küfre ve şirke doğru kayar. Çünkü bir mezhebin yorumlarını İslam ile eşitlemek, İslam adı altında ikinci bir din oluşturmak anlamına gelir.

Mezheplerin her biri, İslam'ın bir bakış açısına göre yorumlanışıdır. Yorum beşerî bir kurumdur. Din ise bu yorumlara vücut veren evrensel nasların kümelendiği tanrısal kurum ve kaynaktır.

Hz. Peygamber, aldığı vahyi yaşayıp insan hayatına mâl ederken dinin evrenselliğine uygun bir biçimde, çeşitli kabul ve kanaatlere, değişik iklim ve şartlara göre yaşanabilir bir din algılanışına imkân sağlayacak esnekliklere kaynaklık etmiştir. Dini yaşama durumunda olan çok farklı iklim ve kişilerin her biri onun esnek uygulamalarında kendisine bir örnek bulur. Bu onun peygamberliğinin, özellikle son peygamber oluşunun zorunlu bir sonucudur.

Onun bu esneklik dolu uygulamalarının herhangi birini alarak "İşte din budur" demek dinin yaşanabilirliğini yok etmek olur. Oluşum devri mezhep imamlarının yorum yaparken böyle bir niyet ve davranış içinde olduklarını sanmıyoruz, ama sonraki devirlerin taklitçi-

hazırcı, sığ fıkıhçılarıyla onları tabulaştıran cahil kitlelerin bu hatayı işledikleri kuşkusuzdur.

Sonucun ne olduğunu, bahsimiz olan namazla ilgili örnekler vererek gösterelim: **Bugün her mezhebin ilmihali bir namaz anlatmakta ve sonunda şunu söylemektedir: İşte sünnete uygun namaz şekli budur. O şeklin çok dışında bir namaz kılma biçimi kabul eden bir başka mezhep ilmihali de namazı kendi anlayışına göre anlattıktan sonra aynı sözleri söylemektedir.**

Akıl ölçüleriyle baktığımızda ortada üç ihtimal vardı:

1. Bunların hepsinin söylediği yanlıştır: Bu ihtimal geçerli olamaz, çünkü bunların söylediklerinin büyük kısmı doğrudur. **2. Bunların sadece birinin söylediği doğrudur:** O taktirde diğerleri İslam içi olma niteliğini yitirir. Böyle bir kabul hem aklen ve ilmen doğru olmaz; hem de o mezhepleri kötü niyetli ilan etmek olur. **3. Bunların söyledikleri; dinin kişilere, zamana, zemine, şartlara göre değişik uygulama biçimleridir ve bu mantık içinde hepsi doğrudur.**

Hz. Peygamber'in uygulamaları, Kur'an'ın evrenselliği dikkate alındığında, bu üç ihtimalin sonuncusu geçerlidir. Yani **mezheplerin kabulleri, Peygamberimizin bir konuda değişik zamanlardaki değişik şartlara ve ihtiyaçlara göre vücut verdiği uygulamalardır. O uygulamaların hangisi kimin şartlarına ve ruh haline uyuyorsa o kişi veya çevre onu tercih eder. Bu tercih yüzünden itham, kavga, çekişme olmamalıdır. Çünkü bu tercih din değil, dinin verdiği imkânlar kulla-**

nılarak yaratılmış bir esneklikten yararlanmadır.

Mezhepler işte bu imkânların fark edilmesi ve yaşanması için var olması gerekirken, ne yazık ki, bağnazlık ve ilkelliklerin itişiyle imkânları daraltmanın baskı kurumları haline getirildiler.

Canlı örnekler verelim.

Hz. Peygamber, namazlarında kıyamda (ayakta) iken ellerini bazan önden birbiri üstüne koyarak tutmuştur (el bağlamak), bazan iki yanına salıvererek tutmuştur. Bu demektir ki kişi, kendi ruh hali ve beden imkânını değerlendirerek kıyam anında ellerini isterse bağlayacak, isterse iki yana salıverecektir. Gerçek bir fakıha düşen (büyük imam **tbnül Kayyım el-Cevziyye'**nin yaptığı gibi), Resul'ün kıyamda bu iki şekli de kullandığını söyleyip tercihi kişinin kendine bırakmaktır. Ne yazık ki böyle yapılmamıştır. Örneğimize dönersek, bazı mezheplerde ellerin kıyam halinde iken önden bağlanması gerekli gösterilmiş, bazılarında ise tam aksine, kıyam halinde ellerin yanlara salınması gerektiği belirtilmiştir.

Şimdi bunların hangisini yapan gerçek namazı kılmış olur? Her mezhep, "Bizim gösterdiğimizi yapan" diye cevap vermektedir. Oysaki ikisini yapanın da namazı geçerlidir. Eksik olan, biraz önce işaret ettiğmiz açıklamanın yapılmamış olmasıdır.

Kısacası, **namazda kıyam halinde eller bağlanabilir de, yanlara salınabilir de...** (bk. İbn Hemmâm, 2/276-277)

Bir başka örnek: Namaza başlarken (iftitah tekbirinden: Allahu Ekber diyerek elleri kaldırıp indirdikten

sonra) **Sübhâneke** duasının okunmasını esas alan mezhepler olduğu gibi okunmasını mekruh gören mezhepler de vardır. Ortada çelişki var.

Namazda Allah'ı tespih etmek, ona hamd etmek, şükürde bulunmak vardır ama bunun şu veya bu metinle yapılması gerekmemektedir, isteyen istediği bir tespih ve hamd metnini okuyabilir. Bu, Sübhâneke duası olabileceği gibi kişinin o anda içinden gelen yepyeni bir dua da olabilir. Nitekim, Hz. Peygamber ve arkadaşları Sübhâneke yerine çok değişik dualar okuyarak da namaz kılmışlardır, (bk. İbn Hemmâm, 2/71-82) **Kişi böyle bir dua okumadan doğrudan doğruya Fâtiha'yı okuyarak da namazını kılabilir.**

Fakıhın yapacağı, işte bütün bunları söyleyip tercihi kişiye bırakmaktır. Ne yazık bunun tam tersi yapılıyor: **İlmihale "şurada Sübhâneke okunacak" diye yazıp Müslüman'ın elini-kolunu bağlıyorlar. Samimi ama bilgisiz kişi de bunun Allah'ın emri olduğunu sanıp namazını ona göre kılıyor. Hem kendine zahmet veriyor hem dinin yozlaşmasına yol açıyor.**

Fatihanın okunma şekli mezhepler arasında bir yığın çekişmeye sebep olmuştur. Sesli mi okunacak, sessiz mi, imama uyan okuyacak mı, okumayacak mı? Fâtiha'ya başlarken besmele çekilecek mi, çekilmeyecek mi? Çekilecekse sessiz mi çekilecek, sesli mi? Bu tartışmalarla sayfalar doldurulmuştur.

Oysa ki iş son derece basittir: İsteyen öyle okusun, isteyen böyle. İmama uyan kişi isterse Fâtiha'yı içinden okusun, isterse okumasın... Kur'an'ın istediği, okuyanın

sesini ayarlamasıdır: "Namazında sesini yükseltme, kısma da. İkisi arasında bir yol tut!" (İsra, 110)

Asrısaadet'te, rükû sırasında "sübhâne rabbiyel azîm: o büyük rabbimi tespih ederim", secde sırasında "sübhane rabbiyel a'lâ: o yüce rabbimi teşbih ederim" yerine başka cümleler de söylenirdi, (bk. İbn Hemmâm, 2/155-164) İlmihaller bunları da vermemekte, o iki cümleyi Allah'ın emri gibi kayda geçirmektedir. Oysaki namaz kılan kişi, namazının rükû ve secdesinde, Allah'ı yücelten veya O'na sevgisini ifade eden başka sözcükler kullansa namazı geçerli olur.

Namazların şekline ilişkin eklemeler listesine şunu da koyabiliriz: Resim ve heykelin bulunduğu yerde namaz kılınmayacağma ilişkin iddia da namazın şekliyle ilgili bir uydurma olarak kabul edilebilir. Elbette ki, resim ve heykel, tapma aracı olarak bulunduruluyor s a o yerde namaz kılınmaz. Böyle bir amacı olmayan resim ve heykellerin bulunduğu yerde namaz kılmanın İslam'a aykırı hiçbir yanı yoktur. Hasan el-Basrî (ölm. 110/728) resim ve heykelin "ta'zîm" (yüceltme, tapma) makamında olmadığı zaman namaza zarar vermediğini fetvaya bağlamıştır. Bunun içindir ki Hasan el-Basrî'ye göre, kilisede kılınan namaz geçerlidir, (bk. Kal'aci; Fıkhu'l-Hasan el-Basrî, 2/594/596)

*** Sarıklı namaz kılmanın sevabı artıracağını söylemek:**

Arap örflerini dinleştirmek isteyenlerin uydurmalarından biri de budur. İslam'ın evrenselliğine tamamen aykırı bu iddia, bazı uydurma hadislerle dinleştirilmiştir. Bu uydurmalar dikkate alınırsa namazda başa sarık saranlar cenneti garantilemiş olmaktadır. (Bu anlamdaki uydurmalardan bazıları için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 1/249-253,292; 3/362-363)

*** Namazlardan sonra tespih diye bilinen âletle sayı tutturmak:**

Budizm'in, dikkati bir noktada toplamak için kullandığı bu tespihler bizim kültürümüzün bir parçası haline getirilmekle kalmamış, din hayatımızın da bir parçası yapılmıştır.

Hz. Peygamber'in ve sahabî neslinin hayatında namazın içinde veya dışında tespih çekme diye bir şey yoktur. Sonraki zamanlarda **Hint sistemlerinden tarikatlar yoluyla giren bu tespih çekme bid'atı** giderek namazın bir parçası yapılmış ve camiler bu **Budist** aletiyle doldurulmuştur.

Muhaddis-bilgin **Elbânî,** bu tespih âletinin bid'atlığını sayfalarca anlatmaktadır. O sayfalardan anlıyoruz ki bu bid'at, ilk zamanlarda taşla sayı tutturmak şeklinde görüldü.. Önce bunu tutturmak için bir hadis uydurdular. Buna göre, Hz. Peygamber, tespihlerininin sayısını unutmamak için taşları kullanmış., (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/47) Taşla sayı tutturmayı âdetleştirmeye kalkanlara, sahabîlerin en fakıhlarından biri olan **İbn Mes'ud** (ölm. 32/652) şöyle diyordu: **"Zulümleşmiş bir bid'ata daldınız!"** (bk. Elbânî, aynı eser, 1/186)

Taşla sayma bid'ati daha sonra **Budist âleti** tespihlerin kullanımına dönüştürüldü. Bu aşamada Budist âletini kutsallaştıran uydurmalar görülmeye başlandı. (Bir tanesi için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 1/184)

İşin esası şudur: Değil elde tespih sayı tutturmak, namazların arkasından dille tespih çekmenin namazın bir parçası olduğunu söylemek bile doğru değildir, (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/395-396) Peygamberimizin böyle bir uygulaması yoktur. **Hz. Fâtıma** (ölm. 11/632)ya, namazların arkasından 33 tespih çekmesini söylediğine ilişkin rivayetin de uydurma olduğu ispatlanmıştır, (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 4/271) **Namazın bizzat kendisi Allah'ı tespih ve takdis faaliyetidir. Onun arkasından ayrı bir tespih çekme merasimine gerek yoktur.**

*** Kadınların Cuma, bayram ve cenaze namazlarına katılmalarına engel olmak:**

Namaz bahsindeki bid'at ve saptırmaların belirginlerinden biri de kadınların camide, cemaatle namaz kılmalarına engel olmaktır. Bu engel oluş, bayram ve cenaze namazları için açık, Cuma namazı içinse **"Gelmeseniz de olur, zaten yer yok"** bahanesiyle örtülü bir yasakla gerçekleştirilmektedir.

*** Hayız halindeki kadınların namaz kılmalarına yasak koymak:**

Aynı zamanda kadına yapılan hakaretlerin de bir göstergesi olan bu uygulamanın ayrıntılarını da bu eserin **"Kadın"** bölümünde vermiş bulunuyoruz.

NİKÂH AKTİ

Nikâh akti ile ilgili saptırmalar, nikâhı bir akit olmaktan çıkarıp bir ibadet gibi algılamaktan kaynaklanır.

Kur'an dışı bir yığın çarpıklık taşımasına rağmen, **geleneksel fıkıh, isabetli bir yaklaşımla, nikâh işlemini ibadetler içinde değil, akitler içinde ele almaktadır.** Elbette ki nikâh gibi, aile kurmaya, neslin devamını sağlamaya yönelik bir kavram ve kurumun ruhsal-manevî esprisi olacaktır ve vardır. Bunun içindir ki dünyanın hemen her yerinde **nikâh daima dinsel bir tören gibi düşünülmüş ve genellikle mabetlerde kıyılmıştır.**

Ama bunun böyle olması nikâhın bir hukuksal işlem olmaktan çıkarılıp ibadete dönüştürülmesine gerekçe yapılamaz. Nikâh, sonuçta bir hukuksal işlemdir, bir akittir. Bunun zorunlu sonucu olarak:

1. Nikâh tüm diğer akitler gibi, tarafların (evlenecek olanların) karşılıklı rıza beyanlarıyla oluşur. Rıza beyanında bulunma yetkisi (tasarruf yetkisi) diğer akitlerde nasıl sağlanıyor ve hangi şartlara bağlanıyorsa nikâhta da aynı şartlar ve yöntem geçerli olur. Bu demektir ki, **nikâh aktinin geçer-**

liliğini kamu otoritesi belirler, din adamları, ruhanî liderler değil.

Kamu otoritesi nikâh aktinin tescilinde dinsel kimliği olan birine yetki verebilir. Örneğin müftüye, imama nikâh kıyma veya nikâhı tescil etme yetkisi verilebilir. Bu halde dahi işlem dinsel işlem değil, hukuksal işlemdir.

2. Nikâhın dinîsi, ladinisi olmaz: Ülkemizde kullanımı sürdürülen **"dinî nikâh-medenî nikâh" ayrımı bilimsel olarak da dinsel olarak da yanlıştır.** Bu yanlış, din ticareti yapanlarla dini ülke ve rejim aleyhine kullananlar tarafından istismar edilmekte, devlet memurlarının (belediye, konsolosluk vs.) kıydıkları nikâhlar din açısından geçersiz ilan edilmekte, din görevlileri tarafından ikinci bir nikâh kıydırmayanların zina yaptıkları, bu nikâhla doğacak çocukların sahih (hukuken geçerli) nesepli sayılamayacakları halk arasında yayılmaktadır.

Özetlersek: **Nikâh bir akittir, tüm diğer akitler gibi, vücut bulma ve sona erme şartları kamu otoritesi tarafından düzenlenir. Kamu otoritesi nikâh kıyma ve bunu tescil etme yetkisini kime vermişse nikâh onun tarafından kıyıldığı taktirde geçerli olur. Tescil edilmeyen bir nikâh, tarafların, özellikle kadının haklarını savunulur hale getiremez. O halde böyle bir nikâh, din açısından bakıldığında ancak Şiî fıkhındaki müt'a nikâhı olur. Eğer bir Müslüman müt'a nikâhını kabul eden bir anlayış taşıyorsa ve bu tür bir nikâhın yaratacağı resmî-gayrı resmî sonuçları i kabullenecekse bu onun bileceği bir şeydir.**

Fıkıh açısından bakıldığında **"Dinî nikâh-imam nikâhı" adı altında ikinci bir nikâha ihtiyaç yoktur. Nikâh akti, devletin yetki verdiği kişi tarafından tescil edildiği anda, iş bitmiş olur. İslam'ın bunun ardından ikinci bir nikâh istemesi söz konusu değildir. Nikâhı kıyan kişinin ne kimliği ne mesleği hatta ne de dini-imanı bir fark yaratır.** Önemli olan, tarafların haklarını garanti altına alacak, doğacak çocukların neseplerini sahih kılacak bir nikâhın tescil edilmesidir.

Başka bir deyişle, **İslam'ın istediği nikâh, işte bu "resmî" denen nikâhtır.** Eğer "dinî" denen nikâh aynı zamanda resmiyet ifade ediyorsa sorun yok, o da geçerlidir. Aksi halde, **resmen tescil edilmemiş bir nikâhın İslam açısından geçerliliği söz konusu edilemez. Çünkü nikâhın "hikmet-i teşri'iyesi"nin doğmasına imkân vermemektedir.**

Biz burada, din istismarını önlemek ve halkımızı kaostan kurtarmak için kanun koyucuya şunu önermekteyiz: **Din görevlilerine, özellikle müftülere de nikâh kıyma ve tescil etme yetkisi verin. Bunu yaparsanız, dini kullanarak kafaları karıştıran, kavga yaratan yaklaşımlar etkisiz kalır.**

Büyük çoğunluğu orta okul veya lise mezunu belediye memurları, ilkokul mezunu muhtarlar nikâh kıyma ve tescil etme hakkına sahip kılınmışken, hemen tamamı üniversite mezunu müftülerin, imamların nikâh kıyıp tescil etmeleri neden sağlanmıyor?

ORUÇ

Tevhit dininin temel ibadetlerinden biri de oruçtur. Orucun farz olduğunu gösteren Kur'an ayeti (Bakara, 183), bu ibadetin tarih boyunca bütün inançlarda bir şekilde var olduğunu göstermektedir.

Oruç (Arapçası savm ve siyam), Ramazan ayı boyunca, şafak vaktiyle Güneş'in batışı arasındaki sürede yemekten-içmekten ve cinsel ilişkiden uzak durmaktır. Kur'an'm, müminlerinden istediği oruç budur. Bu orucun gün sayısı, Ramazan ayının durumuna göre bazan otuz, bazan 29 olabilmektedir. Kur'an, gün sayısı vermemiş, **"Ramazan ayı"** ifadesini kullanmıştır.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Orucunu yemiş olanlar için 61 gün aralıksız oruç tutma keffâreti olduğunu söylemek:**

Bu ağır ceza, Kur'an'da oruç bahsinde yer almaz. Kur'an bu cezayı, iki alanda kullanmıştır: 1. Hata ile insan öldürme (bk. Nisa, 92), 2. Zıhar (bk. Mücâdile 4). Eğer oruçta da kullanmak isteseydi kullanırdı.

Bu ceza, keffâretler konusunda kıyas işletilerek kurallaştırılıyorsa bu da tutarsızdır. Çünkü, keffâretler ko-

nusunda kıyas işletmeye, büyük çoğunluk, o arada imamı Azam karşıdır. (İmamı Âzam'ın karşı çıkışı için bk. Şâtıbî; Muvafakat, 4/96)

Said b. Cübeyr (ölm. 95/713), Katâde (ölm. 118/736) ve ibrahim en-Nehaî'ye göre oruçta keffâret cezası dinin emri değildir. Oruç nasıl bozulmuş olursa olsun, bozan kişi gününe gün tutar, Allah'tan da affını diler. (bk. Kal'aci; Fıkhu'n-Nehaî, 2/684-685)

Orucunu cinsel temasla bozmuş olanın keffâret tutmasında icma' olduğu söylenir. Hanefî ve Mâlikîler 61 gün keffâretini her türlü bozma için uygularlar, (bk. Kal'aci; 2/969-970)

Sünnetten getirilen delil sadece Ebu Hureyre'den gelen âhad (tek kişiye dayalı) rivayettir.

Ortak kabul şudur: Âhad haberle ceza verilmez. Kaldı ki orucunu kasten yiyenlerle ilgili rivayetlerin, Ebu Hureyre'ninki hariç, tümü, bir güne bir gün demektedir. Olay şudur: Bir zât, Hz. Peygamber'e gelerek "Mahvoldum, ey Allah'ın Elçisi!" demiş. Hz. Peygamber nedenini sorunca da şu cevabı vermiş:" Ramazan günü oruçlu halde karımla cinsel ilişki kurdum." Ebu Hureyre'ye göre Resul bu kişiye köle azatlamak, altmış yoksulu doyurmak gibi keffâret şekilleri önermiş, kişi, imkânlarının buna elvermediğini söyleyince de "O halde git, aralıksız 61 gün oruç tut!" demiş.

Olayı nakleden diğer sahabîlere göre ise, Hz. Peygamber'in o zâta, sadaka vermek veya orucunu bozduğu gün için bir gün oruç tutmak şıklarından birini önermiştir. (Rivayetler için bk. İbn Hemmâm; el-Musannef, 4/194-198. Oruçla ilgili bu ceza-keffâretin İslam dışı olduğuna ilişkin, Prof. Dr. Yunus Vehbi Yavuz'un bir

makalesi için bk. ***Kur'an Mesajı Dergisi,*** yıl: 1998, sayı: 6)

*** Oruç tutmayarak fidye vermeyi, onulmaz hastalıklara yakalanmış olanlara özgülemek:**

Bu özgüleme, Kur'an'a aykırıdır. Bu aykırılık öylesine rahat sergilenmiştir ki, bazı tefsirlerde ilgili ayetin o kısmı yorumlanırken **"ellezîne yutîkûnehû"** (oruca zorlanarak güç yetirenler) ifadesi **"ey, lâyutîkûnehû"** (güç yetiremeyenler demektir) şekline dönüşsün diye cümleye bir **"Lâ"** olumsuzluk edatı eklenmiştir. Yani Kur'an ayetine ekleme yapılmıştır.

Allah'ı bırakıp da birilerini dinlemek küfre doğru yelken açmaktır. Ama, geleneksel mezhepçi anlayış, hesabına uygun düşünce böyle şeyleri ya görmezlikten gelmekte, ya da akıl almaz tevillerle kitabına uydurmaktadır. Gelenekçi anlayışın en akılcılarından biri saydığımız **Cassâs** (ölm. 370/980) bile, bu ayetin esprisini, hikmetini uzun uzun anlattıktan sonra, ayetin **"mensûh"** (hükümden düşürülmüş) olduğunu söyleyerek mezhebinin kabulüne ters bir kanıttan kurtulma yoluna gitmektedir, (bk. Cassâs; Ahkâmu'l-Kur'an, 1/248-249)

Bu mantığa göre Kur'an ayetlerinin önünde iki yol vardır: 1. Mezhep görüşlerine kanıt olmak, 2. Mensuh olmak...

Doğrusu şu ki, zorlanarak oruç tutabilenler, isterlerse oruç tutmak yerine fidye verebilirler. Bu düzenleme hastalık ve yolculuk halinden ayrıdır. Bunu hastalık haliyle birleştirip **"Fidye vermek, tedavisi mümkün olmayan hastalıklara yakalananlar içindir"**

hükmüne varmak, Kur'an'a açıkça aykırıdır. Allah bu düzenlemeyi yapmakla hem oruç tutmada zorlanacak kullarına kolaylık getirmiş hem de yoksulların sebeplenmesine imkân yaratmıştır. (Bu konuda geniş bilgi için bk. **Kİ,** Bakara, 183-185. ayetler bölümü)

*** Ramazan günleri lokantaları kapatarak oruçlu olmayanların yemek yemelerine engel olmak:**

Dinin yasakladığı **ikrahı** (baskı ve zorlamayı) dine sokarak insan haklarına ve insan iradesine baskı yapmak şeklindeki bu uygulama, son zamanlarda din üzerinden siyaset yapan çevrelerin kışkırtmalarıyla iyice dinleşmeye başlamıştır. Böyle bir uygulama İslam'da ilerlemeyi değil, gerilemeyi belgeler. İslam'da ilerleme, yemek yenebilecek her yerin açık olduğu bir ortamda insanların özgür iradeleriyle oruç tutmalarıdır.

*** Bazı beldelerde oruç tutmayı üstün göstermek:**

Örneğin **Mekke** ve **Medine**'de oruç tutmanın üstünlüğüne ilişkin uydurmalar vardır. (İki örnek için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/180-182, 187)

şey... Öğrendikleri, Arap harflerinin gırtlağın, karnın neresinden nasıl çıktığıdır. Yani insanlar, "namaz sureleri öğrenmek" adı altında açık bir papağanlık eğitimine tâbi tutulmaktadır. Kitleler aldatılmaktadır.

Gerçekten de bu bir aldatma ve aldanma sektörüdür. Her yıl insanımızın cebinden trilyonlar alıp götüren bu sektör, tarihte benzeri hemen hemen hiç görülmeyen bir **ruhban sömürüsü** yürütmektedir.

Halkımızın bu sektörden hem dinini, hem de cebini kurtarması gerekmektedir. Bunun yolu da herkesin ibadetini, namazını-niyazını kendi diliyle yapma hakkına sahip olduğunun halka öğretilmesidir. Sektör buna elbette şiddetle karşı çıkmaktadır. Çünkü menfaat kayıpları çok büyüktür. Bu zihniyetin, **Osmanlı** dönemindeki kök-damarı olan **softa-molla sektörü,** benzeri bir karşı çıkışı **matbaanın** yurda getirilmesi gündeme geldiğinde göstermiş, **"din elden gidiyor"** diye sokağa dökülmüştür. **Elden gidenin din değil, bu çıkarcı sektörün gelirleri olduğu anlaşıldığında aradan 227 yıl geçmişti. Osmanlı'yı dünyanın gerisinde bırakan ve asırlık bir yığın belanın kaynağı olan koskoca 227 yıl. Bugün, kalkınmış ülkelerin gerisinde kalarak ona-buna yüz suyu dökmenin acı faturasının arkasında işte bu softa-molla inadı vardır.**

Günümüzde, ana dilde ibadet gündeme geldiğinde sokaklar bu inatla doldu-taştı, 8 yıllık eğitim gündeme geldiğinde bu inat, yine "din elden gidiyor" teranesiyle köyleri-kentleri kirletti. Ve kirletmeye devam ediyor.

*** Ölüler üzerine Kur'an okumak:**

İttifakla bid'attır. Kabir başlarında Kur'an okumak, ölünün arkasından hatim indirmek, ölü ruhu için hatim ısmarlamak vs. sonradan uydurulmuştur; Peygamberimizin hayatı ve uygulamasında yeri yoktur, (bk. Kal'aci; Fıkhu'n- Nehaî, 2/789) Hz. Peygamber, kabir başlarında Kur'an okumamıştır. Mezara **Yâsîn** veya **Ihlas** okumaya ilişkin hadis patentli rivayetlerin de uydurma olduğunu hadis otoritesi **Elbânî** (ölm. 1999), kanıtlarıyla göstermiştir, (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/397, 402, 452) **İbnül-Kayyım**'m anıt eseri **"Zâdül-Meâd"**da belirttiğine göre, bu yönde bir vasiyet bile olsa geçersizdir. Bunlar en iyi ihtimalle mekruh, bazı durumlarda günah veya şirktir. Bırakın ölüp gitmişleri, ölmekte olanın üzerine Kur'an okumaya ilişkin rivayet bile sakattır, (bk. Feyzu'l-Kadîr, 2/67: Rivayet no, 1344)

Ölülere üfürükle rahmet gönderme yoktur. Kur'an okutup bağışlama diye bir şey yoktur. Resul'ün ölülere yararlı olmak için bize gösterdiği yol, onlar için hayır dileklerde bulunmak, yoksullara yardım etmek ve bir de onların yakınlarmı-dostlarını ziyaret etmektir, (bk. et-Tâc, 5/6. Ölülere Kur'an okumak konusunda Kur'an ve gerçek sünnet kaynaklı bilgiler veren bir eser olarak bk. **Ömer Temizel;** Kur'anm Gölgesinde Katıksız Sohbetler, Denizli, 1999)

Ölülere Kur'an okuyup göndermenin en nezaketsiz ve İslamdışı şekli **"Peygamberimizin ruhuna hediye"** adıyla Kur'an okumak veya dualarda, **"Peygamberimizin ruhuna hediye eyledik"** türünden ifadeler kullanmaktır. Bunu yapanlar kim oluyorlar da Kur'an'ın mahbatı (iniş yeri) olan bir Hak elçisine hediye gönderiyorlar! **"Biz bunu ondan bize bir yardıma vesile olsun diye yapıyoruz"** diyorlarsa, o zaman du-

rum çok daha kötü demektir. Çünkü böyle bir şey, Peygamberi şirk aracı yapmak olur. **Şeyhülislam tbn Kemal** (ölm. 940/1533) bu konunun dindışı olduğunu gösteren bağımsız bir risale yazmıştır: **"Risâletün fî Beyâni 'Âdemi Vücûdi Kıraati'l-Kur'ani li İhdâi Ruhi M uh amme d Aleyhisselam:** Mahammed Aleyhisselam'ın Ruhuna Hediye Etmek İçin Kur'an Okumanın Dinen Caiz Olmadığına İlişkin Risale"

*** Kur'an için ayağa kalkmak:**

Kur'an'm olduğu yerde ayak uzatmamak vs. türünden yapay kutsallıklar icat etmek ittifakla bid'attır. (bk. Süyûtî; el-İtkan, 2/486) Çünkü bu tür kurallar, Kur'an'ı, zorluk ve sıkıntı sebebi olan kitap haline getirir.

*** Kur'an'ı öpmeyi kutsal saymak:**

Kur'an'ı öpmek de bid'attır. Bu bid'atı ilk yapan, İslam'ın amansız düşmanı **Ebu Cehil**'in, vahyin tamamlandığı sırada can korkusuyla Müslüman olduğunu söyleyen oğlu (eski müşrik ordusu komutanı) **İkrime**'dir. (bk. Süyûtî; el-İtkan, 2/486)

Ebu Cehil'in oğlunun başlattığı bir bid'atı bugün binlerce insan bir büyük meziyet gibi taşımakta ve aksini söyleyenleri Kur'an'a saygısızlıkla itham etmektedir.

Kur'an'a saygıyı Ebu Cehil'in oğlundan mı öğreneceğiz?!

Kur'an'ın yap dediğini yapmayanlar, "Kur'an oku!" emrini yerine getirmeyenler nefislerini tatmin için böyle Şamanist öpme, yüze sür-

me, kılıflama, duvara asma yöntemleriyle Allah'ı kandıracaklarını sandılar; ama Allah'ı aldatamadılar; kendilerini aldattılar.**"Allah'ı ve müminleri aldatma yoluna giderler. Gerçekte ise onlar öz benliklerinden başkasını aldatmıyorlar. Ne var ki bunun farkında olamıyorlar."** (Bakara, 9)

*** Kur'an'ın Hz. Peygamber'den sonra toplandığını söylemek:**

Hemen tüm tarih kitaplarımızda Kur'an'ın toplanmasıyla ilgili bir bahis vardır. Burada şöyle iddia edilir: **"Kur'an'ı Hz. Peygamber'den sonraki zamanda Hz. Osman** (ölm. 36/656) **topladı. Eğer o toplamasaydı kim bilir Kur'an'ın başına neler gelirdi?!"**

Hz. Peygamber eğer Kur'an'ı toplayıp ona son şeklini vermeden bu âlemden ayrılmışsa, hâşâ, peygamberlik görevini yapmamış demektir.

Peygamberliğin temel niteliklerinden biri de **"hıfz"** yani gelen vahiyleri toplama, kollama ve insanlığa bildirme görevidir. **Hıfz** yeteneği olmayan bir peygamber düşünülemez. Bunu şöyle de ifade edebiliriz: **Bir peygamberin aldığı vahiylerin en iyi ve en güvenilir koruma deposu, o peygamberin hafızasıdır.** Kur'an, bu gerçeği bizim peygamberimiz açısından ifadeye koyarken şöyle buyurmaktadır: **"Biz seni/sana okutacağız da sen unutmayacaksın."** (A'lâ, 6)

Hz. Muhammed'in hayatını anlatan tüm hadis ve siyer kitapları bildiriyor ki, o, aldığı vahiyleri hem kendi ilahî hafıza deposunda koruyor hem de sahabîlerine ezberletip yazdırıyordu. Ayrıca, her yıl **Ramazan** ayında,

Cebrail ile karşılıklı bir mukabeleye gidiyor, bir yıl içinde gelmiş vahiylerin hem metinlerini hem de yerlerini gözden geçiriyordu. Bu mukabele işi (buna **arza:** Cebrail'e arz edip kontrol ettirmek de denir), Hz. Peygamber'in öldüğü yıl iki kez yapılmıştır.

Hz. Peygamber, kendi tanrısal hafızası yanında iki ayrı imkânı daha kullanarak Kur'an'ı koruma altına almıştır: **Yazı, ezberleme** (hafızlık). Özellikle yazılması hususunda son derece titiz davranmış, yazımları bizzat kontrol etmiştir. Onun **ümmî** sıfatını okumayazma bilmeyen adam anlamında kullanmak için bu titizlikleriyle ilgili anekdotları hep saklamışlardır. Gerçek olan şudur ki Hz. Resul, vahiy kâtiplerinin yazdığı ayetleri sık sık ve titizlikle kontrol ediyor ve bazan düzeltmeler yapıyordu. (Bu konuda bk. **Hamidullah;** Kur'an Tarihi, 45-52)

Sözün özü, **Muhasibi** (ölm. 243/857)nin söylediğidir: "Kur'an'm kitap haline getirilmesi Peygamberimizden sonra gerçekleştirilmiş (muhdes) bir olay değildir. Peygamberimizin emriyle gerçekleşmiş bulunan yazım işi, parçalar halindeki yazı malzemesinin bir araya getirilip kopyalanmasıdır." (bk. **Süyûtî;** el-İtkan fî Ulûmi'l-Kur'an, 1/167)

Kısacası, Kur'an ayetlerinin sıralamasını (surelerin tertibi serbest kalmak üzere) bugünkü şekline Peygamber ve Cebrail birlikte kavuşturmuşlardır. Gerisi bir kopyalama (istinsah) ve "kağıt değiştirme" işidir. (Bu konuda bk. **Zerkeşi;** el-Burhan fî Ulûmi'l-Kur'an, 1/296-303)

Bütün bunlar bilinirken, Kur'an Peygamberimizden sonra halife **Osman** zamanında toplandı demek, Emevî hanedanına Kur'an üzerinden prim çıkarmaya kalkmaktan başka anlam ifade etmez.

Üçüncü halife **Osman**'ın yaptığı, toplanmış ve son şekli verilmiş bulunan Kur'an'ın, sure tertipleri değişik nüshaları arasından birini seçip kopyalamaktır.

*** Kur'an'da nesih (bazı ayetlerin bazılarını hükümden düşürmesi) olduğunu iddia etmek.**

*** Kur'an'ın muğlak, mücmel ve müşkil olduğunu söylemek:**

Kur'andan bunların hiçbirine değil kanıt, bir ima bulmak bile mümkün değildir. Bunlar, Kur'an'ı kendi yorumlarının cenderesine hapsetmek isteyenlerin icat ettikleri entellektüel oyunlardır.

*** Müteşâbihâtı Allah dışında kimsenin bilemeyeceğini iddia etmek:**

Sure başlarındaki harfler (fevâtihu's-süver veya hurûf-i mukatta'a) bile anlaşılmaz değildir. Vaktini, kişisini, boyutunu bekler. Bu bekleyiş, anlaşılmazlık, bilinmezlik anlamına gelmez. (Bu konuda bk. Şâtıbî; Muvafakat, 29-33) Allah anlamsız kelamla kuluna hitap etmez.

KURBAN

Kurban adı altında hayvan kesmek, bağımsız bir ibadet değildir; esas ibadet olan **infak** (paylaşım, imkân ve nimetlerden başkalarına pay çıkarma) içinde bir uygulamadır.

Hiçbir mezhep kurbanı farz görmemiştir. Bunun anlamı, kurbanın ayniyle (yani hayvanın kesilmesiyle) bir ibadet olmadığıdır. Esasen **Kur'an, kurbanların etlerinin ve kanlarının Allah'a ulaşmayacağını açıkça ifade ederek kesim ve etin hiçbir zaman ibadet olamayacağını göstermiştir:**

"O kurbanlık hayvanların etleri de kanları da Allah'a asla ulaşmaz; fakat sizin takvanız O'na ulaşır..." (Hac Suresi, 37) Kur'an böyle diyor ama, o Kur'an'ı insanlığa tebliğ eden Peygamber'e isnat edilmiş bazı uydurmalar bunun tam aksini söylüyor. İşte bir tanesi: **"Kurbanlıkların her tüyünde onların sahipleri için on sevap vardır."** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/157) Ve: **"Kurbanlık hayvanlarınızı büyük tutun, çünkü onlar sizin sırat köprüsünde bineğiniz olacaktır."** (bk. Elbânî; aynı eser, 1/173)

İbadet olan, fakire pay çıkarmak, yardımcı olmaktır. Hayvan kesimi, bunun uygulama şekillerinden biridir.

Hal böyle olunca, kurbanın yerine, yoksulun korunmasında daha elverişli olan başka bir yardım geçirilebilir. Yoksula et verme diye ayrı bir ibadet yoktur. İbadet, yoksula yardımcı olmaktır. Bu yardım, yoksulun ihtiyaçlarına en uygun olanıyla yapılmalıdır. Ameliyat olacak para arayan bir yoksula para vermek ona et vermekten çok daha üstün bir hayırdır. Hem Allah'ı hem yoksulu daha çok memnun eder.

Örnekler artırılabilir. İlke şudur: **Yoksulun en âcil ve en hayatî ihtiyacına cevap vermek.**

Ülkemizde son yıllarda **"kurban ibadeti"** adı altında hayvan kesmek farzlaştırılıyor ve ardından bu hayvanların derilerini toplamak için akıl almaz oyunlar tezgâhlanıyor. Bir tür **"deri toplama mafyası"** oluşmuş bulunuyor. Trilyonlar söz konusudur. Bu tezgâhın yaşamasında çıkarları olan şebekeler söz konusudur. Bunlar, dinsel açıdan duygularına hep yenik düşen temiz kalpli, fakat bilgisiz insanlarımızı, **"Kan akmalıdır, kaza-bela uzaklaşsın diye bir kan akıtmak gerekir"** şeklinde sözlerle aldatarak sürekli hayvan kestiriyorlar. Çoğu zeminde etler ortada kalıyor. Et dağıtmak için ev ev dolaşılıyor. Hiçbir ihtiyacı olmayan aileler **"ibadet olsun diye bir kan akıtıp"** sonra da karşılıklı et değiş-tokuşunda bulunarak kendilerini aldatıyorlar.

Kurban konusu, neresinden bakarsanız bakın, yer yer komediye, bazan da faciaya dönüşmüş bulunuyor. Bir facia ki bir ucunda hayvan canı almak, öte ucunda deri gaspı var.

Başta **İbn Abbas** (ölm. 68/687) olmak üzere sahabîlerden bazılarının, git gide farzlaştırılıyor diye kurban

kesmeyi terk ettiklerini tespit etmiş bulunuyoruz, (bk. Sünnet mad.)

Bugün bu sahabî tavrını devreye sokmanın tam zamanıdır. Çünkü kurban artık yoksulun, açın işine yaramaktan çok **deri toplayıcılarla deri** tüccarlarının işine yarayan bir can alma kurumuna dönüşmüş görünüyor.

Allah'a yaklaşma vesilesi demek olan kurban, sadece hayvan boğazlamakla olmaz. Her Müslüman, çevresindeki yoksulların durumunu araştırıp onların ihtiyaçlarına en uygun yardımı bulmak ve yoksulu o yolla korumak borcundadır. Allah'ın istediği ve dinin gösterdiği budur. Bu yolda hareket edilirse hem **infak** ibadeti en ideal biçimde yerine getirilmiş hem hayvanların canına kıyılmamış hem de deri çetelerine destek verilmemiş olur.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Kurbanlık hayvan kesmeyi farz sanmak:**

Kurbanlık hayvan kesmek **İslam'ın hiçbir mezhebinde farz değildir.** Kurbanlık hayvan kesmek sünnettir. Hanefî fakıhların bir kısmı kurbanlık hayvan kesmeyi **"vacip"** göstermektedir. Bu bizi şaşırtmamalıdır; çünkü Hanefî fıkhında **müekked sünnet** (pekiştirilmiş, uygulaması yaygın sünnet) anlamında **vacip** deyimi kullanılmaktadır. Yani neresinden bakarsanız bakın, kurban kesmek sadece sünnettir.

Sünnet, bir ibadetin Hz. Peygamber tarafından uygulanış biçimi demektir. O halde kurbanlık hayvan kesmek, bir ibadetin uygulama biçimlerinden biridir. O ibadet, yoksula yardım demek olan infaktır. Kurban

kesmek işte bu yardımın veriliş biçimlerinden biridir. Bunun açık anlamı ise şudur:

Yoksula, kurbanlık hayvan kesip et verme yerine uygun bulunan başka bir şeyi (para, mal, eşya vs.) vermek de mümkündür.

*** Kurban bayramını, hayvan kesme bayramı sanmak:**

Bu anlayış temelden yanlıştır, pagan bir kalıntıdır. **Kurban, tüm ibadetlerin ortak adıdır.** İnsanı Allah'a yaklaştıran şey demektir. Bu anlamda olmak üzere Peygamberimiz namazı bile kurban diye anmıştır.

O halde, Kurban bayramının İslam'a uygun adı, **"yoksula yardım bayramı"** olmalıdır. En azından, Kur'an müminleri bu bayramı böyle anlamalı ve değerlendirmelidirler.

*** Allah dışında bir şey (kişiler, türbeler, olaylar) adına kurban kesmek:**

Bu da bir putperest kalıntıdır. Politikacı, sanatçı, asker vs. ünlü kişilerin adlarına, bazı olayların yıl dönümünde vs. hayvan boğazlayıp bunu kurban diye anmak, tam bir sapmadır. Bu anlayışla kesilen hayvanların bırakın kurban olmalarını, etleri yenmez.

Hayvan kesimi bir can almadır; can alma yalnız ve yalnız Allah adına olabilir. Yaşayan veya ölmüş kişilerin, türbelerin adına izafe edilerek kesilen hayvanlar, Kur'an'ın açık hükmüne göre haram et haline gelir. Kur'an bu şekilde kesilen hayvanları **"Allah'tan başkası adına kesilen hayvanlar"** diye anmakta ve et-

lerini haram ilan etmektedir. Bu etler; leş, kan, domuz eti gibi haramların yer aldığı listenin içindedir, (bk. Bakara, 173; Mâide, 3; Nahl, 115)

*** Hayvanları bayıltarak kesmeyi İslam dışı ilan etmek:**

Kurban konusunda halka musallat edilen hurafelerden biri de, elektro şok uygulanarak yapılan kesimleri dinen geçerli saymamaktır.

Bu konuda yıllarca yalan söylendi, halk kandırıldı. Güya, bayıltılarak kesilen hayvanların kanı akmıyormuş, bu yolla kesilen hayvanlar boğularak ölüyormuş.

Kesimde kanın akması dinen gereklidir. Bu doğru. Boğularak ölen veya öldürülen hayvanın eti helal değildir, yenmez; bu da doğru. Ama **şoklanarak, bayıltılarak kesilen hayvanların kanlarının akmadığını, bu hayvanların ölümlerinin boğulma yoluyla vücut bulduğunu söylemek gerçek dışıdır.**

Durum, bu söylentilerin tam tersidir: **Şoklanarak kesilen hayvanların ölümü kesim ve kan akışı yüzündendir. Hatta bu yolla kesilen hayvanlarda vücuttan çıkan kan miktarı, geleneksel yöntemlerle kesilenlerden çok daha fazladır. Bu durum etlerin daha sağlıklı ve daha leziz olmalarında etken olmaktadır. Bunun böyle olduğu bilimin tartışılmaz tespitidir.**

Dinsel yönden baktığımızda da **şoklama** yöntemiyle kesim İslam'ın, özellikle Peygamberimizin buyruklarına, beklentilerine en uygun yoldur. Çünkü bu yol, hayvanın acısını hemen hemen sıfırlamaktadır. Peygambe-

rimizin talimatı da kesilen hayvanların en az acı duyacakları şekilde kesilmeleridir.

O halde kurban kesimlerini de hayvanları bayıltan yöntemlerin uygulandığı bir kesim şekline kavuşturmak hem insanlık hem de din görevimizdir. **Diyanet**'in de bu konuda yıllar önceden fetva verdiğini biliyoruz. Ama bu yeterli olmamıştır. **Diyanet,** şoklama ile kesimi zorunlu hale getirmek için ağırlığını koymalıdır.

Esasen, bu konuda acil bir yasal düzenleme yapmak herkesten önce parlamentomuzun bir vicdan ve insanlık borcudur. Aksi halde, **"kurban ibadeti"** adı altında hayvanların acı çekmesi, insanların da aldatılması sürecektir.

*** Kurbanlık hayvan kesmeyi haccın gereklerinden biri sanmak:**

İlmihal kitaplarına girmiş bu anlayış da İslam dışıdır. Hacda kurbanlık hayvan kesmek, hac günlerinde Mekke'de toplanan büyük kalabalığın gıdalanmasını kolaylaştırmaya yönelik bir uygulamadır. Ve bu espri içinde anlamlıdır. Bu esprinin yitirildiği veya anlamının kalmadığı zamanlarda sadece bir geleneği yaşatmak uğruna onca hayvanı kesip kumlarda telef etmek dinin buyruğu olarak algılanamaz. (Bu konuda ayrıntılar ve kanıtlar için bk. **KTK. Kurban** mad.)

KUTUP, GAVS, HIZIR, ABDALLAR, KIRKLAR, NUKABA, NÜCEBA, EVTÂD, EFRÂD, AHYÂR MİTOLOJİSİ

Hint-Veda sistemlerindeki yarı-tanrı kuvvetler anlayışının tasavvuf-tarîkat yoluyla İslam'a aktarılışmın bir göstergesi olan abdallar, gavs, kutup, nakîbler, necipler vs. iddialarının Kur'an ve gerçek hadiste hiçbir dayanağı yoktur.

Bu isim-kavramlarla ilgili hadis diye ortalıkta dolaştırılan sözlerin tümünün uydurma olduğu bugün artık oybirliği ile kabul edilmektedir.

Başlığımızda değişik görünümlerini sıraladığımız bu mitolojinin çekirdeğini, **Emevî kralı Muaviye**'nin tezgâhını yürüttüğü Şam'ı kutsal göstermek için uydurttuğu **"Abdallar Hadisi"** diye anılan söz oluşturmaktadır. Bu söz sonraki zamanlarda Hint mistisizminden ithal edilen yedek ilah teorileriyle zenginleştirilmiş ve dünyayı Allah ile birlikte yönettikleri var sayılan İslamîleştirilmiş bir alt-tanrılar silsilesi oluşturulmuştur. Bunların başı kabul edilen kişi **"kutup"** veya **"gavs"** diye anılır. Onun altında, Vedik **(Vedalar** sistemine ait) anlayışın sıralamasına uygun bir iş bölümü yapılır ve başlıktaki adlarla anılan kişiler kutubun yönetim ve denetiminde dünyayı, hatta evreni idare ederler.

Abdallar ve kutup mitolojisinin, **Muaviye** ile onun sadık yandaşı sözde mühtedi (İslam'a dönmüş) **Yahudi casusu Ka'b el-Ahbâr** (ölm. 33/653) tarafından oluşturulduğunu bilmekteyiz. İslam bilginleri bu tür uydurmaları **"kıssacılık"** adıyla anar ve itibar dışı tutarlar. **Kıssacılığın babasının Muaviye olduğu ise tartışmasız bir gerçektir,** (bk. Süyûtî; Tahzîru'l-Havâs min Ekâzibi'l-Kussâs, 235)

Biz bu konuyu **"Kur'andaki İslam"** adlı eserimizde geniş bir biçimde inceledik, (bk. s. 242-244 ve 346-351) Burada şu kadarını söyleyelim: **Ka'b el-Ahbâr** adlı Yahudi kâhin-bilginin tarihin ilk ve en hızlı siyonisti olduğu, İslam'ın yozlaştırılmasında ve hadis uydurmacılığında ilk büyük rolü oynadığı, **Hz. Ömer**'i öldüren komplonun içinde yer aldığı, Mısırlı bilginler **Mahmud Ebu Reyye** (ölm. 1970) ve **Ahmet Emin** (ölm. 1954) tarafından tarihsel belgeleriyle gösterilmiştir. **Ebu Reyye** bu tezini **Mecelletü'r-Risâle**'de yazdığı makalelerle gündeme getirmiş, ayrıca **"Advâ' ale's-Sünneti'l-Muhammediyye:** Muhammedi Sünnetin Aydınlatılması adlı eserinde (s. 166 vd.) tekrarlamıştır.

Abdallarla ilgili uydurmaları, çağımızın en büyük hadis bilgini **Elbânî**'nin, uydurma hadisleri toplayan ve eleştiren eserinden verelim:

"Bu ümmette Abdallar otuz kişidir. Onlardan biri öldüğünde Allah onun yerine bir başkasını bedel olarak gönderir." (Elbânî; Zaîfa, 2/339-342)

"Şu üç şey kendisinde bulunan kişi, yeryüzünün ve sakinlerinin ayakta kalmasının sebebi olan Abdallardandır: Kazaya rıza göstermek, Allah'ın yasaklarından uzak durmada sabır, Allah'ın zatına ilişkin konularda öfke."

"Ümmetimin abdallarının alâmeti şudur: Onlar hiçbir şeye asla lanet etmezler."

"Abdallar, mevâlîden (Arap olmayan Müslümanlardan)dir. Mevâlîye, münafıklardan başkası kin tutmaz. "

"Benim ümmetimin abdalları cennete amelleri yüzünden girmezler. Onların cennete girişi Allah'ın rahmeti, benliklerindeki cömertlik, kalp temizliği ve tüm Müslümanlara rahmet oluşları yüzündendir." (bk. Elbânî; Zaîfa, 3/666-668)

"Abdallar kırk erkek ve kırk kadından oluşur. Allah; her erkek öldüğünde onun yerine bir erkek, her kadın öldüğünde de onun yerine bir kadın gönderir." (bk. Elbânî; aynı eser, 5/519-520)

"Ümmetim içinde, kalbi Hz. İbrahim kalbi gibi olan kırk kişi hiç eksik olmaz. Allah bu kırk kişiyle yeryüzündeki belaları ümmetimden uzaklaştırır. Bu kırk kişiye 'Abdallar' denir. Bunların erişleri namaz, oruç ve sadaka ile değildir; bunların erişleri cömertlikle, Müslümanlara öğütle olur.[11]

"Yaratıkları içinde Allah'ın üçyüz kişisi vardır ki, kalpleri Hz. Âdem kalbi üzeredir. Aynı şekilde Allah'ın kırk kişisi vardır ki, kalpleri Musa'nın kalbi üzeredir. Yedi kişi vardır ki, kalpleri İbrahim kalbi üzeredir. Beş kişi vardır ki, kalpleri Cebrail kalbi üzeredir. Üç kişi vardır ki, kalpleri Mikâil kalbi üzeredir. Bir kişi vardır ki, kalbi İsrafil kalbi üzeredir. Bu son bir kişi ölünce Allah onun yerine üçlerden birini getirir. Üçlerden biri ölünce onun yerine beşlerden birini getirir. Beşlerden

biri ölünce onun yerine yedilerden birini getirir. Yedilerden biri ölünce onun yerine kırklardan birini getirir. Kırklardan biri ölünce onun yerine üçyüzlerden birini getirir. Üçyüzlerden biri ölünce onun yerine halktan birini getirir. İşte yeryüzünde hayat bu insanlar hürmetine yürür, ölüm bu insanlar yüzünden olur, yağmur bu insanlar hürmetine yağar, bitkiler bu insanlar hürmetine yeşerir, belâlar bu insanlar hürmetine uzaklaştırılır." (Bu buram buram şirk kokan uydurmalar ve eleştirileri için bk. Elbânî; aynı eser, 5/669-670)

İbn Teymiye'nin **"ilim sahiplerinin ittifakıyla yalan"** dediği (bk. İbn Teymiye; el-Furkan, 13) bu Abdallar uydurmasındaki anlatım, tevhidin Allah'ına değil, **şirk panteonunun** yedek ilahlarına yakışan bir anlatımdır.

Kutup, Abdallar, Gavs, Nukaba, Nüceba, Evtâd Mitolojisi hakkındaki bilgileri, bir ibret belgesi olsun diye, tasavvuf-tarîkat kitaplarından değil, **Osmanlı** fıkıh bilginlerinin en ünlülerinden biri sayılan **İbn Abidîn**'nin **Resâil**'inden alacağız. Ünlü **Risâleler**'inin birini de bu konuya ayıran **İbn Abidîn** (ölm. 1252/1836) bu mitolojiyi, genişçe anlatmış ve ne şaşılacak şeydir ki, bir tek tereddüt belirtmemiş, bir tek sakınca kaydı koymamıştır. **Osmanlı'nın din dediği ile Kur'an'ın din dediğinin çok ayrı şeyler olduğunu kanıtlayan en güçlü belgelerden biri de İbn Abidîn'in bu "Risâle"sidir.** (bk. İbn Abidîn; Resâil, 2/264-281)

Mitolojiyi tanıtan önemli cümleleri alalım ve kendi görüşlerimizi parantez içinde ekleyelim:

Kutup (çoğulu: aktâb) değirmenin, çevresinde döndüğü eksen demektir. Zamanının bütün oluşları onun çevresinde dönüp durduğu için zamanın ruhsal seyyidi ve yöneticisi olan zata bu ad verilmiştir... Kutuplar iki tanedir. Biri görünen âlemi yönetir, biri gayb âlemini. (Allah ne yapar?!) Kutup ölünce, yerine Abdalların en kâmili geçer.

Abdallar'a gelince, abdal kelimesi, bedel sözünden alınmıştır. Bunlardan biri ölünce onun yerine öteki geçtiği için bu adla anılmışlardır. Bunlar, peygamberin yerine iş gördükleri için de bu adı almış olabilirler... (Az önce Allah'ın işlerini gördükleri söyleniyordu!) Allah, insanlara musallat olabilecek belaları, fesatları bu Abdallar yüzünden yok eder... (Neden İslam dünyasından bela ve fesat bir türlü eksik olmuyor?)

Evtâda gelince: Bu kelime direk, dayanak anlamındaki veted sözcüğünün çoğuludur. Bunlar, yeryüzünün dayanıklı olmasını sağlayan ruhsal kişilerdir. Kur'an'da dağların "evtâd" olduğunu söyleyen ayet bu kişilere dikkat çekmektedir.

Nukaba, nakîb (temsilci, belirleyici) sözcüğünün çoğuludur. Nukaba, toplumların kozmik temsilcileridir. Bunların her biri gezegenlerin birinin dünya üzerindeki etkilerini kontrol eder. Bunlar İblis'i de tanırlar ve onun etkilerini de kontrol ederler. (Dünyadaki bunca kötülük ve sapıklık nasıl oluyor? Yoksa nukabanın canını sıkacak bir şey mi yapıldı?)

Efrada gelince, bu kelime ferd (birey) kelimesinin çoğuludur. Efrâd, melekler âleminden bazılarının temsilcisi olarak iş görür...

Nüceba'nın sayısı 70, Abdalların 40, Ahyâr'ın 7, Evtâd'ın 4'tür. Gavs ise bir tektir. Nukaba'nın yaşa-

dığı yer **Mağrip,** Nüceba'nınki **Mısır,** Abdallar'ınki **Şam, Gavs**'ınki **Mekke, Kutup**'unki **Yemen**'dir. **Ahyâr** (hıyar kelimesinin çoğulu, seçkinler anlamında kullanılır) ise yeryüzünü durmadan dolaşır. (Dikkat edilirse bu mitolojik ilahların hiçbiri, günümüz dünyasının uygar coğrafyalarında yaşamıyor.)

Halkın **Kabe**'yi tavaf ettikleri gibi Kutup da sürekli bir biçimde Allah'ı tavaf eder. (Allah'ın tavaf konusu olduğunu söylemek O'nu cisimleştirmektir ki tartışmasız küfürdür.) Hep Allah'ın çevresindedir, orada döner-durur. (Bu sözler açık bir şirktir.)

Kutup, azledilmez, makamından ayrılmaz. Ancak ölünce yeri boşalır.

Mitolojik anlatım böylece sürüp gidiyor. Bunlar İslam'ın kabulleri asla olamaz, bunlar olsa olsa Hint paganizminin yedek ilah anlayışını yansıtan beyanlardır. Bu sözleri okuyup İslam dünyasının durumunu da hatırlayınca Kur'an'ın defalarca tekrarladığı şu ölümsüz beyyine vicdanlarda yeniden canlanıyor:

"Allah, insanlara zulmetmez, insanlar kendilerine zulmediyorlar." (bk. Âli İmran, 117; Hûd, 101; Nahl, 33, 118; Zührûf, 76)

Hızır mitolojisi, Abdallar-Kırklar mitolojisinin bir uzantısıdır.

Kur'an'da Hızır diye bir ad geçmez. Hz. Musa'nın Kehf Suresi'nde sözü edilen arkadaşının **Hızır** olduğunu söylemenin hiçbir Kur'ansal dayanağı yoktur. Kehf Suresi'nde sözü edilen Musa'nın Hz. Mûsa olduğu bile kesin değildir. Ona arkadaşlık yaptığı söylenen bilge kişinin ise adı hiç verilmemektedir.

Uydurmacılar Hızır'ı bazan Mûsa ile bazan da İlyas ile arkadaş yaparlar.

Tüm hurafe kabullerinde olduğu gibi **Hızır** konusunda da uydurulmuş hadisler hazırdır. İşte bir tanesi: **"İlyas ile Hızır kardeştirler; babaları Iran diyarından, anneleri ise Bizans diyarındandır."** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 5/283-284)

MEHDÎLİK VE MEHDÎCİLİK

Mehdî kelimesi Kur'an'da geçmez. Anlam olarak hidayete eren, **hidayete erdiren** demektir.

Hidayet (doğruya ve güzele kılavuzlamak), Kur'an'a göre Allah'ın elindedir. Allah bu yetkisini peygamberleri ve kitapları aracılığıyla kullanır. Peygamberlerin getirdiği kitaplardaki ilkelerle hidayete çağıranlara ise **mübelliğ** (tebliğci), **dâî** (çağrı yapan), **nezîr** (uyarıcı) denir. Bu hidayet yolcularının hiçbirinde tebliğ dışında bir amaç ve beklenti yoktur.

Mehdî, siyasal liderlik, devlet başkanlığı, maddesel önderlik talepleri olan bir "kurtarıcı" portresine sahiptir. Nitekim tarih boyunca tüm mehdî adayları, yönetimi bir şekilde ele geçirmeyi esas almış kişilerdir. Bunu bazan açık, bazan da örtülü biçimde ifade ederler. Ama hepsinde kitleyi, bir önder sıfatıyla siyasal ve askerî hareketleri de kullanarak kurtarma iddiası vardır. Bunun içindir ki, İslam literatüründe mehdî kavramı hemen daima imamet (devlet başkanlığı) kavramı ile yan yana veya bağlantılı olarak ele alınmıştır. Hatta, adaletli, güven verici bir devlet başkanı görüldüğünde ona mehdî denebilmiş, en azından böyle bir devlet başkanının mehdî beklemeye gerek bırakmadığı dile getirilmiştir. Örneğin, Abbasî halifesi **Nasır Lidinillah** (ölm. 575/1180), devrin ünlü şairi **Sıbt b.**

Te'âvîzî (ölm. 582/1186) tarafından mehdî diye anılıyordu. Sibt, Nasır geldikten sonra artık mehdî beklemeye gerek kalmadığını şiirlerinde ifade ediyordu, (bk. İlhan; Mehdîlik, 16)

Bu anlayış, zulüm ve despotizm altında inleyen kitlelerde şu veya bu adla tarih boyunca hep var olagelmiştir. Bugünkü İslam dünyasında yaşayan şekli ise Yahudilik ve Hıristiyanlık'taki mesih (kurtarıcı) inancının Müslüman kitlelere aktarılmışıdır. Yahudiler, Ilyas Peygamber'in göğe çıkarıldığına ve âhir zamanda dünyayı kurtarmak üzere geri geleceğine inanmışlardır. Hristiyan dünya aynı inancı Hz. isa'yı göğe çıkararak yaşatmıştır. Bu inanç, İslam akidesi içine de, ne yazık ki, isa'nın geri geleceğini tekrar eden bir söylem olarak girmiştir.

Emevîler döneminde Süfyânî adıyla bir kurtarıcı beklendi, (bk. Avni tlhan; Mehdîlik, İst. 1993, s. 13) Daha sonra bu, Sünnîliğe Hz. İsa'nın gökten ineceği ve Şiîliğe de, beklenen mehdinin geleceği söylemi halinde girdi.

Kısacası, aklını ve eylemini vaktinde kullanmadığı için ezilen kitleler, iyice bunaldıklarında ütopik bir kurtarıcı beklerler. İslam dünyasında en ateşli mehdî beklentisi, tarih boyunca en çok ezilen Şiî-Alevî kitlelerde görülür. Bu beklenti, giderek, "Mehdî-i Muntazar (beklenen mehdî) deyimiyle imanın bir şartı haline getirilmiştir.

Şiî inancında, ilk zamanlar, mehdî olarak Hz. Ali'nin geri gelmesi beklenmiş ve mehdî inancı Ali'nin adı çevresinde oluşturulan mitolojiye bağlanmıştır. 165/782'de ölen ve tarihin en tehlikeli uydurmacılarından biri olan Câbir b. Yezîd el-Ca'fî el-Kûfî (İmamı

Âzam onun için "en büyük yalancı" diyor) Hz. Ali'nin bir kurtarıcı-mehdî olarak geri geleceğini iddia ediyor ve kanıt olarak da Kur'an'ın Nemi Suresi 82. ayetini gösteriyordu.

Hz. Ali'den sonra **"geri gelecek mehdî"** olarak onun oğlu **Muhammed b. el-Hanefiyye** (ölm. 81/700) öne çıkarıldı. Şiîlerde hemen her imam için öne sürülen bu geri gelme **(ric'at)** nihayet **12. imam Mehdî-î Muntazar veya "Gâib imam" (Gizlenen İmanım-**la noktalandı. Şimdilerde tüm Şiî ekoller onun geri gelip insanlığı kurtaracağını ileri sürmektedir. Şiî ekollerin bazıları, bir mehdinin geleceğine inanır, ama onun adını vermezler.

Mehdî inancı, gerekeni yapamayan veya yapmayanların avunmasını sağlayan bir ütopyadır. Bu inançta bekleme esastır. Eskiden ezildiğinin farkında olamadığı veya ezilmeye karşı çıkacak imkân bulamadığı için kahır çeken kitle, mehdî inancıyla, kahır çekmeyi, aldatılmayı bizzat kendi eliyle imanlaştırmış olmaktadır. Bunun içindir ki mehdî inancından, daha doğrusu mehdî hayal ve aldanışından kurtulamayan kitlelerin kalkınması, ilerlemesi mümkün değildir. **Mehdî inancı, atılım, üretim, gelişim ruhunu felce uğratan bir hurafedir.**

Bu hurafeye destek olarak ortada dolaştırılan "hadis" patentli sözlerin tümü uydurmadır.

Mehdiden maksat, tanrısal ışık ve aydınlığın önderi ise o, bugün için Kur'an'dır. Artık kişilerden hidayet bekleme devri bitmiştir. Çünkü peygamberlik devri Kur'an'la kapatılmıştır. Mehdiden maksat, kitlesel-siyasal kurtuluş ve bağımsızlık ise bunun yolu basiretli aktif siyasettir. Bu değerlerde

başarılı olamayanlar, hayal ve afsunun derin ve uyutucu sularında ömür tüketmeye devam ederler.

Mehdî ve mehdîlikle ilgili hadis patentli sözlerin, bir kere, hadis kritiği açısından hiçbirine güvenilemez. Çünkü bunların bazıları **Hz. İsa** dışında mehdî olamayacağını söylerken bazıları daha birçok mehdî tipten söz etmektedir. Kısacası, herkes kendi ekibinin şefini mehdî yapmak için bir veya birkaç hadis uydurmuştur. Özellikle tasavvuf-tarîkat çevrelerinde her ekip kendi şeyhini **"zamanın efendisi"** veya **"mehdî"** olarak kabul ettirmek için elinden geleni ardına koymamıştır. Akıl almaz keramet isnatları, kurtuluş vaatleri, korku ve tehdit salmalar... birbirini izler.

Bu çevrelerdeki **"kutup"** inancı, mehdî inancının ta kendisidir, (bk. Bu eser, Kutup mad.)

Her mehdiye bir de **deccal** yani düşman lâzımdır ki, o da ekip başının siyasal ve ekonomik çıkarlarına en çok darbe vuran kişidir. Örneğin, **Cumhuriyet döneminin mehdî taslaklarının ortak DeccaFi daima Atatürk olmuştur.** Bunda garip bir yan yoktur. Onların akıl ve Kur'an dışı çıkarlarına en büyük darbeyi vuran, **Atatürk** idi.

Konuya Kur'an vahyi açısından bakarsak, mehdîlik diye bir inancın varlığını kabul, Hz. Muhammed'in son peygamber olduğunu kabulle yan yana duramaz. Bunların biri doğruysa öteki yanlıştır. Biz, Hz. Muhammed'in son peygamber olduğunu kabul ettiğimiz dendir ki, başka bir mehdî geleceğine asla ihtimal vermeyiz ve böyle bir şeye inanmayı Kur'an'a aykırı buluruz. Esasen Kur'an, kişilerin hidayet önderi olma devrini kapatmış, ilkeleri öne geçirmiştir. İlkelerin kaynağı ise Kur'an'dır.

O halde, **Kur'an'ın gelişinden sonra mehdî beklemek, ancak Kur'an'ı yetersiz ilan etmekle mümkün olur. Kur'an'ı yeterli bulanlar için başka bir mehdiye ihtiyaç yoktur.**

Ne yazık ki İslam tarihi boyunca hemen her coğrafyadan bir veya birkaç mehdî çıkmış ve halkı peşine takabilmiştir. Ancak bunların tümünün sonu felaket ve hezimet olmuştur.

Mehdîlikle ilgili uydurmalardan bazıları:

"Mehdinin çıkacağını inkâr eden, Muhammed'e indirileni inkâr etmiş demektir. İsa'nın gökten ineceğini inkâr eden de kâfir olmuş demektir. Deccal'ın çıkacağını inkâr eden de kâfir olur. Kadere yani hayrın ve şerrin Allah'tan geldiğine inanmayan kişi de kâfir olur. Cebrail bana şunu haber verdi: Kadere, hayrın ve şerrin Allah'tan geldiğine inanmayan kendisine benim dışımda bir Tanrı bulsun!" (Elbânî'nin sadece uydurma demekle kalmayıp **"bâtıl"** dediği bu yalan için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/201-202)

"Arınmış benlik öldürülmedikçe mehdî çıkmaz. Arınmış benlik öldürüldüğünde ise gökte ve yerdeki tüm varlıklar öfkelenir de halk mehdinin huzuruna gelir, onu tıpkı zifaf gecesinde süslenen gelin gibi süslerler. Mehdî de yeryüzünü adalet ve dürüstlükle doldurur. Yeryüzü tüm bitkilerini çıkarır, gök yağmur yağdırır. Ve ümmetim, Mehdî'nin kentinde daha önce hiç nimetlenmediği bir biçimde nimetlere boğulur." (Elbânî'nin uydurma demekle kalmayıp **"münker"** dediği bu yalan için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 5/176)

MESCİTLER

Mescid (çoğulu: mesacid), secde-sücud kökünden bir kelime olup secde edilen mekân anlamındadır.

İslam; resmî belgeli, belirli mimarisi olan bir mabet anlayışına yer vermediği için, secde edilen her yer mescit (kelimeyi bundan sonra Türkçe imlâsı ile yazacağız) hükmünü alır. Bir yer, ibadet dışında birçok iş için kullanılabilir ve ibadet edildiği anda da mescit hükmüne girer. Bu demektir ki, secde biter bitmez mescit hükmü kendiliğinden kalkacaktır.

Bu yaklaşımın temel dayanağı, Kur'an'm tüm varlığı secde halinde görmesidir. Bütün kainat secde halinde olduğundan her yer, kozmik anlamda mescit hükmündedir. İnsanlık açısından mescit olma hali ise o mekânda secde edilmesine bağlıdır.

Andığımız yaklaşımın sünnet kaynaklı dayanağı ise Peygamberimizin şu sözüdür: **"Tüm yeryüzü bana mescit kılınmıştır."**

Tüm yeryüzü mescit-mâbettir ve insanın tüm meşru filleri ibadettir. İbadet için ne belli bir mekâna ne birilerinin iznine ne de herhangi bir lidere ihtiyaç vardır. Cemaatle namazın tüm hikmeti insanları bir

araya toplamasmdadır. Cemaat olmanın, ibadetin kabulü veya kalitesiyle hiçbir ilgisi yoktur. Sadece **Cuma** namazının cemaatle kılınması şarttır. O da en az üç kişinin bulunmasıdır. Bu **üç kişilik cemaat nerede oluşursa Cuma orada kılınabilir.** İzinli-belgeli, resmî bir bina gerekli değildir. Cemaat oluşmuşsa evde, iş yerinde, bağda-bahçede, piknik yerinde Cuma kılınabilir. İşin dinî esası budur; gerisi örf ve alışkanlıktır.

BID'ATLAR, HURAFELER

Mescitleri, tevhit inancına ve Hz. Peygamber'in uygulamasına ters düşüren unsurları iki ana başlık altında incelemek mümkündür: **a) Bid'at unsurları, b) Şirk unsurları.**

I. BİD'AT UNSURLARI

*** Belirli mekânları mescit edinip başka yerde namaz kılmamak veya kılınamayacağını iddia etmek:**

Böyle bir iddianın Kur'an'ın ruhuna aykırı olduğu biraz önce verilen bilgilerden de anlaşılabilir.

Cemaatle kılınması şart olan Cuma namazında bile belirlenmiş mekân kaydı yoktur. Cemaatin yani en az 3 kişinin oluştuğu her yerde Cuma kılınabilir. (bk. Cuma maddesi) Cemaatin oluşması için 10, 20, 40 vs. rakamlarını gerekli görenler vardır. Bu görüşler kimseyi bağlamaz. Üç kişiden fazlayı gerekli görüp görmemek bir kanaat ve içtihat meselesidir.

* Mescit yapma ve süsleme yarışına girmek:

Tüm yeryüzü mescit olunca, belirli mekânlar dışında secde edilemeyeceği anlamına çıkabilecek bir tavırla sürekli mescit-cami yapmak ve bunu bir tür "temel din hizmeti" gibi algılamak din hayatına çok büyük sıkıntılar getirir. Hz. Peygamber, mescit yapma ve süsleme tutkusunun ümmetine nelere mâl olacağını daha ilk günlerde görmüş olacak ki, bu tutkunun bir sektöre vücut vermesine giden yolları tıkayıcı beyanlarda bulunmuştur. Tüm hadis kaynaklarında yer alan bu sözleri biz, İbn Hemmâm (ölm. 211/826)m eserinden vereceğiz:

"Mescitleri görkemli kılmakla emrolünmadım." Bu sözü nakleden İbn Abbas şunu ekliyor: "Vallahi, siz görkemli kılmakla da yetinmeyecek bir de onları alabildiğine süsleyeceksiniz."

"Mescitlerinizi, tıpkı Yahudi ve Hristiyanların, mabetlerini süsleyip püsledikleri gibi süsleyip püsleyeceksiniz." (İbn Hemmâm; el-Musannef, 3/152-154)

Mescit yapma ve süsleme ile insana hizmet etmeyi ve değer üretmeyi karşılaştıran Tevbe Suresi 19. ayet ne ibretli bir tablo çizmektedir! Bundan ilginci, anılan ayette örnek olarak Mescid-i Haram'ın yani **Kabe**'deki Beytullah'ın gündeme getirilmiş olmasıdır. Diğer mescitlerin durumunu siz düşünün! Ayet şöyle diyor:

"Siz; hacı sakalığını, Mescid-i Haram tamirciliğini, Allah'a ve âhiret gününe inanıp Allah yolunda didinen kişinin yaptığıyla bir mi tuttunuz? Allah katında bir olmazlar bunlar..."

Mescit yapma ve süsleme tutkusunun bir sektöre dönüştüğü günümüzde, insana yönelik hizmetleri öne çıkaranların maruz bırakılmadıkları itham kalmıyor.

Dinin özünü çürütmeye yönelik yanlışların din, hatta din savunuculuğu olarak pazarlandığı bir dünya gerçekten karanlık bir dünyadır. Böyle bir dünyadan yakınanların en saygınlarından biri olan Endülüslü bilgin **Şâtıbî** (ölm. 790/1388) şöyle yazıyor:

"Birçokları, mescitleri süslemeyi Allah'ın evini yüceltmek sanıyor. Pahalı lâmbalar, avizeler asmak da bu cümledendir. Bunları mescitlere asanlar, 'Allah yolunda harcama" yaptıklarını iddia edebiliyorlar..." (Şâtıbî; el-Muvâfakat, 2/82)

14. yüzyılda yaşamış bulunan **Şâtıbî** kandillerden, lâmbalardan yakınıyor. Acaba bugünleri görseydi neler yazardı?...

Mescitlerin altın ve gümüşle süslenmesi tüm fıkıh bilginlerinin söz birliğiyle haramdır. Diğer süslemeleri bazıları haram görür, bazıları mekruh (çirkin, yakışıksız). Süslemelerin, vakıf parasından veya haksız kazançlardan harcamayla yapılması halinde ise kullanılan maddeye bakılmaksızın haram işlendiği kabul edilir.

Kur'an ayetlerini mescit duvarlarına yazmak da aynı hükme tâbidir; haramdır, (bk. el-**Cezîrî;** el-Fıkh ale'l- Mezâhibi'l-Erbaa, 1/260-263)

*** Farz dışı namazların cami içinde kılınması:**

Hz. Peygamber'in uygulamasında olmayan, hatta zaman zaman karşı çıktığı bilinen bu bid'atın en hızlı yaşandığı yer Türkiye'dir.

Gerçek şu ki Hz. Resul, farzı kılar kılmaz camiden çıkardı. Farzdan sonra cami içinde nafile (tatavvu', sevap için fazlalık namaz) kılmaya devam edenlere de öfkelenirdi. (İbn Hemmâm; el-Musannef, 2/434-442)

Sonraki devirlerin gerçek sünnete saygılı fakıhları da farz dışı namazların cami içinde kılınmasına karşı çıkmışlardır, (bk. İbn Hemmâm, 3/71-72)

Farz dışı namazlar (bayram namazları hariç) cami dışında kılınır. Bunların cami içinde cemaatle kılınması ise (örneğin teravih namazının kılınması) peygamberimizin emriyle kesin bir biçimde yasaklanmıştır, (bk. Namaz maddesi)

*** Sünnet dışı unsurların camiye sokulması:**

Bu unsurları ayrıntıya girmeden sıralayalım.

a) Farz namazdan sonraki müezzinlik fasılları.

b) Tespih adı altında camiye sokulan bazı âlet-edevat.

c) Namaz veya hutbe öncesinde İhlas Suresi veya başka ayetler okumak,

d) Cuma namazlarında okunan iç ezan:

e) Hutbede, öğüt olarak Kur'an dışında sözlerin okunup söylenmesi:

f) Hutbe için cami içine yüksek minberler konması, hatibin bu minbere birtakım merasimlerle çıkması.

Hatip hutbeye çıkarken müezzinin **"innellahe ve melâiketehû..."** ayetini okuması da bir Emevî bid'atidir. (bk. **Ali Mahfuz;** *el-İbda' fi Madarri'l-İbtida',* 168)

g) Namaz kılanların yollara taşması: Yollarda namaz kılmak yasaklanmıştır. Çünkü bu durumda geçiş zorlaşır veya engellenir ve bu kul hakkına tecavüz olur. Kur'an'ın deyimiyle, başkalarına zarar pahasına mescit edinmek haramdır, (bk. Tevbe Suresi, 107) **Başkalarının** (bunlar gayrimüslim dahi olsalar) **zararı pahasına ibadet yapılamaz,** (bk. İbn Hemmâm, 1/403)

Namaz kılanların mezarlıklara taşması da yasaklanmıştır. (İbn Hemmâm, 1/404)

h) Vahyin belirlemediği yapay-uydurma ibadet veya teberrükâtın mescide sokulması.

ı) Caminin orasına-burasına ünlü sözler, dizeler, levhalar veya Kur'an ayetleri yazmak: İmam Mâlik, caminin mihrabına bir Kur'an ayetinin yazılmasına bile karşı çıkmıştır, (bk. Turtûşî, 223-224) Aynı İmamı Mâlik, mescitlere para toplamak için konan **"sadaka sandıklarına** da karşı çıkmış, **"Allah, mabetleri dünyalık toplama yeri yapmadı"** demiştir. (Aynı yer, 234)

i) Camilere mihrap yapmak: Mihraplar, Emevîler devrinde konmaya başlanmıştır ki tartışmasız bid'attır. (bk. Turtûşî, 217)

Mihrap vs. gibi eklemelerin bid'at olduğunu söyleyen **Turtûşî,** bunları temel yasak olan **"mescitleri süsleyip püsleme"** bid'atının bir uzantısı olarak görüyor ve şu hadislere dikkat çekiyor: **"Ben, mescitleri süslü-püslü yapmak, mescit binalarını güçlendirmekle emrolunmadım."** Ve:

"Mescitleri, tıpkı Yahudi ve Hristiyanların süsleyip püsledikleri gibi süsleyip püsleyeceksiniz." Ve: **"Kur'an nüshalarını ve mescitlerinizi süsleyip püslediğinizde çöküşünüz de sizi yakalayacaktır."** (Turtûşî, 218-219)

Mescitlerle ilgili bu anlayış, sahabî ve tâbiûn kuşağının egemen anlayışıdır. **Hz. Ali** şöyle diyordu: **"Bir toplum mescitlerini süslemeye başladı mı amelleri fesada uğramış demektir."** (Turtûşî, 220)

Irak fıkıh ekolünün sahabî önderi olan **tbn Mes'ûd,** Kûfe'ye ilk geldiğinde süslü-nakışlı bir cami gördü ve dedi: **"Bunu kim yaptıysa Allah'ın malını O'na isyanda harcamış."** Aynı İbn Mes'ûd, şunu da söyleyen büyük ruhtur: **"İleride tini** (toprağı-duvarı) **yükseltip dini alçaltacak bir topluluk gelecektir."** (Turtûşî, 221)

Mescitlerin geniş, pahalı, mükellef binalar halinde yapılması da yukarıda belirttiğimiz bid'atlar içine girer. Bu bid'atı yaşatmak için bir de hadis uydurulmuştur: **"Mescitleri geniş yapın ki içlerini cemaatle doldurasınız."** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 4/37)

*** Gayrimüslimlerin camiye girmelerinin engellenmesi:**

Peygamberimiz, Ehlikitap denen Yahudi ve Hristiyanların camiye girmelerine engel olmak bir yana, onlara bizzat kendi mescidinde ibadet etme izni vermiştir. Hicretin 9. Yılı **(Senetül-Vüfûd:** Elçiler Yılı)nda Medine'ye gelen **Necran Hristiyan Heyeti**'ne verdiği bu izin bu konuda başka belgeye ihtiyaç bırakmaz.

Hadis alanının en eski ve en büyük otoritelerinden biri olan **İbn Hemmâm**'a göre, **müşriklerin bile mescitlere girmesine engel olunamaz. Hz. Peygamber onların da mescitlere girip namaz kılanları izlemelerine izin vermiştir.** (İbn Hemmâm, 1/414)

*** Mescitlere pis kokularla gelinmesi:**

Bu pis kokular içine soğan ve sarmısak kokusunun bile girdiğini bizzat Peygamberimizden öğreniyoruz.

*** Camilerde ticaret yapılması:**

Bu bid'at türü bugün bazı vakıfların kitap, takvim ve makbuzlarının satılması şeklinde hâlâ sürdürülmektedir.

*** Tırnak kesme vs. türünden temizlik yapılması.**

II. ŞİRK UNSURLARI

Camilere-mescitlere bulaştırılan veya sokulan şirk unsurlarıyla kastedilen, Kur'an'ın açıkça yasakladığı tevhit dışı unsurlardır. Bu unsurların ortak özellikleri Tevbe Suresi 107-109, Cin Suresi 18 ve Araf Suresi 29. ayetlerde verilmiştir.

Bu ayetlerden anlıyoruz ki aşağıdaki illetlere ve eşyaya bulaştırılmış mescitler, tevhit açısından bozulmuş ve secdegâh olma niteliğini yitirmiş mekânlardır.

Biraz önce sıraladığımız bid'at unsurlarının bulaştığı mescitlere **girmeme hakkımız** varken, şirk unsur-

larının bulaştığı mescitlere **girmeme zorunluluğumuz** vardır.

Şimdi ilgili ayetleri görelim:

"Her mescitte yüzlerinizi O'na doğrultun. Dini yalnız O'na özgüleyerek O'na yalvarıp dua edin." (Araf, 29)

"Bir de şunlar var: Tutup bir mescit edinmişler: Zarar vermek için, nankörlük için, inananları fırkalara bölmek için, daha önceden Allah ve Resulü ile savaşmış kişiye gözetleme yeri kurmak için. 'İyilik ve güzellikten başka bir şey istemiş değiliz' diye gerile gerile yemin de edeceklerdir. Allah tanıktır ki onlar kesinlikle yalancılardır."

"Böyle bir mescitte ebediyyen namaza durma! Daha ilk gününde takva üzerine kurulan bir mescit, içinde namaz kılman için çok daha uygundur. Temizlenmek arzusu taşıyan erler vardır o mescitte. Allah, temizlenenleri sever."

"Peki, binasını Allah'tan gelen bir sakınma duygusu ve Allah rızası üzerine kuran mı hayırlıdır, yoksa binasını sel artıklarının ucundaki yarın kenarına kurup da onunla cehenneme yuvarlanan mı?" (Tevbe, 107-109)

"Hiç kuşkusuz, mescitler Allah içindir. O halde oralarda, Allah ile birlikte bir başkasına yalvarmayın/Allah'ın yanında bir başkası için çağrıda bulunmayın." (Cin, 18)

Bu ayetlere dayanarak mescitleri tevhit mabedi olmaktan çıkaran şirk unsurlarını şöyle sıralayabiliriz:

*** Mescidin insanlara zarar verme aracı olması veya o hale getirilmesi:**

Mescidin o niyetle yapılması gerekmez. Ayet, burada, yapmak ve kurmak anlamında bir kelime kullanmamış, **"ittihaz:** edinme" kelimesini kullanmıştır. Bu demektir ki bir mescidin zarar vermesinden söz etmek için, daha yapılırken o niyetle yapılmış olması şartı aranmaz. İlk zamanda, hatta yüzyıllarca iyi hizmetler verdiği halde günün birinde **"zarar veren mescit"** haline dönüşen binalar olabilir. Bu durum özellikle gelişen kentlerde trafiğin ana arterlerinde kalan camilerde görülür. Bunların, temel trafik geçişlerini aksattıkları için bulundukları yerden kaldırılması gerektiği söylendiğinde "Mabede, ibadete engel olunuyor, din elden gidiyor." diye karşı çıkanlar olabiliyor. Oysaki **din, insana zarar verme aracı yapılamaz. Bunun başlangıç noktası da mabedin zarar aracı olmaktan çıkarılmasıdır.**

Gasp edilen veya kandırmak suretiyle alınan arazilere yapılan camiler de zarar veren mescit kategorisine girer.

Politik rakipleri yenik düşürmek için gösteriş kabiliyeti yüksek yerlere cami yapmak da bu cümledendir. Çünkü bunda da esas maksat ibadet değil, rakiplere zarar vermektir.

Şu bir gerçek ki, Allah'a ibadet, insanı taciz ve insan haklarına tecavüz aracı yapılamaz. Hiç kimse, kişisel mertebesini yükseltme ve sağlamlaştırma aracı olan ibadetini toplumun rahatsızlığı ve kamu haklarının ihlali pahasına yerine getiremez.

İslam bunun tam tersini istemektedir. Mecelle'de ifade edildiği şekliyle, "Zarar-ı has zarar-ı amma tercih edilir." (Mecelle, Genel kısım) Yani özel zarar (kişinin zararı) kamunun zararı ile karşılaştığında birincisi yeğlenir, toplumun çıkarı öne alınır. İbadet eksikliği, zarar-ı hastır. Toplumun rencide edilmesi ise kamu yararının ihlalidir.

İkinci olarak, yine Mecelle'de ifade edildiği şekliyle: "DeF-i mefsedet celb-i menâfi'den evlâdır." Yani, bir rahatsızlığın, bir bozgunun durdurulması bir çıkarın elde edilmesinden önce gelir. Bunun daha açık şekli şudur: Bir konuda, bir bozgunun uzaklaştırılmasıyla bir menfaatin elde edilmesi yan yana gelirse birinciyi tercih ederek bozgunu durdurmak gerekir. Kur'an'm buyruklarında sürekli bu ilkenin işletildiğini görmekteyiz. Örneğin alkol hem mefsedete (bozgun ve kötülüğe) sebep olmakta hem de ticarî kazanç sağlamaktadır. Ama alkol kullanımı yasaklanmıştır. Çünkü onun içilmesi, belki binlerce insana keyif ve para sağlamakta ise de bazılarının da mahvına, perişanlığına sebep olmaktadır. Yani alkol bahsinde menfaatle mefsedet bir aradadır. Kur'an, mefsedetin uzaklaştırılmasını öne alarak alkol içimini yasaklamıştır.

Kur'an için önemli olan, perişanlığa düşen insanın/insanların korunmasıdır; keyif ve çıkar sağlayacak olanların değil.

Bu ilkeyi bizim konumuz açısından değerlendirirsek şunu görürüz: İbadet kişiseldir ve otomatik olarak "menfaat celbi" kategorisine girer. Oysaki insanın tacizi, tartışmasız bir biçimde "mefsedef'tir. O halde, ibâdet taciz vesilesi oluyorsa, ibadetin icrasını değil, tacizin durdurulmasını yeğlemek borcundayız.

Tüm bunların bizi ulaştırdığı ilkesel nokta şudur: **Mescitler, insan haklarına ve kamunun tacizine sebep oluşturacak bir konum ve durumda iseler ibadet mahalli olma özelliklerini yitirirler.**

İlkenin Kur'ansal dayanağının Tevbe 107 olduğunu görmüştük. Nebevi (Peygamber'den gelen) dayanağına gelince o da şudur: Medine'deki **Mescid-i Nebevî**'nin yapımı için, **Ensar** (Medine'nin yerlisi olan Müslümanlar) bir arazi bulmuştu. Arazinin durumunu inceleyen Hz. Peygamber, bazı yetimlerin buraya hissedar olduklarını saptadı. Ve Resul, böyle bir arazide mescit yapılamaz diyerek inşaatı durdurdu. Bunun üzerine, zengin bir sahabî olan **Ebu Bekir,** yetimlerin haklarını nakten ödeyerek problemi çözdü ve inşaat yeniden başladı.

Bu uygulamada bizim için önemli olan ilkesel nokta şudur: **Mescit inşası için insan hakları çiğne» nemez.**

Nankörlük anlamına gelen niyetlerle mescit yapmak:

Ayetin bu kısmında **"küfren"** kelimesi kullanılmaktadır. Bu kelime Kur'an'da hem inkâr anlamında hem de nankörlük anlamındadır. Bu ayette inkâr anlamında alınamaz. Çünkü inkâr için mescit yapılmasından söz etmek tutarsızdır. O halde **"küfren"** sözcüğü burada ancak nankörlük anlamında kullanılmış olabilir.

Nankörlük için yapılan mescit türüne en güzel örnekler Türkiye'de bulunabilir kanısındayız. Nimet ve imkânlarından alabildiğine yararlanılan ülkenin, rejimini ve devletini zora sokmak için **"kâfir, zındık devlet"** sloganı kullanılmakta ve devletle mücadelede

camiler karargâha dönüştürülmektedir. Türkiye'de son yıllarda akıl almaz rakamlarda cami inşa edilmesinin arkasında yatan gerçeklerden biri de budur. Allah rızası için cami yapan bir zihniyet, bir caminin yapıldığı semte en az birkaç sağlık ocağı, birkaç düşünce kulübü, birkaç okuma salonu kurar. Oysaki çok sayıda caminin yer aldığı birçok semtte o saydıklarımızdan bir tanesine rastlamak bile mümkün olmuyor.

*** Müminleri fırkalara bölmek için cami yapmak veya yapılmış bulunan camileri bu maksatla kullanmak:**

Mabedin toplumu fırkalara bölmek ve o yolla din sömürüsü yapmak için kullanımı dinler tarihi kadar eskidir. Burada ayrıntılara girmeden günümüze, özellikle de Türkiye'ye ve Türk insanının yaşadığı bazı dış ülkelere geleceğiz.

Ülkemizde, **tefrika** (bölüp parçalama, bölücülük, bölünme) illetinden arınmış camilerin sayısı yok denecek kadar azdır. Özellikle son çeyrek yüzyılda, Türkiye'nin başına açılan en kahırlı bela bu **"mabet kaynaklı tefrikadır. Parti propagandası, Cumhuriyet düşmanlığı, laiklik aleyhtarı nutuklar ve nihayet sadece Cuma'ya veya bayrama gelenlere yapılan ağır hakaretler camileri birer bölücülük ve kavga ocağına dönüştürmüştür.**

Hemen her tefrika ekibinin kendine has bir camii vardır ve bu camilerde toplananların hiçbiri öteki camidekilere Müslüman gözüyle bakmaz. Hepsi birbirinin gıybetini eder. Dahası, her biri yaptığının cihat olduğunu söyler,

Allah'a giden tek yolun kendi yolları olduğunu iddia eder...

*** Caminin, daha önce açık İslam düşmanı iken, şartların değişmesi yüzünden dini kullanmak ihtiyacını duyan ikiyüzlülere barınak yapılması:**

Kur'an, bu duruma getirilmiş camilerin de tevhit mabedi olma özelliklerinin kalmadığını bildirmektedir.

Senelerce kahır ve zulüm altında inlettikleri Müslümanların mabetlerini, onları sömürmek, kontrol etmek ve birbirine düşürmek için kullanma alçaklığının İslam tarihinde ilk temsilcileri Emevî kodamanlarıdır. Onlar, İslam'ın zaferi önünde eğilmek zorunda kaldıklarında, Müslüman kanı damlayan kılıçlarını kınlarına soktular ve o kılıçlarla dize getiremedikleri Müslümanları, musallat oldukları mabetlerinden vurdular. Bu öyle bir vuruştu ki, en büyük kahrını, dinin tebliğcisi Peygamber'in evladı üzerinde gerçekleştirdi. Onları zehir ve kılıçla yok etmekle yetinmedi, tevhidin mabedinden yaklaşık bir asır o muazzez Resul evladına hutbelerden lanet okuyarak o Peygamber'in ümmetine "amin" dedirtti.

Dahası, **Ömer b. Abdülaziz** (ölm. 102/720), Resul evladına okunan bu **laneti** camilerden kaldırdığında onu şu şekilde itham edebildiler: **"Sünnete muhalefet ediyor..."**

Camileri, önceki zamanların din düşmanlarına fesat arenası olarak açma günahının işlendiği coğrafyalardan biri de Türkiye'dir. İdeolojiler devrinde, Allah diyenlere yamyam muamelesi yapan birtakım ideoloji tutkunları, **Berlin Duvarı**'nm yıkılışından sonra, melâ-

netlerini din yoluyla yürütmek için mabede musallat olmuştur. Biz şunu açık bir biçimde gözlemlemiş bulunuyoruz: 1990'lı yılların en hararetli **"şeriat"** demagogları içinde, eski yılların en hızlı komünistleri de vardır

Hareket noktaları Türkiye düşmanlığı olan bu bölücülerin attıkları "şeriat maskeli" sloganların, Türkiye'yi güçsüz bırakmak isteyen Avrupalı siyasilerin ajanlığını yapan oryantalistler tarafından listelendiğini de biliyoruz

Müslüman mabedi cami, Türkiye Cumhuriyeti düşmanı siyasetlerin çıkarları için, işte bu zihniyetlerin "rasathanesi" (tâbir Kur'an'mdır) haline getirilmiştir. Ve Kur'an mucizesi bir kez daha tecelli etmiştir.

*** Cami yapımında, Allah rızasından başka herhangi bir kaygının rol oynaması:**

Mabet yapımına takva kaygısı dışında bir unsurun eşlik etmesi, yapılacak mabedi tevhit mabedi olmaktan çıkarır. Kişisel menfaat, şöhret hırsı, parti çıkarı, ekonomik çıkar vs. bu cümledendir.

*** Mescitlerde, Allah dışında herhangi bir kişiye sığınılması, yakarılması, herhangi bir kişinin Allah ile kul arasında vasıta yapılması:**

Tüm bunlar ulûhiyet şanından olan niteliklerin Allah dışında bir varlığa verilmesini ifade ettiği için tartışmasız şirktir. Bu maskeli şirkin en belirgin görünümü dualara sokulan şu tip cümlelerdir: **Falancanın, filan yerin, falan gecenin, filan dağın vs. hürmetine dualarımızı kabul eyle!**

Cin Suresi ayet 18'**işte bu maskeli tehlikeyi tanıtmaktadır.**

Son zamanlarda, hızlı bir artışla ücra köylere ve bazı hurafeci kodamanların evlerine kadar sokulan ve adına hurafeci bir eda ile **sakalı şerif"** denen kılların vücut verdiği tablo da Cin Suresi 18'e çarpmaktadır. Şirk belirtisidir. Bu tevhitdışılığı, **"Biz o kılları Peygamberimize saygımızdan ötürü öpüyoruz, teberrüken tavaf ediyoruz"** gibi Ehlikitap gerekçeleriyle mazur göstermeye çalışmak ise ayrı bir günahtır. Tevhit ehli, bu sahte gerekçelerin tarih boyunca nelere mâl olduğunu çok iyi bilmektedir.

Şu bir tevhit gerçeğidir ki kiliselere Hz. İsa'nın resmini koyarak ona karşı ibadet etmekle, camilere "sakal-ı şerif" (!) koyarak onun etrafında tavaf etmek arasında Hak dinin ölçüleri açısından hiçbir fark yoktur. Bu günahın birincisini işleyen kilise erbabının şirke battığını durmadan söyleyenler, söz kendilerine geldiğinde, yaptıklarını **"iyi niyetle Peygamber'e saygı"** diyerek aklamaya çalışmaktadırlar. **Hz. İsa**'ya **"Allah'ın oğlu"** diyerek onun heykellerini mabede sokanların niyetleri kötü müydü? Onların da Hz. İsa'yı yüceltmekten başka bir maksatları yoktu. Ama bu onların tevhit ölçülerini tahrip ederek şirke bulaşmalarına engel olamadı.

Sakal-ı şerîfçilerin, bunları Kur'an'dan okumaları gerekir. Şirk aracı yapılır diye elini bile öptürmeyen bir Resul, hangi mantıkla, ne zaman ve kime **"Şu sakal kıllarımı alın, mescitlere koyun ve teberrüken öpün ki dünya ve âhiretiniz mutlu olsun, cennete gidesiniz"** demiştir?!

* Allah dışında kişi/kişiler için çağrıda bulunulması, övgüler dizilmesi, propaganda, reklam yapılması:

Bu tür faaliyetler de Cin 18'e çarpar. Bu çağrıların politik çıkar, para toplamak veya klik, mezhep, tarikat liderlerini övmek maksadıyla yapılması arasında hiçbir fark yoktur. Hepsi, "Allah dışında birileri için çağrı" kapsamına girer.

Şunu da hatırlatalım: Şeyhülislam ibn Teymiye (ölm. 728/1328), Cin 18'deki ilkeyi işleterek şunu teklif edebilmiştir: Medine'deki Mescid-i Nebevi (Peygamber Mescidi), Peygamberimizin kabriyle bitişiktir; bu doğru değildir. Mescidin, Resul kabrinin uzağında bir yere götürülmesi gerekir, (bk. İbn Teymiye; Resâil, 5/96-97) İbn Teymiye'ye göre, tevhit mabedi olan bir mekânda, peygamber de olsa, bir beşerin mezarının yer alması Cin Suresi 18'e aykırıdır. "Çünkü, diyor, İbn Teymiye, böyle bir şey şirke doğru yol aldıran (zerîatün ile'ş-şirk) bir uygulamadır.

İbn Teymiye, bugünkü uygulamayı, A'raf Suresi ayet 29'a da aykırı bulmaktadır.

Mescitlerle ilgili olarak verdiğimiz bilgileri özetleyelim: İslam'ın temel kabullerine zıt unsurların sokulduğu mescitlerde namaz kılmak dinen-fıkhen caiz değildir. Gerçek muvahhit bir mümin, bu unsurlardan birini gördüğü camide namaz kılmamalı, bununla da yetinmeyerek duruma karşı çıkmalıdır. Olabilir ki bu karşı çıkış ona, kılacağı namazdan daha fazla sevap kazandırır.

Böyle davranmanın ilginç örnekleri İslam tarihinde mevcuttur. Sahabe ve tâbiûn (sahabîleri izleyen kuşak)

neslinin, özellikle Emevî yönetimine teslim olmayan erleri bu konuda çok titiz davranırlardı. Onların bazıları, örneğin, bir camide vaaz veren kişinin halkı heyecanlandırmak için hikâye anlattığını gördüklerinde, kılınacak namaz Cuma bile olsa camiyi terk edip giderlerdi. Hadis otoritesi **İbn Hemmâm** (ölm. 211/826) çok ilginç örnekler vermektedir, (bk. İbn Hemmâm; el-Musannef, 3/219-223)

Bir kez daha anımsatalım: **Bid'atların sokulduğu camilerde namaz kılmamak bir haktır; bu hakkı ister kullanırız, ister kullanmayız; ama şirk unsurlarının sokulduğu camilerde namaz kılmamak bir yükümlülüktür; o camilerde namaz kılamayız.**

MEVLİT

Vilâdet (doğum) kökünden bir kelime olan **mevlid** (Arapçası D harfi ile), doğum zamanı ve yeri anlamındadır. Zamanla, doğumun yerini ve tarihini kutlamak anlamını kazanmıştır. Bugün kullanıldığı şekliyle, Hz. Muhammed'in doğumunu anmak ve kutlamak demektir. Ülkemizde bu kutlamada, ünlü Osmanlı şairi **Süleyman Çelebi** (ölm. 1422)nin ***"Vesiletü'n-Necât"*** adlı şiir kitabı okunduğu için mevlit dendiğinde o şiir kitabının okunduğu merasim akla gelmektedir.

Peygamberimizin doğumunu anma esprisi unutulmuş, anılan şiirin okunması başlıbaşına bir dinsel törene dönüşmüştür.

Bugün birçok aile, ölüleri için mevlit okutmayı "olmazsa olmaz" bir dinsel vecibe gibi düşünmektedir.

Öncelikle şunu belirtelim: **Tevhit geleneğinde peygamberlerin doğum ve ölümleri için kutlama diye bir şey yoktur.** Çünkü bir peygamber, getirdiği dine inanmış tüm müminlerin kesiksiz ve unutulmaz rehberidir. Onun filan veya falan günde anılmasından söz etmek, diğer zamanlarda unutulduğunun örtülü bir itirafı olur.

Şu halde mevlit vs. türünden kutlamalar din kaynaklı değil, töre-folklor kaynaklıdır. İtiraf edelim ki bu kut-

lamalar, mabede sokulmadığı sürece yani folklor esprisi içinde kaldıklarında dinin esasları açısından bizi rahatsız etmez. Ama bunlar mabede girip ölülere rahmet ve cennete ulaşma vesilesi gibi algılanmaya başladığında işin çehresi değişir ve dinin temel ilkeleri açısından sakıncalar ortaya çıkar.

Bu sakıncalar, hem de en ileri boyutta ortaya çıktığı içindir ki, biz, mevlit törenlerini bid'atlar ve hurafelerle ilgili bu çalışmanın içine almış bulunuyoruz.

Şunu unutmayalım: Kutsal bağlantılı örfler başlangıçta çok saf ve temiz niyetlerle vücut bulur, ancak bir süre sonra öylesine kökleşir ve egemen olurlar ki, vahyin ilkeleri bu örf kabulleri yanında söner, erir ve bir süre sonra da unutulur.

İşte bu aşamada örf dinleşir. **Örf dinleşince din de örfleşir. Felâket işte budur. Yoksa örf örf olarak kendi köşesinde tutulduğu sürece, ne denli sakat olursa olsun, ondan dine zarar gelmez. Ama dinleşen örf, örfleşen bir dini zorunlu olarak doğurduğundan örfün kutsallaşmasına seyirci kalmak, dinin tahribine seyirci kalmakla eşanlamlı hale gelmektedir. Kur'an bütün bunları bildiği için, örfü dinleştirmeyi putperestlik saymıştır. Çünkü örfün dirileşmesinin zorunlu tek sonucu, tevhidin yerine şirket ve panteon dininin geçmesidir.**

Mevlit örfü, şuraya kadar sıraladığımız serüvenin tümünü yaşamış ve altını çizdiğimiz sakıncaların tümünü taşır hale gelmiştir.

Mevlit bugün dinsel-ibadetsel bir çerçeve içinde okunmaktadır. İbadetler; fıkhî deyimiyle, **taabbudî alan, vahyi ve tevkifidir.** Yani Kur'an nasıl getirmiş, Peygamberimiz nasıl göstermişse aynen öyle koru-

nur ve uygulanır. Ne artırma yapılır ne de eksiltme. İbadetlerin, Peygamber tarafından belirlenmiş şekline de dokunulamaz.

Resul'ün ibadet hayatında mevlit diye bir uygulama var mıdır? Bu soruyla karşılaşanlar, derler ki: **"Mevlit bir vesiledir, biz o vesileyle Kur'an okuyoruz, salât ve selam getiriyoruz, dua ediyoruz; esas amaç da bunlardır."** Bu söz üzerine akla şu soru geliyor: O söylenenlerin kendi başlarına okunmaları halinde hangi zorluk çıkıyor da **Süleyman Çelebi**'nin şiirine sığmıyoruz? Kur'an, Çelebisiz, şiirsiz, ilahîsiz, kasidesiz okununca işe yaramıyor mu? Süleyman Çelebi'den önce Kur'an okuyanların okudukları boşa mı gitti?

Gerçek şu ki, burada, Kur'an'm dikkat çektiği bir tevhitdışılık vardır. Kur'an şöyle diyor: **"Allah yalnız başına anıldığında, âhirete inanmayanların kalpleri nefretle ürperir; O'nun berisindeki ilahlaştırılmış kişiler anıldığında ise hemen müjdelenmiş gibi sevinirler."** (Zümer Suresi, 45)

Tevhit, ibadet kastıyla **"Allah'ı da anmak"** dini değildir, **"sadece Allah'ı anmak"** dinidir. Ortaklı anış bizi tevhitten uzaklaştırır. İşin omurgası budur...

Tevhide gerçekten bağlı olanlar için, söylediklerimizin özeti şudur: **Mevlit; bir dinsel merasim olarak cami-mâbet dışında icra edildiğinde bid'at olur; camiye-mâbede sokulduğunda şirk belirişi olur.**

Mevlitlerin cami dışında okunması gerekir. Bu da yetmez; cami dışına çıkarılan mevlitleri de ibadet manzarası sergilemekten uzaklaştırıp folklorik şiir törenine dönüştürmek şarttır.

MEZHEPLER

Mezheb (özgün şekli B harfi ile) gidilen yol, tarz, tavır, yorum, tutum anlamlarındaki "zehab" kökünden bir sözcük olup "din konusunda oluşmuş yorum ekolü" demektir. Bilim ve hukuk hayatında bu yorum ekollerine "doktrin" veya "literatür" denmektedir. Yani mezhep beşerî bir kurumdur; bir bilim ve düşün kurumudur. Yorumu kim getirmişse mezhep onun malıdır ve onu bağlar. Elbette ki bilim ve düşünce adına birilerini izlemek isteyenler de bu yorumların birini veya birkaçını izleyebilirler.

Mezhep konusunda şu **üç noktanın bilinmesi** son derece önemlidir:

Birincisi: Mezhep din değildir, kutsal değildir; din bilimleriyle uğraşan bilim adamlarının kişisel yorumlarıdır. Bu yorumlar, onları üretenlerin hayatlarında bile birçok kez değişebilmiştir. Çünkü bilim adamı da hata eder; sonra bu hatasının farkına vardığında onu düzeltir, yerine yeni bir yorum veya tespit koyar. Bu, bir bilim adamının yetersizliğine değil, yenileşmeye, gelişmeye açık olduğuna kanıttır; bilim adına bir onurdur.

ikincisi: Bir toplumda bilim ve düşün faaliyeti ne kadar zengin ve canlı ise o toplumda mezhep faaliyeti ve

sayısı

mezhep anlayışı ikinci yolu seçmiş ve mezhepleri dini tamamlayan birer faaliyet olarak görmüştür. Bunun içindir ki, bu anlayış mezhep kabullerini tıpkı Kur'an ayetleri gibi, hatta onlardan -hâşâ- önce dokunulmaz kılıyor.

Mezhep kabullerine uymayan ayetleri tevil eden veya mensuh (hükümden düşmüş) sayan ekoller ve fakıhlar vardır. **Ubeydullah el-Kerhî** (ölm. 340/951) denen **"mezhepperest"** Hanefî fakıhı bunların tipik örneklerinden biridir. Sözlerinden buram buram şirk tüten bu adama göre, mezhebin kabullerine uymayan ayetler ve hadisler ya tevil edilir yahut da mensûh (hükümden düşmüş) sayılır. Aynen şöyle diyor: **"Mezhebimizin hükümlerine uymayan her ayet ya tevil edilmiştir yahut da mensuhtur. Her hadis de böyledir."** (bk. Kerhî'nin er-Risâle'sinden naklen Hayreddin Karaman; İslam Hukuk Tarihi, 251)

Kerhî'nin çıkardığı bu kerih kokuya göre, mezhebin kabulleriyle ayet ve hadis arasında çelişme ve çatışma çıktığında mezhebi Allah'a ve Peygamber'e uydurmaya kalkmayacağız, Allah'ı ve Peygamber'i mezhebe uyduracağız. Ne diyelim, **Kerhî**'nin hesabı Allah'a kalmıştır.

Kerhî gibilerin açtığı çığır yüzündendir ki mezhepler dinleştirildi ve giderek tefrika (bölünme, parçalanma, bölücülük) şirkinin birer aracı haline getirildi.

* "Hak mezhep" deyimini kullanarak Allah'a ait bir sıfatı insana vermek:

Mezhepperestliğin en yıkıcı söylemlerinden biri de bazı mezhepler için **"hak mezhep"** nitelemesi yapılmasıdır. Bu söylemde iki İslamdışılık yan yanadır. Birin-

cisi, "**hak**" sıfatının beşerî bir kurum olan mezhep için kullanılması, ikincisi, belli bir grubun benimsediği yorumların dinin ve gerçeğin biricik temsilcisi gibi gösterilmesi...

Kur'an'm açık beyanlarına göre, **Hak, Allah'tan gelir;** bunda asla kuşkuya düşülmemelidir. (bk. Bakara, 147; Âli İmran, 60) Peygamberler bile hakkın kendisi değil, sadece tebliğcisi olabilirler. **Hak sıfatı yalnız Allah'a verilebilir,** (bk. Yûnus, 32)

Şu halde, **aynı zamanda Allah'ın isim-sıfatlarından biri olan hak sözcüğünü beşerî kurumlar olan mezheplere sıfat yapmak açık bir bühtan ve sapıklıktır. Ve şu halde "hak mezhep" tâbiri küfürdür; kullananların tövbe etmeleri gerekir.**

*** Mezheplerin sayısını dondurmak, örneğin dört. mezhebi geçerli sayıp ötekileri dışlamak:**

Bu da açık bir bühtandır, bir insanlık suçudur. İslam ümmetinin düşünen benliklerince üretilmiş bilgi mirasının büyük bir kısmını inkâr etme nankörlüğüdür. Hicretin daha ilk iki asrında yüzü aşkın mezhep vardı. Bunların sadece dördünü alıp ötekileri yok saymak nankörlük ve cehalettir. O yok sayılan mezhepler içinde bugün baş tacı edilen mezhepleri kuranların hocaları, eğiticileri vardır. Üstat mevkiindeki o insanlar ve ekolleri yok sayılınca sonrakiler nasıl anlam kazanacak?!

*** Mezheplerin yorumlarından seçmeler yapılamayacağını iddia etmek:**

Mezheplerin her birinden bazı yorumları alıp yeni bir sentez yapma **(telfîk-i mezâhib)** eğilimi mezhebi dinleştirenler tarafından bir tür dinsizlik gibi gösterilmiştir. Bunun sebebi, mezhepleri din haline getirme illetidir. Allah'ın tek ve değişmez dini adına onlarca ekol doğarken sesi-sadası çıkmayanlar, bu ekollerin yorumları arasında tercihe kalkıldığında kıyameti koparmaktadırlar. Bilim adamlarının yorumlarından kitlenin yararlanmasına engel olmanın iyi bir yanı olamaz. Hiçbir mezhebin yorumu din değildir. O halde, halk, yorumlar arasından istediğini seçer, hayat şartlarına, yaşadığı zamana ve zemine göre bu seçtiklerini birleştirerek kendisi için bir dinsel yaşam şekli belirler. Buna hiç kimse engel olamaz.

Yoruma ve ve kişilere itibarımız yok deniyorsa o zaman halka, **"Hiçbir mezhebe itibar etme, Kur'an'ı oku, ne anlıyorsan onu yaşa"** densin! Bu söylenmiyor, halkın kendi ihtiyaçlarına göre seçim yapması da engelleniyor. Bunun adı, **din içinde despotizm** kurmaktır.

Bu despotizmi kuranlardan İslam ümmeti elbette ki davacı olacaktır. Ümmetin maruz bırakıldığı en büyük zulümler ve baskılar bu despotizmin ürünüdür. Kitleleri tevhit dininin patenti altında putperestlik yaşamaya iten bela da bu despotizmdir.

Sözün özü şudur: Her insan, Kur'an'ı okuyarak ondan anladığını yaşayabilir. En iyisini yapması gerekmiyor. **Kendi aklıyla yürüyüp hata yapmak, onun-bunun kölesi haline gelerek isabetli olmaktan yeğdir.** İnsana ve Kur'an müminine yakışan

budur. Kitlelere, **"Davar sürüsüne dönüşmeyin!"** emrini veren Kur'an'dır. (bk. Bakara, 104) **Kur'an'ı tebliğ eden Nebi bize mezhep bırakmamış, Kur'an'ı bırakmış ve ona yapışın demiştir.**

Doğrudan Kur'an'a gitme yolunu seçmeyip zahmetsiz ve hazır yola girenlerse daha önce yapılmış yorumlardan kendi şartlarına uyanları seçebilirler. Bir meselede bir mezhepten, bir başka meselede bir başka mezhepten yararlanabilirler. Yorum yorumdur. Ya bunların tümüne karşı çıkılır, yahut da isteyenin istediğini seçmesine izin verilir.

*** Mezhep yorumlarının artık değişmeyeceğini, din hakkında son sözün bu yorumlar olduğunu, içtihat kapısının kapandığını iddia etmek:**

Mezhepleri din haline getiren zihniyetin işlediği en büyük suç budur. Bu suç, İslam toplumlarının asırlardır hayat ve can damarlarını tıkamış, düşünmeyi âdeta günah haline getirmiştir. Putlaştırılan mezhep imamları, din hakkında son sözü söyleyen yarı-ilah varlıklara dönüştürülerek Kur'an'ın yeni zamanlara ve mekânlara vereceği yeni reçetelerin vücut bulması imkân dışına çıkarılmıştır.

İçtihat kapısının kapandığını söylemek, İslam ümmetine, Firavunların, Ebu Cehillerin, emperyalistlerin, sömürgecilerin, işgalcilerin yapabilecekleri kötülüklerden daha beterini yapmaktır.

İçtihat yani bilimsel ve düşünsel faaliyet kapısı kapanmışsa, İslam, eski devirlerin kabile dinlerinden biri

olarak devrini doldurmuş demektir. Bunun böyle olduğunu hiç kimse iddia edemez.

Düşünen insanları susturmak ve bastırmak için Allah'ın açık tutulmasını istediği bir kapıyı kapatmayı din sayanların yaptıkları nereden baksanız büyük bir cinayettir. Ümmet, bu cinayeti işleyenlerden, Allah'ın ve tarihin huzurunda elbette ki davacı olacaktır.

MİRAÇ

Kur'an'ın hiçbir yerinde herhangi bir insanın Allah'ın yanına yükseldiği, O'nunla konuştuğu, din buyrukları hususunda O'nunla pazarlığa girdiği, O'ndan: **"Ben sana aşıkım, sen olmasan varlıkları yaratmazdım..."** şeklinde methiyeler dinlediği yolunda değil bir beyan, bir işaret bile yoktur.

Ne yazık ki, Yahudi-Hristiyan mitolojisinden İslam'a aktarılan **Miraç** hikâyesi (veya hikâyeleri), tüm bu Kur'an dışı kabulleri içermektedir.

Bu kabuller, bazı surelerdeki (özellikle **Necm ve isra** Sureleri) Cebrail'e giden zamirleri teviller yapıp Allah'a göndererek veya ayetleri mitolojiye uydurarak desteklenmektedir. Tümü anlam kaydırması veya tahriftir.

Kur'an'da bir İsra olayı vardır. İsra, aynı adı taşıyan surenin ilk ayetinde de gösterildiği gibi, **"gece yürüyüşü veya gece yürütmek"** demektir. Ayetin beyanına göre, **Hz. Peygamber, bir gece Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya yürütülmüştür.** Bu yürütmenin beden ve ruh beraberliğinde mi, yoksa sadece ruhen mi olduğu ayette açıklanmamıştır. Hz. Peygamber'in Mescid-i Aksa'dan göklere yükseltildiğine ilişkin hiçbir söz ve işaret yoktur. Böyle bir şey, zaten

Kur'an'm sünnetullah dediği varlık yasalarına aykırıdır.

İş bununla da kalmaz: **İsra olayındaki yürütmenin ruh ve beden beraberliğinde olduğunu kabul etmeyen, böyle diyenleri yalancılık ve iftiracılıkla suçlayan büyük sahabîler vardır. Bunların başında fakıh sahabî Hz. Âişe gelmektedir.** Hz. Âişe, "Peygamberimiz Miraç gecesi rabbini gördü, onunla konuştu..."vs. türünden sözler söyleyenlere şiddetle karşı çıkmış ve şunları söylemiştir: **"Bu sözleri duyunca tüylerim ürperiyor, bunları nasıl söyleyebiliyorlar. Bunları söyleyenler Allah'a da Peygamber'e de iftira etmiş olurlar. Allah hiçbir beşere görünmez, hiçbir beşerle konuşmaz."** Hz. Âişe bununla da yetinmemiş, şunu da eklemiştir: **"O gece Hz. Peygamber yatağından hiç ayrılmadı, ayrılsaydı ben görürdüm. Rabbi onu o âlemlerde ruhen dolaştırdı."**

Kur'an'ı dikkatle okuyanlar görürler ki Hz. Âişe'nin bu sözleri ve tavrı Kur'an'm beyanlarına ve ruhuna en uygun olanıdır.

Bizim Kur'an'dan beslenen düşüncemiz ve inancımız şudur: **Hz. Peygamber, bir İsra mucizesiyle lütuflandırılıp bir gece Mekke'deki Mescid-i Haram'dan Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya götürülmüştür. Bu götürülmenin beden ve ruh beraberliğinde mi, sadece ruhen mi olduğu meselesi bizim bilgi sınırlarımızın dışındadır. Biz bu noktada durmayı yeğleriz. Hz. Peygamber'in göklere çıkarıldığı, Allah ile görüştüğü, Allah'ın ona iltifatlar ettiği, namazın uzun bir pazarlıkla farz kılındığı yolundaki rivayetle-**

rin tümünü Kur'an'a, dine, ulûhiyet ve nübüvvetin şanına aykırı buluruz.

Hz. Resul'ün Cenabı Hakk'ın tecellilerine ruhen muhatap olmasına gelince o bir kerelik değildir. Resul bu tecellilerin her an muhatabıdır. O muhatap olmanın nasıllığı ise bize anlatılmamıştır. O halde biz o noktada da dururuz; kafamızdan veya û söylemlerinden yararlanıp senaryolar oluşturmayız.

Yahudi-Hristiyan mitolojisinden aktarılan kabullerle Kur'an'daki İsra olayının kaynaştırılmasından doğan sapmalar Hz. Muhammed'in û elçisi niteliklerine ters düşen birçok bid'at ve hurafe barındırmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Hz. Peygamber'in bedeniyle göklere çıktığına inanmak:**

Kur'an'a açıkça ters olan bu kabul ile ilgili açıklamayı biraz önce yapmıştık.

*** Peygamber'in göklere Burak denen bir binitle yükseldiğine inanmak:**

Bu Burak anlatımı, eski Hint ve Yunan mitolojilerindeki göğe yükselme anlatımlarının tıpa tıp aynısıdır. Burak uydurması tüm hadisçilerin **"zayıf,** Ahmed b. Hanbel'in **"metruk"** (terk edilmesi gereken) dediği çok uzun bir uydurma ile anlatılır. Bu anlatım, tevhidin o saf ve berrak dünyasından çok, **Eski Yunan** panteonunun yedek ilahlarına ilişkin hi-

kâyeleri anımsatan putçu motiflerle doludur. Orada Hz. Peygamber'in karşılaştığı nebilerden biri olan Hz. **Mu**sa'nın, hâşâ, rabbine öfkelenmiş bir halde hiddetle bağırıp çağırdığı söylenmektedir. Orada, binilen Burak'ı, Beyt-i Makdis'te peygamberlerin bağlandığı bir direğe bağladıkları anlatılır... Tüm bunlar, Kur'an'ın ulûhiyet ve nübüvvet anlayışına taban tabana zıt mitolojilerdir. (Bu uzun uydurma için bk. Elbânî; Zaîfa, 4/281-283)

* Namazın Miraç gecesi Allah-Muhammed-Mûsa üçlüsünün uzun bir pazarlığı sonucu farz edildiğine inanmak:

Bu anlatıma göre, namaz Miraç gecesi farz edilmiş ama bu 50 vakit imiş. Farzı öğrenen Hz. Muhammed dünyaya dönerken yoluna çıkan Hz. Mûsa ona: **"Sen ümmetinin ne olduğunu iyi bilmezsin, rabbine geri dön, bu namazın indirilmesini iste, senin ümmetin buna dayanamaz!"** demiş ve Hz. Peygamber de geri dönüp 50 vaktin bir miktarını indirtmiş. Sonra geri gelirken yine Mûsa ile karşılaşmış, o da ona yine **"Geri dön, yine indirt, bu da fazla!"** demiş, o da tekrar geri dönüp Allah ile pazarlık etmiş... Mûsa Peygamber'in bu uyarısıyla gidip gelme birkaç kez tekrarlanmış ve nihayet namaz 5 vakte indirilmiş. Mûsa **"Bu da fazla"** demişse de Hz. Peygamber: **"Yok, bundan fazla indirim istemekten utanırım, burada kalsın!"** demiş...

Bu rivayetleri tevhit dinine uygun görmekten Allah'a sığınırız!

Kaldı ki **namaz, Miraç denen mitolojiden çok önce farz edilmişti ve uzun zamandır kılınmakta idi. "Namaz kılın!" emri, iniş sırasıyla**

üçüncü sure olan Müzzemmil Suresi'nde yer almıştır. İsra olayını (tahrif edilmiş şekliyle Miraç denen olayı) anlatan surelerin birincisi olan İsra, iniş sırasıyla 17. sure, Necm ise 23. suredir. Kur'an'm üçüncü suresinde emredilen bir farz ibadeti, 17 ve 23. surelerin tevili ile yaratılan bir pazarlığa dayandırmak hayret verici bir cürettir.

*** Bakara Suresi'nin son iki ayetiyle namazlarda okunan Ettahiyyâtü... yakarışının bir kısmının Mirac'da vasıtasız bir şekilde vahyedildiğini söylemek:**

Bu iddia, Kur'an'm vahiyle ilgili beyanlarına aykırıdır. Vahyin nasıllığını gündeme getiren temel ayetler Şûra Suresi'nin 51-52. ayetleridir. Bu ayetler, Allah'ın herhangi bir insanla bir vasıta olmadan asla konuşmadığını, konuşmayacağını hükme bağlamaktadır. 52. ayet, Hz. Peygamber'e vahyin de **"aynen bu şekilde"** olduğunu beyan etmektedir.

Bu Kur'an ayetleri ortada dururken, birtakım rivayetlere dayanarak **"Filan surenin filan ayeti ile falanca dua istisnadır."** demenin inandırıcı bir yanı olamaz.

İkincisi, eğer bu rivayet doğru ise, neden **Ettehiyyâtü...** duasının **"Miracda doğrudan vahyedildi"** denen kısmı Kur'an'a girmemiştir? Kur'an'da eksik mi var?

Bunların cevabı yoktur, olamaz! Yapılacak tek şey, bu İsrailiyât uydurmalarını bir kenara bırakıp Kur'an'm temiz ve nezih dünyasına dönmek ve hurafelerin lekelediği imanı o dünyada yeniden yıkayıp arıtmaktır.

Miraç mitolojisiyle ilgili uydurmalardan bazı örnekler:

"Hz. Peygamber 7. göğe yükseltildiğinde Cebrail ona dedi ki: 'Yavaş ve sessiz ol; rabbin namaz kılıyor.' Peygamber sordu: 'O da namaz kılar mı?' Cebrail dedi: 'Evet, kılar.' Peygamber sordu: 'Peki, ne okuyarak kılar?' Cebrail dedi ki: 'Şunları okuyarak kılar: Cebrail'in ve meleklerin rabbini teşbih ve takdis ederim; rahmetim öfkemi geçmiştir." (Elbânî'nin uydurma demekle yetinmeyip **"münker"** dediği bu hezeyan için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/571)

Böyle bir söz, Kur'an'ın mahbatı (iniş yeri) olan bir peygamberin ağzından çıkmış olamaz. Allah **Mabûd** (ibadet edilen)dur, O'nu **âbid** (ibadet eden) gösteren beyanlar Kur'an'ın dinine aykırı bühtanlardır.

MÜRŞİT VE İRŞAT

Mürşid (özgün şekli D harfi ile) ve **irşad, reşed** ve **rüşd** köklerinden bir kelimedir. Günlük dilde, **hidayet** (doğruya ve güzele kılavuzlanmak) anlamında kullanılan **reşed** ve **rüşd "bozuk inanç yüzünden doğan bilgisizlik"** anlamındaki **"ğayy"** sözcüğünün karşıtıdır. Kur'an bu karşıtlığı Bakara 256. ayette çok ilginç bir biçimde vermiştir: **"Dinde baskı-zorlama-tiksindirme (ikrah) yoktur. Doğru bilgiye dayalı eriş (rüşd), sakat bilgiye dayalı sapıştan (ğayy) açık bir biçimde ayrılmıştır."** (bk. Râgıb el-Isfahânî; Müfredat, rüşd maddesi)

Bu ayet, din konusunun omurga noktalarından birkaçını ifadeye koymaktadır. Bunlar: **1.** Baskı ve zorlamanın insan ve din gerçeğine aykırı, Allah'ın iradesine ters bir gidişin göstergesi olduğu, **2.** Doğruya ve güzele kılavuzlanmış olmanın temelinde sağlıklı bilginin yattığı, **3.** Sapıklığın esasında bozuk-yanlış bilgilerin bulunduğu, **4.** İnsanın bilgiyi devreye sokarak doğruyu ve güzeli rahatlıkla yakalayabilecek bir kıvama geldiği, **5.** İrşat (doğruya ve güzele eriş) işinin bir bilgi-bilim meselesi olduğu gerçekleridir.

Kur'an'a göre, rüşd, Allah'ın elindedir. Yani rüşd, tanrılığın haklarından biridir. Peygamberler, ancak Allah'tan aldıkları vahye

dayanarak irşad yapabilirler. Yani onların irşadlarının arkasında Allah'ın kendilerine ulaştırdığı bilgiler vardır. Allah'ın görevlendirmesi olmadan peygamberler de dahil, hiç kimsenin irşad üretme ve yapılandırma hakkı, yetkisi yoktur. Hz. Muhammed'e verilen şu emir bu gerçeği çok ürpertici bir biçimde ortaya koyuyor: **"De ki: 'Ben size zarar verme gücüne de ışık ve aydınlık (rüşd) verme gücüne de sahip değilim."** (Cin, 21)

O halde **irşadın arkasında derece derece bilgi bulunacaktır.** Bu bilgi, sağlıklı bilgi olacaktır. Bilginin kaynakları içinde vahiy de vardır. Peygamberler dışındaki insanlar için vahiy kaynaklı bilginin anlamı, vahyin verilerini toplayan tanrısal kitaptır. Müslümanlar için bu, Kur'an'dır.

Sonuç şudur: **irşat** (kelimeyi artık Türkçe imlâsıyla yazacağız) **ve hidayet, din bağlamında düşünüldüğünde bunun bizler için ilkesel kaynağı bilim, somut-belge kaynağı ise Kur'an'dır.**

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** İrşadı bir bilgilendirme kurumu olmaktan çıkarmak:**

Kur'an'a göre irşat faaliyeti bir bilgi alışverişidir. Bu öylesine tartışılmaz bir gerçektir ki Kur'an, tanrısal vahyi bile insanlık dünyasına inişinin ardından **"ilim"** olarak anmakta (bk. Bakara, 145), böylece bizim Kur'an'dan yani tanrısal vahiyden yararlanmamızın da ancak bilim sayesinde mümkün olacağını göstermektedir.

Vahiy, ancak onu alan nebi için bilgi üstüdür. Bizim için vahiy de bir bilgi alanıdır. Bunun pratik anlamı şudur: Din adına yol gösterenlerin yetki ve güvenilirlik belgeleri bilimsel nasiplerini gösteren belgelerdir.

Tarih boyunca bu belgelere sahip olamayan ama kitle üzerinde hegemonya kurma sevdasından da asla vazgeçmeyen odaklar, başlarına âdeta bela olan bilim denetçisinin pençesinden kurtulmak için çareler aramış ve bu çareyi bulmuşlardır: Bilimin yerine sübjektif-spekülatif ilham ve içe doğuşu yerleştirmek.

İrşadı bir bilgilendirme, bilgi ile yol gösterme kurumu olmaktan çıkaran zihniyetler, dinin kutsallarını kullanarak kitleler üzerinde hegemonya kurmak isteyen sömürü sınıflarıdır. Bunlar ilk iş olarak irşadı bir bilgilendirme kurumu olmaktan çıkarmaktadırlar. Çünkü bilginin denetçi olması bunların işini zorlaştırmaktadır.

Mürşit sıfatı verilen kişinin **"bilgin"** sıfatı taşıma zorunluluğu dışlanınca iş kolaylaşıyor. Otorite artık kıyafetle, bağlı olunan tarikatla, tamamına yakını uydurulmuş şecerelerle, birilerinin rüyada görmesiyle, çıkar şebekesi içinde yer alan bağlıların ürettikleri kerametlerle sağlanmakta ve günden güne güçlendirilmektedir. Çünkü bu sayılanların hiçbirinin bilimle denetlenmesi söz konusu değildir. Hatta çoğu yerde böyle bir denetimden söz etmek bile günahtır, cehennemlik olmanın alâmetidir.

Kur'an, irşat konusunda bu anlayışın tam tersini öne çıkarmaktadır. Kur'an'a göre, ilimsiz irşada kalkmak sapıklık ve rezillikten başka hiçbir şey getirmez. İlimsiz irşat iddia-

sının vardıracağı yer şeytana teslimiyet ve hüsrandır. Yapılan işi Allah adına göstermek, hatta iyi niyetle Allah adına yapmak, sonucu değiştirmez. Hüsran kaçınılmazdır. Kur'an şöyle diyor:

"insanlar içinde öylesi vardır ki Allah konusunda ilimsiz, kılavuzsuz ve aydınlık getiren bir kitaba sahip olmaksızın mücadele edip durur. Yanını eğip bükerek uğraşır ki Allah yolundan saptırıversin. Böyle kişiye dünyada bir yüz karası öngörülmüştür. Ve kıyamet günü biz ona o kasıp kavuran yangının azabını tattıracağız." (Hac, 8-9)

"İnsanlardan bazısı vardır, hiçbir ilme sahip olmadan Allah konusunda mücadele eder ve her inatçı kaypak şeytanın ardı sıra gider. O şeytan üzerine şöyle yazılmıştır: Kim buna dost olursa muhakkak o onu saptırır ve onu, alevi zorlu ateşin azabına götürür." (Hac, 3-4)

Kur'an'ın bu verilerini dikkate alarak şu ilkesel tespiti yapabiliriz: **Mürşit, bilgi ile donanmış kılavuzdur. İrşadın esasında bilgi vardır.**

Tam bu noktada, **Mustafa Kemal Atatürk**'ün şu ölümsüz sözünün altını, Kur'an'ın yüzlerce ayetinin bir özeti olarak çizebiliriz:

"Hayatta en hakiki mürşit ilimdir."

* Mürşidi yol gösterici olmaktan çıkarıp aracı konumuna getirmek:

Mürşit yani bilgin, Allah ile insan arasında aracı değil, bilgisi ile yol göstericidir. Dileyen bu yol gösterici-

den yararlanır. Bu, kişiyi vazgeçilmez kılmanın değil, bilgiyi yardımcı kılmanın göstergesidir. Bilgiyi yardımcı kılma noktasından kişiyi vazgeçilmez kılma noktasına dönüş halinde şirk baş göstermiş, mürşit adı altında yardımcı bir ilah devreye sokulmuş olur.

Kur'an Allah ile insan arasında yaklaştırıcı-aracı kabul etmemekte, böyle bir iddiayı şirk saymaktadır. Temel ilke ve insana verilen temel emir şudur: **"Benimle, yarattığım kişiyi baş başa bırak!"** (Müddessir, 11)

Zümer Suresi 3. **ayet,** Allah ile insan arasına **"yaklaştırıcı"** sıfatıyla girmenin veya birilerini sokmanın şirkin belirgin niteliklerinden biri olduğunu gösteriyor:

"Arı-duru din yalnız ve yalnız Allah'ındır. O'ndan başkasını veliler edinerek: 'Biz onlara, bizi Allah'a yaklaştırmaları dışında bir şey için kulluk etmiyoruz.' diyenlere gelince, hiç kuşkusuz, Allah onlar arasında, tartışıp durdukları konuyla ilgili hükmü verecektir..."

Kur'an, Allah ile insan arasında ayrılık, uzaklık kabul etmiyor. Böyle bir uzaklık olmadığına göre, kim kimi nereye yaklaştıracaktır. Kur'an'm açık beyanıyla, **Allah insana şah damarından daha yakındır.** (Kaf Suresi, 16) Sahte mürşitler, önce insanı şah damarından daha yakın olan Allah'tan çeşitli oyunlarla uzak göstermekte, sonra da **"yaklaştırıcı, vardırıcı"** yaftalarıyla aldattıkları insanlardan maddî-manevî komisyon almaktadırlar.

Mürşit adı altında bir tür yedek ilah (şerik, rab, nidd) üretmenin savunusunda şirkin öne sürdü-

ğü gerekçelerden biri de Allah-insan arası gücün **"şefaatçi"** niteliğidir. Kur'an'ı dinleyelim:

"Allah'ın yanında bir de kendilerine zarar veremeyen, yarar sağlayamayan şeylere kulluk ediyorlar ve şöyle diyorlar: 'Bunlar bizim Allah katındaki şefaatçılarımızdır." (Yûnus, 18)

Bu yedek ilahçı şirk mantığına Kur'an'ın cevabı **Zümer Suresi 44.** ayettedir:

"Şefaat tümden ve sadece Allah'ındır."

*** Mürşidi kurtarıcı olarak görmek:**

İrşat konusunun şirke götüren en tehlikeli sapma noktalarından biri budur. **Kurtarıcılık vasfını Allah dışında bir kuvvete vermek Kur'an'ın ruhuna tamamen aykırıdır.** Değil sıradan insanların, peygamberlerin bile böyle bir sıfatı yoktur.

Kur'an, "kurtarıcı mürşit" anlayışına tamamen kapalıdır. Çünkü bu anlayışın sonu şirke çıkar. Kur'an'da **"uyarıcı mürşit"** anlayışı, vardır. Son Peygamber de dahil, tüm ışık taşıyıcılar, uyarıcı (nezîr)dırlar. **Uyarıcı,** ışık tutan, haber veren, dikkat çeken, insanı omuzlarından tutarak silkeleyip kendine getiren sonsuzluk eridir; ama onun kurtarıcılık vasfı yoktur. O, uyarır, ama kadere egemen olmaya kalkmaz. **Kurtarmak kadere egemen olma işidir. Bu iş Allah'ın tekelindedir.**

Kurtarıcı, sadece Allah'tır. İrşat bunun böyle olduğunu anlatma işidir. Bu işi yapmak yerine, Allah'ın alanına tecavüz edip kurtarıcılık rolüne soyunmak insanı da dini de tahrip eder.

Kurtarıcılık iddiasında bulunmak, Allah yerine iş yapmaya kalkmaktır; oysa insana Allah yerine ve Allah adına iş yapma yetkisi verilmemiştir. İnsan ancak "Allah için" iş yapabilir ve bu da onur olarak ona yeter.

Yol göstericiye "kurtarıcılık" vasfı vermek, Hristiyan papazlar tarafından "keffâret" (redemption) inancıyla Hz. İsa'nın tebliği içine sokulmuş ve oradan da tasavvufun yozlaştırılmasıyla İslam'a aktarılmıştır. Hıristiyanlığın bu inanışına göre, Hz. İsa, insanlığın günahlardan, serden temizlenmesi için kendisini feda etmiştir. Çarmıha gerilmenin kozmik arka plânı budur. Hz. İsa, ayrıca, havarilerine insanları iyileştirme (healing) ve içlerinden kötü dürtü ve düşünceleri çıkarma (casting out demons) yetkisi de vermiştir, (bk. Tillich; Eternal Now, 58 vd.) İşte bunun bir uzantısı olarak ruhanî kişiler (mürşitler) kendilerine baş vuranların günahlarını çıkarabilirler, iç dünyalarını temizleyip onları arı-duru hale getirebilirler. Böyle olunca da o kişiler, diledikleri zaman, insanların ruhsal hayatlarını karartabilirler de... Vaftiz ve aforozun esası budur.

Yani insanın din hayatının kaderi kendisinin elinden alınmış, birtakım yetkilerle donatılmış olan birtakım kişilere verilmiştir.

Bu, şirkin bir işleyişidir. Kur'an, bırakın desteklemeyi, bunu yıkmak için gelmiştir denebilir.

Ne yazık ki, tasavvufun yozlaştırılmasının bir ürünü olan tarikatlar Kur'an'm yıktığı bu tevhitdışılığı İslam'ın ta bağrına sokmuş ve insanların sonsuz kurtuluşlarını sağladıklarına inanılan yüzlerce-binlerce kişiyi İslam'ın

kaderine hükmeder bir konuma getirerek adı konmamış bir Şintoist panteon oluşturmuştur.

Bu panteonda kurtarıcılık, günahtan arındırıcılık rolleri ve yetkileri olan kişiler vardır, türbeler vardır, onların elleri, nefesleri, duaları vardır. Hatta ve hatta eşyaları, geçtikleri-oturdukları mekânlar vardır. Doğrusu, kanserojen bir şirk tahribi karşısındayız. Öyle bir yapı yaratılmıştır ki, Hak hemen hemen akla getirilmemektedir. Allah'a ait tüm yetkiler günlük hayatta bu "kurtarıcı kişiler ve nesnelerde aktarılmıştır.

Bu şirk tahribinin en kestirme ifadesini, tarikat çevrelerinin halk arasında dolaştırdıkları ve ne yazık ki, zaman zaman **"hadis"** yaftasıyla sergiledikleri şu şirk sloganında bulmaktayız: **"Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır."**

Oysa ki Kur'an dininde bunu tam tersi doğrudur: **Şeyh adıyla bir kurtarıcı düşleyenin veya icat edenin yuları şeytanın eline geçer. Bunun aksini kabul etmek, Hz. Muhammed'in peygamberlik görevini tamamlamamış veya başaramamış olduğunu kabul ve ilan etmekle eşanlamlıdır.**

Özetlersek, ilimden ve onu taşıyan bilginden yararlanmak, insanın yol almasında rahatlık sağlar. Bu rahatlıktan yararlanmak isteyen bunu yapar. Bu, insanca ve Müslümanca bir davranıştır. Ancak tevhit ruhuna uygun temel şartlarını gözden uzak tutmamak gerekir. O şartlar şöyle sıralanabilir:

1. Yararlanılan kişi ilimle donanmış olmalıdır, 2. Bu kişiye kurtarıcı sıfatı asla verilmemelidir, 3. Bu kişiye dokunulmazlık, tenkit üstülük, hatasızlık, kutsallık, günahlardan

arınmıştık vs. gibi nitelikler asla mâl edilmemelidir. Bu kişi, gerektiğinde eleştirilebilmelidir. Hata yapabileceği, günah işleyebileceği var sayılmalıdır. Onun tüm sözleri, yazdıkları, eserleri, uygulamaları... bilimin ve Kur'an'm verileri ışığında eleştiriye sürekli açık olmalıdır, 4. Bu kişinin yol göstericiliğinin ölümle sona erdiği tartışmasız kabul edilmelidir. Türbesi, eşyası, çevresi asla ve asla kutsallaştırılmamalıdır.

Tam bu noktada, halk arasında dolaştırılan şu müşrik söylemi de Kur'an ışığında açığa çıkaralım. Denmektedir ki: **Mürşitsiz olmaz, bir mürşitten el almak gerekir, yoksa kurtuluş imkânsızdır.**

Bu sözle kastedilen eğer bilimden, bilim adamından yararlanmaksa, buna hiçbir itiraz söz konusu olamaz. Çünkü Kur'an da bilime ve bilgine yollama yapmaktadır. Ancak böyle düşünmenin bir göstergesi vardır: Bilgin demek olan mürşidi tartışılmaz, dokunulmaz, eleştirilmez, kutsal, ölümsüz ilan etmemek...

Eğer mürşit adıyla devreye sokulan kişi dokunulmaz kılmıyor, kurtarıcı gösteriliyor, kutsallaştırılıyorsa yukarıki iddia katıksız bir küfürdür. Allah'ı, O'nun kitabını, Resulünü anlamsız, yetersiz ilan etmektir.

Kur'an şöyle diyor: **"Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı/Allah'a teslimiyeti seçtim."** (Mâide, 3)

Buna göre, din: 1. Tamamlanmıştır, 2. Kemale erdirilmiştir, 3. Adı İslam konarak Allah dışında bir kişiye, güce, varlığa teslimiyet din olmaktan çıkarılmıştır.

"Bir ermişten el almadan olmaz" şeklindeki müşrik sloganı bu Kur'ansal tespitlerle uyuşturmak mümkün değildir.

Doğrusu şu ki, dinde eksikler gören, tamamlanmamış noktalar olduğunu var sayan veya bu anlama gelecek davranışlar içine giren zihniyetler inandıklarının adını İslam koymak hakkını yitirirler.

İslam, Allah'a, sadece Allah'a teslimiyettir.

Bu teslimiyeti kabul edenler Allah'ın dininin tamamlandığını ve kemale erdirildiğini de kabul etmek zorundadırlar. Hem bu ayeti okuyup hem de yeni teslimiyet odakları yaratan ve dine sürekli eklemeler yapanların maskeli bir şirk çukuruna doğru yuvarlanmakta olduklarını düşünüyoruz.

*** Mürşide teslimiyeti gerekli görmek:**

Allah'tan başka bir kuvvete veya kişiye teslimiyetten söz etmek bile küfürdür. Bir insan böyle bir teslimiyetten, gerçekten inanarak söz eder ve bunda ısrarlı olursa İslam dininin dışına çıkar.

Dinin adı, İslam'dır. İslam'ın anlamı, Allah'a teslimiyettir. Bu teslimiyet, tıpkı, kelimei tevhitte olduğu gibi, iki kutuplu bir ifade ile verilmelidir. **Kelimei tevhit (la ilahe illellah: Başka ilâh yok, yalnız Allah var' formülü, sadece olması gerekeni göstermekle kalmamış, olmaması gerekenleri de göstermiştir. Ve öncelikle, olmaması gerekenlere dikkat çekilmiştir. Çünkü yolun bizi götüreceği yere götürmesi yani yürünebilir hale gelmesi için önce engellerden temizlenmesi gerekir.**

Tevhit formülündeki "la ilâh: ilahlar yok" bölümü bu temizlemeyi gösteriyor.

İslam'ın ifade ettiği teslimiyette de aynı durum söz konusudur. Yani teslimiyetin biri olumsuz, biri olumlu olmak üzere iki tecellisi vardır: 1. Allah'tan başkasına (insan, eşya, kavram) teslimiyet yoktur, 2. Teslimiyet sadece ve sadece Allah'adır.

Yozlaştırılmış sûfî inançlar ve bunların uzantısı olan tarikatlar, işte İslam'ın bu hayatî anlamında kaydırmalar yaratmış ve teslimiyeti "sadece Allah'a" olmaktan çıkararak "birtakım kişilere ve şeylere, o arada Allah'a da" konumuna getirmiştir.

İslam dünyasında asırlardan beri süregelen ve bugün de sürmekte olan mürşit inanış ve anlayışının Kur'an verileri ışığında durumu, ne yazık ki, budur.

NAMAZ

Kur'an'da namazı karşılayan kelime **"salâf**'tır. Türkçe'de, **"salât"** karşılığı kullanılan namaz kelimesi Farsça'dan alınmıştır.

Namaz, Kur'an'ın, Allah ile kulu arasındaki ilişki ve diyalogun tüm türlerini bir araya getiren bir **"top-layıcı ibadef**'tir. Kur'an'da adı geçen **zikir** (Kur'an okuma, Allah'ı anma), **şükür, hamd** (Allah'ı övme ve yüceltme), **tespih** (Allah'ı yüceltme), **tehlil** (Allah'tan başka tanrı olmadığını ifade etme), **secde, rükû, tefekkür** (varlık ve Yaratıcı hakkında düşünme) vs. gibi yakarış ve meditasyon hallerinin tümü namazda vardır. Daha doğrusu namaz tüm bu kavramları fiile dönüştüren bir **"davranışlar ve düşünceler bütünümün** adıdır.

Namaz ayrıca insanın sergilediği değişik hareket türlerini de bünyesinde toplamıştır. Yani namaz hem dinsel-ruhsal anlamda bir toplayıcıdır, hem de kozmik-evrensel anlamda ... Cemaatle namazı düşündüğümüzde, namaz sosyolojik anlamda da bir toplayıcı konumunda karşımıza çıkar...

Niyaz hallerinin tümü bir araya getirilerek adına namaz denmiştir. Kur'an, namaz diye ayrı bir ibadet tanımlamaz. Çünkü namazın Kur'-

ansal adı olan "**salât**" kelime anlamıyla dua demek olup namazın içerdiği yakarış ve yüceltme hallerinin tümü için (ayrı ayrı ve hep birlikte) geçerlidir.

Bu yapısıyla **namaz, sadece Muhammed ümmetinin değil, tevhit geleneğine bağlı tüm toplulukların ortak ibadetidir. Bunun içindir ki Kur'an, namazı tüm peygamberlerin ortak ibadet şekli olarak gösterir ancak tanımlamaz. Çünkü namaz, tevhit geleneğinin bir uygulaması olarak Mekkeli müşrikler tarafından da** (yozlaştırılmış olmakla birlikte) **bilinmekte ve uygulanmakta idi.** Kur'an bu konuda son derece açık konuşmaktadır:

"Onların Beytullah'taki namazı ıslık çalmak ve el çırpmaktan başka bir şey değildir..." (Enfâl, 35)

Demek oluyor ki **Mekkeli müşrikler de, tıpkı Müslümanlar gibi Kabe'ye sahip çıkıyorlar, onun çevresinde namaz kılıyorlardı. Ne var ki onların namazı, yozlaştırılmış, içine şirk unsurları sokulmuş ve tevhit çizgisinden saptırılmış bir namazdı.**

Tevhidi bir uygulama olarak namaz, Hz. ibrahim'in yolunu izleyen Mekkeli Hanîflerce de biliniyordu. Bu namaz, Hz. Peygamber'in nübüvvetinin ilk günlerinde bile (Hz. Ali'nin küçük bir çocuk olarak İslam'a girdiği o ilk günlerde) kılmıyordu. Bunun içindir ki biz, namazın sonraki zamanlarda Miraç gecesi göklerdeki yolculukta ve Hz. Musa'nın Peygamberimize yol göstermesi(I) sonucu Allah ile yapılan uzun bir pazarlık (hâşâ) üzerine farz kılındı-

ğını anlatan hadis adlı uydurmalara asla itibar etmeyiz. Allah'ın dini, Peygamberimiz ve Hz. Mûsa bu yalanlardan, bu pazarlıklardan arınmıştır. (Namaz Mirac'da farz kılındı uydurmasının geniş eleştirisi için bk. **KÎ.** 577-587; bu eser, **Miraç** mad.)

Müşriklerin Hz. Muhammed'le kavgası dinsizlik, allahsızlık, namazsızlık kavgası değildi; bu değerlerin alışılmış atalar tarzına aykırı biçimde algılanıp yeniden yapılandırılmasına karşı çıkış kavgası idi. Bu noktayı gözden kaçıranlar ne müşrikleri tanıyabilirler ne şirki, ne Kur'an'ın getirdiklerini anlayabilirler ne de Hz. Muhammed'i...

Kur'an, namazın rekât sayısından hiçbir biçimde söz etmez. Bu demektir ki rekât sayısı içtihadîdir. Bu içtihat Hz. Peygamber tarafından yapılmış ve konu ibadet alanı olduğu için zamanla değişmesini düşünmek söz konusu olmamıştır. Ve söz konusu olmayacaktır. Çünkü bu alan akıl ve kıyas alanı değildir. Vahiy ve tevhit geleneği alanıdır. Bu alanda biz Resul'den ne görmüşsek onu yaparız.

O halde **namazın rekât sayısı tevhit geleneği ve özel olarak da Hz. Peygamber'in sünneti tarafından belirlenmiştir.**

Burada söz konusu olan rekât sayısı, açıktır ki, farz diye anılan namazların rekât sayısıdır. Farz dışı namazlarda zaten rekât sayısı tartışması yapılamaz. Onları isteyen istediği kadar kılar.

Kur'an tarafından vakti açıkça bildirilen namazlar üçtür. (bk. Bakara, 238; Nûr, 58. Ayrıca bk. İsra, 78): **1. Sabah namazı (salâtü'l-fecr), 2. Orta**

namaz (salâtü'l-vüsta), 3. Gün batınımdan sonraki namaz (salâtü'l-'işa). Namaz kılmakla ilgili günün belirli vakitlerine işaret eden ayetlerden çıkan sonuç da budur. (Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. **Kİ.** ilgili bölümler)

Buna göre, namaz: 1. Güneşin doğuşundan önce kılınacak olan namaz (fecir namazı), 2. Günün ortasında kılınacak olan namaz (salâtü'l-vüsta-orta namaz), 3. Güneşin batışından sonra kılınacak olan namaz (salâtüT-'işa- gün batımı sonrası namazı) olarak dikkat çeker.

Hz. Peygamber'in en hayatî sünnetlerinden biri olan, **namazların cem'i** uygulamasına bakıldığında da sonucun bu üç vakit olduğu görülür. Şöyle ki:

Sabah namazı birleştirmeye tâbi olmadan güneşin doğuşundan önce kılınır.

Öğle ile ikindi birleştirmeye tâbi namazlardır. Ya öğlenin vaktinde birleştirilirler (cem-i takdim), ya ikindinin vaktinde (cem-i tehir). İki halde de günün ortası tâbiri geçerlidir. Öğle ile ikindiyi ayrı ayrı zamanlarda kılanlar, orta namazı iki bölümlü olarak kılmış olurlar. Bu da sünnetin bir uygulamasıdır.

Akşam ve yatsı diye bilinen namazlar da birleştirmeye tâbidir. İster akşamın vaktinde, ister yatsının vaktinde cem edilsinler, iki halde de güneşin batışından sonra kılmak söz konusudur. Yani sonuçta **3 aslî namaz** ortaya çıkıyor: **Fecir namazı, orta namaz, işa namazı.**

Bu haliyle **namaz, namazın mücmelidir. Bunun yerine sünnetin 5 vakitli uygulamasını esas alanlar ise tafsili** namaz kılmış olurlar. Bu,

orta namazı ikiye bölerek öğle ve ikindi adlarıyla ayrı iki vakitte kılmak, işa namazını da ikiye bölerek akşam ve yatsı adlarıyla yine iki vakitte kılmaktır.

Her mümin, hayat şartlarına, iş ve sağlık durumuna uygun olarak bu şıklardan birini seçer. Peygamberimiz bunların ikisine de örneklik etmiş, ikisine de imkân hazırlamıştır.

5 vakit uygulaması sünnet kaynaklıdır. Ama unutmamak gerekir ki Hz. Peygamber bu beş vakti (cem' yoluyla) genellikle üç vakitte toplayarak müekked (pekiştirilmiş) sünneti ile farzı birleştirmiştir. 5 vakit namaz kılan her mümin, ResuPün müekked sünnetini de yerine getirmiş olur.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Namazın rekât sayısını artırmak:**

Kur'an namazda rekât sayısından asla söz etmez. Bu demektir ki rekât sayısı, şartlara, duruma göre içtihadî olacaktır.

Hz. Resul, bu içtihadı, ümmeti adına yaparak namazın olmazsa olmaz kısmını, yani **"olması gerekenimin** asgarisini göstermiştir.

Bu, yolculuk hallerinde her vakit için 2 rekâttır. Ve bu 2 rekât kılış yolculukta bir ruhsat değil, bir azimettir. Yani **yolculuk halinde herkes namazını mutlaka 2 rekât kılacaktır.** Bazı fakıhlar sonraki zamanlarda bunu niyet şartına bağlamış ve şöyle demişlerdir: Eğer yolculuğa niyet ederse 2 rekât kılar, niyet etmez ise mukîm (ikamet yerinde oturan) sayılır ve yolculuk hükümlerinden yararlanmaz..

Bu bir bicTattır, dayatmadır. Hz. Peygamber'in hayatında böyle bir uygulama yoktur. Tam aksine o, sefer hallerinde namazı hiç değiştirmeksizin 2 rekât kılmıştır.

Yolculuk halinde Cuma namazı kılmak da farz olmaktan çıkar.

Yolculuk hali yoksa namazlar vakitlere göre şöyle kılınır: **Sabah 2, öğlen 4, ikindi 4, akşam 3, yatsı 4 rekât. Cuma namazı da 2 rekâttır.**

Tatavvu* yani fazla sevap için kılınacak namaz yolculuk halinde de, ikâmet halinde de serbesttir. Dileyen dilediği kadar kılar. Ne yazık ki, ilmihal kitapları, yolculuk halinde farzların 2 rekât kılınmasını yazmakta, ama arkasından **"sünnet"** adı altında farzın birkaç katı namazı âdeta emirmiş gibi sıralamaktadır. Bunun aklî ve dinî gerekçesi olamaz. Farzlarının bile yarıya indirildiği bir ibadet, nasıl olur da birtakım **revâtip** (sevap için kılınan) eklemelerle üç-beş katına çıkarılır? İlk kuşaklarda, yolculuk halinde farz dışı namaz kılanların şiddetle azarlandığını görüyoruz. Kılanlar bunu din kuralı haline getirmeden ve çekinerek kılmışlardır. Ona rağmen şiddetle kınanmışlardır, (bk. İbn Hemmâm, 2/557-560) Bugün ise bunlar, dinin temel ibadetleri gibi ilmihal kitaplarına konularak Müslümanlara din dersi halinde okutulmaktadır.

Yolculuk halinde, seferi olmayan bir imama uyan yolcunun, farzını 4 rekât kılacağı uygulaması da bid'attır. Namaz sefer halinde 2 rekât kılınır. İster cemaatle, ister tek başına. İster mukîm bir imam arkasında, ister seferî bir imam arkasında. Çünkü yolculuk halinde 2 rekât kılmak bir azimettir, bu azimeti uygulamamak için far-

zîyet ifade eden bir nas (vahyi beyan) gereklidir. Böyle bir beyan yoktur. O halde böyle bir sünnet uygulaması da olamaz. Ama bunun tam aksini belgeleyen kayıtlara sahibiz:

Bid'atlar konusunun en ünlü ismi **Turtûşî** (ölm. 520/1126) diyor ki: Bid'atların ibadete sokulmasına ilk örnek **halife Osman**'ın yolculuklarda namazı 4 rekât kılmaya başlamasıdır. Sahabîler buna itiraz edince o kendini şöyle savunmuştur: **"Böyle kıldım ki halk, namazın 2 rekâta indiğini sanmasın.."** (bk. Turtûşî, 114-116)

Osman'ın bu savunması doğrusu hiç inandırıcı değildir; tam aksine, kabahattan daha ağır bir özür beyanıdır. Halkın yanlış anlamasını önlemek için dine ilave yapmak ve Resul'ün sünnetini değiştirmek mi gerekiyor?! Osman'ın buna benzer uygulamaları epeycedir. Biz bunların bir kısmına bu eserde çeşitli vesilelerle değinmiş bulunuyoruz.

Şu halde, Kur'an ve sünnete uygun bir ilmihalde Müslüman'a, kılmak zorunda olduğu namazlar bu şekilde verilecektir. Ama şu da söylenecektir: Vakti, işi, durumu uygun olan dilediği kadar **revâtip** (nafile, sevap namazı) kılabilir. Ama bunların, cami içinde kılınmaması Peygamberimizin uygulaması ve önerisidir. Makbul olan, bu tür namazların evde kılınmasıdır.

Günümüz ilmihallerinde, bırakın bunların söylenmesini, tam aksi dinleştiriliyor. Her namaz iki kısma ayrılıyor: Farz, sünnet... Bir defa bu tâbir bir saptırmadır. **Namaz farzından ibarettir. Sünnet, bir ibadetin uygulanış biçimi anlatılırken söz konusu edilir. Namazın farzı ve sünneti diye bir ayrım yapmak dini Allah ile Peygamber arasında bö-**

lüştürmektir. Nitekim bu bölüştürmenin yıkıcı sonuçlarından bir tanesi din kitaplarına şöyle geçmiştir: Farzları kılmak Allah'ın rızasını kazandırır, sünnetleri kılmaksa Peygamber'in rızasını. Sünnet kılmayana Peygamberimiz şefaat etmez.

Bu bir şirk mantığıdır. İslam ile, Muhammedi tebliğ ile uyuşması asla mümkün değildir. Ne demek Allah'ın rızası ve Peygamber'in rızası? İbadet sadece ve sadece Allah'a yapılır. Namaz gibi bir temel ibadete Allah'ın elçisini Allah'ın ortağı gibi sokmak örtülü bir putperestlik değilse gaflet ve dalâletin hangi türüdür?!

Sünnet adıyla tevhidin namazına eklediklerinin en ünlüsü **sabah namazının sünneti(!)** olarak gösterilir. Oysaki ilk nesiller içinde bu sünneti bilmeyenler var. Kılmayanlar çoğunluktadır. Böyle bir sünnetin varlığına karşı çıkanlar var. (bk. İbn Hemmâm, 3/51-56)

Doğrusu şu ki, sabah namazının sünneti adıyla ilmihal kitaplarına sokup camide kıldırdıkları o iki rekât, Peygamberimiz tarafından evde kılınan ve evde kılınması istenen nevâfilden biridir ve Peygamberimiz onu camiye asla sokmamıştır.

İşin gerçeği şu ki "sünnet" adı altında namazlara yamatılan ilavelerin hiçbirinin (müekked, gayrî müekked) dayanağı yoktur. Tamamı sonradan kurallaştırılmıştır. (bk. İbn Hemmâm, 3/3-8, 56)

Şu halde, **namazları: Sabah 4 (2 sünnet, 2 farz), öğle 10 (4 ilk sünnet, 4 farz, 2 son sün-**

net), ikindi 8 (4 sünnet, 4 farz), akşam 5 (3 farz, 2 sünnet), yatsı 13 (4 ilk sünnet, 4 farz, 2 son sünnet, 3 vitir) şeklinde göstermek yanlıştır, dayatmadır, dine ekleme yapmaktır.

Cuma'yı 2 rekâttan herhangi bir şekilde fazla göstermek de aynı şekilde bir saptırmadır, dine ekleme yapmaktır, (bk. **Cuma** maddesi)

Namaza ilaveler bahsinde adı açıkça telâffuz edilen bir eklemeyi daha görelim: **Zamm-ı sureler.** Adı üstünde, bunlar zam olarak yapılmış eklemelerdir. Bunlarla ifade edilmek istenen, namazın kıraat (Kur'an'dan bir şeyler okuma) bölümünde bazı surelerin okunmasıdır. **Bid'atlarla ilgili eser yazanlar bu zam edilmiş sureleri özellikle okumanın bid'at olduğunu söylemektedirler,** (bk. Süyûtî; el-İttiba', 71)

Bu surelerin bazıları uzun, bazıları kısadır. Zamcılar, hangi surelerin hangi namazlarda okunması gerektiğini de kendilerince hükme bağlamışlardır.

Eğer maksat, namazda Kur'an'dan bir miktar okumaksa bilinmelidir ki, **Kur'an'ın tümü namaz süresidir.** Özellikle bazı sureleri işaretleyerek bunları ilmihallere yazmak açık bir bid'attır.

Sahabîler, namazlarında Kur'an'dan bir miktar okuyorlardı, bu doğrudur. Ama bunun kadar doğru olan iki şey daha vardır: Sahabîlerin namazları çok kısa idi. Onlar öyle uzun uzun okuyarak, müezzinlik, tespih, sonda el açıp dualar etmek gibi eklemelerle namazı uzatmıyorlardı, (bk. Şâtıbî; Muvafakat, 4/102-103) Kur'an'dan ezbere bir şeyler bilmeyenler ise namazlarını, içlerinden gelen yakarışlarla kılıyorlardı. Çünkü, ilmihallerde yazılan ve dayatılanın aksine, **Kur'an, namaz kılmak**

için kendisinden bir kısmın okunması gerektiğine ilişkin hiçbir beyanda bulunmaz.

Hz. Peygamber, namaz kılmak için Kur'an'dan bir şeyler ezberleyecek durumu olmadığını arz eden sahabîsine, Allah'ı yücelten, öven bazı cümlelerle namazını kılabileceğini söylemiştir.

Namaza eklemeler başlığı altında ifadeye koyacağımız bid'atlardan biri de **"hatimle teravih"** denen uygulamadır. Bu, aslında bid'at içinde bid'attır. Çünkü rekât sayısıyla, cemaatle kılınışıyla, camiye sokuluşuyla ayrı ayrı bid'at olan teravihe eklenmiş bir bid'attır. Bu bid'ata göre, teravihin her rekâtında Kur'an'dan bir sayfa okunmakta, 20 rekâtta bir cüz (20 sayfa) tamamlanmaktadır. Kur'an 30 cüz, Ramazan da genelde 30 gün olduğu için son teravihle son cüz de okunmuş olmakta ve hatim tamamlanmaktadır.

Görünüşte çok güzel bir manzara ama hakikatte ibadetin Muhammedi uygulamasını değiştiren ve namaz kılanları iyiden iyiye zorlayan bir sünnetdışılık söz konusudur. **Bu şekilde kılınan bir teravih namazı yaklaşık iki saat sürmektedir. Böyle bir şey, Hz. Peygamber'in genelde ibadetler, özel olarak da namazla ilgili tüm uygulama ve önerilerine terstir. Çünkü bunda üç bid'at iç içedir: 1. İbadeti uzatma,** 2. **İbadeti zorlaştırma, 3. İbadetin icra şeklini değiştirme.**

*** Namaz türleri icat etmek:**

İslam'ın emri olan namazın sadece rekât sayısına ilave yapılmakla yetinilmemiştir. **Tatavvu', nafile, revâtip (sevap için kılınan namazlar) adı al-**

tında başlatılıp zamanla bir tür din emri haline getirilerek ilmihallere sokulan namazlar da vardır. Recep, Şaban aylarında kılınan **Elfiye** ve **Regaip** namazları, **tespih namazı, kandil namazları, evvabin, şükür namazı, kuşluk** vs. adlı namazlar bu türdendir. Bid'atlarla ilgili eser yazan bilginler bunları ayrıntılı bir biçimde anlatmışlardır. (Örnek olarak bk. Turtûşî, 118-119; Ebu Şâme, 124-138. Süyûtî, el-İttiba', 55-66. Kal'aci; Nehaî, 2/570-571; **Hz. Âişe'nin, Peygamberimizin kuşluk namazı diye bir namaz kılmadığı yolundaki sözleri için bk. Müslim'den naklen Şâtıbî;** Muvafakat, 3/60)

İbnül-Cevzî (ölm. 597/1200), İblis'in vücut verdiği kaosları anlatan ünlü eseri **Telbîsü İblis**'te, namazları artırma yoluna gitmenin İblis'in bir saptırması olduğunu bildirmektedir, (bk. Telbisü İblis, 163)

Namaz bahsinde eklemelerin en dikkat çekicisi ve en yerleşmişi **"teravih"** adıyla anılan ve günümüzde fiilen farzları bile geride bırakan uygulamadır.

Teravihte iki ekleme yan yanadır: 1. Peygamberimizin bir nafile olarak evinde kıldığı bu namazı camiye sokarak resmîleştirmek, 2. Peygamberimiz tarafından genelde 4, bir-iki kez de 8 rekât kılınan bu namazı 20 rekâta çıkarıp ilmihallere geçirmek. Ve dahası, bu bid'at namazı, temel farzlardan biri olan orucun bir parçası, hatta ayrılmaz bir parçası haline getirmek.

İslam tarihi, fıkıh, hadis ve siyer (Peygamberimizin hayatını anlatan tarih dalı) ile biraz meşgul olan herkes bilir ki Hz. Peygamber, **"teravih"** adıyla anılan bu namazı bir-iki kez cemaatle kıldıktan sonra terk etmiş ve gerekçesini de şöyle açıklamıştır: **"Bunu devam etti-**

rirsem ileride farz konumuna getirirler. İsteyen gitsin evinde kılsın!" (İbn Hemmâm, 4/264-266)

Deyim yerinde ise, ümmeti adına korktuğu, ümmetinin başına gelmiştir. Bugün bu namaz bir tür farz konumuna yükseltilmiş bulunuyor.

Peygamberimizin bu **"cemaatle kılışı"** terk etmesinden sonra bazıları yine cemaatle kılmaya devam etmiştir, ama onlar hiç değilse bunu evlerinde yapmışlardır. Bu uygulamaya bile karşı çıkılmıştır. Karşı çıkanların başında **Hz. Ali**'nin geldiğini görüyoruz. **Hz. Ali** bu namazı bir **"uydurma namaz"** olarak anmaktadır, (bk. Bakırı, 171)

Hz. Ömer'e atfedilen bir uygulama ile bu namaz camilerde kılınmaya başlandığında sahabîden büyük tepki gelmiştir. Bu sahabîler, yatsı namazını kılar kılmaz evlerine dağılır, teravih bid'atına katılmazlardı, (bk. Şâtıbî; Muvafakat, 3/60, 304)

Teravih bid'atı konusunda en güzel sözü araştırmacı **Bakiri** söylemiştir: **"Teravih, bid'atlardan biridir, dinle bu namaz arasında herhangi bir irtibat bulunamaz." (Bakiri,** 159)

İcat edilen namazlar arasında **"kuşluk namazı"** ve **"evvabîn"** adıyla anılanlar da vardır. Kuşluk namazı ile ilgili olarak rivayet edilen hadislerin tümünün uydurma olduğunu **Elbânî** göstermektedir. Evvabîn adlı namaz da sonradan uydurulmuştur, (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 1/212, 680-682)

Kaza namazlarından söz etmek veya namazların kazası olduğunu söylemek de namaz icat etme başlığı altında verilebilir. **Kur'an, namazın kazası olduğuna ilişkin hiçbir beyan taşımaz.** Peygamberimizin böyle bir emri veya uygulaması olduğuna ilişkin güveni-

lir kayıtlar da yoktur. Bu böyle olduğu içindir ki Hz. Peygamber, hayız halindeki kadınlara o halleri boyunca ibadet etmeme ruhsatını verirken onlara, kılmadığınız namazları sonradan kılmayın, ama tutmadığınız oruçları sonradan kaza edin buyurmuştur. Çünkü orucun kazası vardır, namazın yoktur. Hz. Peygamber, Kur'an'm getirdiği bu düzenlemenin dışına çıkmaz. (Namazın kazası eklemesinin din dışı olduğunu, bu dindışılığın, namaza başlamak isteyenleri ürkütüp engelleyeceğini anlatan fıkıh profesörü Yunus Vehbi Yavuz'un bir makalesi için bk. *Kur'an Mesajı Dergisi,* yıl: 1998, sayı: 6)

Ekleme namazlardan biri de **istihare** namazı diye bilinen namazdır. Bu namaz, çözümünde zorlandığımız bir konuda Allah'ın bize rüyada yol göstermesi için kılınır. Asırlardır kılınmaktadır, ama hiçbir yere gelinememiştir. (İstihare ile ilgili hadis patentli sözlerin uydurma olduğunu Elbânî bize gösteriyor, bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 2/78; 5/330-332)

* Namaz kılmayanlara yaptırım uygulamak:

Açık İslam dışılıklardan biri de budur.

Kur'an, namaz kılmayanlara en küçük bir yaptırım uygulamasından ima yoluyla bile söz etmemiştir. Bunda şaşacak bir yön de yoktur. Çünkü ibadet bir iç hadise, bir gönül ve aşk olayıdır. Yaratan ile yaratılan arası bir iç dünya ilişkisidir. Böyle bir ilişkiyi maddesel yaptırıma bağlamak onun bütün ruhaniyetini, derinliğini siler ve onu her türlü riyakârlığa müsait bir "gösteri"ye dönüştürür. Adam, yaptırımdan kurtulsun diye abdestsiz kılar, öfke ile,

nefret ederek kılar. Bu, ibadet olmaz, en iyi ihtimalle işkence olur. Hatta riya karıştığı için şirk olabilir.

Allah, böyle bir sonuca vücut vermemek için namaz bahsinde hiçbir maddî yaptırım getirmemiştir. Ama fakıhlar yaptırımın her türlüsünü kurala bağlamışlardır. Hatta bir kısmına göre, namaz kılmayanların öldürülmesi gerekir. Bu dayatmayı dinleştirmek için uydurulmuş bir hadise göre şu üç şeyi terk eden kâfirdir ve kanı helaldir: **Kelime-i şehadeti** getirmeyen yani İslam'ı kabul etmeyen, namaz kılmayan, oruç tutmayan. (Eleştiri için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 1/211-212. Ayrıca bk. 1/175) Uydurmadaki tutarsızlığa bakın ki İslam dinini kabul etmemekle namaz kılmamayı, oruç tutmamayı aynı kefeye koyuyor. Kaldı ki Kur'an, dine girmede bile özgürlük tanımıştır. Dinin içinde baskı uygulanmayacağı ise Bakara 256. ayette hükme bağlanmıştır.

Hadis bilgini **Elbânî,** namaz kılmayanları kâfir ilan eden rivayetlerin tümünün uydurma olduğunu ispatlamakla kalmamış, tam aksini söyleyen hadislerin sağlamlığını da belgelemiştir. Bu hadislere göre, **esas dindışılık, namaz kılmayanları din dışı ilan etmektir,** (bk. Elbânî; es-Sahîha, 6/640-41)

Klasik mezhepler içinde, namaz kılmayanlara sopa cezası, hapis yaptırımı öngörmeyeni hemen hemen yoktur.

Fakıhların tüm bu öneri ve uygulamaları din dışı, Kur'an dışıdır. Doğrusu şudur: Allah namazı kuluna emretmiş ama onu özgür iradesiyle başbaşa bırakmıştır. Kul, Allah ile beraber olmayı namaz şeklinde yaşatmak istediği

anda namaz kılar. Kılmaz ise o onunla Allah arasındadır.

Bu konuda İslam'ın gerçek kabulünü **Hz. Ali**'nin şu sözlerinden daha güzel açıklayacak bir söz bulunamaz:

"Namazı gücünüz yettiği kadar kılın. Şu bir gerçek ki Allah namaz için kimseye azap etmeyecektir." (İbn Hemmâm, 3/78) Bir, **"Konuşan Kur'-an"** unvanlı **Hz. Ali**'nin sözüne bir de fıkıh kitaplarında kurallaştırılanlara bakın! Ve bu dinin ne hale getirilidiğini bir kez daha düşünün!

*** Namazın Arapça dışında bir dille kılınamayacağını söylemek:**

Muazzez İslam'ı bir Arap-bedevi dinine dönüştüren yanlışlıkların en önemlilerinden biri, ibadet dilinin Arapça olduğunu söylemek, özellikle namazın Arapça dışında bir dille kılınamayacağını iddia etmektir.

Bu, İslam'ın evrenselliğine bir darbe olduğu gibi, bir insanlık suçudur da... Çünkü âlemlerin rabbi olan Allah'ı, örtülü bir biçimde, Arap olmayanların yakarışlarını kabul etmeyen bir kudrete dönüştürmektedir.

Her insan istediği dilde ibadet eder, bildiği dille namazını kılabilir. Bunu engelleyen ne Kur'anî ne Muhammedi ne aklî ne fıkhi ne de tarihî bir gerekçe vardır.

Engel yapaydır ve İslam'ı Arap ideallerine hizmet aracı yapanlarla bunların destekçisi **"Arapçı ve Arapçacı sektör"** tarafından icat edilmiştir. (Bu konu, bizim **"Yeniden Yapılanmak"** adlı eserimizin **Ana**

Dilde İbadet bölümünde ayrıntıları ve kaynaklarıyla ele alınmıştır.)

Herkesin kendi dilinde ibadet edip edemeyeceği sorusuna cevap aramak bir "**reform**" konusu değildir. Bırakın **reformu,** bu konuda bir içtihada bile gerek yoktur. Çünkü İslam fıkıh mirası içinde bu sorunun cevabı son derece açık olarak yüzyıllar öncesinden verilmiştir ve şudur: **Her Müslüman, istiyor ve gerekli görüyorsa Kur'an'ın herhangi bir dildeki tercümesiyle namazını kılabilir.** Dahası var: Bu sorunun cevabı bizzat muazzez Resul tarafından çok daha özgür bir ortam yaratacak biçimde verilmiştir ve o cevabın özeti şudur: **Herkes kendi dilinde ve kendi içinden gelenleri okuyarak namazını kılabilir, Kur'an'dan bir bölüm okuması şartı yoktur.**

Kur'an'ın hiçbir yerinde, namazda Kur'an'ın belli bir bölümünün veya ayetinin okunması gerektiğine ilişkin bir beyan yoktur. Müzzemmil Suresi 20. ayetteki: "**Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun**" emri namaz kaydına bağlanmamıştır, mutlak ve bağımsız bir emirdir. Dahası bu emir, aynı surenin başında geçen ve namazdan önce buyruklaştırılan "**Kur'an oku!**" tanrısal fermanının bir açıklanışıdır. Müzzemmil 20, aynı surenin başındaki "**Kur'an oku**" emrinin icra şeklini gösteren bir emirdir; namazla bir ilgisi yoktur. Arapçılık ve Arapçacılık pazarı çeşitli entellektüel oyunlar sergileyerek bu ayetteki emri "**namazda Kur'an oku**" şekline dönüştürmektedir. Açık bir yalandır, bir saptırmadır.

Doğrusu şudur: **Namazda Kur'an'dan bir bölümün, en azından Fatiha Suresi'nin okunması gerektiğine ilişkin kural sünnet kaynaklıdır.** Hz. Peygamber, Kur'an'ın toplum bünyesinde yaygın-

laşması için namazı değerlendirmiş, müminlerin namazda yapacakları duaları Kur'an'dan seçmelerine öncülük etmiştir. Ancak, Kur'an ezberleyemeyeceğini arz edenlere de içlerinden gelen yakarışlarla namaz kılabileceklerini bildirmiştir.

İşte bizim için gerekli olan burasıdır. Yoksa biz, Arapça bilen ve ibadetini o dille yapanları başka bir dille namaz kılmaya yöneltmek gibi bir dayatmayı savunuyor değiliz.

Esasen bu nokta, başlangıçtan beri birçok büyük müçtehit tarafından fark edilmiş ve **namazda Kur'an'dan bir parça okumanın farz olmadığı hükme bağlanmıştır.** Hatta fıkhın büyük ekollerinden biri olan **Şafiî mezhebi,** namazda Fâtiha'yı özgün metninden iyice okuyamayanların **Fatiha** yerine, içlerinden gelen başka yakarış cümlelerini okuyarak namazlarını kılabileceklerini hükme bağlamıştır. Büyük **Hanefî ekole göre de kıraat** (namazda Kur'an'dan bir bölümün okunması), **namazın aslî rükünlerinden** (temel dayanaklarından) **değil, zaid (ilave) rükünlerdendir. Bunun anlamı şudur: "Namazda Fâtiha'nın okunması farzdır" şeklindeki ilmihal tespiti, aksini yapmak haramdır anlamına gelmez, fıkıh disiplini anlamında farz demek olur.**

Kur'an, ne dediğini anlamayacak durumda olanların namaz kılmalarını açıkça yasaklamıştır, (bk. Nisa, 43) **Ayrıca, namazından gafil olanlar ağır bir biçimde kınanmıştır,** (bk. Mâûn Suresi). **Namazın ruhu huşudur. Anlamını bilmediği sözcükleri telâffuz eden kişinin huşûu olabileceğinden söz etmekse anlamsızdır.**

Ne dediğini anlamamanın görünümlerinden biri de, bilmediği bir dildeki metni okumaktır. Ve bu, huşûu elde edememenin de bir ifadesidir.

Kur'an'ın tercümesi ile namaz kılınabileceğine ilişkin ilk uygulamalı fetva, sünnet kaynaklıdır. Bu konuda ilk uygulama, büyük sahabî **Selman Fârisî** (ölm. 36/656)nin İranlılara verdiği fetva ile başlamıştır. **İranlı Müslümanlar, Arapça bilmediklerini, namazda Fatiha'yı Farsça tercümesinden okuyarak namaz kılmak istediklerini, bunun mümkün olup olmadığını ırkdaşları ve dindaşları Selman'a sordular. Selman da durumu Hz. Peygamber'e iletti ve onun onayını aldıktan sonra Fatiha'yı Farsça'ya çevrirek İranlılara verdi. Büyük Hanefî fakıhı Serahsî** (ölm. 483/1090), **eseri el-Mebsût'ta bu olayı anlatmakta ve Selman'ın Fatiha çevirisininin Farsça metnini vermektedir.**

Selman eliyle gerçekleştirilen bu Asrısaadet uygulaması, namazını Kur'an'dan ayetler okuyarak kılmak isteyenlere bir çözüm getirmektedir.

Demek olur ki, **namazını kendi dilinde dualarla kılmak isteyenler için İslam'ın verdiği iki açık ve net imkân vardır: 1. Kur'an'ın, kendi dillerindeki çevirisinden ayetler, özellikle Fatiha Suresi'ni okumak, 2. Kur'an'dan bir şey okumak yerine kendi seçtiği başka yakarış cümleleriyle namaz kılmak.**

*** Namazların birleştirilmesine ilişkin mütevâtır sünneti inkâr etmek veya halktan saklamak:**

Namazların birleştirilmesiyle ilgili çok sıcak ve uzun tartışmalar yaşandığını, bizim düşünce ve iman mücadelemizi izleyenler iyi bilirler. (Bilmeyenlere veya bir kez daha anımsamak isteyenlere, ***"Kur'an Uyarıyor"*** adlı eserimizin 51-68 sayfaları arasını okumalarını öneriyoruz.)

Bu tartışmalar, bir mütevâtır sünnet olan namazların cem'ini bir köşe yazımızla gündeme getirdiğimizde: **"Namazları üçe indiriyor, İslam'da namazların birleştirilmesi diye bir şey yoktur, Peygamber'in hayatında böyle bir uygulama yoktur, bu bir Kızılbaş-Rafızî yöntemidir"** diye sokaklara fırlayıp halkı bizim aleyhimize kışkırtan **din tüccarı, iftiracı yobazların fesatlarıyla** başlamıştı. Bu kampanyaya, ülkenin anayasal din kurumu olan **Diyanet İşleri** ile bazı parlamento mensuplarının katılması ise ayrı bir üzüntü ve ibret konusudur.

Bunun üzerine biz, hizmetlerini her zaman şükranla anacağımız tarafsız basın organlarıyla, özellikle o günlerde yazarı olduğumuz **Hürriyet Gazetesi** sayfalarıyla halka sürekli bilgiler verip bizi ilk günden beri bağrına basan milletimize gerçeği ve oynanan oyunu anlattık.

Ve namazların birleştirilmesi uygulaması ülkemizde ve halkımızın yaşadığı Avrupa ülkelerinde hayata geçti. Biz buna sebep olduğumuz için her gün alnını bu sayede secdeye koyan veya daha çok secdeye koyma imkânı bulan binlerce insandan dua alıyoruz.

Gelelim işin esasına:

Namaz vakitlerinin 5 oluşu sünnetle belirlenmiştir, Kur'an kaynaklı değildir. **Kur'an'da adı geçen namazlar 3 tanedir.** Hz. Peygamber'in namaz bahsindeki **müekked** (pekiştirilmiş, devamlı) **sünneti** işte bu, namazı 5 vakit olarak kılmasıdır. Ancak Hz. Peygamber bu sünnetini, namazları üç vakitte toplamak şeklinde de uygulamıştır. Bu uygulamaya **"cem'-i salât: namazların birleştirilmesi"** denmektedir.

Bu birleştirmenin şekli şöyledir: **1. Öğle ile ikindi,** bunlardan birinin vaktinde toplanarak (normal hallerde dörder rekât, yolculuk halinde ikişer rekât olmak üzere) sırasıyla kılınır. Yani önce öğle, sonra da ikindi... Toplama, öğlen vaktinde yapılırsa buna **"cem'i takdim: öne alarak birleştirme"** denir. Toplama, ikindinin vaktinde yapılırsa buna **"cem'-i tehir: sonraki zamana alarak toplama"** denir. **2. Akşam ile yatsı** bunlardan birinin vaktinde toplanır ve yine sıraya uyularak kılınır. Yani önce akşam, sonra yatsı... Toplama, akşamın vaktinde yapılırsa buna **"cem'-i takdim",** yatsının vakti içinde yapılırsa buna **"cem'-i tehir"** denir.

İster takdim cem'i yapılsın, isterse tehir cem'i, birleştirilen namazlar normal sıra bozulmadan kılınır.

Sabah namazı birleşmeye girmez. İkindi ile akşam da kendi aralarında cem edilerek kılınamaz.

Kaynakların beyanına göre, Hz. Peygamber bu birleştirme uygulamasını ümmetine kolaylık olsun diye yapmıştır. Bunun sadece sefer hallerinde yapıldığı yolundaki sözler tamamen asılsızdır. Hz. Peygamber, bunu en rahat zamanlarında da yapmıştır. Demek olur ki bu, kişinin kendi içinde buna ihtiyaç duymasına bağlıdır. Bu

bir ruhsattır, isteyen kullanır, istemeyen kullanmaz.

Mezheplerin bir kısmı (örneğin Haneliler) bunu sadece Hac mevsiminde Arafat ve Müzdelife'de uygulamakta, diğer zamanlarda devre dışı tutmaktadır. Ancak unutmamak gerekir ki Arafat ve Müzdelife'de cem, bir ruhsat değil, bir azimettir, yani mecburiyet; o günlerde oralarda herkes cem ile namaz kılar. Diğer hallerde ise ruhsattır, (bk. Şâtıbî; Muvafakat, 1/310-312)

Bazı mezhepler cem'i, "meşakkaf'in yani zorluk ve sıkıntının varlığı halinde uygulanabilir kabul ederler. Bazıları ise yolculuk halini gerekçe sayarlar. Bu onların kendi içtihatlarıdır. Söylediğimiz gibi, cem bir ruhsattır, bu ruhsatı ne ölçüde, ne kadar kullanacağına herkesin kendisi karar verir. Yani mezheplerin ve fakıhların bu konudaki kabulleri kendilerini bağlar.

Bize lâzım olan, Hz. Peygamber'in cem'i nasıl uyguladığıdır. Ve onu açık bir biçimde bilmekteyiz:

Hz. Peygamber'in yolculuk hallerinde birleştirmeyi uyguladığı tartışmasızdır, (bk. İbn Hemmâm, 2/543-554) Hazar (ikamet yerinde olma hali) durumuna gelince: Hz. Resul bu durumda da cem ederek namaz kılmıştır. "Peygamberimizin Hazar Halinde Namazları Cem'i" ne ilişkin bilgiler hemen tüm hadis kaynaklarında vardır. Bu bilgiler kimilerinde "Namazların Cem'i" başlığıyla, kimilerinde "Namazların Yolculuk Halinde Cem'i" başlığıyla, kimilerinde ise ilk iki başlığa ilaveten "Namazların Hazar Halinde Cem'i" başlığı altında verilmektedir. Örneğin İmamı Mâlikin Muvâtta'ında şu başlık vardır: "İki Namazın Hazarda ve Seferde Birleştirilmesine İlişkin Bölüm" (bk. Muvâtta', 1/143-145) Nesaî,

bu konuda tam 8 bab açmıştır. Bunların biri şu adı taşıyor: "**Hazarda İki Namazın Birleştirilmesi**" (bk. Nesaî, 1/229-235) Biz, aynı başlık altında verilen bilgileri ilk büyük kaynaklardan, **İbn Hem mâ m'**d an özetleyelim:

"İbn Abbas demiştir ki Resul, Medine'de, yolculuk ve yağmur gibi bir mazeret olmaksızın da öğle ile ikindiyi, akşam ile yatsıyı cem' etmiştir." İbn Abbas'a: "Hz. Peygamber bunu, hiçbir sebep yokken neden yapmıştır?" diye sorulduğunda o şu cevabı vermiştir: "Bunu, ümmetine bir genişlik, bir kolaylık olsun diye yapardı." Aynı İbn Abbas şunu da söylüyor: "Ben Medine'de Hz. Peygamber'in cemaati olarak öğle ile ikindiyi cem ederek 8 rekât, akşam ile yatsıyı cem ederek 7 rekât halinde kılmışımdır." (bk. İbn Hemmâm, *21* 555-557)

İbn Abbas'ın bu sözünden anlaşılmaktadır ki **Hz. Resul cem etmeyi, sadece münferiden (tek başına) kıldığı namazlar için uygulamakla kalmamış, cemaatle kıldığı namazlarda da uygulamıştır. Hatta bazan Cuma namazı ile ikindiyi, akşamın girmekte olduğu geç vakitte birleştirdiği de oluyordu.**

Bu demektir ki birleştirme, **Hz. Peygamber'in hayatında öyle çok nadir, çok bireysel değildi; sıkça ve toplu halde de uygulanan bir namaz kılış şekliydi.**

Cem'e en çok ihtiyaç duyulan zaman şimdiki zamandır. Hayatın zorluğu, çalışma şartlarının karmaşıklığı, birleştirmeyi bir büyük lütuf ve kolaylık olarak Müslüman'ın karşısına çı-

karmakta, onu rahatlatmaktadır. Hal böyle iken birileri çıkıp birleştirmeyi ya inkâr ediyor, yahut da "Halka açmayın, kötüye kullanırlar" diyerek dinin rahmetine ambargo koyuyor.

NAMAZIN ŞEKLİNE İLİŞKİN SAPMALAR

Namazın sadece rekât sayısında, türlerinde değil yerine getiriliş şeklinde de çok büyük kaydırmalar, saptırmalar yapılmıştır.

Önce şunu hatırlayalım: **İbadet alanı** (taabbudî alan), **muamelât** (medenî hukuk alanı) **ve ukûbât** (ceza hukuku) **alanının aksine içtihat alanı değildir. Bu alanda, Hz. Peygamber ne göstermişse yapısı ve şekliyle o aynen korunur. Ne ekleme yapılır, ne eksiltme. Hz. Peygamber bu gerçeği göstermek için buyurmuştur ki: "Beni nasıl namaz kılıyor görüyorsanız siz de aynen öyle kılın."**

Ama hiçbir zaman ben nasıl yemek yiyorsam siz de öyle yiyin, ben nasıl oturup kalkıyorsam siz de öyle oturup kalkın, ben nasıl elbise giyiyorsam siz de aynen öyle giyin dememiştir. Ben çarşı-pazarı nasıl düzenliyorsam siz de öyle düzenleyin, ben bağ-bahçe işlerini nasıl yapıyorsam siz de öyle yapın da dememiştir. Çünkü bu son iki alanın biri âdetlere, ikincisi muamelat denen ve değişken alanlar olan hukuk ve sosyolojiye ilişkindir. Toplumlar, yeni ihtiyaçlara ve şartlara göre o alanları yeni içtihatlarla düzenleyeceklerdir.

Şu halde **ibadetler, o arada namaz, Peygamberimiz tarafından nasıl yerine getirilmişse (yapı, sayı ve şekil olarak) her devir ve mekânda herkes tarafından aynen öyle yerine ge-**

tirilecektir. Şu veya bu niyetle, şu veya bu gerekçe gösterilerek ibadet alanında en küçük bir eksiltme veya artırma yapılamaz.

Sahabî neslinin Resul uygulamasından sapmaya ilişkin ilk şikâyetleri arasında namazla ilgili olanlar dikkat çekmektedir. Bir örnek olarak, Peygamberimizin hizmetinde olmakla ünlenmiş sahabî **Enes b. Mâlik**'in şu sözünü verelim. **Enes** (ölm. 90/708), bir gün ağlayarak şöyle demiştir: **"Resul'den öğrendiklerimiz içinde bozulmadan duran tek şey namazdı; onu da tanınmaz hale getirdiler."** (bk. Turtûşî, 112-113)

Namazın şekline (yerine getiriliş biçimine) ilişkin bid'atlar ve saptırmalardan bazı örnekler verelim:

*** Ağırlaştırılmış setr-i avret şartı:**

Bu şartın kadınlarca uyulması gereken kısmı üzerinde ittifak vardır. Bu ittifaka göre, kadının ayakları, elleri ve yüzü hariç olmak üzere tüm vücudu avrettir ve namaz kılma sırasında mutlaka örtülmelidir. Aksi halde namaz geçerli olmaz.

Örtünme ili ilgili görüşümüz ne olursa olsun, şunu inkâr edemeyiz: **Örtünme insanlar içindir. Hiç kimse Allah'tan saklanmak için örtünemez.**

O halde **mümin kadının namazda örtünmesi, ancak namaz sırasında yanında erkeklerin bulunması veya görünebileceği yerden erkeklerin geçme ihtimalinin olması halinde gerekli olur.** Bu da namazın geçerliliği için değil, örtünme gerekli olduğu içindir. Böyle durumlarda Müslüman hanım, örtünme kavramından ne anlıyorsa ona göre örtünecektir.

İslam'ın bir örtünme emri vardır ama namaz için ayrı bir örtünme söz konusu değildir.

Geleneksel fıkıh bu noktada garip bir çelişki içindedir: Bir yandan setr-i avreti namazın şartlarından biri olarak göstermekte, öte yandan, köle ve cariye kadınların namazda başlarını, hatta göğüslerini örtmelerine izin bile vermemektedir. Peki, bu ikisi nasıl bir arada olabiliyor? Yani **setr-i avret,** eller ve yüz dışındaki bölgelerin kapatılması ise ve bu, namazın da şartı ise köle ve cariye Müslüman kadınlar bu şarta uymadan nasıl namaz kılabiliyorlar? Namazın iki insan kategorisi için iki şeklinin mevcut olduğu vahyin hangi beyanına dayandırılmaktadır?

Böyle bir beyan yok da bu sadece bir toplumsal konum belirleyici ise hür kadınların başlarını-saçlarını örtmeleri nasıl "din" oluyor? Eğer bu din ise cariye ve köleler örtünmeden nasıl namaz kılabiliyor? Dahası, bu **setr-i avret** ve örtünme anlayışına dayanarak hür-köle ayrımının kalmadığı günümüz toplumlarında kadınların örtünmesinin dinsel dayanağı kalmıştır denebilir mi?

Geleneksel fıkhın bunlara vereceği tek cevap vardır: **"Ulema öyle buyurmuştur, müfta bih kavil** (fetvaya esas alınan söz) **budur!"**

Namazda setr-i avretin gerekliliği hususunda icma' vardır yolundaki beyan da doğru değildir. Mâlikîlerin bir kısmına göre, kadın, namazını evde kılıyor ve onu kimse görmüyorsa setr-i avret farz değildir. İmamı Mâlik'e göre ise setr-i avret namazın her hal ve şartta sadece sünnetlerindendir. (bk. İbnü'l-Arabî; Şerhu't-Tirmızî, 2/136; Karaman, İslam'da Kadın ve Aile, 173)

Namaz için özel elbiseler hazırlamak da kötü bir bid'attır. Ayrıca dine israf sokmak, ibadeti gereksiz harcamalara sebep haline getirmektir. Unutulmasın ki **tevhidin çekirdek nesli sahabîlerin büyük çoğunluğunun birer giysisi vardı. Bu giysi ile hem dolaşır hem namaz kılar, hatta hem de yatağa girerlerdi,** (bk. İbn Hemmâm, 1/366-368) Şunu da ekleyelim: **Sahabîlerin namazlarını kıldıkları giysiler çoğu kez cinsel organ bölgelerini bile tam örtmüyordu.** Onların öyle kat-kat burmalı giysileri yoktu. Çoğu kez, namaz kılmakta olanlar birbirlerinin ayıp yerlerini görüyorlardı. Bunun böyle olması, o yerlerin açılabileceğini elbette göstermez, ama namaz kılmış olmak için öyle kat-kat, milimetrik açıklıkları bile hesaplayacak şekilde giymenin şart olmadığını gösterir.

Tam bu noktada, hadis-fıkıh ikilisinin ilk ve en büyük kaynaklarından biri olan **ibn Hemmâm** (ölm. 211/826)ın eseri **el-Musannefteki "Çıplak Kişinin Namazı"** adlı bölümden birkaç satır vermek istiyoruz:

"Kişi, denizden-nehirden çıplak çıkmışsa namazını oturarak kılar... Sudan çıkanlar bir grupsa içlerinden giyili olan biri imamlık eder. imamlık eden de çıplaksa o zaman imam onlarla aynı safta durur ve namazı ima ile kıldırır; cemaat olanlar ise oturarak kılarlar... İbn Abbas'a göre de gemideki kişi ve çıplak kişi namazını oturarak kılar... Hz. Ali'ye, "Çıplak kişi nasıl namaz kılar?" diye sordular; Ali şu cevabı verdi:" Eğer insanların göreceği bir yerde kılıyorsa oturarak kılar; yok eğer kimsenin görmeyeceği bir yerde kılıyorsa ayakta kılar." (İbn Hemmâm, 2/583-584)

Tüm bunlar gösteriyor ki namazda da olsa, örtünme insanlar içindir. Eğer birilerinin görmesi söz konusu değilse kişi istediği kıyafetle, hatta istiyorsa çıplak bile namaz kılabilir. Çünkü Allah için biz, ne giyersek giyelim zaten anadan üryan durumdayız.

O halde ilmihallerin, namazda setr-i avret bahsinde şu iki durumu birbirinden ayırmaları gerekiyor: Hiç kimsenin görmeyeceği yerde namaz kılma hali ile, başkalarının göreceği yerde namaz kılma hali.. Bunlar ayrı ayrı düzenlemeyi gerekli kılmaktadır.

* Ayakkabı ile namaz kılmayı yasaklamak:

Namazın çıplak ayakla veya sadece çorapla kılınabileceğini söylemek de bir bid'attır, Asrısaadet uygulamalarına terstir. Hz. Peygamber ve ashabı, dışarda giydikleri ayakkabılarıyla namaz kılıyorlardı. Bu bilgileri veren kaynaklar, ayakkabı yerine "na'l" ve "huff" kelimelerini kullanırlar. Bu ki giysinin birincisi tokalı yazlık ayakkabı, ikincisi her tarafı kapalı deri ayakkabıdır. Hz. Resul ve sahabîler bu iki ayakkabı üzerine abdestte mesh etmiş ve bunları çıkarmadan namazlarını kılmışlardır.

Sonraki eklemeci zihniyetler tokalı ayakkabıyı devreden tamamen çıkarmış, huff denen ayakkabıyı da çorap hükmüne sokmuştur. Tamamen bilim ve tarih dışıdır, saptırmadır, tahriftir, dayatmacılıktır. Şimdi gerçeği veren kaynaklardan birini, ünlü Buharî'den tam 45 yıl önce vefat etmiş dev bir muhaddis-fakıh olan İbn Hemmâm'ı dinleyelim: Tâbiûn kuşağından Abdullah b. eş-Şıhhîr babasından naklen şunu söylüyor:" Hz.

Peygamber'in, tokalı ayakkabılarıyla namaz kıldığını görürdüm."

Ünlü müfessir-fakıh **Ata b. Ebi Rebâh** (ölm. 115/733)a sordular: **"Kişi, tokalı ayakkabılarıyla namaz kılabilir mi?"** Cevap verdi: **"Evet, kılabilir. Peygamberimizin de aynı şekilde namaz kıldığını öğrenmiş bulunuyoruz. Hatta Peygamberimizin huff (her yanı kapalı ayakkabı) ile namaz kılmakta olduğunu da öğrenmiş bulunuyoruz. "**

"İbn Abbas da tokalı ayakkabılarıyla namaz kılardı."

Irak fıkıh ekolünün babası olan "İbrahim en-Nehaî de tokalı ayakkabılarıyla namaz kılardı."

Ünlü fakıh-muhaddis **"Vehb b. Münebbih** (ölm. 110/728)**de tokalı ayakkabılarıyla namaz kılardı."**

"Sahabîlerden Hakem b. Uteybe diyor ki: 'Hz. Peygamber, ashabı ile namaz kıldığı bir gün ayakkabılarını çıkarmıştı; sahabîler de ona bakarak ayakkabılarını çıkarmışlardı. Namazdan sonra Resul onlara sordu: 'Hayrola, ayakkabılarınızı hep birlikte neden çıkardınız?' Onlar dediler ki: 'Sen çıkardın diye biz de çıkardık.' Resul buyurdu ki: 'Şart değil, isteyen ayakkabısını çıkarır kılar, isteyen çıkarmadan kılar." (bk. İbn Hemmâm, 1/384-387)

Düşünülsün ki bütün bunların olup durduğu yer dünyanın en sıcak bölgelerinden biridir ve hayat o gün çok sadeydi. O günün dünyasında kullanılan bu imkâna bugünkü karmaşık, zor hayat şartlarında ve ayakkabı çı-

karmanın gerçekten sorun olacağı soğuk bölgelerde bile izin vermeyen zihniyetler vardır. Bunun din adına kabulü mümkün değildir.

Sıkıntılar büyüdükçe imkânların genişletilmesi gerekirken, imkânlar zorlaştıkça sıkıntıları büyütenler, **"yaratılış ve kolaylık dini"** olan İslam'ı yaşanamaz hale sokmanın ötesinde bir şey yapmıyorlar. Hem de asırlardan beri...

CAMİ İÇİNDE SERGİLENEN BİD'ATLAR

Sadece çok dikkat çekenlerini vereceğiz:

* Müezzinlik adı altında birtakım merasimlerin eklenmesi:

Bu merasimlerin **ezan ve kamet dışındakileri bid'attır. İhlas okuma, salâtü selam getirme, Bilali Habeşî vs. için Fatiha okunmasını isteme, hasbünallah çekme, namaz sonunda imamın dua edip cemaatin amin demesi** (bk. Şâtıbî; Muvafakat, 1/349 vd.), **Cuma günleri ikinci bir ezanın okunması, hutbenin Cuma namazından önce okunması, cami içinde ne sebeple olursa olsun para toplanması, cami içinde dernek, vakıf vs. kurumların övülmesi, cami içine farz namaz dışında namaz sokulması, cami içine namaz dışında merasimlerin (mevlit, tespih, tarikat zikri vs.) sokulması, hutbelerin minber denen merdivenli yüksek yerlerde okunması, hutbelerin cemaatin anlamayacağı dilde okunması, hutbelerde öğüt olarak Kur'an dışında sözlerin okunması, cami içine tespih, levha, ta-**

rîkat şeceresi, sahabî vs. adları sokulup yazılması, cami içine "sakal-ı şerîf" adı altında birtakım kılların, "hırka-ı şerîf" adı altında hatıra eşyanın sokulması.

*** Bir mezhebin namaz kılış şeklini İslam'ın tek namaz kılış şekli olarak sunmak:**

Böyle bir kabul ilk anda bid'attır. Böyle olmadığının hatırlatılmasından sonra bu kabulde ısrar edilirse durum bid'at olmaktan çıkıp küfre ve şirke doğru kayar. Çünkü bir mezhebin yorumlarını İslam ile eşitlemek, İslam adı altında ikinci bir din oluşturmak anlamına gelir.

Mezheplerin her biri, İslam'ın bir bakış açısına göre yorumlanışıdır. Yorum beşerî bir kurumdur. Din ise bu yorumlara vücut veren evrensel nasların kümelendiği tanrısal kurum ve kaynaktır.

Hz. Peygamber, aldığı vahyi yaşayıp insan hayatına mâl ederken dinin evrenselliğine uygun bir biçimde, çeşitli kabul ve kanaatlere, değişik iklim ve şartlara göre yaşanabilir bir din algılanışına imkân sağlayacak esnekliklere kaynaklık etmiştir. Dini yaşama durumunda olan çok farklı iklim ve kişilerin her biri onun esnek uygulamalarında kendisine bir örnek bulur. Bu onun peygamberliğinin, özellikle son peygamber oluşunun zorunlu bir sonucudur.

Onun bu esneklik dolu uygulamalarının herhangi birini alarak "İşte din budur" demek dinin yaşanabilirliğini yok etmek olur. Oluşum devri mezhep imamlarının yorum yaparken böyle bir niyet ve davranış içinde olduklarını sanmıyoruz, ama sonraki devirlerin taklitçi-

hazırcı, sığ fıkıhçılarıyla onları tabulaştıran cahil kitlelerin bu hatayı işledikleri kuşkusuzdur.

Sonucun ne olduğunu, bahsimiz olan namazla ilgili örnekler vererek gösterelim: **Bugün her mezhebin ilmihali bir namaz anlatmakta ve sonunda şunu söylemektedir: İşte sünnete uygun namaz şekli budur. O şeklin çok dışında bir namaz kılma biçimi kabul eden bir başka mezhep ilmihali de namazı kendi anlayışına göre anlattıktan sonra aynı sözleri söylemektedir.**

Akıl ölçüleriyle baktığımızda ortada üç ihtimal vardı:

1. Bunların hepsinin söylediği yanlıştır: Bu ihtimal geçerli olamaz, çünkü bunların söylediklerinin büyük kısmı doğrudur. **2. Bunların sadece birinin söylediği doğrudur:** O taktirde diğerleri İslam içi olma niteliğini yitirir. Böyle bir kabul hem aklen ve ilmen doğru olmaz; hem de o mezhepleri kötü niyetli ilan etmek olur. **3. Bunların söyledikleri; dinin kişilere, zamana, zemine, şartlara göre değişik uygulama biçimleridir ve bu mantık içinde hepsi doğrudur.**

Hz. Peygamber'in uygulamaları, Kur'an'm evrenselliği dikkate alındığında, bu üç ihtimalin sonuncusu geçerlidir. Yani **mezheplerin kabulleri, Peygamberimizin bir konuda değişik zamanlardaki değişik şartlara ve ihtiyaçlara göre vücut verdiği uygulamalardır. O uygulamaların hangisi kimin şartlarına ve ruh haline uyuyorsa o kişi veya çevre onu tercih eder. Bu tercih yüzünden itham, kavga, çekişme olmamalıdır. Çünkü bu tercih din değil, dinin verdiği imkânlar kulla-**

nılarak yaratılmış bir esneklikten yararlanmadır.

Mezhepler işte bu imkânların fark edilmesi ve yaşanması için var olması gerekirken, ne yazık ki, bağnazlık ve ilkelliklerin itişiyle imkânları daraltmanın baskı kurumları haline getirildiler.

Canlı örnekler verelim.

Hz. Peygamber, namazlarında kıyamda (ayakta) iken ellerini bazan önden birbiri üstüne koyarak tutmuştur (el bağlamak), bazan iki yanına salıvererek tutmuştur. Bu demektir ki kişi, kendi ruh hali ve beden imkânını değerlendirerek kıyam anında ellerini isterse bağlayacak, isterse iki yana salıverecektir. Gerçek bir fakıha düşen (büyük imam **İbnül Kayyım el-Cevziyye'**nin yaptığı gibi), Resul'ün kıyamda bu iki şekli de kullandığını söyleyip tercihi kişinin kendine bırakmaktır. Ne yazık ki böyle yapılmamıştır. Örneğimize dönersek, bazı mezheplerde ellerin kıyam halinde iken önden bağlanması gerekli gösterilmiş, bazılarında ise tam aksine, kıyam halinde ellerin yanlara salınması gerektiği belirtilmiştir.

Şimdi bunların hangisini yapan gerçek namazı kılmış olur? Her mezhep, "Bizim gösterdiğimizi yapan" diye cevap vermektedir. Oysaki ikisini yapanın da namazı geçerlidir. Eksik olan, biraz önce işaret ettiğmiz açıklamanın yapılmamış olmasıdır.

Kısacası, **namazda kıyam halinde eller bağlanabilir de, yanlara salınabilir de...** (bk. İbn Hemmâm, 2/276-277)

Bir başka örnek: Namaza başlarken (iftitah tekbirinden: Allahu Ekber diyerek elleri kaldırıp indirdikten

sonra) **Sübhâneke** duasının okunmasını esas alan mezhepler olduğu gibi okunmasını mekruh gören mezhepler de vardır. Ortada çelişki var.

Namazda Allah'ı tespih etmek, ona hamd etmek, şükürde bulunmak vardır ama bunun şu veya bu metinle yapılması gerekmemektedir. İsteyen istediği bir tespih ve hamd metnini okuyabilir. Bu, Sübhâneke duası olabileceği gibi kişinin o anda içinden gelen yepyeni bir dua da olabilir. Nitekim, Hz. Peygamber ve arkadaşları Sübhâneke yerine çok değişik dualar okuyarak da namaz kılmışlardır, (bk. İbn Hemmâm, 2/71-82) **Kişi böyle bir dua okumadan doğrudan doğruya Fâtiha'yı okuyarak da namazını kılabilir.**

Fakıhm yapacağı, işte bütün bunları söyleyip tercihi kişiye bırakmaktır. Ne yazık bunun tam tersi yapılıyor: **İlmihale "şurada Sübhâneke okunacak" diye yazıp Müslüman'ın elini-kolunu bağlıyorlar. Samimi ama bilgisiz kişi de bunun Allah'ın emri olduğunu sanıp namazını ona göre kılıyor. Hem kendine zahmet veriyor hem dinin yozlaşmasına yol açıyor.**

Fâtiha'nın okunma şekli mezhepler arasında bir yığın çekişmeye sebep olmuştur. Sesli mi okunacak, sessiz mi, imama uyan okuyacak mı, okumayacak mı? Fâtiha'ya başlarken besmele çekilecek mi, çekilmeyecek mi? Çekilecekse sessiz mi çekilecek, sesli mi? Bu tartışmalarla sayfalar doldurulmuştur.

Oysa ki iş son derece basittir: İsteyen öyle okusun, isteyen böyle. İmama uyan kişi isterse Fâtiha'yı içinden okusun, isterse okumasın... Kur'an'm istediği, okuyanın

sesini ayarlamasıdır: "Namazında sesini yükseltme, kısma da. İkisi arasında bir yol tut!" (İsra, 110)

Asrısaadet'te, rükû sırasında "sübhâne rabbiyel azîm: o büyük rabbimi tespih ederim", secde sırasında "sübhane rabbiyel a'lâ: o yüce rabbimi teşbih ederim" yerine başka cümleler de söylenirdi, (bk. İbn Hemmâm, 2/155-164) İlmihaller bunları da vermemekte, o iki cümleyi Allah'ın emri gibi kayda geçirmektedir. Oysaki namaz kılan kişi, namazının rükû ve secdesinde, Allah'ı yücelten veya O'na sevgisini ifade eden başka sözcükler kullansa namazı geçerli olur.

Namazların şekline ilişkin eklemeler listesine şunu da koyabiliriz: Resim ve heykelin bulunduğu yerde namaz kılınmayacağma ilişkin iddia da namazın şekliyle ilgili bir uydurma olarak kabul edilebilir. Elbette ki, resim ve heykel, tapma aracı olarak bulunduruluyorsa o yerde namaz kılınmaz. Böyle bir amacı olmayan resim ve heykellerin bulunduğu yerde namaz kılmanın İslam'a aykırı hiçbir yanı yoktur. Hasan el-Basrî (ölm. 110/728) resim ve heykelin "ta'zîm" (yüceltme, tapma) makamında olmadığı zaman namaza zarar vermediğini fetvaya bağlamıştır. Bunun içindir ki Hasan el-Basrî'ye göre, kilisede kılınan namaz geçerlidir, (bk. Kal'-aci; Fıkhu'l-Hasan el-Basrî, 2/594/596)

* Sarıklı namaz kılmanın sevabı artıracağını söylemek:

Arap örflerini dinleştirmek isteyenlerin uydurmalarından biri de budur. İslam'ın evrenselliğine tamamen aykırı bu iddia, bazı uydurma hadislerle dinleştirilmiştir. Bu uydurmalar dikkate alınırsa namazda başa sarık saranlar cenneti garantilemiş olmaktadır. (Bu anlamdaki uydurmalardan bazıları için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 1/249-253, 292; 3/362-363)

* Namazlardan sonra tespih diye bilinen âletle sayı tutturmak:

Budizm'in, dikkati bir noktada toplamak için kullandığı bu tespihler bizim kültürümüzün bir parçası haline getirilmekle kalmamış, din hayatımızın da bir parçası yapılmıştır.

Hz. Peygamber'in ve sahabî neslinin hayatında namazın içinde veya dışında tespih çekme diye bir şey yoktur. Sonraki zamanlarda Hint sistemlerinden tarikatlar yoluyla giren bu tespih çekme bid'atı giderek namazın bir parçası yapılmış ve camiler bu Budist aletiyle doldurulmuştur.

Muhaddis-bilgin Elbânî, bu tespih âletinin bid'atlığını sayfalarca anlatmaktadır. O sayfalardan anlıyoruz ki bu bid'at, ilk zamanlarda taşla sayı tutturmak şeklinde görüldü.. Önce bunu tutturmak için bir hadis uydurdular. Buna göre, Hz. Peygamber, tespihlerininin sayısını unutmamak için taşları kullanmış., (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/47) Taşla sayı tutturmayı âdetleştirmeye kalkanlara, sahabîlerin en fakıhlarından biri olan İbn Mes'ud (ölm. 32/652) şöyle diyordu: "Zulümleşmiş bir bid'ata daldınız!" (bk. Elbânî, aynı eser, 1/186)

Taşla sayma bid'ati daha sonra **Budist âleti** tespihlerin kullanımına dönüştürüldü. Bu aşamada Budist âletini kutsallaştıran uydurmalar görülmeye başlandı. (Bir tanesi için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 1/184)

İşin esası şudur: Değil elde tespih sayı tutturmak, namazların arkasından dille tespih çekmenin namazın bir parçası olduğunu söylemek bile doğru değildir, (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/395-396) Peygamberimizin böyle bir uygulaması yoktur. **Hz. Fâtıma** (ölm. 11/632)ya, namazların arkasından 33 tespih çekmesini söylediğine ilişkin rivayetin de uydurma olduğu ispatlanmıştır, (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 4/271) **Namazın bizzat kendisi Allah'ı tespih ve takdis faaliyetidir. Onun arkasından ayrı bir tespih çekme merasimine gerek yoktur.**

*** Kadınların Cuma, bayram ve cenaze namazlarına katılmalarına engel olmak:**

Namaz bahsindeki bid'at ve saptırmaların belirginlerinden biri de kadınların camide, cemaatle namaz kılmalarına engel olmaktır. Bu engel oluş, bayram ve cenaze namazları için açık, Cuma namazı içinse **"Gelmeseniz de olur, zaten yer yok"** bahanesiyle örtülü bir yasakla gerçekleştirilmektedir.

*** Hayız halindeki kadınların namaz kılmalarına yasak koymak:**

Aynı zamanda kadına yapılan hakaretlerin de bir göstergesi olan bu uygulamanın ayrıntılarını da bu eserin **"Kadın"** bölümünde vermiş bulunuyoruz.

NİKÂH AKTİ

Nikâh akti ile ilgili saptırmalar, nikâhı bir akit olmaktan çıkarıp bir ibadet gibi algılamaktan kaynaklanır.

Kur'an dışı bir yığın çarpıklık taşımasına rağmen, **geleneksel fıkıh, isabetli bir yaklaşımla, nikâh işlemini ibadetler içinde değil, akitler içinde ele almaktadır.** Elbette ki nikâh gibi, aile kurmaya, neslin devamını sağlamaya yönelik bir kavram ve kurumun ruhsal-manevî esprisi olacaktır ve vardır. Bunun içindir ki dünyanın hemen her yerinde **nikâh daima dinsel bir tören gibi düşünülmüş ve genellikle mabetlerde kıyılmıştır.**

Ama bunun böyle olması nikâhın bir hukuksal işlem olmaktan çıkarılıp ibadete dönüştürülmesine gerekçe yapılamaz. Nikâh, sonuçta bir hukuksal işlemdir, bir akittir. Bunun zorunlu sonucu olarak:

1. Nikâh tüm diğer akitler gibi, tarafların (evlenecek olanların) karşılıklı rıza beyanlarıyla oluşur. Rıza beyanında bulunma yetkisi (tasarruf yetkisi) diğer akitlerde nasıl sağlanıyor ve hangi şartlara bağlanıyorsa nikâhta da aynı şartlar ve yöntem geçerli olur. Bu demektir ki, **nikâh aktinin geçer-**

liliğini kamu otoritesi belirler, din adamları, ruhanî liderler değil.

Kamu otoritesi nikâh aktinin tescilinde dinsel kimliği olan birine yetki verebilir. Örneğin müftüye, imama nikâh kıyma veya nikâhı tescil etme yetkisi verilebilir. Bu halde dahi işlem dinsel işlem değil, hukuksal işlemdir.

2. Nikâhın dinîsi, ladinisi olmaz: Ülkemizde kullanımı sürdürülen **"dinî nikâh-medenî nikâh" ayrımı bilimsel olarak da dinsel olarak da yanlıştır.** Bu yanlış, din ticareti yapanlarla dini ülke ve rejim aleyhine kullananlar tarafından istismar edilmekte, devlet memurlarının (belediye, konsolosluk vs.) kıydıkları nikâhlar din açısından geçersiz ilan edilmekte, din görevlileri tarafından ikinci bir nikâh kıydırmayanların zina yaptıkları, bu nikâhla doğacak çocukların sahih (hukuken geçerli) nesepli sayılamayacakları halk arasında yayılmaktadır.

Özetlersek: **Nikâh bir akittir, tüm diğer akitler gibi, vücut bulma ve sona erme şartları kamu otoritesi tarafından düzenlenir. Kamu otoritesi nikâh kıyma ve bunu tescil etme yetkisini kime vermişse nikâh onun tarafından kıyıldığı taktirde geçerli olur. Tescil edilmeyen bir nikâh, tarafların, özellikle kadının haklarını savunulur hale getiremez. O halde böyle bir nikâh, din açısından bakıldığında ancak Şiî fıkhındaki müt'a nikâhı olur. Eğer bir Müslüman müt'a nikâhını kabul eden bir anlayış taşıyorsa ve bu tür bir nikâhın yaratacağı resmî-gayrı resmî sonuçları » kabullenecekse bu onun bileceği bir şeydir.**

Fıkıh açısından bakıldığında **"Dinî nikâh-imam nikâhı" adı altında ikinci bir nikâha ihtiyaç yoktur. Nikâh akti, devletin yetki verdiği kişi tarafından tescil edildiği anda, iş bitmiş olur. islam'ın bunun ardından ikinci bir nikâh istemesi söz konusu değildir. Nikâhı kıyan kişinin ne kimliği ne mesleği hatta ne de dini-imanı bir fark yaratır.** Önemli olan, tarafların haklarını garanti altına alacak, doğacak çocukların neseplerini sahih kılacak bir nikâhın tescil edilmesidir.

Başka bir deyişle, **İslam'ın istediği nikâh, işte bu "resmî" denen nikâhtır.** Eğer "dinî" denen nikâh aynı zamanda resmiyet ifade ediyorsa sorun yok, o da geçerlidir. Aksi halde, **resmen tescil edilmemiş bir nikâhın İslam açısından geçerliliği söz konusu edilemez. Çünkü nikâhın "hikmet-i teşri'iyesi"nin doğmasına imkân vermemektedir.**

Biz burada, din istismarını önlemek ve halkımızı kaostan kurtarmak için kanun koyucuya şunu önermekteyiz: **Din görevlilerine, özellikle müftülere de nikâh kıyma ve tescil etme yetkisi verin. Bunu yaparsanız, dini kullanarak kafaları karıştıran, kavga yaratan yaklaşımlar etkisiz kalır.**

Büyük çoğunluğu orta okul veya lise mezunu belediye memurları, ilkokul mezunu muhtarlar nikâh kıyma ve tescil etme hakkına sahip kılınmışken, hemen tamamı üniversite mezunu müftülerin, imamların nikâh kıyıp tescil etmeleri neden sağlanmıyor?

ORUÇ

Tevhit dininin temel ibadetlerinden biri de oruçtur. Orucun farz olduğunu gösteren Kur'an ayeti (Bakara, 183), bu ibadetin tarih boyunca bütün inançlarda bir şekilde var olduğunu göstermektedir.

Oruç (Arapçası savm ve siyam), Ramazan ayı boyunca, şafak vaktiyle Güneş'in batışı arasındaki sürede yemekten-içmekten ve cinsel ilişkiden uzak durmaktır. Kur'an'ın, müminlerinden istediği oruç budur. Bu orucun gün sayısı, Ramazan ayının durumuna göre bazan otuz, bazan 29 olabilmektedir. Kur'an, gün sayısı vermemiş, **"Ramazan ayı"** ifadesini kullanmıştır.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Orucunu yemiş olanlar için 61 gün aralıksız oruç tutma keffâreti olduğunu söylemek:**

Bu ağır ceza, Kur'an'da oruç bahsinde yer almaz. Kur'an bu cezayı, iki alanda kullanmıştır: 1. Hata ile insan öldürme (bk. Nisa, 92), 2. Zıhar (bk. Mücâdile 4). Eğer oruçta da kullanmak isteseydi kullanırdı.

Bu ceza, keffâretler konusunda kıyas işletilerek kurallaştırılıyorsa bu da tutarsızdır. Çünkü, keffâretler ko-

nusunda kıyas işletmeye, büyük çoğunluk, o arada **İmamı Âzam** karşıdır. (İmamı Âzam'ın karşı çıkışı için bk. Şâtıbî; Muvafakat, 4/96)

Said b. Cübeyr (ölm. 95/713), **Katâde** (ölm. 118/736) ve **İbrahim en-Nehaî**'ye göre oruçta keffâret cezası dinin emri değildir. Oruç nasıl bozulmuş olursa olsun, bozan kişi gününe gün tutar, Allah'tan da affını diler. (bk. Kal'aci; Fıkhu'n-Nehaî, 2/684-685)

Orucunu cinsel temasla bozmuş olanın keffâret tutmasında icma' olduğu söylenir. Hanefî ve Mâlikîler 61 gün keffâretini her türlü bozma için uygularlar, (bk. KaTacı; 2/969-970)

Sünnetten getirilen delil sadece Ebu Hureyre'den gelen **âhad** (tek kişiye dayalı) rivayettir.

Ortak kabul şudur: **Âhad haberle ceza verilmez.** Kaldı ki orucunu kasten yiyenlerle ilgili rivayetlerin, Ebu Hureyre'ninki hariç, tümü, bir güne bir gün demektedir. Olay şudur: Bir zât, Hz. Peygamber'e gelerek **"Mahvoldum, ey Allah'ın Elçisi!"** demiş. Hz. Peygamber nedenini sorunca da şu cevabı vermiş:" **Ramazan günü oruçlu halde karımla cinsel ilişki kurdum."** Ebu Hureyre'ye göre Resul bu kişiye köle azatlamak, altmış yoksulu doyurmak gibi keffâret şekilleri önermiş, kişi, imkânlarının buna elvermediğini söyleyince de **"O halde git, aralıksız 61 gün oruç tut!"** demiş.

Olayı nakleden diğer sahabîlere göre ise, Hz. Peygamber'in o zâta, sadaka vermek veya orucunu bozduğu gün için bir gün oruç tutmak şıklarından birini önermiştir. (Rivayetler için bk. İbn Hemmâm; el-Musannef, 4/194-198. Oruçla ilgili bu ceza-keffâretin İslam dışı olduğuna ilişkin, **Prof. Dr. Yunus Vehbi Yavuz**'un bir

makalesi için bk. ***Kur'an Mesajı Dergisi,*** yıl: 1998, sayı: 6)

*** Oruç tutmayarak fidye vermeyi, onulmaz hastalıklara yakalanmış olanlara özgülemek:**

Bu özgüleme, Kur'an'a aykırıdır. Bu aykırılık öylesine rahat sergilenmiştir ki, bazı tefsirlerde ilgili ayetin o kısmı yorumlanırken **"ellezîne yutîkûnehû"** (oruca zorlanarak güç yetirenler) ifadesi **"ey, lâyutîkûnehû"** (güç yetiremeyenler demektir) şekline dönüşsün diye cümleye bir **"Lâ"** olumsuzluk edatı eklenmiştir. Yani Kur'an ayetine ekleme yapılmıştır.

Allah'ı bırakıp da birilerini dinlemek küfre doğru yelken açmaktır. Ama, geleneksel mezhepçi anlayış, hesabına uygun düşünce böyle şeyleri ya görmezlikten gelmekte, ya da akıl almaz tevillerle kitabına uydurmaktadır. Gelenekçi anlayışın en akılcılarından biri saydığımız **Cassâs** (ölm. 370/980) bile, bu ayetin esprisini, hikmetini uzun uzun anlattıktan sonra, ayetin **"mensûh"** (hükümden düşürülmüş) olduğunu söyleyerek mezhebinin kabulüne ters bir kanıttan kurtulma yoluna gitmektedir, (bk. Cassâs; Ahkâmu'l-Kur'an, 1/248-249)

Bu mantığa göre Kur'an ayetlerinin önünde iki yol vardır: 1. Mezhep görüşlerine kanıt olmak, 2. Mensuh olmak...

Doğrusu şu ki, zorlanarak oruç tutabilenler, isterlerse oruç tutmak yerine fidye verebilirler. Bu düzenleme hastalık ve yolculuk halinden ayrıdır. Bunu hastalık haliyle birleştirip **"Fidye vermek, tedavisi mümkün olmayan hastalıklara yakalananlar içindir"**

hükmüne varmak, Kur'an'a açıkça aykırıdır. Allah bu düzenlemeyi yapmakla hem oruç tutmada zorlanacak kullarına kolaylık getirmiş hem de yoksulların sebeplenmesine imkân yaratmıştır. (Bu konuda geniş bilgi için bk. **KI,** Bakara, 183-185. ayetler bölümü)

*** Ramazan günleri lokantaları kapatarak oruçlu olmayanların yemek yemelerine engel olmak:**

Dinin yasakladığı **ikrahı** (baskı ve zorlamayı) dine sokarak insan haklarına ve insan iradesine baskı yapmak şeklindeki bu uygulama, son zamanlarda din üzerinden siyaset yapan çevrelerin kışkırtmalarıyla iyice dinleşmeye başlamıştır. Böyle bir uygulama İslam'da ilerlemeyi değil, gerilemeyi belgeler. İslam'da ilerleme, yemek yenebilecek her yerin açık olduğu bir ortamda insanların özgür iradeleriyle oruç tutmalarıdır.

*** Bazı beldelerde oruç tutmayı üstün göstermek:**

Örneğin **Mekke** ve **Medine**'de oruç tutmanın üstünlüğüne ilişkin uydurmalar vardır. (İki örnek için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/180-182, 187)

PEYGAMBERLER VE PEYGAMBERLİK

Peygamberlik (nübüvvet, risâlet), Allah'ın, insanı doğruya, güzele, mutluluğa kılavuzlamada araç yaptığı temel kurumdur. Allah'ın insana lütuf ve merhametinin en ileri göstergesidir.

Peygamberler, sadece sözlü tebliğde bulunmak, sadece öğüt vermekle yetinmezler. Onlar, Kur'an'm da ifade ettiği gibi, "üsve-i hasene" yani izlenebilecek en güzel canlı modellerdir. Bunun içindir ki peygamber, tanrısal âlemden haber getiren insan- modeldir. Kur'an, peygamberleri "beşer" varlıklar olarak göstermekte, onların bu insan-model yanları üzerinde ısrarla durmaktadır. Bu, sebepsiz değildir. İnsan- model yerine, melek-model konsaydı, peygamber, insanlar tarafından izlenebilecek varlık olmaktan çıkar, sadece kutsanan, sevilen, övülen bir soyut tatmin aracı olurdu.

Kur'an, bu ikinci anlamda bir peygamberlik kavramının varlığından söz etmekte ama onu şirkin bir ürünü olarak göstermektedir.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Peygamberleri Allah'ın elçisi konumundan Allah'ın ortağı konumuna doğru çekmek:**

İnsanoğlunun Allah'ı en çok öfkelendiren günahlarından biri, belki de birincisi budur. Bu günah, Allah'ın en çok tiksindiği şirki dinleştirmede, Allah'ın en çok sevdiği elçilerini araç ve aracı yapmak şeklinde bir zulüm sergilediğindendir ki, Cenabı Hakk'ın gazabını özellikle tahrik etmektedir.

Kur'an'ın en çok savaştığı olumsuzluklardan biri de budur. Bu olumsuzluk sayfalar boyu tanıtılmış ve müminlerin, bundan uzak durmaları ısrarlı bir biçimde istenmiştir.

Bu zulüm, kendi içinde ikinci bir günahı taşımaktadır ki o da şudur: **Hak elçileri olan peygamberler, Allah'ın ortağı konumuna doğru çekilirken bahane olarak "peygamberlere saygı" yaftası kullanılmaktadır.** Kur'an'ın öncelikle bu sapıklığa savaş açtığını görüyoruz. Nebileri insan üstü varlıklar, melek vs. gibi görmek ve göstermek isteyen zihniyet, şirk olarak nitelendirilmekte ve bu şirkin hezeyanlarına karşı nebilerin birer insan olduğuna vurgu yapılmaktadır. (Bu konuda özellikle bk. Furkan, 7-9)

Anılan günahın ilk göstergesi, bir ümmetin kendi peygamberini üstün göstermeye çalışması, ikinci göstergesi de peygamberleri melekleştiren ve insan varlıklar olmaktan çıkaran övgülerin belirgin hale gelmesidir. Bu övgülerin bir kısmı, ne yazık ki, peygamberlerin bizzat kendilerine isnat edilen yalanlarla dinleştirilir. Bu hep böyle olmuştur...

Kur'an'm, Allah'ın oğlu ilan edilen **Hz. İsa**'ya şu soruyu sorması, İsa'dan kuşku duyulması yüzünden değil, insanoğlunun, peygamberleri ilahlaştırırken bizzat onları araç yapma namertliğinin belgelenmesi içindir. Hz. İsa'nın Allah'ın değil, Meryem'in oğlu olduğuna, onu Allah'ın oğlu ilan etmenin şirke götüreceğine vurgu yaparak söze başlayan ayetler şöyledir:

"Allah sordu: 'Ey Meryem oğlu İsa! Allah'ın yanında beni ve annemi de iki Tanrı olarak kabul edin' diye insanlara sen mi söyledin!? İsa dedi: 'Hâşâ! Tespih ederim seni. Hakkım olmayan bir şeyi söylemek benim haddime değildir. Eğer onu söylemişsem sen onu elbette bilirsin. Sen benim içimde olanı bilirsin ama ben senin benliğinde olanı bilmem. Çünkü sen, gaybları çok iyi bilensin. Onlara, senin bana emrettiğin şu I sözden başka bir şey söylemedim: Benim rabbim ve sizin de rabbiniz olan Allah'a kulluk edin!' İçlerinde olduğum sürece üzerlerine tanıktım. Sen beni vefat ettirince üzerlerine yalnız sen gözetleyici oldun. Ve zaten sen her şey üzerine bir tanıksın." (Mâide, 116-117)

Bu ayet, dolaylı yoldan başka bir tevhit gerçeğine daha dikkat çekmektedir: **Peygamberlerin, ölümlerinden sonra artık dünya üzerinde tasarruf imkânlarının kalmadığı...** Böyle bir tasarruf söz konusu olduğunda akla gelecek ilk isimlerden biri olan Hz. İsa'ya **"Aralarında iken onlar üzerinde tanık bendim; sen beni vefat ettirince onların gözetleyicisi yalnız sen oldun."** söyletilmesi gösteriyor ki, hiçbir insan, ne kadar büyük olursa olsun, ölümünden sonra, dünya üzerinde tasarruf sürdüremez. Böyle

bir şey, beşer varlık olmakla çelişir. Ve tüm nebiler beşerdir.

Buradan hareketle biz, **tasavvuf-tarîkat** bünyesine sokulan **"ölüm sonrası evliya tasarrufları"** anlayışının Kur'an dışı olduğunu rahatlıkla fark ederiz. Bu tevhit dışı anlayış, Kur'an'ın iman çocuklarını asırlarca, kabirleri, ölüleri, ölülerin eşyasını, sesini-sözünü ilahlaştırma illetinin kucağına itmiş, vahyin rahmetiyle aramıza engeller koymuştur.

Muazzez İsa Mesih'i Allah'ın oğlu ilan etmeyi **"ona saygımızdan"** gerekçesiyle açıklamaya kalkan yaklaşıma Kur'an, Allah'ın elçileri adına şu cevabı veriyor: **"Ne Mesih Allah'ın bir kulu olmaktan çekinir/Allah'ın kulu olmayı beğenmezlik eder ne de Allah'a yaklaştırılmış melekler..."** (Nisa, 172)

Tevbe 31. ayetten öğreniyoruz ki, nebileri bu şekilde övmenin sonu, onların rabler haline getirilmeleri, yani ilahlaştırılmalarıdır. Bunun anlamı ise tektir: **Şirk...**

Anlaşılan o ki, peygamberleri şirk aracı yapmada ilk belirti daima aşırı övgü ve insan üstü kılmadır. Bunun içindir ki bizim muazzez Peygamberimizin ısrarla şunu istediğini görmekteyiz: Beni diğer peygamberlerle üstünlük yarışına sokmayın ve beni Hz. İsa'yı övdükleri gibi övmeyin; bana Allah'ın kulu ve elçisi demekle yetinin...

Aşırı övgü aşamasını, peygamberi **"din koyucu"** konumuna getirmek izler ki işte bu, nebinin Allah'a ortak yapılmasının resmiyet kazanmasıdır. Bu ikinci aşamada, din buyruklarının altında Allah'ın imzası yeterli olmaktan çıkar, cennete giriş belgesi de Allah-nebi imzalı hale gelir. Oysaki tevhidin belirgin niteliklerinden birincisi, din koyuculuk sıfatının Allah'a özgülen-

mesi, ikincisi de cennete giriş belgesinin altında Allah dışında hiçbir varlığın imzasının bulunmamasıdır.

Nebileri elçi olmaktan çıkarıp ortak yapan günahın failleri öncelikle tevhidin bu iki direğini çatlatırlar... Bu çatlatmada iyice başarılı oldular mı, artık peygamber Allah'ın emrinde bir elçi olmaktan çıkarılır, Allah ile âdeta rekabete girişen bir alt-ilah konumuna getirilir. Hatta, örneğin bizim fıkıh mirasımızda olduğu gibi, Peygamber'in sözleri Allah'ın sözlerini neshetmede (hükümden düşürmede) kullanılır. Fıkıhta buna, sünnetin Kur'an'ı neshetmesi -hâşâ- deniyor.

Resul, "Beni Hz. İsa'yı övdükleri gibi övmeyin." diyor; övmüşlerdir; Miraç mitolojileriyle onu Allah'ın yanma çıkarıp O'nunla konuşturmuş, hatta emirleri hususunda pazarlığa sokmuşlardır. Resul, "Mezarımı mâbetleştirmeyinlMezarımı mabet le ş tir enlere Allah lanet etsin!" diyor, değil onun mezarını, ümmetinden binlerce insanın mezarını bile mâbetleştirmiş, bu mezarları İslam mabedinin ayrılmaz bir parçası haline getirmişlerdir. Resul, elini öpmek, kendisi için ayağa kalkmak isteyenlere izin vermemiş, bunun ileride insan ilahlaştırma gerekçesi yapılabileceğine dikkat çekmiştir; ama onun ölümünden sonra değil eli, kendisine ait olduğu söylenen sakal kılları kutsallaştırılıp tevhit dininin mabedine tavaf nesnesi halinde sokulmuştur.

Bütün bunlardan daha zalim bir günah vardır ki o da şudur: Hak elçilerini Hak ortakları haline getiren gidişe karşı çıkanlar, "Peygamberlere saygısız, peygamberleri dışlayan" vs. gibi ithamlarla karalanmıştır. Bu çift başlı sapıklığın tarih içinde kurumsal temsilcileri Ortaçağ kilise babalarıdır. Muazzez nebi Hz. İsa'nın dinini zulüm, kan ve dehşet aracı yapan engizisyon

papazları, onun en samimi bağlılarını **"isa'ya saygısızlık"** iddiasıyla kestiler, astılar, yaktılar... Binlercesini, milyonlarcasını... Kadın-erkek, yaşlı-genç demeden...

*** Peygamberlerin sadece Ortadoğu'ya gönderildiğini sanmak:**

Kur'an'a göre, istisnasız tüm toplumlara peygamber gelmiştir, (bk. Fâtır, 24) Her insan topluluğuna bir peygamber göndermek, fıtratın (yaratılış ve yaratışın) faaliyetlerindendir. Her topluma peygamber gönderildiğini bildiren ayet de Fâtır Suresi'ndedir. O halde, Kur'an'da adları ve anıları örnek türünden anlatılan peygamberlere bakarak başka coğrafyalara peygamber gelmediğini söylemek yanlıştır. Peygamberlik, Cenabı Hak tarafından sona erdirildiği güne kadar yani Hz. Muhammed'in gönderilişine kadar her topluma bir nebi mutlaka gelmiştir.

Esasen, Kur'an, insanoğlunun, peygamber uyarısına muhatap olmadıkça sorumlu tutulmasının tanrısal yasalara aykırı olduğunu belirtmiştir, (bk. İsra, 15)

Tüm toplumlara ve coğrafyalara bir şekilde peygamber gelmiştir ama biz bunun ayrıntılarını ve gelen nebilerin adlarını ve hatıralarını bilmiyoruz. Bilmediğimize göre, gönderildiklerine inanır, ötesi hakkında hüküm vermeyiz.

*** Peygamberlerin sayısını, Kur'an'da gösterilenlerden ibaret sanmak:**

Kur'an, adını sayıp hayat ve hatırasına yer verdiği peygamberlerin örnek türünden olduğunu, adı Kur'an'da

anılmayan daha pek çok peygamberin gelip geçtiğini açıkça bildirmektedir, (bk. Nisa, 164; Ğâfir, 78)

*** Peygamberleri Allah'ın oğlu gibi görmek:**

Kur'an'm en ısrarlı şikâyetlerinden biri de budur. Bu günah, Yahudi ve Hristiyan toplumlar tarafından işlenmiştir. Onlar Hz. **Uzeyr** ile Hz. **İsa**'yı Allah'ın oğlu diye anmak günahını işlediler: **"Yahudiler: 'Uzeyr Allah'ın oğludur' dediler; Hristiyanlar da 'Mesih Allah'ın oğludur' dediler. Kendi ağızlarının sözüdür bu. Kendilerinden önce inkâr edenlerin sözlerine benzetme yapıyorlar..."** (Tevbe, 30)

*** Peygamberleri yarı-melek varlıklar olarak görmek:**

Peygamberleri yaşayan ve örnek alınan modeller olmaktan çıkaracak bu müşrik anlayışa Kur'an'm karşı çıkışını görmek için Furkan Suresi 7-9. ayetleri okumak yeterlidir.

*** Peygamberlerin günahsız varlıklar olduğunu söylemek:**

Günah; sürçmenin, yanlış yapmanın din dilindeki adıdır. Kur'an, insan olmanın kaçınılmazlarından birinin de günah işlemek olduğunu bildirir. Peygamber de olsa, hiçbir insanın günahsızlık gibi bir niteliği olamaz. Bu nitelik, mükemmellik demektir ve o da Allah'a özgüdür.

Peygamberlerin masumluğu, günah işlemezlik anlamında değildir, onların peygamberliklerinin şaibe ve eksikten arınmışlığı anlamındadır. Bizim dikkat etmemiz gereken nokta, peygamberleri yücelteceğiz diye, Allah'a özgü nitelikleri insana vermemektir. Nebiler de günah işleyebilir ama Cenabı Hak, görevleri gereği onların hatalarını vahiy ile kendilerine hemen ihtar eder. Kur'an'da birçok yerde nebilerin tövbe etmeye, af dilemeye çağrılmaları anlamsız değildir.

Günah anlamındaki **"zenb"** sözcüğü, nebilere isnat edilmiştir. Hz. Muhammed de bu nebiler içindedir, (örnek olarak bk. Şuara, 14; Muhammed, 19; Fetih, 2) Ancak biz nebilere saygımızdan ötürü onlar için günahkâr tâbirini kullanmayız, onların **zellelerinden** (sürçmelerinden) söz ederiz.

*** Peygamberlerin bedenlerinin kıyamete kadar diri olduğunu iddia etmek:**

Tasavvuf-tarîkat hurafelerinden biri olan bu anlayış Kur'an'ın beyanlarına aykırıdır. Kur'an, nebileri **"beşer"** olarak niteleyip diğer beşer varlıklar gibi öldüklerini söylerken aynı sözcüğü kullanmıştır: **Meyyit** yani ölü... (bk. Zümer, 30)

Peygamberlerin yüceliği onların eserlerinin ölümsüzlüğü iledir, et ve kemiklerinin ölmezliği ile değil. **Et ve kemiği ölmez kabul etme tutkusu eski-pagan bir tutkudur. Kur'an bunu yıkmıştır.** Kur'an'ın yıktığı bir anlayışı, Kur'an dini adına savunamayız.

*** Peygamberlerin geri gelip mehdî olarak görev yapacaklarını iddia etmek:**

Yahudiler bunu İlyas Peygamber için, Hristiyanlar ise İsa Peygamber için söylemişlerdir. Hristiyanlık'taki bu anlayış, İsrailiyât uydurmaları aracılığıyla İslam'a da sıçramıştır. (Ayrıntılar için bk. Bu eser, Mehdî mad.)

HZ. MUHAMMED'LE İLGİLİ BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Hz. Muhammed'i Allah'ın sevgilisi olarak anmak:**

Mevlit yazarı **Süleyman Çelebi,** Allah-Peygamber arasında geçtiğini düşündüğü bir konuşmayı şöyle veriyor: **"Ben sana aşık olıcak ey latif. Kabul olmaz mı dü âlem ey şerif!"**

Bu ifadeler Eski Yunan ilahları için kullanılan mitolojik ifadelerdir. Allah kullarını sever, onlar da Allah'ı sever; Allah müminlerin dostu, müminler de O'nun dostudur ama, Allah hiç kimseyi **"sevgili"** edinmez, hiç kimseye aşık olmaz. Sevgi faaliyeti varlığın temel faaliyetlerinden biridir. Bunun içindir ki Kur'an sevgi (hubb) faaliyetini Allah'a da, insana da isnat eder. Din hayatının ve imanın esası da bir sevgi faaliyetidir, (bk. Bakara, 165) Ama şunu gözden uzak tutamayız: **Bütün insanları veya bütün varlıkları sevmek başka şeydir, birini sevgili edinmek başka şeydir.** Bu ikincisi, mutlak özgürlüğe aykırıdır, sevgili edinen varlığı bağımlı kılar. Böyle olduğu içindir ki sevgili edinmek beşerî bir zaaftır. Zaaf ifade eden bir niteliğin Allah'a isnadı tevhit nezaketiyle bağdaşmaz.

İbnül-Cevzî, Allah'a etken veya edilgen olarak aşk isnat etmeyi İblis'in tasavvuf-tarîkat çevrelerine musal-

lat ettiği karıştırmalardan biri olarak görüyor, (bk. Telbîsü İblis, 188, 199)

Kur'an'da peygamberler için **"halîl"** (dost) sıfatı, müminler için de **"veli"** (dost) sıfatı kullanılmıştır, (bk. Nisa, 125; Yûnus, 62-63) ama hiçbir peygamber için **"habîb"** (sevgili) sıfatı kullanılmamıştır. Allah'ın velisi ve halili olur ama habîbi (sevgilisi) olmaz. Bunun içindir ki herhangi bir peygamberi **"Allah'ın sevgilisi"** diye anmak, bir tevhitdışılıktır.

*** Hz. Muhammed'in nurdan yaratıldığını söylemek:**

Kur'an onu ısrarla ve defalarca **"beşer"** olarak anmaktadır. Nurdan yaratılan bir varlığın insana örnek olması söz konusu edilemez. Allah, resullerin melekler gibi doğa üstü özellikler taşımasını isteyenleri putperestlikle, zalimlikle suçlarken tevhidin son elçisine nurdan yaratılmıştık niteliği vermek gibi bir yola gitmez.

Nurdan yaratılmışsa **"üsve-i hasene"** (uyulabilecek en güzel örnek) nasıl olacaktır? Kur'an bunun tam tersini söylemektedir.

Nur-i Muhammedi anlayışıyla Hz. Muhammed'i beşer sıfatından soyup örnek alınamaz duruma getiren çevreler bununla da yetinmemiş, tüm varlık ve evrenin onun için yaratıldığını iddia etmişlerdir.

Vahyin hiçbir beyanı, hiçbir nebiyi "varlık ve evren senin için yaratıldı" diyerek yüceltmemiştir. Çünkü bu nitelik ulûhiyetin niteliklerindendir. (Bu konuda geniş bilgi için bk. İbn Teymiye; Resâil, 1/155 vd.)

Şunu asla unutmamalıyız: Kur'an, Hz. Muhammed'in nübüvvetini ispat ve yüceltme noktasında dikkatleri hep kendine çekmiş, vurguyu Peygamber'e değil, vahye yapmıştır. Resulün ne fiziği ne kişiliği ne de başkaca bir bedensel üstünlüğü üzerinde durulmuştur.

İslam dünyası ise bu Kur'ansal tavır ve tarzın tam aksi bir yol tutmuş, Peygamberimizi yüceltmede eskilerin yöntemini öne çıkarıp vurguyu Kur'an'dan Peygamber'e çevirmiştir. Bu yol, sonucu şirkle bitecek bir yoldur ki, Kur'an buna Hz. İsa konusunu anlatırken açıkça dikkat çekmiştir.

Hz. Muhammed bahsinde, **nebinin ölümünden sonra kalan tek mucize Kur'an'dır.** Bu mucize üzerinde derinleşmek yerine, Peygamber'in hayatını mitoloji ile zenginleştirip yedek mucizeler yaratmaya kalkmak İslam dünyasının Kur'an'dan kopmasına yol açmıştır.

*** Hz. Muhammed'in sakal kıllarını kurtarıcı olarak görmek:**

Hz. İsa'ya kilise babalarının yaptıklarını Cenabı Peygamber'e sakal-ı şerîfçi bid'at erbabı yapmıştır. Savunmada kullanılan söylem hep aynıdır: **"Biz, bunu ona saygımızdan yapıyoruz, teberrüken öpüyoruz, şirk ve ilahlaştırma niyetimiz yok!"**

Bu sözlerin hiçbiri, Hz. Peygamber'i şirk aracı yapmanın mazereti olamaz. İsa'yı Allah'ın oğlu ilan edip heykelini tevhit mabedine sokanlar da aynı kelimelerle konuştular, ama hiçbiri şirke bulaşmaktan kurtulamadı.

Sakal kıllarını **mabet** dışında öpüp kutsamak bid'at, bu işi **mabedin** içinde yapmak ise şirk belirtisidir. Çünkü Cin Suresi 18. ayete açıkça aykırıdır. Sakal-ı şerif denen sarılıp sarmalanmış kılların çevresinde halka olan insanlar dakikalarca, hatta saatlerce dönüp durmakta, ortaya bir **Beytullah'ı tavaf** manzarası çıkmaktadır. "Biz bu dönüşü tavaf niyetiyle yapmıyoruz" türünden İsrailiyât baheneleri hiçbir anlam ifade etmez; yapılan doğrudan doğruya tavaftır. Beytullah dışında tavaf ise peygamberlere bile yapılsa küfürdür. Hem de icma' ile... (bk. İbn Teymiye; Resâil, 1/79-80)

* Hz. Muhammed'in her davranışını din sanmak:

Hz. Muhammed bir **beşer-nebi** olduğuna (melek-nebi olmadığına) göre, onun söz ve fiillerinin iki kategoriye ayrılması kaçınılmazdır: a) Nebevi fiilleri, b) Beşerî fiilleri. Bu tevhit inceliği hiç dikkate alınmadan onun yaptığı, söylediği, susarak seyirci kaldığı her şey dinleştirilmiş, beşer nebi bir melek-ilah nebiye dönüştürülmüştür.

Ne ilginçtir ki İslam'ın Kur'an kaynaklı tespitlerini hiçbir problem ve sıkıntıyla karşılaşmadan her zaman ve zeminde yaşamak mümkün iken, **"sünnet"** adıyla sahnelenen yarı mitolojik kabulleri yaşamakta akıl almaz sıkıntılarla karşılaşmaktayız. Sebep, nebinin beşer-nebi olmaktan çıkarılıp melek-nur-peygambere dönüştürülmesidir.

Hz. Resul'ün vahye ve nebi yanına ilişkin Kur'an beyanları onun beşerî yanını da kapsayacak biçimde algılanmakta ve Kur'an vahyine ilişkin üstünlükler beşerî tespitlere mâl edilmektedir. Örneğin, **"O kendi arzu**

ve isteğinden konuşmaz; onun size okuduğu indirilmiş bir vahiyden başkası değildir." Necm, 3-4 ayetleri, Peygamberimize isnat edilen ve birçoğunun uydurma olduğunda kuşku bulunmayan sözleri kutsamak için kanıt yapılmaktadır. Oysaki burada sözü edilen, Kur'an'dır. Müşrikler Hz. Resul'ü şairlik, kâhinlik, sihirbazlıkla suçluyor, Kur'an'ı onun uydurduğunu söylüyorlardı. Ayetler buna cevap getiriyor. Kur'an'm, Hz. Peygamber'in sözlerini vahiy ilan etmek gibi, hâşâ, bir gayreti asla yoktur. Kur'an ona **"beşer"** diyor ve farkını, kendisine vahiy gelmesi olarak gösteriyor. Gelen vahiy, ortadadır: Kur'an...

Eğer onun beşer olarak konuştukları da vahiy ise neden onları yazdırmamış, tam aksine hepsini imha ettirmiştir? Onlar vahiy idiyse bu yazdırmama ve imha ettirme, peygamberlik sıfatlarından olan **"zapt"** ve **"emaneti tebliğ"** nitelikleriyle çelişmez mi?

Sözün özü şudur: Hz. Peygamber, aynı zamanda bir devlet başkanı ve yargıç sıfatıyla da iş yapmış, söz söylemiştir. Önemli olan, Kur'an'm bunları vahiy adına tescil edip etmediğidir. Arapların asırlardır uyguladığı **cünüplükten yıkanma** âdeti, Kur'an'la tescil edildiği için farz olmuştur.

Kur'an tescil ederse başımız üstüne, o bizim için din olur. Kurallaştırmazsa o bizim için bir âdet olarak kalır. **Sahabî Câbir b. Abdullah**'ın, **Müslim**'deki şu sözü, üzerinde olduğumuz konu bakımından son derece önemlidir. Diyor ki **Câbir** (ölm. 74/693): **"Bir yandan biz, meniyi dışarı boşaltarak gebeliği önlüyorduk, bir yandan da Kur'an vahyediliyordu. Eğer bizim yaptığımız engelleme, yasaklandığımız bir şey olsaydı, Kur'an bizi ondan yasaklardı."**

Câbir'in bu sözü, dini anlama ve sünnetin yerini belirlemede yaşamsal bir tespittir. Sahabî neslinin sünnetten ne anladığını göstermesi ve din adına yasak olanla olmayanı belirleme bakımından ışık tutucu bir sözdür. Ve ilkesel ifadesi şudur:

Sünnet diye andığımız tavır ve tarz birçok şeyi yapar, söyler; önemli olan bunların Kur'an tarafından tescil edilip edilmediğidir. Tescil edilenleri dinleşir, zaman üstü olur; tescil edilmeyenleri tarihsel yorum olarak kalır...

Şu da gözden uzak tutulamaz: Sünnet adıyla ortaya getirilen kabullerin birçoğu, Peygamber'e ait söz ve davranış değildir. **"Hadis"** adıyla ortaya getirilen sözlerin birçoğunun Peygamber'in sözü olmadığı gibi... Buharî çevirmeni **Ahmed Naim** (ölm. 1934), sünnet ve hadis konusundaki gelenekçiliği ile tanınmasına rağmen şunu söylemek zorunda kalmıştır: **"Sahabe ve tâbiûn asarına yani kavil, fiil ve takririne müteallik merviyyâta da hadis denildiği kesîrul vukûdur."** (Ahmed Naim; Buharî Tercüme ve Şerhi, 1/7) **Ahmed Naim**'in bu sözünün günümüz Türkçesiyle ifadesi şudur: **"Sahabe ve onu izleyen kuşaktan bize aktarılan söz, fiil ve kabullerin hadis diye anıldığı da çokça rastlanan bir olgudur."**

Gerçek şu ki, bırakın bu güvenilmez rivayetleri mütevâtır hadisleri bile Kur'an ayetleriyle aynı kefeye koyamayız, koyarsak **vâzı-ı din** (din koyucu) ikileşir, şirk doğar.

*** Hz. Muhammed'i Allah'ın elçiliğinden Allah'ın ortaklığına doğru çekmek:**

Hz. Muhammed, elçilikten ortaklığa doğru çekme illetinin varlığını ve tehlikelerini çok iyi biliyordu. Bu illetin ümmetini perişan etmemesi için çok mücadele etmiştir. Onun hayatı bu mücadelenin hayranlık verici tablolarıyla doludur. Ama ne yazık ki ölümünden sonrasına hükmetmek hiçbir faninin elinde değildir. O da bunu yapamamış ve ölümünden sonra kendisini elçilikten ortaklığa doğru çeken hastalıklı şuuraltının hortlamasına engel olamamıştır.

Şimdi onun hayatında bu **"ortaklığa çekiş**"e karşı direnmenin ilginç göstergelerinden bir tabloyu görelim: Sahabîlerinden biri bir sabah kendisine gelip rüyasını anlatır. Rüya şudur: Adam, **Yahudi** bir topluluğa uğramış ve onlara şunu demiştir: **'Keşke siz, 'Uzeyir Allah'ın oğludur'** dememiş olsaydınız. Yahudiler de ona şu cevabı vermişler: **'Keşke siz de 'Allah ve Muhammed isterse'** dememiş olsaydınız. Adam daha sonra **Hristiyan** bir topluluğa uğramış ve onlara şöyle demiş: **'Keşke siz Mesih İsa Allah'ın oğludur'** dememiş olsaydınız!' Hristiyanlar da adama şunu söylemişler: **'Keşke siz de Allah ve Muhammed isterse"** dememiş olsaydınız. Rüyayı dinleyen Hz. Resul o zâta şu cevabı vermiş:" **Doğrusu ben o sözü sizden duydum ve o söz yüzünden çok sıkıntı çektim. Bir daha 'Allah ve Muhammed isterse' demeyin, sadece Allah isterse deyin!"** (İbn Hemmâm; Musannef, 11/28)

İşte Hz. Muhammed'in Allah ile kendisi arasındaki ilişkiyi oturttuğu tevhit zemini budur.

RECM

Recm, taşlamak, taşlayarak öldürmek demektir. Fıkıh terimi olarak, zina suçu işlemiş evli kadın veya erkeğin halk önünde taşlanarak öldürülmesini ifade eder.

Kur'an'da böyle bir ceza yoktur. Kur'an, tanıklarla belirlenip kesinlik kazanmış bir zina suçu için, evli-bekâr ayrımı yapmadan bir tek ceza getirmektedir: **Celde** yani kamu otoritesinin uygun bulacağı sopa, çubuk vs. türünden bir âletle bir grup insanın görebileceği bir yerde seksen kez vurmak, (bk. Nûr Suresi, 2-3) Bu vuruşun öldürme veya yaralama maksadıyla yapılmaması gerektiği ittifakla kabul edilmektedir. Maksat, utandırarak caydırmadır.

Kısacası Kur'an, zina suçu için sadece dövme cezası getirmektedir.

Bu ceza, köleler için yarıya indirilerek uygulanır, (bk. Nisa, 25) Recm cezasında yarıya indirme söz konusu olamayacağına göre, "yarıya indirme" kuralını koyan Kur'an'ın recm cezasını onaylaması söz konusu olamaz.

Bir suçun dövme cezasını kendisi düzenleyip öldürme cezasını başkalarına bırakan bir kitap "içinde kuşku, tutarsızlık, çelişme olmayan kitap" (Bakara, 2) **unvanını taşıyamaz.**

Recme "Sünnet-i Ömer" yani halife Ömer'in sünneti diyenler de vardır. Bu deyim sebepsiz değil. İddiaya göre, Ömer şöyle demiştir. "Recm cezası Kur'an'da vardı. Ancak o cezaya ilişkin ayet Kur'an'ın içine girmedi ama hükmü baki kaldı." Ayetin Kur'an'a girmemesini şu şekilde açıklayanlar da vardır: "Bu ceza şu anda elimizde bulunan Kur'an'da yoktur, ama onunla ilgili ayet, esasında vardı. Ama, o vahyedildiği zaman Peygamberimizin eşi Âişe onu evinin bir köşesinde saklamıştı, o sırada içeri giren bir keçi onun yazılı olduğu parşömeni yedi."

Bu mantığa göre, ayet, keçi tarafından yendi ama hükmü **baki** kaldı... Bu iddialar kimden gelirse gelsin, reddedilmelidir. Bazı ayetlerin Kur'an dışında kaldığını söylemek Kur'an'ın korunmuşluğu gerçeğini ortadan kaldırır. Ömer gibi, mişnacılığa savaş açmış bir insan böyle bir söz söylemez. Recmi yasallaştırmak isteyenlerin Ömer'i paravan yapmak istedikleri açık...

Recm, Tevrat'ta bulunan bir cezadır, (bk. Çıkış, bab: 23; Levililer, bab: 20; Tesniye, bab: 22) Hz. Peygamber, Medine site-devletinin başı sıfatıyla birliğin üyelerine kendi hukuklarını uygulardı. Zina eden Yahudilere de kendi kitaplarındaki recmi uygulamış olabilir. Nitekim kaynaklar recmin uygulandığı ilk çiftin Yahudi olduğunu açıkça söylemektedir, (bk. Buharî, hudûd; Müslim, hudûd; İmam Mâlik; Muvâtta', hudûd)

Hz. Peygamber bir recm cezası uygulamışsa (ki bizce son derece kuşkuludur) bu, Yahudilere uygulanmıştır. Beyhakî'nin bir beyanına göre, Hz. Peygamber bu hükmü uygularken şunu söylemiştir: **"Bu, Tevrat'ın hükmüdür."** (bk. Beyhakî; Delâil, 6/269-271)

Elbânî, Hz. Peygamber'in bu uygulamasının zina suçu için değil, ırza tecavüz suçu için olduğunu belirtiyor, (bk. Elbânî; es-Sahîha, 2/567 vd.)

Hz. Peygamber'in bu cezayı Müslümanlara uyguladığı yolundaki rivayetlerin hiçbirini güvenilir görmeyiz. Kendisine vahyedilen kitabın dövme cezası ile cezalandırdığı bir suç için, meydan yerinde taşla ezerek öldürme cezası uygulayan bir insanın, tebliğ ettiği kitaba sadakati tartışılır. Hak Elçisi'ni böyle bir tartışmanın konusu yapmaktan Allah'a sığınırız.

Recme, Hz. Peygamber'in sünnetinden destek uydurmaya çalışanlar, orada da tutarsızlık sergilemişlerdir. Şöyle: Hz. Peygamber'in, ünlü **Veda Hutbesi**'nde kadınların haklarıyla ilgili sözleri arasında şu cümleler bulunmaktadır:" **Sizin, kadınlar üzerindeki hakkınıza gelince o şudur: Sizin yatağınızı başka biriyle paylaşmayacaklar. Eğer paylaşırlarsa onları, yaralamayacak şekilde dövün."** (Beyhakî; Delâil, 5/436)

Bu sözün Peygamberimizin ağzından çıkıp çıkmadığı meselesini burada tartışmayacağız. Ama eğer çıkmışsa -ki recimci zihniyet öyle diyor- bu sözü söyleyen bir kişinin evli bir insanın zina suçuna recm uygulaması söz konusu olamaz. Bu sözle o uygulamanın yanyana gelmesi mümkün değildir. Eğer, **"Veda Hutbesi'ndeki sözler doğru değildir"** denirse, o zaman öteki rivayetlerin doğruluğu hiç söz konusu edilemez.

Neresinden bakarsanız bakın, recm diye bir cezanın İslam'da varlığını kabul bizi içinden çıkamayacağımız çelişmelere, tutarsızlıklara, kuşkulara iter. Aklı başında nesilleri dinden-

imandan uzaklaştırır, nefret ettirir. Bir yalanı savunmak uğruna dine bu kötülüğü yapmaya kimsenin hakkı yoktur.

islam fıkhının, recm ile ilgili sayfaları, kara sayfalardır, günah ve iftira sayfalarıdır. O sayfaların, bu aziz dinin kitaplarında, özellikle Kur'an meallerinde (parantez içlerine konmuş olarak) **kalmaya devam etmesi Allah'ın ve Resul'ün bizden davacı olmaya devam etmeleri demektir.** (Recm ile ilgili ayrıntılar için bk. **KTK. Zina** mad.)

SAHABÎLER

Sahabî kelimesi (çoğulu: ashâb, sahabe) **sohbet** kökündendir. Birisinin sohbetinde bulunmak suretiyle onunla yakınlık-dostluk kuran kişiye **"sahib"** denir. Sahabî sözü, Hz. Peygamber'e **"sahib"** olan yani onunla sohbet etme şerefine eren kişi anlamında kullanılmış ve tarihselleşmiştir. Bir İslamî terim olarak, **Hz. Muhammenle imandaşlığı, dostluğu, arkadaşlığı, sohbeti, beraberliği bulunan kişi anlamındadır.**

Kur'an'da, peygamberin arkadaşı anlamında **"sahabî"** veya **"ashâb"** kelimesi geçmez. Buna karşın, **"sâhib"** sözcüğü, Hz. Peygamber'i hemşehrilerinin arkadaşı olarak nitelemek için 3 yerde kullanılır. (Sebe', 46; Necm, 2; Tekvîr, 22)

Kur'an, sahabî tanımına dayanak olacak bir beyan içermemektedir. Esasen, tevhit adına şunu söylemek zorundayız : **Kur'an, herhangi bir peygambere (bu Muhammed aleyhisselam da olsa) sahabî olmayı bir üstünlük veya ebedî kurtuluş belgesi olarak öne çıkarmaz.** Geleneksel yaklaşımların, sahabîlerin üstünlüğüne, cenneti garanti etmiş olduklarına vs. kanıt olarak değerlendirdikleri ayetlerin hiçbirinde böyle bir espri yoktur. O ayetler, birtakım fiilleri, hizmetleri övüp yüceltmektedir. Sahabî nesli içinden o fiilleri işleyenler işte bu **"fiilleri"** sebebiyle büyük

olmaktadırlar, Peygamberle arkadaş oldukları için değil. İşin, tevhit ruhuna uygun yapısı budur.

Biz, sahabîleri, Kur'an'm övdüğü fiillerin sahibi oldukları için saygıya layık görürüz. Yoksa annesinin kucağında Peygamberimizin huzuruna getirilmiş veya Hz. Peygamber konuşurken vadinin dibinden onu dinlemiş ve bir daha dönmemek üzere geçip gitmiş bir kişiyi, **"Tüm gelecek Müslümanlardan üstün, çünkü sahabî unvanı var"** gibi tevhit sırrına ve varlık kanunlarına aykırı bir seçkinliğe sahip kabul etmeyiz.

Geleneksel anlayış, Hz. Peygamber'in bakışına mazhar olmuş kişinin en büyük olgunluk ve erginliği bu sayede elde edeceğini söylemekte ve bu "erginliğin" üstüne çıkabilecek bir değer tanımamaktadır. Bu bir kere, Kur'an'm ruhunu açıkça terstir. Kur'an, insanın üstünlük ve nasibini onun gayret ve emeğine, bu gayret ve emeğin ürettiği değerlere bağlamıştır, (bk. Necm, 39; Tûr, 21; Müddessir, 38)

Kaldı ki Hz. Peygamber'in nazarından nasiplenmek de bir gayret ve emek işidir. Hiç kimse, sadece **"Peygamber baktı"** diye bir yere gelemez. Gelir diye iddia etmek putperestliktir. Sahabî unvanı verilenler içinde, bırakın ermeyi ve olmayı, teslimiyet sırrının bir kısmını göstermekte bile yaya kalmış olan kişiler vardır. İşte bir örnek:

Hz. Peygamber'e at satan biri, parasını almak üzere Hz. Peygamber'le evine gidiyordu. Resul hızlı yürüdü, adam biraz geri kalmıştı. Adamın yanına sokulan bazıları ata daha fazla para vereceklerini söyleyerek kafasını çeldiler. Adam atı bunlara satmak istediğini Hz.

Peygamber'e bildirdi. Hz. Peygamber: "Biz seninle anlaştık, atı bana sattın, artık o at benim" deyince adam anlaşmayı inkâr etti. Allah adına yemin de ederek "Ben atı sana satmadım." dedi. Çevredekilerse kenarda saklanarak tartışmayı duymazlıktan geliyorlardı. Çekişme epeyce sürdü. Hz. Peygamber sen atı bana sattın diye ısrar edince adam, akıl almaz bir utanmazlıkla Cenabı Peygamber'e şunu söyleyebildi:" Sözünün doğruluğunu tanık getirerek ispatla." Bunun üzerine Resul, Huzeyme adlı birini tanık göstererek atı satın aldığını ispatladı, (bk. Ebu Davûd, akzıye 20 =3/308; Nesaî, büyü' 81=7/265-266)

Şimdi, Hak Elçisi'ne böyle bir küstahlığı yapanla bu küstahlığı kenara çekilip seyredenler nasıl olur da Peygamberi görmemiş Müslümanlarının tümünden daha üstün olur?! Böyle bir iddia akla ve dine hakerettir.

Sahabîlerin hatıralarına saygımız vardır, çünkü onlar Peygamberimizin arkadaşlarıdır. Ama bu saygı, bir din emri filan değildir, olamaz. Böyle bir emir veren din Şintoist unsurlara itibar ediyor demektir. Kur'an'ın dini bu unsurlardan arınmıştır. Kur'an dininin bu nezahetini korumak yerine birtakım insanları kutsallaştırmak için akıl almaz uydurmalar sahneleyenler tevhit dininde yapay bir panteon oluşturdular. Bu panteonda, "saygı-övgü" adı altında şirk edebiyatıyla çehresi değiştirilmiş bir peygamber, onun yanında da panteonun diğer kutsal ruhları olan sahabî adlı kişiler yer almaktadır. Daha sonra bunlara, ümmetin ulema

ve evliya denen kadrdolarından binlerce kişi eklenmiştir.

Tevhit verileriyle incelendiğinde görülecektir ki geleneksel sahabî anlayışı, eski Yunan panteonundaki ilahlara verilen özelliklerin tümünü bu insanlara vermiştir. Eski Yunan ilahlarına tanınan dokunulmazlık ve kutsallıkla bu sahabî panteonundaki insanlara tanınan dokunulmazlık ve kutsallık aynıdır.

Kimlere sahabî denir?

ilk zamanlarda ashap unvanı, Hz. Peygamberce epey bir süre beraber olmuş, onunla gazalara katılmış, sohbetlerde bulunmuş, kısacası hayatını Hz. Peygamber ile bir biçimde paylaşmış imandaşları ifade ediyordu. Hz. Peygamberden sonraki zamanlarda **"Ehlisünnet uleması"** tarafından oluşturulan ve günümüzde de kullanılan tanım ise tamamen farklı bir tanımdır ve ilk tanıma göre sahabî unvanı alamayacak birçok kişiye bu unvanı vermektedir.

Biz, **sahabî tanımı olarak ilk devrin kabulünü esas alıyoruz.**

Sahabî kimdir sorusuna sonraki ulemanın verdiği ve bizce işin gerçeğine uymayan cevap şudur: "Sahabî, **Hz. Peygamber'i mümin olarak görmüş ve mümin olarak vefat etmiş kişidir."** (Bu tanım ve ayrıntılar için bk. Ahmet Naîm; Buharî Terceme ve Şerhi, 1/13-24)

Tanımın omurgasında **"mümin olarak görme ve ölme"** vardır. O halde iman etmeden görmüş olan ve daha sonra iman edenlerle, mümin olarak görüp de son-

radan mümin sıfatını yitirenler (örneğin sonradan İslam dininden çıkanlar) sahabî olamazlar.

Geleneksel kabulün aksine biz, İslam'ın kudretinin kesinleşip egemenliğinin kaçınılmaz olduğu zamanda (H. 8 yılındaki **Mekke Fethi** sırasında ve sonrasında) can korkusu veya nimet elde etme hevesiyle **"iman"** ettiğini söyleyen ve esasta Kur'an tarafından **"müellefetü'l-kulûb"** (Kalpleri İslam'a ısıtılanlar) diye anılan kişileri sahabî tanımı içine sokmuyoruz. Bırakın sahabî tanımını bunları, **"mümin"** tanımı içine sokma yetkimiz bile yoktur. Tıpkı onları iman dışında görmeye yetkimizin olmadığı gibi... Kur'an onlara bir sıfat vermiştir: **Müellefetü'l-kulûb...** Biz, Kur'an'ın hükme bağladığı bir konuda kendimizden yeni hüküm koyamayız.

Kaldı ki, Hz. Peygamber'in **"ashabım"** tâbirini, bırakın **müellefetü'l-kulûbu, Hudeybiye Antlaşmasından** sonra iman etmiş kişiler için bile kullanmadığını gösteren kanıtlara sahibiz. Bilindiği gibi, **Hudeybiye Antlaşması Mekke Fethi**'nden yaklaşık bir yıl önce imzalanmıştır. (Bu konuda bk. Elmalılı Hamdi'nin *"Hak Dini Kur'an Dili",* Hadîd Suresi 10. ayetin tefsiri: 7/4734-4735)

Sahabî konusunda ilk ve en tehlikeli saptırma **Hudeybiye Antlaşmasından** (özellikle **Mekke Fethi**'nden) sonra Müslümanlık ilan etmiş kişileri sahabî sayma ile başlamıştır. Kılıçlarından Müslüman kanı akan bir takım insanlar, canlarını kurtarmak ve ganimet devşirmek için **"iman ettik"** dediler diye, İslam'ı bunlara karşı yıllarca savunmuş müminlerle aynı kefeye konarak **"sahabî"** unvanına kavuşturulmuşlardır.

Bu, bizce, gerçek sahabîlere hakaret olduğu gibi, İslam'a da saygısızlıktır. Daha kötüsü, bu **"sözde sahabî-**

ler"e bir anlam kaydırmasıyla bağışlanan yetkilerin ileriki zamanlarda zulümlerin ve saptırmaların sebebi olduğunu görmekteyiz. Birilerinin dayatmasıyla **"sahabîleştirilen"** bu insanların bir kısmı, kullanma imkânına ulaştıkları sahabî dokunulmazlığının arkasına girerek tarihe siyah harflerle yazılmış cinayetler, ihanetler, soygunlar-vurgunlar ve saptırmalar işleyebilmişlerdir.

O halde biz, **Mekke Fethi** sırasında müslümanlığını ilan edenleri, özellikle bu ilan üzerine ganimet aldığını gördüklerimizi asla sahabî saymayız. Allah onlara **"mümin"** sıfatı vermemiştir, onları **"kalpleri islam'a ısındırılanlar"** (bk. Tevbe Suresi, 60) diye anmıştır.

BİD'ATLAR, HURAFELER

* Müellefetü'l-Kulûb'u Sahabî Saymak:

Bunun nasıl yapıldığını ve nelere mâl olduğunu yukarıda gördük.

Müellefe'ye, durumuna göre ısııdırıcı veya şerrinden koruyucu bağışlar yapıldı. Kaynaklar kime ne kadar bağış yapıldığına ilişkin listeyi vermektedir. En çok bağışın **Kureyş** ileri gelenlerine yapıldığı görülüyor. Çünkü en şerir kodamanlar onların içindeydi. Zararlarının durdurulması kaçınılmazdı. Bu bağış listesinde, örneğin, **Ebu Süfyan** ile oğlu Emevî kralı **Muaviye**'ye yüzer deve verildiğini görüyoruz, (bk. Beyhakî; Delâil, 178-183)

*** Sahabîleri Udûl Saymak:**

Udûl, günah işlemez, yalan söylemez, adaletten sapmaz, tam güvene layık kişi anlamındadır. Bu sözcük, zaman içinde "asla ve asla hata etmez, asla ve asla yanılmaz, asla ve asla değerini yitiren söz söylemez" anlamlarında kullanılır olmuştur. Bugün de halk arasında yaşayan ve yaşatılan anlamı budur.

Hemen söyleyelim ki Kur'an, peygamberler de dahil hiçbir beşere bu nitelikleri vermez. Bu nitelikler insanın değil, Allah'ındır. Hz. Peygamber, birçok kez, kendisinin bir beşer olduğunu, unutabileceğim, hata edebileceğini açıkça söylemiştir. Günde yetmiş veya yüz kez Allah'tan af dilediğini söyleyen de kendisidir.

Hz. Peygamber'in sık sık yaptığında tartışma bulunmayan bazı dualar, onun bizzat kendisinin günahından, hatalarından söz edip Allah'tan af dilediğini göstermektedir. İşte bir tanesi: **"Allahım! Hatalarımı, bilgisizliğimi, işlerimde taşkınlığımı, kasıtlı, kasıtsız sürçmelerimi, açık ve gizli yanılmalarımı ve sence bilinen diğer günahlarımı bağışla!.."** (Bu dua-hadis ve benzerleriyle bunların açıklamaları için bk. İbn Teymiye; el-Furkan, 102-104)

Hal böyle iken onun sahabîlerinin bu noksanlıklardan arınmış olduğunu söylemek doğru değildir.

Bu anlayışı desteklemek için kanıt gösterilen Kur'an ayetlerinin hiçbiri bu konuda kanıt olmaz.

Burada tarih açısından da bir yanılgı ve zorlama sergilenmektedir. Her şeyden önce, Hz. Peygamber, sahabîleriyle ilgili beyanlarında onları böyle arınmış, günahsız, lekesiz göstericici hiçbir ifade kullanmamıştır. Tam aksine, ümmetinin Cahiliye âdetlerinden tamamen arınamayacağını bildirmiştir, (bk. Müslim, cenaiz; İbn

Teymiye; el-Furkan, 20) Bunun da ötesinde, en seçkin sahabîlerinden biri olduğunda kuşku bulunmayan **Ebu Zer el-Gıfârî** (ölm. 32/652) gibi bir kişiye şöyle diyor: **"Sen, kendisinde Cahiliye kalıntıları olan bir kişisin!" Bunun üzerine Ebu Zer soruyor: "Peki bu hal, ileri yaşlarımda da sürüp gidecek mi?" Hz Resul cevap veriyor:" Evet!"** (bk. Bu hadis ve açıklaması için bk. İbn Teymiye; el-Furkan, 20)

Sahabîlerin bizzat kendileri birbirleri hakkında arınmışlık, udûllük gibi sıfatlar asla kullanmıyorlar. Onlar birbirlerini çok ağır ithamlarla suçlayabilmişlerdir. Birbirlerine kılıç çekmiş, birbirlerinin kanlarını dökmüşlerdir. Bazılarının lakabı, diğer bazıları katında **"kezzâb"** (sınırsız yalan söyleyen) olmuştur. Örneğin, en büyük hadis ravisi sayılan **Ebu Hureyre**'nin lâkabı **Hz. Ali** ve **Hz. Âişe** gibi bilgin sahabîler nezdinde **"kezzabadır.** Hz. Ömer, bu Ebu Hureyre'nin konuşmasını yasaklamıştır. (Ebu Hureyre'nin bu yanına bir örnek için bk. İbn Hemmâm; el-Musannef, 4/179-180)

Hz. Ali, kendisine karşı gelen sahabî kadrosuna **"el-fietü'l-bâğiye:** eşkıya güruhu" demiştir. Sahabî diye yüceltilen **Ebu Süfyan** oğlu Muaviye'nin Hz. Ali katındaki lâkabı **"İbnu Âkileti'l-Ekbâd: ciğer yiyen kadının oğlu"dur. Bilindiği gibi, Muaviye'nin anası Hind, Uhud Harbi sırasında Peygamber** amcası cengâver sahabî **Hamza** (ölm. 3/634)-nın ciğerlerini söktürüp çiğnemiş, Müslüman şehitlerin gözlerini oyup putperest dostlarına gerdanlık yapıp **Mekke**'ye hediye götürmüştür.

Sadece **"sahabî"** olarak gösterilmekle kalmayan, "Arapların en dahisi" diye de yüceltilen Ebu Süfyan oğlu **Muaviye, Hz. Ali**'nin **Mısır** valisi ve sahabî **Kays b. Sa'd b. Ubâde** (ölm. 59/678)ye şöyle yazıyordu: **"Sen,**

Yahudi oğlu Yahudisin. İki tarafın (Ali tarafıyla kendisinin tarafı) sence sevimli olanı kazanırsa seni azledip yerine bir başkasını getirecektir. Sevmediğin taraf kazanırsa seni öldürüp ortadan kaldıracaktır..."

Sahabî **Kays**'ın, yine bir "sahabî" sayılan Muaviye'ye cevabı şu oldu: **"Sen, putperest oğlu putperestsin. İslam'a istemeyerek girmiş göründün, ondan isteyerek çıktın. İmanında hiçbir öncelik yoktur, münafıklığın ise yeni değildir. Allah'a hamd olsun ki biz o senin çıktığın dinin yardımcıları, içinde bulunduğun putperest dinin düşmanlarıyız."** (Câhız; el-Beyân vet-Tebyîn, 2/87)

Ebu Hamza el-Hâricî (ölm. 130/747) **Mekke**'de yaptığı bir konuşmada "sahabî" diye anılan Muaviye'yi şöyle anlatıyor: **"Allah ve Resul'ün lanetlediği bir adamdır. Allah'ın kullarını köle, Müslümanların mallarını saltanat aracı, Allah'ın dinini pusu kurma yeri olarak kullandı..."** (bk. Câhız, aynı eser, 2/123)

İşin Kur'an, akıl ve tarih önünde doğrusu şudur: Sahabî lakabı verilen zâtların birçoğu yalan da söylemişlerdir, günah da işlemişlerdir. Bu günahlar içinde şarap içmek, zina, cinayet, hatta irtidat vardır. Kur'an'm **"dini yalan sayma"** alâmeti olarak gördüğü kamu mallarına el koyup yemek ise çok bol miktarda vardır.

Sahabîler"in fikir yürüttükleri bir konuda bizim fikir yürütmeye kalkmamızın doğru olmayacağını söylemek vahyin ruhuna açıkça terstir; insanın insanı rableştirmesidir. Allah'a ait bir niteliği insana vermektir. **İmamı Şafiî** (ölm. 204/820) gibi bazı bilginler onların sözlerinin nihayet bir içtihat olduğunu, o sözlere ters içti-

hatların yapılabileceğini söylemişlerdir ki, işin tevhit ilkelerine uyanı budur. (bk. Hallâf, 282)

Bu son bilgilerin ışığında şu iki kabule de değinmek gerekir:

a) "Ashabım yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız uyun doğruyu bulursunuz." mealinde hadis diye rivayet edilen söz: Bu sözün aslı yoktur. Cenabı Peygamber'in böyle bir söz söylemesi mümkün değildir, çünkü bu söz tevhide aykırıdır. (Bu sözün sahih olmadığını gösteren deliller için bk. Beyhakî; Medhal, 163; Elbânî; ez-Zaîfa, 1/144-149)

Sahabî rableştiren bu uydurmaya karşı, Ehlibeyt'i rableştiren şu uydurma sahnelenmiştir: **"Ehlibeytim yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız doğruyu bulursunuz."** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 1/152, 173, 631)

b) Efdaliyet anlayışı: Eski Yunan panteonunun ilahlaştırılmış ruhlarına döndürülen sahabîler, daha sonra bir büyük yarışın da konusu yapılmışlardır. Bu yarış, tevhit ruhuna tartışmasız biçimde aykırı olan **"efdaliyet"** anlayışıdır.

Efdaliyet, benimsediği bazı ölçülere göre, bir kısım kişilerin ötekilerden apirori (akıl yürütme ve delil getirme gerekmeksizin) üstün olduklarını ve bu üstünlüğün bir hiyerarşi arz ettiğini benimseyen anlayıştır.

Sahabîler içinde efdaliyet, ne ilginçtir ki, yapılan siyasal-yönetsel seçimlerle belirlenmiştir. Yani dünyevîbeşerî bir ölçü, uhrevî-ruhsal bir üstünlük için esas alınmıştır ki, bu da Kur'an dışı bir yaklaşımdır.

Sahabî kutsallaştıran anlayışa göre, efdaliyet hiyerarşisi şöyle işlemektedir: Peygamber'den sonra en büyük insan ilk halife Ebu

Bekir, ikincisi halife Ömer, üçüncüsü halife Osman, dördüncüsü Hz. Ali'dir. Bu mantığa göre, beşinci "büyük insan" -hâşâ- Ebu Süfyan oğlu Muaviye, altıncı büyük insan ise ebedî mel'un Yezid olacaktır. Ve bu, halife denen kişilerin seçim sırasınca yürüyüp gidecektir...

Ebu Bekir'le Ömer'in en hayırlı insan olduklarına ilişkin bir de hadis uydurulmuştur: **"Ebu Bekir ve Ömer ilk Müslüman nesillerin en hayırlılarıdır."** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 4/227, 5/121-123)

Efdaliyet yarışı kuşaklar arası yarış halinde de sahnelenmiş, böylece kişilere ilişkin efdaliyet takviye edilmiştir. Bir uydurmaya göre, **"insanların en hayırlı nesli, Hz. Muhammenin devrinde yaşayan nesildir."** (Bu sözün güvenilmezliği konusunda bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 4/20-21)

Efdaliyet anlayışı, İslamdışıdır. Allah, nebiler arasında bile efdaliyet yarışı açılmasını yasaklamıştır, (bk. Bakara, 285) **Hz. Peygamber'in en çok kızdığı şeylerden biri de peygamberler arasında büyüklük yarışı açılması idi.** Bir örnek verelim: Bir Yahudi ile bir Müslüman **Hz. Mûsa** ile Hz. Muhammed'in hangisinin daha üstün olduğu tartışmasına girerler, bu arada Müslüman öfkelenerek Yahudiyi tokatlar. Yahudi bunun üzerine doğruca Hz. Peygamber'e gelerek kendisini tokatlayan adamı şikâyet eder. Şikâyeti dinleyen Resul şöyle buyurur: **"Beni Musa'dan daha üstün tutmayın!"** (Buharî, husûmât 1; Müslim, fadâil 160)

*** Sahabîlerin Sözlerine Uygun Ayet İndiğini Söylemek:**

Bu tevhit dışı uydurma daha çok ikinci halife **Ömer** için gündeme getirilir. Buna göre, bazı ayetler, bazı sahabîlerin daha önceden söyledikleri sözleri doğrulamak üzere ve hatta aynen onların sözlerindeki ifade şekliyle indirilmiştir. Bunu kabul ettirmek için akıl almaz sözler ve anekdotlar uydurulmuştur. (Bu konuda bazı rivayetler için bk. Süyûtî; el-İtkan, 1/99-101)

Allah, vahyin mahbatı (iniş yeri) ve mübelliği (tebliğcisi) olan Peygamberinin sözüne ve isteğine uygun ayet indirmeyi bile ulûhiyet şanına aykırı bulurken, Peygamber'in ümmeti içinden birilerinin istek ve düşüncelerine uygun ayet nasıl indirir? Hem de o kişilerin sözlerinin çoğunlukla aynısını...

Büyüklük ölçüsü gibi gösterilen bu noktanın, esasında bir günah konusu olduğunu gösteren bir **Kütüb-i Sitte** hadisi vardır. Şöyle deniyor: **"İnsanların en büyük günah işleyenlerinden biri de haram ilan edilmemiş bir konuda soru soran ve o sorusuyla bir şeyin haramlasınasına yol açan kişidir."** (Ebu Davûd, sünen 6; Şâtıbî; Muvafakat. 1/49)

Bu hadis esas alınırsa, örtünmeden içki içmeye kadar birçok konuda sorular sorup haramlar doğmasına yol açan sahabîler (örneğin, Hz. Ömer) büyük günah işlemiş sayılacaklardır! Bu olabilir mi?

Rivayetler çelişkisine ilginç bir örnektir bu...

*** Ashabın İhtilaflarının Rahmet Olduğunu Söylemek:**

Tarih önünde ağır didişme ve çekişmelere, oluk gibi kan akmasına sebep olmuş insanların bu kavga ve çatışmalarını görmezlikten gelmek mümkün değildir. Bu mümkün olmadığına göre, bu insanların tüm bu yaptıklarına rağmen kutsal ilan edilmeleri nasıl sağlanacak, nasıl kalıcı ve inandırıcı kılınacaktır?

Tezin tutturulması için bir de hadis uydurulmuştur: **"Ümmetimin ihtilafı rahmettir."** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 1/141) **İbn Hazm** (ölm. 450/1058) bu söz için şöyle diyor: **"Bu söz, olabilecek en yıkıcı sözlerden biridir. Eğer ihtilaf rahmetse ittifak gazap olur. Bir Müslüman bunu nasıl söyler!?"** (İbn Hazm; el-İhkâm, 5/64)

Gerçekten de böyle bir söz Kur'an'm tüm verilerine aykırı, insan ihtiyaç ve beklentilerine tamamen zıttır. (Aynı kanıyı ifadeye koyan **Elbânî**'nin görüşleri ve kanıtları için bk. Elbânî; Sıfatu Salâti'n-Nebî, 37-38)

Geleneksel kabulün bu tezini vahyin verileriyle açıklamak ve aklamak mümkün değildir. Bunu mümkün kılmak için aforoz ve baskı yoluna gidilmiştir. Denmiştir ki, bunun böyle olduğunu kabul etmeyen derece derece ya fasık yahut da kâfir ilan edilir.

Kitleler şu iki yoldan birini seçmek zorunda bırakılmıştır: Ya söylenenleri olduğu gibi kabul edip Kur'an ve akıl süzgecinden geçirmemek, yahut da buna yeltenerek fasık veya kâfir damgasını yemek...

İhtilaf, Kur'an'a göre, vahyin insana rahmet ve * mutluluk getirmesini önleyen temel olumsuzluktur. Ve

bu olumsuzluğun esas taşıyıcıları da dini temsil edenlerdir. Özellikle din uleması... (bk. Bakara, 213; Ali İmran, 19; Câsiye, 17. Ayrıntılar için bk. **KTK, İhtilaf** mad.) Kur'an şu emri veriyor: **"Kendilerine tanrısal beyyineler geldikten sonra fırkalara bölünüp ihtilafa düşenler gibi olmayın! Böyle olanlar için çok büyük bir azap vardır."** (Âli İmran, 105)

Bakara Suresi 213, Âli İmran, 19 ve Câsiye 17. ayetler ihtilafın esas taşıyıcısı olan din temsilcilerinin ihtilaflarını **bağy** denen illete bağlıyor. Yani ihtilaf bir **bağy olayıdır.** Bağy; zulüm, yalan, hak tanımazlık, fuhuş, haset, haddi aşmak... gibi anlamlar taşıyor. (Bağy konusunda ayrıntılar için bk. **KTK, Bağy** mad.)

Sahabîlerle ilgili Kur'an dışı anlayışlar bahsini kapatmadan önce, bu konuda çalışma yapanlardan biri olan **Prof. Dr. Ahmet Yüksel Özemre**'nin tespitlerinden bazı paragrafları vermek istiyoruz:

"Önceleri ashab deyimi "Hz. Peygamber'in arkadaşları" anlamında, yani oldukça uzun bir süre onunla birlikte olmuş ve seferlerinde ona refaket etmiş olan kimseler için kullanılmaktaydı."

"Daha sonra Ehlisünnet fıkıhçıları Cenabı Peygamber hayatta iken onu, kendisi de mümin olarak görmüş ve mümin olarak ölmüş olan herkesi ashaptan saymışlar ve bir kimsenin ashaptan sayılması için bundan başka şart aramamışlardır."

"Ehlisünnet imamları ashap hakkında: 1) Aralarında kerem ve adalet bakımından hiçbir fark olmadığı, hepsinin adil, hepsinin ashabı kiram olduğu, 2) Ashabın en ulularının Ebu

Bekir, Ömer, Osman ve Ali olduğu, 3) îslam âlemini ne kadar karıştırmış olursa olsun, ashap arasındaki ihtilafların Müslümanları ilgilendirmeyeceği, onların ihtilaflarının rahmet olduğu, 4) Ashap ve tâbiûn görüşlerinin tartışmasız kanıt olduğu hususlarında ittifak etmektedirler."

"Daha sonra gelen Ehlisünnet fıkıhçılarının önemli bir bölümü de ashabın hepsini yüce, kâmil, salih, adil, hatadan arınmış ve cennetlik bilmenin, hiçbirini diğerinden daha az sevmemenin bütün Müslümanlara vacip olduğunu beyan etmişlerdir. Onlara göre, ashabın aralarındaki ihtilaflar ve bu ihtilaflar yüzünden dökülen kanlar bütün Müslümanlar için yalnızca rahmettir. Bu ihtilaflar yüzünden onların birini ya da bir bölümünü tenkide kalkışacak olanların tenkitleri Kur'an'a ve sünnete uygun olsa bile büyük günaha girerler; ehli bid'at ve sapık olurlar. Eğer tenkitleri Kur'an ve sünnete uygun değilse o zaman kâfir olurlar..."

"Ehlisünnet fakıhlarının ileri sürdükleri gibi, Hz. Peygamber'i bir kere gören herkes hemen ashap derecesine yükselip kâmil ve cennetlik olsaydı, bu dereceye yükselmiş olması gereken sahabî Ubeydullah b. Cahş ile Sa'lebe b. Ebu Hatıb'm dinden çıkmamaları ve cennete girmeleri gerekirdi. Oysa bu kişiler sahabî unvanını aldıktan sonra dinden çıkmış ve cennete değil cehenneme layık olduklarını göstermişlerdir..."

"Bir başka mesnetsiz iddia da ashabın sayısının tamı tamına, gelip geçmiş peygamberle-

riıı sayısı kabul edilen 124. OOO'e eşit olduğu ve her bir sahabînin de bundan dolayı bir peygambere benzediği görüşüdür. Bu, ikisinin de doğruluğu bilinmeyen iki sayıya dayanılarak hüküm çıkarmak suretiyle sergilenmiş tam bir hurufîliktir..."

"Hz. Muhammed: "Ben ancak bir insanım. Dininize ait bir şey emredersem o emri yerine getirin. Fakat kendi görüşümden bir emir verirsem bilin ki ben sadece bir insanım." diyerek kendisinin de yanlış yapabileceğini açıkça ve tevazu ile ilan etmiştir. Buna karşılık bazı kimseler ashaptan asla hata çıkmayacağı yolunda ileri sürdükleri iddia ile ashap hakkında gerçek dışı, mübalağalı bir övgüde bulunmuşlardır. Bu yaptıklarıyla ashabın mertebesini Hz. Peygamber'in mertebesinden üstün gösterdiklerininin ne yazık ki idraki içinde değillerdir."

"Ashapla ilgili olarak yaygınlaştırılan iddiaların en vahimi, onların ihtilaflarının, savaşlarının, döktükleri kanların ümmet için sadece rahmet olduğu, bu ihtilafları tenkidin Kur'an ve sünnete uygun olsa bile insanı fâsık yapacağı yolundaki iddiadır. Kur'an'a uygun bir tenkidi fâsıklık sayan bu iddianın bizzat kendisi vahim bir sapıklıktır. Kur'an'a uygun olarak yapılan bir tenkit dalâlet olarak gösterilmektedir. Peki bu, en yüksek hüccet olan Kur'an'm vaat ve emirlerinin inkârı değil midir? İnsanlar kesin kanıt olarak Kur'an'ı ve ona ters düşmeyen hadisleri mi almalı, yoksa hayallerinde imal ettikleri gerçek dışı bir as-

hap imajını putlaştıran temyiz, vicdan ve iz'an yoksunu akıl fukaralarının İslam dışı inançlarını mı?"

"Peygamberimizin gerçek ashabı kimlerdir? Yalnızca Hudeybiye Antlaşmasından önce Müslüman olmuş ve Peygamberimizin "ashabım" sözüne layık hale gelmiş zevat ashap tanımı içine girmektedir... Gerçek ashap ne Peygamber'i görür görmez kemale ermişler ne de hemen cennetlik olmuşlardır. Onların kemali Cenabı Peygamber ile çektikleri çileler, yaptıkları cihatlar ve Hz. Peygamber'in kendilerini ilim yoluyla yetiştirmesi sonucu ve onlardan razı olmasının ardından oluşmuştur. Onların cennetle müjdelenmesi Hz. Peygamber'i bir kerecik görmüş olmaları sayesinde değildir..." (Özemre; **islam'da Aklın Önemi ve Sınırı,** 79-86)

Özemre devam ediyor:

"Hayalî ashabın birbirleriyle ihtilafları, savaşları ve akıtılan Müslüman kanlarının yalnızca rahmet olduğu palavrasının akla, temkine, vicdana, adalete, Kur'an'a sığar yanı yoktur. Bu iddia tıpkı eski Yunan mitolojisinde sözü edilen tanrıların fanilerle hiç ilgisi olmadığı hurafesini hatırlatıyor. Bu durumda da insan, bu iki bâtıl inanç arasında bir paralellik, hatta bir benzerlik bulunduğunun farkına varıyor. Hele bütün bu saçmalıklardan sonra: 'Ashap arasındaki anlaşmazlıkları, savaşları ve dökülmüş bulunan kanları kim tenkit ederse bu tenkidi Kur'an'a ve sünnete uygun olsa bile kendisinin bid'at ehli ve sapık olacağı' yolundaki hezeyan tam bir idraksizlik rezaleti ve bizatihi vahim bir sapıklıktır." (Özemre, 97-98)

SALÂT VE SELÂM

Kur'an, Hz. Peygamber'e salât ve selâm edilmesini emretmektedir. Bunun iki anlamı vardır: Hz. Peygamber'e tebliğ hizmetlerinde ve dinin yayılmasında destek vermek. Zaten, salâtın kelime anlamlarından biri budur. İkincisi, ona saygı ve sevgimizi, minnetlerimizi ifade etmek. Bu da bir insanlık borcudur. Ayet şöyle diyor: **"Şu bir gerçek ki Allah ve melekler o Peygamber'e destek verirler/onun şanını yüceltirler. Ey inananlar! Siz de ona destek olun/onun şanını yüceltin ve ona, içtenlikle selam verin!"** (Ahzâb, 56)

Salât ve selâmı bunun dışına çıkarıp bir tür ibadete dönüştürdüğümüzde Cin Suresi 18. ayete ters düşer, Allah'a ortak koşmuş oluruz. Ne yazık ki bugün salât ve selâm anlayışının geldiği nokta bu son noktadır. Salât ve selâm Allah'a ibadet bölüştürülüyor ve Peygamberimiz bir tür mâbûd haline getiriliyor. Öyle ki salât ve selâm olmasa Allah'a ibadetler geçersiz olacak havası yaratılıyor. Hatta bu mealde hadisler uydurulmuştur. Eğer bunlar doğru ise o zaman Cin Suresi 18 ve benzeri ayetler ne olacaktır?

Önce şunun altını çizelim: Sahabîlerin hayatlarında bugün bizim anladığımız şekliyle bir salât ve selâm anlayışı asla yoktur. Peygamber'e hitap edenin her hitap

cümlesinde salât ve selâm getirmesi, Peygamber'in adının arkasına rumuzlarla salât ve selâm ifadeleri konması vs. sonraki devirlerin örfleştirdiği şeylerdir. Sahabîler, Hz. Peygamber'e ya doğrudan doğruya **"Ey Muhammedi",** yahut da **"Ey Allah'ın Resulü!"** diye hitap ediyorlardı. Bir sohbette defalarca salât ve selâm getirerek salât ve selâmın bütün güzelliğini, ciddiyetini yok eden anlayışlar sonraki zamanların sakatlıklarmdandır.

Bugünkü şekliyle bir salât ve selâma Hz. Peygamber izin vermezdi. O, ikide-birde kendisinin öne çıkarılmasını, yüceliğin simgesi gibi gösterilmesini, beşer üstü bir konuma oturtulmasını asla istemiyordu. Bunu anımsatacak şeylere şiddetle karşı çıkıyordu. Çünkü bunlara izin verdiğinde arkasından nelerin geleceğini, sonraki zamanlarda bunun nelere gerekçe yapılacağını çok iyi biliyordu. Bunun içindir ki o kapıyı ısrarla kapalı tutmuş, açmaya yönelik eğilimleri fiil ve sözleriyle kırmıştır. Onlarca örnek gösterilebilir. İşte bir tanesi:

Sahabeden **Abdullah eş-Şıhhîr** bir gün Hz. Resul'e şöyle dedi: **"Ey Allah'ın elçisi, sen bizim efendimizsin, sen bizim onurumuz, velinimetimizsin; sen bizim babamız, en üstünümüzsün..."** Hz. Peygamber bu sözlerden rahatsız oldu ve şu cevabı verdi: **"Nasıl sözler bunlar! Dininize, imanınıza yakışır biçimde konuşun! Sizin efendiniz Allah'tır, Allah!... Dikkat edin de şeytan sizi duygularınıza yenik düşürmesin."** (bk. İbn Sa'd; et-Tabakât, 1/311; İbnü'l-Esîr; Üsdü'l-Ğâbe, 3/275)

Böyle bir Peygamber, ibadetlerde Allah'ın ortağı konumuna getirilmesine yol açacak tavırlara seyirci kalamaz.

Kısacası, **salât ve selâm bir saygı ifadesidir; ibadet olarak düşünülemez. Allah'a saygı ve ibadetle aynı kefeye konamaz.** Ne yazık ki konmuştur. Temel ibadet olan namazda bile "yarısı Allah'ın, yarısı Peygamber'in" mantığı geçerlidir; ilmihaller buna göre oluşturulmuştur. Allah'ın mâbûdluğunun işlemesi için Peygamberimize salât ve selâm âdeta şart haline getirilmiştir. **Salât-ı Tefrîciye, Salâten Tüncîna** vs. adlarıyla Allah-kul arası **"iş bitirici"** metinler oluşturulmuştur. Tamamı din dışıdır.

Salâtü selâmla ilgili olarak ortalıkta dolaştırılan hadislerin tümü uydurmadır. Hz. Peygamber'in kendisiyle ilgili tartışmasız tavırları ve sözleri, Kur'an'm peygamberlere ve Hz. Peygamber'e bakışı dikkate alındığında, bu sözlerin Peygamber'in sözü olması aklen ve naklen mümkün görülemez. Çünkü bu sözlerin tümü, Hz. Peygamber'i Allah ile bir tür ortak konumuna getirmektedir. Böyle bir şey, **"Peygamber'e saygı"** bahanesiyle dinleştirilemez.

Hadis diye ortaya sürülen şu söze bakın: **"Hangi iş ki Allah'a hamd ve bana salât ve selâm ile başlamaz hayırsızlıkla bitmeye, yarım kalmaya mahkûmdur, bereketten kesiktir."** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 2/303) Böyle bir sözün, **"Allah ve sen istersen olur"** diyen sahabîsini azarlayıp **"Böyle söylemeni engelliyorum, sen beni Allah'a ortak mı ediyorsun? Sadece, 'Allah dilerse' deyiver."** diyen bir peygamberin ağzından çıkması kabul edilemez. Bu iki sözden biri uydurmadır. Hadis kritiği ve Kur'an'm verileri, bunların salât ve selâmla ilgili olanının uydurmalığına hükmetmemizi gerektirmektedir.

Günümüzde salât ve selâm riyakârlık ve şov aracı yapılmaktadır. Bu riyakarlığa katılma-

yanlar, "Peygamber'e karşı lakayt" vs. gibi ithamlarla eleştirilerek halkın duyguları sömürülmekte, bid'atçılık üzerinden siyasal çıkar sağlanmaktadır. Bid'atlar konusunun en ünlü isimlerinden sayılan Türkmanî'ye göre, olur-olmaz yerlerde, sokakta, pazarda, alışverişte hele hele kafiyeler düşürerek salât ve selâm getirmek bid'attır. Bunlar sevap değil, fitnedir, (bk. Türkmanî, 1/232)

Elbânî, salât ve selâm ile ilgili hadis patentli uydurmaları tek tek göstermiştir, (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 1/366-372; 381, 382; 4/296; 5/279-281

Salât ve selâm ile ilgili uydurmalar içinde şu sözü bile görebiliyoruz **"Bana salât ve selâm etmeyenin abdesti geçersizdir."** (Elbânî'nin sadece uydurma demekle yetinmeyip **"münker"** dediği bu söz için bk. Elbânî; Zaîfa, 5/186) İki uydurma daha:

"Bana salât ve selâmı çok yapın! Çünkü bana salât ve selâmınız sizin günahlarınızın affı demektir. Yüksek dereceye çıkmak için vesîle arayın! Benim yeşile olmamsa rabbiniz katında sizin için şefaattir." Ve: **"Mehtaplı, parlak gecelerde ve bulutsuz günlerde bana salât ve selâm edin; sizin salât ve selâmınız o günlerde bana daha iyi yükselir."** (bk. Elbânî; Zaîfa, 5/186, 279)

Peygamberimize saygı ve sevgimizi ifade etmek için zaman zaman salât ve selâm getiririz. Ama bunu asla ibadet yapamayız, ibadetlerin içine koyup Allah'a kulluğun bir parçası haline getiremeyiz. Getirirsek, Cin Suresi 18. ayetle çelişiriz.

SELAMLAŞMA

Selâm, barış ve esenlik demektir ve İslam kelimesinin köklerinden biridir. Selâmlaşmak da insanların birbirlerine barış ve esenlik dilemelerini amaçlayan bir insanlık geleneğidir. Kur'an, bu insanlık geleneğinden söz eder ve bunu buyruklaştırırken **"tahiyye"** sözcüğünü kullanmaktadır. Tahiyye, sağlık ve esenlik dilemek demektir. Kur'an şöyle diyor: **"Bir esenlik ve sağlık dileğiyle selâmlandığınızda onun daha güzeliyle karşılık verin!"** (Nisa, 86)

İşin esası budur. Kullanılan sözcükler ve takınılan tavır, yereldir, örfîdir, kişiye ve zamana göre değişkendir. Kur'an bunlarla uğraşmaz. Önemli olan, insanların birbirlerine sağlık ve esenlik dilemeleri, sıcak bir yaklaşımla ilgi göstermeleridir. Bunu her toplum kendi gelenekleri, kültürü çerçevesinde yapar. Bunun dili, kalıbı, değişmez ifadeleri olmaz.

Kur'an dininin adı ve Allah'ın adlarından biri **Selâm** olduğu için, Müslümanlar selamlaşmalarında bu sözcüğü kullanmayı tercih ederler. Bu tercihte de önemli olan sadece **"selâm"** sözcüğüdür. Bunun Arapça bir cümle ile (selâmün aleyküm şeklinde) ifade edilmesi şart değildir. Aynı anlamda başka bir sözcük de kullanılabilir.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Gayrimüslimlere selâm verilmeyeceğini iddia etmek:**

İslam evrensel barış ve esenliğin dinidir, tanrısal rahmettir; bir ideoloji değildir. Böyle bir din, hem de selamlaşma gibi bir insanlık geleneğinde "Müslüman" patenti taşımayanları dışlamaz.. Kur'an, **"Size selâm verene sen mümin değilsin demeyin!"** buyuruyor, (bk. Nisa, 94)

*** Selâmın Arapça olması gerektiğini iddia etmek:**

Kur'an selamlaşma eylemi için **"tahiyye" (sağlık ve esenlik dilemek)** diyor. Bu tahiyyede **selâm** kelimesinin kullanılıp kullanılmaması tercih konusudur; zorunluluk değil. Ne yazık ki İslam'ı Araplaştıranlar selamlaşmanın da Arapça olmasını savunmaktadırlar. Temelden yanlıştır.

*** Müslüman olmayanlarla komşuluk edilmeyeceğini öne sürmek:**

Selamlaşma olmayınca **komşuluk hiç olmaz.** Bazan selamlaşma olur da komşuluk yine de olmaz. Ama selamlaşma olmadan komşuluğun olması mümkün değildir.

Kur'an, komşuluk konusuna dinler-inançlar üstü ve ötesi bir insanlık meselesi, bir **olmazsa olmaz değer** gözüyle bakmıştır. Bu bakışın iki görünümü vardır:

a) Ehlikitap kitlelerle komşuluğun özendirilmesi: Onların yemekleri yenir (bk. Mâide, **5),** kızla-

rıyla evlenilir. Erkekleriyle evlenmeye ise yasak konmamış; iş, zaman ve zeminin şartlarına bırakılmıştır.

b) Müşriklerin komşuluk isteklerine imkân verilmesi: Bu husus, gelenekçi bağnaz yorumculuğun üstünü örttüğü bir Kur'an gerçeği olarak, müşriklerin durumlarını en geniş biçimde ele alan Tevbe Suresi 6. ayette ilkeye bağlanmıştır. Şöyle deniyor: **"Eğer müşriklerden biri senden güvence dilerse/senin yanına gelip sana komşu olmak isterse ona güvence verip yakınlaşma isteğini kabul et ki Allah'ın kelâmını dinleyebilsin!...**[11] (Tevbe, 6)

Komşuluk, dinler ve inançlar ötesi ve üstü bir insanlık değeridir. Kur'an bunun, müşrikler için bile korunmasını hükme bağlayarak suyu ta baştan kesmiştir.

SÜNNET

Kur'an'da sünnet kelimesi tekil ve çoğul olarak 16 yerde geçer. Bunların 10 tanesi **"Allah'ın sünneti"** yani tavrı-tarzı anlamındadır ki tabiat kanunlarını ifade eder. Kullanımların hiçbirinde "peygamberin sünneti" şeklinde bir kullanım yoktur.

Dil ve tarih açısından baktığımızda, yol, tarz-tavır, gelenek, yöntem, yaşayış biçimi gibi anlamları olan sünnet kelimesi İslam literatüründe bu anlamların tümünde kullanılmıştır. Devirlerin sünnetleri, kentlerin sünnetleri, kişilerin sünnetleri deyimleri sık sık geçer.

Sünnet sözcüğü ayrıca, sahabe ve tâbiûn kuşaklarının söz ve kabullerini ifade için de kullanılır. Tıpkı, sünnetin bir parçası olan hadis sözcüğünün kullanıldığı gibi...

İslam literatüründeki özel ve terminolojik anlamıyla sünnet İslam Peygamberi'nin davranış biçimlerini, sözlerini ve kabullerini birlikte ifade eden bir çerçeve kavramdır. Ancak burada şu noktayı unutmamak borcundayız: Hz. Peygamber'in sünneti dediğimizde de iki ayrı anlam söz konusu olmaktadır:

1. Hz. Peygamber'in, Allah Elçisi sıfatıyla, aldığı vahiylerin uygulamasından doğan davranışlar ve sözler bütünü anlamında sünnet,

2. Hz. Peygamber'in, yaşadığı toplumun ve zamanın geleneklerini diğer insanlar gibi yaşamasından doğan sünnet.

İslam din bilginleri bunların birincisine "sünnet-i ibadet" veya "sünnet-i hüda", ikincisine "sünnet-i âdet" veya "sünnet-i zevâid" demişlerdir. Bu ayrımın amacı, Hz. Peygamber'in bir nebi sıfatıyla bizi bağlayan sünnetleriyle, bir beşer sıfatıyla uyguladığı ve din olarak bir bağlayıcılığı olmayan sünnetlerin farkını göstermektir. Birinci anlamıyla sünnet dinin uygulanışı, ikinci anlamıyla ise bir toplumun gelenek ve törelerinin yaşanmasıdır.

Sünnet konusunun en yıkıcı ayak kayması işte bu ayrımın dikkate alınmamasından doğmaktadır. Kim nerede bir sünnet kelimesi görse şu iki hatayı birden işlemekten hemen hemen kurtulamıyor:

* Sünnet kelimesinin hiç tartışmasız, Peygamberimizin sünnetini ifade ettiğini sanmak:

Oysaki sünnet kelimesi bazan sahabî ve tâbiûn (sahabîleri izleyen kuşak) görüş ve davranışlarını, bazan bir çevrenin gelenek ve kabullerini, bazan bir kent veya bölgenin örflerini, bazan da Müslümanların ortak örflerini ifade için kullanılır, (bk. Şâtıbî; Muvafakat, 4/3 vd.) Bir örnek olarak halife Ömer'in şu sözünü verelim. Bir mesele ile ilgili davranışını izah ederken diyor ki: "Allah'a yemin olsun, eğer bu işi öyle yapsaydım o yaptığım sünnet haline gelirdi." (bk. Şâtıbî, aynı eser, 3/327. Halife Osman'a izafe edilen benzeri bir söz ve anekdot için bk. Aynı kaynak, 3/329 ve 4/74, 80) Özellikle fıkıhta sünnet bu son anlamdadır.

*** Peygamberimizin sünneti olduğunu belirlediğimiz bir kayıt veya rivayetin, sünnet-i ibadet olduğunu peşinen kabul etmek:**

Sünnet kelimesinin geçtiği yerde önce bunun Peygamber sünnetini ifade edip etmediğini, ikinci olarak da Peygamberimizin hangi tip sünneti bünyesinde yer aldığını iyi belirlememiz gerekiyor. Çünkü Peygamberimize ait olmayan sünnetlerle, ona ait olan ama **sünnet-i ibadet** bünyesinde yer almayan sünnetler bizi din adına ilgilendirmiyor. Bu tür sünnetlere uymak bir zevk ve renk meselesidir, isteyen benimser, istemeyen benimsemez.

Bu ayrımın yapılmaması ve sünnetin her geçtiği yerde Peygamberi ve sünnet-i ibadeti görme tutkusu, Müslümanlara çok pahalıya mâl olmuştur. Çünkü örf anlamındaki sünnetler-ki bunların çoğu Arap örfüdür-din ilan edile edile âdetler dinleşmiş, bunun sonucunda din âdet durumuna düşürülmüştür. Kur'an'ın örfperestliği, ataların kabullerini din yapmayı putperestliğin bir uzantısı görmesi sebepsiz değildir.

Şu bir gerçek ki, bir toplum veya ümmet bünyesinde dinleştirilen her âdet, karşılığında, âdetleşen bir din buyruğunu rehin alır. Bu bozuk gidiş uzun bir süre devam ederse dinle âdet birbirine girer ve gerçek dinin ne olduğunu anlamak için müceddit ruhlara ihtiyaç kaçınılmaz olur. Sıradan âlim veya fakıh böyle bir devrede din anlatma şansını yitirir, örflerin nakledicisi bir rivayet hamalına döner.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Her sünnet sözünün arkasında Peygamberimizin olduğunu sanmak:**

Bunun açıklamasını yukarıda yaptık.

*** Sünneti dinin yarısı gibi görerek Kur'an'a ortak konumuna getirmek:**

Peygamberler Allah'ın elçileridir, ortakları değil. Bunun zorunlu sonucu, peygamberlerin söz ve davranışlarının dinde bir ortak irade haline getirilmemesi gerektiğidir. Tarih bize göstermektedir ki, bu kapı aralanıp ilahî irade herhangi bir ortakla paylaştırıldı mı iş, peygamberlerle bitmiyor, art arda diğer ortaklar sökün edip geliyor.

İslam içinde konuşursak bunun en belirgin örneği ünlü **"edille-i şer'iye: dinsel deliller"** kabulüdür. Bilindiği gibi, Sünnî İslam'ın temel ve kabullerinden biri de **"edille-i şer'iyenin dört olduğu"** yolundaki geleneksel kabuldür. Bunlar, **Kur'an, sünnet, icma ve kıyas** olarak sıralanıyor. Bazı ekoller bunlara bazı ilaveler yaparak dinsel delilleri 7'ye, 9'a, hatta 10'a 15'e çıkarmaktadır. Oysaki bunlar dinin kaynakları değil, dinin kaynağını ve dayanağını anlamada beşerî yollardır.

Anlaşılması istenen kaynak ve dayanak tektir ve o da Kur'an'dır.

Ne yazık ki konuyu bu soruyla gündeme getirdiğinizde teorik olarak bir itiraz gelmemekte, esas kaynağın ve delilin tek olduğu söylenmekte ama yaşanan hayatta asırlardır bunun tam tersi işlemektedir.

Günümüz toplumlarının günlük hayatlarında, diğer delillerle Kur'an arasında hiçbir fark kalmamıştır, hatta Kur'an o delillerin çok gerisine atılarak diğer üç beşerî kaynak dinin ta kendisi kılınmıştır.

İşin teorik aşamasında söylenmesi gerekeni en güzel ifade edenlerden biri de sûfî-fakıh **Gazâlî**'dir. **Gazali** (ölm. 505/1111) fıkıh metodolojisi alanında önemli eserlerden biri olan **el-Müstasfa**'smda dinsel delilleri değerlendirirken şu güzel tespiti yapıyor: **"Bil ki, bakışımızı iyice derinleştirdiğimizde görürüz ki dinsel hükümlerin esas kaynağı bir tanedir: Allah'ın sözü, yani Kur'an... Resul'ün sözü ne hükümdür, ne de mülzim (bağlayıcı-yükümlülük altına sokucu); hüküm Allah'ındır. Ancak Allah'ın hükmünü ortaya çıkaran bir gösterici (muzhir) lâzımdır ki işte bu, Peygamber'in sözüdür. Gösteren söz de yalnız bu sözdür... Mülzim sebep ise tektir ve o da Allah'ın hükmüdür. Resul, mülzim ve hakim değil, sadece Allah'tan haber getiren (muhbir anillah) aracıdır..." (Gazali;** Müstasfa, 1/285-287)

Evet, hakim (hükmü veren makam) ve mülzim (sorumluluk altına sokan, bağlayıcı sözü söyleyen makam) Allah'tır. Allah'ın verdiği hükmü haber veren (muhbir) ve gösteren (muzhir) ise Hz. Peygamber'dir. Yani dini kuran ve gönderen, Allah; tebliğ edip gösteren, peygamberdir.

Gerçek, **Gazâlî**'nin de ifade ettiği gibi, işte budur ama İslam tarihinde hayat ve toplumları şekillendirip yönlendiren ne yazık ki bu gerçek olmamıştır. Yönlendiren ve şekillendiren kabuller başkadır. Bu kabuller dine bir değil, birkaç kaynak bulmuştur. Hatta fıkıh kitaplarında açık ve tevilsiz şirk ifadesi olan şu başlıklar

atılabilmiştir: **"Sünnetin Kur'an'ı Neshi".** Bu başlık altında işlenen en korkunç günah, hadislerin Kur'an ayetlerini hükümden düşürebileceğini göstermeye kalkmak, buna kılıf hazırlamaktır. Bu günahın ortaya çıkardığı anlayışa göre, ayetlerle hadisler karşı karşıya gelir, çekişme durumunda kalırlarsa, Peygamber'in kabulleri Allah'ın kabullerini saf dışı edebilecektir.

Peygamber'in söz ve kabullerinin Allah'ın sözüne arzı gerekmez mi? Kur'an ve akıl bunu gerektirmez mi? Ne yazık ki, geleneksel anlayışı temsil edenlerden birçoğu bunun aksini söyleyebilmiştir. İşte ilklerinden biri olan **Beyhakî** (ölm. 458/1065), *Delâilü'n-Nübüvve* (Peygamberimizin peygamberliğine ilişkin kanıtlar) adlı eserinde bakın ne diyor: **"Hadislerin Kur'an'a arz edilip onaylatılması yolundaki hadis bâtıldır. Böyle bir şey asla doğru olamaz. Kur'an'da, hadislerin Kur'an'a arzına delâlet eden hiçbir şey yoktur." (Beyhakî;** Delâil, 1/27)

Tartışmasız kitap sadece Kur'an olmamış, düzinelerle **zübür,** binlerce **mişna** dokunulmaz ve tartışılmaz ilan edilmiştir. Hatta Kur'an tercüme ve tefsir edildiği halde, "dokunulmaz" ilan edilen bu zübür ve mişnalar yoruma bile açılmamıştır. Bunları yazanlar, örtülü bir biçimde (hâşâ) Allah'tan daha fazla otorite haline getirilmişlerdir. Yani Kur'an'm ve Resul'ün din meselesinde şikâyetçi oldukları temel dertler, dinleştirilmiştir.

Tartışılmaz ve eleştirilmez tek kişi olan Hz. Peygamber'in yanına da yüzlerce tartışılmaz kişi eklenmiştir. Bunlar, yerine göre mehdidir, mezhep imamıdır, tarikat şeyhidir, efendidir, üstaddır, ulemadır, müfta bih kavil sahibidir vs. vs.

Ve öyle bir yere gelinmiştir ki "din" dendiğinde teorik kaynak olarak bu **"dokunulmazlardın** kitapları, canlı kaynak dendiğinde de kendileri akla gelir olmuştur. Peygamber'in din işindeki payı bol bol **salât ve selâm** ile **"sakal-ı şerîfi**"nin (!) öpülmesine, Kur'an'm yeri ve payı da cenazelerde, mezarlıklarda okunmaya indirgenmiştir.

Bir gün gelmiştir ki Hak ve hidayet kavramlarını artık Kur'an ifade etmez olmuştur. Çünkü "hak mezhepler" (!) ve "hak tarikatlar" (!) vardır. Bunlar dışında hak arayanlar "sünnete ve ümmete muhalefetle" suçlanmıştır.

Hz. Muhammed tüm bunların böyle olacağını, nübüvvetinin bir gereği olarak elbette ki sezmiş, görmüş ve gereken uyarıları yapmıştır. Her türlü yozlaşma belasının giriş kapısı olarak peygamberlerin şirk aracı yapılmasını Kur'an ona göstermişti. Öncelikle bu giriş kapısını kapatmak için tedbirler aldı. Tüm hayatı, kendisinin Allah'ın elçiliğinden çıkarılıp Allah'ın ortağı konumuna getirilmemesi için verilmiş mücadelelerle doludur. Bu titizliğinin amacına varması için, **Allah'ın kitabı dışında, tartışılmaz ve şaşmaz din kaynağı yaratılmamasına özen gösterdi. Hadislerinin yazılıp toplanmaması yolunda verdiği talimat bunun en tipik göstergesidir. Kendisinden habersiz yazılan hadislerinin de imhasını emretmiştir.**

Sahabîler bunun anlamını ve esprisini iyi bildikleri içindir ki hadis rivayet etmekten çekinmişlerdir. Hz. Peygamber'le İslam'ın ilk gününden itibaren beraber olmuş en büyük sahabîlerin rivayet ettikleri hadislerin sayısı parmak sayısına yakındır. Sahabî neslinden **Saîd b. Yezid** diyor ki: **"Sa'd b. Ebî Vakkas** (ölm.

55/675) ile Medine'den Mekke'ye değin (yaklaşık bir ay) beraber oldum; gidip dönünceye kadar bir tek hadis rivayet etmedi."

Şa'bî (ölm. 103/72Dşöyle konuşuyor: "Şu, 'Resul buyurdu' sözüne şaşıyorum. Ben, İbn Ömer'le iki yıl boyunca beraber oldum, Hz. Peygamber'den bir tek söz naklettiğini görmedim." (Süyûtî; Tahzîru'l-Havâs, 153-154)

Biz inanıyoruz ki sonraki zamanlarda, sahabîlerin adları kullanılarak da hadisler uydurulmuştur. Bizim, **âhad haber** vs. adlarıyla andığımız rivayetlerin bir kısmı da bu şekilde çürüğe çıkar. Yani senedinde sahabî adı gördüğümüz her söz, güvenilir değildir. **Sahabîlerin hiçbirinin yalan söylemediğini var sayalım; sahabînin adını oraya koyanın yalan söylemediğini nereden biliyoruz!** Peygamber'e yalan isnat edenler, onun sahabîsine neden isnat etmesin! Bizim sonuçta bir tek dayanağımız kalır: Hadis diye rivayet edilen sözün Kur'an'dan onay alması...

Şunu unutmayacağız: Hadis diye rivayet edilen sözün bize bağlanan ucunda **"Falanca bana rivayet etti ki, dedi ki..."** türünden bir ifade var. Ondan öncesi bizim için koca bir karanlıktır. Biz, **"filanca bana dedi ki..."** beyanına dayanarak dünya ve âhiretimizi şekillendirenleyiz.

Hadis ulemasının **"sahih"** (sağlam) unvanı verdiği hadislerin tümü, ana başlığı **"âhad haber"** veya **"haber-i vahit"** olan ve Hz. Peygamber'den bir kişi tarafından rivayet edilen sözlerdir. **Haber-i vahidin en sahihi bile sadece zan (sanı) ifade eder.** Bir tanesinin bile kesinlik niteliği yoktur. Hadis alanının otoritelerinden biri sayılan **Ahmed Naim** (ölm. 1934) bu noktada şunları söylüyor: **"Haber-i vahit nihayet ga-**

labe-i zannı müfid olup kuvvet ve sahhati de hâsıl olan zannın kuvvetine tâbidir. İlm-i zannînin derecâtı olduğu gibi, sahihin de derecât-ı mütefâvitesi olmak lâzım gelir.[11] (Ahmet Naim; Buharî Tercüme ve Şerhi, 1/210)

Bu cümlelerin günümüz Türkçesiyle söylenişi şöyle: **"Haber-i vahit, en fazla sanıda baskınlık ifade eder. O halde onun kuvvet ve güvenilirliği bizde doğurduğu sanının kuvvetine bağlıdır. Sanıya dayalı bilginin dereceleri olduğu gibi ona dayanılarak elde edilmiş sahih hadislerin de çeşitli dereceleri olması gerekir."**

Kısacası, **haber-i vahidin esası, sadece sanı ve tahmindir. Bu sanı ve tahmin bizde kuvvetli bir ihtimal duygusu yaratmışsa biz "İşte bu hadis sahihtir." diyoruz. Ve bunun diyebildiğimiz anda da dinimizi dünyamızı o söze teslim ediyoruz. Böyle bir tavrın, Kur'an'm insan ve idrak anlayışıyla barıştırılması asla mümkün olmaz.**

"Sahih" unvanlı hadislerin durumu bu. Bir de **"zayıf** diye nitelenenlerin durumunu düşünmek gerekir... Bütün bu serüvende bize kanıt olan tek şey vardır: Hadisin kendilerinden alındığı söylenen ve Peygamberimizle bizim aramızda uzayıp giden kişiler zinciri... Bu zincirin bir yerde yazılı olduğunu gördüğümüz anda hadisle ilgili **"kanıt"** problemimizi çözülmüş sayıyor, bu hadis sağlam hadistir hükmünü veriyoruz. "Hadis uleması bu hadisin sahih olduğunda oy birliği etmiştir" vs. türünden sözlerin arka planı işte budur.

Bunları Kur'an'a onaylatmadan dinde dayanak saymaktan Allah'a sığınırız!..

Bu **"senet"** denen kişiler zincirinin güvenilirliğinin kanıtı nedir? Kendisi kanıta muhtaç bir şeyin kanıt olarak kullanılmasını nasıl kabul ederiz? O halde, bu senet meselesinde üç noktayı sorgulamamız gerekiyor: Birincisi, senetteki kişiler kimdir ve onlarla gerçekten görüşülmüş müdür; ikincisi, bu kişilerin rivayet ettikleri söz, bizim önümüze konan söz müdür? Üçüncüsü, bu sözün Peygamber'e nispeti ne derece doğrudur?

Bu sorulara olumlu cevaplar bulduğumuzda yapılan iş, yerden taş toplayan kişilerin topladıkları taşların elmas olduğunu var saymaktır.

Şunu asla gözden uzak tutamayız: **Birkaç kişinin yerden taş topladığını ispat etmek, toplanan taşların değerli taşlar olduğunun ispatı değildir.** Taşların değerli olup olmadıklarının başka bir ölçütle değerlendirilmesi gerekir. Hadis uleması, işte bu sonuncuyu hemen hemen hiç yapmamışlardır. Çünkü bunu yaptıkları takdirde denetim makamına Kur'an'ı koymaları gerekir. Böyle bir şeyse rivayetlerin büyük çoğunluğunun güven dışı kalması demektir. Çünkü **Kur'an, bu hadis malzemesinin yüzde doksanına onay vermez. Ne ilginçtir ki, Kur'an'dan onay alabilecek olan ama dinde kural koymayan hikmetli söz türü rivayetler de senetleri bakımından kabul görmemiştir. Yani, dinde kural koyan türden olanların büyük kısmı Kur'an'dan onay alamıyor, dinde kural koymadığı için Kur'an'la çelişmesi söz konusu olmayanlar ise hadisçilerin esas aldığı senetler bakımından çürüğe çıkıyor. Geriye, güvenilir fazla bir şey kalmıyor.**

Üzerinde olduğumuz **"senet"** yani hadisi rivayet eden kişiler zinciri konusunda, büyük eleştirici **tbnül-**

Cevzî'nin ufuk açacak bir tespitini buraya almak istiyoruz. **İbnül-Cevzî** (597/1200), ünlü eseri **Telbîsü İblis**'te, İblis'in muhaddisleri nasıl aldatıp karmaşa ve yalana ittiğini anlatırken özetle şöyle diyor: "... **Bu hadis uleması içinde Kur'an'ı ezberlememiş olanlar, hatta namazın şartlarını bilmeyenler vardır... Bir kısmı da dinledikleri hadis sayısını çoğaltır da çoğaltır; amacı, hadisin sağlamlığı filan değildir; hadis tahsili için ne kadar beldeyi gezdiğini, neler çektiğini, ne kadar insanla görüştüğünü abartılı bir biçimde anlatıp dikkat çekmektir... Bunların içinde Bağdat'taki nehrin kenarında yaptığı konuşmayı bir kelime oyunuyla Şam'da bir nehrin kenarında yapılmış gösterenlerden, torunuyla yaptığı konuşmayı, aradan iki kişi atlayarak dedesiyle yapılmış veya öğrencisiyle yaptığı konuşmayı kocasıyla yapılmış gösterenler vardır.... Tümünün amacı, öne geçmek, ünlenmek, itibar toplamaktır..."**

"Hadis ulemasına bulaşan İblis kirletmelerinden biri de şudur: Bunların bazıları uydurma (mevzu') bir hadisi, uydurma olduğunu açıklamadan rivayet eder. İşte bu, bu insanların dine karşı işledikleri bir cinayettir. Bu cinayeti, hadislerini geçerli kılmak, "çok hadis toplamış adam" unvanı kazanmak için yaparlar. Bunlar çoğu kez, "filancadan, falancadan dinledim" şeklinde konuşurlar ama aslında o dediklerinden bir şey dinlemiş değillerdir. Bazan da hadis aldıkları güvenilmez, yalancı kişilerin fark edilmesini önlemek için o insanların adlarını gizlemek, künyelerini, nisbele-

rini değiştirmek yoluna giderler. Bu yaptıkları da dine karşı işlenmiş bir cinayettir..." (İbnül-Cevzî; Telbîs, 133-137)

Ne yazık ki bu cinayetlerin faturasını o rivayetçiler değil, onların ardına düşürülen masum kitleler ödemişlerdir. Asırlar ve asırlar boyu...

Şunun altını da çizmek zorundayız: **"Sahabe ve tâbiûn neslinden gelen söz, fiil ve kabullere ilişkin rivayetlere hadis dendiği de çok olmuştur."** (Ahmet Naim; Buharî Tercüme ve Şerhi, 1/7)

Yaşadığımız günlerde, bizim hadis dediklerimizin bunların hangisi olduğunu merak eden bile fazla kalmadı. Uydurmacılığın siyasal çıkara bağlı odakları, bu konuda soru sormaya kalkanları, **"Peygamber Efendimizin sünnet-i seniyyesine karşı çıkıyor"** şeytanî ithamıyla sindirmeyi ne yazık ki büyük ölçüde başarmıştır. Tıpkı kıla tapmaya karşı çıkanları **"Sakal-ı şerife hürmetsizlik ediyor"** diye sindirmesi gibi... Uydurmalar içinde **"Peygamberimizin sidiğini içmenin cennet kazandırdığını, Peygamberimizin dışkısının "gaita-i şerife ve parfüm olduğunu"** söyieyenler bile vardır. Uydurmacılık irini Kur'an'ın şualarıyla kurutulmaz ve ayağını sağlam basmasına fırsat verilirse kuşku olmasın ki, sidik ve dışkının kutsanması aşamasına geçecektir. Yani **bevl-i şerif ve gâita-i şerife dönemi** de açılacaktır.

Hadis konusunda oynanan oyunlardan birine daha dikkat çekelim: **Mütevâtır** olduğunda (ve bizce bir mucize olduğunda) hiçbir kuşku bulunmayan şu hadise, sonradan eklenen bir tek kelime, asırlarca hüsran yaratmıştır. Hadisin tartışmasız metni şudur: **"Kim bana yalandan bir söz isnat ederse cehennemdeki ye-**

rine hazırlansın!" Hadisi işe yaramaz hale getiren ekleme şudur: **"kasten.."** Bu ekleme hadisi şu şekle getirmektedir: **"Kim bana kasten bir yalan isnat ederse cehennemdeki yerine hazırlansın!" İmam Şafiî,** el-Ümm'ünde bu hadisi birkaç yoldan rivayet eder. Hiçbirinde bu **"kasten** (müteammiden) sözcüğü yoktur.

Emevî valisi Haccâc-ı Zalim tarafından Mekke'nin mancınıklanması sırasında katledilen sahabî **Abdullah b. Zübeyr** (ölm. 73/692) babasına: **"Sen neden başkaları gibi hadis rivayet etmiyorsun?"** diye sorduğunda baba Zübeyr şöyle cevap verdi: **"Bana yalan isnat eden, cehennemdeki yerine hazırlansın."** hadisinin tehdidinden korkuyorum." Ve **Zübeyr** şunu ekledi: **"Bakıyorum, son zamanlarda bu hadise bir 'kasten' sözü eklendi. Ben bu hadisi Peygamberimizden dinlediğim hiçbir seferinde, yemin olsun, 'kasten' diye bir kelime duymadım."** Bu Abdullah'ın Hz. Resul'den tüm rivayeti 20'yi geçmiyor. Cennetle müjdelendiği bildirilen **Said b. Zeyd** (ölm. 51/671)adlı sahabînin tüm rivayeti 10 sözdür, (bk. İbn Kuteybe; Te'vilu Muhtelifi'l-Hadîs, 39; Ahmet Naim; Buharî Tercüme ve Şerhi, 1/53-55)

Ama, Hz. Peygamber'le bir yıl kadar beraberliği bulunan **Ebu Hureyre**'nin rivayet ettiği söz binlerle ifade ediliyor. Bunların doğruluğunu kabul, aklen ve naklen mümkün mü? Mümkün demek, akla da nakle de isyan etmektir.

Hadis bir kelime eklenmesiyle yapı değiştirince sonuç şu oluyor: **Kötü niyeti olmayanlar hadis uydurabilirler.** Nitekim tarih boyunca böyle olmuştur. Az önce değindiğimiz o bir kelimelik eklemeye dayanılarak uydurmacılık şu şekilde ilkeleştirilmiştir: **Özen-**

dirmek veya sakındırmak maksadıyla hadis uydurulabilir...

Hadis uydurmacılığı, minareyi çalmadan önce bol miktarda kılıf hazırlamıştır. Kılıflardan biri işte bu, **"Özendirmek maksadıyla uydurulabilir"** hezeyanıdır. İkinci kılıf ise uydurmalara karşı Kur'an'ı öne çıkaracak olanları susturmaya yönelik şu uydurmadır: **"Sizden birinize benden bir hadis okunduğunda, koltuğuna kurulmuş olarak şöyle diyebilecektir: 'Ben Kur'an'ı okurum; böyle güzel sözlere gelince onlar gibisini ben de söylerim."** (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/204)

Elbânî'nin uydurmalığını belgelediği kılıflardan bazılarını daha verelim:

"Hadis yazdığınız zaman, onu isnat zinciri ile birlikte yazın. Eğer gerçek bir hadis ise sevabına siz de ortak olursunuz; eğer uydurma bir hadis ise günahı o senetteki kişiye olur." (bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 2/225, 247, 249)

"Ümmet için benim bir hadisimi ezberleyene en yüce peygamberlerden yetmiş bir tanesinin alacağı ödül verilecektir." (Hadis adıyla dolaştırılan bu hezeyan için bk. Elbânî; ez-Zaîfa, 3/316)

Cenabı Peygamber'in, Medine'ye gelişinden ölümüne kadarki zamanda okuduğu 552 hutbenin hiçbirinin metni yoktur. Çünkü o hutbelerde öğüt olarak okuduğu sözler, Kur'an ayetleri idi. Kur'an dışında tartışılmaz din kaynağı istememe ve bırakmama niyetinin en belirgin göstergelerinden biri de bu davranışıdır.

Allah'ın kitabı, dinin koyucusu ve sahibi olan Allah'ın iradesinin tüm zamanlara ve mekânlara uzanan

ışığı, dayanağı ve denetçisidir. Hz. Peygamber bu ışık-kaynağı, **"Allah'ın gökten yere uzanan ve yapışanları şaşkınlık ve sapıklığa asla düşürmeyecek olan ipi"** diye tanıtmış ve insanlığa onu emanet ettiğini söylemiştir.

Hz. Peygamber, Allah'ın kitabı dışında herhangi bir şeyin (buna kendi sözleri de dahil) "din" olmasını istemiyordu. Allah'ın kitabı dışındakilerin tümüne **"mişna"** diyen ve mişnanın tanımını veren de kendisidir. Birlikte görelim:

"Şu olgular, kıyametin yaklaştığını gösteren işaretlerdendir: Kötülük üreten kişilerin itibarlı tutulması, iyilik ve güzellik üreten kişilerin aşağılanması, sözün öne çıkması, eylemin arkaya itilmesi, toplumun mişnaları okur hale gelmesi ve hiç kimsenin bu mişnalara karşı çıkmaması." Sahabîler sordular: 'Mişnalar nelerdir?' Resul buyurdu: 'Mişnalardan maksat, Allah'ın kitabı dışındaki tüm din kitaplarıdır." (Hadis ve ilgili açıklamalar için bk. Elbânî; el-Ahâdîs es-Sahîha, 6/774-777, 803)

Resul, insanlığa din olarak Kur'an'ı emanet etti. Başka türlüsünü yapmak, zaten nübüvvetine aykırı olurdu. Ne var ki sonradan bu emanetin yanma Şiî çevreler Ehlibeyt diye, Sünnîler de sünnet diye yedek iki kaynak eklediler. Böylece Allah Elçisi'nin Allah'tan alarak insanlığa emanet etmek borcunda olduğu zaman üstü kaynak üçüncü sıraya düşürüldü.

Biz, bu iki beşerî kaynağı Kur'an mertebesine çıkaran görüşleri Kur'an dışı bularak reddederiz. Şaşmaz ve değişmez kaynağı ilavelerle üçe çıkarmak, Kur'an'm yıktığı **teslis** (üçleme) inancını yapay yollarla tevhit

dinine sokmaktan başka bir şey değildir. Kur'an, bir değil, birçok yerde: **"Allah tek bir ilahtır. İlahınız tek bir ilahtır"** (örnek olarak bk. Nahl, 22; Hac, 34; Saffât, 4) diyor ve emrediyor: **"Üçtür demeyin!"** (Nisa 171)

Eklenenlerin ilah olmadığını, böyle bir niyetle ekleme yapılmadığını söylemek çözüm getirmiyor. Bu noktada belirleyici olan, eklenenlere hangi değerlerin yüklendiği, hangi işlevlerin verildiğidir. Eğer siz din adına Kur'an'a verdiğiniz yetkiyi sünnete veya **Ehlibeyt**'e veriyorsanız, onları Allah'ın yetkileriyle donatıyorsunuz demektir ki, bunun tevil edilmez anlamı onların ilahlaştırıldığıdır. Nitekim bu ilahlaştırmanın halk arasındaki belirişleriyle yıllardan beri karşılaşmaktayız.

Sünnet konusundaki yozlaştırmalara her değindiğimizde hemen şu sözü duymaktayız: **"Peygambersiz din olur mu? Kur'an'la Peygamberi birbirinden ayırmayın!"** Bu sözün birinci kısmı elbette doğrudur ama ikinci kısmı, bu doğruyu âlet ederek tevhit dışı bir sapıklığın sergilenişidir. **Allah ile peygamberi birbirinden ayırmamak, ya Allah'ı beşer düzeyine indirmektir, yahut da peygamberi ilah mertebesine çıkarmaktır ki, bunların ikisi de şirktir.**

Allah ile peygamber elbette ki birbirinden ayrılacaktır ve bunu yapmak tevhidin en hayatî gereğidir.

Bu yapılacağına göre, Allah'a ait olanla peygambere ait olanın da ayrılması şarttır. "Ayrılmaz" der ve ikisine aynı yetkileri ve dokunulmazlıkları isnat edersek Allah'ın allahlığı kağıt üzerinde kalır, hayata yön veren ise **"ortaklık dini"** olur.

Şimdi Allah'a ait olanla Peygamber'e ait olanı birbirine karıştıran ve hadis adıyla sahnelenen şu Kur'an dışı sözlere bakalım: **"Ümmetimin fesada uğradığı bir zamanda benim sünnetime sarılana yüz şehit sevabı verilir."** (bk. Elbânî; el-Ahâdîs ez-Zaîfa, 1/497)

Bu söz esas alınırsa şunu demek zorunda kalırız: Fesadı Kur'an önleyemiyor. Fesat söz konusu olduğunda Kur'an değil, eğrisi doğrusuna karışmış "sünnet" kurumu öne çıkarılıyor. Kur'an'm tebliğcisi olan ve sözlerinin yazılmasına karşı çıkan, yazılan sözlerini imha ettiren bir Peygamber tebliğ ettiği kitabı ikinci sıraya itiyor.

Tam bu noktada, sünnet ve hadisler konusundaki titizliği eleştirenlerin şu iddialarını ele almak istiyoruz. Diyorlar ki: "Siz hem hadislere güvenilmez diyorsunuz hem de işinize gelen hadisleri alıp kullanıyorsunuz. Bu nasıl oluyor? **Madem rivayetler işe yaramaz hepsini atın. Madem işe yarar, hepsini alın..."**

Biz, rivayetleri değerlendirmede **"son ve tartışılmaz ölçüt"** olarak Kur'an'ı denetçi yapıyoruz. Filan rivayeti atıp falancayı kabul ederken Kur'an'm tanrısal filtresine baş vuruyoruz. **Bizim, tüm rivayetleri toptan kaldırıp atmak gibi bir saplantımız yoktur. Biz, tarih ve miras düşmanı değiliz. Bizim derdimiz, Kur'an dininin beşerî eklemelerle yozlaştırılmasını durdurmaktır. Bu konuda güvenebileceğimiz tartışmasız kaynak ise Kur'an'dır.**

Son sözü Kur'an'a söyletmek kayıt ve şartıyla rivayetlere elbette yer verir, onlardan elbette yararlanırız. Mirası yok saymayı neden savu-

nalım. Ama içine yalanın ve uydurmanın karıştığında kuşku olmayan mirasın, Allah'ın kitabıyla çelişen tespitlerini devre dışı bırakmak bizim iman ve insanlık borcumuzdur.

O halde, **"rivayetlerin bir kısmını alıp bir kısmını atmak",** keyfî bir uygulama değildir. Kur'an'ı denetim mevkiine koymanın bir sonucudur. Biz, rivayetlerin bir kısmını alır, bir kısmını atarız. Çünkü biz, rivayetleri, diğer değerlendirme yollarını kullandıktan sonra, en nihayet Kur'an'a arz ederiz; onun onay verdiklerini alır kullanırız; onay vermediklerini ise, güvene layık görmeyiz.

Bu tevhidi bakış açısıyla biz, şu iki sözün Peygamberimize ait olacağından kuşku duymuyoruz. Çünkü bu sözler, tarih kritiği yanında Kur'an tarafından da onaylanıyor:

"Ben aranızda olduğum sürece bana itaat edin. Size Allah'ın kitabına sarılmanızı öneriyorum. Onun helalini helal, haramını haram bilin."

"Aranızda olduğum sürece beni dinleyin ve bana itaat edin. Ben aranızdan alındıktan sonra ise size Allah'ın kitabına sarılmanızı öneriyorum. Onun helalini helal, haramını haram bilin!" (bk. Elbânî; el-Ahâdîs es-Sahîha, 3/358-360)

Bu son iki hadis, sünnet bahsinde bir saptırmanın altını daha çizmemizi gerekli kılmaktadır:

*** Hz. Peygamber'e itaati onun şahsına itaat olmaktan çıkarıp kendisine isnat edilen sözlere itaate dönüştürmek:**

Bu tutum sadece Peygamberimize değil, Kur'an'a da saygısızlıkla doludur.

Hiç kimsenin kuşkusu yoktur ki Kur'an Hz. Peygamber'e itaati emreder. Ama bu emri veren ayetlerin hangisinde "Peygamber'in sünneti veya Peygamber'e isnat edilen sözler ve davranışlar" kaydı vardır. İtaat emreden ayetler, "Resul'e itaat edin." diyor.

Resul Allah'ın iradesini ve dinini temsil ediyor. O konuştuğu anda kanıt odur, onu dinleriz. Çünkü o tanrısal iradenin canlı temsilcisidir. Ama şu anda Resul aramızda yoktur. Bu durumda Allah'ın iradesini temsil eden tek kaynak kalıyor: Kur'an. Resule isnat edilen mirasın tartışmasızlık, kuşkusuzluk niteliği yok. Resul'ün bu dünyayı terk etmesinden sonra, **"la raybe fîh: tartışma, kuşku ve çelişmeden uzak"** tek kaynak Kur'an'dır.

Kur'an'dan onay almayan ama yaftası "sünnet" olan tespitlere uymayı değil, uymamayı dine ve Resul'e sadakat sayarız. Sağlamlığı tartışılan tespitler şöyle dursun, Resul'e aidiyetinde kuşku olmayan tespitlerin bile **"farz"** mertebesine çıkarılması halinde terkleri gerekir. Sahabî de böyle yapmıştır. Büyük bilgin **Şâtıbî** bize şunu bildiriyor: **Sahabînin bazıları, teravih ve kuşluk vakti namazlarını, Şevval ayı orucunu, kurban kesmeyi terk edebilmişlerdir. Bunun gerekçesini şöyle açıklıyorlardı: Halk bu sünnetleri farz mertebesine**

çıkardı, bunu kırmalıyız, bunun için biz bunları terk ediyoruz, (bk. Şâtıbî; Muvafakat, 3/324 vd.)

* Sünneti bir mezhebin adı olarak kullanmak (Ehlisünnet diye bir mezhep kabul edip bunun dışındakileri sünnet dışı ilan etmek):

Müslümanları iki ana kampa bölerek hesabına uyanlara sünnet ehli (Ehlisünnet), uymayanlara Şiî, **Hari**cî, Rafızî, ehli dalâlet vs. gibi dindışılık çağrıştıran adlar vermek İslam tarihinin en zararlı tavrıdır.

Bütün hasımlarını, o arada Hz. Hasan'ı da zehirleyip öldürerek bertaraf eden Muaviye, başarısının doruğa çıktığı yılı, "'amu'l-cemaa" (Müslümanların birlik-beraberlik yılı) ilan ettirdi ve halifeliğine karşı çıkmayarak uslu uslu oturanları ödüllendirmek için onlara "Ehlisünnet: Sünnete uyanlar" unvanı verdirdi.

İşte bu deyim, o günden beri kullanıla kullanıla yaygınlaştı ve giderek, Ehlibeytin haklarını savunanlar dışındaki toplulukları ifade için bir tür özel ad oldu.

Muaviye'den önce kullanılmayan bu tâbirin Peygamberimizin sünnetine sarılmak veya onu öne alarak yaşamakla hiçbir ilgisi yoktur. Bu tâbir, Emevî yönetimini Müslümanlar için en hayırlı yönetim şekli olarak gören ve toplumda kavga çıkarmayan grupları ifade etmek için yaratılmış bir siyasal tâbirdir. Hiçbir dinsel ve bilimsel dayanağı yoktur.

Biz, Müslümanız. Emevî siyasetini lanetleriz. Emevî siyaseti tahrif ve tahrip ettiği dini, evladını katlettiği Peygamberi siyasal çıkarları için paravan yapan bir siyasettir.

ŞEFAAT

Şef kökünden gelen bu kelime, bir kişinin, yardım dilemek maksadıyla bir başka kişiye nispet edilmesini, onunla birlikteliğinin gündeme getirilmesini ifade eder. Bu ilişkide yardımcı olana **safi'** veya **şefi'** (şefaatçi), yardım edilene **meşfu'** (şefaat bekleyen) denir.

Bir aracılık kavram ve kurumu olan şefaat, Allah'ın yanına yedek ilahlar koymayı dinin esaslarından biri yapan şirkte son derece önemlidir. Denebilir ki, **tevhit dini ile şirk dininin en belirgin özelliği ikincide, şefaat inancının çok esaslı bir yer tutma» sidir.** Kur'an'm, şirkin yedek ilahlarını **şüfe'a** (şefaat ediciler) diye adlandırması sebepsiz değildir. Şirkin belirgin özelliği olan yedek ilahlar **(şufea, erbâb, endâd, evliya)** şefaatin varlığı ile vücut bulan kuvvetlerdir. Kur'an bu noktaya parmak basmaktadır.

Allah'ın varlığını kabul ettiklerini söyleyen şirk çocuklarına Kur'an, yedek ilahlara neden ihtiyaç duyduklarını sorduğunda onların cevabı şu iki cümledir: **1."Bunlar bizim Allah katındaki şefaatçılarımızdır."** (Yûnus, 18), **2. "Biz onlara, bizi Allah'a yaklaştırmaları dışında bir şey için kulluk-kölelik etmiyoruz"** (Zümer, 3)

Kur'an tarafından temel zemini tahrip edilen şefaat, sonraki zamanlarda, Peygamber'in ilahlaştırılması ve velilik kavramının Kuransal çerçevenin dışına çıkarılmasıyla yeniden ve güçlü bir biçimde görülür oldu.

Şirk, şefaatin dünya plânında sahibi gördüklerine **evliya** (veliler, dostlar-destekçiler) veya **erbâb** (yedek rabler), hem dünyada hem de ölüm sonrasında sahibi gördüklerine ise **şufe'a** (şefaatçılar) veya **şürekâ** (Allah'ın ortakları) diyor.

Kur'an, şefaat kavramının bir şirk destekçisi kuruma dönüştürülmemesi için şu ilkelerin altını ısrarla çizmektedir: **1. "Şefaat tümden ve yalnız Allah'ın elindedir."** (Yûnus, 18), **2. Allah'ın izni olmadıkça hiçbir varlık, nebi ve melek de olsa, şefaat edemez.** (Meryem, 87; Tâhâ, 109; Enbiya, 27-28; Necm, 26), 3. **Son hesap gününde şefaat hiç kimseye yarar sağlamayacaktır.** (Bakara, 48, 123, 254; Müddes-

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Allah dışında herhangi bir kuvvetin tek başına şefaat sahibi olduğunu kabul etmek:**

Şefaat tümden ve sadece Allah'ın elindedir. İnsanların şefaatçi olarak niteledikleri, Allah'ın elindeki şefaati tahrik etmek için dua edebilir, yakarabilirler. **Dua ve niyazı şefaatin kendisi gibi görmek, tevhitle şirki karıştırmaktır.** En çok işlenen hatalardan biri de budur.

*** Peygamberleri, o arada Hz. Muhammed'i kesinlikle kabul edilecek bir şefaatin sahibi saymak:**

Kur'an, hiçbir peygambere açık bir biçimde şefaatçilik payesi vermemektedir. Şefaati, Allah'ın izin verdikleri dışında hiç kimse yapamaz. İzin verecekleri, ismen belirtilmediğine göre biz bir isimlendirme yapamayız. Oysaki uydurma bir hadis şefaat edecekleri hiyerarşik bir biçimde sıralamaktadır: **"Kıyamet günü ilk şefaat edecek olanlar peygamberler, sonra bilginler, sonra da şehitler olacaktır."**[11] (bk. Elbânî; Zaîfa, 5/129)

Şefaat Allah'ın elinde olduğuna göre, Allah'ın izin verdikleri sadece şefaatin kullanımı için Allah'a yakarırlar. Bu, kabul edilir veya edilmez.

Şefaat konusunun tevhide en zıt görünümlerinden biri de sünnete uymayı şefaat çıkarma bağlamaktır. Buradaki şekliyle **sünnet,** vahyin ilkelerinin Peygamber tarafından uygulanış şekline verilen addır. Sünnete uygunluk, Allah'ın isteğine uygunluksa o zaman bu uygunluğun karşılığı Peygamberimizden beklenemez. Peygamber'in (hâşâ) böyle bir iddiası olamaz. Karşılığı Peygamberden beklenen bir şey, Peygamber için yapılan bir ibadet hükmündedir. Böyle bir şey Peygamber'i mâbûtlaştırmaktır.

O halde, **"Şunu yaparsan şefaate erersin, şunu yapmak Allah'ın emri değildir ama yaparsan Peygamber'in şefaatine nail olursun"** vs. gibi sözler örtülü bir biçimde şirk şefaatçiliğini devreye sokmak ve Peygamber'i ikinci ilah durumuna getirmektir. Bir kısım işlerin bir ilah için, diğer bazı işlerin de başka bir ilah için yapılması, şirk dininin icaplarından-

dır: "... Allah'a bir pay ayırdılar da kendi zanlarınca şöyle dediler: 'Bu Allah için, bu da ortaklarımız için..." (En'am Suresi, 136)

ibadetin bir tek muhatabı vardır: Allah. Ve ibadetlere bir tek kuvvet karşılık verir: Allah. Allah'ın olması gereken bu niteliği, şefaat vs. bahanesiyle Peygamber'e aktarmak şirke kapı aralamaktır.

Bunun içindir ki biz, bu bağlamdaki hadis patentli sözlerin tümünü uydurma sayarız.

Şirk şefaatçiliği ümmet bünyesine son derece sinsi girmiştir. Önce Peygamber'i devreye sokmuş, Peygamberce yumuşatılan zihinlere daha sonra çeşitli unvanlar altında bir yığın şefaatçi kabul ettirilmiştir.

İşte bir şefaat uydurması daha: "Sırat köprüsü üstünde bilginle ibadet ehli birisi karşılaştığında ibadet ehline şöyle denir: 'Hadi gir cennete ve bilginden önce nimetlen ibadetlerinle. ' Bilgine de şöyle denir: 'Şurada istediğin herkese şefaat et. Bil ki her şefaat ettiğin kişi sayısınca sana da şefaat edilecektir. Ve bilgin, peygamberler makamına geçiverir." (bk. Elbânî; aynı eser, 5/229-230)

*** Birtakım kişileri (şeyh, pir, efendi, hocaefendi, seyyid, hazret vs.) şefaat edici bilmek:**

Böyle bir kabul açıkça şirktir. Kur'an bu tür şirk şefaatçiliğini kötülerken daha çok, evliyayı destekçi edinme illetine dikkat çekiyor. (Bir örnek olarak bk. A'raf, 3)

ŞERÎAT

Geniş su yolu, yöntem, tavır, kural gibi anlamları olan bu kelime **"şeriat"** şekliyle Kur'an'da tek bir yerde geçmektedir: **Câsiye Suresi, 18.** ayet. Aynı kökten ve aynı anlamda bir de **şir'a** sözcüğü vardır ki, onun geçtiği yer **Mâide Suresi 48.** ayettir. Ufak bir telâffuz farkıyla **şeriat** kelimesinden ayrılan **şir'a** kelimesini de biz şerîatle aynı sayıyoruz.

Bunların birincisi olan **şir'a,** yol ve yöntem anlamındaki **minhâc** sözcüğü ile birlikte kullanılmıştır. Şöyle deniyor: **"Sizden her biri için bir yol ve bir yöntem/şeriat belirledik Allah dileseydi sizi elbette bir tek ümmet yapardı. Ama size vermiş olduklarıyla sizi imtihan etsin diye öyle yapmamıştır..."** (Mâide, 48)

Bu ayetten anlaşılıyor ki **şeriat insandan insana, toplumdan topluma değişen tavırları, tarzları, yöntemleri, kabulleri ifade etmektedir. Her peygamberin şerîati vardır;** Hz. Muhammed'in de izlediği bir şerîati vardır. **Câsiye 18** bunu açıkça ifade etmektedir.

Bir dinin içindeki değişik birey ve grupların da birer şerîati vardır, olabilir, olacaktır. Örneğin **her mezhebin dinden anladığı, bir şerîattir.**

O halde şeriat, Allah katında değişmez, aksi ve başkası kabul edilmez tek yol ve gerçek olan İslam'ın (bk. Âli İmran, 19) **içinde kişilerin, grupların ve toplumların dinden anladıklarına göre oluşturulmuş yorumlar ve kurallar bütünüdür. Allah katında din sadece ve sadece İslam'dır, yani peygamberlerin tebliğ ettikleri değişmez, zaman üstü ilkeler bütünü... Katında din olarak İslam'ı kabul eden Allah, şerîatin her birimize göre değişen bir din anlayışını ifade ettiğini açıkça bildirmektedir ki, hiç kimse dinden anladığını dinin kendisi ilan etmeye kalkmasın...**

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Şeriatla İslam'ı veya Kur'an'ı eşitlemek:**

Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılmıştır ki **şeriat, İslam veya Kur'an ile eşitlenemez.** Şeriat mezhep kabulleriyle, nihayet fıkıhla eşitlenebilir. Şeriatı İslam'la eşitlemek isteyen anlayış, birçok kabulünün Kur'an'la ve zamanla çeliştiği anlaşılmış bulunan örfleri din yapmayı amaçlayan anlayıştır. Önce şeriatla dini eşitlemekte, sonra da devrini bitirmiş fıkıh kitaplarındaki akıl ve Kur'an dışı birtakım kuralları din diye halkın önüne koymaktadır.

Burada Allah ile aldatmanın tipik bir görünümüyle karşı karşıyayız.

*** Şeriatın birçok Kur'an ayetinde geçtiğini söylemek:**

Bu, açık bir yalandır. Bu yalan, işin içyüzünü bilmeyen halk kitleleri önünde şöyle sergilenmektedir: Önce

Kur'an'daki şerîat ve din kelimelerinin tümü **"şerîat"** anlamında tercüme edilmekte, sonra da **"İşte bakın, Kur'an'da şerîat şu kadar yerde geçiyor!"** diye hüküm verilmektedir. Bu yapılınca, halkın İslam'dan anlaması gereken ne varsa, şeriattan anlaması gereken şeyler haline geliveriyor. Dinden anlaşılması gerekenler şeriattan anlaşılır olunca da dinle şeriatı eşitlememek küfür oluyor.

Yanlış anlamalara meydan vermemek için, Kur'an'ın din dediği yerde çeviriyi din, şerîat dediği yerde şerîat diye yapmak zorundayız.

*** Şeriata lanet okumak, "kahrolsun şerîat!" diye bağırmak:**

Şeriatın İslam'la veya Kur'an'la eşit olmaması hiç kimseye şeriata hakaret etme hak ve yetkisi vermez. **Şerîat, İslam'dan insanların anladığıdır, İslam'ın bizzat kendisi değildir** ama, şeriatın içinde İslam'ın değerleri de vardır, insanlık değerleri de vardır. Dahası, inanan insanların onuru, kutsalları, ümitleri, bağlılıkları vardır.

Arap-Acem örflerine karşı çıkmanın yolu, Kur'an'ın değerlerini din yapmaktan geçer; şeriata hakaretten değil... Bid'at ve hurafeleri **"şerîat isterük"** diye dinleştirenlere karşı çıkış, dinsizlik adına değil, gerçek din adına olduğunda anlam ifade eder ve kitleyi yanına alır.

ŞİRK

Şirk ve şirket, ortaklık demektir. Aynı kökten gelen **şerik** ise ortak demektir. Kur'an, bu **şerîk** sözcüğünün çoğulu olan **şürekâ** kelimesini Allah'a ortak koşulanlar anlamında defalarca kullanmaktadır. Şirke bulaşana **müşrik** denir. Çoğulu **müşrikûn** veya **müşrikin** sözcükleridir.

Kur'an'm bir numaralı düşmanı, hatta tek düşmanı şirktir. "Şirk, gerçekten çok büyük bir zulümdür.[11] (Lukman, 13) Şirk bütün zulümlerin anasıdır. Allah'a karşı en büyük ihanet ve kahpelik de şirktir. Bunun içindir ki Allah, günahları affedeceğini yüzlerce kez tekrarlamakta, şirk dışındaki sürçmelerin (küfür de dahil) affedilebileceğini söyleyerek İslam dini dışında kalanlara da ümit ve ufuk açmaktadır ama söz şirke geldiğinde, tavrını birden değiştirip **şirke batık olarak ölenlerin ebediyen kurtulamayacağını hükme bağlamaktadır,** (bk. Nisa, 48, 116)

Bu böyle olduğu içindir ki biz, Kur'an mümini sıfatıyla şunu duyurmak borcunda olduğumuzu düşünüyoruz: **İslam'ın yozlaştırılmasında temel olumsuzluk, tevhidin bilinmemesi değil, şirkin bilinmemesi oldu.** İslam'ın bir numaralı yozlaştırıcıları olan **Emevîler, tevhidin öğretilip öğrenilmesini engellemediler; şirkin doğru tanınmasını en-**

gellediler. Bu da, Müslüman kitleler için en büyük felaket oldu.

Kur'an, Allah da dahil her şeyi zıtlık esası üzere tanıtır. Varlık ve oluşu tanımada temel ilke zıtlıktır. Din de zıtlık ilkesiyle tanınır. Dinde bu ilke tevhit-şirk (birlik-panteon veya şirket) polaritesi halinde işler. Bunun en çarpıcı görünümü tevhidin formül cümlesi olan **Kelimei tevhit**'te dikkat çeker: **"La ilahe illellah: Allah'tan başka ilah yok!"** Bu formülün kelime kelime çevrisi şudur: **Hiçbir ilah yok, sadece Allah var.** Dikkat edilirse formülde öncelikle sahte ilahlar siliniyor, onun ardından gerçek Tanrı öne çıkarılıyor. Yani **"var"ı göstermeden önce "yok" tanıtılıyor.**

Kelimei tevhit, Kur'an dininin temel kabullerinden en küçük ayrıntılara kadar tüm alanlarda işler. Dinin adı **İslam konmuştur...** İslam, teslimiyet demektir. Tevhit formülünü uyguladığımızda karşımıza şu çıkıyor: **Hiçbir teslimiyet yok, sadece Allah'a teslimiyet var.**

İslam, Allah'a teslimiyettir demek işin yarısıdır. Diğer yarısını da yakalamak için şöyle deriz: **İslam, Allah'tan başka hiçbir kudrete teslim olmamaktır.**

Şimdi de buyruklardan biri olan **namazı** alalım. Formül cümle, namazın üstüne oturtulmadan gerçek namazı anlamanız mümkün olmaz. Şöyle demeliyiz: **Hiçbir namaz yok, sadece Allah için namaz var.** Devam ettirelim: **Hiçbir secde yok, sadece Allah'a secde var. Hiçbir oruç yok, sadece Allah için oruç var.**

Tevhit böylece, hayatı yaşayan insanla hayatı veren kudret arasında sürekli bir beraberlik kurar. Buna Kur'an dilinde "ihsan" denir. Ve ihsan, bizzat Cebrail tarafından tanımlanmıştır: **Her an Allah'ı görüyormuşsun gibi davranmak.** Sen O'nu görmüyorsan da O seni görüyor... Şirk, işte bu ihsan bilinç ve yaşayışını zedeleyen veya parçalayan illettir. Bunun içindir ki dini gönderen kudretin en büyük düşman hedefi şirktir. **Kur'an ne ateizmden söz eder ne de dinsizlikten. Esasında felsefî-kozmik anlamda ateist insan yoktur.** Böyle olunca da dinsiz insan yoktur. Kur'an, sahte ilah ve sahte dinden şikâyetçidir; ateizm ve dinsizlikten değil. Çünkü ateizm ve dinsizlik yoktur. **İnsanoğlu, kendi anladığı Tanrı'ya inanmayana ateist, kendi anladığı dine inanmayana dinsiz demektedir.** Gerçekte ne ateist vardır ne de dinsiz; sahte ilahlara kul olanlar, sahte dine teslim olanlar vardır. Yani müşrikler vardır...

Kelimei tevhit'le formüllendirilen polaritede kutuplardan herhangi birini gereğince tanımadığınızda ötekini tanımanız mümkün olmaktan çıkar. Bu da sizi, o kutupla ilgili tüm tespit, tavır ve eylemlerinizde yanlış yapmaya mahkûm eder.

İslam dünyası bugün de şirki tanımıyor. Böyle olunca tevhidi yani dinini tanıması mümkün olmaz. Tevhit tanınmayınca tevhit dininin vaatleri insan hayatına girmez. Tevhitten beklenen bereket, barış, nimet, esenlik, mutluluk sürekli uzaklarda, göklerde kalır.

Bugün dünya şirkin pençesindedir. **İnsanlığın büyük çoğunluğunun şirke bulaşmamış bir imandan yoksun olduğu ve olacağı Kur'an'ın açık beyanları arasındadır,** (bk. Yûsuf, 106) Rabbin bu

beyanı, elbette ki haktır ve tecelli edecektir. Etmiştir. **İnsanlık dünyası, şirkin onlarca türüyle yara-bere içinde kıvranmaktadır.**

Dünyayı şirke karşı uyaran ve donatan kaynak Kur'an idi. Kur'an'm iman çocuklarının şirki tanımaz hale gelmeleri, bir talihsizlik olmuştur.

İslam dünyası da şirkin pençesinde kıvranmaktadır. Belini doğrultamamasının sebebi budur. **Allah, hiçbir kitleyi günahları, eksikleri yüzünden perişan etmez; perişanlık ve hüsran sadece şirkin sonucudur.**

İslam dünyasının en büyük felâketinin şirk olacağını ve bu şirkin gizli-maskeli bir yapıda olacağını, Hz. Resul asırlar önceden haber vermiştir. Ve bunun, ümmeti adına kendisini korkutan bir numaralı musibet olduğunu da söylemiştir.

ŞİRKİN TEMEL GÖRÜNÜMLERİ

l."Yaklaştırıcılar" kabul etmek: Tevhidin omurga noktalarını tanıtan Zümer Suresi'nin üçüncü ayeti şirkin bu niteliğini ortaya çıkarmaktadır: **"Gözünüzü açın! Arı-duru din yalnız ve yalnız Allah'ındır. O'nun yanında birilerini daha veliler edinerek: 'Biz onlara, bizi Allah'a yaklaştırmaları dışında bir şey için kulluk etmiyoruz.' diyenlere gelince, hiç kuşkusuz, Allah onlar arasında, tartışıp durdukları konuyla ilgili hükmü verecektir."**

Şirkin, insanı Allah'a yaklaştırıcı araç ve aracı ilahları gerekli gören anlayışına Kur'an iki yanıt ver-

mistir: Birincisi, **Kaf Suresi 16.** ayettir ki, Allah'ı insana şah damarından daha yakın göstermekle değil aracının, aranın bile olmadığını ortaya koymuş, şirkin temel kanıtını geçersiz ve gereksiz kılmıştır.

ikinci beyyine, insanlık dünyasına inen ilk surelerde ifadeye konmuştur: 3. sure olan Müzzemmil ile 4. sure olan Müddessir'de... İlginçtir, bu beyyine bu surelerin ikisinde de 11. ayettir. **"Benimle, o nimete boğulmuş yalanlayıcıları baş başa bırak!"** (3/11) Ve **"Benimle, yarattığım kişiyi baş başa bırak!"** (4/11) Aynı mesaj iki ayrı espri içinde verilmiştir: İnsan ister imanlı, ister inkarcı olsun, her iki halde de Allah ile insan arasında yaklaştırıcı söz konusu edilemez.

Yaklaştırıcılar kabul edilmemesinin din hayatındaki uzantıları da gözden kaçırılmamalıdır: Din sınıfının, din kıyafetinin, ibadette lider zorunluluğunun, ibadet için mekân-mâbet zorunluluğunun, vaftiz ve aforozun bulunmaması, tüm yeryüzünün mabet kabul edilmesi bu uzantıların önde gelenleridir.

2. **Şefaatçılar kabul etmek:** Yûnus Suresi 18. ayet şirkin bu niteliğine dikkat çekmektedir. Burada da, tıpkı Zümer Suresi'nde olduğu gibi, şirkin niteliği, şirk çocuklarının kendi ağızlarından verilmektedir. Cenabı Hak, şirkin sloganlarını, eleştiri için bile kendi dilinden veya muvahhit kullarının dilinden ifadeye koymamaktadır. Ayeti okuyalım: **"Allah'ın yanında bir de kendilerine zarar veremeyen, yarar sağlayamayan şeylere kulluk-kölelik ediyorlar ve şöyle diyorlar: 'Bunlar bizim, Allah katındaki şefaatçılar imizdir..."**

Kur'an'm bu şirk sloganına cevabı **Zümer Suresi 44.** ayette verilmiştir: **"Şefaat tümden ve sadece Allah'ın elindedir."**

3. Fırkacılık, hizipçilik: Buna **"dinde bölücülük"** de diyebiliriz. **Kur'an bu illeti tanıtmada "fırka" (hizip, grup, klik) kökünden isim ve fiiller kullanır.**

Her şeyden önce, Allah ile peygamberler arasında fırkacılık yasaklanmıştır, (bk. Nisa 150) Dini ikiye bölerek, **"bu Allah için, bu da peygamber için"** mantığıyla hareket etmek bir fırkacılıktır. Esasında fırkacılığın zihniyet zemini böyle atılmaktadır. **"Falan ibadetin şu kadarını Allah rızası için, şu kadarını da Peygamber'in şefaati için yerine getiriyorum."** diyen anlayış bu fırkacılığı çok güzel fotoğraflamaktadır. Bu fırkacılığı kırmak içindir ki Kur'an, **Cin Suresi 18.** ayet başta olmak üzere birçok yerde, **"Allah'a ibadette herhangi bir kişiyi ortak yapmayın!"** emrini vermiştir. Herhangi bir kişi tâbirinin içine peygamberlerin girmediğini söyleyemeyiz.

İkinci olarak, peygamberler arasında fırkacılık yapmak yasaklanmıştır. Kur'an'm tanıttığı ve istediği imanın özelliklerinden biri de peygamberler arasında ayrım ifade edecek tavırlara girmemektir, (bk. Bakara, 136, 285; Âli İmran, 84) Hz. Peygamber, herhangi bir peygamberle kendisinin karşılaştırılmasını, hele hele kendisinin onlardan birine üstün gösterilmesini şiddetle yasaklamıştır.

Üçüncü olarak, Kitap'ta fırkacılık yasaklanmıştır. Kitap tâbiri hem tüm vahyi hem dört büyük peygambere inen dört büyük kitabı hem de bizzat Kur'an'ı

ifade etmek için kullanılmaktadır. Ayrıca insan ve evren de ayetlerle dolu olarak tanıtıldığı için, birer kitap hükmündedir.

Kitapta fırkacılık işte bu "kitap"lar arasında bölücülük yapmaktır. Kur'an tüm evrenin ve insanın taşıdığı ayetlerin incelenmesini isteyerek insan ve evren kitaplarının göz ardı edilmemesini istediği gibi eski peygamberlerin kitaplarının da göz ardı edilmemesini, iman dışında tutulmamasını ister. Kur'an ayrıca, kendisinin temsil ettiği din birliğinin parçalanmamasını, dinde kaynak olarak öne sürülecek alt-kutsal kitapların vücut bulmamasını da emreder. Bu alt kitaplara Kur'an **"zübür"** diyor. Peygamberimiz bunları **"mişna"** diye anmış ve mişnaların ortalığı sarmasını bir çöküş belirtisi olarak göstermiştir.

Dini hizip kitaplarına bölmek **"takattu"** olarak ifade edilmiştir ki, kesip parçalara ayırmak, doğramak demektir.

Dini zübürlere bölmeyi açığa çıkaran temel ayetler **Müminûn Suresi**'nin 52-54. ayetleri ile **Enbiya Suresi 92-93.** ayetlerdir. Şöyle deniyor: **"İşte sizin bu ümmetiniz bir tek ümmettir. Ve ben de sizin rabbinizim; o halde benden sakının! Fakat onlar işlerini aralarında parçalayıp çeşitli kitaplara ayırdılar. Her hizip yalnız kendi yanındakiyle sevinip övünmektedir. Artık sen onları bir süreye kadar kendi gafletleri içinde bırak.!"** (Müminûn, 52-54)

Kitapta bölücülük, her fırkanın kendi başı veya lideri (efendi, şeyh, hazret, üstat vs.) tarafından yazılan kitapların dokunulmaz, eleştirilmez, değiştirilmez, sadeleştirilmez kılınma-

sı şeklinde alt putçuluklara da vücut verir. Tanrısal kitabın bile yoruma açık olduğu bir dinde birtakım insanların yazdıklarını dokunulmaz, eleştirilmez kılmaktan daha büyük bir çürüme gösterilemez.

Dinde bölücülüğün şirkin bir görünümü olduğuna dikkat çekilerek bu bölücülüğe gitmeyi önlemek için uyarı yapılmaktadır: **"Sakın şirke sapanlardan olmayın! Onlardan ki dinlerini parçalayıp hizipler/fırkalar haline geldiler. Her hizip kendi elindekiyle sevinip övünür."** (Rûm, 31-32)

Bu ayetlerde bölücülük yasaklanırken isim olarak **"siye'",** fiil olarak da **"ferrakû"** sözcüğü kullanılmıştır ki, Arapça'da klikleşmeyi, parçalanıp bölünmeyi ifade eden temel kelimelerdir. **Siye',** hizipler, klikler demek. **"Ferrakû"** ise, fırkalara, parçalara, partilere ayrıldılar" anlamında bir fiildir. Aynı sözcükler, az sonra vereceğimiz ayette de kullanılmış ve Hz. Peygamber'e, dinde fırkacılık yapanlarla hiçbir ilgisinin olmadığı açıkça bildirilmiştir: **"Dinlerini parça parça edip fırkalara, hiziplere bölünenler var ya, senin onlarla hiçbir ilişiğin yoktur. Onların işi Allah'a kalmıştır. Allah onlara, yapıp ettiklerini haber verecektir."** (En'am, 159)

Bu ayetten anlaşılır ki, dinde fırkacılık edenlerin, din ve Peygamber hakkında sloganları ne olursa olsun, gerçekte Hz. Muhammed'le aralarında bir iman ve sadakat bağı olduğu düşünülemez. Bunlar ya kendi kendilerini aldatan basireti bağlanmış gafillerdir, yahut da din ve peygamber sloganlarıyla dünyalık saltanat ve menfaat devşiren ikiyüzlülerdir. En'am, 159. ayetin bunun dışında bir mesaj taşıdığını söylemek mümkün değildir.

Tefrika sözcüğünün kullanılmasıyla dikkat çekilen bölücülüğün geçtiği birçok yerde, bu bölücülüğün, Allah'ın ayetleri geldikten sonra ve hatta bu ayetleri taşıyanlar tarafından sergilendiğinin altı çizilmektedir ki, bu da ayrı bir mesajdır, (bk. Âli İmran, 105; Şûra, 14; Beyyine, 4)

Dördüncü olarak da **yolda fırkacılık** gündeme getirilmiştir. Bilindiği gibi, Kur'an ısrarlı bir biçimde insanı **sırat-ı müstakime** yani dosdoğru yola çağırmaktadır. Namazda okunan **Fatiha** Suresi'nin temel niyazlarından biri de **"bizi, sırat-ı müstakime kılavuzla!"** isteğidir. Yol anlamında hem sırat sözcüğü hem de sebil sözcüğü kullanılmaktadır. Kur'an, işte bu iki sözcükle tefrika sözcüğünü birlikte kullandığı beyyinesinde yol olarak sadece Allah'ın yolunu izlememizi, başka yollara girerek **"yolda fırkacılık"** yapmamamızı emrediyor: **"Benim dosdoğru yolum budur; onu izleyin! Başka yolları izlemeyin ki bu yollar sizi O'nun yolundan ayırıp fırkalara bölmesin. Sakınıp korunasınız diye O size bunu önermiştir."** (En'am, 153)

Fıkıh metodolojisinin büyük ustalarından sayılan **Şâtıbî** (ölm. 790/1388)ye göre, **Fatiha** Suresi son ayetteki **"mağdûbun aleyhim:** kendilerine gazap edilenler" ile **"dâllîn:** karanlığa ve sapıklığa düşenler" ifadesi, tevhit yolundan sapan tüm İslam içi ve İslam dışı fırkaları kapsar. Bunlar, yine **Şâtıbî**'ye göre, En'am Suresi 153. ayette gösterilen Allah'ın tek yolundan sapıp yine o ayette dikkat çekilen **"öteki yollar"**a koyulanlardır. Anılan ayet bize göstermektedir ki, tek olan yoldan sapıklığında **"teferruk"** yani parçalanma kaçınılmaz olur.

Bu ayetin bize verdiği tevhit ölçüsü şudur: **Fırkacılık veya tefrika varsa tek yoldan sapma tartı-**

şılmaz bir biçimde vardır. Şöyle de diyebiliriz: Tek yoldan sapılmışsa fırkacılık kaçınılmaz bir bela haline gelir.

Yolda fırkacılık, **sırat-ı müstakim** olan Kur'an yolunun yanında **tarikat** (yol), **mezhep** (bir anlamı da gidilen yol) adlarıyla yeni dinler oluşturmak biçiminde vücut bulmaktadır.

Ancak burada şunu ifadeyi bir insanlık borcu sayarız: Bugün her biri bağımsız bir din haline getirilen mezheplerin ve tarikatların ilk önderlerinin bu mezhep ve tarikatları dinleştirenlerden ilke olarak ayrı tutulması gerekir. O insanlar, en azından büyük kısmıyla bilim ve düşünce üreten ve bu yolla hizmet vermek isteyen aydınlardı. Hiçbirinin, dinleşmiş birtakım mezhep veya tarikatlara öncülük etmek gibi bir niyeti yoktu. Bilim ve düşünce adamı olarak yorum yapıyorlardı ve bu yorumları kendilerine nispet ediyorlardı; bunları Kur'an'm yerine koymaya çalışmıyorlardı.

Sonraki zamanların hazırcı, taklitçi zümreleridir ki, bu insanları ve yorumlarını dokunulmaz kılıp yedek dinler ve peygamberler oluşturdular. Bunu bildiğimiz içindir ki biz **dinde taklitçiliği şirkin giriş kapısı sayarız.** Bu kapıdan belki hepimiz bir şekilde girmekteyiz. Önemli olan, kapının arkasını görüp yolun nereye çıkacağını fark ederek hemen geri dönmektir. Geri dönenler mazurdur; dönmeyenlerse ileridâ mazeret bildirme hakkını yitirir, felaketin bütün sonuçlarına katlanırlar.

Fırkacılığın dehşet ve felâketinden uzak kalmanın yolu-yöntemi de gösterilmiştir: Hep birlikte ve sadece Allah'ın ipine yapışmak, fırkalara son vermek. Bu kurtuluş reçetesini veren Âli İmran 103. ayet "Allah'ın ipi" ve

"teferruk" sözcüklerini kullanmıştır. Buyruk şudur: Allah'ın ipine sarılın, fırkalara bölünmeye son verin!..

Bizim, Kur'an'dan aldığımız ışık ve imanla geldiğimiz nokta şudur: **Bugün, din adına, gerekçesi ve sloganı ne olursa olsun, oculuk-buculuk diyerek fırkacılık yapanlar, Müslüman toplumları şirke götürmektedir. Bunların, Peygamberimizle ilgilerinin olmadığını Kur'an söylüyor.**

Fırkacı sömürü zihniyetlerinin Müslüman kitlelere Kur'an'ı kendi dillerinde okutmamalarının arka plânını artık görmek zorundayız.

*** Ecdat (atalar) kabullerinin dinle ştirilmesi:**

Bu şirk belirişinin esası, atalardan görülen ve duyulanı dokunulmaz-kutsal ve gerçeğin göstergesi ilan etmektir. Kur'an bu şirk belirtisinin altını elliyi aşkın yerde doğrudan, yüze yakın yerde de dolaylı olarak çizmektedir.

En önemli dikkat çekişler, atalar-dedeler anlamındaki **"âbâ"'** sözcüğünün kullanımıyla sergilenmiştir. Ataları dokunulmaz kılan şirk zihniyetine göre, ataların kendileri ve kabulleri tartışmasız kanıttır, gerçeğin şaşmaz göstergesidir. İyinin, mutluluğun, güzelin, barış ve esenliğin ölçüsü ataların kabullerine uygunluktur, (bk. Müminûn, 24; Kasas, 36; Dühan, 36; Câsiye, 25) Ataların kabullerine sataşma, onları sorgulama ve yargılama, toplumun toptan karşı çıkması gereken bir felâkettir. (Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. **KTK. Abâ'** mad.)

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Şirkin bir ateizm olduğunu sanmak veya iddia etmek:**

Şirkin bir ateizm olmadığını yukarıda açıkladık. Şunları ekleyelim: Kur'an, Mekke müşriklerinin Allah'ı kabul ettiklerini açıkça bildirmektedir: **"Onlara: 'Gökleri ve yeri kim yarattı, Güneş'i ve Ay'ı kim boyun eğdirdi?' diye sorarsan, mutlaka şöyle diyeceklerdir: Allah!' Peki, nasıl oluyor da döndürülüyorlar?"** (Ankebût, 61, 63. Ayrıca bk. Lukman, 25; Zümer, 38; Zühruf, 9, 87) Kaldı ki Arap Cahiliye şiirinde Allah bütün yüceliği ve aşkınlığı ile yer almıştır. Müşriklerin Allah'a karşı bir tavırları asla söz konusu değildir. Onların tevhit inancı ve peygamberiyle problemleri, Allah'ın yanına-yöresine ekledikleri aracı-şefaatçı alt-ilahlarının yok sayılmasından kaynaklanmaktadır. Bu alt-ilahları yok saydığı içindir ki, Hz. Peygamber'i atalar dinine ihanet etmekle suçladılar. Mekke müşrikleri kendilerini Allah'ın yakınları ve **Beytullah**'ın gerçek hizmetçileri sayıyor, bununla övünüyorlardı. Hz. Peygamber ve arkadaşlarını ise **Beytullah**'a musallat olmuş zındıklar olarak görüyorlardı, (bk. İbn Teymiye; el-Furkan, 9-10)

Kısacası, şirkin Allah'ı inkâra ilişkin hiçbir sözü ve tavrı yoktur. Onun şikâyeti, insanın Allah'a kulluğunda aracı, cennete gidişinde şefaatçi olarak görüp devreye soktuğu alt-ilahların kabul edilmemesidir. Kişi, kavram, kurum, kudret ve nesne olarak değişik görünümleri ve sembolleri olan bu aracılar kabul edildiği anda şirkin peygamberler ve tanrısal kitaplarla hiçbir alıp vereceği kalmıyor. Ne var ki böyle bir kabul, peygamberlerin tanıttığı dinin inkârı oluyor.

*** Şirkin bir dinsizlik olduğunu sanmak veya iddia etmek:**

Bu da büyük bir yanılgıdır, yanlış bilgidir. **Kur'an, şirki bir din olarak anmakta ve tanıtmaktadır. Hem de zorlu ve köklü bir dindir şirk...** (bk. Kâfirûn Suresi)

Müşrikler dinsiz insanlar değildir, Hak dinin veya nübüvvetin tanıttığı dinin dışında bir din benimseyen insanlardır. Onlar kendi dinleri içinde dindar insanlardır. Kur'an onların **Beytullah** içindeki namazlarından söz etmektedir. Ama bu **namaz** tevhit ölçülerinin dışına çıkarılmış bir namazdır. Dahası var: Müşrikler, Beytullah'ta ibadet etmenin kendi hakları olduğunu söyleyerek Hz. Muhammed'i oraya sokmamak istemişlerdir. Hz. Muhammed onlara göre, atalar dinine kötülük etmiş bir zındıktır; **Kabe**'ye girmemeli, orada ibadet etmemelidir. Orada ibadet, oraya hizmet ancak ataların dinine saygısı olanların hakkıdır.

Şirk dininin, peygamberlerin tanıttığı dinden farkı, Allah'ın yanına-yöresine şefaatçılar, aracılar koyması ve Allah'a kulluğu bu aracı-şefaatçıların onayına bağlamasıdır. Şirk dini bu aracı şefaatçıların bir biçimde hoşnutluğunu kazanmadan gerçek kulluk olacağını, cennete gidilebileceğini kabul etmemektedir.

Bunun içindir ki, şirk dini ve onun çağdaş fırkacı görünümleri, Allah, sadece Allah anıldığında söz ne denli değerli olursa olsun, önemsemezler. Alt ilahları haline getirdikleri kişilerden bir veya iki cümle söylediğinizde ise yüzleri parıltılar ve gülücüklerle doluverir... Bu, Kur'an'a göre tam bir şirk fotoğrafı-

dır. Müşriklerden bahisle şöyle deniyor: **"Dediler ki: 'Sen, yalnız ve sadece Allah'a ibadet edelim de atalarımızın kulluk-kölelik etmekte olduklarını terk edelim diye mi geldin bize!.."** (A'raf, 70) Ve şu beyyine: **"Allah, yalnız başına anıldığında, âhirete inanmayanların kalpleri nefretle ürperir. O'nun berisindeki ilahlaştırılmış kişiler anıldığında ise hemen müjdelenmiş gibi sevinirler."** (Zümer, 45)

Başka bir deyişle, **şirk dininin Kur'an dininden farkı, cennete gidiş belgesiyle kulluk belgesinin altında Allah'ın imzası dışında imzaların gerekli görülmesidir. Kur'an'ın dini, bu belgelerin altında Allah dışında hiçbir varlığın imzasını istemiyor. Bu belgeler ya Allah tarafından imzalanır, geçerli olur; yahut da imzalanmaz, işe yaramaz hale gelir.**

Tevhit dini, adı, esasları, ibadetleriyle **"Allah'a özgülenmiş"** bir dindir (bk. A'raf, 29; Ğâfır, 14, 65; Beyyine, 9); şirkin dini ise Allah ve alt-ilahlardan oluşan bir panteona özgülenmiştir.

*** Şirk aracı yapılan şeylerin sadece eşya (taş-toprak, ağaç vs.) olduğunu sanmak veya iddia etmek:**

Şirk konusunda en büyük ve en tehlikeli yanılgı budur. Bu yanılgı, İslam'ı örtülü şirke yelken açtıranların hesaplarına yaradığı içindir ki, hurafeci-bid'atçı örf dini şirk aracı olan şeylerin birkaç eşya parçası put olduğunu, bunların da **Kabe**'den zaten temizlenmiş bulunduğunu söyleyerek bahsi kapatmak peşindedir. Çünkü şirk aracı olan şeyler, Kur'an'ın gösterdiği biçimde tanıtılır-

sa hurafe-bid'at dininin durumu çok zorlaşır, hayatı tehlikeye girer, kaleleri yıkılır, nefesi tükenir...

Hurafeci-bid'atçı örf dininin söylediğinin aksine, şirk araçlarının başında insan şerikler gelmektedir. Kur'an bunlara genel bir adla **"şürekâ"** (Allah'a ortak tutulanlar) diyor. Şürekânın çerçevesi içine giren şirk araçları, alt başlıklar olarak şunlardır: **Endâd, erbâb.**

Endâd; benzer, aynı, tıpkı anlamlarındaki **"nidd"** sözcüğünün çoğuludur. Kur'an, Allah'a **endâd** tutulmasına da karşı çıkıyor. **Endâd edinmek,** Allah yolunu karartan ve insanı saptıran bir davranıştır, (bk. Bakara, 22; İbrahim, 30; Zümer, 8)

Erbâb, rab sözcüğünün çoğuludur ve daima insandan oluşur, Sembolü kullanılmayan tek alt-ilah türüdür. Kur'an; nebilerin, dinde büyük tanınan kişilerin ve nihayet her mevki ve konumda insanın rableştirilebileceğini söylemektedir. Rableştirilen kişilerin daima fırkalaştırma, bölüp parçalama aracı olacakları da gösterilmiştir. **Yani rableştirme biçiminde sergilenen şirk, aynı zamanda fırkacılık şirki halinde dikkat çekecektir.** Kur'an bu inceliği verirken, rableştirilen kişileri Allah'a karşı konumlandırmakta ve onlardan **"müteferrik"** (fırkalara bölücü, fırkalara bölünmüş) diye söz etmektedir, (bk. Yûsuf, 39)

Rableştirme konusunu, eserimizin giriş kısmında genişçe incelediğimizden burada ayrıntıya girmiyoruz.

Şürekâ, şuurlu varlıktan, insandan olur. Kavram, kurum, kudret ve nesneler şürekânın sembolleri olabilir. Sembollere bakıp arka planı unutmamak gerekir. **Şuursuz varlıklardan şürekâ olmaz. Şürekâ,** kıyamet günü zoru gördüğünde, dünyada ilahlık tasladıklarını, insanları kendilerine kul-köle ettiklerini inkâr edecek-

tir. (bk. Fâtır, 14) Hatta bunlar, kendilerini ilahlaştıranları Allah'a şikâyet ederek: **"Bunlar bize ibadet filan etmiyorlardı, yalan söylüyorlar; bunlar bizim de yoldan çıkmamıza sebep oldular"** vs. türünden ithamlarla kendilerinden beklenebilecek bir kahpelik göstereceklerdir, (bk. En'am, 94; Nahl, 86; Yûnus, 28)

Şürekâ, din kurmak, din adına buyruk koymak gibi yetkiler kullanmaya kalkan varlıklar olarak da tanıtılmaktadır. Bunlar, dinde Allah'ın izin vermediklerini dinleştiren kişi veya odaklardır ki, şirk çocukları tarafından şürekâ (Allah'a ortak) olarak öne sürülürler, (bk. Şûra, 21)

Kur'an'm bu beyanından anlaşılmaktadır ki, şirkin belirgin özelliklerinden biri de din kurucu sıfat veya yetkisi kullanarak dinde buyruk koymaya kalkmaktır. Sayılan bu nitelikler, cansız eşyanın nitelikleri değildir. Kur'an'm **"asnâm"** (putlar) dediği şuursuz-nesneler, bu şuurlu insan şürekânın sadece sembolüdür. Sembol olarak sadece eşya değil, melekler, cinler de kullanılmıştır, (bk. En'am, 100)

* Kutsal değerlerin veya kıymetli insanların şirk aracı olamayacağını sanmak:

Allah ile aldatan ve tevhidi örtülü bir şirke doğru kaydıran hurafeci odakların ileri sürdükleri bu iddiaya göre, makbul eşya ve kişileri övmek, yüceltmek, kutsamak şirk olmaz. İşte bu mantıkla peygamberler ilahlaştırılır, sakal kılları mabede sokulup etrafında tavaf edilir, tarikat şefleri, mezhep imamları, hocaefendiler, sey-

yidler, üstatlar takdis edilir.,. Çünkü onlar, meşâyih-i kiram, ulema-i ızâm, eimme-i fîhâmdır, sakal-ı şeriftir, sâdâttır, üstâz hazretleridir... Öte yanda, Allah'ın son Peygamberi Hz. Muhammed, kendisine **"Sen bizim yücemiz, efendimizsin!"** diyen sahabîsini, şeytanın keyfine uyarak dine-imana yakışmayan söz söylemekle itham edip **"Efendi sadece Allah'tır, Allah!"** diye çıkışsın! Önemli olan, rableştirmenin bugün kitle üzerindeki etkisi ve Allah ile aldatma sektöründeki pazar payıdır.

Ve bu pay, ikiyüzlü, siyasetler yüzünden son derece büyümüştür... Pay böylesine büyük olunca insan hırsı ne Allah dinliyor ne Peygamber, ne kitap tanıyor ne tanrısal rehber...

Durum bu olunca, adlarının başına birer şirk afsunlu sıfat eklenmiş kişilerin rableştirilmesi, yarı-tanrı haline getirilmesi yadırganmamalıdır. Yadırgayan olursa, ulema-i kirama, evliya-i ızâma, sakal-ı şerife hürmetsizlikle suçlanır... Atalar dinine kafa tutanların başına gelenler unutulmamalıdır...

TARÎKAT

Tarikatlar, İslam tarihinin 5. asrının sonlarıyla 6. asrının başlarında teşkilatlanan ve yayılmaya başlayan kültür, edebiyat, sanat, felsefe, müzik, spor kulüpleridir. Bu kulüp sözcüğünün altını çizmek isteriz. Gerçekten, tarikatlar, meşreplere, mizaçlara, yerel özelliklere cevap veren kültür-felsefe-sanat kulüpleriydi. Tarikatlar içinde, esnaf teşkilâtı, asker ocağı olarak çalışanlar da vardır. Ünlü Ahi teşkilatı birinciye, sınır boylarında mekân tutan ribatlar ikinciye örnektir.

Tarikatlar bu yönleriyle ve bu espri içinde unutulmaz hizmetler vermiş, spor, sanat, müzik vs. alanlarında birçok değer üretmiş kültür ocakları oldular. Onlar ayrıca, ahlak, fedakârlık, sevgi gibi temel insanlık değerlerinin seçkin örneklerini veren birçok büyük ruhlu insan da yetiştirdiler. Bu durumlarını şu iki illete bulaşıncaya kadar sürdürdüler: Kendilerini dinin temsilcisi saymak, çıkar hesapları uğruna siyaset ve saltanatın güdümüne girmek.

İşin bir başka yanı da şudur: Tarikatların sahneye çıkış tarihi, İslam'da yaratıcı bilim ve düşünce devrinin duruşuyla örtüşmektedir. Tarikatlar, taklitçilik ve miras yeme devrinin temel kurumlarıdır.

Bu kurumlar, olumsuzluklar açısından bakıldığında, her şeyden önce, tasavvuf düşüncesinde yozlaşma ve düşüşün göstergesi ve başlangıcı oldular. **Tarikatların ortaya çıkışı, tasavvufta yatay anlamda bir büyümeyi getirirken, dikey anlamda bir çürümenin ifadesi olmuştur.** Tasavvuf, tarikatlar eliyle dar ve kapalı çerçevesinden çıkıp büyük kitlelere açılmış, yaygınlık ve etki alanını genişletmiştir ama kalite açısından yozlaşmaya maruz kalarak her gün biraz daha sığlaşmıştır.

Kaliteden kayıp pahasına vücut bulan büyüme, aynı zamanda İslam'ın özünden yani Kur'an'dan uzaklaşmanın da ifadesidir. Kitlelere yayılma, kitlelerin taşıdıkları eski örf ve kabullerin bünyeyi sarmasını da beraberinde getirmiştir. Kısacası, tarikatlar, tasavvufun değişik kültürlerin pagan veya yarı pagan kalıntılarıyla birleşerek Kur'an dışı bir kurum olmaya doğru gitme sürecini açmıştır. Zamanla, özün yerini şeklin, ciddiyetin yerini idare-i kelamın, eylemin yerini laf ustalığının ve nihayet tevhit ölçülerine sadakatin yerini şirk kültürleriyle uzlaşının alması kader haline gelmiş ve tarikatlar bir tür şirk üreten kurumlara dönüşmüştür.

Günümüzde tarikatların durumu ve konumu, neredeyse tamamen Kur'an dışıdır. Mevlevîlik ve Melamîlik, kısmen de Halvetîlik ve Rifaîlik gibi bazı tarikatlar Kur'an ve Muhammedi şuur eksenini hâlâ koruyor olsa da bunların kitlesel etkileri yok denecek düzeyde olduğundan kader belirleyici konuma gelememektedirler. Kitlesel çapta rolü olanlara gelince bunlar klasik-derunî anlamda birer tarikat olmaktan çıkmış bulunuyorlar.

Kendisini Mevlâna Celaleddin Rûmî'nin "bu yüzyıldaki müridi" olarak tanıtacak kadar tasavvufa saygılı olan büyük şair-düşünür **Muhammed İkbal** (ölm. 1938)

bile bu gerçeği tevil edememiş ve tarikatların "pîrizm: şeyhperestlik" eksenli bir şirk ocağına dönüştüğünü, bu ocakların Kur'an denetiminde yeniden yapılandırılması gerektiğini, mevcut halleriyle İslam'a zarardan başka hiçbir şey getirmediklerini defalarca ve çok sert ifadelerle duyurmuştur.

Büyük **İkbal**'in bu tespitlerine eklenecek yeni olumsuzluklar vardır: Bunların başında, tarikatların militanlaşması, çeteleşmesi gelmektedir. Birçok zeminde silahlı tehdit unsurları olarak iş gören ve kitleye kin, nefret ve şiddet aşılamayı esas alan klik ve ekipler şu veya bu tarikat adıyla faaliyet göstermektedir. Belirgin niteliği sevgi, tevazu, hizmet, merhamet olan tasavvuf, bu siyasal ve yarı militan yeni ocakların elinde maddî-manevî sömürü ocaklarına dönüştüler. Türkiye coğrafyasından baktığımızda bunların hemen tamamında bölücülük, iftira, tehdit, sömürü, siyasal mevki hırs ve entrikası en Makyavelist ve insafsız araç ve usuller kullanılarak sergilenmektedir. Kendilerini İslam ve Kur'an adına en iyi niyetlerle eleştirenleri etkisiz kılmak için ürettikleri iftira ve ithamların bir listesini yapmak bile ürpertici tablolara vücut verir. Hasım gördüklerini yıpratmak için teşebbüs etmeyecekleri hiçbir şeyin olmadığı kanısının kitleselleşmesine bizzat kendileri sebep olmuşlardır. Bunların ekranlara taşan ve ülkenin gündemini haftalarca, aylarca meşgul eden olumsuzlukları, halkın sadece tasavvufa nefretine yol açmakla kalmamış, dine, Kur'an'a, Peygamber'e saygı ve sevgisini de sarsmıştır.

Böyle bir sonucun doğması elbette ki çok acıdır. Asırlar boyu, sevgi ve güzellik üretmiş bu tarihsel kurumların böylesi olumsuzlukların sembolü haline gelmeleri insanlık ve düşünce tarihi için ve bizim din ve kültür

mirasımız açısından büyük kayıptır. Ama bir insanlık borcu olarak söylemek zorundayız ki, yaratılan görüntünün kitlede oluşturduğu kanaat budur.

Bizim bu eserdeki ilkelerimiz ve tarzımız içinde kalarak bakarsak şu olumsuzlukların altını çizebiliriz:

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Tarikatları Allah'a götüren yol saymak:**

Tarikatlar birer kültür-folklor ocağı olmaktan çıkarılıp dinin işlevlerini yüklenen kurumlara dönüştürüldüğünde tartışmasız bir biçimde İslam dışı olurlar. Çünkü **Allah, dininin mensuplarını bir tek yola çağırmakta, sadece o yolun Allah'a götüreceğini bildirmektedir.** Bu yol, Kur'an'm deyimiyle **sırat-ı müstakim** yani dosdoğru yoldur. Kur'an bu yolun, sadece bu yolun Allah'a götüreceğini, bunun dışında yollar edinmenin Müslümanları fırkalara bölüp parçalayacağını çok açık bir biçimde ifade etmiştir: **"İşte bu benim dosdoğru yolumdur, onu izleyin; başka yolları izlemeyin ki, sizi Allah'ın yolundan ayırıp parçalara bölmesin!"** (En'am, 153)

Bizim bu eserde **"yolu parçalama"** olarak şirk başlığı altında ele alıp açıkladığımız bu illetin bir numaralı üreticileri tarikatlar olmuştur. **Tarikat zaten yol demektir. Allah bir tek yol öneriyor, tarikatlar ise birçok yol öneriyor.**

İslam dünyasının tarikat yollarını izleme serüveninin bizi getirdiği yere bakarsak, tarikatların dediğinin yanlış olduğunu görürüz. Çünkü İslam dünyasının, tarikatlar tarafından getirildiği bugünkü yer, yürekler acısıdır. Demek oluyor ki tek yol öneren Allah doğru söy-

lemistir. Vaadinde sadık olan O'dur. Ve reçete, biraz önce verdiğimiz En'am 153 ile onun bir başka ifadesi olan Âli İmran 103. ayettir.

*** İman kardeşliği dışında bir tarikat kardeşliği ihdas etmek:**

Kur'ansal kimliği ilkin Emevî'nin saltanat dinciliği parçalamıştı; ikinci parçalanmayı tarikat dinciliği getirdi: **İhvancılık** adı altında...

Bırakın yedek ilah haline getirilmiş şeyhlerin icat ettikleri ve bir bölücülük aracı olarak kullandıkları tarikat kardeşliğini, muvahhit İslam bilginleri içinde, **Hicret** sonrası Hz. Peygamber tarafından oluşturulduğu söylenen **"Muhacirlerle Ensar arasındaki hicret kardeşliği**"ni bile Kur'an dışı bulanlar vardır. Onlara göre, Hz. Peygamber hiçbir Mekkeli mümini, hiçbir Medineli müminle özel olarak kardeş filan ilan etmemiştir. Bu yoldaki rivayetlerin tümü iftira ve uydurmadır. Çünkü Kur'an, **"Müminler sadece kardeştirler."** (Hucurât, 10) ilkesini baştan koymuş, Hz. Peygamber de tüm Müslümanların birbirlerinin kardeşi olduklarını defalarca ifade buyurmuştur. Bu İslam-iman kardeşliğinin yanma başka kardeşlikler koymak bölücülüktür.

Hucurât Suresi 10. ayet müminleri kardeş ilan ettikten sonra **"Kardeşleriniz arasında barışı yerleştirin!"** emirini veriyor. **Tarikat ihvanlığı** ise yapay bir kardeşlik ilan ederek müminler arasında kavga, fesat ve bölünme yaratıyor. (Bu konuda geniş bilgi için bk. İbn Teymiye; Resâil, 1/ 159 vd.)

İblis'in insanı nasıl tökezlettiğini inceleyen **İbnül-Cevzî** (ölm. 597/1200) ünlü eserinde şunu söylüyor: **"Resul zamanında insanlar sadece imana ve İs-**

lam'a nispet edilerek Müslüman ve mümin diye anılırlardı. Öteki adlar-unvanlar sonradan uyduruldu." (İbnül-Cevzî; Telbîsü İblis, 185) İbnül-Cevzî'ye göre, bu sonradan uydurulan adlara değer verilmesi, İblis'in karıştırma ve tökezletmelerinden biridir.

* Tarikat şeyhlerini kurtarıcı, erdirici, Allah'a yaklaştırıcı, şefaat edici vs. kabul etmek:

Kendisine bu Kur'an dışı sıfat ve yetkiler verilen şeyhlerden istiğâse (yardım istemek) edilir, ve tarikat inanışına göre, onlar bu istiğâseye hemen cevap verip kula gerekli yardımı derhal ulaştırırlar.

Kur'an bu niteliği ve bu gücü sadece ve sadece Allah'a tanımaktadır. Peygamberlerin bile böyle bir güç ve yetkisinden söz edilmez.

Şeyhler, insanı Allah'a yaklaştırıcı olarak da devreye sokulmuştur. Buna tarikat dilinde "tevessül"(şeyhi aracı yapmak) denir. Kur'an'ın Zümer Suresi 3. ayetine göre açık şirktir. Bu yaklaştırma daha çok "rabıta" denen bir uygulama ile gerçekleştirilir. **Rabıta,** müridi şeyhin tüm zamanlarda ve mekânlarda denetimine sokan bir "kişilik silme" yöntemidir. Bu yöntemin esası mürit denen kişinin, kendi benliğini inkâr edip şeyh denen kişinin bir uydusu haline gelmek için sürekli gayret göstermesidir. Kendisini özgür bir "ben: kişi" kabul eden hiçbir insan rabıtaya ehil sayılmaz. Rabıtanın esası, müridin kendi benliğini yok etmesi, şeyhin bir uydusu haline gelmesidir. Buna "şeyhte fâni olmak" denir. Resul'de ve Allah'ta fâni olmak bu birinci "fena"yı izler.

Bu "fâni olmak" anlayışı Kur'an kaynaklı değil, Hint kaynaklıdır.

Rabıta yoluyla insanlar üzerinde kurulan hegemonya, şeyhin ölümünden sonra da sürdürülmek istenmiş ve bunun için de "kabirlere rabıta" denen bir uygulama devreye sokulmuştur. Bu uygulamaya göre, mürit, şeyhinin ölümünden sonra onun denetiminde olmaya devam etmek için onun mezarı başına gidip diz çöker ve ona rabıta yapmaya orada devam eder.

Bu uygulama da bir şirk belirişidir.

Müridin bilgiden bekleyeceği şeyleri elde etmenin yolu da okuldan-kitaptan uzaklaştırılıp şeyhten ilhamî bilgi almak biçimine dönüştürülmüştür. Bu bilgi almanın adı "tefeyyüz" veya "feyizlenme"dir. Mürit bu yolla kendisine lâzım olan tüm bilgileri, rabıta yoluyla denetimine ve güdümüne girdiği şeyhinden doğrudan alacağına inanır. Mektep ve kitapla gelen bilgi önemli sayılmaz. Zaten o bilgilerin yozlaşma dönemi tarikat çevrelerindeki adı "şeytanî bilgi"dir. Önemli olan, ilhamî veya kalbi bilgidir ki, o da şeyhin gönlünden müridin gönlüne akar...

Şirk maddesinde genişçe açıkladığımız bu anlayışın tartışmasız bir biçimde Kur'an dışı olduğunu bir kez daha tekrarlayalım. Tarikatlarda şeyhi bu mevkie çıkaran anlayışı "pirizm" (şeyhperestlik) olarak anan İkbal, bu illete ağır eleştiriler yöneltmekte ve onu Kur'an dininin en büyük tahripçilerinden biri olarak görmektedir.

*** Tarikat şeyhlerini yanılmaz, masum kabul etmek:**

Yine açık bir Kur'an dişilik olan bu kabul tarikat ağına yakalanmış olanları şu noktaya götürür: Kurtuluş, şeyhin ağzından çıkanı dinlemektedir. O yanılmaz, çünkü bilgisi esas kaynaktan, Allah'tan gelmektedir.

Şunu hiç tevil etmeden söyleyelim: **Çöküş devri tarikat mantığına göre, imanın temel şartı şeyhin ağzından çıkanı dinlemektir.** İslam akidesinin saydığı iman şartları sonradan gelir. Tarikat çevreleri buna teorik olarak elbette karşı çıkarlar. Ama günümüz tarikat disiplini ve uygulamasının özü-esası budur. İlke şöyle konmuştur: **"Mürşit elinde mürit, gassal elinde meyyittir."** Bugünkü Türkçe ile: **"Şeyhin elinde mürit, ölü yıkayıcının eline teslim edilmiş ölü gibi olmalıdır."**

Mensuplarını davar sürüsüne dönüşmemeye çağıran Kur'an'ın anlayışıyla bu anlayışı yan yana düşünmek mümkün değildir.

Gassal elinde meyyite dönüştürülen kitleler, tarih boyunca bu şeflere sadece mallarını, mülklerini, itibarlarını, mevkilerini teslim etmekle kalmadılar, zaman zaman ırzlarını da teslim ettiler. Tarikatlar tarihinde bunun örnekleri az değildir. Son yıllarda bu çevrelerin ağına düşüp ırzını kaybeden ve bir kucaktan ötekine dolaşmaya mahkûm hale getirilen genç kadınların ekranlara yansıyan feryatlarını hep birlikte izledik. Bunlar bu facianın içine çekilirken kendilerine söylenen şuydu: **"Allah'a ve cennete gidiş, efendi hazretlerinin istek ve şefaatine bağlıdır. O halde onu memnun etmek Allah'ın iradesini bizim lehimize tahrik etmek demektir. Ve o halde, o**

ne istiyorsa kayıtsız-şartsız yerine getirilmelidir. Çünkü onun istemesi Allah'ın istemesidir. O, senin vücudunu ona teslim etmeni istiyorsa bu senin cenneti kazanmanın garantisi olacaktır."

"Her şeyi Allah'tan alan ve şeytanî bilgilerle kirlenmemiş bulunan şeyh" (!) bir şeye (bu bir hanım da olabilir) sahip olmak istiyorsa bu istek Allah'ın isteğidir, binlerce hikmeti vardır. Mürit bunun nedenini, niçinini soramaz; sorarsa feyzi kesilir, düşüşe geçer. Düşüşe geçince de öyle bir düşer ki parçası bulunmaz...

Biraz olsun aklını çalıştırıp **"neden, niçin?"** sormaya yeltenen müritler, işte bu tehditle susturulur. **"Eğer bizim gönlümüzden düşersen parçan bile bulunmaz."** Veya **"Bize sırt dönersen tokat yersin."** Veya:" **Bizim gönlümüzü kırarsan önce şefkat tokatı yersin, sonra da tamamen yuvarlanıp gidersin."**

Kısacası, sistem, ağın içine girenlerin itiraz etmelerini, hatta böyle bir şeyi akıllarına getirmelerini kesinlikle önleyecek biçimde oluşturulmuştur. Bu ağa düşenler, susadıkça deniz suyu içenlere benzemektedir. Susuzluğu gidermek için içtikçe biraz daha susamakta ve sonunda mideleri parçalanmaktadır.

Bu, **"ağa düşme"** tâbirini bize öğreten, Kur'andır. **Ankebût Suresi 41.** ayet, Allah dışında birilerini **evliya** edinip onlardan yardım ve ışık bekleyenleri, **kara dul** denen dişi örümceğin ağına sığınmış olanlara benzetmektedir. **Kara dulun** tipik özelliği, binbir cilve ile kandırıp çiftleştiği eşini, çiftleşmenin hemen ardından o korkunç zehiriyle katletmesidir. Kur'an, Allah'ın yanı-

na-yöresine konan ve evliya diye anılan alt-ilahlara sığınanların sonlarının böyle olacağını söylemektedir. Tarih ve yaşadığımız günlerdeki tablolar da bunu doğrulamaktadır.

Müslüman kitleler, tarih boyunca kara dul ihanetleriyle inletilmiştir. Kara dul ihanetine dikkat çeken tek kitap Kur'an olmasına rağmen... (Bu konuda ayrıca bk. Bu eser, **Veli-Evliya** mad.)

*** Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır demek:**

Muhammed İkbal'in **"pîrizm:** tarikat putçuluğu diye andığı tabuyu yerleştirmek ve dokunulmaz kılmak için hadis adıyla uydurulan yalanlardan biri de budur. Bu sözün hadis adıyla ortaya sürülen bir iftira olduğu tüm İslam bilginlerince kabul edildiği halde tarikat çevreleri bunu yaymaya ve yaşatmaya devam etmektedirler. Kur'an'ı berrak bir vicdan, sadık bir imanla okuduğunuzda esasında bu sözün tam tersinin doğru olduğunu anlamakta gecikmezsiniz. Çünkü şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır demek aracı ve şefaatçi edinmeden Allah'a kul olamazsınız demektir. Kur'an işte bunun tam tersini söyleyerek aracı ve şefaatçi edinmeyi şirkin bir uzantısı görüyor.

Halk bu yalana öylesine inandırılmıştır ki, **"Bir şeyhten el almadan cennete gidilemez"** sloganı âdeta İslam'ın şartlarından biri gibi dillerde dolaştırılmaktadır.

*** Tarikat silsilelerinin Peygamberimize çıktığını iddia etmek:**

Silsile, karşınızdaki şeyhin bağlı olduğu ve ucunun Hz. Peygamber'e çıktığı söylenen kişiler zinciridir. Tarikat kabulüne göre, şeyhler işte bu zincirle bizzat Hz. Peygamber'den feyz almakta, onunla doğrudan ve devamlı temas halinde bulunmaktadırlar. Bu silsile, şeyhlerin bir tür peygamber vekili gibi yetki kullanmalarına imkân sağlamakta, onları dokunulmaz kılmaktadır. Böyle olunca da sözleri din, imzaladıkları her şey cennet belgesi olarak görülmektedir.

Tarikatlar öncesi gerçek tasavvuf döneminde bu silsilecilik yoktur. Bunlar, tarikatlar döneminin, durumu sağlamlaştırıp etkiyi artırmak için uydurdukları şeylerdir. Kur'an ve sünnetten hiçbir dayanağı yoktur. Şirk panteonlarındaki hiyerarşiyi andırmaktadır, tevhit dışıdır, vahyin getirdiği edep ve terbiyeye aykırıdır.

Hiç kimse, bir silsileye bağlı olmak, falan veya filana nispeti bulanmakla seçkinleşemez. Seçkinlik eylem ve ibadetle, üstünlük ise bilim ve takva iledir. Tarikatlar, müstesna bazı temsilcileri bir kenara konursa, işte bu Kur'ansal ilkeyi tahrip ederek üstünlüğü, nispete, serpuşa, şeyh icazetine bağlamışlardır.

tbnül-Cevzi'nin Eleştirileri:

Tarîkat-tasavvuf çevrelerinin olumsuzluklarını ele alıp eleştiren muhaddis-fakıh **İbnül-Cevzî** (ölm. 597/1200), bu olumsuzlukları şeytanın bu çevreleri aldatıp saptırması olarak görmektedir. Ünlü eseri **Telbîsü îblis**'in yaklaşık üçte ikisini bu konuya ayıran İbnül-Cevzî'nin kitabından bazı tespitleri alıntılamak istiyoruz:

"**Âhireti isteyenler bu çevrelere, oralarda gördükleri zühd** (dünya nimetlerini umursamamak) **yüzünden, dünyayı isteyenlerse oralarda gördükleri rahatlık ve vurdumduymazlık yüzünden eğilim göstermiştir.... Hz. Peygamber döneminde bunların taşıdıkları unvanların hiçbiri yoktu. İnsanlar imana ve İslam'a nispet edilerek mümin ve müslim diye anılırlardı. Öteki ad ve unvanları bunlar çıkardı...**" (bk. Telbîs, s. 185)

"**Şeytan bunları aldatarak ilimden uzaklaştırdı. Onları; ilim değil, ibadet önemlidir vesvesesiyle aldatarak ilim kandillerini söndürdü ve hepsini karanlıklarda bıraktı... İlimlerinin yetersizliği yüzünden bilinçsiz bir biçimde uydurma hadislerin baskısı altında kaldılar... Uydurmalar yoluyla bulaştıkları hayaller, aç kalmalar, sahte perhizler yüzünden iç dünyalarında fesat belirdi, Allah'ı güzel yüzlü kişilere benzetmeye, Allah'a aşık olmaktan söz etmeye başladılar. Kuruntulara yenik düşerek küfürle bid'at arasında gidip geldiler...**" (s. 188)

"**Bunlar içinde, evliya adını verdikleri kişileri, peygamberlerden üstün görenler vardır...**" (s. 191)

"**Bunlar, kendilerini cennet ehli olmakla nitelendirdiler. Oysaki Hz. Peygamber bu iddiayı taşıyanları şu şekilde uyarmıştır: 'Ben cennetlik bir insanım diyen, cehennemdedir.**" (s. 195)

"**Bunlar, uydurdukları sünnetlerle halktan, hatta fakıhlardan bile ayrıldılar, ilave namazlarla dine ekleme yaptılar...**" (s. 200)

"Bunlar, 'Rabbimiz bize kalp yoluyla söylüyor' diyerek Kur'an'ı dışladılar... Tekke ve ribatlarında Kur'an okumayı yasakladılar..." (s. 201)

"Mal ve nimet düşmanlığını bir seçkinlik olarak öne çıkardılar. Oysaki Allah, Nisa Suresi 5. ayette malları, bizi ayakta tutma aracı olarak göstermektedir... Allah'ın ve Peygamber'in insanları mal sahibi olmaktan yasakladığını söylemek ilimsizlik kanıtı olmaktan başka bir anlam ifade etmez. Yasaklanan, mal sahibi olmak değildir, malı haramdan kazanmak ve kötü niyetle harcamaktır..." (s. 205)

"Onların mal-mülk konusundaki bu yanlış tutumları onları bedava yiyip içmek, çalışmadan yaşamak noktasına getirdi. Önceleri karşı oldukları mal ve mülkün daha sonraları tutsağı haline geldiler. Alıştıkları rahat ve şehvet onları mal-mülk sahibi kişiler önünde diz çökmeye itti..." (s. 211)

"Uydurma kıyafetler, yırtık-pırtık giysiler giyerek itibar toplama yoluna gittiler..." (s. 213) **Bunu, bir tür tevazu belirtisi gibi gösterdiler. Oysaki bu, ünlü olmanın, öne geçmenin bir başka aracı idi. Asrısaadet nesli bu incelikleri çok iyi bilmekteydi, tbn Ömer, eski-püskü giysilere bürünen oğluna şunu diyerek karşı çıkıyordu: Böyle şeyler giyme, çünkü böyle giyinmek şöhret peşinde koşmanın bir başka şeklidir.'** (s. 220) **Esasında, eski-püskü giymek, temiz ve güzel giysilerden kaçınmak, Allah'tan şikâyetçi olmanın bir ifadesidir. Bu tip tavırlar Kur'an tarafından yasaklanmıştır. Kur'an'a**

göre, Allah, kuluna verdiği nimetlerin eserini onun üzerinde görmek ister... Bu giysilerden insanın nefsi hoşnut oluyor yolunda bir itiraz asla geçerli değildir. Nefsin hoşlandığı şeyin dinen yasak ilan edilmesi için Kur'an'dan kanıt gösterilmesi gerekir. Kur'an, nefsimizin hoşlandığı her şeyi yasaklamıyor, mekruh göstermiyor., (s. 227-228)

"Şeyh elinden hırka, kıyafet giyme töreleri uydurdular. Bu hırka ve giysileri kutsallaştırmak için senetler icat ettiler. Bunların tümü yalandır, asılsızdır..." (s. 218)

"Bunlar, açlığı bir değer haline getirerek gençlerin gerektiği biçimde beslenmelerine engel oldular..." (s. 234-244)

"Yapay huşu' tavırları, vecd gösterileri, ağlamalar, inlemeler geliştirerek riyakârlığın yayılmasına sebep oldular..." (s. 284)

"Dinde olmayan birçok şeyi dinleştirdiler. Oysaki bir insanın dinde vacip (gerekli, kaçınılmaz) olmayan bir şeye vacip gibi inanması küfürdür..." (s. 298)

"Kadınlarla beraberlikten uzak kalmayı bir seçkinlik olarak ileri sürerken, genç oğlanlarla beraberliği bir tutku haline getirdiler. Bunlar bu konuda çeşitli kısımlara ayrılmaktadır... Bu konuda kendilerini desteklemek için şöyle bir hadis de uydurdular: 'Üç şeye bakmak gözün gücünü artırır: Yeşillik, akar su, güzel yüz.' Hadis diye rivayet ettikleri bu söz bir uydurmadır." (s. 299-300)

"Genç oğlanlarla halvet ve sohbet, şeytanın bu çevreleri saptırmak için boyunlarına attığı en kuvvetli iplerden biridir..." (s. 312)

"Günaha girmemek, Allah'a biraz daha önce kavuşmak vs. gerekçeleri ileri sürerek hayatına son vermek âdetini bunlar geliştirdi. Bunun örnekleri çoktur..." (s. 307-308)

"Tevekkülü tembellik, kazanmamak, geçimini ona-buna havale etmek şekline dönüştürenler bunlardır... Oysaki tevekkül bir gönül güvenidir, bedeni çalıştırmamak, oturup kalmak, kazanmayı bırakmak asla değildir..." (s. 317-318)

"İlaç ve doktorla tedaviyi tevekküle ters göstererek bilime ve sağlığa ters düştüler..." (s. 324)

"Cumaya-cemaate, halk arasına katılmamayı, kenara, halvete çekilmeyi bir değer haline getirdiler. Oysaki tüm bunlar Hz. Peygamber'in öğretisine aykırı şeylerdi..." (s. 325)

"Evlenmeyi, Allah'a ibadete engel göstererek nikâha karşı çıktılar. Eğer bunların evlilik hayatına doğal ihtiyaçları var ise bu yaptıkları, bedene eziyet olur ve o, İslam'da yasaktır. Eğer evlilik hayatına ihtiyaçları yoksa o zaman evlenmemeleri onlar için bir üstünlük olmaktan çıkar.." (s. 332)

"Kendilerinin içine doğan vehimleri, kuruntuları, vesveseleri (hevâcis) 'batini ilim' diye anarak, esas ilimleri 'zahirî bilgiler' şeklinde küçük gördüler... Bu konuda, bâtın ilmi denen safsataya destek olacak hadisler uydurdular... Oysaki, ilham ve içe doğuş denen şey, esasında

bilimin bir meyvesidir. İlmi terk edenlerin bu meyveden söz etmeleri nasıl mümkün olur! Aklî ve dinî ilimler olmadan ilhamdan söz edilemez. Bunun aksini söyleyip, 'Biz, ilmimizi ebedî diriden alıyoruz, sizin gibi ölümlülerden değiP iddiasında bulunmak dine hakaret etmektir..." (s. 361-363)

"İlim karşıtlığında öylesine ileri gittiler ki, kitaplara düşman olma noktasına gelip kitapları toprağa gömdüler, yaktılar, nehirlere döktüler..." (s. 367-369)

"İşin esası şudur: Allah'a en büyük düşmanlık, ilimden uzaklaştırma ve soğutmadır. Çünkü dine ve Allah'a götüren en büyük kanıt ilimdir. Allah'ın hükümlerinin anlamı ve değeri de ilim sayesinde bilinir. İlme şu veya bu şekilde düşmanlık göstermek, Allah'a ve O'nun dinine düşmanlığın en kötüsüdür..." (s. 370)

"Dini şerîat ve hakikat diye ikiye böldüler. Böylesi bir ayrımın dinle, gerçekle hiçbir ilgisi yoktur. Dinin tümü hakikattir..." (s. 365)

"Melekleri, Cebrail'i vs. görüp onunla konuştukları yolunda hayaller kurup yalanlar düzdüler... Hatta Cebrail'in bunlara görünüp ilmi değil ibadeti öne almalarını söylediğini iddia ettiler. Cebrail'in böyle bir öneride bulunduğunu düşünmekten Allah'a sığınırız..." (s. 371)

"İlim eksildikçe keramet türü hayal ve uydurmalar çoğalacağından bu çevreler ilimden koptukça keramet vs. adıyla hayal ve halüsinasyona teslim olmaya doğru yol aldılar... Gökten kendilerine ışık görünmesi, Kadir Gecesi

gök kapılarının bunlara açılması vs. hep bu türden halüsinasyonlardır..." (s. 424)

"İddialarını, ilim dışı yollarla geçerli kılmak ve desteklemek için birçok hikâye ve keramet uydurdular..." (s. 430)

"Eski-püskü, yün giymeyi, başı sağa-sola sallamayı, sendeleyip zıplamayı, ilim ve düşünceden önde göstermek için türlü oyunlar sergilediler... Bu hallerine karşı çıkan ilim adamlarını lâkaytlık, ibadetsizlik vs. ile suçlamak için iftiralar, yalanlar düzdüler... Kendi yollarını izleyenleri harikalar gösteren, duaları kabul olan, kalplerden geçenleri bilen... erişilmez kişiler olarak öne çıkardılar..." (s. 437-438)

Muvahhit bilgin **İbnül-Cevzî**'den aldığımız bu satırlar, 260 sayfalık bir bölümün özetidir. O bölümün tümünü okuduğumuzda ürpertici birçok tabloyla daha karşılaşacağımız kuşkusuzdur...

TEHECCUD

Teheccüd, uyku anlamındaki **"hücûd"** kökünden türemiş bir sözcük olup **"uykuyu gidermek, uyuduktan sonra uyanmak"** demektir. Kur'an, Hz. Peygamber'e **"Kur'an'la teheccüd et yani Kur'an'la uykusuz kal!"** emrini veriyor, (bk. İsra, 79) Bunun anlamı, gecenin bir kısmını bir şekilde Kur'an okuyarak, Kur'an'ı inceleyerek geçir demektir. Müzzemmil Suresi 2-3. ayetler bu tanrısal isteği ifadeye koyarken **"Gecenin az bir kısmı hariç olmak üzere ayakta ol: Yarısını veya bundan biraz azaltılmış kısmını..."** demektedir.

Kur'an ile uykusuz kalmak veya Kur'an için uykuyu bölmek şu şekillerden biriyle olur: 1. Kur'an'ı okumak, 2. Kur'an'la ilgili araştırma, bilimsel çalışma yapmak, 3. Kur'an'la ilgili yazılmış eserleri okumak, 4. Kur'an'la ilgili sohbet etmek, 5. Kur'an okuyarak namaz kılmak.

Ne ilginçtir ki geleneksel anlayış, bu beş şıktan ilk dördünü-ki esas olan onlardır- yok saymış, hiç anmamış, sadece namaz kılmayı korumuştur. Bu kadarla da yetinmemiş, teheccüdü, "namaz kılmak" la dondurup kurallaştırmıştır. Öyle ki meallerde teheccüd sadece gece namazı kılmak diye tercüme edilebilmiştir.

Tam bir Kur'an dişilik, tam bir saptırmadır.

Bu saptırmayı fark eden İslam bilginleri elbette ki vardır ama ne hikmetse susmayı veya lafı dolandırmayı yeğlemişlerdir. **Celaleddin Ebu Bekr es-Süyûtî** (ölm. 911/1505) bir yerde şöyle diyor: **"Nevâfil (sevap kazanmak için) ibadetin ilimle uğraşmanın önüne geçirilmesi, büyük âfetlerin giriş sebebi olmuştur."** (bk. Süyûtî; el-İttiba', 84-87) **Süyûtî** bunu söylüyor ama oynanan oyunu tüm çıplaklığıyla ortaya koymuyor; bundan ötesini de siz anlayın demeye getiriyor.

ÜFÜRÜK VE MUSKA

Üfürük ve muskadan medet ummak, Hz. Peygamber tarafından şirk olarak tanıtılmıştır. Şöyle buyuruyor: **"Şu bir gerçek ki üfürük, muskacılık, şirinlik büyüsü, kısmet açma muskası gibi şeyler şirkin görünümleridir."** (İbn Mâce, tıb 39; Elbânî; Sahîha, 1/648)

Şu sözler de onun:

"Korunma ve kurtulma ümidiyle üstüne-giysisine bir şey asan, şirke bulaşmış olur."

"Üstünde muska taşıyanın Allah hiçbir işini tamamlamasın; üstünde nazarlık boncuk taşıyanı Allah korumasın!" (Heytemî; Zevâcir, 1/130. Bu konuda ayrıntılar için bk. Öztürk; **islam'da Büyük Günahlar,** 146-147)

Bu sözlerin; tevhidin akıl, bilim ve aydınlığa teslim ettiği insanlığın tekrar **natürizm, animizm, fetişizm** ve benzeri pagan kabullerin tutsağı olmamasını sağlamaya yönelik olduğu açıktır. Şirk aracı olarak gösterilen sapmaların tümü eski ve yeni dünyada hep putperestliğin belirişleri olarak ortaya çıkan illetlerdir. Hepsinin temelinde bilimden, akıldan, aydınlıktan uzaklık yatar...

ÜMMET

Ümmet, bir amaç, değer ve iş çevresinde toplanan insan kümesidir. Bu değer/amaç din olabilir, zaman olabilir, mekân olabilir. (Râgıb; Müfredat, ümmet mad.) Bu değer/amaç, Kur'an'da örneğini gördüğümüz gibi, bir su kaynağından hayvanları sulamak da olabilir. Kasas Suresi 23. ayet, **Medyen Suyu** çevresinde hayvanlarını sulamak amacıyla toplanmış bir grubu tanıtırken onları ümmet sözcüğüyle ifade etmiştir.

Demek oluyor ki, ümmet kavramında sadece inanç ve amaç birliktelikleri değil, zaman, mekân, çıkar birliktelikleri de belirleyici olabilmektedir. Kur'an, hayvan topluluklarını da ümmet olarak anmaktadır. Onlar da tıpkı insanlar gibi birer ümmet topluluğu oluşturur.

Din açısından baktığımızda ümmet, Arap dilinin büyük ustalarından biri olan **ibn Manzûr** (ölm. 711/1311)un ifadesiyle şöyle tanıtılabilir: **"Ümmet, insan nesli demektir. Her Peygamberin ümmeti, kâfir veya mümin ayrımı olmaksızın, tebliğ için gönderildiği tüm insanlardır. Muhammed ümmeti denince Hz. Peygamber'e inanan ve inanmayan tüm insanlar kastedilir."** (İbn Manzûr; Lisânü'l-Arab, Ümmet mad.)

Hz. Muhammed son peygamber olduğuna göre onun tebliği kıyamete kadar tüm insanlara hitap etmektedir. O halde **biz bugün için tüm insanlığı Hz. Muhammed'in ümmeti olarak tanıtmakla hiçbir hataya veya abartıya düşmüş olmayız. Ümmetin itaat edeni gibi itaat etmeyeni de vardır. Bunun böyle olması, Hz. Muhammed'in tebliğine muhatap olmakla karıştırılmamalıdır. Herkes muhataptır ama bazıları itaat etmiştir.**

Yanılgı, itaat etmeyenleri mümin saymamak değildir, ümmet saymamaktır. Şöyle de ifade edebiliriz: **Yanılgı, ümmet olmakla mümin olmayı birbirine karıştırmaktır.** Hz. Peygamber'in ümmeti içinde olanların büyük kısmı mümin olmamıştır, belki de olmayacaktır. (Ayrıntılar için bk. **KTK. Ümmet** mad.)

BİD'ATLAR, HURAFELER

* Ümmeti Müslüman nüfus kağıdı taşıyanlara özgülemek:

Yukarıda da anlattığımız gibi, **Muhammed Ümmeti,** Hz. Peygamber'in tebligatına muhatap olmuş bulunan ve (başka bir peygamber gelmeyeceğine göre) olacak olan tüm insanlardır.

Doğrusu şu ki, Kur'an'ın insan hayatına sokmak istediği değerleri esas alarak konuşursak Hz. Muhammed'in ümmeti içine sokulmaları en zor olan topluluklar günümüz İslam dünyasındaki topluluklardır. Çünkü, Kur'an'ın değerlerini hayatlarına en az sokmuş olanlar onlardır. Onların önceliği ve öncülüğü, İslam ve **"Ümmet-i Muhammed"** patentlerini bir şekilde ellerine geçirmiş bulunmalarıdır. Öte yanda, bu patenti eline

geçirmemiş ama patentin amaçladığı değerleri hayatına daha fazla sokmuş ülkeler ve kitleler vardır.

Alışılmışa ve dayatılmışa ters bu tespit Allah'ın isteğini ve insanlığın geleceğini sağlıklı bir bakışla belirlemek bakımından, çok önemlidir.

Şunun altını çizmek de önemlidir: Hz. Peygamber'e isnat edilen, **"Benim ümmetim dalâlet** (karanlık, sapıklık) **üzere bir araya gelmez."** sözü, geleneksel-Arapçı anlayışın ümmet kavramından hareketle değerlendirilirse karşımıza Müslüman coğrafyadaki yerel-ortak kabuller çıkar. Bunların dalaletten arınmış olduğunu söylemekse dalâletin ta kendisi olur.

O halde Peygamber sözü olarak rivayet edilen o sözün, ümmet kavramının gerçek anlamına uygun sonucu şudur: **İnsanlık, dalâlet üzere ittifak etmez, birleşmez.** En azından kağıt üzerinde böyle ittifaklar oluşturmaz. Oluşturulan birlikteliklerin, ittifakların en tipik örneği (ve şu anda bir numaralısı) 1948'de imzalanmış bulunan **İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi**'dir.

İnsanlığın şu veya bu bölgesinin şu veya bu kitlesinin, ulaşılan bu ittifaklara ters düşmesi ayrı bir konudur. İşe oradan bakarsak, **Birleşmiş Milletler**'in bizzat kendisi bu bildirgeye aykırı davranışlar sergilemektedir. Bu aykırı davranışlar teorideki birliği, ilkelerdeki isabeti yok saymamızın gerekçesi yapılamaz. Kur'an'a inandığını söyleyenlerin asırlardır ona uymayan işler yapmaları, ondaki ilkeleri yok veya isabetsiz saymamıza gerekçe yapılamayacağı gibi..

Şu halde, Hz. Muhammed adına **"ümmetçilik",** esas anlamıyla devreye sokulursa bir insaniyetçilik, insancılık veya **hümanistliktir.** İşin esası bu iken, Emevî yozlaştırmasının açtığı çirkin kulvara giren insanlar,

ümmeti bir kavmin söven duygularını okşayan kutsal bir kavram gibi kullanmışlardır ve ortaya aşağıdaki sonuç çıkmıştır:

*** Ümmeti Arap milliyetçiliği haline getirmek:**

Muhammed ümmeti Arabizmin amaçlarına, zevklerine, geleneklerine hizmeti kutsal bilen insan toplulukları demek değildir. Araplardan her seferinde şikâyetçi olan Kur'an'ın dinini Arapların dini haline getiren Arapçılık ve Arapçacılık tutkusu, yanlış bir ümmet anlayışının uzantısı olarak Arap dilini de **"Allah'ın dili"** yapmış ve başka dille ibadet edenlerin niyazlarını geçersiz saymak gibi bir sakatlığa bulaşmıştır.

ÜMMÎ

Ümmî kelimesi, **anne** anlamındaki **"ümm"** kelimesiyle aynı köktendir. **Ümmî,** anasından öğrendiklerinden, başka bir deyişle yaratılıştan gelen bilgilerden öte bilgisi olmayan, mekteple, kitapla eğitim görmemiş kişi veya toplum demektir, (bk. **ibn Manzûr;** Lisânül-Arab, ümm maddesi)

Kur'an bu kelimeyi, Ehlikitap diye anılan Yahudi ve Hristiyanların ellerindeki kitaplarla eğitilmemiş kişi ve topluluklar için kullanır. Bu anlamda Hz. Muhammed bir ümmî olduğu gibi, onun ilk muhatapları olan Araplar da ümmîdir.

Kur'an bu kelimeyi hiçbir yerde, bir ihtimal olarak bile, okuma-yazma bilmeyen kişi veya topluluk anlamında kullanmamıştır. Kur'an, Arap toplumuna ümmî demektedir, (bk. Bakara, 78; Ali İmran, 20, 75; Cumua, 2) Ve biz biliyoruz ki Arap toplumunda çok sayıda okuma-yazma bilen insan vardır. Hz. Peygamber'in çevresinde, hatta eşleri içinde okuma-yazma bilenler vardır. Sayıları 40 civarında seyreden **vahiy kâtipleri** vardır. Kur'an bunların tümünü ümmî diye nitelendirmektedir. O halde, Kur'an'ın kullandığı ümmî sözcük-kavramının okuma-yazma bilmemekle ilgisi yoktur.

Kur'an, ümmîliğin tanımını, dolaylı da olsa vermektedir: **Ümmî, Ehlikitap'ın elindeki Kitap'ı (Tevrat ve İncili) okumamış, onunla eğitilmemiş kitle veya kişi demektir: "İçlerinden ümmîler de vardır ki Kitap'ı okumamışlardır..."** (Bakara, 78) Kur'an dilinin büyük ustası **Râgıb el-Isfahânî** (ölm. 502/1108) ümmî kelimesinin filolojik tanımını bu Kur'ansal bakış açısına uygun biçimde vererek şöyle demiştir: **"Ümmî, herhangi bir kitaptan okuyup yazmayan kişi"** demektir, (bk. Râgıb, **Müfredat,** ümm maddesi) Râgıb'ın bu ifadesinin anlamı, okuma-yazma bilmeyen demek değildir. Söylediğini, iddialarını herhangi bir kitaptaki bilgiler üzerine oturtmayan kişi demektir. Bu olgu, özellikle bir peygamber söz konusu olduğunda son derece önemlidir. (Bu konuda bk. ***KTK,*** Ümmî maddesi)

"Ümmîyyun **(ümmîler)** kelimesi, Ehlülkitap (kendilerine kitap verilenler) kelimesinin karşıtı olarak kullanılıyor: **"Kendilerine kitap verilenlere de ümmîlere de soruldu: Müslüman olup Allah'a teslim oldunuz mu?..."** (Ali İmran, 20)

Kur'an, Hz. Peygamberi de ümmî diye niteliyor, (bk. A'raf, 157-158) Yani Hz. Resul de, tıpkı hitap ettiği toplum gibi, Ehlikitap'ın elindeki bilgilerle donanmışlık niteliği taşımıyor.

Burada dışlanmak istenen nedir? Ankebût Suresi 48. ayet bu sorunun cevabını getirmiştir. Hz. Peygamber'e hitaben şöyle deniyor: **"Sen, bundan önce herhangi bir kitap okumuyordun; onu sağ elinle de yazmıyorsun. Eğer öyle olsaydı tutarsızlığa saplananlar mutlaka kuşku duyacaklardı."**

Görüldüğü gibi, **dışlanmak istenen; Hz. Peygamberi, ondan-bundan aldığı bilgilerle peygamberlik taslamaya kalkan biri, Kur'an'ı da bir insanın zihninden çıkan bir kitap olarak niteleyen inkarcı mantığın iddialarıdır. Bunun, okuma-yazmakla bir ilgisi yoktur.**

Kısacası, ümmî sıfatının ne Peygamberimiz için, ne de Arap toplumu için, okuma-yazma bilmemek şeklinde bir anlamı asla yoktur. Peygamberimizin okuma yazma bildiği, bugün artık tarihsel belgeleriyle kanıtlanmıştır.

Hz. Peygamber'in okuma-yazma bilmediği yolundaki kabul ve iddia onun tüm bilgilerini Allah'tan aldığı gerçeğini kuvvetlendirmek için sürekli savunulmuştur. Onun okuma-yazma bilmesi, bilgilerini Allah'tan almasına engel gibi düşünülmüştür. Oysaki bu iddia, Hz. Peygamber'i (hâşâ) küçük düşürücü bir iddiadır. Aldığı vahyin ilk emri **"Oku!"** olan, en büyük düşmanlarını, **(Bedir** harbi gibi bir kader savaşında), sahabîlerine okuma-yazma öğretme karşılığında serbest bırakmayı kabul eden, okuma-yazmaya, kaleme-kağıda yeminle dolu bir kitabı insanlığa tebliğ eden bir Allah Elçisi'nin 23 yıllık peygamberlik dönemi boyunca okuma-yazma öğrenememiş veya öğrenmemiş olduğunu iddia etmek hem inandırıcı değildir hem de Peygamber'e saygı değildir...

Hz. Peygamber'in, gelen vahiyleri kâtiplerine yazdırdıktan sonra, yazılanları kontrol edip imlâ düzeltmeleri yaptığını kaynaklar bize haber veriyor. Okuma-yazma bilmeyen bir insan bunu nasıl yapıyordu?

İş bununla da bitmiyor: **Buharî** (ölm. 256/870) ve Müslim (ölm. 261/875) de dahil, tüm hadis ve siyer kay-

naklarında şu olay kayıtlıdır: **Hudeybiye** antlaşması sırasında, Peygamberimizin, antlaşma metni altına **"Allah'ın Resulü Muhammed'** şeklinde attığı imzaya, Mekke müşrik heyeti şöyle itiraz etmişti: **"Bu unvanla imza atma! Biz senin Allah'ın resulü olduğunu kabul etsek seninle savaşmazdık; imzanı, Abdullah'ın oğlu Muhammed şeklinde at!"** Bunun üzerine Hz. Peygamber, antlaşmayı yazıya geçiren **Hz. Ali**'ye: **"O unvanı sil!"** emrini vermişti. **Hz. Ali,** büyük edebinin bir uzantısı olarak: **"Ben senin o unvanını asla silmem."** deyince Hz. Resul, unvanı antlaşma metninden kendi eliyle silmiş ve müşriklerin istediklerini yazmıştı. Kaynakların burada Hz. Peygamber için kullandıkları ifade (Buharî'de dört yerde geçiyor) şudur: **"Güzel yazmasını bilmiyordu ama yazdı."** (Buharî, meğâzî-Umretü'l-kaza babı, ayrıca, **sü**rüt 15; Müslim, sulhu'l-Hudeybiye)

İşte bu olay da gösteriyor ki Cenabı Peygamber okuma-yazma biliyordu. Gelenekçi çoğunluk, kaynakların bu ifadesindeki **"yazdı"** sözünün **"yazmadı**"ya dönüşmesi için akıl almaz tevillere gitmiştir. Çünkü bu anlayış, okuma-yazma bilmenin Hz. Peygamber'in değerini düşüreceği yolunda bir fikre saplanmış bulunuyor. Bu saplantıyı haklı çıkarmak için tüm ayetleri ve olayları zorlamıştır. Hatta, Hz. Peygamber'in ölümünden önce okuma-yazmayı öğrendiğini söyleyenleri kâfir ilan edenler bile olmuştur.

Hz. Peygamber'in, kendisine peygamberlik geldikten sonraki bir zamanda okuma-yazma öğrendiğini, **Hudeybiye Antlaşması** sırasındaki düzeltmeyi bizzat kendi eliyle yaptığını açık bir biçimde ve bir bağımsız risale ile ortaya koyan ve savunmasını yapan, Endülüslü bilgin Mâliki fakıh ve muhaddisi **Ebul-Velîd Sü-**

leyman b. Halef el-Bâcî (ölm. 474/1081) olmuştur. Onun bu konuyu ele alan eseri, **"Risale *fî* Hilâfi'l-Vâki' fî Kitâbeti'n-Nebî Yevme'l-Hudeybiye"** (Peygamber'in Hudeybiye günü yazı yazdığına ilişkin tartışma) adını taşıyor. Bu kitapçığın Endülüs, Sicilya, Kuzey Afrika başta olmak üzere İslam beldelerinde vücut verdiği tartışmalar, kendisinin birkaç katıdır. Çoğunluk, Bâcî'nin düşüncesine karşı çıkmıştır. Ama onunla aynı görüşü paylaşanlar da vardır ve bunlar önemli isimlerdir. Bu isimlerin yirmiye yakını ve görüşleri, Bâcî'nin risalesinin İstanbul Süleymaniye Kütüphanesindeki yazma nüshasına eklenen bir bölümde verilmiştir. (Bâcî'nin risalesi için bk. Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, numara: 1885/3, vrak. 105-115. **Risaleye** ek için bk. Aynı yazma, varak: 116-125)

Bâcî, risalesinde, Hz. Peygamber'in okuma-yazma bilmesini, öğrenme yoluyla değil, mucize yoluyla vücut bulmuş bir olay olarak göstermektedir. Bunun içindir ki eserinin ilk bölümünde mucize hakkında bilgiler verdikten sonra "okuma-yazma" mucizesini ele alır. Onun bu tavrını anlayışla karşılamamak haksızlık olur... Olayı mucize ile açıkladığı halde Peygamber'e saygısızlıkla itham edilmiştir.

Ancak işin önemli bir yanı daha vardır: **Bâcî'**den çok önce yaşamış bazı ünlü muhaddis-fakıhlar Hz. Peygamber'in okuma-yazmayı bildiğini kabul etmekte ve bunu mucize ile açıklama yönüne gitmemektedirler. Bizzat Bâcî tarafından listelenen (bk. Anılan Risale, 4. bab) ve içlerinde sahabî ve tabiî kişilerin de bulunduğu bu bilginler şunlardır: **Misver b. Mahreme** (ölm. 64/683), **Urve b. Zübeyr** (ölm. 93/712), **Şa'bî** (ölm. 103/721), **Avn b. Abdullah** (ölm. 115/728), **İbn Şihâb ez-Zührî** (ölm. 124/742), **Ebu İshak eş-Şeybânî** (ölm. 141/ 758),

Ma'mer b. Raşid (ölm. 154/771), **Şu'be b. el-Haccâc** (ölm. 160/776) **İbn Hemmâm** (ölm. 211/826), **Ebu Ubeyd Kasım b. Sellâm** (ölm. 223/837), **İbn Ebî Şeybe** (ölm. 235/849), **Muhammed b. Beşşâr** (ölm. 252/866), **Vekı' b. Muhammed** (ölm. 306/918), **Ebu Bekr el-Mukrî** (ölm. 360/971), **Ebu Bekr el-Bakıllânî** (ölm. 403/1013)

Bâcî'nin risalesinin yazma nüshası **Prof. Dr. Ramazan Şeşen** tarafından çalışma konusu yapılmış ve bir bildiri halinde **Türk Tarih Kurumu**'na sunulmuştur, (bk. Bibliyografya) **Şeşen**'in konuyla ilgili olarak vardığı kanaat Bâcî'ninki ile aynıdır. Şöyle diyor: **"Hz. Peygamber okuma-yazma öğrenmiştir. Peygamber'in okuma-yazma bilmesinin Kur'an'ın mucizeliğine ters düşeceği iddiası ise gülünçtür..."**

Bâcî'nin risalesi, **Ebu Abdurrahman b. Ukayl ez-Zahirî** tarafından, konunun tarihsel gelişimine de ışık tutan geniş bir etüd ilavesiyle, **"Tahkîku'l-Mezheb"** adıyla basılmıştır.

Bâcî'ye modern zamanlarda en önemli katılımlardan biri de Asrısaadet araştırmalarının günümüzde en büyük otoritesi kabul edilen **Muhammed Hamîdullah**'tan gelmiştir. Hamîdullah, **İslam Peygamber**'i adlı eserinde Peygamberimizin okuma-yazma bilip bilmemesi konusuna değinmiş ve sonuçta Bâcî'nin görüşüne katılmayı ifade eden kanaatini, kendisine özgü çok dikkatli üslûpla ifadeye koymuştur, (bk. İslam Peygamberi, paragraf, 1236'ya not.)

Peygamberimizi okuma-yazma bilmez göstermek için gayret sergileyenler bu olayı da şöyle tevil ediyorlar: "Rivayetteki: "Peygamberimiz o unvanı silip müşriklerin istediklerini yazdı." sözünün anlamı, **"Hz. Ali'ye öyle yazmasını emretti."** demektir.

İşin özeti şu ki Peygamberimiz, nübüvvetinin ilk yıllarında okuma-yazmayı bilmiyor olsa bile, sonraki zamanlarda bunu mutlaka öğrenmiştir. (KI, 109-11. Ayrıca bk. s. 334-335)

Peygamberimizi okuma-yazma bilmez birisi göstermekte ısrar edenlere göre, Hz. Peygamber'in okuma-yazma bildiğini kabul, onun peygamberliğine noksanlık getirir. Çünkü böyle bir durumda onun bilgilerinin tanrısal kaynaklı olma niteliği tartışmalı hale gelir.

Bu iddia geçerli kılındığı içindir ki, Müslüman kitlelerin şuur altlarında, bilgiye, okumaya-y azmaya karşı gizli bir isteksizlik, hatta tiksinti oluşmuştur. Daha da tehlikelisi, tarîkat-hurafe çevrelerinin ilim karşıtı yaklaşımları mektebe, bilgiye ve bilgine düşmanlığı yayarken en büyük desteği bu sakat kabulden almıştır. Şöyle düşünülür olmuştur: Bilmemekle, ilhama dayalı bilgiye sahip olmak arasında doğru orantı vardır. Ne kadar az öğrenir, ne kadar az bilirsek ilhamımız o kadar fazla olur!...

VAHİY

Vahyin niteliği ve nasıllığı ile ilgili tartışmaların en önemlisi Kur'an'ın mahlûk (yaratılmış) veya gayrımahlûk (yaratılmamış) olması meselesidir. Bu noktada, öne çıkan üç görüş vardır. **Ebu Bekr Celaleddin es-Süyûtî** (ölm. 911/1505) bu görüşleri şöyle veriyor:

1. Kur'an Allah'tan lafız ve anlam olarak çıkar, Cebrail bunu Levhi Mahfûz'dan aynen ezberleyerek alır ve dünyaya indirir.

2. Cebrail sadece mânayı alıp indirir; o mânayı Arap dilinin kelimeleriyle ifadeye büründürme işini Peygamber yapar. Bu görüşte olanlar, Kur'an'daki şu ayete dayanırlar: **"Onu, o emin ruh senin kalbine indirdi."** (Şuara, 193)

3. Cebrail Kur'an'ı mâna olarak indirir, Peygamber onu Arap dilinin kelimeleriyle ifadeye büründürür; ancak bu ifadeler hemen gök ehline arz edilip onlar tarafından okunduktan sonra Cebrail bu son şekli tekrar Peygamber'e indirir ve son şekil böylece belirlenir, (bk. Süyûtî; el-İtkan, 1/125-126)

Bu görüşlerin hiçbiri Kur'an'dan onay alamaz. Cebrail'in Kur'an'ı mâna olarak indirdiği, kelimelerle ifadenin Peygamber tarafından yapıldığı Kur'an'ın kendisi

hakkındaki beyanlarıyla uyuşmaz. Çünkü Kur'an, kendisinin beşer kelamı olmadığını açık bir biçimde ifade etmiştir. Hz. Peygamber de, yine Kur'an'ın açık beyanıyla bir beşer olduğuna göre, Kur'an hiçbir surette onun katılımı bulunan bir söz değildir. Kur'an, Peygamber'e kendisinin toplanmasında, tertibinde bile müdahale hak ve yetkisi vermemektedir, (bk. Kıyâme, 17-19)

Kur'an lafızlarının Hz. Peygamber tarafından belirlendiği yolundaki görüş, bizzat kendisinin kanıt olarak kullandığı Şuara 193. ayete de terstir. Çünkü Şuara 193. ayetin beyanı kendisini izleyen 194 ve 195. ayetlerle tamamlanıyor. Verilen mesajın tamamı şudur: "**O Kur'an'ı o güvenilir ruh indirdi senin kalbine ki uyarıcılardan olasın. Açık-seçik Arapça bir dille indirdi."**

Şunu ifade etmek zorundayız: **"Kur'an, Cebrail tarafından sadece mâna olarak indirildi, lafza büründürme işini Peygamber yaptı"** şeklindeki görüşün, işi nereye götürmek istediğini, bununla neyin ispatına hazırlık içinde olduğunu biliyoruz:

Bu tevillerin amacı, hadislerin de vahiy ürünü olduğunu kabul ettirmektir. Bu anlayışa göre, hadislerle Kur'an'ın farkı, birincinin **"okunmayan vahiy"** (vahyi gayrı metlüv) olmasına karşın ikincinin **"okunan vahiy"** (vahyi metlüv) olmasından başka bir şey değildir.

Kur'an'la hadis arasındaki farkın bu kadar olduğunu kabul, beşer sözüyle Yaratıcı sözünün hemen hemen eşitlenmesi demektir.

Metlüv ve gayrı metlüv vahiy ayrımının pratik sonucu, tespiti yapanlara göre sadece şudur: Hadisler namaz kılarken kıraat makamında okunmaz, Kur'an okunur!...

Böyle bir tespiti kabul etmeyi, Kur'an'ı hafife almak sayarız.

Üzerinde olduğumuz konuda, Kur'an'ın verilerinden hareketle sorabileceğimiz soru şudur: **Cebrail indirdiği bu lafız ve mânayı Cenabı Hak'tan (veya Levhi Mahfûz'dan) ne olarak almıştır? Sadece mâna olarak mı, yoksa lafız ve mâna ile birlikte bir kelam olarak mı?**

Tekvîr Suresi 19-21. ayetler Cebrail'in Levhi Mahfûz'dan aldığının sadece mâna olduğunu, lafza büründürme işinin Cebrail'e verildiğini söyleyebileceğimizi göstermektedir. Ayetler şöyle diyor: **"Yemin olsun, o Kur'an, muhakkak surette, kerîm bir elçinin sözüdür. Çok güçlüdür o elçi, arş sahibinin yanında saygındır. Orada kendisine itaat edilir, emindir."**

O halde **Kur'an anlam olarak da lafız olarak da Hz. Muhammed'in sözü ve ürünü değildir.** Ve bu böyle olduğu içindir ki, ona tanrısal vahiy denmiştir. Ve o, tartışma, çelişme ve tutarsızlıktan arınmıştır. Allah'ın tekelindeki dinin kaynağı olmak da ancak bu arınmışlık niteliğini taşıyan bir kelamın hakkıdır.

Vahyi metlüv, vahyi gayrı metlüv ayrımı sonradan icat edilmiş Kur'an dışı, uydurma bir ayrımdır.

Hadislere vahiy demek Kur'an'a aykırıdır.

"Hadislere iman" tâbiri de Kur'an dışıdır. İman sözü vahiy ürünü olmayan verilere isnat edilemez. "Hadise iman" tâbiri Kur'an tarafından reddedilmektedir, (bk. Câsiye, 6; Mürselât, 50)

VELİ-EVLİYA

Akademik dilde tekil şekliyle veli, halk arasında ise evliya şeklinde çoğulu kullanılan bu sözcük Kur'an'ın önemli kavramlarından birini çerçeveler.

Veli ve **Mevla,** Allah'ın isim-sıfatlarındandır. Allah, müminlerin Velisi (örnek olarak bk. Mâide, 55; A'raf, 155) ve Mevlâsıdır. (Örnek olarak bk. Bakara, 286; Enfâl, 40; Hac, 78). Müminlerin Allah dışında gerçek mevlâları da yoktur, gerçek velileri de...

50 civarında ayet, Allah'ın berisinden birilerinin veli edinilmesinin yaratacağı kötü sonuçlara dikkat çeker. Bu ayetlerin hiç biri **"Allah'ı bırakıp da başka veliler edinmek"ten söz etmez; "Allah'ın berisinden, yanından-yöresinden veliler edinmek" tâbiri kullanılır.** Kullanılan edat **"min dûnillah"** tır. Bunu, geleneksel kabuller rahatsız olmasın diye, **"min ğayrillah:** Allah'ın dışında" şeklinde tercüme etmişlerdir; yanlıştır.

Kur'an **"min ğayrillah"** tabirini **"min dûnillah"** tâbirinden daha fazla kullanmaktadır. Hal böyle iken neden bu **"evliya"** ayetlerinde sürekli **"min dûnillah"** tâbirini kullanmıştır? Allah, **"min ğayrillah"** değil, **"min dûnillah"** demiştir; biz bunu değiştirmeye

kalkmak yerine onunla bize iletilen mesajı anlamaya çalışmalıyız.

Allah'ın şikâyetçi olduğu **"veliler edinme",** Allah'ı bırakıp da sapılan bir yol değildir; tam aksine, bu evliya, Allah bütün varlığıyla korunduğu ve kabul edildiği halde onun yanına-yöresine ilave edilen yarı-ilah destekçilerdir.

Allah dışındakilerin veli edinilmesi, şirkin en yıkıcı görünümlerinden biri olarak tanıtılmakta ve bu yapılırken de veli sözcüğünün çoğulu olan **"evliya"** kelimesi kullanılmaktadır. Kur'an böylece bir kelam mucizesi daha sergileyerek İslam toplumlarında tarih boyunca yıkım sebebi olmuş ve yerleşmiş bulunan **"evliya inancı"**na dikkat çekmektedir.

Evliya inancı veya **evliya kültü, şirkin en kahırlı musibetlerinden biri olarak gösterilmektedir. Bu evliya, şeytandan ve insandan üretilmiş bir tür şirk panteonudur ki görünüşte insanı Allah'a götürmede vasıta yapılır, gerçekte ise insanı Allah'tan uzaklaştırır.**

Şeytan evliyası (evliyau'ş-şeytan) daha çok korku salarak iş görür. Bundan kurtulmanın yolu, Allah'tan başka korkulacak bir kudretin olmadığını bilmektir, (bk. Âli İmran, 175)

Muvahhit bilgin **İbn Teymiye** (ölm. 728/1327), şeytan evliyasının belirgin niteliğini Kur'an dışına çıkmak, Kur'an'a sırt dönmek olarak gösteriyor. Bunlar, kendi zikirlerinden kopanları sapıklıkla suçlarlar da Allah'ın "benim zikrim" dediği ve bir adını da **"Zikir"** koyduğu Kur'an'dan uzaklaşmayı hiç mesele yapmazlar... (bk. İbn Teymiye; el-Furkan, 18-19)

Şeytan evliyası, Rahman evliyasına karşı iş gören bir ekiptir. Rahman evliyasının tanımını veren Kur'an, bu tanımdaki unsurların dışında evliya alâmeti belirleyen ve bu tanımdaki amaçların dışında amaç güden evliyayı şeytan evliyası bilmemizin yolunu açmıştır. Çünkü şeytan evliyasının tanımı verilmiyor; Rahman evliyasının tanımı veriliyor. Bunun anlamı, Rahman evliyası tanımı dışında kalanların şeytanın evliyası olduğudur.

Bu iki evliya tipi arasındaki farkları gösteren çalışmalar vardır. Bunların en ünlüsü, tevhit mücadelesinin sembol isimlerinden biri olan **tbn Teymiye**'nin eseridir ki adı bile başlı başına bir mesajdır: **"el-Furkan beyne Evliyai'r-Rahman ve Evliyai'ş-Şeytan" (Rahman Evliyası ile Şeytan Evliyasınının Farkını Gösteren Kitap)** İbn Teymiye bu eserinde Rahman evliyası ile şeytan evliyasının özelliklerini ve farklarını, o usta kalemiyle vahyin ışığında yazıya geçirmiştir. Eserinin ilk bölümünde, Rahman evliyasının tanımını veren Yûnus Suresi 62-63. ayetleri esas alarak bu evliyanın niteliklerini açıklamaktadır.

İkinci önemli ve ünlü eser, yine bir büyük tevhit savaşçısı olan **Ebul-Ferec Abdurrahman İbnül-Cevzî**'nindir. **İbnül-Cevzî** (ölm. 597/1200) eserine yine şeytana dikkat çeken bir isim vermiştir: **"Telbîsü iblis"** Yani **"İblisin Kirletmesi, Karmaşaya İtmesi"** Onun kendi tanımıyla **telbîs, "Bâtılı, hak görüntüsüyle ortaya sürmektir."** (bk. Telbîsü İblis, 47) O halde, İblis'in telbîsi, esas anlamıyla bir aldatmadır. Bu telbîsin tuzağına düşenlerse aldananlardır. En yıkıcı aldatma, Allah'ın araç yapıldığı aldatma türüdür. Kur'an açıkça uyarıyor: **"Aldatan sakın sizi Allah**

ile aldatmasınl"(Fâtır, 5) Çünkü Allah ile aldatılanların aldandıklarını fark etmeleri bile asırlar alır...

İbnül-Cevzî'nin eseri, imandaşı İbn Teymiye'nin kinin hacim bakımından üç veya dört katıdır. O sadece Rahman ve Şeytan evliyasının farklarını göstermekle kalmamış, felsefeden sanata, ibadetten giyim kuşama kadar tüm alanlardaki İblis oyunlarına dikkat çekmiştir.

Eserin büyük kısmı tasavvuf-tarîkat alanındaki telhislere ayrılmıştır. Muvahhit yazarımız bu sayfalarda tasavvuf-tarîkat kaynaklı tüm sürçmelere, sapma ve saptırmalara dikkat çekmiştir. Ona göre, bunların tümü İblis'in karıştırması, kirletmesi sonunda vücut bulan sapmalardır. Ve tümü, bilgiden nasipsizliğin, yoğun cehaletin ürünüdür.

İbnül-Cevzî, eserinde bid'atlar konusuna da epey yer vermiş ve eserinin ikinci bölümünü bid'atlarm çirkinliklerini göstermeye ayırmıştır.

İbnül-Cevzî'nin eserine, kitabımızın **Tarikat** maddesinde geniş ölçüde yer verdik.

Şirk konusunda en büyük tehlike, evliya kültüdür. Yani Allah'a vardırıcı vasıtalar halinde birilerini bir tür yedek ilah gibi Allah ile kul arasına sokmak... Kur'an burada ilk iş olarak bir evliya tanımı vererek mensuplarını bilgilendirmekte, donatmaktadır. Ve bu tanım **"Gözünüzü açın, dikkat edin, sakın oyuna gelmeyin, uyanık olun!"** anlamındaki **"Elâ!"** edatıyla başlayan bir beyyinede yer almaktadır ki, bu da gözden uzak tutulmaması gereken bir noktadır. Yani dikkatli olmaz iseniz ayağınız kayar, aldatılır, hüsrana uğrarsınız...

Kendilerine güven duyacağımız evliya, Yûnus Suresi 62-64 ayetlerde tanıtılmaktadır: **"Gözünüzü açın! Allah'ın evliyası için korku yoktur, onlar tasalanmazlar da... Onlar iman eden ve sakınan kullardır. Onlar için hem dünya hayatında hem de âhirette muştular vardır."**

Bu tanımdan anlaşılır ki **güvenilir evliya, iman ve amelde sadık, dürüst, insanlığa hizmeti öne çıkaran, fedakâr, hoş görülü, sevgi dolu insanlardır. Gerçek dindarlar, gerçek Muhammedîlerdir bunlar... Birbirlerinin iman kardeşleridir, iman dostlarıdır bunlar...** (bk. Hucurât, 13; Tevbe, 71) **Bunlar, iman kardeşliğinin yerine yapay "klik, mezhep, tarikat ihvanlığı" koyarak tevhidi parça parça etmezler.**

Anlaşılmaktadır ki iman ve **takva (Allah'ın iradesine ters düşmekten sakınmak) dışında bir evliya alameti yoktur; işin omurga noktası da budur.** İmanda ve takvada savsaklama ve yozlaşma işaretlerinin görüldüğü yerde **Rahman evliyası** yok, **şeytan evliyası** vardır. Yani Allah ile aldatma ve çıkar sağlama fırkacılığı...

Şu unutulmamalıdır ki, bu şirk evliyası, insanlar arasından edinilmektedir, (bk. Kehf, 102) Kur'an'ın bu noktaya parmak basması son derece önemlidir. Çünkü evliya kültüyle tevhidi şirke bulaştıran aldatıcılar, şeytan evliyasını şu şekilde maskelemektedirler: **Kur'an'da kötülenen evliya insandan değil, müşriklerin taptıkları putlardan olur; onunsa bizim efendilerimizle bir ilgisi yoktur...** Bu savunmanın bizatihi kendisi bir şeytan evliyalığı sergilemektedir. Gerçek bunun tam tersidir: **Yıkıcı evliya daima insanlardan olur.** Onlar, Kur'an'ın özgün ifadesiyle

"min dûnillah" (Allah'ın berisinden, yanından-yöresinden) seçilmiş kişilerden oluşan bir yedek ilahlar ekibidir.

Evliyanın lüzumlu olduğuna ilişkin şirk savunması da Kur'an'da gündeme getirilmekte ve tevhit insanı bu şeytanî savunmaya karşı da donatılmaktadır. Bu mesele, tevhit ilkelerinin en muhteşem şekilde ortaya konduğu Zümer Suresi'nde ele alınmaktadır. Surenin 3. ayeti, Allah'ın berisinden evliya edinerek onlardan hayır bekleyen şi,rk çocuklarının bunu yaparken sığındıkları savunmayı gözler önüne koymaktadır. Şöyle deniyor: **"Gözünüzü açıp kendinize gelin! Arı-duru din yalnız ve yalnız Allah'ındır. Onun yanında birilerini daha veliler edinerek 'Biz onlara, bizi Allah'a yaklaştırmaları dışında bir şey için kulluk-kölelik etmiyoruz.' diyenlere gelince, hiç kuşkusuz, Allah onlar arasında, tartışıp durdukları konuyla ilgili hükmü verecektir. Şu bir gerçek ki Allah, yalancı ve nankör kişiyi iyiye ve güzele kılavuzlamaz."**

Bu ayet, **şirkin evliya kültü** yoluyla yürüyen yıkımına karşı müminleri donatan temel beyyinedir. Evliya maskeli şirkin savunucuları bu yedek ilahlarını **"Allah ile bizim aramızda yakınlaştırıcı ve şefaatçi"** diye pazarlamaktadırlar, (bk. Zümer, 3; Yûnus, 18) Kur'an bunun bir şirk oyunu olduğunu söylemekte ve Kaf Suresi 16. ayet ile Zümer 44. ayette bu iddianın dayanağını temelden yıkmaktadır. O ayetlere göre Allah insana şahdamarından daha yakındır ve şefaat tümden ve sadece Allah'ın elindedir. Böyle olunca, Allah ile kul arasında herhangi bir mesafeden ve herhangi bir şefaatçıdan söz edilemez ki yaklaştırıcıya veya şefaatçıya ihtiyaç duyulsun. Şirkin **"yaklaştırma"** iddiası, temel-

den tutarsız olduğu gibi, bizzat kendisi bir şirk itirafıdır. Çünkü Allah'ın kulundan ayrı ve uzak olduğunu iddia etmek de Kur'an'a aykırıdır.

Kaldı ki böyle bir ayrılık var sayılsa bile, Kur'an, şirkin bu varsayımdan yararlanma yollarını da kapatmıştır. Allah: **"Benimle yarattığımı baş başa bırak!"** (Müddessir, 11) emrini vererek Allah ile kul arasına girmeye kalkmanın hiçbir gerekçesi olamayacağını ilan etmektedir.

Evliya şirkinin sosyal ve hukuksal dayanağı yapılabilecek oluşumlara da imkân verilmemiştir. Din sınıfı, din kıyafeti yoktur. Din adamı tâbiri yoktur. Hatta resmî mabet yoktur. Vaftiz ve aforoz hiç yoktur. Günah çıkarıcılara ihtiyaç yoktur; çünkü insan doğduğu anda temizliğinin ve güzelliğinin doruk noktasındadır. Allah'a kul olmak için birilerinin tesciline, okuyup üflemesine ihtiyaç bırakılmamıştır.

İslam dünyasında, evliya adıyla bir sınıfın doğduğu, bu sınıfın bir tür tezkiye, vaftiz ve aforoz sınıfı olarak yetki kullandığı inkâr edilemez bir gerçektir. Bu yapay sınıf, kendisine özgü tevil sanatını kullanarak istediği şeyi mubah, istemediği şeyi yasak haline getirebilmektedir. Akıl almaz haramlar işleyebilmekte ve bunları "zahir ehlinin bilmediği ibret ve hikmetler taşır" sloganıyla meşrulaştırmaktadır. Tasavvuf tarikat tarihi bunun yüzlerce örneğiyle doludur. Halbuki Allah'ın velileri asla sınıf oluşturmaz, mümin kardeşlerinden farklı kategoriler, kıyafetler yaratmazlar. Masumluk, hatasızlık, günahsızlık gibi iddialara asla yer vermezler.

Kur'an, vesayet ve vekâlet altında bir kulluğun söz konusu edildiği tüm sistemleri şirk ve

zulüm sistemi olarak damgalamaktadır. Toprak post, Allah dost olacaktır. Tüm yeryüzü mabet, tüm meşru fiiller ibadet haline getirilmiştir. Böyle bir anlayışın şekillendirdiği dünyada aracılara, komisyonculara, kutsallaştırılmış haraç ve huruç ekiplerine ihtiyaç yoktur.

Gerçek evliya tanımına uyanlar bile yardım ve şefaat aracı yapılmamalıdır. Hiçbir evliya kategorisi yarar sağlamaya veya zarar vermeye güç yetiremez. O halde ilk adım, evliya denen kişilerin hiç kimseye bir şey vermek, kazandırmak imkânına sahip olmadıklarını, kendilerini aklamak ve kurtarmak gibi bir yetkilerinin de bulunmadığını bilmektir, (bk. Yûnus, 18; Ra'd, 16)

Evliya, dalâletten kurtarıcı bir kuvvet olarak da algılanamaz. A'raf Suresi 3. ayet bu kuruntuya yenik düşme ihtimali olanları uyarmaktadır: "Rabbinizden size indirilene uyun, onun yanından-yöresinden edinilmiş evliyaya uymayın!" Dikkat edilirse ayet, hidayet önderliğini kişilere değil, ilkelere (Rabden indirilenlere) bağlamıştır. Çünkü kişilerin hidayet önderliği devri, nübüvvetin bitirilmesiyle, yani Hz. Muhammed'in bu âlemden ayrılışı ile ebediyyen kapatılmıştır.

Hidayet yalnız ve sadece Allah'tan gelir, ondan gelenlerin kaynağı ise kişiler değil, Kur'an'dır. Bunu unutarak evliyadan hidayet bekleyenlerin sonu hüsrandır. Bu hüsran, Allah'ın veliliğinin kaybıdır, (bk. İsra, 97)

Evliya şirki konusunun önemli iki alt başlığına daha değineceğiz. Bunlardan biri, evliya tahribine maruz kalmanın, "Allah'ın dâisi"ne kulak vermemekten kaynaklandığı, ikincisi de evliya şürekâsının ardı-

na düşmenin ağır bir hüsran ve ihanetle sonuçlanacağı gerçeğidir.

Ahkaf Suresi 32. ayet şöyle demektedir: **"Allah'ın davetçisine uymayan, yeryüzünde hiç kimseyle yanşamaz/hiç kimseyi âciz bırakamaz. Böylesinin, Allah dışında/Allah'ın davetçisi dışında evliyası da olamaz. Böyleleri apaçık bir sapıklık içindedir."**

Burada şirk evliyasına karşı **"Allah'ın davetçisi"** (dâ'iyellah) öne çıkarılmıştır. Şirk evliyası, Allah'a değil, Allah'a vekâleten ve Allah'ın yardımcısı sıfatıyla kendilerine çağırır. Allah'ın davetçisi ise daveti Allah'a yapan insandır. Allah'ın davetçisine kulak vermeyenlerin akıbeti, şirk evliyasının tuzağına düşüp hüsran ve sapıklığa mahkûm olmaktır.

O halde, şirk evliyasını tanıma ve etkisiz kılma yollarından biri de **"Allah için"** iş yapanlarla **"Allah adına veya Allah yerine"** iş yapmaya kalkanları ayırmak ve ikincilerin arkasından gitmemektir. Şirk ve şeytan evliyası daima Allah adına veya yerine iş yapar. Allah için iş yapmak evliya mantığıyla asla bağdaşmaz. **Allah için iş yapmak, ayetin de gösterdiği gibi, sadece "Allah'ın davetçisi" olan hak erinin işidir.**

Ankebût Suresi 41. ayet, "Allah'ın berisinden evliya edinenler"in korkunç bir ihanetle yüz yüze kalacaklarını bildirmektedir: "Allah'ın berisinden veliler edinenlerin durumu, bir ev edinen dişi örümceğin durumuna benzer. Ve evlerin en güvensizi/en zayıfı elbette ki dişi örümceğin evidir. Keşke bilselerdi!"

Şeytan evliyasını dost ve destekçi edinenler, **kara dul** diye adlandırılan dişi örümceğe sığınanlara benzetiliyor. Bu **kara dulun tipik özelliklerinden biri** şudur: Büyük bir istek ve çekici cilvelerle çiftleşmeye çağırdığı erkek örümceği, çiftleşmenin ardından zehirleyip öldürür.

Cenabı Hak, şeytan evliyasına sığınanların işte böyle bir ihanet ve hüsranla karşılaşacaklarını haber vermektedir. Şeytan evliyasının da içlerinde bulunduğu **şürekâ** (Allah'ın yanına-yöresine konan yedek ilahlardın hesap ve azap gününde, kendilerine kulluk-kölelik edenlere sırt dönüp ihanet edeceklerini gösteren Kur'an ayetlerini burada bir kez daha anımsayalım, (bk. Bu eser, **Şirk** mad.)

VESİLE EDİNME

Vesîle, bir gayeye ulaşmada araç olarak kullanılan ve bu yolda kendisinden yarar beklenen şey veya kişidir. Kısaca **araç** demektir.

Kur'an, vesîle sözcüğünü iki yerde kullanır. Ne ilginçtir ki bunlardan biri vesîle edinmenin yararını, diğeri ise yanlış vesîle edinmenin zararını göstermektedir. Bu ikincisiyle gösterilmiştir ki, vesîle edinme adı altında şirk sergilenebilecektir.

Vesilenin yararına dikkat çeken ayette şöyle deniyor: **"Ey iman edenler, Allah'ın iradesine ters düşmekten sakının; O'na varmaya vesîle arayın. O'nun yolunda gayret gösterin ki kurtuluşa erebilesiniz."** (Mâide, 35)

Vesilenin şirk aracı yapılmasına dikkat çeken ve vesilenin Kur'an'a uygun olması gereken yapısını gösteren ayet, kendinden önceki ayetle bir bütün oluşturuyor. O iki ayet şu mealdedir: **"O'nun berisinden bel bağladıklarınızı çağırın; onlar, başınızdaki zorluk ve sıkıntıyı ne kaldırabilirler ne de değiştirebilirler. O yakarıp durduklarının bizzat kendileri, en çok yakınlık kazanmışları da dahil, rablerine varmaya vesîle ararlar; O'nun rahmetini umarlar, O'nun azabından korkar-**

lar. Çünkü rabbinin azabı gerçekten korkulasıdır." (İsra, 56-57)

Şü halde, Allah, kendisine yaraşır insan olmak için birtakım vesileler edinmemizi istiyor ama bunu bizim serbest seçimimize bırakmıyor; vesilelerin yapısı, kim veya ne olacağı konusunda temel ölçüyü getiriyor.

Temel ölçü şudur: Vesîle şirk aracı olmayacak. Kur'an'ın kaygısı açıktır: Vesîle edinme, temel düşman ve bela olan şirke araç yapılabilir, bunun önlenmesi gerekiyor.

Unutulmasın ki **şirk, esası bakımından vesîle kavram ve kurumunun saptırılmasından oluşmuş bir illettir.** Şirk, yanlış vesilelerden yardım ve yarar beklemenin kurumudur. Tevhit ise, Allah'a varışın, olması gereken hayır ve yarar getiren vesilelerin dinidir. Kur'an, dinde temel unsurlardan biri olan vesilenin düşman kurum olan şirk ölçüleriyle belirlenmesini önlemek ve bu unsuru tevhit çerçevesinde tutmak istiyor. Ölçüyü de gayet açık bir biçimde veriyor: Vesîle, tevhidin Allahına kulluk aracı olacak, şirkin yedek ilahlarına kudret ve itibar sağlama aracı değil...

Kur'an, tevhit ruhuna uygun vesileleri göstermiştir: Bunlar, biri kişi, diğerleri kavram olmak üzere altı tanedir: 1. Peygamber, 2. Kitap (vahiy), 3. İlim, 4. İşletilen akıl, 5. İman, 6. Amel (ibadetler).

Vesîle, iman ve ibadetler alanında tevkifidir. Yani vahyin açıkça gösterdiklerinin dışına çıkarılamaz, örnekleme yoluyla çoğaltılamaz. Çünkü **iman ve ibadet alanı** içtihadî olmadığından bu alanda örnekleme, kıyasa gitme yasaklanmıştır. **Muamelât** denen hukuk alanına gelince, bu alan tevkifi değil, içtihadî olduğundan burada vesîle sayılı ve sınırlı değildir. Bu alanda

vesîle edftıirken örnekleme yapılabilir, kıyasa gidilebilir. Başka bir deyişle, **makâsıd** denen amaçlardan sapmamak koşuluyla sayısız vesîle edinmek mümkün olur. Çünkü dinin **vesâil** (araçlar) hükümleri, zaman ve zeminin değişen şartlarına uygun olarak bu kavramdan hareketle sürekli değiştirilebilecek ve hukuk hayatı yeni normlarla beslenecektir.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Evliya adı verilmiş ve kutsallaştırılmış kişilerin Allah-kul arası yakınlaştırıcı kabul edilmesi:**

Muhammed Abduh (ölm. 1905)un, isabetle belirttiği gibi, şirkin temel saplantılarından biri işte budur. (bk. Reşit Rıza; Tefsîru'l-Menâr, 4/10-11) İslam dünyasını perişan eden, Kur'an dininin erdirici ilkelerinin hayata girmesini engelleyen bir numaralı musibet, kişi kutsallaştırma tutkusudur. Ne yazık ki bu tutku, Müslüman kitlelere egemen olmaya devam etmektedir. Hem de tüm şiddetiyle...

*** Tabiat kuvvetlerinin kutsallaştırılması:**

Rüzgârın, suyun, Ay ve Güneş'in... kutsallaştırılması bu türdendir.

*** Bazı coğrafyaların, bazı toprak parçalarının, bazı kentlerin kutsallaştırılması:**

Bazı kentlerde oruç tutmanın, namaz kılmanın, bir süre kalmanın sevap olduğu veya daha sevap olduğu yo-

lundaki tüm anlayış ve rivayetler bu türdendir ve hurafedir. Bu anlama gelebilecek hadis patentli sözlerin tümünün uydurma olduğu **Elbânî** tarafından belgelenmiştir.

Bu tür vesîle şirkçiliğinin görünümlerinden biri de dualar sırasında "Allahım! Falan dağın, filan nehrin... hürmetine dualarımızı kabul et!" şeklindeki ifadelerdir. Bu ifadelerin girdiği dua metinleri, dua olmaktan çıkıp şirk belgesine dönüşür.

*** Ecdat ruhlarının kutsallaştırılması:**

Evliya kültü bunun en tipik belirişidir. Bu tür kutsallaştırmanın şaşmaz göstergelerinden biri de ünlü kişilerin mezarlarının mabet avlularına veya mabedin duvarlarına yakın yerlere yapılmasıdır. Mezarları mabetlere sokmak veya bitiştirmek, mabet ve ibadetle bu kişiler arasında ilişki kurmanın ifadesidir.

İslam dünyası, şöyle veya böyle, türbelere sığınmayı din bilmeye devam etmektedir.

*** Mezar ve türbelerin aracı yapılması:**

Bu konu bu eserin çeşitli yerlerinde ayrıntılarıyla anlatılmıştır. (Özellikle bk. **Kabirler mad.)**

*** Bazı söz ve metinlerin aracı yapılması:**

Ed'iye-i me'sûre (etkili oldukları rivayet edilmiş dualar), vird, hizip (özellikle tarikat çevrelerinde her gün belli sayıda okunması kurallaştırılmış dualar) vs. adlarıyla bazı kişiler tarafından yazılıp hazırlanmış dualara kutsallık ve makbuliyet şansı tanın-

ması bunun en tipik örneğidir. **Cevşen, Delâilü'I-Hayrat** bu tür kutsallaştırılmış dua türlerinin en bilinenleridir. Hatta bu anlamda kutsal duaya dönüştürülmüş ünlü şiirler vardır. **Kasîde-i Bürde** ve **Celcelûtiye** gibi...

Tam bu noktada, 19. yüzyılın büyük sufî bilgini **Kuşadalı İbrahim**(ölm. 1845)in tasavvuf tarihinde bir dönüm noktası olan şu düşüncesini anımsatalım: **Kuşadalı'ya göre, Allah'ın Levh-i Mahfûz'da tertiplediği Kur'an dururken, başkaları tarafından tertiplenmiş dua ve virdleri okuyup durmak bir aldanıştır.** Bu aldanışın artık sona erdirilmesi gerekmektedir. Ve **Kuşadalı,** bir büyük tarikat piri olmasına rağmen bu tür metinleri kendi disiplini içinden çıkarmış, Allah ile diyalog için tek metin olarak Kur'an'ı almıştır. (Kuşadalı ve düşünceleri için bk. Öztürk; **Kuşadalı İbrahim Halveti)**

YARATILIŞ

Kur'an, insanla Allah'ın diyalogunu ve insanın Yaratıcı'nın istediği tarzda yaşamasının yollarını gösterir. O, insanın ruhsal ve ahlaksal yapılanmasını ve bu yapılanmaya uygun toplumsal davranış biçimlerini gösteren bir kılavuzdur; bir laboratuar kitabı, bir bilimler ansiklopedisi değildir.

Ancak şu noktayı da görmezlikten gelemeyiz:

Hayat, yaratış, yaratılış, bilim ve düşünce de esas kaynakları bakımından Allah'ın elindedir. Allah her şeyin yaratıcısı, hakimidir. O'nun konuşması, yön ve yol göstermesi hayatın tüm alanlarında ışık ve bilgi verir. Hayatın birliği esas olduğundan, hayatın sahibi konuştuğunda hayatın tüm alanlarına ilişkin aydınlıklarla karşılaşırız. Din gerçeğinin anlatılması, bir anlamda tüm hayatın, geçmişin ve geleceğin anlatılmasıdır. Bu anlatımın temel amacı ve konuları; insanın ahlaksal yapısı, dünya öncesi ve sonrası durumu olmakla birlikte varlık ve oluşa ilişkin bilgileri de dolaylı olarak içerir.

Başka bir deyişle, **Kur'an kendi işini yapar ve bu işiyle ilgili üretimlerde bulunurken, ortaya birçok yan ürün de çıkarır. Tanrısal kelamın**

bir tür yan bereketleri olan bu ürünler bilimlere malzeme verir, ufuk açar.

Açılan bu ufuklardan çeşitli bilim alanlarında yararlanmak elbette mümkündür. Bu ürünlerle ilgili söz söylemek, Kur'an'ı bir bilimler kitabı gibi algılamayı haklı göstermez ama o ürünleri görmezlikten gelmek de bilimsellik olmaz.

Kur'an'ın bilimlere malzeme ve ufuk veren **"dolaylı yaklaşımlarının** veya **"vahyin yan ürünleri**"nin büyük kısmı yaratış ve yaratılışla ilgilidir.

BİD'ATLAR, HURAFELER

*** Sünnetullahı yok saymak:**

Sünnetullah deyimi Kur'an'ın defalarca yer verdiği bir deyimdir. **Varlığın ve tarihin değişmez, değiştirilmez yasalarını ifade etmek için kullanılmaktadır,** (bk. İsra, 77; Ahzâb, 38, 62; Fâtır, 43-44; Ğâfır, 85; Fetih, 23) Kur'an'daki **kader** kavramı da bu anlamda kullanılmıştır, (bk. Bu eser, **Kader** mad.) Varlığın seyri ve oluşun işleyişinde egemen kılman ölçüler anlamındadır. İnsan fiilleriyle, hele hele bu fiillerin önceden belirlenmesiyle hiçbir ilgisi yoktur.

Her şey sünnetullaha uygun olarak ve kader denen ölçüler çerçevesinde seyreder. Raslantı, başıboşluk ve tutarsızlık yoktur. Bizim, sünnetullahm dışında gibi gördüğümüz olaylar da esasında, adını koyamadığımız ölçüler içinde sünnetullahm bir başka tecellisidir.

*** Mucizeleri sünnetullahın dışlanması gibi göstermek:**

Mucizeler, insanı acze düşüren, açıklamakta zorda bırakan olaylardır. Bu zorda bırakış, o mucize tavır ve davranışın ortaya çıkmasına sebep olan kişinin (ki bu kişiler daima peygamberlerdir) büyüklüğüne, Allah tarafından desteklendiğine kanıt sayılır.

Kur'an'dan baktığımızda, mucize, tabiat üstü bir nitelik olmaktan çıkarılmış, tabiatın ve oluşun bizzat kendisi olarak gösterilmiştir. Varlık ve oluşun bizzat kendisi mucizedir ve en büyük mucizedir. Bunun dışında ve üstünde mucize aramak ilkellik ve yetersizliktir. Bu böyle olduğu içindir ki Kur'an, insanın bakışını sadece vahyin ayetlerine değil, insanın iç dünyasına ve evrenin sırlarına da çevirmiştir. Çünkü hayat, tüm iniş-çıkışları, tüm oluş-eriş ve ölüşleriyle iç içe mucizeler sergiler.

Ne ilginçtir ki Kur'an, hem mucize anlamında hem de varlık, insan, evren kitaplarının belirli parçaları anlamında **ayet** sözcüğünü kullanmaktadır.

O halde, geleneksel anlayışın mucize tanım ve tanıtımını Kur'an'ın denetiminde yeniden gözden geçirmek gerekiyor. Çünkü geleneksel anlayış mucizeyi tabiat üstü-tabiat dışı olarak algılamıştır. Bu algılayış Kur'ansal değildir. Mucize hayatın ve tabiatın ta kendisidir. O halde **mucizeleri fark etmek, ilmin kanunlarını keşfetmekle eş anlamlıdır. Kur'an'ın yolu ve isteği budur.**

*** Dinin açıklamalarını bilimin reddi gibi göstermek:**

Din bağnazlığının bir yanlışı olan bu bakış açısına göre, madem Allah vardır ve her şeye hakim ezelî-ebedî kudrettir; o halde her şey O'nun iradesiyle ve eliyle vücut bulmaktadır. **Bilimsel açıklama vs. laflarıyla,** Allah'ın iradesini ve elini varlığın ve hayatın üstünden çekmeye kalkmak dinsizlik ve Allahsızlıktır. Vahyin beyanları yağmuru Allah yağdırır diyor, birileri çıkıp yağmur şöyle şöyle bir buharlaşma ve tekrar suya dönüşme olayıdır diye ahkâm kesiyor. Bu, Allah'ı devreden çıkarma sapıklığıdır...

Bu bağnaz, aceleci, inatçı ve biraz da kinci iddia, tarih boyunca insanlığın başına dert olmuş, bilime darbe vurmuş, kitleleri bilimden uzaklaştırmış, bilimle dinin arasını açarak insanlığa birkaç başlı bir belayı musallat etmiştir. O belaların belki de en büyüğü, bilimi temsil edenlerin, Allah'ı devre dışı tutma eğilimine ve daha sonra da inadına girmeleri olmuştur ki bu, dinden kaynaklanıp bilime saldıran hurafeye karşı çıkarken bilimden kaynaklanıp dine saldıran bir hurafeyi beslemiştir. O hurafe de şudur:

*** Bilimin açıklamalarını dinin ve Allah'ın reddine kanıt gibi göstermek:**

Bu, ilim adına konuşanların yanılgılarından biridir. Birçok bilim mensubu, bilimin yakaladığı kanunları, fark ettiği varlık ve oluş inceliklerini dinin tutarsızlığına kanıt gibi kullanmış ve sonuçta da dinin ve vahyin reddine vesîle yapmıştır. Bu anlayışa göre, örneğin, yağmur yeryüzündeki suların buharlaşıp yukarı çıkması ve oradaki atmosfer şartlarında soğuması sonucu su

haline dönüşüp tekrar yeryüzüne inmesidir. Bunun Allah ile, ruhsal mekanizma ile, metafizikle ilgisi yoktur.

Bilim adına sergilenen bu inatçı hurafe de insanlığa büyük kayıplar verdirmiştir.

Kur'an'ın yolu bu iki hurafe inadını aşan akılcı ve barışçı bir yoldur. Bu yol bilimle dini, insanla Allah'ı ve tabiatı barıştırmak gibi birkaç güzelliği aynı anda barındıran bir yoldur. Bu yola göre, örneğin yağmur bir buharlaşma ve sonra soğuyup tekrar yeryüzüne inme olayıdır ama bunun bu kanun ve düzen içinde işleyişini sağlayan Cenabı Hak'tır. Buraya kadarı, bilim adına bağnazlık yapanlara cevaptır. Din adına bağnazlık yapanlara cevap da şudur: Evet, yağmur, Cenabı Hakk'ın emir ve iradesiyle yağmaktadır ama Allah bu yağışı sünnetullah dediği yasalarla kader dediği ölçülere göre yürütmektedir. Bilim adına iş görenler işte bu sünnetullahın işleyişini keşfeden, bağlı olduğu kanunları ortaya koyan insanlardır. Onların uğraşları, dine karşı ve çirkin bir uğraş değildir; aksine, dinin daha iyi anlaşılmasını sağlayan kutsal bir uğraştır.

*** Evreni işi bitmiş bir kütle gibi görmek:**

Kur'an, evreni işi bitmiş bir kütle gibi görmez. **Yaratılış ve yaratış devam etmekte ve evren genişlemektedir. Evren, sonsuz değildir ama sınırlı da değildir.**

Kur'an, o tanrısal üslûp güzelliği içinde bu gerçeği verirken doğrudan olarak Allah'ın kudretini tanıtır, dolaylı olaraksa yaratış ve yaratılışın devam ettiğini gösterir. Her şeyden önce Allah'ın adlarından biri **Vâsi**'dir ve bu isim-sıfat 9 yerde geçmektedir, (bk. Bakara, 115, 247, 261, 268; Âli İmran, 73; Nisa, 130 Mâide, 54; Nûr, 32;

Necm, 32) **Vâsi',** kelime anlamıyla genişleyen demektir. Allah'ı cisim niteliklerine sahip göstermemek kaygısıyla bu sözcük **"genişleten"** anlamında tercüme edilmiştir. Buna saygı duymamak mümkün değildir. Ama şunu da unutamayız: Kur'an, Allah'ı **"genişleyen"** olarak nitelemekle, O'nun sürecin içinde bizzat yer aldığını ince bir anlatımla göstermek istemiştir. Esas kelam harikası budur. Buradaki sırrı yakalamaya çalışmak yerine kelimenin anlamını geleneksel kabullere uydurmak isabetli değildir.

İkinci olarak, Allah aynı zamanda **Mûsi**'dir. (bk. Zâriyât, 47) **Mûsi'** kelimesi biraz önce değindiğimiz **Vâsi'** kelimesiyle aynı kökten olup **"genişleten"** anlamındadır. Bu kullanım da gösterir ki, Kur'an Allah'ın genişleten niteliğinin dışında bir niteliğine daha dikkat çekmek için o **Vâsi'** sözcüğünü kullanmıştır. Yoksa sadece **Mûsi*** kelimesini kullanmakla yetinirdi.

Üçüncü olarak, Allah'ın yaratış ve yaratılışta (halk) dilediğini artırmakta olduğu söylenmektedir, (bk. Fâtır, 1) Bu demektir ki, varlıkta genişleme devam etmektedir.

Dördüncü olarak, Allah'ın bizim bilmediğimizi şeyleri de yaratmakta olduğu ifade edilmektedir, (bk. Nahl, 8. Ayrıca bk. İsra, 99; Yâsîn, 81) Bu ayette yaratmayı ifade için kullanılan kip, Arap gramerinde **muzâri'** denen kiptir ki devamlılık ifade eder. O halde Allah'ın bizim bilmediğimiz şeyleri yaratma eylemi, sürüp gidecek bir eylemdir; varlık alanına sürekli yeni yaratılmışlar çıkarılacağının kanıtıdır. Bunlar mikro âlemde olabileceği gibi makro âlemde de olacaktır. Nitekim bir yandan yeni mikrop türleri keşfedilirken, öte yandan galaksiler keşfedilmektedir.

*** Başka canlıların olmadığını iddia etmek:**

Bizim görmediğimiz, bilmediğimiz başka canlılar hem yaratılacaktır hem de şu anda vardır. Kur'an uzayda, öteki âlemlerde şuurlu başka varlıkların bulunduğunu defalarca ifadeye koymaktadır. Bu ifadeye koyuşta, şuurlu varlıklar için kullanılan "**men**" sözcüğü seçilmiştir. (Örnek olarak bk. Yûnus, 66; Hac, 18; Müminûn, 71) Göklerde ve yerdeki şuurlu olmayan varlıkları ifadede "**mâ**" sözcüğü kullanılır. "**Men**" sözcüğü, "**mâ**"nın aksine, şuurlu-düşünebilen varlıkları anlatmak içindir. Demek oluyor ki yeryüzü kadar, uzay da düşünebilen varlıklarla doludur. Bizim bunları göremeyişimiz, onlarla temas kuramayışımız ayrı bir meseledir.

Ayrıca, Şûra 29. ayette **hareketeden-canlı** anlamındaki "**dâbbe**" sözcüğü kullanılmıştır. Bu ayete göre, yerler kadar gökler de **dâbbelerle** doludur.

Bu şuurlular içinde insandan üstün olanlar da vardır, (bk. İsra, 70)

*** Dünyanın dönmediğini iddia etmek:**

Böyle bir ara başlık atmamız yadırganabilir ama ne yazık ki durum bu başlığın atılmasını gerektirmektedir. Müslüman ülkelerin en büyüklerinden birinin en büyük üniversitelerinden birinde hem de rektör sıfatı taşıyan bir din bilgini, dünyanın dönmediğine, böyle bir şeyin olabileceğine inananların kâfir olduğuna, katledilmeleri gerektiğine, bu konuda ümmetin icma'ı bulunduğuna ilişkin bir kitap yayınlamıştır. 1970'li yıllarda ve üniversite yayını olarak...

Demek oluyor ki, bizlerin, **"Dünyanın dönmediğine, yerli yerinde durduğuna inanmak bilim dışıdır, hurafedir"** diye başlık atmak ve açıklama yapmak mecburiyetimiz hâlâ devam etmektedir. Biraz daha önceleri, dünyanın bir öküzün boynuzları üstünde durduğuna inananlar vardı. Şükürler olsun o devir bitti. O devirlerde bir gün, İslam düşüncesinin büyük isimlerinden biri olan **Ömer Hayyam** (ölm. 527/1132)a sordular: **"Dünyanın öküzün boynuzları üstünde durduğu söyleniyor, siz ne dersiniz?"** Büyük **Hayyam,** büyüklüğüne yakışır bir cevap verdi: **"Dünyanın öküzün boynuzları üstünde durduğu doğru değildir ama buna inanan öküzlerin bulunduğu doğrudur."** (Dünyanın dönmediğini öne süren ve bunu **"İslam ulemasının icmaı"** olarak gösteren yaklaşım için bk. Bu eser, **Icma'** mad.)

BİBLİYOGRAFYA VE BİBLİYOGRAFİK KISALTMALAR

Abduh, Muhammed; Tefsîru'l-Menâr (R. Rıza yay.), Mısır, 1373-78

Aclûnî, İsmail b. Muhammed el-Cerrâhî; Keşfu'l-Hafa ve Muziîü'l-İlbâs, Beyrut, 1351

Ahmed Emin; Fecru'l-İslam, Beyrut, 1975

———; Duha'l-İslam, Kahire, 1984

'Akk, Hâlid Abdurrahman; Mevsûatu 1-Fıkhı'l-Mâlikî (Dârü'l-Hikme yay.), Beyrut, 1993.

Ali b. Ebi Tâlib; Nehcu'l-Belâğa, Beyrut (Subhi Salih yay.), 1967

Ali Mahfuz; el-İbda' fî Madarri l-İbtida, yersiz (Dârul-f tısâm yay.), 1956

Âmidî, Ebul Hasan Seyfuddin Ali; el-İhkâm fî Usûli'l-Ahkâm (Abdurrez

zak Afîfî yay.), 1382

Âmir, Abdülaziz; et-Ta'zîr fi'ş-Şerîati'l-İslamiyye, Kahire, 1969

Arberry, A. J.; Revelation and Reason in islam, London, 1957

Atıyye, İzzet Ali; el-Bid'a, Tahdîduha ve Mevkıfu'l-İslami minha, Beyrut, 1980

Bâcî, Ebul-Velîd Süleyman b. Halef; Risâletün fı Hilafı'l-Vâki' fı Kitâbeti'n-Nebî Yevme'l-Hudeybiye (Tahkîku'l-Mezheb adıyla, Ebu Abdurrahman b. Akil ez-Zâhirî yay.), Riyad, 1983

Bakıllânî, Kadı Ebu Bekr Muhammed b. Tayyib; Kitabu't-Temhîd, Beyrut (Richard J. Mc. Carhy yay.), 1957

Bâkırî, Cafer; el-Bid'a, Kum, 1997

Behnesî, Ahmed Fethi; et-Ta'zîr fi'l-İslam (Muessesetü'l-Halîc yay.), Kahire, 1988

Belâzurî, Ahmed b. Yahya; Ensâbu'l-Eşrâf, Mısır (Hamîdullah yay.), 1959

Beyzâvî, Kadı Ebul Hayr Abdullah b. Ömer; Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl, İst. 1302

Beyhakî, Ebu Bekr Ahmed b. Hüseyn; Delâilü'n-Nübüve ve Mârifetu Ahvâli Sâhibi'ş-Şerîa, Beyrut (Abdulmutî Kal'aci yay.), 1985

———; es-Sünen el-Kübra, Beyrut (Dârus-Sâdır yay), ts.

Bilmen, Ömer Nasuhi; Hukuk-ı İslamiyye ve Istılâhat-ı Fıkhıyye Kamusu, İst. 1967-1970

Borak, Sadi; Atatürk ve Din, İst. 1996

Buharî, es-Sahîh

Çağıl, Orhan Münir; Hukuka ve Hukuk İlmine Giriş, İst. 1971

Câhız, Ebu Osman Amr b. Bahr; el-Beyân ve't-Tebyîn, Kahire, 1985

Cassâs, Ebu Bekr er-Râzî; Ahkâmu'l-Kur'an (Sıdkı M. Cemil yay.), Beyrut, 1993

Darekutnî, Ebul Hasan Ali b. Ömer; es-Sünen, Beyrut (Abdul-lah Hâşim yay.), 1966

Dehlevî, Şah Veliyyullah; Huccetullah el-Bâliğa, Mısır, tarihsiz.

Ebu Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî; es-Sünen

Ebu Reyye, Mahmud; Advâ' ales-Sünneti'l-Muhammediyye (Muharrem Tan tere), İst. 1988

———; Şeyhul-Madîra Ebu Hureyre, Mısır (Dârul-Maarif), 1980

Ebu Şâme, Şihabuddin Abdurrahman b. İsmail; Kitabu'l-Bâis ala İnkâri'l-Bida'i ve'l-Havâdis, Riyad (Hasan Selman yay.), 1990

Elbânî, Muhammed Nâsıruddin; Silsiletu 1-Ahâdîs ez-Zaîfa, Riyad, 1992-1996

———; Silsiletu 1-Ahâdîs es-Sahîha, Riyad, 1992-1996

———; Sıfatu Salâti'n-Nebî (Mektebetu 1-İslâmî yay.), Beyrut, 1983

Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır; Hak Dini Kur'an Dili Tefsir, İstanbul, 1979

Fîrûzâbâdî, Ebu Tahir Muhammed b. Yakub; Tenvîru'l-Mikbâs min Tefsiri İbn Abbas, Mısır, 1370

———; el-Kâmusu'l-Muhît (Asım Ef. tere), İst. 1268-1272

Gazâlî, Ebu Hâmid Muhammed; İhyâu Ulûmi'd-Dîn, Mısır, 1967

———; el-Müstasfa (İ. M. Ramadan yay.), Beyrut, ts.

Gazâlî, Muhammed; es-Sünnetü'n-Nebeviyye beyne Ehli'l-Fıkh ve Ehli'l-Hadîs (Dârûş-Şurûk yay.), 1989

Halîfî, Nasır Ali Nasır; ez-Zurûfu'l-Muşeddide ve'l-Muhaffife fî Ukûbeti't-Ta'zîr fi'1-Fıkhı'l-İslamî, Kahire, 1992

Hamîdullah, Muhammed; İslam Peygamberi (Salih Tuğ çev.); İst. 1990

———; İslam Fıkhı ve Roma Hukuku (ortak yayın, K. Kuşçu tere), İst. 1964

Hatemi, Hüseyin; Hukuk Devleti Öğretisi, İst. 1989

İbn Abdilberr, Ebu Ömer Yusuf; Câmi'u Beyani'l-İlm ve Fadlihî (Dârul-Kütübil-İlmiyye yay.), Beyrut, ts.

İbn Arabî, Ebu Bekr Muhammed b. Abdillah; Ahkâmu'l-Kur'an, Beyrut (Ali Muhammed Becâvî yay.), ts.

İbn Âşûr, M. Tahir; İslam Hukuk Felsefesi (Makâsıdu'ş-Şerîa el-İslamiyye), İst. (H. Atay tere), 1988

İbn Ferhûn el-Mâlikî; ed-Dîbac el-Müzehheb (Muhammed Ahmedî yay.), Kahire, ts.

İbn Habîb, Ebu Cafer Muhammed; el-Muhabber (M. Hamîdullah yay.), Haydarâbaddekken, 1942

İbn Hacer, Ebul-Fazl Ahmed el-Askalânî; el-Isâbe fî Temyîzi's-Sahâbe, Mısır, 1323

İbn Haldun, Ebu Zeyd Abdurrahman; el-Mukaddime, Mısır, 1322

İbn Hişâm, Ebu Muhammed Abdülmelik; es-Sîretü'n-Nebeviyye, Mısır, 1375

İbn İshak, Muhammed; Kitâbu'l-Meğâzî (Hamîdullah yay.), Konya, 1986

İbn Kesîr, Ebul-Fida el-Hâfız; el-Bidâye ve'n-Nihâye, Beyrut, 1981

———; Tefsîrul-Kur'an, İst. 1986

İbn Kuteybe, Ebu Muhammed Abdullah; TeVîlu Muhtelifı'l-Hadîs (M. Z. Neccâr yay.), Kahire, ts.

———; el-İmâme ve's-Siyâse (T. M. Zeynî yay.), Mısır, 1378

İbn Mâce, Ebu Abdillah Muhammed el-Kazvînî; es-Sünen, Mısır, 1952

İbn Manzûr, Ebul-Fazl Cemalüddin el-Afrikî; Lisânü'l-Arab, alfabetik.

İbn Sa'd, Muhammed; et-Tabakâtü'l-Kübra, Beyrut, 1960-85

İbn Senan, Muhammed b. Ali; el-Cânibü't-Ta'zîrî fî Cerîmeti'z-Zina, ys. 1982

İbn Tediye; Mecmû'atu'r-Resâil ve'l-Mesâil, Mısır, ts.

———; el-Furkan beyne Evliyai'r-Rahman ve Evliyai'ş-Şeytan, Beyrut, 1401

İbnu Hemmâm, Ebu Bekr Abdurrezzak; el-Musannef, Beyrut (Abdurrahman el-A'zamî yay.), 1983

İbnül-Cevzî, Ebul Ferec Cemalüddin; Telbîsü İblis, Mısır, 1950

İbnül-Esîr, Ebul-Hasan İzzüddin Ali; Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe, Kahire, 1390-1393

———; en-Nihâye fî Garîbi'l-Hadîs, İst. 1311

İbnül-Kayyım el-Cevziyye, Şemsuddin Muhammed; Zâdü'l-Me'âd (Arnavut yay.), Beyrut, 1987

İbnül-Mübârek, Abdullah; Kitabu'z-Zühd ve'r-Rakâık (Habiburrahman el-A'zamî yay.), Beyrut, ts.

İkbal, Muhammed; The Reconstruction of Religious Thought in islam, Lahor, 1968

İlhan, Avni; Mehdîlik, İst. 1993

Kal'aci, Muhammed Revvâs; Mevsûatü Fıkhı İbrahim en-Nehaî (Dârün-Nefâis yay.), Beyrut, 1986

———; Mevsûatü Fıkhı'l-Hasan el-Basrî (Dârün-Nefâis yay.), Beyrut, 1989

———; Mevsûatü Fıkhı Süfyân es-Sevrî (Dâru n-Nefâis yay.), Beyrut, 1990

Karafî, Ebul Abbas Ahmed b. İdris es-Sanhacî; el-Furûk, 1998

———; el-İhkâm fî Temyîzi'l-Fetâva (Ebu Gudde yay.), Beyrut, 1995

Kârî, Ali; el-Mevzûat, İst. 1308

———; Şerhu'ş-Şifa, İst. 1307

Karaman, Hayreddin; İslam Hukuk Tarihi, İst. 1989

Kİ . Öztürk; Kur'an'daki İslam

KTK : Öztürk; Kur'an'ın temel Kavramları

Kutup, Seyyid; İslam-Kapitalizm Çatışması (Y. N. Öztürk çev. 5. baskı), İst. 1985

Küleynî, Ebu Cafer Muhammed b. Yakub; el-Kâfî fî Usûli'd-Dîn (Behbûdî ve Gefarî yay.), Tahran, 1382

Malik b. Enes; el-Muvatta' (M. F. Abdülbakî yay.), Beyrut-Mısır, 1951

Matürîdî, Ebu Mansûr Muhammed es-Semerkandî; Kitabu't-Tevhîd (F. Halife yay.), İst. 1979

Maverdî, Ebul-Hasan Ail; el-Ahkâmu's-Sultâniyye, Mısır, 1298

Mumcu, Ahmet; Osmanlı Devletinde Siyaseten Katil, Ankara, 1963

Müslim b. Haccâc; es-Sahîh

Nemle, Abdülkerim b. Ali; er-Ruhas eş-Şer'iyye ve İsbâtuha bi'l-Kıyas, Riyad, 1990

Nesaî, Hafız Ebu Abdurrahman; es-Sünen

Nesefî, Ebu Hafs Ömer; Akâid (Teftezânî şerhi ile birlikte), İst. 1960

Öztürk, Yaşar Nuri; Kur'an'daki İslam, İst. 1999

———; Kur'an'ın Temel Kavramları, İst. 1999

———; Yeniden Yapılanmak, İst. 1998

Pezdevî, Fahrul-İslam Ebul-Hasan Ali; Usûlü'l-Fıkh (Dârül-Kitâb el-Arabî yay.), Beyrut, 1394

Râzî, Fahreddin Muhammed; Mefâtîhu'l-Gayb, İst. 1307

———; Levâmi'ul-Beyyinât fi'l-Esmai ve's-Sıfât, Kahire, 1976

Sâğânî, Ebul-Fadâil Hasan; Mevzuat, Şam-Beyrut, 1985

Serahsî, Şemsul Eimme Ebu Bekr Muhammed; el-Mebsût, Beyrut, 1989

Sıddîk Han, Ebu Tayyib el-Buharî el-Kmnûcî; Fethu'l-Beyân fî Makâsıdi'l-Kur'an, Beyrut (Abdullah el-Ensarî yay.); 1992

Süyûtî, Celalüddin; el-Emru bi'l-lttiba' ve'n-Nehyu ani'l-lbtida', Beyrut, 1998

———; el-Itkan fı Ulûmi'l-Kur'an (M. Kassâs yay.), Beyrut, 1987

———; Tahzîru'l-Havâs min Ekâzibi'l-Kussâs (M. L. Sabbâğ yay.), Beyrut, 1984

———;Târîhu'l-Hulefa, Mısır, 1952

Şafiî, Muhammed b. İdrîs; er-Risâle (A.M. Şâkir yay.), Beyrut, ts.

———; el-Ümm, Bulak, 1903

Şâtıbî, Ebu îshak İbrahim b. Musa; el-Muvâfakat (Draz yay.), Beyrut, 1975

———; el-Ftısâm (R. Rıza yay.), Mısır, ts.

Şelebî, Muhammed Mustafa; Ta'lîlu'l-Ahkâm, Beyrut, 1981

Şeşen, Ramazan; Peygamber Hz. Muhammed'in Okuma-Yazma Bilip Bilmediğine Dair Rivayetler, 12. Türk Tarih Kurumu Kongresi Bildirileri, Cilt: 2, Ankara, 1999

Şîrâzî, Ebu İshak; el-Mühezzeb, Beyrut, 1992

Taberî, Ebu Cafer Muhammed b el-Cerîr; Câmi'u'l-Beyân 'an Tefsiri Âyi'l-Kur'an, Mısır, 1968

Teftezânî, Sadeddin; Şerhu Akâidi'n-Nesefî, İst. 1960

Tehânevî, Muhammed A'la; Keşşâfu Istılâhati'l-Fünûn, Kalküta, 1863

Tillich, Paul; Dynamics of Faith, New York, 1958

Tirmîzî, Ebu İsa Muhammed; el-Câmi'u'l-Kebîr (es-Sahîh)

Turtûşî, Ebu Bekr Muhammed b. Velid; Kitabu'l-Havâdisi ve'l-Bida' (Abdülmecid Türkî yay), 1990

Türkmânî, İdris b. Baytekin; el-Lüma' fi'l-Havâdisi ve'l-Bida', Kahire (Subhi Lebib yay.) 1986

Udeh, Abdülkadir; et-Teşrî'u'l-Cinâî el-İslamî (Dâru'l-Kütüb el-Arabî yay.), Beyrut, ts.

Yakut el-Hamevî, Şihabuddin; Mu'cemu'l-Buldân, Beyrut, 1957

Zehebî, Ebu Abdillah Şemsuddın; Tezkiretu'l-Huffâz, Beyrut, 1956

———; Beyânu Zağeli'l-İlmi ve't-Taleb, Dımaşk, 1348

Zemahşerî, Ebul-Kasım Mahmud b. Ömer; el-Keşşâf, Mısır, 1966

———; Esâsu'l-Belâğa, Beyrut, 1965

Zerkeşî, Bedruddin Muhammed b. Abdullah; el-Burhan fî Ulûmi'l-Kur'an (Abdülkadir Ata yay.), Beyrut, 1988

Zeydan, Abdülkerîm; el-Ferdu ve'd-Devle fî'ş-Şerîati'l-İslamiyye, Beyrut, 1965

———; el-Vecîz fı Usûli'l-Fıkh, Bağdad, 1967

KARMA İNDEKS

E

K

O-Ö

P

R

S-Ş

T

U-Ü

NOTLAR

NOTLAR

NOTLAR

Prof. Dr.
Yaşar Nuri Öztürk

Trabzonlu bir baba ile Bayburtlu bir annenin çocuğu olarak, 1945'te Bayburt'ta doğdu. Eğitimine babasından Kur'an okuyarak başladı.

Hukuk ve ilahiyat fakültelerini bitirdikten sonra bir süre avukatlık yaptı. 1976'da asistan olarak üniversiteye girdi. **İslam felsefesi** alanındaki doktorasını 1980'de bitirdi. 1986'da doçent, 1993'te profesör oldu. Aynı yıl, İstanbul Üniversitesi'nde kurulan ilahiyat fakültesine dekan olarak atandı.

A.B.D., Avrupa ülkeleri, Ortadoğu, Kuzey Afrika, Japonya ve Kore' de alanıyla ilgili araştırmalar yaptı; konferans ve kongrelere katıldı. **New York**'ta misafir profesör olarak bir yıl **İslam düşüncesi** dersleri okuttu. Aynı süre içinde uluslararası bir yayın olan **World Scripture**'ın İslam bölümünün hazırlanışında görev aldı.

1970 yılından beri **Son Havadis** (1970-1971), **Tercüman** (1972-1979), **Hürriyet** (1980-2000) ve **Star** (Halen devam etmekte) gazetelerinde köşe yazıları yazan Öztürk'ün, Türkçe, Almanca ve İngilizce 30'u aşkın eseri basılmıştır.

Türk televizyonlarında 1987'den beri yaptığı konuşmaların sayısı 1000'i aşkındır. Türkiye, A.B.D., Almanya, İsviçre, Danimarka, Hollanda, İsveç başta olmak üzere değişik ülkelerde verdiği konferansların sayısı 500 civarındadır. Her yıl 3-4 baskı yapan **"Kur'an'daki İslam"** adlı 750 sayfalık eseri (ilk baskısı 1992) **'Kur'an'a Dönüş Hareketi'**nin öncü kitaplarından biri kabul edilmektedir.

Aldığı ödüllerden bazıları şunlardır:

1. Türkiye Milli Kültür Vakfı (TMKV) 1978 " **Din Bilimleri Ödülü** " (**Varlık ve İnsan** adlı eseriyle)
2. TMKV 1982 " **Din Bilimleri Ödülü** " (**Kuşadalı İbrahim Halveti** adlı doktora teziyle)
3. Trabzon Gazeteciler Cemiyeti " **Yılın Başarılı Gazetecileri** " Özel Ödülü (1995)
4. İstanbul Üniversitesi " **Halkla İletişim** " ödülü (1998)
5. Türkiye Yazarlar Vakfı " **Ulusal Uzlaşı** " ödülü (1998)
6. 18 Mart Üniversitesi " **2001'in Öncüsü** " ödülü (1998)
7. İMMED (İstanbul Medya Mensupları Derneği) " **Medyanın Zirvesindekiler** " ödülü (1998)
8. RTGD, " **Cengiz Polatkan** " ödülü (1998)
9. İMMED, " **Medyanın Zirvesindekiler** " ödülü (1999)
10. İstanbul Üniversitesi " **Halkla İletişim** " ödülü (1999)

Seçil Ofset 629 06 15

ISBN 975-6779-30-6

